

JOHAN. JACOBI WALDSCHMIDII
 Medicinæ Doctoris & Professoris Marpurgensis

DISPUTATIONES
 MEDICÆ
Varii Argumenti.

DISPUTATIO I.
 MEDICUS CARTESIANUS,
 detegens
Aliquot in Medicina errores,
Hactenus ex ignorantia Philosophiæ commissos.

RESPONDENTE

JOH. JACOBO BAJER, Eschwecensi Hasso.

I N. D.
 THES. I

Dato unô absurdô sequuntur plu-
 ra: Scientiarum enim regimen
 Democratico proximum est, ut
 ait *Baco*. Apud populum plurimum vi-
 gent doctrinæ aut contentiosæ & pu-
 gnaces, aut speciosæ & inanes, quales

videlicet assensum aut illaqueant aut de-
 mulcent. Atque acriores si fortè con-
 templationes usquam emicuerint, opi-
 nionum vulgarium ventis subinde agi-
 tatae sunt & extinctæ. Aded, ut tem-
 pus tanquam fluvius levia & inflata ad
 nos devexerit, gravia & solida demerse-
 rit. Hæc temporis injuria non parùm
 inquinavit ipsam Medicinam, quam il-
 lotis,

lotis, multisque in Philosophico curriculo arreptis erroribus, involant manibus, & postmodum in gravissimas errorum sortes projecti non eunt quâ cundum, sed è præcipitio acti cæcos sequuntur ductores, & unde pedem referant vix cognoscunt: Hinc operæ prætitium erit, aliquot hætenus ex ignorantia philosophiæ commissos in Medicina errores in apricum producere, ut vel inde innotescat, quam utilis & necessaria sit futuro pratico philosophia illa vera & genuina experimentis suffulta & illustrata; neque enim hic illam intellectam volumus, quæ otiosis concertationibus illigata disputatione errores alit non tollit: quæ ad lucem rebus inferendam aut nihil aut parum confert. Habet enim, ut videtur *Verulamio*, quod proprium est puerorum, ut ad garrendum prompta, ad generandum invalida sit & immatura: Controversiarum ferax, operum est effæta. Nihil adeò mirum, si quæstio semper maneat quæstio, & per disputationes non solvatur sed figatur. Alia longè philosophandi ratio est, si talibus utamur principiis, quæ tam clara & evidentia sunt, ut nullus dubitationi relinquatur locus. Deinde si ab illis communium aliarum rerum cognitio dependeat, ut certam sic & indubitam omnium rerum nobis comparare spondet Philosophia illa Mechanica, à Philosopho & Mathematico parem non habente restaurata. Quemadmodum enim hujus ope phænomena extra nos apparentia per veras suas causas evidentissimè explicamus, ita pari felicitate & successu ea quæ in corpore nostro contingunt no-

bis perspecta reddimus, & errores hætenus ex ignorantia hujus Philosophiæ commissos emendare contendimus. Faxit Deus ut feliciter, ne aliorum errores recensendo ipsi erremus.

THESES II.

Quod damnum tulit philosophia ex præjudiciis & superstitioso antiquitatis cultu, id ipsum quoque ad Medicinam alteram, physicam partem transit: Unde ab eo tempore, quo Scholastica Medicina, polemico scribendi genere corrupta & obfuscata, colli cœpit, ipsique Medici ceu pedarii Senatores in unius Philosophi, dictaturam affectantis, ierunt sententiam, nobilissima hæc ars stetit, & si non retroivit, saltem non profecit; quia per novas indies (ut loquitur *Helmontius*) centurias ivit in circumulum. Mansit manca, elumbis, vaga & incerta, tot gravissimorum in medendo errorum ferax, ut in scenas & vulgi ludibrium hodiernum trahatur, eò quod medentes sapere nolint, nisi ad consuetum Scholarum: Quæ enim legunt, credunt, quia alii idem credunt. Verum vix *Cartesio* mundum literatum, alto peripatecismi veterno stertentem, excitaverat, erant statim etiam ex ordine Medicorum, qui ad novum hoc accensum lumen libertatis in ratiocinando affectabant auram. Nec deseruit eos spes, factum quippe est, ut in hunc usque diem nihil amplius etiam in foro Medico, ubi de corio humano agitur, admittamus, quod non clarè & distinctè perceperimus; huicque claræ perceptioni plus fidamus quam centum autoritatibus, id quod in progressu prolixius demonstraturi sumus.

Sed

Sed vellicat mihi non nemo aurem. Ergone, dicit, Academix hactenus nihil profecerunt? totque virorum præclara ingenia & nos ipsi fuimus stipites? Solusne *Cartesius*, qui nunquam fuit Medicus, ad mensam Solis accubuit, ut rejectis prioribus ferculis novās has dapes vobis offerret? An Hippocrates, Galenus, Platerus, Forestus, Crato, Sennertus aliique fidi antiquitatis Machaonicae interpretes, & viri supra laudem positi, qui per totam ætatem arterias & matulas habere magistras, erroris & ignorantix acufari possunt, cum in arte medica fuerint expertissimi & gravissimos, teste experientia, sciverint tollere morbos, Fac! ipsos nescivisse corpus esse rem extensam, animam esse rem cogitantem, non dari facultatem attractricem aut qualitates reales à subjectis realiter distinctas. Hepar nō sanguificare. Morborum communem nidum esse chylum & sanguinem, Dari materiam mundi subtilissimam. Sufficit, quod sciverint feliciter mederi, & ignorantia illarum rerum prudentix medicæ præjudicare nequit. Resp. Achilles hoc *Galenistarum* est argumentum, quod velut anguli caput in prima ponunt acie, quodque aliquid ponderis præ se ferre videtur, verum si rem æquatrinemus lance, apparebit, illud tibicibus admodum infirmis fuleiri, id quod in liquidum deducam. Is enim non sum, qui in contemptum tot Celeberrimorum virorum calamum stringere velim: hoc tamen citra ullius injuriam dicere possum, illos suis temporibus fuisse doctos, celebres & felices Medicos: quod si possibile esset, ut orbi redderentur, ipsos non puderet illa demum addiscere,

quæ suis temporibus tenebris immerfa & sepulta jacuerunt. Fieri potest, ut medicamentum, cujus vires & operandi modus latent, pro voto respondeat, quamvis etiam ipsius subjecti accurata cognitio ex anatome & physiologia petenda deficiat: sed quis non videt, aliquod saltem ægrotantis periculum hic subesse, & indecorum esse Medico, collimare ad finem per vias sibi incognitas, vel saltem non satis perspectas; cum ipsi prosperi successus non tam prudentix medicæ quam fato vel fortunæ sic in acceptis ferendi sint. Deinde & hoc notandum venit, quod felicitas practica sæpius magis dependeat ab opinione vulgi, aliisque mille artibus, quam ab eruditione Medici: Magna enim inest vis verbis, herbis & lapidibus. Quod ipsius *Hippocratis* attinet medicamina, ea ita se habent, ut si quis illis hodierno tempore uti vellet, barbarus esset & crudelis in suos ægros. Dices, ipsa tamen multis profuisti. R. sp. Laudem meretur *Hippocrates*, quod aperte confessus sit, *Naturam curare morbos, medicum autem impedimenta tollere & naturæ ministrum esse, nunc actorem, nunc Spectatorem.* Si omnia *Hippocratis* evolveris scripta, videbis eum paucissimis usum fuisse medicamentis: magnam autem famam sibi acquisivisse Prognosi in acutis. Cum enim in calidiori degret climate, plures etiam habuit ægrotos febribus acutis correptos, quæ cum per crisis & ope ætheris fuerint solutæ, palam sit, ætherem maximam curationis si non utramque absolvisse paginam, & quotquot evalerunt, non excerta scientia, sed solius Dei munificentia & naturæ suæ bonitate convaluisse. Ambabus quoque

quoque largimur manibus, *Cartesium* non fuisse medicum: Medicis tamen opem tulit, ut vi suorum principiorum de natura mentis & corporis, de natura fluidorum, aliisque, functiones corporis & mentis ipsiusque sanguinis & spirituum indolem adeo nunc clarè explicent, ut nihil clarius: Omniaque illa tanquam sapientiores *Æsculapii* proles abstergant spongia, quæ mechanicis principiis hodiernisque inventis non sunt congrua. Et quid quæso de Circulatione Sanguinis dicam, qua inventa plus lucis accessit rei medicæ, quam quidem ab omnium *Galenistarum* voluminibus expectari potest? Quare hanc non ad anticyras relegamus, ceu inventum supervacaneum, cum tot celeberrimi vixerint Medici, qui sine hujus cognitione magnos quoque curaverint morbos? Sic profectò actum foret de gloria illorum, qui novis suis inventis veritatem in lucem protraxerunt, aut non satis liquidam discussis nebulis illustrârunt. Et ridiculum foret, scientiam ex numero Pillularum, & eruditionem ex remediorum copia, & barbaris vel semigræcis nominibus, metiri velle.

THESES. III.

Ignorantia Philosophiæ gravissimum peperit in medicina errorem, quod medicus solùm occupatus esse debeat circa res sensibiles, hinc factum est, ut circa corticem hærentes sensibiles illos humores pro causis morborum habuerint, & productum cum causa sua confundentes semper à vera aberraverint curationis viâ. Ex Philosophiâ mutuari hoc debuissent, partes corporis dividi in sensibiles & insensibiles, illas ex his componi, earumque naturam ex his quoque addiscendam.

THESES. IV.

Errorem excepit error, quod morborum semina debeant esse sensibilia. Imposuit hoc Medicis, ut relicto semine morbosam progeniem eliminare allaboraverint, quam ipso in semine suffocare debuissent. Et quemadmodum brutum hoc effatum, nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensibus, plurimos cœcutire fecit Philosophos, ita ipsos quoque fascinavit medicos, ut de Spiritibus animalibus quid proferre vix ausi sint, donec *Cartesius* tenebris his facem admoveverit, eorumdemque genesin mechanicè descriperit.

THESES. V.

Obstetricante hęc præjudiciò alius prodiit ex ignorantia Philosophiæ error generi humano magis infestus. Causa morbi (dicunt) sensibilis sensibilibus per alvum foras est eliminanda, hinc suum intonant purgandum, & homines purgantibus vexant usque ad maciem, nescientes, rarius humores ope cathartici excretos sub tali schematismo in corpore delitescere. Sape ac multum mecum cogitavi, quare in dissectis cadaveribus tantam humorum saburram non amplius reperiamus, cum si viventibus purgans fuisset exhibitum, tales abunde excrevisent. Ipsa videlicet purgantia cruorem & carnem promiscuè liquant, resolvunt & putrefaciunt, atque in omnibus cum venenis pari passu ambulant, ut rectè dixerit *Helmontius*, nomen purgationis esse nomen impostorium, cum non sit purgans, sed destruens & hostile vitæ virus. Omnia purgantia sanguinis lædunt mixturem & vitæ vinculum laxant aut penitus

tus

tus rumpunt, unde in momento prava illa humorum prodit caterva. id quod *Helmontius* maximo suo damno & pecunie factura expertus est, qui scabie correptus & à duobus Medicis purgantibus iniquè vexatus tandem exclamavit, theoremata Scholarum falsa esse & scabiosa. Quod si quandoque videantur expectationi satisfacere, id non tam vi catharticæ quam resolventi & attenuanti, quâ pollent, virtuti acceptum ferendum. Ipsi itaq; purgantibus quâ purgantibus carere possumus, & optandum foret cum celeberrimo *Wedelio*, ut vulgo tam cordi haberent homines diaphoretica ac purgantia, sic enim plurimi se varentur, qui febribus abrepti & purgationibus emaciati debitum naturæ ante tempus solvunt. Ipsa quippe purgantia sanguinem reddunt cacochymicum: diaphoretica autem heterogeneum sanguini confusum expellunt, & vitalem mixtionem potenter restituant.

THES. VI.

ERROR est, quod ex ignorantia Philosophiæ credant Medici, partes quasdam solidas corporis humani viventis certis quibusdam instructas esse facultatibus alimento & sanguini conficiendis & distribuendis destinatis; quasi ejusmodi facultates ceu inspectores vel protectores rebus humanis præessent. Docebit ipsos vera Philosophia, nihil in rebus corporeis reperiri præter extensionem & modos, nec posse ullam aliquam cognitionem tribui ipsis rebus materialibus, qualem tamen hi actus, attrahere utile, & inutile expellere, præsupponunt, nisi confundere velimus res intelligibi-

les & cogitantes cum materialibus & extensis. Docebit ipsos Physica, viscera omnem suum calorem & temperiem habere à fluidis & impetum facientibus partibus. Ipsa autem fluida vitam suam, hoc est mixtionem, habere à materia primi elementi sive æthere, cujus naturam vix capiunt, quod neglexerint veram philosophiam de natura corporis fluidi & solidi agentem, quam si non ex *Cartesio*, saltem ab ejus discipulo *Rohaulti*, addiscere poterunt. Debuissent ex hac nôsse, calorem non esse qualitatem ab essentia ignis distinctam, sed esse ipsum ignem: Essentiam non esse quid distinctum à subjecto cujus dicitur essentia, sed hæc duo unum idemque esse, neque enim pluralitas notionum logicarum res, quæ unū idemq; dicunt, faciet diversas. Mirandum profecto, quod de rebus non existentibus & nunquam futuris tam serix & perniciosa fabulæ sint confictæ & creditæ.

THES. VII.

ERROR haud levis, ex ignorantia Philosophiæ subortus, est, quod aliquot morbos medicamentis, ex pharmacopolio petitis, expugnare contendant Medici, qui non nisi aeris solique mutatione curari possunt. Alius æther; alius vitæ succorum motus: novus æther; nova sanguinis mixtura. Si ætheris naturam ex physicis addiscerent, scirent prudentius medicari, nec agros intempestivis suis remediis obruerent. Natura enim vult duci, non cogi. Et cui bono, quæso! tot saccharata, perlata alkermissata, aliaque pretiosa & externa & interna præscribunt? nisi dicere velis fieri id in gratiam pharmacopœi, ut inanitis pyxidibus

dibus hujus locus accrescat. Id quod potissimum locum etiam habet in doctrina de febribus, cui tunc quoad theoriam tum quoad praxin tot gravissimi aspersi sunt errores, ut ipse *Helmontius* jam suo tempore monuerit, quod primus Medicus eorum, qui ab Ethnicis medendi fundamenta petunt, adhuc desideretur, qui febrium radicem agnoverit ac iusta remedia. Ducentos si evolvas auctiores, qui de febribus scripserunt, videbis eos ad unum omnes cantum cuculi cecinisse, idemque semper aliis verbis sibi subscripsisse.

THESES. VIII.

Errorum genitrix est ignorantia Philosophia, ex hac enim naturam fermentationis & liquorum fermentescibilium in corpore nostro indolem melius, quam hactenus factum, addiscere deberent. Sic horrendos in curandis variolis evitarent scopulos, in quos plures hodie impingere videmus cum aegrotantis naufragio, dum variolas sudoriferis calidioribus & agitatoriis remediis expellere primis diebus intempestive conantur, quibus primis his diebus phrenitidem, ultimis autem totalem mixtionis sanguinis destructionem, hoc est febrem pestilentialem, accersunt.

THESES. IX.

Eosdem sibi vendicat natales alius Error, qui in inflammationis curatione notatur. In hujus enim principio dicunt adhibenda esse repellentia; sed quæso quò repellunt? Poros potius magis obstruunt, inflammationem augment, sapius ad gangrænam & sphacelum sternunt viam, ut malum, quod in principio

suffumigio aut resolutivo aliquo compesci potuisset, reddatur contumax & difficilius curationis. Hæc omnia ex eo proveniunt, quod nesciant, quanta vis insit ætheri, quamque potens ille sit in agitando particulis terrestribus sola materia mundi subtilissima cinctis.

THESES. X.

Sic inanis illa corrui de remediis specificis & certis partibus dicatis imaginatio. Dandum hoc ignorantia Philosophia, quod putaverint dari medicamenta cephalica, thoracica, splenetica, hepatica, hysterica. Nisi enim explicuerint, in quo consistat appropriata illa vis, idem est ac si dicerent, se nescire. Sin didant fieri id propter appetitum & inclinationem quandam ad hanc potius partem quam aliam, affingunt medicamenti alicquam cognitionem. Et cum sanguis æqualiter dispensetur ad omnes partes totius corporis, æquè facile aqua splenetica propinata ire poterit ad cerebrum, quam ad lienem. Itaque effectus medicamenti vix extra sanguinem & humores circulantes se extendunt, atque perinde erit, si ve in affectu cerebri ex causa frigida spleneticum, aut hystericum, aut alii parti dicatum præscripseris medicamentum; modo vim habuerit sanguinem volatilisandi: omnia enim subtilia sine acredine notabili & corrosiva sunt cephalica, thoracica, hepatica, stomachica, splenetica, diuretica, uterina, menfes moventia, lac & semen generantia.

THESES. XI.

Quod si alias medicamentorum qualitates sub examen vocare velim, quæ

quæ non garrulitas & ignorantia notabitur? Nullibi enim veteres magis lapsi sunt, quam in explicandis qualitatibus medicamentorum, cum in vera Philosophia non fuerint enutriti, docente, qualitates has à sola textura, hoc est particularum magnitudine, subtilitate, motu, situ, figura, &c. dependere. Quod enim quædam medicamenta habeant vim frigefaciendi, indurandi, condensandi, contipandi, obstruendi, incrassandi, repellendi, bilem alterandi, acidum invertendi & salia absorbendi: hoc est à particularum ea constituentium magnitudine. E contra quod alia habeant vim attenuandi, præparandi, digerendi, volatilifandi, est ab earum subtilitate. Quod quædam sint acida, est à figura, prout latera plus minus acuminata sunt. Quod quædam sint salsa, est à figura spiculari & cuspidè prædita, plus minus acuta vel obtusa cum rigiditatis vel flexibilitatis majoris vel minoris attributo. Quod quædam sint mollia, alia verò dura, hoc est à situ, prout particulae nunc in uno nunc in pluribus punctis se contingunt, & prout aliqualem vel nullam ferre possunt concussionem.

THESES. XII.

Sed neque sic omnes notavimus errores ex ignorantia Philosophiæ hæcenus commissos. Cum enim Galenistæ facile animadverterent, principia sua infirma esse & insufficientia omnibus phænomenis explicandis, sinxerunt, dari quosdam morbos inexplicabiles: dari etiam qualitates medicamentorum occultas, extra intellectus nostri spheram positas. Hanc ignorantiam si serio

perpenderis, fateberis mecum, nil æquè imperitè tractari apud Medicos, quam quæ vitam mortalium concernunt. Ipsi sunt, qui dum claves scientiæ se custodire præsumunt; nec ipsi adyta intrant, nec alios intrare volentes admittunt, sed arcem omnes omnibus technis, semper discentes & nunquam ad veritatis scientiam pervenientes. Quia ignorant physicam, tyrones manent in Medicina, quæ ex illa lucem scenerari debet. Quippe ex physica generali constat, nulla corpuscula concresecere, & combinari posse, ut non aliqua minutissima intervalla & exiguos poros juxta se relinquunt. Hi materiâ subtilissimâ replentur, cum implicet vacuum concipere. Ipse hic æther pernicitate sua, qua corpora transit, impedit, quo minus partes corporum solidorum eò ipso quo concresecunt se immediate in omnibus punctis contingant, ut in Adamante, glacie, crystallo, vitro, videre est. Subtilissima hæc materiâ à prima etiam conceptione sanguinis motum & mixtionem conservat. Hæc est Natura, morborum domitor & sanitatis custos. Elementum hoc cum aere, medicamentis, & alimentis haurimus & inspiramus, quod si conveniens sit consueto ætheri, sanguinem jam permeanti à primordiis circulationis, novas quasi vires recuperamus; id quod quilibet tempore majali in aurora obambulans & occultum hunc vitæ cibum captans experiri potest. Sin cum aere purgantibus venenis, vel alimentis, peregrinus æther accesserit, partes sanguinis, ordine prius digestæ, turbantur, crasis & mixtio læditur, febres mali moris & pestilentiales excitantur, & nisi Naturæ, hoc est:

est consueto ætheri nobisque amico, alexipharmacis maturè feramus suppetias, aliùm ætherem inferentibus, qui hostilem expellat, profuget: domesticum verò foveat & augmentet, actum est de vita ægrotantis. E quibus luce meridiana fit clarius, nihil hic occultum & inexplicabile admitti, cum effectus à motu & figura, rebus omnibus notis, dependeant. Utinam Medici ad veram hanc stupendorum horum phænomenon causam majori sedulitate & animò, scientia Physica probè imbutò, attenderent, propiùs etiam ad sanandi accederent methodum. Hæc quippe causâ neglectâ omnia manent obscurissima, pleaque falsissima & intacta, quæ maximè ad scopum sanandi conducunt.

THESES XIII.

DEnique totâ errant viâ, qui hæc nimix subtilitatis, novitatis, & otiosæ speculationis arguunt, nam ex his totius œconomix animalis dependet veritas ejusque cognitio; & in scientia Medica caput rei est, si Medicus œconomiam animaleam accuratè cognoverit, in quo plures hallucinari videmus: hinc ubi cum aliis Doctoribus in medicum consulere, suasque producere schedulas quandoque coguntur, magis muti sunt quam pisces, aut inconditas effutunt ratiocinationes nuce causâ vix dignas; in præscribendis formulis fluctuant, dubitant, nunc saltum faciunt, nunc terga vertunt, miscent quadrata rotundis: quæ non possunt non ipsum ægrotantem in maximum discrimen conjicere. Sed ne partium studio laborare videar, catalogum hunc errorum intuerè,

hactenus ex ignorantia œconomix animalis & Philosophix mechanicæ commissorum.

Toto errant cœlo, qui catarrhi sedem quærunt in cerebro.

Erroneum est, aliquid in catarrho suffocativo delabi à cerebro.

Errant, qui anginosos purgant.

Longè errant & lege Aquilia tenentur, qui dysentericos & pleuriticos purgant.

Erroneum est Hecticam esse intemperiem calidam partium carnosarum aut etiam sanguinis.

Error Medicus est, si febricitantibus frigida commendentur.

Erroneum est, icterum produci à bilis regurgitatione in sanguinem.

Erroneum est Melancholiam esse ex liene.

Erroneum est, calculum renum debere diureticis curari.

Erroneum est, vapores ex utero, liene, vel ventriculo, ascendere ad caput & mentis metropolim turbare.

Errant sine certâ sede qui putant uterum posse situm suum mutare.

Tota viâ errant, qui purgantia exhibent hysteriis.

Capitalem errant errorem, qui in calidis morbis puerperarum frigida propinant.

Et quis omnis recensere errores? transeant hi cum cœteris erroribus. Cuiusvis hominis est errare, nullius nisi insipientis perseverare in errore.

Tu, Lector benevole, si vera me dixisse videas, mecum gaudebis. Si verò sint, quæ displiceant, cremato has pagellas,

aut

aut alii ignobiliori usui eas damnato, mihi enim perinde erit, quibus *vi*ndictis contra medicum Cartesianum, errores detegentem, insurgas; non enim rem

suam, sed publicam, humanam, & quæ omnes tangit, tractavit.

DEO O. M. sit Laus Honor & Gloria in sempiternum.

DISPUTATIO II.
CHIRURGUS CARTESIANUS,

detegens

Aliquot in Chirurgia errores,

Haftenus ex ignorantia Philosophiæ commissos.

RESPONDENTE

WILHELMO HULDERICO *Waldschmidt*/ Hanovienfi.

J. Lips. Cent. I. Epist. 88.

UT eadem purpura homines delectat, & ad gaudium provocat, Tauros offendit & irritat ad pugnam; Sic eadem veritas aut virtus intelligentes capit, ludit improbos & imperitos.

Th. Cornelius in Epist. ad Francisc. Glissonium & Thom. Willisium pag. m. 192.

Magnam mihi spem facit illa philosophandi ratio, quam à vobis suscipiam video, expectationemque plurimam commovet multorum ad eadem ferme studia conspirantium consensus atque communio. Audio enim Georgium Entium atque Warthonum populares vestros non mediocre in excolenda physiologia operam contempsisse. Ego vero, ut de me loquar, tanta olim industria, tantoque labore ad investigandam hominis naturam aggressus

sum, ut ea re aliquam certe gratiam à Viris in Sapientia studio exercitatis me intum ire speraverim. Sed invidit mihi fortuna otium viraq; tranquillitatem; Nam Neapolim adverso fidere advectus necesse habui curas & cogitationes non tam in literas, quam in salutem incolumitatemq; meam intendere, atque omnino id agere, ne Sycophantarum calumniis aliquando succumberem. Dicitur autem vix potest, quantam mihi invidiam Malevolorum turba conslarie ex studio nova istius minimeq; vulgaris doctrina, quam ego à praeclarissimis nostrae aetatis scriptoribus institutam meisque peculiaribus inventis aliqua ex parte illustratam in hanc urbem primus induxi. Nimirum hoc hominum genus quoniam quidem literis disciplinisq; haud quaquam exculturum est, sed totum planè ex fraude & mendaciis compositum, ab his sibi maxime metuit, qui veritatis cultores sunt & fucum ac fallacias insectantur.

b

B. C. D.

B. C. D.

I.

EA nunc Medicis sunt tempora, hæc sæculi nostri infelicitas, ut quicquid pulchrum, novum atque politum, nec circumforaneæ eruditionis, edax depascat livor, carpatque dente invidio immanis ævi barbaries. Labuntur cuncta in deterius, postquam homines factionibus & studiis trahi cæperunt: quiescebat enim olim post fata livor, tuebaturque ex merito unumquemque suus honos: certis terminis circumscripta sublatam osculis virtutem quærebat invidia, languebat effrenata lingua, quæ nunc immixtis libera habenis vagatur, nec unum læsisse contenta: toti quandoque instat medicorum ordini, & viis tam obliquis suam in eos maledicentiam exercit. Experimur & nos, postquam grande patientiæ dedimus documentum, verum esse id, de quo Tacitus conqueritur, *Non minus periculum ex magna fama quam ex mala.* Quis enim nescit, benignius agi quandoque cum his, qui cum aliis errare malunt, quam cum bonis rectè sentire? Verùm enim verò cordati viri est vincere ac supergredi vitium parvis magnisque civitatibus commune, *ignorantiam recti & invidiam.* Juvabit olim majores & posteros cogitasse, id quod secum perpendens *Chirurgus Cartesianus* noluit amplius extra invidiam juxta ac extra gloriam vivere, hinc vestigiis *Medici Cartesiani* insecutus in arenam nunc descendit, errores proditurus quos hætenustum in cognoscendo tum in medicando tota ferè chirurgorum cohors commisit. Arduum est, fateor, causas

errorum excindere velle, hoc præsertim tempore, ubi magna vis inest manibus agilibus: ubi sermonis suavitas & verbotum copia, quamvis rerum adsit inopia, plus quandoque valent quam recta ratio: ubi multi plus æstimant irrationalem Chirurgiam, quam rationalem operandi methodum. Assurget Chirurgorum Phalanx, vestibus, comis & barbis ad elegantiam compositis, aureis atque argenteis scutellis, Spatulis, stylis, mucronibus, cæteroque splendido apparatu armatorum, qui commune periculum concordia propulsare & tergo meo assultare nitentur. Verùm nec vanus ille me quidem terret aspectus, auri enim atque argenti fulgor neque tegit neque vulnerat pro veritate dicentem. *Salus publica hic murus est aheneus, qui & me contra quoscunque tuebitur arietes, atque ipsos errantes ad metam recti invitabit.* Nihil enim nobis negotii cum illis, qui ut inquit *Horatius:*

Turpe putant parere minoribus; & quæ imberbes didicere, senes per pondera fateri.
 Multò minus eò devenit calamus auctoriæ, ut omnes Chirurcos, erroris convincere, aut in munere suo, quo hætenus egregiè defuncti, perstringere velim: multi enim ex illorum ordine etiam vix monitore opus habent; multi sunt, quibus sublime ingenium atque multorum añorum praxis rectum tramitem indicavit, quique rudimenta atque studia sua philosophis & chirurgis undiquaque celeberrimis approbârunt. Sed dabunt mihi hi boni viri, esse tamen non paucos fratres ignorantie, artem, quam nunquam pro rei dignitate didicerunt, profitentes & exercentes: horum magna est præsumptio, hinc:

hinc ferro & igne non minus periculosè quam nefariè in genus humanum graffantur & nefario suo ausu mutilos quandoque ac mancos reddunt, aut neci tradunt, quos in integrum restituere debebant: qui, si locuples est æger, avari sunt, si pauper ambitiosi: quos non oriens, non occidens saturaverit: Qui omnium opes atque inopiam pari affectu more militum apud *Tacitum* concupiscunt: qui auferre, trucidare, rapere falsis nominibus imperium; atque ubi solitudinem faciunt, pacem appellant. De his quidem nunc mihi sermo erit, horumque errores, quos aut terra, aut opinio, regit, in apicem deducam, idque majori cum confidentia, cum meliora tempora spondere possit nemo; nam solent nunc Chirurghi pueros ad tyrocinium Chirurgiæ admittere, qui vix literas pingete norunt, nedum in humanioribus jecere fundamenta; imo multi eos satis aptos iudicant, si infantem placare, si cunas agitare, si temulento hero facem præferre, aut alios serviles labores sustinere queant. Unum quod est necessarium ne cogitatur quidem, unde sit, ut absoluto triennio usque tamen rudes sint, in examiniibus, ut finem & initium tyrocinii vel nullo vel exiguo internoscas discrimine. Hinc meruendum erit, ne brevi adhuc transactâ periodo atque chirurgica vera & rationalis, extinctis nempe senibus, in exilium agatur, atque pauci futuri sint, quibus harum rerum summa committi possit.

II.

Quò verò ab ovo exordium desumere atque ipsos errorum fontes detegere possim, recurrendum nobis erit ad sanguinis circulationem, quem primum

esse vivens & ultimum moriens nostrorum temporum fide satis probatum est. Pauci sunt Chirurghi, quibus nectaris hujus purpurei itus & reditus innotuit, propterea in phenomenis explicandis hallucinantur; & confidenter assero, inter centum vix unum esse, cui in causis inflammationum, tumorum, aliorumque vulnerum, fracturarum & luxationum symptomatum explicandis non hæreat aqua, & qui in medicamentorum operandi modo tradendo saltem non obmutescat. Quære ex Chirurgo, quære venam tundant infra ligaturam? & nihil solidi respondet. Quære unde sanguis ex aperta profiliens vena? & respondet eum ex corde versus exteriores profluere partes. Sed si res ita se habeat, quære quæso non tundunt venam supra ligaturam, quò sanguis qua datâ portâ, commodius egredi possit? Vides ergo ipsos sanguinis itum per arterias & reditum per venas ignorare, adeoque luscorum mire in tenebris palpitare, nec dignos esse, quibus salus hominis committatur.

III.

Vulnera definiuntur quod sint continui solutio vel quod sint partium carnosarum ab instrumento aliquo facta solutio. Animum ergo tantum intendunt ad partes solidas, atque ad magis sensibiles curationem dirigunt. Sed quis nescit corpus nostrum ex solidis & fluidis componi partibus? neque illas dividi posse aut rumpi, ut non fluidarum ordo & mixtio turbetur, quò divortio semel admisso novæ statim fiunt combinationes, novæ prognascuntur concreta, variæ exsurgunt hinc inde excrecentiæ, intumescentiæ, coagulationes, restagnationes, quæque authores existunt omnium illorû graviorum

orum symptomatum, quæ vulnera comitari solent. Sicuti enim in aliis corporibus & mixtis regni tum vegetabilis tum mineralis videre licet, dum varii generis particulae, variae configurationis, consistentiæ, magnitudinis, situs & motus amicabiliter tandem conspirant, & unum totum constituunt, in quo particulae crassiores detinent & ligant volatiles, oleosæ obtundunt acres, subtiliores servant crassiores in motu proportionato & rei naturæ accommodato; aquosæ temperant viscidas, flexiles demulcent rigidas: Verum si textura illa paululum referetur & vincula rumpantur, nova statim prodeunt producta, à priori massa quoad indolem & naturam, mirum quantum! abluentia: Ita res etiam se habet in nostro corpore, quod nihil aliud quam congeries indefinitorum canaliculorum, tubulorum & vasculorū, fluida varii generis corpuscula transmittentium, de quo vide *Celeberrimi Dolai Epistolam secundam & Blankhardi anatomiam novam*. Itaque si turbæ in his partibus excitantur, & harmonia illa suspenda, quæ à legitima pororum dispositione & particularum ordine dependet, auferatur, eadem contingent, infausta emergentia: ibi corrosivum senties acidum: hic acria notabis salia: illuc tetridum restagnabit liquamen, alibi purulentam conspicies amurcam; hinc intumescenciam, ibi excrecentiam reperiēs; quæ omnia non tam ex continui solutione quam ex fluidorum & impetum facientium perverso ordine, statu & mixtione natales suos habent.

IV.

E quibus haud obscure apparet, tantum quidem apparatus ad curanda vulnera non exigi, cum totum curationis ne-

gotium in momento temporis, ut prælii eventus, consistat. Si enim aeris ingressus arceatur, & fluiditas humorū per partem vulneratam circulantium præliis, temperiem partis foventibus vulgò dictis, conservetur, res erit in vado. Cui indicationi satis sit, si vulnus recens statim deligetur, quò magis enim pori labiorum sibi respondent, eò citius coalescunt labia, & eò minus humores in transitu præpediuntur. Deinde si vulnus semel deligatum rarius detegatur: quamvis enim litem à *Sepralio* Chirurgi motam hac quidem vice non faciam meam, persuasum tamen habeo in eo sæpissimè peccari à Chirurgis, quod frequentioribus solutionibus longisq; atq; crassis turundis novum vulnere creent dolorem atq; ipsam curationem eruditè retardent, fortè ut plus temporis absumentes plus pro mercede pecuniæ exigere possint, atq; in exoptata hac opportunitate majorem sibi conparent famam, Nauclerum imitantes, quidum navim in mari libero possit agere, eandem inter cautes & brevia inlerit; Unde licet majoris peritiæ gubernationis famæ comparandæ opportunitatem nanciscatur, servatò in tantâ desperatione navigiò, viri prudentis saltem nomen amittet, vide de his *Celeberrim. Bontekœ, Sereniss. Elect. Brandenburgici quondam Consiliarium & Archiatrum*, nec non Doctiss. multæque lectionis Viri *Dn. D. Albrecht, Physici Hildesheim*. *Celeber. eruditas* Notas in istius chirurgiam reformatam. Ergo satius est tenacia & viscida aerem non admittentia vulnere recenti, ocysimè imponere, quò spectat *resina Pini, Colophonium Empl. contr. ruptur. Sript. Croll. cera, & ipsum deniq; saccharum, quo vel solo maxima vulnera sanari posse.*

posse compertum habeo. Nempe juvant hæc, quia aerem arcent, qui vel solus satis potens est, ut poros vi sua elasticâ pervertat, & peregrinis quibus sortus est particulis humorum circulantiû mixtionem turbet, varias coagulationes & secessiones producat, atque in solitas introducat fermentationes. Triennium est, ex quo Paracenthesin in Hydropica institui. Videbantur omnia pro voto successisse. Verum cum in cubili ventis valde exposito perageretur operatio, ipse etiam chirurgus sapius de die ferum ex abdomine emitteret, incidit tandem ægra in vehementissimum imi ventris dolorem, cum subitanea vulneris inflammatione & subsequente gangrænâ cujus doloris, ardoris & inflammationis causam ego quidem nullam aliam agnosco, quàm aerem, experientia edoctus, quam fœcistam fluidum hoc in fluidis edat Catastrophæ.

V.

SIn qualitates dum puris, tum vulnerariorum remedium in scenam introducere nunc velimus, quas non apud chirurgorum vulgus off. n. demus tenebras. Pus ipsis est nescio quid novi & insoliti, à natura ope medicamentorum generati. Nos dicimus pus esse lacteam sanguinis partem, in ipso vulnere plus minus alteratam, cui quædam subinde portiunculæ dilaceratorum tubulorum una cum cruore admiscetur. Pus ergo eò laudabilius erit, quò magis ad naturam chyli & succi nutritii accedet: Sin verò acorem nimium contraxerit, inficiet sanguinem, febres producet, corrodet atque exedet canaliculos fluidorum; Si aquosum & tenue nimis, aut viscidum scetidum fuerit, peccatis merito censetur notæ,

nec puris nomine dignum erit, cum contumacis obstructionis, præcipitationis, & putredinis indubitatum perhibeat testimonium. Sed quis quæso est ex ordine chirurgorum, qui de acido cogitet? & cui quæso remedia acidum corrigentia vel absorbentia nota sunt? vix enim ultra primas sapiunt qualitates, & nihil nisi calorem nativum & insitum, naturæ robur vel imbecillitatem, medicamenta pus generantia nec non digestiva sua crepant, nescii quid dicant, aut quod pro acoris conditione nunc potentiora nunc mitiora acidum compescencia eligenda sint remedia; Imò inexcusabilis ignorantia est argumentum, uno digestivo eadem semper oberrare chordâ, & *Herculis* cothurnos infantibus applicare: scilicet hæc ipsis est consuetudo, prospera omnia sibi vindicare, adversa autem soli naturæ imputare.

VI.

Sed excipient fortè, pus non statim primis diebus sibi conspectui, sed post triduum vel quatrimum demum apparere, argumentò, illud medicamentorum pus generantium esse progeniem. Verùm observare Te velim, pus primis diebus non prodire, nec chylum à sanguine discerni posse, quòd ex fibrarum contorsione & illaqueatione tanta facta sit obstructio, ut nec mollieri sanguinis parti transitus concedatur, atq; aliquot in sumidies, quibus chylus cum sanguine arterioso advectus fibras reflexas & in situ valde turbatas elongare & in rectam viam protrudere sibiq; liberum transitum procurare possit. Quod si medicamenta quædam id promovent, ex accidenti facere videntur, dum vel poros deobstruunt vel.

vel sanguinem turgidiorum vel etiam fluidorem reddunt, de quo in sequentii thesi plura.

VII.

Similis farinae sunt sesquipedalia illa verba & vanæ gloriationses, dum ejusmodi jactant medicamentum, quod vulnus spatio tridui perfecte consolidari possit, cum tamen ne quidem dari queant medicamenta carnem generantia: Equis quæso unquam vidit carnem à medicamento fabricatam vel ex remedio generatam? Nugæ! Omnes partes solidæ sunt ex lacte, quod si sanguis abundet idque per partem sauciatam libere dispenset, vulnus brevi sanabitur. Sin verò intemperie acida, aut salinâ aut perversa mixtione fuerit contaminatus, lentum opus erit sanatio. Imò frustra expectabitur consolidatio, nisi prius vel infringatur acidum: aut sal acre temperetur, aut legitima sanguinis mixtura restituatur. Quibus verò remediis id assequamur, hoc opus hic labor est. Neque enim satisfaciunt practitorum elogia, quasi sanguis ope vulnerariorum peculiari quadam virtute ad hoc negotium exornatorum ita disponatur, ut ex eo apta & laudabilis caro quævisque alia substantia deperdita promptè restitui possit: Quamdiu enim peculiaris illa virtus explicari nequit, sicuti revera apud illos inexplicabilis est, tamdiu res ista versatur in ambiguo & lubrico. Et cum triplicem sanguinis statum vitiosum notaverimus, quomodo unâ hac fidelia tres dealbari poterunt patientes? Præclare sanè errorem hunc castigat *Celeberrimus Craan*, & perversum atque irrationalem decoctorum vulnerariorum usum perstringit: Cum enim

minimæ etiam circumstantiæ totam rem variare soleant, earundem non minor hoc in negotio habenda erit ratio, & nunc ea adhibenda vulneraria, quæ acido debellando sint dicata: mox talia eligenda, quæ salinam intemperiem magis respiciant; sæpius nova substituenda, quæ vim etiam habeant turbatam sanguinis mixtionem restituendi: quæ si ignoret Chirurgus, sicuti omnes illi, qui in physicis præsertim rudes sunt, id ignorant, ægrum in præsentissimum non raro deducet discrimen. Hinc ego quidem novâ planè & veteribus inusitatâ incedo viâ, & decocta vulneraria non plenis buccis & in tanta copia, sed cochlearim exhibeo, primis præsertim diebus, quo de sanguinis statu atque acoris gradu reddar certior, id quod desumpto quidem signo à jvantibus & nocentibus haud erit difficile. His calculum & pondus addit *Celeberrimus Wedelius*, quatinò ita scribit in amœnis suis amœnitatibus: Quemadmodum autem certum est & constans fidumque assertum, vulneraria pro interno usu ad externam curationem plurimum prodesse, quo nomine expertissimam deprehendimus essentiam traumaticam in *Tr. de terra Japonicâ Hagendornii descriptam*, ut lapides cancerorum, vel solos cum successu usurpatos, taceamus; Ita alterum illud certum quoque est, traumatica varianda esse pro ratione affectuum & effectuum, &c.

VIII.

Pari confidentia proscribimus etiam vulgaria illa externa pingua & oleosa, quæ speciosò & splendidò nomine defensiva appellantur, & quibus poros cutis

cutis infarciunt, & non rarò inflammationi januam laxant. Et ego quidem non video, quo sub colore aliquod inde Solamen expectare possimus, quin persuasum habeo, rationi & experientia non solum magis consonum, sed ipsi parti affecta etiam magis proficuum fore, si vel saculo arena calida repleto, vel vino calido foveatur, aut si spir. vini camphorato crebrius abluatur. Vide *Blankardi Kartes. Acad.*

IX.

Nequè minus severam meretur animadversionem perversa illa inflammationes curandi methodus, quæ tamen altius hæret in Chirurgorum animis, ut facilius videatur *clavam Herculi* extorquere, quàm radicata hæc tollere præjudicia. Quid autem aliud agunt suis repellentibus, adstringentibus & refrigerantibus, quam quod obstructions augeant, humores crassiores detineant, qui subtilioribus evanescentibus acriores facti fibras discindunt vel rampunt, unde aucta obstructione major supervenit tumor, & ad gangranam via redditur magis expedita. Quod periculum, ut maturè avertatur, necesse erit, ut curas & cogitationes unice in obstructionem intendas, cui scopo inserviunt alcalia, volatilia, aromatica, balsamica: v. g. Spir. Vin. Camphor. spir. sal. armon. aqua calcis vivæ, suffimigia, sal volat. olcosum, dialecordium, & quæ novas inducit fermentationes Theriaca. Item omnia illa quæ acidum stygium temperant, invertunt aut absorbent, quò Epithemata lac virginis dicta meritò suò referuntur, quorum caput est, & vel centies à me probatum, illud *Zwölfferi* ex tussilag. flor.

rosar. alb. sambuc. vino, aceto, &c. paratum: nec minoris sunt efficacia illa quæ habet *Dn. Muys inobservat. suis*: hic enim primus est, qui in Chirurgia ignorantia gelu congelata glaciem fregit, & de quo spem faciunt, quod integram Chirurgiam ex magni *Cartesi* Principiis illustratam in ægotantium commodum & fauciatorum solatium editurus sit.

X.

Eadem ferulâ censoriâ digni sunt vehementes illi ertores, quos in campo martio quotidie committi multi non sine vitæ discrimine experiuntur. Si enim castrenses chirurgi vulnera sclopetis inflictâ deligantes ipsarum partium læsarum fabricam & structuram, nec non indolem & naturam pulveris pyrii accuratius & intimius noscerent, ipsosq; omnis veritatis naturalis fontes delibassent, nec se ludibrio nec alios periculo exponerent: certum equidem est, quod de vulnerum horum natura quandoque judicent, ut cæci de coloribus. Ecquis nescit? quod ad unum ferè omnes vulnera sclopetorum pro venenatis habeant. Atque in eo quidem prudentiæ edunt argumentum, quod ignorantiam suam celare, atque successus parum secundos malignitati & virulentia tribuere satagant: tantum enim abest omnia sclopetorum vulnera venenata esse, ut potius natura horum vulnerum ob rationes satis notas omnium illorum symptomatum ferax sit. Præterquam enim, quod in his vulneribus aliquid de ipsa partis læsæ substantia auferatur, etiam hoc majus adhuc infert periculum, quod plures fibrillæ contundantur & disrumpantur, in aliis autem vulneribus.

16
 ribus pauca saltem discindantur, inde enim est, quare sclopeto vulnerati gangrenæ & putredini, nec non convulsioni & febribus, præ aliis sint obnoxii: major enim hic est obstructio, major tubulorum & pororum peruersio, major in fluidis perturbatio quam in vulneribus cæsim vel punctim inflictis. Quæ verò de combustione partis globæ trajectæ, aut vulnerum horum Empyreumate, pro exaggerando periculo garruli quidam adducunt, ea ceu commentum anile inter fabulas collocamus, quis enim unquam vim ignitam in globulo observavit? Ecquis nescit ipsos tormenti globos acervum pulveris pyrii transire sine ullo accensionis metu? nisi forte impetum fecerint in corpus durum, ex quo ignis excussus ipsum pulverem pyrium accendat. Ridemus ergo illos, qui remedia sua contra Empyreuma in his cæsis venditant, quibus se & alios inani lactare spe, imò fallere solent. Magnam autem ex antedictis sceneramur in curatione lucè, jam enim evictum est, omnem in id intendendum esse nervum, quò putredini, brevi longè lateque serpenti, obviam eatur, id quod per sola deobstruentia, fibras contusas à fanis separantia, tubulos & poros collapsos restaurantia, obtinebitur. In quem finem interne acetum bezoarticum aut aliud simpliciter cum lap. 69. nitrum præparatum, & ius ipsius pulverem pyrium, tinctura Essent. Traumatic. omnia ex se simon. diaphoret. Tinctur. rosar. & c. externe verò bals. indic. bals. vulnerar. gumm. elemi, empl. diapalm. cum ol. cer. solut. terebinth. aloen, myrrham, ol. ovor. esset. absynth. Aq. Theriac. camphor. & c. Myini,

commendamus. Quod si profundior appareat putredo, admisceri his debet mercurius præcipitatus, qui salibus atque spiculis suis dilaceratas atque contusas fibras promptissimè separat, poros deobstruit, ipsamque suppurationem (soliis quidem naturæ opus) egregiè faciliat. Sin ex colore livido, sensus & motus ablatione atque cadaveroso frigore mortis principium, gangrænam scilicet, adesse animadvertamus, profundior statim in confinio instituenda erit scarificatio, quò sanguis acidus & cruoris nomine magis dignus exprimat, post scarificationem autem pars gangranosa aceto forti vel bezoartico aut aqua muriatica erit fricanda, quò pori eo facilius aperiantur. Mox liquor ex calce viva cum aqua pluviali, spirit. vini & mercurio vel melle applicandus, superimposito cataplasmate de quatuor farinis dicto, aut fotu ex marubio, absinth. scordio, ther. spirit. vini aliisque parato. Neque enim hic ulla admittenda est mora, aut induciæ concedenda, cum locum hic habeat illud, quod Tiberio cunctanti & auribus lupum tenenti dicebatur, *aut age, aut desiste*. Quia quo citius pars mortua à sana separatur, eò certius æger in tuto collocatur: Sin autè id remediis his obtineri nequeat, extremæ calamitatis & ægro periculosa subeunda erit alea, atque ad extirpandam hanc hydram ferrum in subsidium vocandum,

Nam quod non sanat medicamentum, hoc sanat ferrum, quod non sanat ferrum, sanat ignis.

Feuer und Stahl / Heilt manche Quaal.

ENim verò putamus gangrenam incipientem in totali ferè omnium tubulorum & pororum consistere obstructione, usque adeò contumaci, ut non amplius sanguis & humores, sed subtilis saltem horum humorum vapor ad partem gangrenosam perveniat, qui paucos illos humores ibi adhuc existentes commoveat, turbat, acriores magisque corrosivos reddit, hinc fibræ nervæ penitus abscinduntur, quo ipsò pars magis obstruitur & omni motu atque sensu destituitur, atque ob denegatam nutritionem livorem induit. Chirurgus Septuagenariò majori Vesicatorium in tarso pedis applicuit, subsecuta statim est gangrena, quæ in sphacelum (maximum gradum atque ipsam partis mortem) degeneravit: tandem, turbato à pestilenti hoc aere sanguine rotius, profundior accessit somnus, quem elapsis aliquot diebus eum mortè commutavit, vir decrepitæ quidem ætatis, sed longissimo ævo dignus. Causa funesti hujus experimenti fuit lymphæ defectus, quæ spicula cantharidum aliàs demulcère solet: hæc autem magis sic sui juris facta fibras nervosas amputavit, quæ in cincinnos retroactæ angustationem pororum, partium vicinarum compressionem & humorum, in tali senectute jam dum vi corrosiva contaminatorum, reflagrationem produxerunt.

XII.

Quari hic potest, unde dolor tum in principio, tum in progressu? & dolor ille, qui sentitur dum vulnus infligitur, est ab agitatione, distensione, dilaceratione & concussionem fibrillarum, nervorum, quo enim plures fibrillæ vehementer

tius discinduntur, eo majorem mens, de extremo aliquo insolito judicans, percipit dolorem. Verum ille, qui factâ solutione vulneratos torquet, & plerumque aliquot elapsis horis intonditur, est à novo impetu humorum circulantium, quibus transitus ab obstructione denegatur, hinc, elabentibus, quæ datâ viâ; flexilibus particulis, reliquæ acriores factæ, rodendo dolorem augent.

XIII.

MIssis his transitum facio ad tumores, in quibus cum cognoscendis tum curandis à scopo aberrant irrationales Chirugi, qui si in Cartesianorum Scholis essent enutriti atque edocti, quid sanguis, quid cetera fluida, quid motus, quid figura, cautius de corio humano luderent. Horum profectò facit ignorantia, quare tumor indolens in apertum & in medicabilem abeat cancerum, & tumores molles imprudenter tractati scirrhusam induant duritiem. Humores circulantes ex varii generis componi particulis nesciunt, hæc si volatiles magisque agiles imprudenter discusserint, reliquæ viscosæ acutiùs incunt, connubium magisque indurescunt, ut vix amplius flecti, divelli & ad fluiditatis statum reduci possint. Fieri etiam potest, ut acidæ quidem in tumore aliquo prædominium obtineant, sed quod plures oleosæ particule ipsis adhuc sint immixtæ, atque illæ sic juxta se invicem quiescant vel saltem minus agitentur & durum quidem tumorem sed, indolentem constituent. Verum si Barbæ confosæ imposuerit medicamentata vi, agitatoria prædita, expirant protinus partes balsamicæ spiculatorum

cuspidēs obvolventes, hinc acidæ plus agitæ majus spatium affectant, fibras rodunt & distendunt, atque acerrimum producunt dolorem, tandemque claustra sua rumpunt, unde ex cancro occulto & non ulcerato fit ulceratus, partes vicinas depascens & totâ massam sanguineam malignâ aurâ inficiens. Quem si prudenter quis tractare voluisset, canopejus debuisset fugere suppurationi aut discutientia dicta, quibus nihil amplius perfecit, nisi quod Crabrones irritaverit, cum potius saturnina acidum obtundentia hic fuissent provocanda. Utpote idem hic contingere videtur, quod in pulveris Tonitruantis aut pyrii accensione fieri solet, ubi nova plane emergunt phenomena, quorum causas in illa massa præextitisse vix credideris. Et sicuti nitrum sibi soli relictum longè alium præ se fert saporem, quam sibi in spiritum resolvatur, ubi spicula è capsulis suis excussa in continuo nunc sunt motu & fluore, atque ori indita undiquaq; suis acuminibus in linguam impingunt, mentique acidum communicant saporem. Et (quod præclare notat *Cel. Maetz*) sicuti maxima est differentia intra salem, cujus partes juxta se mutuo quiescunt, & inter salem, cujus partes in continuo sunt motu: qui enim quiescunt juxta longitudinem suam extrã verso linguæ ut plurimum incumbunt, illi autem qui continuo moventur, ut plurimum suis extremitatibus acuminatis in linguam profundè incumbunt, nervosq; vividè satis afficiant, ut hoc in acubus ex transverso linguæ impositis & quiescentibus, vel in iisdem diversis motibus concussis & quaquaversum agitatis, nec non secundum sua acumina linguæ occurren-

tibus, cuiq; exploranti manifestum evadit: Ita quoque humores antea in latibulo silentes & tranquilli ipsis medicamentis intempestivè adhibitis efferi redduntur, atque gravissimorum morborum authores existunt.

XIV.

NEquè ego gravissimos hos miror errores, quin potius plures præfagiam ex ignorantia œconomix animalis, quam chirurgi ne attingunt quidem. Et quamvis ponere me servem catalogum vehementium errorum ab ipsis commissorum, paucos tamen hæc vice enarrabo. Fuit haud ita pridem insolens barbæ tonsor, qui herniam inguinalem pro abscessu habuit, nec prius errorem animadvertit, quam ubi lanceolâ tumore aperto fœces fœtore suo nares ferirent. Cui illud apud Curtium reperi potuisset. Sciat iste insolens Barbarus, nihil esse difficilius, quam Laconis armati latus fodere & iterum sanare. Alius strumosum pro anginoso habuit, omnemque movit lapidem, ut topheum glutinum in pus mutaret. Puer 5. annorum cœpit claudicare, atque de sinistri pedis dolore conqueri, parentes vocabant me cum Chirurgo haud inexperto, contractavimus partem affectam, vidimus spinam dorsi cæteraq; confinia, sed nullibi causam morbi invenimus: jussi tamè femori & genu Empl. diapalmæ imponere. Verum malum hoc manifesta indices sumebat incrementa, pes jam abbreviari videbatur, accedebat calor febrilis cum tumore quòdam oblongo in regione lumbari; ancilla referebat, recordari se puerum ludentem cum sodalibus humi fuisse prostratum. Vocabantur in partem

curarum & consiliorum duo chirurgi Francofurtenses, hi cum multa de fluxatione fecissent verba, incisionem tumoris suadebant, & dictum factum esset, nisi ego solus obstiticissem, regetens me ne signum quidem latentis puris observare posse. Sic abiēre re infectā, mihi que interim negotium committebatur. Itaque per ordinarium chirurgum tumorem ter de die liv. spir. convulsiv. cum sale armoniac. internē etiam spirit. sal. armon. Sylvii sapis exhibui, quibus remediis per plures dies adhibitis & tumor disparuit, & puer pristinae redditus fuit sanitati in hunc usque diem optimē valens.

XV.

Nunc sub censum veniunt medicamenta repellentia quibus humorum ad partem affectam affluxum coercere allaborant, in quo tamen labore inanem plerumque ludunt operam, ipsamque inflammationem remediis his alacrem humorum itum retardantibus magis magisque exaltant & obstructionem augent. Equidem falsissimum est, quod humores unā vice majori in copia affluant quam aliā, ad unam videlicet corporis partem, quia sanguis arteriosus, à quo lymphæ reliquique succi omnes radicaliter dependent, æqualiter ad omnes totius corporis partes distribuitur. Deinde à vero non minus alienum est dolorem, & calorem attrahere humores, prout id antiquitus fuit creditum: nam dolori tumor supervenit non propter majorem humorum affluxum, sed ob eorundem stagnationem, dum interea novi semper à tergo sequuntur, & priorum copiam augent. Quod verò pars admodum

incalescens vel inflammata etiam intumescat & rubeat, illud fit ob humorum majus spatium affectantium & vicinas partes distendentium agitationem & rarefactionem. Sicuti ergo absurdum foret, dicere, fœnum recens incalescere ob majorem succi abundantiam, novumque ejusdem affluxum, ita humores circulantētes copiosius subinde in tubulis reperiuntur, non quod copiosius influant, sed quod ipsorum circulatio retardetur. E quibus palam fit, quo periculo partibus vulneratis & inflammatis medicamenta repellentia imponantur, quæ potius digna essent, ut ex foro medicō penitus proscriberentur.

XVI.

Antequam hinc abeamus, haud pœnitebit de spinosa illa spinæ ventose doctrina verba facere, quod malum plerumque infantes infestat, præsertim circa articulos, cum tumore, livore & ulcere partium mollium, quæ non solum ab acido fixo & lentescente lymphæ exeduntur, sed ipsum etiam os subjectum, quod focus hujus mali plerumque videtur, cariosum & nigrum esse solet; hinc non malè ein Weinfresser vocatur. Describitur à Severino, quod sit abscessus corruptorius seu sphacelismus ossis circa articulum in pueris, ex primis spermatis & menstrui sanguinis inquinamenti non repurgatis per congestionem illapsis & computrefactis natus: Nobis dicitur apostema ossis seu lentus ossis & vicinarum partium sphacelismus ab acido fixo & maligno fermento intra osseam substantiam ipsò in utero materno primitus congelto productus. Sicuti enim fermentum variolosum intra tubulos partium

21
 carnosarum à lacte, quibus infans nutritur, & ex quo etiam formatur, in ipso utero colligitur, & postmodum occasione novi & insoliti ætheris cum aere, ventis, vino aliisque advecti in actum erumpit, ita hoc fermentum in ossium uno vel altero tubulo ab eodem lacte corrupto generatur & morâ, alimentis, novisque allabentibus humoribus, semper acrius & deterius redditur, donec focum suum perfodiat, os cæterasque partes exeat, lympham inficiat, & malignum hunc producat tumorem. Pauci autem sunt chirurgi, qui indolem & naturam hujus affectus exactè norunt, hinc vocati nil nisi suum oxycroceum aut stipticum crepant: nonnulli adstringentiâ imprudentius commendant, ipsique serpenti putredini sua ignorantia fores pandunt & viam sterunt. Curatur autem hoc modo 1. si cutis adhuc fuerit integra, statim in formam crucis erit incidenda usq; ad ipsum os: quod pro secundo scalpendum, aut tercbrandum, aut urendum, aut excindendum. 3. Vulnus consolidandum. Ego hæctenus internè Bezoard. Minerale; Tinct. antimon. pilulas mercuriales, essent. viperinam *Zuvallferi*, vinum viperinum, gelatinam viperinam & omnia ex viperis externè verò spir. vini cum ol. virrioli, aqu. fort. cum spir. Min. Tinct. folis cum spir. salis ad mentem *Zuvallferi* paratam pulverem ad cariem ossium cum melle & spiritum vin. camphorat. laudavi. Quod si malum contumax hæc eludat prætidia, præsentissimum remedium erit cauterium actuale, vel amputatio, de quibus vide ipsam *Severinum* & *Jacobum Meckern*.

TAndem ad ossa luxata devenimus, in quorum repositione ipsi chirurgi quandoque suam produnt ignorantiam, cum non luxatum pro luxato, non repositum pro reposito sæpius habeant. Quod inde fit, quia verum ligamentorum & tendinum vitium ignorant. Quippe os semel è suo acetabulo elapsum reponi nequit, nisi in ligamenta partis opposita curas intendas tuas, hæc enim jam admodum distenta & elongata magis, illa verò in parte, per quam os elapsum est, contracta & breviora erunt, hinc summa opus est cautione, ne extendendo membrum luxatum his vel illis ullam inferas injuriam, sed sedula potius danda est opera, ut articulus præcisè per eandem viam, per quam elapsus est, regredi possit: si enim graviolem hinc erraveris errorem, ipsam repositionem impossibilem & malum incurabile reddes, unde postmodum tumor, inflammatio, atrocissimus dolor & quandoq; abscessus oriuntur, id quod aliquoties vidisse licuit. Quod si in infantibus repositio ad plures dies differatur, omninò impossibilis erit, quia lymphâ in acetabuli vacuum copiosissime transudans & in cartilaginem excrescens omnem elapso articulo præcludit introitum. Tota ergo scientia chirurgica consistit in cognitione œconomia animalis, quam non nisi in scholis Cartesianorum addiscent, & à *B. Etmüllero Chirurgia Medica* appellatur. Nec non in convenienti manuali operatione, quarum tamen fundamentum est ipsa œconomia animalis, vel si mayis philosophia Mechanica. DEO sit laus, honor & gloria in sempiternum! Amen.

COROLLARIA.

I.

IN Casu notorio & ubi nulla aliis morbi signa apparuerunt, ex solis circumstantiis vulneris lethalitas pronuntiari potest, hocq; iudicio medico stare tenetur Juris Consultus.

2. Inspectio Cadaveris plus inferni certitudinis respectu partium lesarum, sed non respectu lethality precise considerata.

3. Neque ad lethality vulneris precise sumptam requiritur anatomica partus demonstratio, sed sufficiunt symptomata, vulneris quoad ingressum & exitum situs & conditio, Medicorum & Chirurgorum indefessus labor & opera, aliisque circumstantia, è quibus aque certe colligi potest, vulnus aliquod lethale fuisse, quam ex ipsa inspectione oculari.

4. Chirurgia Medica pertinet ad Medicos tanquam Dominos; practica autem ad chirurgos, illorum olim ministros.

5. Potus Coffa intempestive, & nulla

temperamenti. & Constitutionis habitã ratione, sumptus viam sternit ad paralyseos.

6. Potus Thee ipsi etiam phibiscis & Hellicis tui propinari potest.

7. Omnia enim deobstruentia temperata sunt etiam remedia antihellica & antiphibiscis.

8. In febribus tam continuis quam intermittibus sanguis crassior & minus fluidus est.

9. Et qui à sanguine febricitantium per venam tãsam cum impetu saliente ad eju majorem ebullitionem & citatiorem circulationem argumentantur, nesciunt distinguere inter motum sanguinis intestinũ & progressivum; hoc enim imminuto intestinus augetur.

10. Errant ergo vehementer, qui calorem tanquam productum frigidis Julapue aliisque refrigerantibus tam externis quam internis extinguere satagunt, cum vel ipsam sic extinguant vitam, vel morbum reddant deteriozem.

DISPUTATIO III.

ASTROLOGUS MEDICUS,

Catarrhorum Theoria & Praxi Astrorum
vim & influxum

IN

Microcosmum paucis thesibus exhibens,

RESPONDENTE

JOH. PHILIPPO FABRICIO Hersfeldensi Hæro.

c 3

L. N. J.

I. N. J.

I.

CATARRHALEM dicimus defluxionem, quando Humor lymphaticus nunc crassus nunc tenuis in parte aliqua hæret, & à circumjacentium partium calore agitated sese magis extendit ad partes subjacentes, unde dolor, rubor, & alia supervenire solent symptomata. Frequentius tamen ejusmodi defluxionibus illæ corripuntur partes, quæ glandulis lymphæ secretioni dicatis abundant, quæque aëris externi injuriæ magis sunt expositæ, quales præter ipsum cerebrum sunt Nares, Fauces, Trachea & collum, à quarum partium diversitate Catarrhi diversas sortiuntur appellationes juxta vulgares SCHOLÆ SALERNITANÆ versiculos:

Si fluat ad pectus dicatur Rheuma catarrhus,

Si ad fauces bronchus; si ad naves esto Coryza.

II. Veteres in doctrina de catarrhis quam longissimè à veritatis aberrarunt semitâ, statuentes materiam catarrhorum in cerebro vapores ex inferiori ventre attrahente eosque instar alembici Cucurbitæ superimpositi condensante colligi, à quo postmodum humores in partes capiti subjectas depluant, hinc multa de parte mandante & recipiente, de facultate expultrice irritatâ aliisque operosè scripserunt, quæ apud *Riverium* legi possunt. Enim verò hæc veterum opinio & auctoritas mira quadam credulitate apud vulgus ita invaluit, ut hodierno adhuc tempore doctissimi etiam Medici, quibus insignes hi errores ex fundamentis anatomicis & physicis innotuerunt, ad sensum

vulgi loqui & captui ipsorum se accommodare cogantur: Quamvis extra omnem dubitationis aleam positum nunc sit, materiam catarrhalem à cerebro ad fauces, palatum vel etiam naves non delabi, id quod jam dudum pulchrè ostendit *Schneiderus* in suis de catarrhis *Tractatibus*.

III. Veritati itaque magis consonum est, statuere humorem catarrhalem à glandulis plenitudine nunc aggravativâ nunc irritativa onustus eructari, indeque in partes subjacentes imbris instar depluere, quas omnium acuratissimè depingunt *Warthonus* & *Stenonius*, & nuperimè celeberrimus *Willisus* capite de *respirationis organis*; quò Lectorem brevitatis gratiâ remittimus.

IV. Verum ut ad ipsum fontem & scaturiginem accedamus propius, dicimus mineram universalem esse Massam sanguineam, particularem verò succum nutriticum seu lympham in humorem excrementitium degenerantem, quatenus ipsum alimentum non rarò corruptionem inducit & ex digestionis vitio excrementi magis quam nutrimenti præ se fert faciem, quod *Hellmontius* primò in scholas introduxit.

V. Sanguinem autem hîc affici & ex eo veluti *Pandoræ* pyxide infausta illa prodire symptomata vel ex solâ febris illâ continuâ, lentâ tamen, catarrhos sæpissimè concomitante evidentissime patet, non jam de aliis dicam symptomatibus eo tempore plures etiam partes infestantibus. Quandoquidem turbatâ sanguinis mixture non possunt non plures heterogeneæ particule in glandulosas partes effundi, crassitie, acrimonia vel aliis mille modis

modis peccantes, quæ membranas glandulosas in partibus, quas catarrhalibus defluxionibus magis obnoxias esse superioribus docuimus, lacescentes & irritantes, sternutationem frequentem, sputationem continuam, copiosi muci refectionem, molestant raucedinem & tussim in principio siccam, post humidam magis, producunt.

VI. Ipse autem succus nutritivus, per tubulos partium solidarum & ipsa vasa lymphatica trajici solitus, si forte in motu suo impediatur, salva adhuc sanguinis crasi existente, & ob glandularum molestant irritationem à peregrino fermento cum aëre advecto introductam diutius detineatur & spasmodica quadam expulsionem eliminetur in partes vicinas, catarrhi author quoque existit. Id quod chymicorum & aurifabratorum funesta exempla comprobant, aërem fumis metallicis acrioribus imprægnatum in laboratoriiis haurientium.

VII. Porro cum multi humores ad statum volatilitatis evecti per cavitates & fibrarum interstitia hinc inde oberrare soleant, & per insensibilem transpirationem tenues abeant in auras, quoties his vaporibus ob pororum coarctationem & insensibilium meatuum constrictionem liber denegatur comæatus & transitus, ut concentrati humores iterum mentiantur, non potest non statim in illa parte tensio, tumor, rubor, &c. oriri, hinc angina, odontalgia, aliique prodeunt catarrhi, qui ab antiquis cerebro acceptum feruntur. Quanta enim singulis ferè horis per insensibilem transpirationem abeat sub vaporum forma humorum copia, id argumentis ab Experientia desumptis probat.

Sanctorius in Medicina sua statica. Ut haut immeritò inde concludamus, materiam Catarrhi in corpore semper reperiri alià tamen sub formâ incedentem, quæ quamdiu liberè cavitates & meatus transit, stultas œconomix animalis creat molestias, verum si in motu suo præpediatur, passim catarrhales fluxus excitare apta nata est.

VIII. Atque ad eò terminum à quo ut loquuntur comunissimè sanguinem esse statimus. Vias autem per quas catarrhalis fluit humor dicimus esse vasa sanguifera arterias nempe & venas, quorum pora ita vitiantur ut vel nimis fiant patuli vel saltem secundum figuras suas ita pervertantur, ut peregrinas transmittant particulas nutritioni ineptas, quantitate & qualitate autem molestissimas.

* IX. Definitur nunc catarrhus, quod sit humoris alicujus è vasis sanguiferis effusio, in parte aliqua solida receptæ ejusdemque poros & tubulos obstruentis. Vel quod sit decubitus seu effusio lymphæ plus minus vitiatæ in partem quandam, quam definitionem nobis supeditat *Celeberrimus Etmüller.*

X. Verum enim verò triumphum fortè ante victoriam canimus, nondum enim solidis rationibus evictum esse videtur, cerebrum ex mandantium partium numero proferibi debere, cum multa adhuc sint, quæ contrarium primò præsertim intuitu suadeant. Nonne enim gravativus capitis dolor catarrhos vel præcedit vel comitatur? Nonne eo tempore obstructio in narium radice palam observatur, quod evidentissimum est argumentum, os cribriforme ab humore pituitoso nunc ita obstrui, ut non citra difficultatem aliquid amplius à cerebro in

RARS.

nares transmitti possit. Nonne eo tempore, quò catarchi nos vexare solent, somnus laboriosus & turbulenta insomnia nobis obtingunt, quidni ergo frigidam æquè ac humidam cerebri intemperiem accusabimus? Accedit quod alia adhuc via magis impedita ad oculum demonstrari possit, per quam reverà humor ex cerebro ad nares vel palatum transferri videtur, nempe infundibulum istud omnibus Anatomicis satis superq; notum, cui glandula præest ab officio pituitaria dicta, at cum natura nihil frustra unquam fecerit, ipsi hæc in parte consuetam suam velle adinere prudentiam non minus imprudentiæ esset argumentum, quam eam summissetiam proscindere injuriis.

XI. *z.* Committi fallaciam in duabus prioribus rationibus non causæ ut causæ, dolor enim capitis gravativus qui vel præce sit vel comitatur catarrhum ab eadem causa nempe sanguine pituitoso vel etiam seroso proficiscitur, cujus progeniem catarrhum esse supra docuimus, non vero idem numero humor à cerebro transmissus postmodum defluxionem catarrhalè demùm producit. Et obstructio illa circa narium radicem, non est intra sed extra cranium ab humore lymphatico ibidem hærente & tubulos porosq; istius partis obstruente suborta. Os enim cribri forme membranæ ad eò arctè cinctum est, ut ne aerem quidem transmittere possit. Quod si refocillario quædam subitanea ab odoriferis percipiatur, non statim putandum quasi illa effluvia ad cerebrum usque per nares interveniente ossè hoc cribroso penetreat, sed quod extra cranium sanguini alacritatem addant, ipsiq; humoribus circumstantibus figurem conciliant, ut re-collectis quasi viribus spiritus alacrius

munia sua subeat. Deinde ubi sanguis loco subtiliorum particularum plures crassiores in angustias & mæandros meningum & cerebri effundit, cerebrum obstruitur, dolor gravativus à tubulorum pressione supervenit, somnusq; laboriosus & turbulenta producuntur insomnia, quæ tamen phænomena nihil aliud comprobant, quàm quod ipsum cerebrum in catarrhalibus defluxionibus sæpius compatiatur. Quod tandem infundibulum & usum glandulæ pituitariæ concernit, sciendum quod una cum subtilioribus sanguinis particulis quæ spirituum animalium nomine veniunt, pauca quoque crassiores per cerebri substantiam rapiantur, quæ tandem motum suum deperdentes propria gravitate ad fundum tertii ventriculi sublidunt, & exinde per infundibulum ad os spongiosum relabuntur, ubi leve saltem momentum mucosarium superaddunt. Nequaquam ergò mucus iste copiosus qui ibidè reperitur, à cerebro excernitur, sed per vaporum innumerorum ad basin narium existentium poros sub forma vaporum secernitur, & postquàm volatiles partes evanescere reliquæ accedente aere frigido externo inspissantur & formam mucis istius nascuntur.

XII. Neq; obstat quod caput præ aliis partibus defluxionibus sit obnoxium, utpote quod aeri frigido liberius exponitur, ejusq; injuriam experitur frequentius, quod eo facilius fieri potest, cum gaudeat sensu magis exquisito præter nervos valde teneros, breves & rectilinos, qui spiritibus turgidi acceptam impressionem brevi itinere promptissime ad commune sensorium deferunt, ipsiq; humorum affluxui sic exoptatam præbent occasionem.

XIII. Causas remotiores dividimus in naturales & non naturales. Inter naturales agimur ducit temperamentum frigidum & humidum, quando nempe in sanguine chylus crudior multaq; aquosa particula prædominium obtinent. suum quoque equestri symbolum ætas senilis

juxta aphor. 31. f. 3. Hippocratis; *Semibus sunt destillationes.* Quod sex res non naturales Medicis dictas attinet, inter illas primas aeri deferimus, non tamen eo statim negantes, cibos crassos concocti difficiles, frigidus, humidus, potu feculentum, acidum, animi pathemata, studia à prandio statim vel cœna inita aliaque viâ ad fluxus catarrhales reddere magis expeditam. Sed cum videamus, quod catarrhi certis anni temporibus plures diætæ leges cæteroquin accuratissime observantes corripiant, causam multis etiam communem merito præ aliis accusamus, consentiente Hippocrate f. 3. aphor. 12. & 13. Cujus hæc sunt verba: *Post æstatem siccam & aquiloniam & autumnum pluviosum & australem ad hyemem sunt raucedines & gravedinas: Rursus post hyemem australem & pluviosam ac ver siccam & aquilonium.* Ecquis autem inficiabitur, aërem tellurem nostram ambientem, & cui nos innatamus, quotidie ab effluviis è solo & salo ope certæ materiæ ætheræ ab astris transmissæ elevatis mille modis mutari, quorum vi in sanguine nostro peregrinas fermentationes morbosasq; secretiones & præcipitationes naturæ nostræ infensissimas producit, ut variæ hinc inde in tubulis partium solidarum & præprimis glandulosis etiam membranis obstructiones & lymphæ depravationes fiant, quod senis cujusdam mihi apprimè noti confirmat exemplum, qui toto vitæ suæ curriculo eo anni tempore, quo rosæ efflorescunt, contumacissima gravedine, tussi & raucedine semper laboravit, quæ symptomata tamen transacto efflorescētis tempore sponte iterum cessare solent.

XIV. Neque opinari velim, quod hi aëris effectus tot in œconomia animali

turbas excitantes in primis vulgò dictis qualitibus tantum quærendi sint, cū aliæ adhuc potentiores in eo reperiantur, inter quas salinas potissimum in catarrhis excitandis efficaces deprehēdimus, Sal quoddam aëri bene constituto inesse cum sale sanguinis nostri apprimè conveniens hæctenus ab aliis demonstratum, cui color è suum purpureum sanguis, nitorem suum spiritus animales, & blandam suam aciditatem fermenta viscerum debent. Verum cum aër varias patiat alterationes ipsa etiam hoc sal variis modis à natura sua deflectit & peregrinam induit naturam, hinc pro diversitate temporū anni salina corpuscula plus minus aëri inesse, ex plurimis constat phænomenis, dū vim suam corrosivam in peregrinantium labiis & naribus sæpe sæpius exserunt. Quod verò peregrina hæc salia certis anni temporibus è solo & salo evocentur, à sale sanguinis nostri quam longissimè abludentia, nullam aliam cum D. Fuhrmanno de *Catarrh.* agnosco causam, quam quod tellus motu suo annuo [si ex Copernici hypothesi ita loqui mecum velis.] Nunc his cū astris fixis, nunc cum aliis conjungatur, & ab iis recedat, quodq; reliqua vagabunda lumina variis suis aspectibus, quadraturis, oppositionibus, conjunctionibus, &c. Certam inter se faciant dispositionem in certo ordine ad certa puncta, hinc enim peculiaris aer, & materia certa subtilis aliter figurata & alia magnitudine prædita certo tempore ad nostrum transmittitur hæmisphærium, quæ denuò alias atq; alias ex gremio terræ elicit particulas, easque cum aere comunicat, cum quo attractæ per inspirationem vel per alios cæcos meatus admittæ sanguinè propria sua inficiunt acrimonia, vel sales sanguinis no-

stri præcipitando lympham sive succum nutritium degenerare faciunt, ut inde variæ catarrhales producantur defluxiones, præprimis in illorum corporibus, quorû vasa sanguifera eorundeq; pori peregrino huic fermento facilius auscultant, vel qui membranas valde sensibiles nacti sunt, ob quam causam infantes catarrhis magis obnoxii sunt quam ulla alia ætas.

XV. Ex priori thesi abunde satis patet, vim illam & efficaciam æris in producendis Catarrhis ab astris potissimum proficisci, cum juxta varias constellationes luminumque phases eum varie alterari sentiamus, hinc restare adhuc videtur, ut ostendamus, quomodo potiora Catarrhi symptomata per suas causas clarè & perspicuè explicari possint. Occurrit autem statim divisio catarrhorum in frigidos & calidos, quos tamen diversis in subjectis diversæ indolis & naturæ ab una eademque causa oriri statuimus. Ubi enim humor crassus & viscidus præcipitatur, nihil vel parum salis fixi habens, catarrhum frigidum adesse dicimus, tuncque dolor saltem gravatius percipitur, nisi forte sal admixtum fuerit, quod rigiditate sua ac acumine ad recurvos tubulorum hærens mazandros dolorem lacerativum vel pungitivum producat. Quod si sanguis jam dum æris sit, & ab ære mixtione & motu contrariante alteretur, ut pauca balsamica particula quæ ipsi adhuc insunt dissipantur, tum reliquæ catarrhum calidum & dolorem valde exquisitum excitant. Et cum à fermento illo peregrino sanguis incidatur & subtilisetur, plures etiam subtiliores particule cerebro suffunduntur, quæ rapidiori suo motu vigiliarum statum inducunt.

Sitis intensissima oritur ob seri defectum, aliò translatum, vel etiam ob obstructionem tubulorum faucium, motus tremuli fibrillarum imminutionem inferentem, occasione cujus mens sitis ideam concipit. Interea Trachææ glandulæ imbris instar serum plorant, unde raucedo & tussis convulsiva, quod si copiosius & impetuosius in bronchia depluat, suffocationis metum infert: Quæ omnia graviora redduntur, quando in reliquos quoque respirationis musculos acres deponuntur exuvia. Et cum mixtura sanguinis à peregrino illo fermento in cordis thalamis lædatur, febris accedit, circa vesperam & noctu præprimis cum tussis reliquorumq; symptomatum incrementis affligens, ob poros eotempore magis conniventes, & parciorem noctu quam interdiu transpirationem. Urina subinde est pallida ob salium defectum, quæ in glandulas capitis maximam partem effunduntur.

XVI. In via salutis & mortis ambulantis Prognosin exhibet *Celsus*, inquiens: Si ex capite [hoc est glandulis] in nares destillet humor, leve est: si in fauces pejus; si vero in pulmones pessimum. Ipse etiam *Hippocrates* judicat catarrhos senibus infaultos. Et qui nares habet humidiores, minus prosperâ utuntur valetudine.

XVII. Indicationes à lymphâ nunc crassa & viscida, nunc tenui & acri petuntur. Laudantur in principio fluxus pilulæ catarrhales laxativæ, de Succino *Cratonis*, *Frankofurtenses* methodo *Hæserianâ* exhibitæ. Fortiora purgantia ubi præsertim trachea & pectus afficiuntur, cum *Cratone* exulare jubemus, quæ in morbis

morbis pectoris citra omnem rationem & prudentiam tantopere à nonnullis commendantur. Quod si tussis valde urgeat & vox rauca sit, venæsectio concedi potest, quam in seipso administrari passus est *Riverius*. In gratiam totius massæ sanguinæ cauteria, vesicatoria & scarificationes admittuntur, quæ admodum prodesse solent, ob causam tamen longè aliam quam Veteres & cum his vulgus persuasum habent. Multa enim & hic æquè ac in causarum doctrina falsa nituntur hypothesi, multaque magna postulata obtruduntur. Varia quoque Emplastrata & Cerata capiti prius raso imponuntur, inter quæ laudem potissimum meretur Emplastrum cephalicum *Schröderi*. Vertex oleo succini intingitur. Quorum omnium exploratus successus non in retentione catarrhi, sed in obstructionis reseratione lymphæque correptione potissimum consistit. Profunt etiam pediluvia, non quod attrahant [terminus medico philosopho indignus] sed quia sanguinis acrimoniam temperant, & poros deobstruendo transpirationem promouent, in catharris valde proficua.

XVIII. Nisi magna fibrillarum nervearum obstet irritatio, incidentia & attenuantia tum externè tum internè exhibenda. Inter externa locum habent Sternutatoria, nisi forte catarrhus oculis bellum indicat, Masticatoria & apoplegmatisantia, si faucium conditio illa admittat; Interna præcipua sunt Aq. Asthmat. *Rudolphi Imperatoris*, Veronic. *Hyslop*. oxymell. scyllit. Spirit. ammoniaci cum sale ammoniaco destillatus, Sperma ceti & alia apud Præcticos obvia. Ast ubi ob continuam valdeque molestant

membranösarum partium vellicationem nulla conceduntur induciæ, nimia illa sensilitas temperanda per Opiata & in-crassantis, quæ prudenter exhibita omnè absolvunt paginam: Huc spectant Morfuli de Thure, pilulæ de cynoglossa, Philonium Roman. Theriaca recens, Theriaci, diacodium tum liquidum tum solidum, Cachunda Indica, Bolus armena, &c. Similem quoque sortiuntur effectum suffimigia maturè in usum vocata, quibus impetus catarrhales ad miraculum usque refrænari possunt.

XIX. Suus etiam debetur honos sudoriferis, quæ omnium optimè peregrinum illud sal è sanguine foras eliminant, & debitam restituant mixturam, ut plus his proficiamus quam catharticis frequentius exhibitis. Idem esto iudicium de diureticis, quæ serum & consequenter sal in illo dilutum exoptato successu educunt, eorumque usus in curando & præservando non est exiguus. Hinc oleum scorpionum magnum etiam foris lumbis illitum tantoperè profuit in infante catarrho cum tussi & febrilaborante apud *Riverium in observ. 55. Cent. 1.*

XX. Fonticuli magna cum spe hinc inde excitantur, quorum tamen abusus paucis quoque notandus: Multi enim persuasum habent, humores istos, quos e fontanellis quotidie manare vident, esse meros excrementitios, & tantum catarrhis subtrahi, quantum quotidie hos per rivulos foras amandatur. Verùm ingens profectò subest error, qui facilè detegi potest, si in memoriam revocentur, quæ alibi docui de sanguine, nempe quod sub forma sanguinis nec vasis egrediatur nec nutriat. Hinc rectius dicitur

materiam illam ichotosam vel purulentam quam fonticali lachrymantur, esse succum nutritium cum paucis cruore quem dilacerata vascula capillaria effundunt permixtum. Adeoq; in illis qui lautius & largius coenant, aliquem prestare possunt effectum forte non contemnendum; dandum tamen aliquid consuetudini & credulitati, ut enim nulla ferè datur religio, quæ non suas habeat (sanò tamen sensu) superstitiones, ita in ipsa medicina plura ejusmodi idola reperiuntur, quæ magnam sibi pariunt inter homines confidentiam, ut in ludicris his remediis ægros habeamus valde morigeros, in seriis verò & quæ in cura omne ferunt punctum semper contrarios. Nolo tamen author esse, ut quis hisce motus ulcuscula illa statim occludere velit, id quod citra incommodum vel etiam periculum fieri nequit, consueta enim et si deteriora insuevis minus nocere solent.

XXI. De Remediis, quæ præservationis gratia exhibentur, notari adhuc volo, illorum usum Planetarum conjunctionibus & distantis, nec non solis per zodiaci signa motui accommodari debere, nisi magnas in œconomia animali velis excitare turbas, vel saltem inanè ludere operâ.

XXII. Sed quid de Nicotianæ fumo pronuntiandum, qui multis, catarrhis vexatis, prodesse videtur? In cura palliativa locum sibi famosus hic fumus vendicare potest, & vires ejus quas Patroni pollicentur plerumque in fumum abeunt, quis enim inficiabitur peregrinas has atomas in sanis etiam facillimè raucedinem & tussim excitare? Quod si præcipiatur, virulentiam illam corrigi, vel potius virtutem exaltari posse, aromaticis oleosis, & aliquis sic jactetur effe-

ctus, is vel consuetudini vel solis illis aromaticis conferendus est, nec aliam forte ob causam Tabaci usus conceditur, quam ut proverbio satisfiat: *Ægrotantibus gratia.*

XXIII. Tandem cum omne ferat punctum diæta, quæ à plurimis tamen negligitur, ut vera *Arabis* illius sit admonitio, quam in consilio Regi suo præscripsit, homines, si sic se ipsos gubernarent, ut suorum equorum curam habent, minus ægrotaturos, sedulo ejus præcepta inculcari debent. Eligatur itaque aer serenus, vitetur ventosus, pluviosus, valde frigidus & calidus, vel si evitari non possit, suffimigiis in conclavi corrigatur. Quilibet caveat Solis & Lunæ radios, hi enim catarrhum multiplicat, monente *Cratone in suis consiliis*: Caput & Thorax diligenter pannis muniatur, ut tamen non æstuet, nec frigeat nimium. Exercitium sit moderatum. Singulis diebus studeat excernere superfluitates sæcum & urinæ. Somnus sit nocturnus, diurnus enim pessimus; Panis sit exoptimo frumento, bene fermentatus, sed sine sale. Carnes sint facilis digestionis, boni nutrimenti, & paucarum superfluitatum. Evitentur alliata, capacia, caseosa, reliqua enim lacticia convenire videntur. Post cibum, quod *Celsus* præcipit, neque scribendum neq; legendum, nec quicquid aliud moliendū, quod mentem exagitet, quibus enim caput infirmum est, iis ne cogitationem quidem à cibo tutam fore idem *Celsus* judicat, maximè itaq; à cœna ab iis temperandum, nec in multam noctem lucubrandū, multo minus inter comestiones sedendum. Pro potu ordinario commendamus cerevisiâ sassafrasatâ, à fortiori verò abstinentium. Vinum quandoq; cō-

seden-

accedendum præprimis extra præoxyfinum, quamvis difficile valde sit etiam in ipso præoxyfino aliquid certi determinare, cã eum & profuisse & nocuisse compertum habeamus. Notatu dignissima est historia, quam narrat *Willisius* de juvene catarrhis valde obnoxio, qui quoties vinum bibit generosum, egregiũ semper percepit levamen, forte quod sit transpiratio aucta fait. Sic quod uni nocet, alteri nonnunquam prodest. Habeat itaq; medicus rationem febris & tussis, & tunc faciliẽ determinare poterit, quid ægrotanti profuturum.

XXIV. Animi pathemata cane pejor fugienda; animo vive pacato, tuaque forte rerum unque cum virtute junctarum conscientia contentus. *Talis in animo tuo sit status, qualis supra lunam: Ibi semper serenus.*

XXV. Restat nunc ut fidem in limine disputationis hujus datam liberem, astrologumq; vim & efficaciam in Microcosmũ & præsertim fluidas ejus partes paucis adhuc ostendam, quam si probavero, nullus dubito, quin ipsa Astrologia judiciaria magnam inde feenerari possit lucem & confidentiam, in quam varii nescio cujus seculi vitio irrepererunt errores, ut viris doctis indigna judicetur & ad aniles proferribatur fabulas. Utatenim casta ac munda olim fuerit, hominum tamen vel improbitate vel inscitia ita depravata ac corrupta nunc est, ut vel ad nomen ejus piã horreant aures, astrologosq; non alifũ ferẽ sonet, quam vanum, superstitiosum, impostorem rei publicæ perniciosum. Vide *Schorri Curs. Mathem. lib. 10. de Astrologia.*

XXVI. Ut itaque firmo stemus talo, nec titubante pede scopo nostro excida-

mus, argumenta quãdam tum ex ratione tum ab experientia desumpta in scenam introducam. Quod forte tanti laboris opus non erit, cum faciliẽ consentientes mihi pollicear eos omnes, qui vel semel ad harmoniam inter macrocosmũ & microcosmum in variis juxta phases planetarum variasq; constellationes alterationibus conspiciendam attenderunt. Perpetuã enim veritatis regula manet *Hermæ Trismegisti*: Quod est superius, est sicut inferius.

XXVII. Primum itaque argumentum desumo à natura astrorum præcipuẽ autẽ fixorum, quæ cum igneã sint natura, non possunt non ignea per eclipticam continuò expirare effluvia, indefinitæ figuræ, magnitudinis & motus, pro astrorum etiã diversitate diversa, quæ in aere intercedente condensatione vel rarefactione varias tempestates, in gremio telluris verò variis cum salibus mineralibus fermentãtia stupenda exhibent phœnomena, & subschematismo vaporũ plurima corpuscula à centro telluris versus superficiem protrudunt, quæ cum aere corpora nostra permeantia non possunt non peregrinas fermentationes & alterationes ibidem excitare, & cum astra, non obstante distantia, radiis suis in habitantium oculos noctu agant, nihil etiam obstabit, quominus nonnunquam morbofo sigillent sanguinem caractere.

XXVIII. Radicationes illa (quod alterũ est argumentũ) ubi primas jam deferimus Soli, a corporibus solidis, in quæ incidunt & reflectuntur, aliam nanciscuntur cursus formã & insimul pro diversitate superficie istorum corporum, quã solem aspiciunt, iterũ varii vapores diversi generis & natura, non parum cooperante igne.

centrali, quem non solum in Luna sed in aliis etiam planetis, fortè similem illi qui in centro terræ latet, supponimus, cum illis radiis reflexis ad hæc inferiora transmittuntur, majoremque sic nacti energiam vel viribus suis exhausti phænomena in his inferioribus & sublunariibus exhibent, & in eo dicimus planetarum consistere influentiam non solum in aliis sed etiam in nostra corpora: Radios enim mille modis reflecti posse, eorumque vim nunc intendi nunc imminui probant specula uistoria, nec non visivi illi radii qui ab adstantis amici oculo inflammato versus oculos in eum aliquandiu intentos reflectuntur, unde patet quod plurimi morbi astrales à variis planetarum inter se invicem aspectibus, conjunctionibus, oppositionibus, &c. in corpore humano producuntur, & quod ipsa insolita circa novilunium vel plenilunium superveniens sanguinis fermentatio, quando mulierculæ tributum lunare solvunt, à nulla alia causa quam astrorū influxu dependeat, inter quæ quoad emissionem fortè prædominium obtinent Sol & Luna, in modificatione autem planetæ reliqui.

XXIX. Corruit sic argumentum in contrarium productum, quod ferreum alias & adamantinum audit, à distantia illa & immenso spatio quod est inter orbem nostrum & siderum vorticibus desumptum; in fluidis enim corporibus, ubi præsertim situs accedit convenientia nunquam effectus in distans impediri possunt. æque enim facile aliquid à corporibus cælestibus in sublunaria intercedente aëre, corpore fluidissimo, adjuvante lumine, quod in pressione consi-

stitit, vibrari & transmitti potest, ac effluvia nunc grata nunc virulenta & inimica intercedente corio in chirothecis plures per annos etiam per universum terrarum orbem transportantur. Et qualis est proportio inter unicum granulum chermes vel colocynthidis, & aliquot hæminas aquarum, quæ ab ipsis inficiuntur, talis est, & fortè major adhuc, siderum respectu nostrum tellurem inhabitantium. Si excipias, moleculas illas à sideribus emissas & paucas fore & insensibiles, respondeo, & morborum causas insensibiles esse, effectus vero sensuum examen effugere non posse, vide elegantissimam *Et mülleri disputationem inscriptam parva magnorum morborum iniitia. Quantitatem quod attinet, nec hæc satis potens est, ut fermentum aliquod in profundioribus latens tubulis semper excutere possit, sed sufficit certa materia ætherea, quamvis tanta in copia non influat: sic in febris ardente variolarum fomes è latebris suis non excutitur, quamvis eo tempore major copia materiæ æthereæ corpori insit, & mulier extra consuetum fluxus mensium tempus stans ad focum plus incallescere, & copiosorem admittere potest materiam ætheream, neque tamen menses fluunt, nisi certa illa materia ætherea, talem determinatam in sanguine producat fermentationem, ac cedat, à qua sanguis ad excretionem illam menstruam demum disponitur; sic magnes in ignem conjectus nihil virium acquirit, sed potius illas deperdit, quamvis copiosior materia ætherea ipsum permeet.*

XXX. Multò minus obstat, quod aspectus, nempe revolutio, oppositio, &c.

momentanei sint & transitorii, solent enim non solum signa instantis aspectu præcedere, & cessante iterum aspectu manifesta effectus vestigia plures per dies adhuc in sanguine reperiuntur. Non enim statim omnis effectus sublata causa tollitur. Solis ingressus in arietem in certo fit temporis minuto, quando æquinoctium vernale constituit, & tamen aliquot diebus non dicam septimanis ante æquinoctium insignes mutationes & turbæ in œconomia animali observantur, & transacto æquinoctio aliquandiu continuantur.

XXXI. Observari autem velim influentiam illam in sublunaria non solum in lumine & calore quærendam esse, quod ipse Schootus insignis Mathematicus in tract. superius allegat. p. m. 298. confitetur. Cæcilius, inquit, & astra non per solum lumen & motum agunt in hæc inferiora, sed per alias etiam virtutes, quas communiter influentias appellant Philosophi. Probatur, [1.] quia non omnium effectuum, quos à cælo & astris pendere certo scimus, causa reddi potest ex solo lumine, nam multi contingunt etiam quando astra, à quibus dependent, sunt infra horizontem, & nullum lumen producant ibi, ubi effectus contingunt, ut est fluxus ac refluxus maris, qui fit à Luna etiam infra horizontem existente. [2.] Quia effectus qui Soli, Luna, Marti aliisque planetis adscribuntur, sunt valde diversi, & tamen lumen ipsorum non videtur esse adeo diversum, cum sit in plerisque lumen Solis, receptum à planetis & reflexum ad hæc inferiora, tametsi aliqui etiam abunde lumen habere videantur. [3.] Quia lumen, ut lumen est, solum illuminat, & aliquando calefacit etiam, ergo ut sidera tam

diversos effectus producant, debent præter lumen habere alias virtutes; hucusque ille. Quas virtutes nos in certa materia ætherea nunc cum his corporibus magis fermentante quam cum aliis venamus, factis virium habente, ut alias atque alias sanguini nostro superinducere possit fermentationes, ut non planè sit de nihilo in exhibendis medicamentis catharticis ad constellationes attendere. Remorantur sanè purgantia, quando luna conjunctione, oppositione vel quadrato tangit Jovem, Martem vel Saturnum, ob causas tamen diversas, quas *Mabius in instit.* adducit, qui videatur. Tanta nempe vis est istarum radiationum, ut sanguis ipsis auscultans nunc facilius nunc difficilius purgantium motum & impressionem suscipiat. Neque ita absolute asserere audeo, omne lumen in planetis æque ac fixis tralatitium esse, quamvis enim non sint corpora calorem inducentia, sunt tamen corpora splendentia, similia gemmis, chrystallo & aliis, in quibus tamen non obstante etiam duritie, varia quotidie emanant effluvia, vide tract. illustris *Boyle de gemmis*. Adeoque forte magis apta erunt certa quædam effluvia pro diverso situ & positione emitte, non enim video quare corpora illa, in cælo superbientia effota prorsus & inertia esse credamus, ut nervosa hinc non minus quam verè scripserit celebris ille Mathematicus *Abdias Treuv*, quid opaci sub luce planetarum & siderum latere, cum diversas exhibeant colores, id quod Martis rubor & vicarii ipsius cordis Scorpii, Candor Veneris & Sirii nec non Saturni pallor evincunt.

XXXII. Neque tamen induci possum,

ut:

ut faciliè credam, quosdam planetas esse absolute malignos, quosdam verò benignos, quam difficultatem antea laudatus *Dn. Trevv Professor Aldorsinus in Astrologia sua Medica* felicissimè solvit, de quo celeberrimo Mathematico meo quidem iudicio verè dici potest, quod de *Angelo Sala* Chymico expertissimo non nemo scripsit: Quod nempe solus inter Astrologos mentiri dediderit. Vide plura in *allegato tractatu p. 11.*

XXXIII. Consistit autem siderum influxus in insigni quadam sanguinis turbatione, vel amicabili superaddito vigore, ut alacriores inde exsurgant spiritus animales, vel si sanguis turbetur, & hi deficient, ac in placido suo ordine & tranquillo fluxu impediuntur. De sole equidem nemo mihi faciliè litem movebit. Sed an Luna in hæc sublunaria agat, sibiq; aliquod in Microcosmum vendicet imperium, super eo authores inter se invicem contendunt. *Antonius le Grand* vir doctissimus & disertissimus astris omnem vim derogat, & ipsius lunæ influentiam constanter negat. Ad argumentum autem de Conchis, medullâ ossium, &c. desumptum & experienciâ nitens nihil aliud ferè reponit, quam quod contrarius etiam affectus observari possit. Quam tamen responsionem ipsa refellit *à vro Ista*, & patres familias contraria suspeditare possunt argumenta de Cancris quos juxta phases Lunæ plus minus succi plenos, & humoribus turgidos reperiunt. Alterum experimentum, lunarem influxum satis efficacem esse probans, à vulneribus capitis desumitur, quæ consentientibus omnibus Medicis & Chirurgis in plenilunio majori cum periculo

conjuncta sunt, quam in novilunio, propterea quod cerebrum in hoc magis subsidet in illo verò magis turgeat, ipsique cranio propius sit. Et quis ex Medicorum ordine inficiabitur, omnia purgantia feliciorum sortiri effectum luna decrescen- te exhibita, cujus infaustus aspectus facit, ut omnes illo tempore nati valetudinarii sint, nec prospera valdeque constanti gaudeant sanitate, nisi forte alia potentior causa id impediverit, quod sæpius laudatus *Trevv* in sua observavit familia. Quod si nunc solidis rationibus obtinero solis & lunæ influentiam efficacem, nullam video prægnantem causam, quare si non parem saltem aliquam vim reliquis planetis & stellis fixis tribuere velimus, cum majorum luminum influxum in hæc inferiora ipse etiam *Verulam.* admittat, quæ Bombaradarum instar esse scribit, quamvis de minoribus valde dubitet, quæ instar arcus tantum non habere virium persuasum habet, ut per tam amplum spatium ferri queant. Non jam dicam de scarificatione & sudoriferis, quæ pariter favente luna in usum vocanda, nisi plus damni quam commodi inferre velis.

XXXIV. Constellationes variosque siderum aspectus & motus ad sanitatis conservationem vel etiam morbosam introducendam dispositionem plurimum conferre tandem Eclipsis testis omni exceptione major abunde satis contestatur. Cujus effectus causam in luminis privatione consistere puto, quod magnæ alias est efficacæ in corpore humano, & sanguinis circulationem spirituumque generationem non parùm promovet. At quod sinistra illæ constellationes

non omnibus promiscuè noceant, causa est, quod non omnium sidera natalicia æquali feriant aspectu. Si enim sideris alicujus hoc tempore influentis magna sit cognatio cum natalicio ægri, ipsa curatio erit difficilior, quod non advertentes Medici, nihil fere habent, quò curæ difficultatem variasque recidivas sæpius excusare possunt, **EXPERTO CREDE ROBERTO.**

XXXV. Queritur hic qui fiat, quod medicis de subitanea atque funesta mutatione ne cogitantibus quidem, in multis tamen ægris inopinato ejusmodi & subitaneo superveniente novo morbo eventus sinister & medici prognosin & agrotantis spem eludat? Placet mihi decisio *Abdias Trevv*, qui in ea est opinione, dari symptomata morbis supervenientia, quæ ab ipso morbo, quocum æger conficitur, non dependeant, vide *ibid.* 46. *diff.* 3. *Astrologia medica.* Nempe quoties Luna ipsi gradum signi alicujus natalitii ingrediens, aut nodum descendentem, quem *Caudam Draconis* vocant, transiens, in radios mali cujusdam planetæ (martis præsertim aut etiam Saturni) incidit, tunc catarrhus suffocativus, Apoplexia aut similis peracutus paroxysmus inducitur, qui finem vitæ ægrotantis imponit. Tantam enim lunæ esse potentiam in tempestatibus in aère excitandis in confesso est apud omnes Astronomos, ut exinde concludamus similes turbas in cœconomia animali pari facilitate moveri posse.

XXXVI. Antequam autem colophonem his imponam, querere placet, quare Astrologia judiciaria juxta Ephemerides veterum instituta sæpissime fallat? &c.

Causam esse translationem stellarum, à Hipparcho enim ad nos observatum est, solem incessanter descendere (Liceat mihi juxta commune Mundi Systema loqui) ad terram, unde prævenit solstitia & æquinoctia, angustiores circulos describendo, & sic terræ continuo fit propinquior, unde obliquitas circa tropicos decrescit, hinc fit, ut intersecet Aequatorem etiam prius quam olim. Observant enim Mathematici, quod post annum 1770. nulla stella amplius erit in Ariete, sed omnes in Tauro: Stella Tauri multæ sunt in geminis, Geminarum ferè omnes in Cancro; Cancræ multæ in Leone &c. quomodo ergo de effectibus stellarum nunc à stellis in alia signa translatis judicare Astrologus potest. Hinc magna opus est reformatione, neque tantoperè mirandum, si nostris temporibus Astrologorum judicia ut plurimum sint falsa cum nempe adhærent Antiquorum scriptis, qui scripserunt de virtutibus stellarum in quo statu erant, non respicientes ad earum mutationes, quas nostris temporibus experimur. Ut quam maximè necessarium videatur, novam ab experientiâ hodiernâ petitam cudere Astrologiam, nisi cum aliis cœcutire velimus. Interim hoc nostram sententiam non impugnat, non enim exinde sequitur, astra plane non influere in sublunaria, sed illa saltem nunc alios fortiri in his inferioribus effectus quam olim. Ego contentus quod studiosos Medicinæ ad consideranda sydera hortatus sim, in quo non exiguam officii partem consistere credant, nunc pauca de cometarum in foro medico effectibus annexurus sum.

e

XXXVII.

XXXVII. Nolo autem hic prolixius in cometarum naturam & causas inquire, id quod viri me longè doctiores jam præstiterunt, sed Medico magis dignum esse puto, vim Cometarum & effectum indagare, ut quos morbos, si quod habent in sublunaria imperium, & quas turbas in œconomia animali producere possint palam fiat. Sunt qui Cometarum auram Regibus solum funestam fore prædicunt, & vapores istos malignos quali per tubum magnatum palatiis afflari credunt, ut hujus vel illius Principis ingrediantur conclave, ibique virulentiam non verò alibi exerceant. Quod Rationi & Experientiæ refragari persuasum habeo. Omnibus conspiciendus Cometa in cœlo exponitur, adeoque omnes etiam hoc tangit prodigium, in cuius effectus determinatione Experientiæ plus videndum esse statuo quam ratiociniis. Quod si autoritate stare velimus, videtur equidem, effectus parum secundos Cometarum semper sequi apparentiâ, facile evinci posse, id quod per innumera Exempla à *Trismegisto*, cuius Existentiâ & profundam in rebus naturalibus scientiam solidissimis vindicat rationibus *Borrichius* Noster contra *Conringium Medicum & Polisticum consummatisimum*, ad hæc tempora usque elegantè scrie probat *Comes à Fliso in sphaera prima decadis de Fato*. Et Cometas hoc seculo apparentes determinatos semper habuisse effectus ipso effectu demonstrat *M. Georg. Samuel Birhing* in *Tr. Der rogetere Stab des HERN/ oder frisch grüntende und zur Straffe bereitetete Rübte* / hoc anno Erfurti edito. Incipit hic Author à Cometa

Anni M DC LII. pergens ad Cometas Anni 61. 64. 65. 77. ad illum hoc anno apparentem, & ad oculum ostendit, auguria illis temporibus facta nunquam fecellisse.

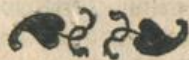
XXXVIII. Nihil itaque obstabit, quominus de Cometa, quem hac hyeme non sine horrore conspeximus, infausta quoque prælagiamus nobis tempora vel metuamus: Tales tamen potissimum morbos ab eo produci posse non sine ratione statuimus, qui insignem mixtionis sanguinis turbationem à peregrino Æthere introductam sequuntur, quales sunt Febres acutæ, dysenteria pestilentialis, Abortus, Apoplexiæ, mortes inopinatæ: imò quod sæpius fieri solet, etiam nunc metuendum, ne incognitus quidam morbus Epidemicus brevi inlequatur, cuius vim non parum adaugere poterit magna illa Jovis & Saturni conjunctio, anno 83. expectanda. In quo prognostico si erravero, gratiam tamen mihi erranti habebit Lector benevolus, sin contrarium accidat, in illa medicorum messe vel autumno & ego non minus in maximo verlabor periculo; Id quod constanti expectabimus animo quibus solatio est, quod sub Deo simus.

XXXIX. Sed unica difficultas adhuc componenda restat. Videtur enim impossibile, ut cometarum effectus plures post annos demum sese explicent, id quod argumento est plurimis, ut cometas nihil prælagire posse persuasum habeant. Verum si longissimum illud iter quod effluvia ex cometa per aërem ad tellurem nostram emetiri debent; si temporis diuturnitatem, quæ ad evocandos

candos vapores è telluris gremio & excitandas tempestates tum in aëre tum in œconomia animalis requiritur, ad animum revocemus, & philosophico oculo reliqua intueamur fermenta, quæ nonnisi temporis diturnitate ad maturitatem & activitatem exaltari queunt, difficultas illa facillè tollitur. Præsertim cum experientia constet, ipsa venena ita præparari posse, ut assumpta non nisi longò abhinc tempore virulentiam exercent, sic referente Dappo in India Occidentalis districtu Guatemala dicto viperæ reperiuntur, quarum sanguis foris illitus corpori humano, plures post annos tandem hominem jugulat. Poterant itaque effluvia illa venenata hæc in inferiora ab astris spatia lento quidem gradu vitæ nostræ insidias struere, sed tarditatem tandem funerum frequentiam compensare. Plura nunc non addo, ne falcem in alienam messem mittere videat, qui mea forte contentus vivo. Quod si alios Cometarum effectus scire desideres, lege Weigelii Himmels Zeiger oder Bedeutung bey Erscheinung des ungemeynen Cometen Anno 1680. vom 6. Novembris an beobachtet. Ego hanc dissertationem, medicam magis quam pomposam & philosophicis ratiociniis refertam, finio verbis antea allegati Birlingii: Den Cometen belangend / wolte von Her-

ken wünschen / daß er Deutschland nichts böses mitbringen oder bedeuten möchte; allein ich sehe so viel / daß neue Unruhe und sehr grosse Gefährlichkeit zu erwarten. Anno 1661. berührte der gegen demjetzigen sehr kleine Comet, nur das Haupt des Adlers; und welcher Krieg und Kriegs-Geschrey wegen des Türcken folgte nicht darauff? Dieser um so viel grösser als jener durchstriche mit seinem Schwanz den Adler / dahero klärtlich zu sehen und zu schliessen daß etwas grosses mit Deutschland vor/ sey: Mehrer Indicia wil und druff ich, nicht machen: Hannibal ante portas! Die Gefahr ist vor Augen / es werden auch die vielen Wunderzeichen so bissher und noch kürzlich gesehen worden / anders nichts / als Krieg bedeuten / daß wir nicht Ursach haben / wegen beständiger Ruh und Friedens / uns süsse Gedanken und Träume einzubilden. Und darff niemand meynen / daß solches aus blosser Kleinmüthigkeit vorgestellet werde / dann es saget auch ein verständiger Politicus an einem Ort: Fieri non potest, quin homini, & quidem Christiano, seridò singula expendentì, obrepit deliquium animi, ut acerrimi luctus necessitate mentis in excessu clamet. Haud equidem vulgari fletu, vel citò finituris gemitibus, seculi nostri deploranda est pravitas.

Tantum.

DISPUTATIO IV.

DE

MORBIS AULICIS,

RESPONDENTE

WILHELMO HULDERICO *Waldschmidt* / Hanoviensi.

I. N. J.

§. I.

Theatrum hic exhibeo languentium, conspectui sistens omnis generis morbos, quibuscum conflantur *Aulici*. Tenet me profectò istorum hominum commiseratio, quod tot morboris expositi insultibus apud alios tamen extra aulam viventes ad invidiam usque felices audiant, quasi nescio quam prerogativam à summo rerum arbitro Deo obtinerent, cum tamen si cominùs ipsorum mecum intueri velis vitam, eam rectius splendendam dixeris miseriam.

§. II.

Quamvis enim & in hoc vitæ genere multi & quarant & inveniunt oblectamenta, remissiones & voluptates: atque plurima quotidie in augusto hoc theatro exhibeantur irritamenta, curiosos spectatores invitantia, nullum tamen, in scena hac, tristius atque commiseratione dignius occurrit mihi Medico spectaculum, quam ipsi *Aulici*; quippe & in hæc quoque gente quædam

morborum vis hæret, quam singulis sua fata, dividerunt, & magnam hanc Aulæ felicitatem infelix inquinat lolum. Vix enim ludum hunc ingressi sunt, ecce! Hannibal ante portas. Sequuntur à tergo myriades morborum, nunc apertò Marte, nunc ex insidiis, & per cuniculos agentium. Quot in hæc honoris scalæ cernis gradus, tot numerabis morbos; Quid mirum igitur, si fragilis corporis machina titubet, si ruinam minetur, ubi spiritus tot severioribus curis quotidie vexantur? quid aliud polliceri possumus, quam languores & imbecillitates, ubi vires tot laboribus, inquietudine, fide meticulosâ, aliisque passionibus atteruntur, sanguis exhauritur, ut ipsa anima corporea tandem fatiscat, & aliquid saltem pennarum ad hunc viscum relinquat.

§. III.

Neque enim politicam à me expectabis vitæ aulicæ descriptionem, aliæque rationem status, ut loquuntur, spectantia, utpote quæ meum superant caput, & extra professionis metam posita sunt. Quod si Te ea videndi teneat cupido, explebunt fortè eam quæ apud

BAY.

Barclaium leguntur, & quæ nuper tradit *discalciati Ordinis Pater, Abraham à sancta Clara in suo Judas.* In eo omnes conveniunt, *Aulicos* miseram agere vitam. Ut non male hic applicare possẽm, quæ *Seneca* alio in argumento scribit ad *Marciam*, si mutatis personis dicerem, Eos ad hoc genitos esse, ut perderent, ut perirent, ut sperarent, metuerent, alios seq; inquietarent, mortem & timerent & optarent, & quod est pessimum nunquam scirent cujus essent Status. Sed *Medica* tradam, atque tum apertos, tum clandestinos, in scenam introducam sanitatis hostes, & economiam animalem, nunc turbantes, nunc penitus evertentes. Et ne *crambem bis coctam obtrudam*, non jam in digitos mittam, quot ex spirituum animalium, tum inopia, tum vitioso motu, quotidie prodeant morbi, quippe illud jam mecum norunt omnes, qui indolem fluidi istius atque ætherei corpusculi norunt. Et tota experimur die, omnes istos frui exoptata valetudine corporis, quibus concessum est severiores curas ante limen cœnaculi & cubiculi exuere: quibus mens læta mens hilaris, quæ non semper sub calcitulum vocat, quid valeat loculus, quid ferre recuset. Itaque summa saltem rerum capita digito attingam, atque in compendio theoriam & praxin circa morbos *Aulicorum* ob oculos ponam.

§. IV.

Primum itaque in hac acie constituant ordinem morbi chronici, ob quotidianas, quas audimus querelas, Medicorum flagella & opprobria dicti. Morborum somitem in primis viis, hoc est,

ventriculo, communi chronicorum nido, & intestinis, contumaciorum affectuum promoendo, delitescere per-suasum habeo. Quod si scapham scapham appellare liceat, non possum non, quin hic in jus vocem ipsa alimenta, atque nigro notem carbone, tum ciborum varietatem, vitiosam qualitatem, & erraticum fumendi modum; tum potum recentem, fermentescibilem & turbidum, mox vappidum & effœtum, Nunc generosum nimis sulphure pinguiori exaltatum, & acido volatili inquinatum. Ex hac pandoræ pyxide prosiliunt morbi splenetici, uterini, hepatici, &c. vulgò dicti, q. s. morbi scorbutici, hypochondriaci, asthma stomachale, colica, affectus cardialgicus, cephalalgia contumaces, catameniorum suppressio, affectus hæmorrhoidales, passio nephritica, & sexcenta alia.

§. V.

Vinum harum ærumnarum ferax est; quamvis enim nunc desueverint Germani in altam potare noctem; nec amplius stupendis veterum scyphis nectar hoc ambrosium propinetur, occasio tamen quandoque facit furem, laxatque habenas, ut præsentem etiam Medico interdum peccetur in quanto, qui cum homo sit aliquid humani connivendo concedit, vel ipse compatitur. Et bonus quandoque dormitat *Homerus*.

§. VI.

Hoc usque ad eò malè olim audivit, ut ipse *Cousillô* pueris ceu venenò interdixerit, ne scilicet prima statim in infantia & ætatis flore parva magnorum

c. 3;

mor-

morborum succederent initia, & mor-
bosa haurirent semina obstetricante
tempore germinantia. Insuper id quo-
que est sicut sequiori, præsertim gravi-
dis & lactantibus, quæ si à vini potu
abstinerent, pauciores credo reperirosiri
calculosos, arthriticos, phthificos, epi-
lepticos, scorbuticos, utpote qui mor-
bosa hæc semina vel in ipso utero cum
chylo, & post nativitatem ex uberibus
cum lacte absorbent. Temporibus Me-
dicina valet: data tempore profunt, &
data non apto tempore vina nocent.

§. VII.

EQuidem abusus non tollit usum, ne-
que is sum, qui dicam scribat vino,
jam à multis annis in plurimis graviori-
bus morbis depellendis celebratissimo.
Hinc ut libertatis ita vini salubris mode-
ratio est; Et quemadmodum moribun-
dos vino refocillamus, ut reviviscere
novasque vires recuperare videantur, ita
quandoq; non licet sine vino nasci; cum
vel centies expertus sim, vinum partu-
rientes mirum in modum solari, si vel
aquæ nervinæ sororietur, vel solum sub-
inde & cochleatim exhibeatur, aut cum
succino prius coctum propinetur, & si
primâ vice expectationi non satisfacere-
rit, elapso hore spatio altera vice assu-
mat, ut dicere ausim vix in difficiliori
partu præstantius dari posse remedium.

§. VIII.

Verum ne à scopo aberrem, redeun-
dum mihi est ad investigandas cau-
sas morborum chronicorum, utriusque

sexus *Aulicos* præ aliis infestantium. Exi-
stimo autem, illas vix aliunde, quam ex
primis viis, communi nempe culina cum
suis appendicibus, deduci posse. Sive
enim ad antecedentes respiciamus cau-
sas; sive ad ipsa juvenia attendamus,
utrinque habebimus argumenta, opinio-
nem nostram non parum corroboran-
tia. Excute quæso Magnatum dapes, re-
peries quæ ex maris abyssu, desertorum
speluncis, & nullo non orbis angulo fuere
conquæsitæ, exotica notabis corporis
oblectamenta, cum quibus sæpius lethale
virus hauriunt cupidi. Sic barbaro-
rum adimus sedes, quas sol adurit, vel
quæ perpetua rigent glacie, & quæ nobis
domi nascuntur, ceu vilia spernimus.
Intuere operosa, quæ Principum men-
sis nunc apponuntur, bellaria, notabis
mille delicias, saccharata, mellita &
quæ non? Sed orania flatulenta, &
subitanæ patrilagini, si sui fiant juris,
sæpius obnoxia, quæ in ventriculo cor-
rumpuntur, aliæque assumpta simili
inquinant labe, inde chylus nunc pa-
trilaginosus; liquidus nimis & indi-
gestus, nunc acidus, pituitosus & visci-
dus prodit, author omnium istarum
ærumnarum, quibus Oeconomiam
animalem turbari videmus: quippe
dulcia illa vaporosa sunt, & vel emit-
tunt, vel post se relinquunt miasmata,
quæ hinc inde mali genii instar ober-
rantia functiones, tum vitales, tum ani-
males labefactant, & inordinatis
suis, quas producunt, fermentatio-
nibus, viscerum fermenta encervant,
totamque massam sanguineam cum
reliquis humoribus circulantibus in-
ficiunt, ut quandoque peregrina sub
larva

larva ipsis imponant cum medicis tum ægrotis, morbi sedem nescio in quo visere quærentibus, cum tamen hæc bene se habent, nisi è communi culina peregrinus, qui turpius ejicitur, quam non admittitur, hostis, advocaret. Stat medicorum sententia. Vitia primæ coctionis nullibi corriguntur: & qualem ventriculus præparat chylum, talem cor conficit sanguinem; & qualem cor è suis thalamis ad partes totius transmittit sanguinem, talem habebunt calorem nativum, cujus ratio formalis non tam in partibus solidis, quam fluidis, consistit. Sed surdis narramus fabulas; Sic ut unius saltem exempli mentionem faciam, inter centum vix una erit aut altera, cui persuadere possis, famosam illam passionem uterinam non tam in utero quam in ventriculo suos habere naturales, & consensum uteri cum reliquis visceribus mere imaginarium esse, cum id luce meridiana clarius sit, ipsaque edoceant Phænomena aliæque circumstantiæ focum morbi in primis esse viis. Id quod adeò evidens est, ut ego, si nullum aliud habeant fundamentum præter consensum & ascensum uteri, pari facilitate probare auisim, symptomata suffocationem uterinam concomitantia non ex utero, sed ex vesica urinaria, ortum suum trahere.

§. IX.

His suum superaddant pondus juvenantia. Quorum pars maxima

in regulis diæteticiis consistit, cum præfati morbi omnium optimè sola diætæ curentur, additis subinde medicamentis deobstruentibus, acidum & austerum invertentibus vel absorbentibus, atque vitiosam lympham è glandulis, tum ventriculi, tum intestinorum (quo & Pancreas referimus) affluentem, emendantibus; de quibus inferius plura dicturi sumus.

§. X.

Accedit porro & hoc, quod Aulicis ferè ad unum omnes difficilius, vel dubii eventus, sint purgationis, ut vel à fortiori cathartico hypercatharsis patiantur, vel à lenissimo gravissimam incidant colicam, nulla subsequente humorum evacuatione. Cum enim ipsa purgantia humores flatulentos primis in viis restagnantes exagitent, & ad majorem rarefactionem deducant, hi intra cancellos suos amplius detineri nescii majus affectant spatium, ipsumque ventriculum, intestina, & ipsum abdomen vi suâ expansivâ distendunt; & quia ob visciditatem nervis fibrillis contumacius adherent, lancinantes excitant dolores, partesque membranofas mirum in modum concutunt & convellunt, ut non postremus existimationis sit gradus, si Medicus aulicus purgare possit citra magnam humorum turbationem, & ut talia excernantur qualia debent, ipseque æger bene ferat operationem. Sit itaque Medicus in dignoscendis subjectis, & præscribendis cathar-

tharticis, ipso argo oculatio: siquidem per hanc viam vel ad lubricum famæ culmen attollitur, vel fulminis instar præceps agitur à summo ad imum.

§. XI.

Sub causarum censum veniunt quoque aliæ, occasionales dictæ, q. f. Vigiliæ, consueta evacuationis suppressio, aer nocturnus, ventris & thoracis arctior constrictio, capitis denudatio, animi graviores passiones, timor, mæror & æmulatio, hæc enim ab aulico vix evitari possunt, & viam sternunt ad graviores morbos. Verum, si ex æmulatione quis statim ægrotaret, quam non reportarent aurea Messis segetem Medici extra aulam viventes: in quorum contemptum aliàs in proverbium abiit. Medicus medicina & figulus figulum odit. Nunc enim malum hoc omnes infecit ordines, ut nullum ferè reperiat collegium, quod non suos alat figulos; Omnes tenet ambitio, hæc parit odium obstetricante invidia. Odium sui fecundum ex quavis causa sævit, & livor semper reperit odiorum causas. Vigent æmulationes, maleque tectæ similitates inter pastores, præceptores, & alios, quorum officiorum nomina incipiunt cum P & desinunt in ES. Sed forsàn & hæc osim meminisse juvabit. Ego, ut ingenuè fatear, plus vidi Christianæ charitatis, plus humanitatis, gratitudinis & sinceritatis inter aulicos, quam inter alios ordinis homines, ubi fratrum quoque gratia rara est.

§. XII.

Properandam nobis est ad curationem. Quæ ut Methodicè instituat, ante omnia cogitandum est de evacuatione & de correctione: illam Emetica: hanc digestiva, absorbentia, & precipitantia nobis pollicentur. Equidem rationi & Experimentæ quam maximè consonum est, emetica nunquam non fore proficua, cum ipsorum ope ventriculus omnium optimè à sordibus liberetur. Perpetuæ veritatis lex est. Ubi ingluvies & voracitas, ibi cruditas; ubi cruditas, ibi vomitus profunt. Non loquor autem de remediis politicis, quibus quandoque effusissimæ fraudis ministri, superveniente fidelè Medico, Principi suo oculos reddente (nam Princeps non omnia potest solus, proinde multis illi manibus opus) reddere coguntur, quod abstulerunt. Sed de Emeticis in foro Medico venalibus mihi sermo est: quod remedii genus vix par habet in chronicis his morbis profligandis, ut non crubescam profiteri, auliatrum, tutò emeticò & medicamento martiali instructum, armatum satis esse pro his hostibus debellandis, neque opus habere majori apparatu, cum & vomitorium, & absorbens, utramque hic faciant paginam.

§. XIII.

§. XIII.

Sed nescio quis me compellat. Heus tu, inquit, bone vir! curasti probè. Tune fortiora hæc tanto cum elogio suadere audes remediâ hominibus non in caula sed in aula natis, naturis tenerioribus, & quorû corpora adeo mollia sunt. ut ipsis exagitoria illa non nisi summo cum discrimine exhiberi possint? Verum bona verba, quæso! homo sum, fruar ergo humanitatis jure, & meorum quoq; verborum ero interpres. Terror hic, què emetica injiciunt, panicus est: cum vomitus, benigniori excitati emetico, plus aiant terroris quam periculi. Neque tamen mea fert opinio, ut emetica promiscuè & illotis manibus dispensentur, sed ut prius omnia æquâ trutinentur lance, atque ad prohibentia & permittentia sedulo attendatur, præsertim in sexu femineo, in quo graves ab usu emetici excitari possunt passiones hysterica, quæ licet vel unico sedativo compesci possint, ipsius tamen Medici existimationem quandoque non parum imminuunt.

§. XIV.

Conditiones hoc in casu observandas omnium optimè & in compendio describit celeberrimus *Wedelius*. Omnis, inquit, hic timor vel odium vel calumniæ cessant, modo tria attendantur. 1. Corporis ipsius status & præsentia materia positiva indicantis, & ad educendû aptandæ. 2. Medicamenti ipsius justa præparatio. 3. Præbium proportionatum non excedens. Quod si nihilominus inopinata eveniat hypercatharsis vel debilitas quædam, ipsi huic providâ curâ Medicifacillimè prospici potest.

§. XV.

Equidem quod secundam attinet conditionem, tantiea est ponderis, ut ab ea salus ægrotantis dependeat. Nam Emetica non ritè præparata vel remissius agunt, vel solitò fortius. Hinc *SFRONISSIMUS HASSLÆ LANDGRAVIUS, PRINCEPS AC DOMINUS NOSTER CLEMENTISSIMUS* civitatis nostræ Pharmacopolis in Mandatis dedit, ut in posterum omnia Chymica præpararent in Laboratorio academico sub oculis Medicorum, quibus præterito anno in Academia splendorem, & subditorum salutem publicum hoc laboratorium clementissimè dono dedit; in cujus introitu devota hæc legitur Epigraphæ.

C A R O L O
PRINCIPUM OPTIMO
NATURÆ ET ARTIS CONSO AC
EVERGETÆ
LABORATORIUM CHEMICUM
INDULGENTI
GRATITUDINIS ERGO
HOC MONUMENTUM POSUIT
ANNO M DC LXXXVI.
UNIVERSITAS MARBURGENSIS.

§. XVI.

His feliciter peractis in usum vocanda erunt Martialia, sive ea in sicca sive in liquida forma propinaberis: q. s. Crocus Martis sulphurat. Tinctura Martis tartarisata. Tinctura Martis volatilis. Tinctura Mart. pomata, malvat. vel cydoniata. Hæc absorbendo deobstruunt, præci-

præcipitando invertunt, & acidorum fa-
lium cuspides intorquent & obtundunt,
æstuantemque bilem blandè refrigerant.
Quo nomine & inter digestiva prima-
tum obtinent: eoque feliciter operantur,
quò liberalius alvus suo respondet offi-
cio. Quod si hæc muneris sui oblivisca-
tur & segnior evadat, necesse est, ut Aloec-
tico vel Passulato aliquo benignè mo-
nstratur.

§. XVII.

HUc quoque spectant Acidulæ, in re-
ferendis viscerum obstructionibus
si non efficaciores saltem non minus po-
tentes, cum acidum inversum ob phleg-
matis, quò pollent, copiam magis di-
lutum feliciter foras eliminant, ipsasque
mucilaginosas sordes parietibus ventri-
culi & intestinorum adhaerentes educant.
Verum! eò nunc, proh dolor! devenit,
ut in locis illis, in quibus frequentantur
Acidulæ, omnia ad luxum factumque
componantur, proscriptâ hæc Medicor-
um regulâ: *Non satiari cibis, & medicina
universalis.* Vidi certè, quod acidulæ
malè cesserint, ob nullam aliam causam,
quam quod appetitui nimium fuerit in-
dultum. Cum enim hic ut plurimum
intendatur ab acido antea compedibus
ligato, nunc autem soluto, sicque hydro-
potis imponat, ut credant, bene nunc
cum ipsis agi, fit ut de novo plus caco-
chylæ colligant, quam acidulis emendari
vel evacuari possit. Accedit inveteratum
quoddam præjudicium, dum hæc genus
ad unum omnes ipsas acidulas inter ca-
thartica habuerunt, quibus potior locus
debeatur inter alterantia, semper parcè
& modicè exhibenda. Hinc mirari subit,

quid medicos induxerit, ut acidulas in
tanta copia hauriendas præscriperint:
aut enim suas exserunt operationes pur-
gando, aut alterando. Si alterando: cui
bono quæso in tanta copia assumuntur?
Si purgando, quomodo ipsarum usus in
tot dies citra periculum protrahitur?
Itaque meliùs illi suæ consulunt sanitati,
qui eas partitis vicibus bibunt, idque plures
per septimanas, interposito semper
blandiore quodam abstergente, aut de-
tersivò amarò, sic voti compotes lentò
quidem, sed rectò tramite perveniunt ad
metam. Acidulæ sunt remedium empy-
ricum; aut juyant, aut nocent: tertiura
dari nequit.

§. XVIII.

Alteram Morborum acidulæ clas-
sem componunt illi, qui formam,
nitorem & corporis habitum externum
propius tangunt, quales sunt rubedo fa-
ciei, gutta rosacea, scabies, dentium ni-
gredo, gingivarum laxitas & putredo,
foetor oris & hujus commatis plures,
quibus recensendis nunc non immoror.
Et quantum quidem ad rubedinem fa-
ciei & guttam rosaceam, solet vulgò accu-
sari nescio quæ hepatis intemperies cali-
da, vel contradictionem involvens anti-
praxia viscerum. Verum cum viscera
nunc non amplius eo fungantur munere,
prout quidem ab antiquis fuit creditum,
nec diverso alantur sanguine, utpote qui
unus idemque ad corporis partes solidas
dispensatur, meritò has causas ad aniles
referimus fabulas.

§. XIX.

Vera autem & constans mali hujus
sedes.

sedes est in ventriculo, ejusque causa non tam in calore quam acido vitioso plus minus volatili consistit: quippe horum hominum sanguis ad coagulationem semper pronus est, hinc vidi, quod si ex præscripto Medicorum (der Leber, Dors) ad refrigerandum hepar julebos, acidulas, serum lactis, aquam citratam largius biberint, cō magis malum indies fuisse auctum, quia frigida illa tonum ventriculi labefaciunt, fermentum obruunt, digestionem turbant & cruditates augent. Itaque præferimus præcipitantia vel rectius absorbentia dicta, v. g. Ebur s. Δ. lap. Startar. vitriolat. & diaphoret. antihecticum Poterii. Stomachicum ejusdem, Bezoarticum Martiale Ludovici. Liquorem volatilem nostræ descriptionis, qui adeo potens est in refrinando acido volatili, ut ex paucis guttulis instillatis vinum album rubrum induat colorem. Interim vino interdendum & quolibet liquore inflammabili. Neq; omittenda sunt venæsectiones, & scarificationes frequentius instituta. Symbolum suum quoque conferunt fonticuli, de quibus *Oswaldus Grembs*; & setacea, quæ non sine ratione commendantur in *D. Johannis Franci* Medici Angustani tractatu de setaceis. Externa cosmetica dicta hic famā nunquam sustinent, suosque deserunt Magistros, qui ut aliquid lucrentur, fucatis his plerumque aliis fucum faciunt. Possem ego vel mille ejusmodi nugas hic referre, mercurialia, vel ex talco, marcasita, aliisque similis farina quisquiliis parata, quæ omnia vel in casum adhibentur, vel si prodesse videantur, id non tam cosmetico quam frictioni excrementa tertiæ coditionis vulgò dicta

tollenti in acceptis ferendum; sic enim humores antea restagnantes iterum alacrius per tubulos & vascula capillaria circulantur, in quo totius rei cardo vertitur. Quod si opinioni aliquid dare velis, en sequens quod in gynæceis inter arcana habetur ꝛ. Porcell. lactant. mundat. & eviscerat. concis. & contus. inde cucurbitæ vitreæ, affunde vin. Hisp. Mens. iij. adde cochlear. Mens. j. pom. cit. no. iij. sacchar. cand. ꝛiv. destill. l. a. & receptaculo imponantur fol. Oii no. iv. post expon. rad. solar. per tres septimanas, S. *Holländisches Wasch Wasser.*

§. XX.

AD dealbandos dentes tartarifata; ad firmandos styptica ex lacca commendamus. Et sicuti dentes niveo suo colore superbientes perfectam chylicizationem comprobant, ita circa ipsorum radices & in confinio gingivarum ipsis adhærescens mucus cacochymicum sanguinis indicat statum. Si enim amurca talis è gingivis exprimatur, indubitatus lymphæ corruptæ erit testis, cujus acorem & viscositatem tunc quoque ex aliis signis haud obscure colligimus. Fugienda autem sunt intense frigida & intense calida, hinc nocet potus gelidus, & ipse potus Theæ fervidus dentibus est inimicus. Omnes ferè canes habent dentes elegantissimos, quia ipsorum fermentum est potentissimum, ipsaque digestio ita peragitur, ut suum cuique tribuatur. Australes habent Borealibus dentes nitidiores, fruuntur quippe aere dentibus benigniore. Ob hanc aeris benignitatem & forte Aquæ Niloticæ saluberrimæ potum Ægyptiorum dentes juventutem suam
f 2 servant

servant & vigorem, nec cariem sentiunt nec dolorem. Vide elegantissimā disputationem de dentium anatome sub Præsidio celeberrimi *Dn. Metzgeri* in Academia Tubingensi habitam.

§. XXI.

Gingivarum, cum laxitati, tum putredini, medentur decocta chalybeata, & vulneraria; quò pertinent mundificantia: mel rosar, succus chermes, succus cochleariæ, apii, brodium olivarum. Aqua theriacal. Aqu. ad gingivastartarisata.

§. XXII.

Tandem ad morbum universalem, quò etiam extra aulas tertia pars hominum moritur, provehimur. Febres volo, tum intermittentes, tum continuas, quæ & in aulis principum & magnatum castra metantur. Quemadmodum enim ex vitioso illo primarū viarum acido-febres intermittentes prodeunt, ita ex virulenta assumtorum putrilagine, febres acuta, opinione citius necantes, ipsaque elementa vitalia concutientes, cum vel sine inflammatione, suum trahunt ortum. Utræque in turbata sanguinis mixtione, verà & genuinâ omnium febrilium essentiali & ratione formali, conveniunt. Neque enim circa alterum hoc Eridos pomum fluctuamus amplius, sed rem acutetigisse persuasum habemus, facilè etiã, si interstrepere hic, ut a feribus inter olores, licet, ad dubia quædam, nuper contra hanc recentiorum sententiam, mota amicè & placidè respondebimus. Primò, dicunt, non dari in sanguine tanquam corpore fluido determinatam particulæ relationem & habitudinem ad se

invicem. Verùm sic omnis ordo rerum, omne inter fluida discrimen, tolleretur. Sic omnis temperies, quæ etiam secundum Aristotelem est minimorum congrua & proportionata mistio, periret, nec unquam vera aliqui putredinis causari posset. Dices: quem ergò situm & dispositionem in statu naturali hæ sanguinis particulæ servant, & quæ, quæso, ipsis competit textura in statu præternaturali? quid est illud, quod essentialem illarum modificationem immutare valeat? Sed & hunc scrupulum eximi posse, persuasum habeo. Si enim particulæ sanguinem constituentes talem inter se servant ordinem, & talia juxta se componunt intervalla, ut materia ætherea, sola & unica fluiditatis causa, citra magnum tumultum eas permeare & in varias dimensiones citra confusionem movere possit, illa textura ritè se habet, & omnis motustam progressivus quam intestinus sine mixtionis turbatione cietur. Sin verò intervalla illa (à quacunque id tandem fiat causa) mutantur; vel alius figuræ & motus influat materia ætherea, textura jam erit mutata, compages vel laxior, vel strictior, mixtio turbata, & si id in extremo fiat gradu, ipsa essentialis modificatio sanguinis erit destructa & immutata, id quod in peste contingere videmus. De quibus latius in *disput. de Chyla & Sanguine*.

§. XXIII.

Alium dubium, quod scilicet sanguinis fermentatio sæpè sapius cum tumultuoso particularum motu intendatur, nullâ tamen subsequente febre, pari facilitate refellimus. Quandoquidè pro-

hic

bè hîc distinguere debemus effervescen-
tiam à turbata sanguinis mixtione. Illa
enim & in aqua ebulliente, & in acidulis
actu frigidis notatur; neque tamen est,
qui dicere audeat, ipsam quoque mixtio-
nem ibidem læsam & turbatam esse. Hæc
autem præsupponit insensibilium parti-
cularum imutationem, quò alii formen-
turpori, aliaque & nova inducatur tex-
tura, id quod in vino, fulmine tacto, vi-
dere est.

§. XXIV.

His adjiciuntur duo scrupuli, quod
videlicet quandoq; in auxilium ve-
cemus medicamenta sanguinis particulas
magis inter se confundentia, v.g. sal. vol.
C. Cervi; deinde quod ex turbata sangui-
nis mixtione sufficiens febrium ætiologia
& evidens phenomenorum explicatio
hauriri nequeat: Verùm nec hi scopum
feriunt, ut enim in priori præsuppositum
falsum est, quod sal. volat. C. Cervi mix-
tionem sanguinis magis turbet: ita poste-
rius vel sola experientiâ refellitur, cum
hactenus ne unicum quidè nobis potuerit
denominari symptoma febrile, quod
non evidentissimè & sufficientissimè per
suas causas explicuerim. Ut ausim dicere,
quod alibi in physicis professus sum, ne-
glectâ hæc febrium ratione formali (tur-
bata sanguinis mixtione) ne unius etiam
symptomatis febrilis causam, quæ philo-
sopho veritatis cupido satisfaciat, dari
posse, id quod in conspectu pluribus de-
monstraturi sumus.

§. XXV.

Cæterum observandum est, febres
intermittentes quandoque in *Auli-
cis* curatu difficiliore esse, & non rarò in
febrem malignam & inflammatoriam de-

generare: quod ipsorum corpora ob san-
guinis dyscrasiam, & quod plerumque se
contra aeris injuriam non satis præmu-
niant, obstructionibus erysipelatosi ma-
gis sint obnoxia. Statuimus itaque, fe-
briua continuarum & malignarum cu-
rationem absolvi deobstruentibus, præ-
missò tamen, si vires id ferant, tutiori e-
metico. Deobstruentium classem con-
stituunt volatilia urinosa, & sulphurea:
Bezoartica, de quibus passim apud Practi-
cos recentiores. Intermittentes autem
profligantur china china, ex qua famosû
illud Angli Medici febrifugum hunc in
modum componitur. ℞. Vin. rub. opt.
℥iv. chin. chin. in pollin. redact. ℥ij. stent
in loco tepido per 3. dies, agitentur sæ-
piùs, dein liquor decant. dantur ℥ij.
præterpropter in declinatione paroxys-
mi, hæc quædosis contiauctur singulis
diebus quater vel quinquies, usque dum
febris remiserit. Quo scopo obtento le-
nitivum exhibetur. Tutius tamen hoc re-
medium est, si tribus horis ante paroxys-
mum, in quo illud primâ vice vis propi-
nare, emeticum exhibeatur. Et multi
sunt, qui dubitant, an prosperi, qui usum
remedii hujus sequuntur, effectus ipsi
Medicamento, an diæta in acceptis fe-
rendi sint, de quo judicent illi, qui ser-
vatâ eadem vivendi ratione spontè à fe-
bribus liberantur; æquè enim remedio-
rum ac Medicorum copia quandoq; nocet.
Sic paucis sæpius efficitur, quod aliis
magno cum apparatu vix obtinent. Et
optandum foret, ut pauciora in officii-
nis haberemus remedia, & quæ vilio-
ris essent pretii: ut enim alibi, ita &
hic, Natura paucis potest esse contenta;
Ego in gratiam philiatricorum phar-
ma-

macopolium aulicum hic subjungam, è quo contra cuiusvis generis morbos depromi poterunt remedia hæcenus à multis feliciter usurpata.

Pharmacopolium Portatile,

cujus
in fronte

hæc legitur inscriptio :

MUNDUS REGITUR OPINIONIBUS.

In uno latere habetur:

VITIA SÆPE VENDUN- TUR PRO VIRTUTIBUS.

In altero:

FIDE, SED CUI VIDE.

Intus Medicamenta disposita sunt
secundum hunc ordinem.

Cremor Tartari.	Tartar. Vtriolat.
Tart. emeticus.	Pulv. rad. laxat.
Pulv. fol. orient.	Pulv. Rhei.
Resin. Jalap.	Scammon. correct.
Mercur. dulcis.	Antimon. diaphor.
C. Cerv. s. Δ. præp.	Lap. S. ppt.
Succin. ppt.	Croc. Martis Sulph.
Cinnab. Nativ.	Cinnab. S. ii.
Antihætic. Poter.	Stomach. Poterii.
Pulvis absorbens.	Pulv. Bezoart. alb.
Pulv. epilept. c. & f. o.	Pulv. Styptic.
Flor. Sulph.	Myrrh. rubr.
Sal. absynth.	Arcan. duplicat.
Sal. armon. depur.	Pulv. catarrhal. ext.
Elixir. Fermentativ.	Elixir. Propr. dulc.
Elixir. Uterin.	Mixtur. simpl.
Essent. Carminat.	Essent. absynth. comp.

Tinctur. Succin.	Tinct. anodyn.
Tinct. Tartari.	Tinct. Mart. volat.
Tinct. Bezoart.	Spir. Cephal. Bussii.
Theriac.	Diascord.
Laudan. opiat.	Theriac. Cœlest.
Pilul. gummof.	Pilul. Cephal.
Liquor arthrit.	Aqu. Mirab.
Aqu. fl. tilia.	Aq. C. Cerv. citrar.
Empl. de Ran. c.	Empl. anodyn.
Empl. diaphoret.	Empl. Cinnaberin.

§. XXVI.

Sed autem mihi vellicat grata brevitas: hinc pauca saltem dixtam spectantia superaddo, ne partus hic mancus & mutilus lucem videat. Et cum quilibet sibi facile possit esse Medicus, vide primò ne excedas in quanto, quantitas enim plus nocet quam qualitas, Deinde elige tibi illa, quæ genio tuo videntur esse magis accommodata. Commendo autem Principibus venationem, equitationem & ventionem, tanquam certissima sanitatis & vitæ præsidia, si modus sit in rebus, horum enim ope viscera concutuntur, & visceri humores è glandulosis tubulis excutuntur & in cavitates excrementis colligendis dicatas deponuntur. Præter hæc multa utilia suadet Seneca de tranquillitate Animi, ebrietatem si excipias, quæ omnibus, cuiuscunque etiam sint conditionis, salutaria esse queunt. In se recedendum est, inquit: Conversatio enim dissimilium, bene composita disturbat & renovat affectus, & quidquid imbecillum in animo, nec percuratum est, exulcerat. Miscenda carsen ista, & alternanda sunt, solitudo & frequentia. Illa nobis facies hominum desiderium, hæc nostri: & erit altera alterius remedium. Odiu tur-
ba

ba sanabit solitudo; tadium solitudinis turba. Nec in eadem intentione equaliter resinenda mens est, sed ad jocos revocanda. Cum pueris Socrates ludere non erubescibat: & Cato vino laxabat animum, curis publicis fatigatum: & Scipio triumphale illud & militare corpus movit ad numeros; non molliter se infringens, ut nunc mos est etiam in excessu ipso ultra muliebrem molli-
 tiem fluentibus; sed ut illi antiqui viri sole-
 bant, inter lulum & festatem tempora, virilem
 in modum tripudicare, non facturi detri-
 mentum, etiam si ab hostibus suis specta-
 rentur. Danda est remissio animis: melio-
 res acrioresq; requieti surgent. Ut fertili-
 bus agris non est imperandum; cū enim
 exhauriet illos nunquam intermissa fecun-
 ditas: ita animorum imperis assiduus labor
 frangit. Viros recipient paulum resoluti &
 remissi. Nascitur ex assiduitate laborum
 anirorum hebetatio quadam, & languor:
 nec ad hoc tanta cupiditas tenderet, nisi na-
 turalem quandam voluntatem haberet lu-
 sus jocoso; quorum frequens usus, omne
 animis pondus, omnemq; vim eripiet. Nam
 & somnus refectio necessarius est: hunc
 tamen si per diem noctemque continuus mors
 erit. Multum interest remittas aliquid an
 solvas. Legum conditores festos instituerunt
 dies, ut ad hilaritatem homines publice
 cogerentur: tanquam necessarium labori-
 bus interponentes temperamentum. Et
 Magni, ut dixi, viri quidam sibi menstrua
 veris diebus ferias dabant: quidam nullum
 non diem, inter & otium & curas, divi-
 debant. Qualem Pollionem & Asinium Ora-
 torem magnum, meminimus, quem nulla
 res ultra decimam retinuit. Ne epistolas
 quidem post eam horam legebat, ne quid
 novae curae nasceretur: sed totius diei lassitu-

dinem duabus illis horis ponebat. Quidam
 medio die interjunxerunt, & in postmeri-
 dianas horas aliquid levioris opera distule-
 runt. Majores quoque nostri novam rela-
 tionem post horam decimam in senatu fieri
 vetabant. Mules vigilias dividit & nox
 immunis est ab expeditione redeuntium. In-
 dulgendum est animo, dandumque subinde
 otium, quod alimenti ac virium loco sit:
 & in ambulationibus aperiis vagandum,
 ne caelo libero & multo spiritu augeat attol-
 lat quies animus. Aliquando vegetatio iter-
 que, & mutata regio, vigorem dabunt, con-
 victusque & liberalior potio: Nonnunquam
 & usque ad ebrietatem veniendum, non
 ut mergat nos, sed ut deprimat. Eluit enim
 curas, & ab imo animum movet: & ut
 morbis quibusdam ita tristitia medetur. Li-
 berque non ob licentiam lingua dictus est
 inventor vini, sed quia liberat servitio cu-
 rarum animum, & afferit vegetaque & au-
 daciores in omnes conatus facit. Sed ut li-
 bertatis, ita vini salubris moderatio est. Ea
 Solonem, & Arcefilaumque indulgisse vino
 credunt. Catoni ebrietas obiecta est: facilius
 efficiet, quisquis objecerit, hoc crimen ho-
 nestum, quam turpem Catonem. Sed nec
 saepe faciendum est, ne animus malam con-
 suetudinem ducat: & aliquando tamen in
 exultationem libertatemque extrahendus,
 tristisque sobrietas removenda paulisper.
 Nam, sive Græco Poeta credimus, aliquan-
 do & insanire jucundum est: sive Platoni,
 frustra poeticas fores compos sui pepulit: sive
 Aristoteli, nullum magnum ingenium sine
 mixtura dementiae fuit. Non potest grandæ
 aliquid & supra ceteros loqui, nisi mota
 mens. Cum vulgaria & solita contempsit,
 instinctuque sacro surrexit excelsior, tunc
 demum aliquid cecinit grandæ ore mortali.

Non

*Non potest sublime quicquam & in arduo
positum contingere, quamdiu apud se est.
Descendat oportet à solito, & efferatur, &
revertatur franos, & rectorem rapiat suum,
eoque ferat quo per se timuisset ascendere.
Habes, Lector, quæ tueri, & quæ restitue-*

re sanitatem possunt. Illud tamen scito:
nihil horum satis esse validum rem im-
becillum servantibus, nisi interna & ass-
dua cura circumeat animum
labentem.

DISPUTATIO V.

DISQUISITIO MEDICA

De

HÆMORRHAGIA NARIUM

RESPONDENTE

CAROLO PHILIPPO LOMBARDIO.

B. C. D.

Quotquot morborum insultus
corpus nostrum ferre dicitur,
sanguis seu liquor vitalis mor-
bosos sustinere cogitur impetus, in quem
solum omnes ferè morbi catervatim in-
volant, hinc est quod in omnibus tam
externis quam internis corporis humani
affectibus sanguis suos patiatu manes:
Haud itaque erravero, si dixerò, omnes
morbos vel à nimia sanguinis copia, vel
ejusdem vitiosa qualitate, suos (si non
primariò, saltem secundariò) trahere na-
tales: Affectus quem impræsentiarum
describendum & curandum introduco,
ad utrumque sanguinis statum, hoc est,
& ad plethoram, & ad cacochymiam, re-
ferri potest: sed ne diutius in limite hæ-
ream, cum hunc in modum definio.

*Hæmorrhagia narium est p. n. & imme-
dica sanguinis per nares excretio, vel ejus-
dem è naribus effluxus, à causa nunc inter-
na nunc externa productus.*

Cum autem vox hæmorrhagiæ juxta
Galenum soli sanguinis excretioni, quæ
per nares fit quasi per excellentiam com-
petat, usus tamen obtinuit, ut ad alios
quoque sanguinis fluxus referatur, quales
sunt: qui vel ex sedalibus provenit vasis,
& fluxus hæmorrhoidum appellantur: vel
ex utero singulis provenit mensibus &
mensum fluxus audit: vel qui post par-
tum è muliebribus instituitur & lochio-
rum nomine venit. Non jam dicam de
aliis cruentis excretionibus, in quibus
sanguis in cavum visceris alicujus effun-
ditur. Interim mihi placet cum Hippo-
crate ipsius partis nomen addere, & flu-
xum sanguinis è naribus erumpentis hæ-
morrhagiæ narium appellare.

Th. II.

TH. II.

LEx natura vult, ut omne corpus in suo maneat statu, donec deturbetur ab alio. Vi hujus legis sanguis intra moenia sua placido ac tranquillo gaudet in circulum motu: Verum quamprimum à causa aliqua turbatur, ejusque motus in circulum præter naturam intenditur, in varias motus degenerat anomalias, seseque amplius contineri nescius vasa sua diffringendo osculaque distendendo liberum sui vendicat exitum, & quâ data porta foras erumpit. Fit autem hæc vasorum apertio juxta Scholasticos triplici modo: vel per *anastomosis*, vel per *diapedesin*, vel per *diarresin*, quæ an revera semper contingant, prout communiter describuntur, merito dubito, cum capere vix possim, quomodo sanguis sub forma sanguinis è vase aliquo transudare possit. Verum cum de his institutionibus prolixè satis agatur, nolo crambem bis costam apponere, sed ad causarum investigationem me accingo.

TH. III.

CAusam itaque proximam ac immediatam statuo esse vasorum sanguiferorum in naribus præsertim arteriarum apertionem quocunque modo factam, à sanguine vel quantitate, vel qualitate, vel motu peccante. Locus itaque affectus est nasus, olfactus organum & aeris inspirationi quoque inserviens, quo natura quandoque ad excrementorum pituitosorum evacuationem utitur. Prædita autem est hæc pars multis vasculis sanguiferis, per ipsam narium cutem dispersis, ut etiam pulsu suo exterius se prodant. Arteriarum seriem eleganter delineat *Higlmorm p. 246.* quem vide.

TH. IV.

CAusæ proximæ plures aliæ velificantur occasionales & antecedentes, quas inter *res naturales, non-naturales & præternaturales* querere solent. Inter *res naturales* refertur *ætas juvenilis*, sanguis enim eò tempore admodum fervidus est, & ad majorem fermentationem subeundam magis proclivis. Scat Hippocratis sententia aph. 27 lib. 3. *Adultioribus autem & puberibus commemoratorum multa accidunt, & febres etiam diuturniores, tum etiam sanguinis profluvia è naribus.* Quo etiam spectat 2. *Temperamentum calidum & biliosum 3. Sexus imprimis muliebris propter vasorum majorem raritatem, sanguinemque (cæteris paribus) magis fermentescibilem.*

TH. V.

Inter *res non-naturales* primas sibi vendicat *air* fervidior vel contagiosus, ac multis particulis fermentescibilibus peregrinum ætherem inferentibus imprægnatus, quæ fibras sanguinis divellendo eas ad prosequendum circulationis sanguinis motum ineptas reddunt, ut in extremitate cutis dehinc hærentes (ratione gradus malignitatis) sæpius maculas, intra vasa autem tunicalum ora excedendo hæmorrhagias constituent. Eundem subeunt censum *Cibi* calidiores ac aromatibus conditi, reliquique salsi, ac fumo indurati, & quæ sanguini dispositionem cacochymicam aut scorbuticam inferunt. Male quoque audiunt *liquores potulenti spirituosos*, vini generosioris largior ingurgitatio, qualem casum refert *Timæus à Guldentsee Cal. Medicin. 34.* Symbolum

conferunt *vigilia continua* &c. Motus vehementiores tum corporis tum animi, quò iram & consuetas excretiones suppressas etiam refero, quid enim hæc valeant, in sexu sequiori quandoque videre nobis contigit. In *præternaturalium*, rerum classe stant plures morbi tum chronici tum acuti, ex inveteratis viscerum obstructionibus & acrioris sanguinis diathesi oriundi, è quorum profapia sunt cachexia, scorbutus, hydrops, tertiana, quartana, febres omnes malignæ, variolæ, ipsaque pestis; Nec non spasmodicæ fibrillarum contractiones sanguinis itum in circulum retardantes & quandoque sufflaminantes, cujus historiam tradit Willisius c. de remediis *iquis*, quo pariter vulnera, contusiones, variæque continui solutionum species etiam refero, & ex *Magnifici ac Nobiliss. D. Præsidis* relatione tumorem colli cancerosum, sive scrophulas scirrhosas, nunc exulceratas, quibus vir quidam plures per menses conflatur, & ad necem usq; conflabitur, siquidem & hic sapius hæmorrhagia narium corripitur, tum ob gangrenosam sanguinis intemperiem, tum quod sanguis in vasis majoribus colli pressus, per capillaria qua data viâ ruptis claustris egredi cogatur.

TH. VI.

Differentias quod attinet dico, aliam esse *criticam*, aliam *symptomaticam*, illa in morbis acutis quandoque instituitur à natura: hæc vel pauca est vel nimia, aut nusquam tuta; nullum enim paucum est criticum, sed semper symptomaticum, & omne nimium vertitur in vitium.

TH. VII.

Signis diagnosticis recensendis non immorabimur, cum hic affectus oculis usurpetur: instantis autem hæmorrhagiæ indicia sunt, dolor capitis punctorius, facies intense rubra, ejusque tumescencia, vasorumque turgescencia, præcessit diæta sanguinem vel augens vel vitioso ipsum inquinans caractere.

TH. VIII.

In Prognosi cautus sit Medicus, nunquam immemor, hic non ludi de corio, sed de sanguine humano, vitæ thesauro. Omne profluvium sanguinis immodicum est periculi plenum, viam sternens vel ad subitanæ mortem; vel ad morbos chronicos, quos frigidus vulgo vocant, v. gr. cachexiam, hydropem. Salutaris est ubi magna adest sanguinis copia, & natura modum excretionis servat. In febribus malignis ambiguum est, an noceat an prosit, bene tamen speramus, si conveniens sit ægrotantis naturæ & morbi indoli, modo non peccaverit in excessu; sanguinis stillicidium infaustum prædicit eventum; *Symptomatica* semper mala & morbum reddit graviolem.

TH. IX.

In indicando sanguis omne fert punctum, si enim peccet quantitate, sui indicat imminutionem, si vitium fuerit in motu & qualitate, intemperies corrigenda est per alterantia contraria & motus vitiosus refræmandus. Conveniunt & hic & ibi V. S. præcipitantia & refrigerantia. In intemperie autem acrimoniam humorum temperantia aliæque speci-

specifica laudantur, de quibus paulo post. Quamvis autem in methodica curatione semper à generalibus debeamus incipere antequam ad particularia remedia properemus, tamen sæpe hic nascitur occasio urgens, cui est omnino occurrendum: Ut non male dicere possim, curationem esse duplicem, unam in paroxysmo, alteram extra paroxysmum. In paroxysmo plerumque in subsidium vocantur opiata, styptica & specifica. Extra paroxysmum cogitandum de purgantibus, cæterisque evacuantibus & alterantibus, nec non V. S. Equidem venæ sectio plus respicit causæ antecedentis remotionem, quam quod in sanguinis fluxu præsentem locum habeat. Tentari tamen & hic debet, si virium robur, ætas aliæque eam permiserint.

TH. X.

Sanguinis intemperiem corrigunt ejusque compagem nimis relaxatam confirmant lactuca, endivia, portulaca, plantago, lymphitum, tormentilla, bistorta, fl. rosar. balustr. papav. rixad. syr. corall. myrthin. de ros. sic. papav. errat. \mathcal{R} corall. antiphthis. terr. Japon. serum lactis c. succis, chalybeata & quæ antiscorbutica vocantur. Horum plurima in ipso paroxysmo ad sanguinis turgescentiam demulcendam propinari possunt. Verum cum solis internis orificia arteriolarum aperta vix ocludi possint, necesse est, ut & externa ipsi loco affecto admoveantur: quo spectant pulveres stegnotici, sperniola Crollii, terr. \mathcal{O} -l. dulcis, bolus armena, lap. hamatit, gumm. tragacanth. arab. liquor. stypticus Weberi, vel *D. Præsidis*, qui

tutior, interne & externæ mira præstans. Virtutes ejus vidi in milite graviter vulnerato in manu, subsequente incompefibili hæmorrhagia, cumque jam omnia conclamata apparerent, imposuit superveniens chirurgus linteum liquore hoc styptico inebriatum, dictum factum stetit sanguis, ac ipsius vulneris curatione eo felicius peragebatur, commendantur quoque alia: \mathcal{O} , \mathcal{O} -l. succus urticæ, muscus cranii humani pulverisatus ac naribus inflatus, stercus suillum, & in *Ephemerid. Germanorum anno secundo.* pag. 100. in nimia hæmorrhagia narium parantur turundæ ex usnea in fimo porcino cum mucilag. tragacanth. (per aq. spermat. ranarum) quæ prius exsiccantur & postea in loco sicco servantur, tempore necessitatis naribus intruduntur, & incantamenti instar sanguinem sistere dicuntur. Pulvis ex lacca & alumine apud eosdem in anno primo, deo. d. prima: pulvis sympatheticus Digbæi quem feliciter adhibuit *D. Præses* in puella aliquot annorum: laudamus etiam penicillos ex charta emporetica, albimine ovi imbutos & pulvere stegnotico aspersos. *Willisius* extollit fuliginem vitriolicam, alii bufonem serico inclusum sub axillis gestare jubent, aliæque amuleta commendant, quæ non semper superstitionis argui debent, cum juvare possint, eo quod certam aliquam materiam ætheream transmittant, sanguini in motu placido conservando magis amicam, nolo tamen diffiteri, quandoque juvare empirica, quod agrotantis imaginationem corroborent, ut enim mundus regitur opinionibus, sic ipsi agrotantes plures committunt fallacias non causæ

ut causa. Frictiones, cucurbitulas, frigida, acida, testibus, hepatis & collo applicata, sicco prætereo pede, cum nec ruta sint nec expectationi semper satisfaciant.

TH. XI.

DE Purgantibus quid statuendum hic sit facile est iudicatu, si consideremus ex quibus consistant partibus, & quonam operentur modo, sic enim palam fiet, ea in ipso paroxismo caute pejus fugienda esse, quippe ex observationibus aliorum constat, usum purgantium frequentiore, largissimam insectam fuisse hæmorrhagiam. Extra paroxysmum autem concedi possunt, ut vitiosi humores tum è primis viis, tum ex ipsa massa sanguinea foras eliminentur, quem in finem ipsa quoque diaphoretica insigni cum ægrotantis commodo propinari poterunt.

TH. XII.

Cautela Medica circa hæmorrhagiæ curam observanda sunt hæc. 1. Critica si fuerit hæmorrhagia, nec sistenda nec promovenda, sed totum negotium naturæ relinquendum. 2. Narcotica summa cum prudentia & non nisi urgente necessitate in usum sunt vocanda, imprimis si æger ad virium defectum fuerit redactus, viam enim sternunt ad morbos chronicos. 3. V. S. non nisi in largiori sanguinis profusione institui debet, quia si in levissima quavis saltem instituat, tunc recrudescente malo etiam levissimo, sui curationem non nisi per reiteratam venæ apertionem admittit: sicut enim optime cogitata quan-

doque pessime cedant; sic ipsa quoque V. S. empyricum est remedium, quod aut prodest aut nocet.

TH. XIII.

Dixit legitima administratio in sex rerum non-naturalium debito usu, ut in cæteris morbis curandis ita & hic omne fert punctum, hinc hæmorrhagiis deditos vitare jubemus aërem astuantem, squalidum ac particulis uliginosis inquinatum, quin suademus potius frigidiorum aërem ac particulis Δ temperatum: Quoad potum abstinere jubemus à vino generoso, spirituosius, ut & omnibus iis, quæ fermentationem præternaturalem in M. S. augent; convenit autem potus tenuis ac herbis specificis imprægnatus: sic curavit *Vir Nob. ac Exper. D. Dorstenius Medico, in hac alma Doctore, eiusdemque Profess. Ord. Factor ac Præceptor longe venerandus*, ægrum quendam desperata hæmorrhagiâ maligna decumbentem, præmissis præmittendis, exhibita per vices \mathcal{R} \mathcal{C} . succo pomorum, ac commutato potu alexipharmaco aliisque sanguinis compagem restituentibus. Cibi sint humectantes ac refrigerantes, exulent omnia aromatica & quæ sanguinis fermentationem intendunt. Conducunt somnus & quies, quia humectant & sanguinis fermentationem placant. Excreta & Retenta sibi invicem correspondant, ne hic vel excessus vel defectus deprehendatur; Animi pathemata prudenti moderamine componenda, & omnia ea quæ sanguinem ebullire faciunt ceu pestem fugere, prudentiæ erit argumentum. Tu L. B. Si plura

plura de hoc desideres argumento, vide
sis Deodatum, Sennertum, Ettmüller-
rum & Collegium Chirurgicum Dn. Prae-
fidis, in hoc enim plures reperies for-

mulas indicationibus his accommo-
datas.

DEO T. O. M. sit Laus & Gloria
in sempiternum.

DISPUTATIO VI.

De.

CHYLO ET SANGUINE.

RESPONDENTE.

DN. GEORGIO SCHUMACHER, Brem.

Q. D. B. V.

§. I.

Primò statim intutu dices me
Iliades post Homerum scribere,
acta agendo tempus fallere, &
inter tot egregia fercula & bellaria me-
dica cramben bis coctam apponere:
Idem enim Medicis contingere solet,
quod tum sanis tum agris in more po-
situm esse videmus; dum uterque cibum
plus una vice oblatum respiciunt, aut re-
medii bis vel ter exhibitum fastidium
concupiunt, aliud atque novum cum
novo quandoque medico expetentes.
Nam & illi novitatis sunt avidi, ut semel
dicta vix citra tædium ferant atque au-
res suas non nisi insolitis infuetis & no-
vis faciles & vacivas præbeant. Equi-
dem non diffiteor, argumentum hoc
jam ante me ab aliis ita pro dignitate
excussum esse, ut nihil amplius fortè
dici possit, quod non dictum fuerit.
Verùm cum longius hunc in campum
expatiari meus ferat animus, & aliquam

ind. Medicinæ Practicæ scenerari lucem
contendam, non ingratum fore spero,
si chyli & sanguinis naturam & incholem
denuo delineaverim, & primordia Vi-
tæ sanæ & longæ in his consistere o-
stenderim: deinde si verbo saltem ad-
diderim, qui ex utroque hoc fluido
ceu altero equo Trojano prodeant
quandoque hostes, œconomiam ani-
malem aut pervertentes, aut evertentes,
Faxit Deus O. M. ut omnia feliciter.

§. II.

Lactiformem illam massam, quæ
quotidie sanguini recens affundi-
tur, ut restauretur deperditum, chylum
vocamus. Fugax enim est microcosmi
vivacitas & perennis quoque in corpore
nostro omnium substantiarum efflu-
xus! hinc instauratione perpetuo
opus habet: eo autem, ut privatim
pars qualibet fruatur, reipublicæ
interest, publicis promptuariis pri-
vatæ cujuslibet exigentiæ providere.

Ita videlicet fert natura fluidorum, ut quædam particula singulis momentis quâ datâ viâ abeant, quæ nisi ab aliis foris advenientibus restaurarentur, brevi integra mutaretur textura, nec ipse sanguis amplius in circulum redire posset, in cuius itu & reditu vita nostra corporea & animalis consistit; ne itaque novo vitæ nostræ subsidio chylo sive lactivâ intercluderetur, atque sanguini recens hic com meatus denegaretur, Natura mater provida elegantem hominis machinam tot admirandis instruxit organis, quibus novum illud pabulum & præparari & confectum sanguini confundi atque cum hoc ad omnes torius corporis partes transmitti posset.

§. III.

Illud pabulum ex varii generis constat edulibus, quibus quotidie vescimur, ita ut hunc sub censum veniant varia tam vegetabilia quam animalia uno nomine alimenta vocata, quæ primam in ipso statim ore experiuntur mutationem, usq; adeo necessariam tantiq; momenti, ut si hæc actio negligatur, tota quandoq; œconomia errorem hunc & pigritiam luere cogatur. Consistit nempe illa actio in comminutione & contractione, quæ dentibus perficitur, estque prima illa in humano hoc laboratorio solutio, non nisi gradu ab illa differens, quæ in ventriculo instituitur, vix enim alimenta in hæc extra verti poterunt, nisi primam illam subierint solutionem, ut non male dicatur, unum bolum non bene masticatum difficilius subigi in ventriculo, quam decem dentibus comminutos.

§. IV.

Actiõni huic velificatur saliva, primum illud naturæ menstruum, quod texturam solvendo & vincula relaxando alimentis aliam plane conciliat faciem, ut ea semel imprægnata vix amplius cognosci aut à corruptione seu accescencia vindicari possint, præsertim si post factam humectationem calori solati exponantur.

§. V.

Interim magnam pro diversitate generis & individuorum in ipsa saliva agnoscimus diversitatem: sic alimenta salivâ canis imprægnata abeunt in chylum & consequenter sanguinem, canis nutrituræ magis aptum, quàm alius animalis. Imò omnis humor fermentativus majorem habebit affinitatem & respectum ad sanguinem, in quo suos habuit natales, quam ad peregrinum; ipsa quoq; alimenta facilius ad eum evchet dissolutionis gradum, ut in sanguinem abeant illi similem, ex quo iste suam traxit originem; quam proprietatem omnibus humoribus à sanguine secretis & alimentorum attenuationem juvantibus quoq; in acceptis refero: Inde est quod pulmentum materna saliva imprægnatum infanti plus proffit, atque in chylum ætati & temperamento infantili magis amicum facilius abeat, quam si linguâ peregrinæ nutrice cæteroquin sanæ attingatur.

§. VI.

Patriam salivalem humoris dicimus esse glandulas, tum oris & palati, tum foris etiam & juxta aures sitas, quandoquidem ex his nunc per breviores tubulos

aunt

nunc per longiores canales saliva in oris
cavitatem excernitur. De his glandulis
catundemq; vasis altum fuit apud veteres
silentium, nostro autem tempore vix ulla
instituitur sectio, in qua non peculiares
ejusmodi ductus & canaliculi lymphati-
ci cum globulis suis glandulosis con-
spectui sistantur, de quorum inventione
vide plura apud Magnificum Dominum
Francum, Archiatrum Electoralem &
Professorem Medicinæ Primarium in
Academia Heidelbergensi longè Cele-
berrimum, Fautorem ac amicum no-
strum antiquâ fide colendum, in disser-
tatione anatomicâ *Bona Nova anatomica*
inscriptâ. Et non ita pridem novum
ejusmodi ductum descripsit *D. Huck* in
peculiari quodam de novo ductu tali-
vali tractatu. Cæterum si papillas illas
ipso in palato paulò pressius cultro con-
torseris, notabis hinc inde jucundo spe-
taculo profusilentem rorem; quod si
membranam superiorem *Excell. Schnei-
dero* pituitariam dictam armato inspe-
xeris oculo, *mecum expecteris, eam merè*
vesicularum esse, ex congerie multarum
vesicularum, quales ope microscopii in
eute quoque cernuntur, compositam,
innumeris in locis, ab excretoriis tubu-
lis perforatam. Glandulas has accurat-
ius descripsit Excell. Dn. Hoffmannus,
Anatomix & Chymix Professor cele-
bratissimus. Palatinæ hæ, inquit, gland-
ulæ tonsillis continuatæ ad conglome-
ratarum classem pertinent, ex minoribus
enim glomis glandulosis ope fibrarum
junctis constantur, emittuntque inu-
meros exiles ductus, qui succingentem
membranam sive cuticulam palato cum
oto ore communem, celeberrimo

Schneidero autem pituitariam postero-
rem dictam, instar cribri perforant, ut
roridi madoris guttulæ per tenella isthæc
foramina extillare possint; quales etiam
nisi sponte fluant inde exprimi videntur
à prominentiis linguæ exterioribus fi-
brofis singulari *Anatomici dexterrimi*
M. Malpighii industria detectis, & cor-
nuum nomine donatis; istarum enim
impulsu mediante, vario linguæ motu
ad palatum tacto compressæ, glandulæ
non possunt non contentam humidita-
tem uberius dimittere: quare in animan-
tibus, quæ duriori vescuntur cibo, aut
asperum & densum obtinent palati invo-
luctum, natura memorata cornua carti-
laginosa & duriora fabrefecit; quo con-
tinuo scalpendo superiora, melius eli-
ceretur humidum.

§. VII.

SEd relinquo fontes salivales & ipsam
saccedo focum, in quo assumpta co-
qui dicuntur. Nolo autem omnia illa,
quæ de naturæ olla sive cucurbita, ven-
triculo, in fundamentis Medicinæ ad
mentem neotericorum delineatis dixi-
mus, hic ex charta in chartam transcri-
bere, nec varias ad fermentatorium hunc
actum concurrentes causas denuo in
scenam introducere, cum libellus iste
nunc in Belgio recusus in omnium ver-
setur manibus; sufficet nobis hac vice
annotasse, humorem quendam fermenta-
tivum egredi è glandulosis ventriculi
papillis, arteriosi sanguinis sobolem, &
in ipsam ventriculi cavitatem extillare,
idque majori in copia, eo præsertim
tempore, quo assumpta deglutiuntur,
cum glandulæ stomachales tunc magis
pre-

premantur, liquor hic salinus attenuando dissolvendo & fermentando massam, facit, ut interiores partes fluidæ assumptorum extravertantur, earundemque evolutio à centro ad superficiem promoveatur, hinc est, quod chylus tunc sub facie longè aliâ compareat, atque fluidus magis & vaporosus sit, quam antea. Colorem contentorum in ventriculo quod attinet nihil quidem habeo quod circa illum moneam, qui enim nimium credit colori, ut alibi, ita & in œconomia animali, faciliè decipitur, cum vel ob minimam circumstantiam variare solet. Hinc in ovibus chylus viridis conspicitur coloris: in aliis animalibus pro assumptorum varietate aliter atque aliter tinctus est, ut haud immeritò impurus vocetur liquor, quousque notabilem illam digestionem in intestinis non subierit.

§. VIII.

Quantum autem temporis chylicatione impendatur, nondum est in aprico, nec facile determinari potest quod pro assumptorum, fermenti, sanguinis & subjecti varietate nec non aliâ atq; alia dispositione & constitutione nunc citius nunc tardius peragatur, ipsaque alimenta nunc facilius nunc difficilius in cremorem abeant. Curiosus naturæ indagator *Zassius* tenebris his haud exiguam affudit lucem, cujus vide observationes. Impossibile enim est, ut assumpta pari semper passu ambulent: quædam distributionem volunt non coctionem, qualia sunt lacticia: quædam animam saltem vel extractum largiuntur, reliquam autem, ceu inutile terræ pondus

in intestinis secernitur & deorsum protensum stercoream auget molem, quæ si aliis in animalibus efficaciori & potentiori subjiciatur fermentationi, iterum nutrimenti vel alimenti nomine donatur.

§. IX.

Quæri hic solet, an quid immediate ex assumtis in ventriculo & faucibus sanguini communicetur? Non solum sanguini & humoribus circulantibus, sed ipsis quoque spiritibus animalibus quasdam assumptorum particulas immediate communicare posse. Ecquis inficiabitur, volatiles quasdam partes in prima illa & secundâ solutione atque maceratione quæ data portâ exhalare, tum in ore tum in ventriculo, quæ humoribus circulantibus ac sanguini associatæ eorundem activitatem non parum adaugebunt. Sic ipsos moribundos sæpius ex Orci faucibus revocamus, vel mortem saltem retardamus, infundendo ori spiritum volatilem camphoratum, vel alium meteorisatum: qui diffusi per vasa capillaria receptaculi sanguinei & tubulos lymphaticos, vel in momento stertorem tollunt, & lymphæ motum suum in circulum reddunt, ipsique sanguini novam conciliant alacritatem. Profectò ipsa opiata eodem sæpius momento, quo exhibentur, etiam operantur, id quod apud dysentericos non semel observavi, cum quibus sermones adhuc miscentes ex eo, quo opiatum sumserant, propensionem in somnum oculis ex ipsorum oculis legere potuimus; evidenti argumento, particulas quasdam soporiferas

feras jam dum ipsi cerebro fuisse transmissas.

§. X.

Peracta sic fermentatione, & assumptione attenuacione in ventriculo, omnis chylus inde confectus ex augustissimo spatio in angustiorem propellitur fistulam, ventriculo continuam, quò partes antea rarefactæ & expansæ nunc propius iterum coeant, sibi que magis approximentur, quò fluidiores partes magisque lubricæ versus intestinorum parietes & ad latera evertantur: crassiores autem versus concavitatis centrum premantur. Quo ipso liquido constabit, quare lactæ chyli partes vasa lactea ingrediantur, crassiores autem, terrestres, acidæ, salinæ & sulphureæ plurimæ, ad crassa intestina properent, quam secretionem non parum adjuvat bilis ab unâ parte affluens, ab alterâ verò succus pancreaticus.

§. XI.

Quò verò chylus jugi & perenni fluxu tenellula vasa lactea trajiciat, & sine remora per oscula vasorum transcoleatur, pressioni robur haud exiguum superaddunt respiratio, reciprocus diaphragmatis & musculorum abdominis motus, nec non peristalticus intestinorum succurrente mediâ in viâ succo lymphatico à partibus inferioribus versus cor refluxo; sic chylus ex Augusto intestinali canali per angustissimos tubulos lacteos in amplum chyli receptaculum, cisternam chyli feram dictum, & ex hoc iterum per angustiorrem canalem in angustos cordis thalamos, paulò ante sanguini, per axilla-

rem redeunti, & cephalicæ lymphæ, confusus, transportatur.

§. XII.

Sic peragravimus chyli feram regionem, ipsiusque chyli semitam calcavimus; restat, ut plus ultra tendentes iter quoque sanguinis indagemus, atque pari attentione ejus vias ementiamur, quas ut tibi magis perspectas reddere possis, suadeo, ut inspicias tabulam à *Stenonio Bartholino Patri* communicatam, quâ nihil pulcrius, nihil rei medicæ utilius excogitari potuisset. Videbis illo in iconisimo communem Truncum receptaculi sanguinei, compositum ex cordis auricula dextra, cordis ventriculo dextro, Trunculo arteriæ pulmonalis: his continuæ sunt angustia primæ, ubi rami arteriosi sensim magis magisque dividuntur, & tandem omnem fugientes visum pulmonum substantiam componere, atque cum vasis excretorii pulmonalis radicibus, quod asperam arteriam vocant communicare videntur. Ab alterâ parte alium communem contemplantur Truncum, compositum ex cordis auricula sinistra, cordis ventriculo sinistro, arteria aorta, versus totum corpus sursum deorsumque distribuenda; ubi statim se quoque offerunt sanguinei hujus receptaculi angustia secundæ, ut à *Stenonio* vocantur, quandoquidem & hi rami sensim magis magisque dividuntur, donec tandem omnem etiam fugientes sensum viscera abdominis magna ex parte constituent, & cum eorundem vasis excretoriis communicent;

h

è qui-

è quibus radices exsurgunt ad truncum communem primum componendum confluentes. Receptaculi sanguinei Truncus tertius privatus magis est quam publicus; cum non omnibus corporis partibus communis sit; appellatur autem Porta, cujus angustia hepar magna ex parte constituunt, & facta communicatione cum vasis biliaribus iterum confluunt in truncum communem primum.

§. XIII.

HÆc est vera circulationis historia, & per has flexuosas atque contortas vias sanguis it & redit: si enim sanguis per vias æque patentis pellectur, nunquam recrementitias partes tam facile hinc inde deponeret, neque ipse chylus & humores circulantes recenter iterum advecti cum ipso inimicus misceri possent: Canaliculorum quippe multiplicitas efficit, ut plures à sanguine partes & quidem facilius secerantur, quando scilicet plures superficiem cribri tetigerint: Colligitur autem sanguis iterum in unum communem alveum, notante id celeberrimo *Bartholino*, ut à diversis partibus diversus rediens ad statum uniformem reducatur, ubi alvei simplicitas efficit, ut homogeneous evadat sanguis, qui ex diversarum partium canaliculis redux diversæ est naturæ; cum enim versus omnes partes propulsus non easdem sed diversas sui particulas in singulis cribrorum differentiis deponat, non mirum, si ex diversis redux discrepet ab invicem.

§. XIV.

QUare autem certæ saltem particulae hinc inde in visceribus tantâ cum providentia separentur nullam aliam assignare possumus causam, quam certam eamque constantem pororum configurationem, quæ cum tum in vasis sanguiferis, tum in cribris & tubulis excretoriis diversa sit, non possunt non certi saltim generis particulae hinc inde segregari & ab aliis divortium facere. Quamdiu enim pororum figuræ firmo stant talo, & sanguis singulis minutis suum absolvit circulum, semper ea quæ excerni debent, excernuntur, quæ admittenda autem sunt, admittuntur. Ut nequaquam opus habeamus hic fingere facultates, necio quas, potestates, archæos, spiritus initos, calidum innatum, aliaque ejusmodi insomnia, quæ merito inter fabulas & figmenta recensemus. Quippe solus huic negotio expediendo sufficit Æther, sanguinis fluiditatem, motum, & mixtionem conservans, una cum mechanicâ partium solidarum structura, atque determinata pororum configuratione, de quibus etiam inferius in historia morborum.

§. XV.

QUod si nosse desideres, ubi & quænam sint illa cribra? scias, viscera hæc esse, quæ parenchymata vocare solent, hæc enim revera hoc fuguntur munere, & nihil aliud sunt, quam massa quædam sanguinea vel chylosa, vasis sanguiferis capillaribus circumfusa, & excretoriis vasis quoque prædita. Hinc ob certam pororum configurationem certis saltem particulis transitum concedunt, & cum

& cum illa non eadem sit in omnibus, mirum non est, quod aliæ particule discernantur in renibus, aliæ in liene, aliæ in hepate, aliæ in pulmonibus, aliæ in pancreate, aliæ in glandulis intestinalibus, aliæ in testibus, aliæ in cerebro &c: Quæ liquidius adhuc constabunt, si ad generationis modum, quo fieri solent viscera in prima generatione, attendere velimus. Videlicet sanguis est primum vivens, & ultimum moriens: post hunc cor cum vas generatur, & quatenus in extremitatibus vasorum vesiculæ quædam adnascuntur, quæ prout nunc aliis sanguinis partibus replentur, abeunt in varia viscera, pro partium harum plus minus fixarum, mollium, crassiorum, aut tenuium, varietate, à se invicem differentia. Et cum hæc demonstratio à priori toti velificetur doctrinæ de sanguinis circulatione aliisque functionibus mechanicis in œconomia animali, eam prolixius descriptam vide apud celeberrimum *CRAAN*.

§. XVI.

Nunc viam satis expeditam habemus ad explicandum arduum nutritionis negotium, quod hunc in modum confici persuasum habeo. Ipse videlicet chylus ex diversis eduliorum generibus intra ventriculum confectus, atque sanguini attenuationis & rarefactionis interventu, commixtus, singulis pulsibus, quibus parietes arteriarum valde distenduntur, occasionem sat commodam habet, rursus à sanguine secedendi, atque per poros arteriarum elabendi in tubulos partium solidarum. Quippe

sanguis magno cum impetu ex angusto in angustius tendens spatium, porostunicarum reddit valde patulos: Chylosæ hæc moleculæ cum in partibus nutriendis allidantur in superficies suis superficieculis exasse accommodatas, statim juxta eas quiescunt: hoc est se immediate contingunt: quo nullum in rerum natura firmitus atque potentius glutinum reperitur, id quod Cylindro Marmoreo nuper primè exhibuimus, & probavimus in Collegio experimentalis.

§. XVII.

Verùm enim verò vel è longinquo videre potuimus difficultatem, sententiam nostram non parùm prementem, nonne enim ipsa bruta nutriuntur, victuque valde simplici cibantur? quomodo bos, qui solo vescitur gramine secundum omnes corporis sui partes, osseas, carnosas, cartilaginosas, aliasque nutrirî poterit? anne gramini tot diversi generis particule insunt, quot diversæ sunt partes nutriendæ? Quippe ad eam diluendam non opus habebimus confugere ad facultatem assimilatricem peripateticorum, aut ad recentiorem spiritum coagulantem, vel nescio quod fermentum assimilans. Cum vel solum gramen omni partium nutrituræ sufficiens sit, utpote quod ex variis generis corpusculis, terrestribus, insipidis, salinis, oleosis, aquosis, aliisque, combinatum est, atque aptum natum, partes tam osseas, quam cartilaginosas, membranosas, & carnosas restaurare & refoçillare. Quid enim cartilago aliud quàm pars mollior ossis?

quid es aliud quam sal combinatum cum aliis partibus, terreſtribus & paucis ramofis, quæ ubi à ſe invicem ſegregentur, ſoluto nempe texture vinculo, & foràs, qua data via prodeant, in ipſa circumferentia quandoque iterum, ſed alium in modum copulantur ab aère, atque concentratæ muſcum conſtituunt, à natura graminis non uſque adeo abludentem; id quod in craniis ſub dio longius ſervatis quotidie experimur.

§. XLX.

ATque ſic conſtabit liquidò, naturalem chyli ſtatum conſiſtere in convenienti & legitima ejus fluiditate, ſapore, aliisque qualitatibus: ſanguinis autem in particularum eum conſtituentium decenti ordine, commixtione, & rarefactione: ut ſcilicet omnes ejus partes talem inter ſe ſervent ordinem, quò æther omnia interſtitia & intervalla, omnesque poros, replere, permeare, & citra magnam turbationem, impetuoſamque agitationem, motum perennare atque quantum in ſe eſt nativam mixtionem conſervare poſſit: quippe à conſueti hujus ætheris influxu ſanguinis dependet inſoles & craſis, totaque œconomia animalis ad ejus nutum adminiſtratur.

§. XLX.

SIn verò duo hi liquores à nativa deſcendent craſi, myriades inde prodeunt morborum, ſemina morbifica ipſis innidulantur, excluduntur, variæque ludunt dramata, & vel ex inſidiis vitæ ſilum abrumpunt. Certè ſi ab ovo

tragicam hanc ſcenam introducere liceret, luce meridiana facile fieret clarius, non malè morborum fomites in chylo, ſanguine & humoribus circulantibus à nobis quarti. Ne verò obſcuro Tibi videar, expediam, quid per humores circulantem velim. Videlicet dicunt hi lympham omnesque liquores à ſanguine cum in ſinem ſecretos, ut ipſi rurfus confundantur: Lucem his tenebris affundit antea allegatus *Cæſarius Bartholinus*, avi noſtri celeberrimus anatomicus, docens, humores à ſanguine ſecernendos vel proſus inutilis eſſe, q. ſ. ſudor, pulmonum excrementa, urina, aliaque. Vel utiles eſſe: eosque iterum vel ſpeciei vel individuo inſervire. Jam qui ad ſpeciei conſervationem ſpectant, illi in mammis, utero, & paribus utriusque ſexus generationi inſervientibus à ſanguine ſeparantur. Qui verò individui utilitati inſerviunt plerumque cum in ſinem ſecreti videntur, ut vel iis ſecretis & nunquam iterum admittendis maſſa remanens purior ſit his liberata, vel iis ſecretis & poſtliminò recipiendis maſſa illa fluidior ſit; vel denique ut ſecreti & nonnunquam intra peculiareſcavitates collecti inſerviant humoribus in canaliſ alimentorum vel diſſolvendis, vel diſſolutis ſecernendis à ſe invicem & præcipitandis.

§. XX.

SEd è diverticulo in viam. Nonne ſiſtus lactis ſeu chyli vitio, quo inſans in utero materno nutritur, multiſque graviffimi morbi hæreditarii ſuos debent natales, quales ſunt epilepſia vomiti-

vomitibus, diarrhœa aliique statim à partu supervenientes, vel alii chronici non solum, sed & acuti longè post nati-
tatem accedentes calculus, arthritis, sca-
bies, lepra &c. Sub hunc censum veni-
unt quoque variolæ, fœcum suum in
cremore lactis acescente corrupto & in
tubulo quodam partis solidæ plures in
annos delitescere nunquam inde egres-
sûro, nisi certò quòdam atheræ agita-
tus foràs prodiret, & tubulo suo ex-
clusus cum lymphâ ad sanguinem ab-
riperetur. Hinc est quod variolæ plu-
res sileant in annos, atque in æternam
sepultæ manerent, nisi occasione pere-
grini ætheris, vel eum assumptis admitti,
vel cum aëre inspirati, fermentare inci-
peret, sicque tubulo suo amplius capi
nescius deveniat ad sanguinem, ejusque
mixturem vel in momento potentissimi
veneni instar turbet. Quæ nova &
rara, sed vera & chara variolarum causa
à Celeberrimo Craanenio-Consiliario &
Medico Electorali primum detecta nos
ad solidiorem medendi deduxit metho-
dum. Quot enim Medici, ad mentem
veterum hic medicantes, hodiernum
committant in curandis variolis erro-
res suis intempèstivè exhibitis purgan-
tibus, alexipharmacis, sudoriferis, vix
amplius reticere possumus, quamvis eos
plerumque provida tegat Mater Terra.
Et quamvis nos taceremus, metuen-
dum tamen esset, ne lapides aliquando
pro nobis locuturi & vindictam peti-
turi sint. Credas mihi, quisquis es,
sive te sapientiæ sive Rei pariter medicæ
teneat professio, duo proflare apud nos
remedia, quibus variolas quascunque
vel avergere vel curare audeamus; absit

à nobis philantia, qui nunquam nimi-
um fidimus viribus nostris, solus enim
ille felix est, qui in brachio Domini con-
fidit nunquam decurtato. Constant
autem ex meris vegetabilibus, eorumque
aliquam habuisse notitiam *Langium*,
ex ejus miscellaneis colligi potest. In-
terim pro veritate stabilienda sisto tibi
testem omni exceptione majorem, vi-
rum in theoriâ juxta & praxi celebra-
tissimum *Dn. Dolæum*, qui remediis his
in Aula apud personas Illustres non mi-
nus quàm extra eam apud plurimos fe-
licissimo eum successu vel millies usus
est. Didicimus quam vanæ plurimum
practicorum sint præsumptiones; fui-
mus spectatores, otiosi quidem, sed ipsis
ægotantibus admodum proficui, dum
alii intempèstivè agendo ægotantes in
summum vitæ discrimen præcipitarunt,
exhibentes remedia istis diebus, in qui-
bus ferriari debebant, nihilque molien-
tes, ubi causam ægri agere rei exige-
bat necessitas. Quippe sarius est, primis
diebus hoc in morbo nihil exhibere,
medio autem morbi tempore pauca
eaque temperatoria in usum vocare,
ultimis demum diebus indefessâ indu-
striâ expugnare febrem inflammato-
riam, quæ hic omne fert punctum.

§. XXI.

Ceterum revertendum est ad li-
quores vitales. Putem autem
morborum semina haud ineptè quæri
primariò in chylo, & secundariò in san-
guine & humoribus circulantibus. Vel
primariò in sanguine & humoribus
circulantibus, secundariò autem in
chylo.

chylo. Et quidem quod ipsam attinet chylum, corrumpitur is atque peregrino contaminatur caractere in ventriculo & primis viis tum assumptorum tum commixtorum (liquoris gastrici & duodenalis) vitio. In ipso chylo notamus inter alios defectus ejus visciditatem, aciditatem & putrilaginem. In illis morbi chronici nidulantur, de quibus Celeberrimus *Krugius* in disput. de morbis chronicis ex acido vitioso. Ex hac prodeunt affectus cardialgici, Cholera, diarrhæa aliique similes farinæ morbi. Hæc in matrice concipiuntur famosæ illæ cruditates, quarum una acida, altera nidorosa appellatur, plurimum gravissimorum morborum generatrices. In illa conveniunt martialia, Spirit. tartar. comp. Essent. Carminat. Wedel. volatilia oleosa & absorbentia. In hac blandiora laudantur acida, cydoniata, aliaque in disput. de ventriculi & intestinorum morbis enarrata.

§. XXII.

Verum cum nec sanguis insons esse possit, sed & de suo dejiciatur ponte, ubi tot primis in viis committuntur errores, videndum quoque erit, quot modis & hic à statu & nativa sua crasi degenerare possit, quosque morbos humores circulantes quandoque pariant. Quamvis autem rarius contingat, ut sanguis vitiosa inquinetur labe, antequam chylus à sua recesserit indole; id tamen fieri posse, nemo facile ibit inficias; quoties scilicet maligna quædam aura sanguini immediate afflatur, tum per poros cutis foris intus spectantes, tum per excretoria Trachæe va-

scula: imo ipsos humores circulantes non raro ab aëre frigidiori aut gas sylvestri immediate affici & in motu suo præpediri, testantur destillationes epidemicæ, raucedines, tussis ferina, angina, ophthalmia, Erysipelas, tumores ædimatosi, febres intermittentes.

§. XXIII.

In sanguine inter alia vitia nigro notamus carbone Cacochymiam, & turbatam ejus mixtionem. Illa quid sit, jam ex institutionibus innotuit. Hæc in perverso ordine particularum sanguinem constituentium consistit, & sanguini cæteroquinè optimè constituto, aliunde scilicet transmissò peregrino æthere, accersi potest. In turbata hac mixtione sanguinis consistit essentia omnium febrium, ipsique intermittentium paroxysmi, qui nihil aliud sunt quam breves febres continuæ, in hac fundantur. Excipiunt tamen hæc sanguinis vitia se mutuo! quamvis enim febris incepta, si intra modicum tempus finitur, vulgo dicatur medicina potius quam morbus, tamen saltem ex parte id verum est, quoniam hac ratione sanguinis impuritates deflagrant, viscerumque obstructions expediuntur, & revera totum corpus ventilatur, ita ut materiâ quâvis excrementitiâ & nascentium morborum seminario prorsus liberetur. Sin verò protrahatur febris, plurium ægritudinum & diuturnæ invaletudinis causa existet, cum sanguis aliquoties in sua mixtione turbatus non possit non cacochymica tandem induere intemperiem, id quod in omnibus quidem febribus, magis tamen

tamen signanter in intermittentibus & symptomaticis vulnerariis totâ die experimur. Placet itaque turbatam hanc sanguinis mixtionem paulò pressius sub examen vocare, qua nihil utilius, nihil jucundius unquam dictum fuit, & quam plures ante annos in hac academia primus publicè in collegio disputatorio proposui, sicutus Celeberrimum *Craam*, cui soli hæc debetur gloria: eamque postmodum luculentius illustravit *Dn. Dolans* in pereruditâ suâ Encyclopædia Medicâ.

§. XXIV.

NEmpe sanguis noster hoc commune habet cum vino aliisque liquoribus fermentantibus, ut facile à peregrino æthere turbetur in sua mixtione: quemadmodum chylus & lymphæ commuæ hoc habent cum lacte, ut facile acefcant. Quoniam autem ex physica generali novimus, nullum dari hoc in universo vacuum, imò illud ne quidem concipi posse, id quod pluribus experimentis in Collegio experimentalibus demonstravimus: Hinc jam sequitur, minutissimos etiam poros & interstitia corporum tum fluidorum tum solidorum materiâ quâdam subtilissimâ repleri, quæ torrentis instar suis indefinitæ magnitudinis & figuræ particulis, nullibi exclusis, nullibi inclusis, minutissimos etiam poros repleat. Quod si sanguinis particule talem inter se servant ordinem, atque ejusmodi inter se forment interstitia, quæ consuetam à prima natiuitate materiam subtilem citra turbam & luctam admittant, ita ut hæc in consuetum earundem motum conspiret,

sanguis rite mixtus & temperatus censeatur. Sin verò ordo iste invertatur, alia atque alia formentur intervalla, à peregrino æthere, alius motus, replenda, sanguis jam turbatus erit in sua mixtione, & quo æther iste plus ablutit ab antea influere solito, eo majori sanguis contaminabitur putredine; ita ut extremus putredinis gradus, qualis est in peste, similis sit statui vini fulmine tacti, atque hac ratione febres malignæ non nisi gradu & inter se & à benignis differant, quatenus in his sanguis minus turbatur in suâ mixtione quam in illis.

§. XXV.

Peregrina hæc materia ætherea transmittitur vel ab astris & luminibus vagabundis, sub quibus tellurem, lacum sibi inter planetas merito vindicantem, comprehendo. Vel cum pure in vulneribus, ulceribus & pustulis variolosis inflammatis, aut sanguine extravasato accersitur. Sæpius pro vehiculo inserviunt calidiora, theriacalia, aromatica, vinum generosum, fermentum lymphaticum, lac acefcens & fermentans, omniaque fermentescibilia. Huc facit transpiratio insensilis, quæ inhibita vel suppressa plus ac sæpius quam cæteræ omnes istius mali occasio aut parens esse solet. Quippe effluvia per poros cutis evaporare solita, & ad superficiem ope materiæ æthereæ Naturæ nostræ amicæ protrusa, intus cohibita sanguinem fermentant, poros pervertunt, mixtionem turbant; hoc est, varii generis febres producunt. Quoties enim peregrinus hic æther certis

certis saltem temporibus & diebus sanguini inferitur, febres erunt intermittentes, si vero non nisi spatiis plurimum dierum expelli possit (id quod variis ex causis fieri potest) febres erunt continuæ.

§. XXVI.

Porro docemus his ex fontibus, quare quædam cum rigore invadant, & frigus conjunctum habeant, quod intensior tandem subsequitur calor. Nempe peregrinum illud corpusculum, quod alius figuræ & magnitudinis ætherem aordi infert, cum reliquis sanguinis particulis, eodem momento illabentibus, convenienter dilatari atque rarefieri nequit, sicuti lignum viride igni appositum prius eum suppressere videtur, mox autem flammam concipiens cum adauget, ita pari ratione, ubi jam pori pervertuntur ut peregrinus æther copiosius admittatur, totus incalescet solito fortius sanguis, atque secundum minimas suas particulas turbabitur: quò ipso causæ sitis, delirii, inflammationum, omniumque aliorum symptomatum in apricum introducuntur.

§. XXVII.

Nostram hanc sententiam suffulcit ipsa febres curandi ratio & praxis medica, quippe omnia quæ agimus eo collimant, ut debitam suam sanguini restituamus mixtionem, atque peregrinum expellamus ætherem. Hinc febres æquinoctiis incæptæ circa solstitia finiuntur, & ægri in alteram

regionem migrantes sæpe convalescunt, hisque mutationibus efficimus, quod exquisitissimis etiam remediis obtinere haud potuimus. Huic quoque scopo interviunt sudorifera blandiora, acida temperata, salina, præcipitancia & absorbentia prudenter exhibita, nec non opiata diaphoreticis maritata. Habenda tamen semper erit ratio obstructarum partium solidarum; si enim inflammatoria adfuerit obstructio, qualis in parte aliquâ nobiliori est in febribus malignis, in ignobiliori autem in hectica, omnem absolvent paginam volatilifantia & deobstruentia: quibus etiam solis Magnificum *Dn. Wepfferum* febres intermittentes felicissimè curasse ab Amico æstimatissimo *Dn. Brunnero* Professore Heidelbergensi designato meritissimo, compertum habeo.

§. XXVIII.

Arrigite nunc aures vos è medicorum plebe, qui nil nisi purgantia apud ægros vestris crepatis. Videbitis purgantia quæ talia ne indicari quidem in febribus, utpote quæ sanguinis mixtionem magis turbant, obstructiones augent, febres duplicant, inflammationes accersunt & nunquam citra periculum dispendiî sanitatis exhiberi possunt: hæc sunt quæ peregrinum ætherem inferunt, rorem nutricium depascunt, sanguinem turbant, omnes istos tragicos ludunt casus, quos venena ludere solent. Actus purgatorius est actus febrilis ipsa febriliter

quan-

quandoque deterior. Quæ omnia ad eò clara sunt, ut velisporum, qui in cathedra Moysis sedent, oculos perstringant. Plura videbis in Collegio disputatorio de febribus.

§. XXIX.

Hicce velificatur Experimentum Pneumaticum, primum à Dn. Brunnero, Amico sine omni furo & semper constanti, nobis exhibitum, nunc verò sapius eoram Studiosis Medicinæ à nobis institutum. Hoc confirmat sanguinem & spiritus habere rationem corporis continui, nec posse alicubi affici, ut non tota compatiatur massa: quam primùm enim solo halitu plus sanguinis in cordis ventriculo impellitur, quam ab altera parte

egregi possit, videmus vasa capillaria in momento turgescere sanguine, ipsum contendi, suoque motu privati, spiritus animales in anomalos redigi motus, præcordia spasmodicis corripit corrugationibus, ipsumque animal suffocari; quibus ex Phænomenis varia deducere possemus consecutaria, doctrinæ de febribus facem accendentia, sed plura addere temporis & pagellarum vetat angustia. Tu Lector benevole evolve elegantissimam Camerarii disputationem de experimento Pneumatico, & Rei medicæ de tot inventis Recentiorum gratulare. D. O. M. sit laus & gloria in sempiternum, Amen.

DISPUTATIO VII
DISSERTATIO MEDICA

DE

PERNIONIBUS
Frost-Beulen.

RESPONDENTE

JOH. HENRICO MÜLLERO, Rinteliensi.

I. N. J.

TH. I.

SI totam amplissimi hujus mundi fabricam

quaquaversum perlustrem, & quæcunque in ejus sinu recondita sunt, aut terræ ambitu cœlique complexu continentur, oculis mentis intuear; Jovis omnia

omnia plena, miraculis cuncta referta, & in minimis etiam Numen invenio. Exemplo inter alia infinita est stupenda illa metamorphosis, quam in Vegetabilibus totâ die cernimus, eo præsertim tempore, quo terra (vere) redditur, quam nives oppresserant: Quippe non sine magnâ animi voluptate cuncta reviviscunt, plantæ germinant, atque brevitæ temporis spatio, nobis vix advertentibus, in insignem exsurgunt altitudinem, & herbascienti suâ viriditate, florumque varietate atque admirandâ pulchritudine oculos spectantium pascunt. Verum nec hic terminus est æternæ sapientiæ: Hæc enim siderum collegit metas, & annuas hyemis atque æstatis vices ad certas redegit leges: Ut nihil inter res naturales usque adeo beatum sit, quod omnem ferat ætatem, ut potius ad senectutem properent omnia. Vix enim solis ad brumam, recedentis expirat vis, ut non statim longo frigori & penetrabili damnata sint omnia, & sæva hyemes terram fluminaque advinciant. Hinc fit, ut plurima ex vegetabilium familiis injuriâ temporis & aeris fracta, marcescant, rigeant, sapius emoriantur, & gelu penitus corrupta, aliam longè induant faciem. Quæ enim antea caput extulerant, ut lentæ inter viburnæ cupressus, nunc flaccescent, & versus terram depressa jacent, quâ si sponte redire velint unde venerât, ut vel tacitè innuant, ipsorum texturam everfam, pororum configurationem perversam, fibras antiquâ suâ sede emotas & deturbatas, omnemque succo nutritio aditum præclusum esse. Quemadmodum autem & hic digitum Dei veneramur, ita idem fatum subire cogimur o-

mnes, idem non solum inter tot rerum vicissitudines & nascimur & morimur, verum etiam iisdem obnoxii vicissitudinibus, asperioris cæli inclementiam variasque tempestates tempore brumali ferre cogimur, ut non raro ab intenso frigore fluida in solido congelentur, pori coarctentur, tubuli obstruantur, & partes corporis nostri adeo obrigescant, ut vel stupore doloroso non minus quam periculoso correptæ ægrotent, vel denegato vitali influxu penitus emoriantur. Placuit itaque impræsentiarum de Pernionibus, malo à frigore contracto, verba facere: tum quod neminem sciam, qui illud thema publicè in Cathedra tractaverit, tum quod sint, quibus labor ille non displiceat. Noli autem L. B. à Medico expectare pictum sermonem & Rhetorum flosculis conspersum: Nobis enim qui musas colimus severiores, non licet est tam disertis, neque etiam materiæ conditio ejusmodi fucum patitur, cum veritatem pro scopo habeam, quam nudam in scenam introducere oportet. Faxit Deus, ut feliciter.

II.

Galenus describit Perniones per mortificationem à nive. *Cl. Bruno* dicit, quod sit soluta continuitas aut fissura vel indetrimentum manuum & pedum hyberno tempore à summis algoribus proveniens. Nobis nihil aliud sunt, quam tumores inflammatorii, nunc cum, nunc sine exulceratione, à summo frigore in manuum & pedum extremitatibus producti.

III.

Subjectum sunt partes extremæ & à corde remotiores, quæ plerumque aeris

ris injuriis magis expositæ minusque calidæ sunt. Verùm non solum cuticula & quod huic subjacet reticulare corpus, inter cujus foraminula crebriora oculo armato conspici possunt sudoris vascula, patitur, sed tota illa substantia vibrosa, quæ propriè cutis nomen meretur, ex arteriarum, venarum, nervorum ac tendinum extremitatibus contexta, cum pyramidalibus papillis ipsis nervis continuis & cum sudoris vasculis ad cuticulam exsurgentibus, afficitur, quæ omnia Celeberrimus ævi hujus Anatomicus *Dn. Bohn* sub fasciculo fibroso accuratè depingit.

IV.

Necessum autem erit, ut paulò altius repetamus ex *Physica generali*, quid calor & frigus sint in nostro corpore, cum tota hæc doctrina haud exiguam inde fecerari possit lucem. Nempe corpus nostrum refrigerari dicitur, quoties ob imminutum sanguinis & humorum circulantium motum tremulus fibrillarum motus, qui ipsis naturalis & consuetus est, sistitur, vel saltem imminuitur. Sicut enim natura caloris in celeberrima particularum secundum omnes dimensiones agitatione consistit, ita frigus ab earundem quiete vel saltem minori motu dependet. Quo ipso palam fit, quietem non esse meram motus negationem, quod plurimi persuasum habent, cum stare sive quiescere æquè positivi quid dicat, quàm currere sive moveri: Et pari facilitate dicere possem, ipsū motum esse negationem quietis & consequenter nihil ponere. Denotat itaq; quies permansionem in eodem situ respectu aliorum corporum illud proximè

ambientium: & per quietem indurescit aqua, corpus nostrum incrementum capessit, caro abscissa restituitur, vulnera consolidantur, ut rectè dixerit Philosophus *part. 2 princip. § 55.* nullum gluten excogitari posse, quo corpora conglutinari possint firmitus, quàm eorundem quiete & immediatà juxta se positione: Id quod variis experimentis probari potest; Si enim duo cylindri marmorei exactè politi, superficiebus suis se immediatè attingant, eo ipso momento sibi firmiter adhaerebunt, ut pondere 800. lb. vix ac ne vix quidem divelli possint, quod inter alia curiosa apud *Dn. Præsidem* videre contigit.

V.

DEinde ex *œconomia animali* notari velim, omnes corporis nostri humores in statu sanitatis tubulos partium solidarum, omnisque generis vasatum majora tum minora torrentis instar & celeri pede permeare, quod si eorundem fluiditas imminuatur, aut alacris iste & perennis motus, à quacunque id tandem fiat causâ, retardetur aut sufflaminetur, contumaces viscerum statim oriri obstructions, ipsosque humores in offam crassam degenerare, uti id in decocto crurū vituli aeri exposito cernere licet, ut viscositati huic & mucilaginositati plurimum morborum natales meritò in acceptis ferantur, utpote è quorum sinu agmina morborum prodeunt, varæque calamitates & ærumnæ eas à tergo sequuntur, ut nulla ferè pars corporis nostri sit, quæ non pœnam prævaricationis hujus luere cogatur. Exinde ventriculus vitali suo defraudatur fermento,

i 2

Chy-

Chylus in partem acidam abit & viscidam, Sanguis peregrinâ contaminatur intemperie, glandula excretorio suo exuntur munere, viscera infarciuntur, totus corporis habitus in pejus ruit, omniaq; spectant ad interitum, & si non mors ipsa, saltem senectus, ipsâ morte quandoque peior, acceleratur. E quibus apparet, nequaquam peccare illos, qui hodierno tempore ad falia volatilia tanquam verâ salutis anchoram confugiunt: Hæc enim sunt, quæ viscera ab infarctû liberant, obstructa vasa capillaria referant, itum & reditum humorum restituant, à morbis chronicis præservant, ipsamque senectutem retardant. Sed in viam!

VI.

Pælibatis itaque his fontibus, Pernionum causam proximam & immediatam statuimus obstructionem, dum fluidi & agiles humores ab externo frigore in motu suo præpediuntur, atque abeuntibus particulis volatilibus, inordinata quædam & confusa reliquarum intra tubulos & extremitates vasculorum introducit mixtura, quæ inepta ad circulandum, fibras circumjacentes premit, ipsisque spiritibus animalibus obicem ponit, ut pristino more influere nesciant; unde semper formicationis sensus, tumor, aliæque apparent phænomena, humorum restagnationem & spirituum inertiam haud obscurè indicantia.

VII.

Verùm enim verò ipsa obstructio duobus modis fieri potest fieri potest. Aut enim tubuli partis alicujus solidæ in totum obstruuntur, ut nec san-

guini, nec humoribus circulantibus, nec spiritibus animalibus ingressus & egressus concedatur, quæ pars tunc emoritur & gangræna vel sphacelo corripitur. Aut tubuli in tantum obstruuntur, ut aliqualis humoribus permittatur ingressus, isq; faciliior quàm egressus, unde cum plus inferatur, quàm egredi possit, tumores varinascuntur. Quod si eousque augeatur obstructio, ut falia poros partis alicujus membranosæ in tantum obstruât, ut exigua saltem juxta se relinquunt intervalia, soli materiæ primi elementi pervia, oritur obstructio inflammatoria, hoc est, tunc ignis ibidem producitur, dum rigida hæ partes perniciosissimo hujus elementi nullibi inclusi, nullibi exclusi, motu agitata, fibrillas divellant & disserpunt, quæ in cincinnos resiliens vicinos tubulos anteæ adhuc patulos comprimant, unde brevi inflammatorius fit tumor, in abscessum tandem aut etiam gangrænam, nisi citius in medium consulatur, degenerans. Et cum inflammationis hujus varii dentur gradus, fortè non errabimus, si & perniones ad ejusmodi tumores inflammatorios referamus, cum eadem hæc appareant phænomena, qualia in partibus inflammatis conspiciuntur, v. g. dolor, tumor, rubedo, calor, &c.

VII.

Causa mediata proxima est frigus, cujus naturam diximus consistere in quiete, & hoc quidem per se & solitariè nullam inducit corruptionem, sed per accidens ipsam destruit partis alicujus texturam, dum humorum itumescendo, mixturam eorundem turbat; qui enim agiles valde sunt, avolant, hinc reliqui

acriore

acriores facti, eò potentiùs hæc ludunt dramata. Accedit quod superveniens calor plus damni inferat, dum subito obstructionem solvit, & partes constrictas exagitat, quæ plus spatii occupantes ipsam texturam destruant, ut in floribus congelatis id pulchrè ostendit *Acutissimus Robault in Physica.*

IX.

ANtequam autem ipsam aggrediar curationem, necessè est, ut pro estimatione Medici conservandâ, prognosticum introducam, quo eventum & modum eventus scire liceat. Quamvis itaque Perniones non exulcerati omni careant periculo, molestiâ tamen pleni sunt, & nisi in principio radix mali extirpetur, postea ægrè perfectam medellam admittunt. Quis enim nescit, particulas acres paxillorum instar fibrarum poris infixas esse, & acutis suis extremitatibus scindendo continuitatem earum dissolvere, quæ inde chordarum instar in cincinnos resilientes acres has particulas arctissimè complectuntur, in quorum interstitiis tamdiu jacent consopitæ, donec à certâ materiâ subtili exagitentur. Hinc jam patet ratio, cur hyeme potiùs pruritus, dolor & rubedo sentiantur, quàm æstate. Æther enim seu reftius materia subtilissima *Nob. Philosopho* dicta, non semper una eademque, versus hæc inferiora spargitur, sed pro diversitate locorum atque temporum nunc parcius nunc copiosius dispensatur, & nunc. Na atque alia ad nos accedit, prout scilicet tellus vel propius vel longius à sole aliisq; sideribus distat. vid. *Fundamenta Medicinæ ad mentem Neotericorum delineata Excell. Dn. Præsidis.* Soli huic

ætheri tribuendum est, quòd in peregrinationibus & locorù mutationibus aliàs optimè sani sæpè ægrotemus, vel contrarium experiamur. Huic etiam acceptum ferendum, quòd hoc mense hæc progeminent herba, hi nascantur flores; quòd vere alii grassentur morbi, quàm autumno, hyeme alii quàm æstate. Id quod jam suo tempore Hippocrates annotavit; sic enim scribit *Aphorism. 19. sect. 3. In quibusvis anni temporibus morbi fiunt, nonnulli tamen in quibusdam ipsorum magis tum fiunt, tum exacerbantur.* Æther autem vel ex se & suâ naturâ morbos infert, dum in sanguinem nostrum introductus cum ejus poris non convenit, sed eos immutando luctam excitat, & nativam ejus mixturam turbat, qui turbationis gradus major vel minor erit, prout Æther peregrinus magis vel minus ab æthere amico & familiari abludit: Hinc propullulant morbi epidemici maligni, febres malignæ & ipsa pestis: Vel saltem occasionaliter & per accidens sanguini bellum infert, dum quidem placidè & sine magno tumultu per sanguinis interstitia fertur, sed extra cum fomitem in tubulo partis solidæ latentem reperit, cuius pori cum reliquis quoad figuram & magnitudinè non conveniunt, tunc enim privatam introducit primò fermentationem, deinde cum humor ille rarefactus in ergastulo suo amplius detineri nequeat, sed carceribus obstructionum perruptis, ab humoribus circulantibus versus cor abripiatur, & cum M. Sanguinæ intimè permisceri nequeat, etiam huic malignam imprimat labem, unde ortum suum trahunt variolæ & morbilli, febres intermittentes, alique morbi periodici.

X.

A Diversi etiam ætheris influxu est, quod quidam homines calendariū perpetuum in corpore suo gestent, & ex insolitâ & notabili mutatione in hac vel illa parte instantes anni tempestates prælagire possint. Imprimis verò illis hæc contingit felicitas mathematica, qui aliquando gravius sauciati cicatricem habent, cujus pori quoad figuram fuerè immutati magisque stabiles redditi; quoties igitur pro diversâ distantia & situ telluris à sideribus alius influit æther, ærisque subsequitur mutatio, toties aliam tempestatem imminere prædicent. Nam æther cæteros poros totius corporis facillè ac citra molestiam trajicit, verum in illis, qui in cicatrice sunt, remoram offendit, quia alio modo intorti & quoad figuram & magnitudinem à reliquis discrepantes sunt, in quos si irruat & vi viâ sibi sternat, doloris sensus excitatur. His modo dictis velificatur etiam experimentum, quod in thermometris videre licet. Sunt autem vitra, quæ variâ sub formâ hodiè prostant, & liquore quodam gelu minus concrecente ad certam altitudinem replentur. Quò itaque materia subtilis copiosius influit, eò magis aer in vitro contentus rarefiet liquoremque premet, ut descendere cogatur: contrarium verò observatur, ubi propter ætheris parcioris influxum aer est magis condensatus.

XI.

Vilis sic omnibus quæ ad theoriam spectare videbantur, ipsam tandem aggredior curationem, Ubi statim notari

velim, probè attendendum esse, malumne recens sit, an inveteratum. Quippe in recentibus pernionibus ipsis frigidis curam rectius auspicamur, quia frigoris lues frigore pelleada est, quam latinè non minùs quàm medicè descripsit Barclajus; cujus verba apponere libet: *Sudum erat, dicit, neg, portus ab hospicio Regis procul; processit igitur nec spirantibus ventis, nec acriter ut videbatur inhorrente aëre; contemplatusque paulisper glacie stratum mare in thalamum rediit, nec dum aliquid de pernicio hyemis suspicatus. Sed dum foco se admovent, ex circumstantibus unus, in dexteram Regis manum, ut fortè sit, intuens, advertit vicinum pollicis digitum cæculo & ex sanguine livore rubentè; peritumque cæli illius, ne tu, inquit, Rex, ad ignem accesseris. Nocuit tibi aer & digitum exanimavit: sic jam affectum, pejus ignis intempestivo calore perdiderit, frigoris lues alio frigore pellenda est. Admiratus Rex primum se læsum negat, quippe nullo doloris sensu tentatus. Sed non diu dubitavit, quin rectè moneretur. Nam stupebat rigens digitus, sensumque cum sanguinis calore amiserat. De remedio quærenti, referunt certam esse & in promptu Medicinam, cujus se salubritas, brevi quidem, sed acerrimo dolore insinues: Id pati oportere, nisi malit interciderè digitum tam noxia hyeme contactum: Allatumque est vas subito plenum nive, non quidem ad ignem domitu, sed per ipsam triclinii teporem jam sensim disfluente. Illo Rex digitum inserere ex præcepto incolarum monetur: subitoque ingens dolor per torpentes paulo ante articulos pensè illum patientiam excusit. Remeant in digitum sensus documentum primum fuit, quod doleret. Eo modo Rex incolumis evasit,*

fit, admonitoque, tam improvise mali fa-
ciliores postea cautio fuit, vel certe medicina,
quippe & paulo post aurem dexteram equi-
vantis eadem pestis adussit. Hactenus ci-
tatus Author. Neque desunt rationes,
quibus hanc medendi methodum sufful-
cire possimus. Quis enim nescit, omnem
subitam mutationem esse periculosa-
m præsertim hoc in casu, ubi metuendum
esset, ne subitaneus isto superveniens ca-
lor, totam partis affectæ structuram pel-
fundaret, atque incarceratos humores
vehementius agitando, dolorem inten-
deret, id quod vel ipsa confirmat auto-
psia; cum manus frigida igni admotæ,
mirum quantum intumescant. Et idem
corpus nostrum experitur fatum, quod
pomis congelatis accidere solet, quæ a-
quæ calidæ injecta statim corrumpuntur
igne majori cum impetu in ea irruente,
ut in putrilaginem abeant, & vitæ, si ita
loqui liceat, desituantur. Verùm si a-
quæ frigida immergantur, in qua adhuc
amica fuit subtilissima materia, & quæ
sine aliqua magnâ vi congelatis liquoribus
aut succis fluiditatem suam naturæ re-
reddere potest, sine ulla læsione alicujus
fibræ ad pristinum redeunt statum. Vul-
gus quidem causam quærere nescio in qua
frigoris extractione, qualem nos admit-
tere non possumus, sed rectius dicimus,
fieri id ob materiam subtilem magis ami-
cam, vel quod poma congelata in majori
constituta quiete, quàm aqua frigida,
huic aliquem suæ quietis gradum comu-
nicent. Hinc videmus, ipsam aquam, am-
bientem corpora congelata, sæpius in
glaciem abire, dum illa interea gelu sol-
vantur: idemque hic fieri videtur, quod
contingit, quando sal cum nive vel gla-

cie commixtus in vase aquæ imposito a-
gitatur, & derepentè aqua vasis latera cir-
cumambiens congelatur. Cujus Phæ-
nomeni causam Le Grand ita explicat:
Quod videlicet globuli cælestis majusculi,
qui aquam agitatione sua liquidam reddunt,
cum plus virium habeant quàm illi, qui ni-
vis partibus interlabuntur. Et commodiorè
in rigidis & levioribus salis & nivis parti-
culis, locum reperiant, in quo moveantur;
fit, ut eò necessario pergant: Cumque cor-
porum penetrationem natura non ferat, &
omnis motus per circulum fiat, globuli athe-
rei minores, in sale & nive contenti majo-
rum accessu egredi conantur, & loca dereli-
cta per vitri poros petere. Vt vero illi glo-
buli ad continuandum aquæ motum non
sufficiunt, sequitur, ut illa concresecat, &
glaciei frigus duritiemq; nanciscatur. E di-
verso nix sali commixta dissolvitur & in
liquorem abit, quoniam à majoribus illis
globulis agitatur, qui aquam suo motu li-
quidam antehac reddebant. Satius itaque
erit ægrum è longinquo igni apponere,
aut miti primum frictione cum nive fri-
gus demulcere, & sensim mollique agi-
tatione articulos vellicare, quâ revocari
sanguis queat, & sopitæ partes revivi-
scere.

XII.

IN malo inveterato potentiora adhi-
benda sunt deobstruentia, qualia sunt:
spiritus vini simplex vel camphoratus,
Spir. lumbricorum, juniperi, sal armonia-
ci, convulsiv. Bals. arthrit. Ischiat. Ner-
vin. Schæfferi, Tinct. balsam. Deckeri,
Liq. C. C. succin. Commendantur quo-
que varia olea v. g. Vulpin. Nardin. Ce-
ræ, Hyper. Therebinth. Axungia cati Syl-
vestr.

veſtr. Petroleum, quod juxta *Etmülle-
rum* & præſervat & factos jam curat. O-
leum pini ab eodem pro præſervativo &
curativo habitum. Inter compoſita emi-
net Unguent. contra perniones *Schrö-
deri*, *Barbette*, ex rapis *Mynſichti*, *Timai*
& *Göldenklees*, hujusque cataplaſma ex fa-
rina avenacea. *Heſſelt* Cereviſiam tam
diu coctam, ut in craſſioris ſyrupi vel
mellis conſiſtentiam redigatur & parti-
bus congelatis inunctam miris extollit
laudibus. Parem merentur laudem ſotus
& ſuffatus, quorum hi ex cinnabarinis
& ballamicis reſinoſis, illi ex ruta, meliſ-
ſa, roremar, lavendul, ſerpill, origano,
ſalvia, concinnantur. Quod ſi dolor
valde urgeat, conveniunt paregorica,

q. ſ. Alth. Malv. flor. chamom. ſambuc-
croc. ſem. ſœnigræc.

XIII.

EXulceratis imponatur therebinthina,
Empl. diapalm. de Creta, de lytharg.
Empl. *Barbette*. Unguent. cancrinum à
Sennerto commendatum. Caterùm to-
to curationis tempore frigus externum
quantùm poſſibile arcendum erit, in quo
totius curationis cardo vertitur, cum in
finem pellis leporina, charta emporctica
cum ſpir. vini, veſica bubula cum the-
rebintina aliaque laudantur. D. O. M.

ſit laus & gloria in æternum.

DISPU

DISPUTATIO VIII.

De

CHYLIFICATIONE,

SIVE

CIBI IN CHYLUM MUTATIONE.

RESPONDENTE

BERNHARDO WILHELMO GEILFUS. Butisbac.

HOdierni Philosophi, contemplan-
tes hoc univertum, & non con-
tenti solis veterum principiis,
eò usque pervenerunt, ut omnis quali-
tatis occultis, & pretis que facultatibus
physiologicis, quibus in corporum natu-
ralium explicatione utebantur veteres)
in macrocosmo stirpium nutritionem,
& auctiorem, seu vegetationem clarè ac
perspicuè, per solam partium magni-
tudinem, situm & figuram, accedente so-
lis calore, & materiæ subtilis agitatione,
explicarunt, & ad sensum demonstrarunt,
inter quos agmen ducit & choreas Joh.
Baptista Denys, Consiliarius & Archiater
Regis Gallie, quem in nostra, de Chyli-
ficatione disputatione medica, in omni-
bus tanquam fidelissimum imitabimur
Præceptorem: Nulli enim dubitamus, si
admiranda hæc naturæ opera in Macro-
cosmo tam clarè ac perspicuè explicari
potuerunt, & nos in Microcosmo eadem
facilitate ac perspicuitate admirandum
illud chylificationis opus, per solam par-

tium figuram magnitudinem & motum
in ventriculo & intestinis, orbi erudito
proponere, & explicari posse. Si enim
illi per motum succi nutritii, è tellure in
stirpes à calore impulsis, docuerunt par-
tium diversitatem, & qualitatum diffe-
rentiam, si inquam illi monstrarunt, quo-
modo radices generentur in terra, trun-
cus supra terram, pars medullaris in cen-
tro, cortex in peripheria, folia itidem flo-
res & fructus. Nos cibi in Chyli mutatio-
nem brevibus, sed claris ac perspicuis
verbis, per ipsius dissolutionem in ore,
fermentationem in ventriculo, efferve-
scentiam in intestinis tenuibus, sine ulla
non intelligibili specifica facultate, sine
ullo specifico calore, & aliis qualitibus
occulis describemus. Quod ut in Me-
dicinæ incrementum, & agrorum salu-
tem vergat, invocamus summum & Ma-
crocosmi & Microcosmi conservatorem
Deum T. O. M. velit nobis sua gratia
& Spiritu veritatis adesse, & nos in o-
mnem ducere veritatem.

k

II. Ci-

II. Cibus, quia neque crudus, neque igni culinari coctus commodè deglutiri potest, multò minùs à fermento ventriculi, seu liquore ejus. acido (ita enim impostero fermentum hoc nominabimus) exactè dissolvi, opus est, ut molitura quædam præcedat, quæ cibum subsecutura fermentationi in ventriculo præparet, illa præparatio fit per comestionem, quæ genus quoddam solutionis est, in illa comestione sensatio excitatur, seu gustus, sensui tactus adeò similis, ut istius species quædam esse videatur, ut notat laboriosissimus *Natura scrutator*, & *Philosophus celeberrimus Aristoteles*. Hæc sensatio quomodo fiat describi posset etiam ad mentem, normam & formam Neotericorum, si esset hujus loci, itaque hæc certis ex causis omiſſa, hoc saltem notabimus dependere præcipuè ab hoc sensu & vitam & vegetatiõem animalium, dum alimenta congrua ab incongruis, & salubria à noxiis discernit, & pro individuo non minùs, quam specie tuenda *Cupido* & *Venus*, intercedit.

III. Quamprimùm cibus quaquaversum in ore agitur, & dentibus conteritur, exstillat è glandulis peculiare quoddam menstruum, undique per palati poros affluens, quod sale suo, de quo participat, discinebit cibum, in minutiora corpuscula, quæ saliva seu menstruo innantia, pro diversitate motus, quò circumnatando fibras linguæ nervosas afficiunt, seseque poris linguæ insinuant, varios constituunt sapes, ne verò putet, me destitutum experimentis, quibus illam corpusculorum in poros linguæ insinuationem confirmare possim, observare velim, unum saporẽ non rarò aliũ

excludere, nonne enim dulcia prælibata, quia viscosa, & valde obstruentia sunt, accuratiorem vini gustum impediunt, aut pervertunt, qui restituitur per salium, aut acrium comestionem, ut linguæ pori aperiantur, & viscositates inhaerentes abstergantur?

IV. Cum verò saporum speculatio plurima jucunda, & non minùs utilis in se contineat, placet hinc non nihil pedem figere, & ex *Cl. Willis. sua de saporibus cedrò sanè digna cogitata producere*: dividit itaque *Celeberrimus Anglia Practicus* sapes in simplices, & compositos. Simples recensentur novem: Acris, amarus, falsus, acidus, adstringens, acerbus, dulcis, oleosus, insipidus.

V. Acris, qualis in pipere, inquit, & pyrethro, sentitur, sapor, quando corporis aliquid particulae sunt teretes, & aculeatae, eoque modo, quò urticatum aculei figuratae: in his corporibus præpollet sal volatilis aut alkalifatus, aut ab igne fluore passus, inter naturalia è multis sunt ranunculas, sinapi, in regno vegetabili, in minerali arsenicum, in animali cantharides: inter artificialia sunt Φ sublimatus, Butyrum antimonii & alia, si quidem Chymicis notũ est, corpora ignis beneficio posse fieri acriora, quatenus stimuli acuntur, quod videre est in Φ lo calcinato, & lapide infernali; & corpora, quæ ex sua natura sunt acria & corrosiva, sibi invicem mixta & igni commissa, fieri etiam acriora, sales enim congeneres commissi jungunt suas acies, ut videmus, si sp. Φ li affundatur oleo Φ ri, quæ in se mutuo agunt, & aculeos diffingunt, non aliter ac si cultri unius, acies alterius aciei affricetur.

VI. Amarum sapor fit à particulis, quarum aculei sunt furcati, superficie tenus saltem sensorium afficientibus, non aliter, ac si aculeatus displaci fructus asperè in manibus contrectetur.

VII. Salsus producit sapor à particulis plurimos angulos habentibus, & quarum laterum acies sunt aculeate, ut in vitri contracti frustulis manibus arctè cōpressis videmus: talis salsedo tolli aut alterari sèpissimè potest, tum ab igne, si sales repetitis destillationibus subjiciantur, tum ab aere, dum observamus sales antea albos, si humido exponuntur aeri, resolvi in liquorem rubicundum, odoris fuliginosi, si ita loqui liceat, ob nullam aliam causam, quam quia salinæ particulae volatiles, ab aere humido à mixto solutæ avolant, remanentibus sulphureis, & prædeminium nanciscentibus.

VIII. Saporem acidum dicunt fieri à sale fixo, in fluorem verso, dum particulae alicujus corporis modificantur & figurantur in particulas tetrahedricas, ita ut quovis modo nervosis fibris applicatæ eas pungant, & foveas ac ampliores immersiones, quàm particulae salinæ, in iis relinquunt: talia corpora sunt acetum & ejus Spiritus, humor melancholicus præternaturalis, saliva scorbuticorum, succus pancreaticus p. n. Acidi illi saporès corrigi possunt longa digestionè ac circulatione, vel si corpora quædam liquoribus acidis immergantur, quorum compagem solvant, & per corrosionem illam, vel aliter modificentur, vel in poris imbibantur: sic spiritus aceti affusus ol. \square i. & iterum per destillationem abstractus, omnem amittit aciditatem: spiritus Ol. \square o vivo affusus, & iterum destillatus, non magis est

acidus, sed aluminosi saporis, si Helmontio credimus, & notum est, minii additione dulcescere acetum.

IX. Saporem austerum, sive adstringentem, describimus cum prælaudato Medico, *Dr. Willisio cap. de gustu*, per particulas hamulis quamplurimis præditas, quæ inter masticandum fibris infiguntur, eas valde constringunt, ac convellunt, non aliter ac si pecten, quo lanam carminant, vario hinc inde tractu super manus deduceretur. Dum e contra saporis acerbi causa etiam consistat in particulis, hamulos & unciolos habentibus, sed quæ magis sunt hebetes ac obtusæ, & semel infixæ non faciliè tolli possint: non aliter, ac fructus Bardanae cuti affixus, exinde enim stupor ab dentibus acerbis conciliatur. Mirandum quare prægustato vitriolo, si fumus tabaci ore accipiat, sapor austerus sensui à \square lo impressus, in dulcescentem & planè mellitum commutetur!

X. Sapor dulcis consistit in titillatione sensorii, dum leni affricu particulae molles jucundum voluptatis sensum excitant, non aliter ac plumatum striæ hypochondriis ac pedum volis admotæ. Saporum horum natura ita clara & perspicua cuilibet legenti erit, ut non opus sit in reliquorum explicatione cum tædio immorari, mukò minus de compositis hæc agere, cum ex antedictis reliqua omnia faciliè intelligi possint. Neque regetes, doctrinam hanc de saporibus esse magis ingeniosam, quàm utilem, certè cum multorum morborum causæ consistant in austero, amaro, acerbis, acido, &c. docente communi nostro Præceptore *Hippocr. l. de veteri Medicina*: maximè necessarium erit naturam & genesin horum saporum.

saporum nosse, ut eò feliciter à medicamentis corrigi & immutari possint.

XI. Ut verò cibi progressum sequamur: dicimus, particulas cibi in ore salivæ innatantes & vario motu agitatae, tandem deglutiri cū saliva, & à ventriculo excipi, in quem in ipsa deglutitione, & ventriculi motu, effunditur, liquor quidā acidus per minutissimos ductus à glandulis, quibus copiosè referta est interior ventriculi membrana, qui liquor acidus inchoatam in ore à saliva dissolutionem continuat & ulterius perficit, ut in minutissimas redigantur corpuscula deglutita particulas. Ita ut non opus habeamus alias específicas quasdam & non intelligibiles excogitare causas, sed acquiescere possumus in sola partium dispositione, cū eosdem ferè effectus videamus frequenter etiā in artificialibus. In molendinis, quibus charta conficitur, aqua continuoitu & reditu dissolvit lineam in minutissima filamenta, & ferè in materiam pulvis instar, unde fit charta: In Chymicis operationibus videmus durissima solvi corpora, v. g. ferrum, aurū, corallia à liquoribus acidis, quales sunt, succus citri, sp. G. tri, & alii. Quia horum particula tetrahedricæ permeant corpora dissolvenda, eaque dissolvunt.

XII. Ex his supponimus liquorem ventriculi acidum, & salivam ejusdem esse planè naturæ, non solū enim observamus, interiorem tunicam & linguæ & ventriculo communem, verū etiam linguæ tempore emutari pro vario ventriculi statu, & sepe sibi ita deigrari, & ascendente fuligine obduci, ut videmus caminum à fumo subjecti ignis non rarè incrustari.

XIII. Et illa, quæ grati sunt saporis,

facillimè digeruntur. Hinc etiam deducimus causam linguæ ariditatis in febribus ardentibus, quatenus à calore liquor ille acidus in ventriculo exsiccat, & cum illo saliva in ore, hinc si commendant ægri, febrem potius augeri videmus, quam corpus nutiri.

XIV. Liquor ille acidus est vera & unica famis & appetitus causa, in cujus explicatione Authores valde sudarunt, dum alii per suctionem alii per fermenti acidi à liene inspirationem, alii per cibi reliquias, alii denique per spiritus famelicos causam explicarint, quorum nomina & diversas opiniones videlicet apud *Mæbium, in suis ad invidiam etiam jactis fundamentis physiologicis Cap. de usu Ventriculi.*

XV. Si enim liquor hic acidus, magna copia effundatur in ventriculum, & nihil, in quod agat, inveniatur, infert molestum quendam orificii ventriculi sensum, & appetitum ad edendum excitat: quod si sit paulò acrior, excitat famem caninam & appetitum nimium, siquidem observamus, si calor vehemens illum agitet, tunc edi effectus miratū dignos: nonne videmus, animalia quædam voracia digerere posse concoctū difficillima? ob liquoris hujus aciditatem, qui corrodendo ipsorum ventriculis valde molestus est, si non habeant, quibus sedent ac mitigent ejus aciditatem, hæcque animalia sunt quasi in continua febre: inde concludimus cum Helmontio calorem non efficienter digerere, nec propriè esse causam dissolutionis ciborum, sed solū agitare & movere aquam ventriculi acidam, solutionis veram & efficientem causam.

XVI. Re-

XVI. Requiritur sane calor moderatus, qui juvet ac promoveat fermentationem, cum nullus calor sit sine motu, sic siphia tegatur manu in præcipitatione. Pri, ebullitio etiam ad oculum fit major: motus corporis excitat appetitum, quatenus ob sanguinis agitationem aqua acida destillat in ventriculum, & qui debilem habent calorem, sibi optime confulunt, assumentes succoladampost cibum, & superbibentes vinum malvaticum.

XVII. Calor enim falsas particulas liquat ad statum fusionis, si fuerit conveniens, quoniam, sicut ab admixto fermento panis in loco tepido bene, in frigido ægre, in clibano fervente nihil prorsus fermentatur, ita etiam liquor ille acidus non nisi à moderato ventriculi calore excitatur, à nimis parvo non afficitur, à nimis magno discutitur: neque enim sequitur: quo major est ventriculi calor, eò major erit fames, ac eò fortior & melior fit coctio, contrarium enim liquet in causo & ventriculi inflammatione; item in Leone, qui etsi inter animalia calidissimus esse censeatur, nihilominus ferrum, aurum, & non concoquit, quæ tamen in ventriculo struthionis facile digeruntur, quemadmodum in aula Ducis Ferrariæ se struthionem talia metalla deglutientem, & concoquentem vidisse refert *Langius l. n. Epist. 15.* quo de vide *Cl. Diembrock.*

XVIII. Verum quamvis aqua hæc acida sit sufficiens solvendis ciborum particulis, tamen successu temporis ejus particulae obtunduntur, ut videmus cultros, quo sæpius illis utimur, eò facilis eorum fieri cuspidis obtusas.

XIX. Videmus hoc in saliva & in li-

quore ventriculi: siquidem saliva particulae obtusiores factæ, perdunt suam activitatem, unde gustus perit, & satietas supervenit: in ventriculo verò, egresso chylò, non statim iterum percipitur illa corrosio, qua fermentum in poris ciborum sese subduxit, & denuò de novo affluens, novam debet excitare famem.

XX. His ex principiis quam facile possumus reddere rationem, quare sæpius pereat appetitus in totum, & quare digestio sit vitiosa, vel nulla, si vel pituita, vel melancholia, vel bilis hospiter in ventriculo: nam quemadmodum aqua fort. omnem suam perdit activitatem, in solvendis metallis, si misceatur cum aqua communi, sic perit etiam omnis fermenti efficacia, si misceatur aliis cum vitiosis humoribus, & quia liquor acidus destillare debet in ventriculum, & titillare membranas ejus pro excitando appetitu, si orificia horum ductuum obducantur viscoso quodam humore, si obstruantur arteriolarum extremitates, & cum ipsis glandulae, peribit tunc omnis appetitus: in tali casu admodum proficius est vomitus, ut & usus liquorum detergentium, ad evacuandum ventriculum; idem accidit in glandulis salivalibus limolo quodam succo obductis, si enim os non eluatur ante cibi assumptionem, vix ullum poteris deprehendere saporem: frequentissime tale quid observamus in reconvalescentibus febricitantibus, & in naturis pituitosis, quibus per noctem in somno magna pituitæ & viscosi humoris copia lingua & palatum obducit.

XXI. Si itaque appetitus pereat ob defectum aquæ acidæ, tunc conveniunt salia & omnia acida, quæ cum cibo deglutita & agitata à calore suppleant vicem ventriculi fermenti, & ob hanc causam conamur restaurare appetitum cibis aceto & omphacio conditis, certum etiam est, cibos de sale participantes, facilius coqui, & digeri, sic panis fermentatus plus nutrit, quàm non fermentatus, & recens caro suilla difficilius est concoctionis sale conditâ.

XXII. Diximus liquorem acidum dissolvere ulterius cibum masticatum, & à saliva solutû, quæ dissolutio sine ingressu in poros minutissimarum etiam particularum fieri nequit, inde patet ratio, quare nonnulla vel planè non, vel tam difficulter concoqui possint, si enim pori ciborum ita sint clausi, si particule ita concatenatæ, ut nulla relinquunt in se spatia intermedia, tum incocta, cruda & indigesta transeunt ventriculum & intestina, & per alvum iterum excernuntur: talia sunt nucleoli ceraforum, pili, uvarum tunicæ &c. quorum superficies est adeo firma & polita, ut liquor acidus non inveniat poros, per quos ingredi, eaq; dissolvere possit.

XXIII. Verisimile itidem est, liquorem acidum non exstillare magna in copia è glandulis in ventriculum, nisi eo tempore quo deglutitur cibus, ut supra diximus: unde distèduntur fibræ partim à pondere, partim à fermentatione premuntur glandulæ, & exprimitur liquor acidus, eo modo quo aqua exstillat è spongia, manu leviter compressa.

XXIV. Et cum in digestionem & ciborum coctionem maximum fiat liquoris huius dispendium, conjecturamus, succes-

sivè iterum impleri hoc liquore glandulas: si enim confertim fieret, nullas à fame haberemus inducias, siquidem glandulæ illæ sunt instar mammillarum lactantium, quæ succi copiosè sese exonerant, & non nisi paulatim replentur; Et quemadmodum ubera si non sugantur flaccescunt, sic si quis in ediam per aliquot dies sustinuerit, nullam ampliùs sentiet famem, quia pori glandularum subsiderunt, ita ut exstillare nequeat liquor acidus, unde tandem omnimoda sequitur earundem exsiccatio, & talem in ediam passus parca manu debent assumere cibum, quia liquor acidus est in exigua copia superstes, adeoque concoctio valdè debilis & languida gravissimi morbi auctor imò & mortis esse potest, quod observatum fuit sæpissimè in his, qui post longam in ediam avidè & largiter comederunt.

XXV. Hactenus nihil admisisimus, nisi quod clarè ac distinctè percipi possit, Alimenti in chylum mutationem per salivæ admixtionem, & dentium contritionem, nec non per ventriculi dispositionem, ibidemque hospitans fermentum, additis ciborum poris, & qualitatibus, clarè quidem & perspicuè descripsimus, ita ut nihil clariùs ac evidentiùs meo iudicio dici possit. Restat ut modum huius dissolutionis etiam addamus, antequam ulterius progrediamur.

XXVI. Putamus autem fieri hanc cibi in chylum mutationem in ventriculo per fermentationem quandam, non obstantibus speciosis etiam argumentis partim à Doctiss. Schokio, in tr. de ferment. prolatis, partim à Dn. Piens in tr. de febr. adductis & repetitis, ad quæ in conflictu solidè respondere semper parati sumus.

XXVII. Fit

XXVII. Fit hæc fermentatio sine vehementi motu sursum deorsumque, aut tumultuosa per ventriculi cavitatem agitatione, qualis in aqua ad ignem ebulliente contingit, nihilominus est adeò valida, ut per eam cibi licet durissimi, qui super igne culinario vix totius diei coctione in lebetè emolliri queunt, paucis horis non tantùm emolliantur, sed adeò etiam dissolvantur ac liquentur, ut particulæ ab amica unione disjectæ, atque ab invicem divulsæ, liquori que ventriculo in hærenti vel in fuso commistæ, pultaceam consistentiam, cremori pitæ næ non absimilem, consequantur, ut loquitur *Nobiliss. Dominus Dimebroeck*, calculum suum his addit *Dn. Broeckhuyssen in suis de mente & corpore succinæ cogitationibus p. 49.* inquit: Concoctio hæc non alia est quam fermentatio quædam, qua cibi ac potus salivâ permixti alterantur, inciduntur, sicuti cibi in lebetè circumjectis prunis in convenientem massam, vel liquorem mutantur: dixi olla, quia ventriculus eodem modo per vicinas ipsi partes fovetur, calor enim & focus circumjacentium partium, sive immediatè per arterias, sive ab ipsis prodeat, ut sunt lien, hepar, pancreas, & mesenterium, concoctionem mirificè promovet. Earum quippe partium particulæ celeriter & vario motu adactæ, cum per poros ventriculi foris introspectantes indefinenter pelluntur, non possunt non suo impulsu excitare fermentationem, quâ totum hoc negotium perficitur; quocirca *Gal.* hæc viscera vocat foculos quosdam igniaros.

XXVIII. Cibum sic in chylum mutatum statim egredi ventriculo, & in-

gredi intestina tenuia, in quorum limine & principio nova fit effervescencia, & novo fermento, à duobus liquoribus acido & falso constituto, producta, de qua non nihil etiam tradidit *Dn. Præses* in sua de Dysenteria maligna ex iisdem descripta principiis Disputatione.

XXIX. Chylus cessante jam fermentatione in ventriculo illabitur intestina, sine ulla vel attractione vel expulsionè, cuius egressum necessariò subsequitur fibrarum ventriculi subsidentia & contractio, qua chyli exitus non nihil promovetur, non aliter ac si vesica aqua vel aere impleta sponte contrahitur, ac subsidet, quamprimum aer vel aqua distensionis & inflationis causa egrediantur.

XXX. Cum verò illa fibrarum ventriculi distensio nunquam fiat, neque fieri possit sine partium sub- & circumjacentium molli compressione, evidentissimè patet, quare duo diversi liquores, unus à latere sinistro, alter à dextro, in intestinum duodenum coctionis tempore effundantur, ita ut nec hic ullam, non intelligibilem, multò minus probabilem attractionem aut expulsionè imaginari debeamus. Siquidem hepar compressum stillat bilem, succum pancreaticum verò per proprium ductum & canalem pancreas, quemadmodum videmus, per levem etiam compressionem spongiam facillimè imbibitum evomere humorem.

XXXI. Horum liquorum accurata instituenda erit anatomia chymica, ut eò facilius eorum verum & legitimum usum describere queamus, & quidem de officio succi pancreatici vel altum est apud veteres silentiù, vel gravis de ipsius usu disceptatio, cum enim pancreatis usus æquè obscu-

ius & tenebris involutus fuerit, non poterunt non de succi ejusdem natura & qualitate facillimè à veritatis aberrare semita. Regnerus de Graff primus ejusdem fuit Patronus, qui sub oculis & directione Cl. Sylvii cordatè ejus usum & modum colligendi orbi erudito conscripserat: eduo libello quodam gallicè de succo pancreatico conscripto, Anno 1666. cujus encomium hiis extollit verbis Cl. Diembrock. Profecto, inquit, admodum ingeniosum est hoc inventum; ejusque nunc multum debemus diligenti doctoque inventori, qui hac sua industria magnam faciem ad meliorem plurimorum morborum cognitionem accendit. Et cum ipse præfatus Clar. Dominus Diembrock in investigando hoc succo pancreatico laudandam etiam suam adhibuerit industriam, nolumus talem Virum, de Republica, ob multa clarissima exstantia eruditionis rara monumenta, bene meritum, sua defraudare laude, sed ipsius verba huc apponere. Cum animadvertorem, inquit, omnes de pancreate opiniones prorsus conjecturales, & omnino incertas esse, nec nullis rationibus, aut certis experimentis fulciri, in hujus hætenus ferè neglecta partis examen antehac diligentius incumbere cepi: & post multa tentamina anatomica, (quorum nonnulla bene, multa male successerunt, propterea, quod in intestinum duodenum superius inferensq; ligatum, & tunc discissum, præter succum pancreaticum, plerumque copiosa bitis è ductu cholidocho influeret, succi pancreatici præsentiam & saporem obscuraus) comperi, cum in vivorum eum in recenter strangulatorum brutorum sectionibus è ductu pancreatico manifestum

quendam liquorem sublimpidum, & quasi salivofum, nonnihil austerum, ac sub acidum effluere in duodenum intestinum, idq; interdum copia non contemnenda. Pergit paulò post: Biennio postquam hac scripseram, oblata nobis fuit disp. Doctiss. Regneri de Graff, quondam mei discipuli, quam Acad. Leyd. sub præsidio Cl. Profess. Fr. de le Boë Sylvii, de pancreate, ejusq; usu publicè disputans, prædictam meam opinionem multò magis confirmabat. Ex quibus videmus, æqualem deberi utrique gloriam, & Cl. Dn. Diembrock, & Dn. Graff.

XXXII. Quibus præmissis, describimus succum pancreaticum esse menstruum animale, clarum & pellucidum, saporis ad gratiam acidi, ex sanguinis arteriosi serosa ac subsalsa parte, admixtis spiritibus animalibus, per nervulos minimos allatis, in pancreate excoctum & generatum: à particulis illis acidis profluunt & emanant qualitates incidendi & dissolvendi, quibus succus ille pancreaticus pollet, & omnia Chymicorum menstrua solvendis corporibus destinata.

XXXIII. Equè magnum de bile fuit apud veteres dubium, eaq; de re maximè discordes sunt Doctorum sententiæ. Aristoteles cum suis asseclis illam merum esse excrementum, & è sanguine expurgari statuit. Alii eam hepar calefacere, corroborare, & coctionè juvare scribunt. Helmont. Philos. acutiss. illi vim balsamicam tribuit, Galenici eam facibus intestinorum excernendis destinata unanimi credunt consensu. Nos dicimus, esse succum multò nobiliorem, qui in nemine non invenitur, & sine quo vivere nemo diu potest, docente id Fernelio, lib. 6. pathol. cap. 5. scribente, non paucos è vivis ereptos

Creptos fuisse, in quibus non alia interius causa comparuit, quam quod folliculus bile omnino exhaustus esset. Et constare ex sale volatili & lixivioso, particulis sulphureis & oleosis, quibus incidat, at- tenuet, & penetret: quod notum est pi- storibus, qui coloribus suis admiscet bilem, non solum, ut eò profundius pene- trent poros corporum colorandorum, sed etiam, ne tam facile ab aëris ambientis injuria colores corrumpantur. Notum hoc etiam est illis, qui norunt præparare globulos pro delendis vestium maculis, quibus bilem ob vim illam penetrandi, incidendi, & abstergendi admiscet.

XXXIV. Hi diversi liquores, quorum unus est acidus, alter amarus, novam chyli ventriculo egressi in intestino du- o leno excitant effervescentiam, quam fecundam in œconomia animali vocamus coctionem, quæ effervescencia no- vam chylus induit formam, qui enim in ventriculo erat crassus & minus fluxilis, variique coloris, in intestinis tenuibus nunc fit fluidior, tenuior, & coloris instar lactis candicantis.

XXXV. Causa novæ hujus effervescenciae querenda est in sale lixivioso, & spiritu acido: quam primum enim spi- ritus acidus affundatur sali lixivioso, manifesta oritur ebullitio, quod probò ex- perimentis Chymicis. Si spiritus niri affundatur limaturæ ferri, manifesta oritur ebullitio, & paulò post ex hoc motu calor. Spiritus vitrioli affusus oleo tartari manifestam excitat effervescen- tiam, quid mirum ergo, si succus pancre- aticus loco spiritus niri vel vitrioli mix- tus cum bile, quæ refert naturam olei tar- tari & limaturam martis, talem manife-

stam excitet in intestinis tenuibus effervescentiam, à qua effervescencia omnes chyli qualitates manifestè deduci posse postmodum audiemus.

XXXVI. Fermentatio horum liquo- rum ab adveniente chylo, crasso adhuc & viscido, potiùs augetur, quam quòd impediatur: si enim spiritu acido & sali lixivioso effervescentibus affundatur li- quor quidam crassus, effervescencia au- getur: sic si lac affundatur oleo tartari & spiritui vitrioli, statim major oritur ebullitio, quoniam omnes liquores crassi & viscosi in quavis ebullitione sese magis dilatant, ac expandunt, magisque rare- fiunt, quod videre est in melle ebullien- te super ignem, secus ac in vino & aliis tenuibus liquoribus.

XXXVII. Huic effervescenciae si mo- deratus accedat calor, debita etiam & le- gitima fit coctio. Si bilis cum tertia parte spiritus vitrioli exponatur soli, in- cipiet confestim ebullire. Quòd si calor ille excedat, effervescencia etiam erit violentior & tumultuosior, inde oriun- tur gravissima capitis mala, vertigo, & phlogoses inter comedendum, hypo- chondriacis, & chlorosi laborantibus fa- miliares: quoniam inter comedendum distenditur ventriculus, qui distensus comprimit partes adjacentes, quæ effun- dunt suos liquores in utroq; latere, hepar bilem, & pancreas succam pancreaticam, hi cum vitiosi sint, intemperies etiam viscerum adsint calidæ, impetuosius ef- fervescunt, & prædicta symptomata ex- citant, ut superius innuimus, quæque prolixius & clarius aliquando erunt ex- plicanda, in disputatione de læsa chyli- ficatione, si Deo placuerit.

XXXIIX. In hac effervescentia potissimum sanitatis punctum consistere, satis superque patet, cum non solum sanguinis qualitates, & sapes, verum etiam ipsius chyli dulcedo, albedo, & in vasa mesenterii spontaneus ingressus à sola hac effervescentia debite peracta dependant.

XXXIX. Siquidem in illa effervescentia separantur partes homogeneæ ab heterogeneis, crassiores & fœculentiores à tenuioribus & subtilioribus, fitque vera fœcum præcipitatio. Hæc à natura haud aliter instituitur, ac nos minium in aceto solutum per oleum tartari præcipitamus in sal. dulce, saccharum saturni nominatum: eodem fere modo bilis effervescens cum chylo acido, partem fixiorem ac terrestriorem in subdulce excrementum præcipitat, quod neque de acido ventriculi, neque amatores bilis quicquam refert; quæ excrementa etiam à canibus avidè degustantur; cum è contra, vitiosa prægressa effervescentia, nunquam ipsorum arrideant palato. Particulæ verò chyli subtiliores conantur recedere à centro, quod in omnibus fermentationibus fieri videmus, & illis parietibus intestinorum impetiosius adhuc motæ illabuntur poris vasorum Mesenterii, pars quædam ingreditur venas mesaraicas, & ad hepar deferretur, in quo fit prima sanguificatio, pars verò innumeris excipitur vasis lacteis, & per ductum thoracicum cordi inferretur, ibique nova accensione, de qua *Lovverius* & *Willisus* consulendi, in spiritum vitalem mutatur. Hunc chyli motum promovet & adjuvat musculorum abdominalis, una cum respiratione sursum

deorsumque motorum impulsio, ut eruditè defendit *Clarib.* *Diembrock*, contra *Dn. Deusingium* l. de motu chyli, suctionem quandam ac attractionem partibus tribuentem.

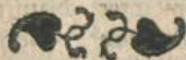
XL. Eadem hæc effervescentia gratam conciliat chylo dulcedinem, facillimè enim per fermentationem ex sapore amaro & acerbo oritur dulcedo, & hoc quidem in hac effervescentia ut plurimum fit à bile, quæ destruit acidum, & ab acido etiam dulcescit, quod accuratè notavit *Helmontius*, dicens: *Acor à bile sana optimè subigitur, & acidum dulcescit amarum.* *Clarib.* *Roverius* idem docet in sua praxi, pag. m. 550. scribens: *Amara dulcescantur per acida, quæ si intensa sint in suo gradu, ut spiritus vitrioli, aut sulphuris ipsius aloës & colocynthidis amaritudinem delent.* Incidit hic, quod legisse me memini apud *Clarib.* *Willisum* scribentem: *A salis volatilisatione formam atque pulchritudinem, atque saporem imprimis dulcem rebus accedere, prout in florido animalium sanguine, fructibus maturis, etiam in saccharo, lacte & melle experimur.* Eodem etiam modo videmus, lithargyrium cum aceto mixtum & oleo tartari præcipitatum dulcescere, & cum bilis teste venerando *Helmontio* habeat alkali, sulphure oleoso rubro temperatum, mutetque acidum superstes in falsum volatile, facili negotio dulcedinis causâ hæc ex effervescentia explicari poterit.

XLI. Tandem huic effervescentiæ etiam adscribimus, quod chylus sit coloris lactei, præsupponentes ex *Illustrissimo Boyle* in suo de natura albedinis tractatu.

Datu: albedinem, prout est qualitas in objecto, in hoc præcipuè consistere, quod superficies corporis, quod album dicitur, innumeris quasi superficieculis asperetur, quæ cum sint quasi specularis naturæ, cum insuper in modum sint positæ, ut aliis hæc, aliis illæ spectantibus, radios tamen lucis, in eas incidentes, non versus se invicem, sed extrorsum, oculum spectatoris versus reflectant: de quo videri possunt *Philosophia Atomica resuscitatores*, præprimis vero *Gassendus, tr. de apparente magnitudine solis humilis & sublimis*. Biliis sanè, & succus pancreaticus non possunt alimenta attenuare, & in minutissimas resolvere particulas, quod illæ non arctius se uniant, componantque inæqualem superficieculam, vel multas superficieculas asperas, in quarum poris, cum lumen non profundius se possit insinuare, reflectitur versus oculum spectatoris, & excitat sensum coloris albi. Et hæc est causa, quare chylus in intestinis tenuibus perdat colorem cinereum, cuius causa dubio procul erat, quod lumen

altius penetrans in poros, ibidemque diffractum ob particulas nondum arctè sociatas, nullam faciebat reflexionem extrorsum. Sic videmus magis candidare calcem vivam, si affusâ aquâ ejus particula magis dividantur, & sese post arctius jungant. Eadem est causa, quod lithargyrium rubrum mixtum cum aceto, constituat liquorem album, qui vocatur Medicis lac virginum. Et quod sulphur commune, quod solutum in lixivio Tartari, est rubrum, mixtum cum aceto illico lactescat, & à chymicis lac sulphuris vocatur. Quod etiam faciunt spiritus C. Cervi, aut fuliginis, liquori acido vel simplici aquæ affusi. Possem multas adhuc implere paginas variis experimentis, iisque meam confirmare opinionem, verum cum sperem, omnia ita clarè ac perspicuè fuisse explicata, ut à quovis clarè ac distinctè percipi possint, huic labori supersedebo.

DEO verò T. O. M. sit laus & gloria sempiterna.
Amen!

DISPU.

DISPUTATIO IX.

De

SANGUIFICATIONE,

Quæ fit in Hepate.

RESPONDENTE.

JOHAN. CHRISTIANO Schunck / Hanoviens.

§. I.

UT nulla apud Medicos doctrina majorem in praxi præstare poterit fructum, quam si verum partium humani corporis usum exactè noverimus: Sic nulla unquam fuit, vel erit, quæ tot agitata controversiis, doctrina, quæ tot obnoxia litibus, quam hæc de sanguificatione in hepate. Tanta enim est rerum humanarum vicissitudo, ingeniorumq; variaz subinde ortæ speculationes, ut nec uno momento eadem persistat res, quas quidem arumnas in solo jecore ita cumulas vidimus, ut multatum tragœdiarum extiterit theatrum. Fuit nobile hoc viscus per aliquot secula in quietâ possessione, & hætenus etiam inter partes corporis humani principales non infimum tenuit locum, donec nescio quò fatò factum, ut inventis vasis lacteis de ejus autoritate dubitare cœperint, non pauci etiam ex celeberrimis Medicis, & ut nulla calamitas sola, dubium hoc ita increbuerit, ut non solum hodie è fastigio deturbatum, verum etiam inter partes infimi ordinis repositum nobile hoc viscus non sine tædio videamus. Rationes si examines, invenies quidem

plures, paucas verò, quæ studio partium non addictis exactè satisfaciant: Quod pace tot virorum dixerim, qui discendi non contendendi gratia publicam ascendendo cathedram. Veniam dabit, Viri clarissimi, & caliganti his in tenebris lucem vestro favore affundetis, qui in datis hætenus rationibus acquiescere non potui. Tu verò clementissime Deus largire gratiam, ut omnia in Tui gloriam & agrorum salutem vergant.

§. II.

HEpar in statu naturali esse dicitur, si munere suo ritè fungatur. Actio- num verò integritas dependet ex servatâ Naturæ lege. Lex naturæ est: unumquodque debere manere in suo statu, donec deturbetur ab alio. Quod si omnes hepatis particule una cum vasis & contentis sese rectè habeant quoad situm, figuram & magnitudinem &c. ipsa etiam hepatis actio pro voto & naturæ desiderio editur. Sin verò aliqua mutatio particularum vel sensibilium, vel insensibilium, quæ ex sensibilibus constant, contingat, actio ejus imminuitur, & imperfectè editur. Ut enim in

horo-

Horologio etiam insensibilis figuræ &c. mutatio horarum æqualitatem mutat, & in machinâ hydraulicâ, unô vel altero obturato canali, motus imperfectè fiunt, sic ipso in hepate accidentium horum essentialium mutationes totam œconomiam labefactant, & tandem, nisi maturè succurratur, penitus destruunt.

§. III.

Ipsam vero fabricam & hepatis structuram prolixius delineare non admittit injuncta & proposita brevitatis. Nam ejus ex fine formationem omnium accuratissimè proposuerunt. *Higermorus* & *Cartesius*, qui videri possunt. Figuram verò ejus concavam & convexam, situm, & vasa, qualia sunt venæ arteriæ, nervi, vasa lymphatica, prolixius descripserunt seculi nostri Anatomici oculatissimi, *Bartholinus*, *Veslingius*, *von Horne*, *Sylvius*, *Gassonius*, *Diembrok* & alii. Nos ejus ulum paucis hinc pagellis proponimus.

§. IV.

Est Sanguificationis officinam confirmatur autoritate & ratione. Verteres sanè hac de re nunquam dubitarunt, ut videre est apud *Hippocratem* l. de *Alimento*. *Venarum*, inquit, origo tanquam radix hepatis est, & arteriarum. Ex his per omnia sanguis & spiritus pervagatur, calorq; per hæc permeat. *Galenus* etiam, *Aristoteles*, *Democritus* & alii ejusdem fere opinionis. Verùm enim verò cum autoritate probata veritas vix fidem mereatur apud hodiernos Medicos, & rectè quidem, rationes saltem audiemus, quibus sanguificationem in hepate solidissimè demonstratum imus.

§. V.

Primum argumentum desumitur ab exigua chyli, per ductum thoracicum influentis, portione. Novimus, quantum corporis humani partibus quotidie decedat, variis motibus & exercitiis defatigati, id quod chylus resarcire debet. Erit itaque proportio inter alimentum deperditum & impendendum. Quis verò sibi persuadebit, exiguam illam chyli portionem in minutissimis vas contentam sufficere posse omnibus totius corporis partibus nutriendis? Quod si in memoriam revocem, quæ aliquando apud *Sanctorium* in sua *Medicina statica* legisse memini, magis magisque in mea opinione confirmabor. Si enim juxta hunc authorem quotidie per insensibilem transpirationem aliquot libræ evaquantur, quis erit adeò credulus, ut statuere velit, subtilissimam chyli partem, per ductum thoracicum apportatam, & nutritioni, & copiosæ transpirationi, sufficientem suppeditare materiam? Ratio certè aliud suadet. Accedit etiam hoc, quod materia illa in chyli receptaculo reperta non solum sit chylus, sed maximam partem lymphæ: ex hepate affluenti debeat, quò non neminis data ad argumentum instantia facile infringitur. Patet itaque ex antedictis non omnem chylum ad glandulas lacteas & ad ductum thoracicum deferri, sed solum partem ejus subtiliorem: alteram verò partem hepatis transmitti, ut jam dudum *Denysius*, *Balsus*, *Plempius*, & hoc seculi Domini Præses in suis disputationibus & lectionibus, tam publicis quam privatis, demonstrarunt. Syllogismum si fortè desideres, cape hunc:

Alimentum quod in locum deperditi impenditur, proportionem habet cum deperdito. Chylus è receptaculo per ductum thoracicum influens non habet proportionem cum deperdito. Ergò chylus ille non est corporis alimentum, quod in locum deperditi impendi debet.

§. VI.

SECUNDUM argumentum desumitur ab hepatis fabrica & structura, magnitudine, colore, situ & vasis: quæ omnia uberrimè probant, longè nobiliorem esse visceris hujus usum, quam ut soli depurationi & transcolationi juxta neotericos quosdam inserviat. Natura sanè nihil facit frustra. Non opus erat ad transcolationem sanguinis tali hepatis magnitudine, tali colore (vel tacite etiam sanctificationem docente) tot vasis amplissimis (truncum venæ cavæ & portæ intelligo) tali situ, neque cum intestinis per venas mesaraicas immediatè communicaret. In forma sit tale argumentum. Natura nihil facit frustra. Ergò Hepar sanguificat. Ratio consequentiæ patet ex antedictis.

§. VII.

OFFICIUM illud hepatis confirmatur etiam copiâ venarum mesaraicarum, earundemque magnitudine, unde tertium exsurgit argumentum. Nullibi in partibus carnosis tot tantasque cernimus venas, quæ sanguinem arteriosum à nutritione residuum excipiant. Sunt autem intestina partes membranose, non tantam sanguinis copiam pro sui nutritione indigentes, unde etiam non cum in finem tot requirebantur venæ,

quæ refluxum sanguinem susciperent. Verum cum videamus innumeras & amplas esse mesenterii venas, argumento est, aliam massam, præter sanguinem ab arteriis transmissum, & ab intestinorum nutritione residuum, in illis contineri, unde adeo tumeant, & tanta in copia reperiantur. Hinc argumentor. Si plures sunt venæ mesaraicæ, quàm sanguini à nutritione intestinorum residuo vehendo erant necessariæ, pars chyli intrat venas mesaraicas. Verum est prius, ergò etiam posterius.

§. IIX.

PATRONI sanguificationis in corde chyli in vasa lactea ingressum statuunt fieri per eorundem poros; concedant mihi eodem frui jure, & chyli in venas mesaraicas ingressum per poros explicare. Pars chyli in illa effervescentia, quæ fit in intestino duodeno (de quâ in sua de chylicatione disputatione, in academia hac sub præsidio Domini Præsidis omnium cum applausu habitâ, Dominus Geisfus, Medicinæ Candidatus meritissimus) ingreditur per poros venas mesaraicas, & sanguini mixta ad hepar deferitur, ibidemque in cruorem, ut cum Helmontio loquar, mutatur. Hinc manifesta deprehenditur diversitas inter sanguinem in vena cava contentum, & inter sanguinem alias per vias influentem, quoniam ille chyli portionem vehit, rudimenta sanguinis in hepatis Parenchymate adeptam. Sit ergò quartum argumentum. Si chylus per poros ingredi potest vasa lactea, etiam per poros ingredi poterit venas mesaraicas. Antecedens conce-

conceditur à neotericis. Quomodo ergo negabunt consequens?

§. IX.

PRobatur hoc ulterius experimento. Si oleum Tartari cum spiritu vitrioli mixtum in intestinis tenuibus effervescat, deprehendes venarum mesaraicarum intumescantiam, & aliqualem sanguinis in illis contenti turgescantiam. Quod si particulis fermentativis conceditur transitus, quidni & particulis chyli fermentantibus concedendus erit? unde quinto sic argumentor. Si particulæ liquoris ebullientis poros venarum mesaraicarum subire possunt, idem etiam poterunt particulæ chyli effervescentis. Verum est prius. Ergo etiam posterius.

§. X.

Quid si largiter, omnem chylum ingredi vasa lactea, nonne è vasis lacteis ingredi poterit venas mesaraicas? Probo id altero experimento, quod nobis sextum suppeditat argumentum. Fiat ligatura in ductu thoracico, vel infra chyli receptaculum, videbis omnem chylum in vasis lacteis disparituum. Jam peto, ut aliæ mihi monstrarentur viæ, præter venas mesaraicas, quibus per anastomoses dubio procul conjunguntur.

§. XI.

Septimum argumentum petitur à statu Epatis præternaturali. Tota nutritio dependet ex hepatis bonâ dispositione, quâ læsâ tota massa sanguinea corrumpitur, & nutritio vel suffla-

minatur, vel vitiosè fit. Si laboret intemperie calidâ, generatur sanguis fervidior, non in depuratione, sed in sanguificatione. In intemperie frigida fit è chylo sanguis serosus & crudus, dum intereâ spiritus vitales aliquandiu ex subtiliori chyli parte in corde generantur. Et vulgus antiqua experientia compertum habet, hepar in brutis bene coloratum designare carnis bonitatem. Et quid quæso Medicis usitatus, quam plurimis in morbis vitiosam hepatis sanguificationem accusare? Dominus Præses aliquoties etiam observavit subortos in hepate dolores tribus vel quatuor horis ab assumpto cibo viscido, glutinoso, & coctû difficilimo, quod evidentissimum pro sanguificatione in hepate stabilienda argumentum esse potest.

§. XII.

PLura adhuc proferri possent, præ primis de famigeratissimo illo *Bilfiæ* experimento canis adhuc viventis secti, in cujus mesenterio arterias nodo vincit, & iterum cutim confuit, ut rursus post quinque horas aperiat, in quo vacuæ arteriæ, venæ autem refertæ succo quodam subobscuro & cinericio deprehenduntur; cum autem hujusmodi nequeat propagari ab arteriis ob injectum vinculum, necesse est fateri ab intestinis per continuatas radices ascenderc. Quod experimentum multorum torlit ingenia; sed ne nimium exrescat disputatio, paucis his contentus ad solvenda contrarium sentientium argumenta me accingo. Novi equidem multa in contrarium adduci.

quo-

quorum nonnulla aliquam speciem præ se ferunt, ita ut primo intuitu appareat, nec auctoritatem ipsis deesse, nec rationes. Verum fortè non sunt tanti momenti. Quæ enim auctoritati innituntur, ficulneo incedunt pede; quæ vero ex ratione desumuntur, solidis carent probationibus.

§. XIII.

Argumentum palmarium desumitur à defectu vasorum, chylum in hepar deferentium, quod à nonnullis pro ferreo & adamantino habetur. R. negando minorem. Utere oculis, & videbis te errare; venæ mesaraicæ ad sunt, huic negotio dicata. Instas: hæ vehunt sanguinem, ergò non chylum. R. utrumque vehunt & chylum & sanguinem. Nonne cava descendens cordi advehit & sanguinem & chylum lymphatum.

§. XIV.

Argumentum secundum est tale: Venæ mesaraicæ non hiant in cavitate intestinorum. Ergò chylus illas non potest ingredi. R. positò, non concessò, illas non hiare, pori tamen sufficere possunt: neque ego hæcenus diversitatem inter oscula vasorum lacteorum, & venarum mesaraicarum observare potui. Unde rectè scribit Dominus Willis: *In ea semper fui opinione, chylum aliquatenus immediatè à ventriculo & intestinis, per ramos vene portæ in cruoris massam derivari; & sicut lactei ductus ipsum longo ambitu circumvehunt, quo in truncum vene cavae descendentem instilletur; ita ut propriis via sc. per hæc vasa in ejusdem truncum adscendentem*

feratur. Instas: Quare ergò non effluit sanguis? R. Quare non effluit è vasis lacteis chylus? Si dicant, in his esse valvulas: Monstrentur. Excusabunt se, illas esse adeo exiles, ut non incurrant in sensus. R. Si conjecturæ locus, idem jus mihi reservatum volo, eodem jure tales valvulas in venis mesaraicis conjecturanti. Deinde considerandæ sunt sanguinis particulæ, quæ sunt ramosæ, mutuis amplexibus sibi coherentes: Orificia venarum mesaraicarum etiam ita sunt disposita, ut ingressum concedant, egressum negent: ut videre est in Nassa piscatoria, in quam facilis quidem descensus, sed revocare gradus, hoc opus, hic labor est.

§. XV.

Tertium argumentum quod in contrarium profertur est tale. Ubi nulla cavitas, ibi nulla coctio. In hepate nulla cavitas. Ergò in hepate nulla coctio. R. I. ad majorem. Ubi nulla cavitas profunda, ibi nulla coctio. Nego. Ubi plane nulla cavitas, ibi nulla coctio. Concedo. Jam ad minorem. In hepate nulla profunda cavitas. Concedo. In hepate planè nulla cavitas. Nego: adest enim cavitas sui generis, qualem solent habere glandulæ, & quæ coctioni & fermentationi sufficit, ut videmus in pancreate ventriculi & salivalibus glandulis. Hepar verò esse partem glandulosam docet *Malpigijs tr. de hepate c. 2. & 3.* observavit is: 1. Jecoris substantiam in homine ex lobulis contextam, hosque ex glandulosis acinis compositos esse, qui racemotum congeriem exhibent, & propriâ circumambiente membrana

brana ac continuatis per transversum membranosis nexibus firmantur, ita ut intermedia spatia, & minima rimulae inter lobulorum latera emergant. 2. Totam hepatis molem constare ex acinis glandulosis, & diversis vasorum propaginibus, atque hinc, ut illa simul commune opus peragant, necesse esse, ut inter vasa & istas glandulas acriter commercium intercedat: Ex his & aliis tandem concludit *Malpighius*, hepar esse glandulam conglomeratam. Quae novae clarissimi viri observationes multas hepaticas tenebras discutiunt, magnamque ad penitentiorem cognitionem jecoris faciem accendunt, ut loquitur *Dn. Diembrok*. Nec curanda erunt, de quibus hic conqueritur, dicens: *Dolendum est infortunati hepatis status, utpote quod olim princeps viscus appellatum, & à Galeno in summo sanguificationis throno depositum, in eoque, jam multis seculis communi medico consensu magnifice excultum, his nostris temporibus à solio isto depulsum atque dejectum, omniq. principatu exutum atque privatum est, imo mortuum ac sepultum, ironicoque Epitaphio à Bartholino inscriptum, jam tandem præter omnem expectationem ut bombyx in vilem papilionem, ita in servilem glandulam conglomeratam mutarum miserè resurgit ac reviviscit. Quod enim inter glandulas conglomeratas numeretur, hoc hepatis nihil de sua derogat autoritate, sed multo magis coctionem in illo peculiarem confirmat.*

§. 2. Distinguendo inter hæmatosin & pneumatosin; in hac insignis cavitas, ut videmus in corde, requiritur. Non verò in illa.

§. 3. Si non obstante illa de cavitate

difficultate *Cl. Bartholinus* ante hæc sanguificationem in Hepate propugnavit, etiam nobis licebit hæc non obstantem, modo alia adsint prægnantes rationes, illam defendere. Ficulnea est ista objectio, inquit *Cl. Meebius*, ubi nulla cavitas, ibi nulla coctio: Imò eo accuratior videtur coctio, ubi per parenchymatis insensiles poros coquendo humori transeundum est.

Paracelsus ad hoc argumentum olim paulò aliter respondit, & ex hoc *Helmontius*. Ille de usu hepatis *tr. 2. l. 2. Tart. distantia*, illa, ait, quæ est à stomacho ad hepar, ab hepate ad renes, i. e. quæ intra stomachum & renes sunt, & ab intestinis ad latus, est regio hepatis: quibus innuit ipsas etiam venas mesaraicas per hypochondria dispersas sanguinem simul conficere.

Hic verò *l. de sextupl. alimenti digestionem* inquit: Igitur pluralitas venarum mesenterii est ipsius stomachus jecoris, & officina preparativa cruoris, & jusq. perfectionem jecur spirat in cruorem adhuc undam, postquam in venam cavam reconditur est, *L. d. Jure duumviratus* ait: *Docuit alibi, stomachum hepatis non esse insignem aliquam cavitatem intra suum viscus partulam. Sed ipsas mesenterii venas esse sanguificationis thecam, in quam jecur primæ sanguificationis radiat spiracula.*

§. XVI.

Quartum argumentum tale est. Si nulla datur anastomosis venæ portæ, & venæ cavæ, sanguificatio non fit in hepate. Verum est prius. Ergò etiam posterius. *Be. I.* negando antecedens: datur enim talis anastomosis juxta celeberrim.

m

Viros:

Viros: Bartholinum Rolincium, Glissonium accuratissimum hepatis perscrutatore, & alios. *Re. 2.* Posito anastomoses non dari, tamen sufficit, si mediante ipso parenchymate sanguis chylosus, ut ita loquar, a vena portæ communicari possit venæ cavæ, id quod sanguificationem in hepate magis probabilem quam dubiam reddit.

§. XVII.

Non nemo acriter defendens omnem chylum deferri in cor, nullum verò in hepar, speciosa sane habet argumenta, etiam paucis ventilanda. Sit itaque quintum. *Chylum*, dicit, non ingredi venas mesaraicas, nec dari transferrum in illas venas ex intestinis, patet ex experimento, quod aliquoties tentavi. Ligavi, pergit, unum intestinorum extremum, & ab altero extremo aërem inflavi, sicq; etiam illud ligavi extremum. Quò factò manibus pressi intestina illa sensu inflata, repleta adhuc chylo, & illa observatione ne observare quidem potui, quid intrasse venas mesaraicas, cum inflatio non solum maneret eadem, sed & vena mesaraica non comparerent turgidiores & repletiores. Præterea spiritum vini tinctum colore nigro indidit intestinis tenuibus, eaque postmodum inflavit, & firmiter ligavit. Quæ pressa ne datum unguem cedebant, ita ut nullum apparuerit vestigium, spiritum hunc volatilem & subtilem ingredi potuisse venas mesaraicas. Verum cum vir ille clarissimus paulo post fateatur: se hoc experimento etiam colligere nunquam potuisse, quid de liquore, indito intestinis, transisse vasorum lacteorum potos, eo ipso sane corrumpit robur prioris argumenti. Siquidem si per

illam manuum pressionem liquor ille artificialis vel etiam naturalis (chylus) non potuit transitum invenire in vasa lactea, quare exinde quis velit probare, chylum non deferri in vasa lactea. Consequenter sane nulla esset. Multo minus poterit quis inde inferre, chylum non transire in venas mesaraicas. Quadrant huc verba *Pechlini*, de osculis vasorum lacteorum. *Neque enim*, inquit, *in laxo vacuoq; intestino patere hosce aditus credibile est, sive quod valvula, quæ ipsas obsidet, constringantur, seu quod contorta intus oscula fibrarum collapsu coalescant.* Ad experimenta illa cum eodem dicimus. Quod flatus & mesaraicarum venarum & lacteorum vasorum oscula obsideat, nitentique liquido viscositate sua renitatur, ceu oleum aërem arcere à bronchialibus infectorum tubulis solet. Certè his non obstantibus Magnus ille *Harvejus*, hodieq; *Cornelius*, *Consentinus*, *Aristoteles* uterque secuti, nutritii cremoris plurimum in mesaraicas abripi venas existimant, vel quod in avibus nullum sit lacteorum vestigium, cum sit mesenterii, aut quod in piscium plerisque non sit; quidquod ex *Raizæ* intestino manifestissimum videatur in mesaraicas aditus; vidisse enim se albo distinctum lacte hepaticum sanguinem sunt qui gloriantur. *Vide Pechlinum.*

§. XVIII.

Sextum argumentum innititur prælaudati Viri Experimento, priori magis specioso. Canem cibo replevit, & elapsis aliquot horis in thorace ad quartam vel quintam costam paulo supra Cor vulnus adegit profundè usque ad thora-

thoracis cavitatem, & indito digito, serratum prius adaptato ungue, ductum thoracicum dilaceravit, quò factò vulnus clausit, & per duos dies canem cibavit, qui his elapsis mortuus est. In aperto cadavere invenit copiosum chylum in thoracis cavitate, vasis lacteis & intestinalis; Hinc infert: Si chylus deferretur per venas mesaraicas, canis fame nondum obiisset. Verum ego non video solidam consequentiae rationem: Quamvis enim pars chyli primo die adhuc intraverit venas mesaraicas, tamen ejus

motus paulo post fuit impeditus ob læsam in intestino duodeno effervescentiam, à copia chyli ibidem restagnante, & succos fermentativos obruente. 2. Vera mortis causa fuit defectus spiritus vitalis, qui in corde non fuit generatus, & ipsi etiam spiritus animales ob eandem causam & liquoris animalis læsam circulationem defecerunt, aliàs famem diutius adhuc tolerare potuisset canis. Sed finem impono calamo. DEO verò sit laus & gloria in æternum.

DISPUTATIO X.

De

VENENI PESTILENTIALIS,

Uti &

Alexipharmacorum Natura & in Corpus Humanum agendi modo; Ex veræ Philosophiæ principiis perspicue demonstrato, multisque experimentis suffulto.

RESPONDENTE

HENRICO HORCHIO, Eschveg. Hasslo.

I. N. J.

VENENI PESTILENTIS naturam explicaturo nihil magis necessarium esse videtur, quam ut prima ejus rudimenta ab ortu & incunabulis sedulo inquiram, quale enim quidq; est ortu absolutò & perfectò, talem ipsius naturam esse dicimus, ut ex vero Arist. lib. 1. de Republ. c. 2. nec perfecta alicujus rei scientia acquiri potest, ortu ejus ignorato, unde factum est, ut natura

à nascendo denominationem sortita fuerit: hæc igitur viâ incessurus unicuique (modò mente nullis præjudiciis, homines ad veritatis lucem cæcutire facientibus, fascinatâ ad demonstrationum feriem attendere dignabitur) clarè me ostensurum spero, quænam truculenti hujus hostis sint spicula, quib; in miseros mortales tantâ strage debacchari solet.

I.

ANtequam autem hoc aggrediar, notandum venit, terræ ut & corporis nostri

m 2

nostri

nostri ex ea oriundi particulas valde irregularium esse figurarum & magnitudinum, neque à natura dolabris exasciatis neque manuum operâ ad normam divisas neque ad Geometricam perfectionem & planitiem efformatas esse, ut tam arctè sibi jungi & structurâ tam ordinatâ coire & coalescere potuerint, quin multæ inter ipsas rimæ relinquuntur & intervalla, quæ, cum vacuum detur nullibi, imò dari contradictorium sit & impossibile, materiâ quadam subtiliori, agiliori & ad implendas omnium pororum figuras accommodatâ impleri necesse est, quæ nobis vel cælestis vel ætheris vel subtilis materiæ nomine insignitur.

II. Considerati etiam velim, interiora telluris viscera multâ salium copiâ imprægnata esse, quæ cum aquæ dulcis particulis ad remota usque loca in fontes pergentibus, ex mari venientia ob particularum rigiditatem quæ vel solò contactu & sapore sese prodit, per exiguos illos anfractus & flexus, qui circa sabuli granâ repiuntur, labi non possunt, sed ibi hæere debent, unde etiam ex quibusdam montibus (præcipuis, uti mihi ab oculatis testibus relatum est, in Polonia) magnæ salium moles instar lapidum concretæ effodiuntur & humano usui inserviunt.

III. His autem ita cognitis, facillè intelligemus, quò pacto materia subtilis terram perpetuò pertransiens, ejus moleculas nonnihil concutiat, ità ut hinc inde, non secus ac arborum rami à vento, motu tremulò agitatæ intervalla modò majora, modò minora inter se relinquunt, sicquæ salium particulas terræ poris insidentes semper feriant, contendant, discerpant & ex rigidis & duris planas ac

quodammodo flexiles faciant: Fieri etiam potest, ut multæ salium particule congregatæ & ab aliis separatæ à calore (qui nihil aliud est quam particularum terrestrium à materia subtili varia agitatio) fortius exagitentur, unæque ab aliis attritæ, & quoad superficiem lævigatæ tandem successu temporis in tenues lamellas complanentur, non aliter ac lapides & durissima saxa hinc inde reciprocatâ poliri videmus.

IV. Particulæ autem salium tenuiores factæ & leviores caloris vi sursum feruntur, & per longiores terrarum tractus transeuntes duris parietibus allisæ aut lapidibus affricatæ quoad extremitates suas magis magisque exacuuntur, ita ut ipsas instar gladiolorum pungentium & ab utroque latere scindentium satis commodè concipere liceat: Harum igitur plures simul junctæ Spiritus acerrimos, causticos & summè corrosivos constituunt, qui deinceps pro diversitate materiæ, cum qua concresecunt, varia componunt mineralia, ut stibium, arsenicum &c. quæ in humanum corpus assumptæ, calore rarefacta hinc inde obvolitant, suaque, quâ pollent, acie & acrimonia fluidas præcipuè partes dividendo, humores insidendo, sanguinem fundendo & plus justò attenuando, nausæam, vomitum, tormina, rosiones, lipothymias, tremores, convulsiones, deliria, aliosque horribiles symptomatum paroxysmos excitant, imò totius corporis nostri machinæ destructionem moliantur, ac infimi **VENENORUM** nomine veniunt.

V. Neque est, quod quisquam ex impossibilitatis prætextu circa veneni generatio-

rationem idem mecum sentire, renuat, temque hanc merum cerebri mei commentum esse contendat: hic oculos aperto, & nisi cæcus sit, videbit, naturam in perpetuâ alterationum machinatione versari, nihilque in natura observari crebrius quàm quòd una corpora aliis occurrendo figuras mutent & magnitudines: nonne videmus aquam, quâ nihil ferè mollius per quendam temporis tractum durissima quæq; saxa excavare? Et ubi deficit natura in agendi robore & viribus, hoc sæpius iteratis, aut perpetuis etiam actionibus facile compensare potest. Nonne videmus, durissimos & ex auro confectos annulos mollissimis delicatissimarum virginum & muliercularum manibus consumi? Et quid multis? si quis hoc in chymia, quæ in transfigurandis corporibus pantamorphæ naturæ quasi simia est, contingere oculis cernat, quidni etiam illud à natura longè excellentiori fieri posse credet? Ejus enim artifices salem vel purum vel alii corpori maximè *siccò & fixo ut lateri coctili aut silicibus contulis immixtum igni superimponunt*; unde fit ut salidum particulæ fortissimo igne hinc inde commotæ & vehementer agitæ modò antea explicatò metaschematissimum patiantur, sicq; tandem agiliores factæ & leviores in alembicum ascendunt, ibique non amplius salis qualitates præ se ferunt, sed aquam quandam fortissimam durissima quæque metallâ corrodentem constituunt.

VI. Nec mirum, quòd salia, quæ hominis fanitati & vitæ aliàs summè proficua sunt, pristinæ benignitatis oblita, malignitatem induant hominisque inte-

ritum moliantur: Eadem enim, si variis Chymicorum præparationibus subjiçantur, ignisque metamorphoses sustineant, optima fiunt alexipharmaca, atque ita malignitatem quâ homini nocuerunt, benignitate longè majori compensant.

VII. Quibus superatis, vix quicquam difficultatis superesse puto, ut ostendam, quò pacto virulenti hi Spiritus ex intimo terræ gremio, supraposito sibi aëri communicari, tantamque corporibus nostris noxam inferre queant. Quod ut eò facilius & felicius præstem, notandum est, materiam subtilem pro diversitate ætatis modò majori modo minori copia terram pertransire, & in ipsius visceribus non aliter ac in extima superficie calorem vel augere vel diminueri posse. Itaque si contingat, ut, quod experientia testatur, Sol nimio calore in hæc inferiora agat, fieri facile potest, ut Spiritus illi acres & volatiles sive venenata effluvia, quæ aliàs ob caloris defectum ad exteriorè terræ superficiem usque elevari non poterant, majori materiæ subtilis agitatione rarefacta ac ob motus accelerationem leviora facta altiùs enitantur, & extimâ telluris superficie superatâ, in aëra per exporetas longè lateque regnorum ditiones divagentur. Et quò laxioribus rimis patulisque meatibus, qui vel ab occultis aquarum lapsibus excavati, vel à terræ motibus aperti sunt, terra fatiscet, eò facilius & largiùs ex abditis ejus latibus in altum emerget pestilens hoc virus.

VIII. Quis autem ignorat, quantum cum exterioribus aëris corpusculis corpori nostro intercedat commercium? Ab eodem fonte tam necis quàm vitæ & salutis petuntur initia: hæc eadem sunt, quibus

quibus per vices inspiratis & expiratis halitum ducimus & salivæ quoque immixta ad ventriculum amandamus: hæc eadem sunt, quæ corporis nostri poros & insensiles meatus subeundo sanguini circumstanti admiscetur, & ad quasvis cum ipso partes deferuntur. Quocirca sine magna difficultate cogitare licet, quo pacto aer salibus hisce summè acerbis & volatilibus prægnans, venenatam labem corporis nostri humoribus & sanguini aspergat, totumque deinceps per corpus miasmata sua disseminet.

IX. Quantum igitur ad humores, putemus ipsos ab insidioso hoc hoste acriter impugnari, quibus cæci sanitatis nostræ custodibus expugnatis, de salute nostrâ conclamatum est. Primum itaque consideremus, virulenta hæc corpuscula bili admixta, suâ quâ gaudent, volatilitate ejus particulas secum abducere & in eundem simul motum vindicare, bilis enim salium volatiliū copia scatens maximam cum veneno, genuinâ salium progenie, affinitatem alit, unde fit ut salinæ bilis particule venenatis valde congeneres in eundem cum ipsis motum conspirent, acies suas jungant, sensimque ac sensim aciores fiant, eodem modo ac Mercurius sublimatus & aquæ Stygiæ sibi commissæ paulatim magis & magis exaciuntur: Pestiferi igitur halitus unâ cum associatâ sibi bile junctis viribus sanguinem vitæ nostræ thesaurum clandestinis machinationibus adoriuntur, compagem ejus nimis & ultra naturæ limites laxando, attenuando, unde vires paulatim deficientes totalem œconomiam nostræ ruinam minantur.

X. Non verò tam facilè succum pan-

creaticum in sua castra trahere potest, hic enim pro corporis salute fideliter quasi excubias agens adventantem adversarium non sine maximo strepitu excipit, acutis ipsius spiculis particularum suarum cæci telorum aciem obvertendo: dum enim duo hæc corpora ob diversum particularum motum figuram & magnitudinem difficiliter miscentur, sibi invicem commissa particulis unis alias impellentibus mutuo in se agunt, magnumque excitant strepitum & pugnam, verum ob advenientes undique auxiliorum turmas ab hoste obrutus succus pancreaticus, statione derelictâ occumbere cogitur sæpissime. Cujus luctæ tragediam videre licet in spiritu vitrioli & sale Tartari sibi invicem confusis, qui post maximum strepidum & luctam quasi delassati omni suâ acrimoniâ & viribus destituuntur. Debellatō itaque succo pancreatico sanguis justâ & legitimâ destitutus consistentiâ & proinde resistendi viribus defraudatus, pestilens venenum sinu suo excipit, quod portunculis suis maximè volatilibus & acerbis cæci variis telorum vibrationibus crebrisque ictibus sæviendo & atrocissimè grassando, fibras & minutissimos sanguinis ramusculos amputat, quibus resectis aut etiam cæci fumus ex igne avolantibus, reliquæ crassiores & ad motum ineptæ instar cinerum remanentes in corpus valdè heterogeneum coagulantur & in massam circulari nesciam facescunt.

XI. Rerum itaque potius virulentus Monarcha nobiliora quævis viscera invadit, expugnata peregrinō quodam præsidio munit, quod ibi non tantum ineffabiles & ad mortem usque urgentes excitat angores

angores, leipothymias, tremores: sed & excursus faciendo tot horrenda exhibet Symptomatum portenta: versus caput quidem ruendo, mentem arcis præsidem intolerabili siti, capitis dolore exquisitissimò, vigiliis, delirio &c. vexat: denique si versus corporis circumferentiam excurrat, anthraces, bubones, maculas modò lividas, modò atras, modò purpureas fabricando, totius œconomix ruinam ad ultimum vitæ exterminium usque machinatur, quod si multorum hominum strage contingat, formidabili PESTIS vocabulò designatur.

XII. Non rarò etiam aër ex inhumatis cum brutorum tum hominum cadaveribus inquinatur, quod modò ejus non valdè ab simili contingere facillimè intelligi potest. Considerandum scilicet est, cadavera à fervido solis æstu putredine correpta terros vapores exhalare, quibus maximam partem evaporatis particulæ bilis salinæ cæterarum consortio destitutæ earumque mulcimine privatæ sibi magis approximantur, varioque modò agitatz dictò modo contos & aculeos suos exerunt, & mutatâ configuratione veneni naturam induunt, in aërem attolluntur, ubi à caloris agitatione magis exacuuntur.

XIII. Tetra itaque ex inhumatis cadaveribus expiratæ exhalationes per inspirationem sanguini admixtæ similem in ipso fermentationem & putredinem excitant, & simul cum sanguine sibi assimilato facillimè iterum admittunt particulas acres & venenatas, cum quibus in cadaveribus antea combinatæ fuerant, non aliter ac lintea & ligna putrida ab igne ambusta, & per aliquod tempus ex-

tinctæ, ignem promptissimè iterum recipiunt.

XIV. Solet etiam aliquando contingere, ut annonæ caritas ejusque pedissequa fames infelix futuræ pestis sit prænuncia. Cujus rei ratio facile innotescet, si recordemur, spiritus istos pestiferos sæpenumerò ad loca exteriori terræ superficiæ vicina elevari, ex quibus omnium vegetabilium radices incrementum capiunt & alimentum, quò venenatis effluviis infectò, omnia vegetabilium germina eo contaminata minori in copia proveniunt, fructusque & paucos & malignâ simul qualitate vitiatos proferunt, quorum usu & esu miserè mortales summâ penurix necessitate pressi, vitam conservaturi pestiferam hanc luem comedunt ac bibunt, horrendum sibi mortis genus accelerando.

XV. Quantum autem ad astrorum influxum, quâ virtute hic polleat, mihi saltem non constat, nec concipere possum, quâ ratione in hæc inferiora agere queant, nisi solo motu, per lucem videlicet & calorè: Calor autem ab illis emanans, excepto Solis & Lunæ, debilis est & ferè semper æqualis, neq; tam notabilis & tam efficaces in his inferioribus mutationes subit, ita ut tantam in intimis terræ recessibus aut tam vehementem aëris mutationem ipsis imputandam esse, nulla hætenus ratione concludi queat: Cui accedit, quòd doctissimi quique Mathematici, qui in cæteris Astrologix partibus alios longè excelluerunt, ut Copernicus, Brahe, Keplerus, Landsbergius, Galilæus, Renatus Des Cartes, occultas astrorum vires, tanquam rem vanam & solidis rationum momentis destitutam, experientix repu-

gnan-

gnantem sibi que ipsi non constantem, exhiberint.

XVI. Unicum autem explicatu dignum adhuc superest: Quare videl. alii facilius & citius, alii cōtra difficilius & tardius aut planè non inficiantur: Plurimi, quorum sapientia, instar virginis Deo consecrata, fructuū sterilis est, pusillanimitatis pallio tecti animū nullitatibus solantur, respondendo, id ipsum dependere ex peculiari & occultā quadam qualitate cordis, quā contagio resistere valeat vel non valeat: Nos autem objectā omni pusillanimitate, quæ plurimos ad perpetuas ignorantie tenebras damnare solet, tentabimus & an principia nostra ad tam abstrusa & apud alios desperata rei explanationem satis fecunda sint experiemur. Quandoquidem in magnis & voluisse sat est.

XVII. Quod ut satis feliciter procedat, cogitemus; 1. omne corpus eō versus ferti, quō versus minorem invenit resistentiam & renixum. 2. Unamquamq; rem, quatenus simplex & indivisa est, manere in eodem semper statu, nec unquam mutari, donec à fortiori inde deturbetur. His ita suppositis, via ad explanationem plana est & lucida: scil. in aliis hominibus sanguis est tenuior, in aliis magis consistens, Qui tenuiorem seu fluidiorē habent sanguinem ob nimiam bilis volatilitatem, ii præ omnibus aliis citius & facilius labe venenata corrumpuntur: particula enim sanguinis minus arctè sibi junctæ, sed hinc inde inter se volitantes minus virium habent venenosis spiritibus resistendi, sed cum ipsis ob pororum laxitatem sine ullo aut magno impedimento sinū suo exceptis in eundem motum consentiunt, & tragediam dicto modo ordiuntur.

XIX. E contra illi, quorum sanguis ob legitimā succi pancreatici aciditatem seu aliam quamcumq; causam justā & legitimæ est consistentiæ, ut Melancholici, vix ac ne vix quidem læduntur, sed ab hac lue sapè numero inanes degunt & impunes: sanguinis enim particule strictius sibi junctæ unæ alias suffulciunt, junctisque viribus ad externi veneni insultibus resistendum satis potentes sunt, unde fit ut acres veneni particula aciem suam obtundant, & vel innoxie in corpore nostro hospitentur, vel aliò, ubi minor est resistentia, transvolent.

XIX. Pluribus forsitan nostræ demonstrationes, quas tamen ex paucis hypothesibus, non gratis assumptis sed probatis per manifestissimas rationi consequentias concatenatā serie deduximus, pro solius nostræ rationis foetu explodentur; Verùm audiant & videant, nihil in antedictis occurrere, quod experientie fulcris non innitatur: Quod ut eō melius percipiant, considerent mecum, nullum ferè medicamentū vel preservationis vel curationis gratia efficax repertū esse, quod tales particulas acres & sumè volatiles pestis effectrices esse clarè ob oculos non ponat.

XX. Primò autem preservationis & curationis ergò maximè extolluntur omnia acida & ex his vel cum illis parata, ut Cerevisia vetus & subacescens, Fructus acidi, mala citria, aurea, granata seu punica, Ribesia, limones, Berberi, acetosa, acetosella, omphacium, sempervivum majus, lac sponte vel arte acescens, ipsiusque serum acidiusculum, lac ebutyratum, Salia quævis mineralium acida, nitrum, prunella, marinum, Gemmeum, alumen, Vitriolum, antimonium: Inter omnia

verò acetum vulgare vini summæ esse efficaciam compertum est. à Magno b. m. Sylvio: Ego sanè, inquit, ut ad rem accedam, ante novennium, cum quotidie plures visitarem agros peste infectos, præcautionis loco aliud non sumpsi medicamentum, quàm *vulgaris aceti vini* cochleare unum micâ panis exceptum, & quidem manè antequam inviserem agros. Id remedii genus usurpavi per octo menses continuos, nec unquam minimam percepi totò illo tempore ab infectione noxam.

XXI. Cum itaq; unanimi Præstantissimorum Practicorum consensu nullum in hac lue præsentius remedium tam præcavendi quàm curandi gratiâ compertum fuerit, non parùm eò ipso nostra sententiâ confirmabitur: Talibus enim salium particulis summè volatilibus & acris nihil magis observatur esse contrarium quàm acidum: Unicuique ad oculum hoc patet, dum spiritus Vitrioli, qui acidus est, unâ cum sale Tartari confunditur: scilicet hi duo liquores ob diversum particularum motum figuram & magnitudinem mutuo inter se pugnant, unâ particulæ alias exagitando & allidendo in se invicem agunt, ut tandem obtusâ particularum acie omnis earum acredo pereat, non aliter ac si cultri unius acies alterius aciei affricetur: Patet itaq; nos non sine ratione dixisse peccare in hac lue salia summè volatilia & acria, quæ, ut ex allato experimento patet, cum acidis assumptis comixta acredinem suam amittunt, & ager vel ab hac lue præservatur vel eâ correptus iterum liberatur.

XXII. Imò facilius unusquisque sibi hoc persuadebit, modò attendat, acida

quævis assumpta sanguinis meatus penetrando particulas ipsius tenues, flexiles & lubricas, aliis crassioribus & ramosis intertextas, sed non valdè firmiter annexas quæ serum componunt expellere, ut ita crassiores & fibrosæ sanguinis particule liquidarum consortio orbatae arctiori vinculo constringantur, quod tam clarum & manifestum est, ut matribus familiaris etiam usitatum sit, lac, admixtò acido, coagulare & serum à crassioribus ejus partibus separate; sanguis itaque ob laxatarum alias partium coarctationem, fibrarumque connexionem ad propulsandam acrim particularum injuriam satis potens, petulcum earum insultum quasi illudit & in statu suo pertinaciter permanens non nisi à fortiori inde deturbari potest: Quamobrem cum in peste tam curanda quam præcavenda, summè proficua sint acida, eorumq; vis in sanguinis condensatione consistat, meritò concludimus, vini veneni contrariam in sanguinis dissolutione consistere, nullam autem dissolutionem tam subitanam sine particulis acris, pungentibus & scindentibus fieri posse, quis nisi cæcus, non videt?

XXIII. Secundò nec minus hanc nostram sententiam comprobabunt alia remedia, quæ in sudoriferis adhibentur, ut sunt pinguia, quæ multas sulphureas & oleaginosas portiunculas sibi admixtas habent, qualia sunt, sulphur minerale fixum, salia volatilia oleosa, vel olea distillatione ex carnibus, ossibus atque unguibus elicita. Terræ pingues ac sigillatæ, bolus Armena &c.

XXIV. De sulphure autem seu oleagineâ materiâ hoc præprimis observandum venit, particulas ipsius non læves

n

& gla-

& glabras sed brachiorum instar expansas & ramosas esse, quod neminem difficulter sibi persuasurum autumo, qui considerabit, ipsas non tam facile à se invicem neque ab aliis corporibus, quorum poris intertextæ hærent, separari posse: hinc Chymici herbarum oleæ sine arte elicere non possunt, nisi herbis magnam aquæ copiam affundant, cujus particulae leves & lubricæ meatibus istis se insinuantes, olei particulas paulatim eliciunt ac secum in alembicis abripiunt: quin imò ut vulgare exemplum afferam, olea & quævis pinguis vestimentis infusa vix ac ne vix quidem arte adhibitâ elui possunt, quâ ratione autem hoc fiet, nisi ramosa vel aliò quovis modo in superficie aspera essent? cum e contra aqua ex corporibus, quorum poros insedit, vel calore vel solâ aëris agitatione expellatur.

XXV. Quibus cognitis manifestum fiet, remedia mollissimis oleagineæ materiæ ramulis saturata particulis acris in sanguine obvolitantibus agglutinari, ramosisque suis moleculis earum cuspides & aciem obvolutam tenere, ut non tantùm graviores factæ in motu suo sufflammentur, sed etiam omni continuum solvendi potentiâ priventur: Cui accedit, quod sanguinis particulae ramosâ oleagineæ materiæ lanugine undique cinctæ & investitæ, eò facilius externos acrium particularum insultus sustineant, & ab ipsarum impetu immunes persistent, eodem modo, ac metalla, quæ alias promptissimè dissolverentur, se vò quoad superficiem suam illita, ab aqua forti vix ac ne vix quidem attinguntur: Particulae enim acres

ramosis involutæ hærent, nec vim suam in metallorum corrosione prodere possunt: Eodem modo venenorum acrimoniam obtundi sole meridiano clarius est, dum enim bufones vivi & recentes tres vel quatuor per horam in oleo olivarum coquantur, tunc oleum istud venenò imprægnatum faciei ad abstergendas maculas innoxie illini solet.

XXVI. Ex hoc etiam fundamento in promptu est ratio, cur atrocissimi quique dolores maximo agrorum solatio, exhibitis opiatis, in momento ferè sedari possint: Opium enim plurimis sulphureis particulis refertum esse, maximus in ipsius resolutione scetor satis prodit, quæ acris virulentisque effluviis permixtæ atque agglomeratæ seditiosos eorum ut & inquietos spirituum animalium motus injectò quasi freno compescant, & in minimo temporis spatio sistant.

XXVII. Reliquorum denique, quæ in peste conveniunt, remediorum naturam & modum, quo in corpore nostro operantur, explicabimus, non tam externæ figuræ quàm particularum situs & pororum rationem habentes, laudantur autem à Practicis Oculi Cancrorum, Corallia, Margaritæ, Cornu Cervi, lapis Bezoar, Smaragdus, præprimis in pulverum forma. Quò etiam non malè referes carnem viperarum exiccatam, ipsarum cor & hepar itidem exiccata, & in trochiscorum forma exhibita: Quæ omnia obpororum laxitatem acrimoniam imbibere, ex quorundam friabilitate & fragilitate, tum ab eximia exiccandi vi, quâ pollent plurima, concludere licet, quò nomine etiam in quavis hæmorrhagia conveniunt: Laxis igitur & copiosis

olis suis meatibus superfluas sanguinis humiditates unâ cum pestiferis spiritibus excipiunt, unde fit, ut pestilens hoc virus aliis particulis obvolutum & in illis poris ceu carceribus detentum omnibus suis viribus destituatur, verum etiam sanguis ob superflue humiditatis absorptionem legitimam potius consistentiam ab aliarum auxiliarum de novo adventantium copiarum impetu fortissimè præcaveatur. Experimentum hujus rei videre licet in creta, quæ in ardore stomachi assumpta, particulas fermenti nimis acres imbibendo ægrum ab ingenti hæc molestia liberat quam felicissimè: Imò si adhuc dubites, recipe corallia, margaritas, redige in pulverem, infunde aquæ forti vel alii cuidam liquori corrosivo & omnis peribit acrimonia, ita ut remedia hæc eodem in corpore modo operari, nullum planè sit dubium.

XXIIX. Quemlibet igitur, nisi fungum habeat pro cerebro, clarè etiam intellecturum arbitror, quâ ratione pretiosa & magis composita illa alexipharmaca venenis tam potenter resistant, qualia sunt Theriaca, Diacordium, &c. Hæc enim ex antedictis, acidis sc. oleosis & porosis maximam partem constant, unde hostem non unis sed pluribus armis invadentia citius & feliciter prosternunt.

XXIX. Quantura autem ad externa præsidia, quæ ex fonte Chyrurgico petita corpus nostrum contagiosâ hac luce liberant, inter illa præcipuam considerationem merentur vesicatoria, quod primò quidem intuitu mirum videtur, emplastra enim, quæ ad vesicam excitandam

cuti imponuntur, ex cantheridibus, arsenico &c. pessimis venenis conficiuntur, quod extrinsecus per cutis poros pertransiens malum malò cumulare videtur. Mirari autem desines, si considerabis, venenum exterius applicatum cuti impertranseundo, in ea poros suæ & sui similibus figuræ & magnitudini respondentem formare, quo tandem venenata particula in profundo corporis residentes vi caloris commotæ per sudorem, qui tunc temporis à medico imperari debet, eliminantur, sicque veneni particulas exterius sibi occurrentes secum in contrariam partem abducunt, ita ut malum malò augeri nullum sit periculum.

XXX. Eadem etiam est ratio bufonis anthracibus superimpositi, cujus particula suò per cutim transitu vias sibi & aliis sibi similibus particulis aperiunt, unde fit, ut in anthracibus latens venenum minorem ibi ad exitum resistantiam inveniens, tantâ copiâ versus eam partem, cui bufo superjacet, feratur, adeò ut ipse bufo, veneno hoc intra poros, sine ulla aliqua non intelligibili attrahendi facultate quam ceu animulam corporibus superadditam concipiunt, recepto plus solito intumescat, & quasi reviviscere videatur.

XXXI. Habes hæc, benevole Lector, specimen quoddam fructuum, qui ex vera Philosophia in usum & praxin Medicam redundant. Dixi: Verâ Philosophiâ, utpote quæ fecunditate suâ sese satis commendat & fructibus, qui, Illustri Verulamio Judice pro veritate Philosophiarum velut sponsores & fidejussores sunt: Quod dum attentius apud animum

volvo ac revolve, audaçter pronuncio. VIRUM NOBILISSIM. PARITER AC PRÆCLARUM DN. LUDOVICUM CONRADUM JACOBI, LICENTIATUM MEDICINÆ PERITISSIMUM, in doctissima sua Disputatione de FEBRI MALIGNA, pro DOCTORALI LAUREA nuperrimè habita, non inani & futili quâdam gloriâ commotum, nec juvandi quâdam audaçia præcipitatum, sed verâ animi, solidis veræ scientiæ fundamentis innixi fiducia scripsisse, *ne unicum quidem nominari posse alexipharmacum, cuius effectus sive operationis non manifesta possit reddi ratio.*

XXXII. Possem jam huic labori superfedere, nisi audirem adversarios nostros triumphum canere, sed ante victoriam: duo autem præprimis sunt, quos obgan-nientes sibi experta est veritas: Crim-nantur nos quidam, ac si hæc omnia infidis cogitationum nostrarum substructi-onibus inædificata essent, quæ ipsa sec-piticorum vox & vetus est cantilena, quam in ore Christiano adhuc resonare, non possum in admirationem non rapi. Sed mirari sensim desino, recordabundus, multos forsitan cogitationes suas infidis rerum, quæ nusquam sunt aut fuerunt, figmentis & fabulis, quales sunt Gentilium Fauni & Satyræ &c. mancipasse, ut ex conscientia loquantur: atque ita fac-ile fieri potest, ut pro universi speculo se gerentes & aliorum cogitationes suò metientes modulò, pro fictitiis habeant & infidis. Verùm enim, verò quâ ratione cogitationes nostræ, quamdiu ipsis non abutimur, infidæ dici mereantur, non video; melius autem ijs uti non possumus,

quàm si saltem secundum clarè & distin-ctè percepta iudicemus, iisque assentia-mur, ita ut iudicium nostrum non præ-ceptis nequæ alterius, quam claræ & distin-ctæ perceptiones facem ipsi præferunt, excurret, quò ipso ab omni errandi peri-culo immunes erimus. Quo modo igitur ratione nostra melius vni possimus, aut quid ipsi præter suas cogitationes & con-sciantiam sit veritatis criterium & obruf-sa, doceat is, qui iudicium hoc fallax, co-gitationes infidas, aut consequentiam hanc rationi inaspectabilem dicere non erubescit, vel, si non possit, petulcanti suum de aliorum cogitationibus iudici-um in posterum continere discat.

XXXIII. Alii autem, qui scientiam colunt, quæ primò quidem intuitu pul-chra videtur, sed cùm ad particularia de-scensum fuerit, pro fructibus & commo-dis nil nisi portentosa, horrida & nihil si-gnificantia parit vocabula, quod scientiæ genus Scyltæ fabula ad vivum expri-mere videtur, cuius os & pectus virginem formosam representabant infra verò fuisse ajunt.

Candida succinctam latrantibus inguinæ monstris.

Hi tamen nihilominus dictatoriam po-testatem sibi arrogantes, aliis etiam, qui id non capiunt, persuadere satagunt, su-am hanc scientiam talem esse, de cuius veritate dubitandum non sit, contra verò aliorum inventa & labores, tanquam ab imaginaria suâ sapientia abludentes, ipsis invisos & odiosos reddere student, ut ex ipsorum saltem jecinore sapiant: Quare malè creduli Doctoribus seu potius Dictatoribus suis fidem adhibent, seque ipsis vitio partim propriæ ignaviæ partim

partim suæ diffidentia totos cum omni libertatis ejuratione mancipiant, adeo ut quoties aliquid publicè disceptandum venit, hanc non ipsorum sed doctorum suorum mentem esse, ingenuè fateantur.

XXXIV. Dispiciamus itaq; rationes, quibus hi homines commoti nostra dogmata aliis tam suspecta reddere conantur: Accusant autem nos, ac si nimium de particulis acris, volatilibus & valde incongruis nobis polliceremur, dum exinde omnem veneni & malignitatis naturam tam perspicuè ostendi posse speramus, ut à quovis perceptum iri nulli dubitemus: Concedunt, aliquid quidem dici, sed non totum. Verum enim verò velim ipsos propriæ ignorantia, quam in hoc negotio per occultas qualitates profitentur, memores esse, ut carpere nos desinant, qui ex ignorantia barathro enatare manibus, pedibusque laboramus: & nisi in occultarum qualitatum assestione sibi tam vehementer placeant, aut in sua sibi ignorantia non abbandiantur, cur hanc rem eodem nobiscum modo non explicant, cum melius sit aliquid dicere quam nihil? Præprimis, cum & ipsi causarum cognitionem Medico admodum necessariam esse, adeo ut absque ea morbos nec præcaveri nec feliciter curari posse fateantur: hunc igitur, qui aliquid dicit & ex parte causam cognoscit, morbos feliciter præcavere & curare posse, quam illum, qui ad qualitatem occultam ignorantia Palladium confugit, vel cæcus palpet.

XXXV. Deinceps utinam addidissent boni homines, quid explicatum nondum sit, quidve adhuc explicandum desiderant, quod ego quidem, quid sit, hætenus

harioiari nequeo; quid enim est in effectu, cujus ratio per particulas volatiles, acres, pungentes scilicet & scindentes clarè assignata non fuerit? An hæc qualitas, quâ dicimus, particulas acres & sic prout descripsimus figuratas, velociter motas continuum seu compagem sanguinis solvere, occulta est, nonne totum dicit? Quid hic occurrit occulti, aut quid est in effectu, quod non exhauriatur & ad sufficientiam usque præstetur à causa? Certè, prout illa qualitas, dum longiori telò insigne infligitur vulnus, nullo modo est occulta, sic neque hæc, dum particula instar minimorum gladiolorum minora infligunt vulnera, talis dici poterit, qualisenim est proportio majoris teli ad vulnus satis amplum, talis etiam est minoris ad exiguum vulnus seu continui solutionem. Argumentum in forma tale esto: *Quæcumque causa exhaustorum effectum, illa non occultâ agit qualitate, non aliquid tantum, sed totum dicit: Atqui particula acres instar gladiolorum figurata & velocissimè agitata totum effectum, videl. continui solutionem exhaust, Ergo particula acres &c. non occultâ, sed manifestâ agunt qualitate, non aliquid, sed totum dicunt.*

XXXVI. Neque est, quod amplius valde dubitent, an principium etiam, unde hic vel ille operandi modus in corpus nostrum transit, explicare & indigitare possimus, hoc enim tam luculenter factum est, dum ipsos etiam Venenorum natales & generandi modum satis clarè ostendimus, ut facillimò negotio extricare se queat, cui de meliore luto finxit præcordia Titan.

DISPUTATIO XI.
THERIACÆ GREIFFIANÆ,

Cœlestis Dictæ,

Vires in Calculo, Podagra, Epilepsia, Apoplexia
aliisque innumeris affectibus.

RESPONDENTE.

JOH. GERHARDO *Winther* / Fritzlariensi Hasslo.

CAPUT. I.

*Authorem revelat & Etymologiam
docet.*

Medicamentorum è regno vegetabili desumptorum Reginam & quod cuncta multis præcellit parasangis sequentes depingunt pagella: Theriaca dicitur, non vulgaris illa *Andromachi*, Archiatri olim Neronis, de qua *Galenus in peculiavi de Theriaca tractatu*. Neq; Regis *Mithridatis* antidotus, de qua *Atim*: de Mithridate enim magno illo belli duce referunt, quod theriacam quidem non biberit, (neque enim adhuc in usuerat) verum ex alterius antidoti, quæ postea mithridatica ab illo appellata est, usitata corpus apparuit, ut nulla veneni vi lædi posset: Et cum etiam lethale pharmacum accepisset, quod sæpius illo tempore etiam inter prandium vel cœnam incautis exhibebatur, ut videre est apud *Stenium in antiquitatibus convivalibus*, mori non potuit. Cum enim ab hostibus devictus se ipsum interficere meditaretur, nullo veneni haustu mortem sibi consciscere prævaluit, donec vocato cuidam ex amicis se ju-

gulandum præbuerit. Non inquam Mithridatis antidotus, neque vulgaris theriaca, sed theriaca cœlestis hic exhibetur.

Sublimioris naturæ scrutatoribus verisque seculi hujus philosophis familiare est, abstrahere ab omnibus impuritatibus & mundanis fœcibus; mente verò lucem sectari, cui religio est, dona illa gratuita à Patre luminum concessa appellare nomine, quod impuritatem & terrestritatem involvat; hinc veri illi philosophi possident Tincturas & Essentias Solares, regias, angelicas, benedictas & cœlestes, ab excellentia sic dictas, & gaudent possidentes, ingratis & incredulis, crassiorisq; illius medicinæ mancipiis nuces cassas relinquentes, & pro nucleo putamina.

Dicitur Theriaca, non à serpente *Thiro*, de quo vide *Quercetanum redvivum*, sed à *Σίγιον* sive *Σίγ*, fera: quia non solum venenis vegetabilium & mineralium, sed etiam omnibus icibus & morsibus venenosarum ferarum potenter resistit.

Authorejus est *Quercetanus*, Philosophus & Medicus celeberrimus, is cum fœtum non ex omni parte absolutum edidisset, ansam præbuit insigni illi *Würtembergensium Chymico Greiffso*, ut non solū
alia

alia adhuc superadderet ingredientia, cor
praecipue & vires respicientia, sed ipsum
etiam praeparandi modum nonnihil cor-
rigeret, ipsamq; theriacam caelestem pro-
priis sumptibus Tubingae praepararet.

Verum ipsis in incunabulis experta est
commune omnibus novis & recenter in-
ventis fatum: Habuit admiratores suos;
habuit, & etiamnum habet suos persecu-
tores, olores, rofores. Multis salivam
movit, plurimis bilem: Et quod dolend-
um, quosdam etiam ex praestantissimis.
Medicis ita obcoecavit invidia, ut quic-
quid etiam de illius stupendo audiant ef-
fectu, adduci tamen non possint, ut vel in
desperatis morbis illa utantur, vel ipsius
usum agris saltem aliorum suavisu conce-
dant. Ita enim natura comparati sumus,
ut ex proprio tantum labore gloriolam
aucupari velimus, ex alieno vero conci-
piamus invidiam & nauseam.

CAP. II.

*Tradit ingredientia & componendi
modum.*

Ingredientia in septem dividuntur clas-
ses, quarum prima comprehendit.

Pulp. squillae ℥vj.

Allii. ℥ij.

viperarum pparum.

serpent. nostr. philosophic.

praeparat.

Opii c. Acet. extr. ana ℥vj.

Myrrh. in acet. sol.

Croc. c. spir. vin. extr. ana ℥ij.

Secunda.

Castorei ℥j.

Piper long. ℥vj.

Cinam. acutiss. ℥iij.

Acor.

ass. lign. ver.

piper alb.

piper nigr.

Schoenant.

Spic. Indic.

Stoechad. Arab.

Z. Z. alb. ana ℥i℥.

Cardam.

Carpobalsam.

Cubebar.

Galang.

Caryophyll.

Macer.

Spic. Celtic. ana ℥j.

Flor. Rosar. ℥iij.

hyperic.

centaur.

calendul. ana ℥j.

Bacc. Juniper.

laur.

paradis.

Myrobal. chebul.

Emblic. ana ℥v.

Herb. carduibened.

dictamn. Cretic.

Galeg.

Herb. Rut.

scord. cret.

nostr. ana ℥iij.

Abrotan.

Chamcedr.

Chamapith.

Calamenth. mont.

Marrub.

Origan.

Pellii cret.

Rosmarin.

Scabios. ana ℥j.

Majoran.

Mar. ver. ana ℥℥.

lign. Aloes opt.

Asphalt.

santal. citrin. ana ℥℥.

Rad.

- Rad. angelic.
 Zedoar. ana ℥ij.
 arist. O.
 Cardopat.
 diſtamn. alb.
 Gentian.
 Imperator.
 petalitudis.
 pimpinell.
 serpentar.
 scorzon.
 succif.
 Tormentill.
 Valerian.
 Vincetox. ana ℥ij.
 Agaric.
 aristol. long.
 afari.
 Cyperi. O.
 contrajerv. ana ℥j.
 cruciat.
 Enul. camp.
 Irid. florent.
 meu.
 pentaphyll.
 phu post.
 rhabarb. ana ℥j.
 Semin. Nap. Sylvest.
 Carduib.
 citr. ana ℥ij.
 dauc. Cretic.
 nasturt.
 hyperic.
 Rut.
 nasturt. alb.
 Aquileg.
 Ameos.
 Amom. racemos.
 anif. torrefact.
 fœnic. cretic.
 petroselin.
- Sem. seseleos. ana ℥j.
Tertia.
 Succ. liquirit. ℥ij.
 Asphalt. ℥℔.
 Acac.
 Hypocistidis ana ℥j.
 Oliban. in gran. ℥i℔.
 Sagapen.
 Sandarach. ana ℥j.
 Galban.
 Mastich.
 Opoponac. ana ℥℔.
 Camphor. ℥ij.
Classis Quarta.
 Terr. sigill. ℥i℔.
 Gumm. Arabic. ℥j.
 C. Cerv. phil. ppt. ℥j.
Quinta.
 Ol. Nuc. Mosch. express. ℥ij.
 Resin. Syrac. ℥j.
Sexta.
 Ol. stillat. Cariophyll. ℥i℔.
 succin. ℥℔.
 Terebinth. ℥i℔.
 Vitriol. correct. ℥j.
Septima.
 Balsam. Peruvian. ℥ij.
 Contusis contunden dis omnia l.a. mī-
 scentur, per minima conjunguntur, & in
 massam rediguntur; hac ex massa extra-
 hitur beneficio menstrui Quinta Essen-
 tia, quæ inspissata cum sequentibus pre-
 tiolis iterum miscetur.
 Rt. Serpent. ppt. ℥vj.
 Corall.
 Matr. perlar.
 Ocul. Canc.
 perlat. orient. à philos. pp. ℥℔.
 Chrysolis.
 Granat.

Hyacinth.
Rubin.
Smaragd. a. l. a. ppt. ℥iij.
Lap. Bezoard. Orient.
Occident. a. ℥iij.
C. alc. Philosoph. pp.
Off. de C. Cerv. philosoph. ppt.
Terr. sigill. Silesiac.
Turcic.
Unicorn. fossil.
ver. a. ℥iij.
Sal. Corall.
Matr. Perlar.
Oc. cancr.
Perlar. Orient.
Bezoard. animal.
Mineral.
Galred. C. Cerv. a. ℥ij.
Ambr. Gryf.
liquid. a. ℥j.

Ad horum omnium præparationem extractionem & mixtionem singularis non solum requiritur pharmacopœi industria. Verum rara etiam in operando quædam dexteritas & scientia. Qua industria simul & scientia bis præparatam vidi theriacam hanc ecol. à *Dn. J. Heræo*, Pharmacop. Hanov. Aulic. & Chymico expertissimo.

CAPUT TERTIUM.

De prædicat Vires.

Inventores eam multis & rectè quidè extollunt Encomiis. Audimus *Querc. & Greiffsum*. Ejus effectus inquirunt sunt cœlestes & divini, contra omnia cujuscunque generis venena & affectus pestiferos, contagiosos, deploratos & incurabiles. Est antidotus universalis roborans, venenis resistens, fluxus immoderatos cohibens, dolores mitigans, morbosq; deploratos & ferè incurabiles propellens, estq; instar *Pa. nacææ*, cum vix in tota *Republ. Med.* dari

potest medicamentum, quod in tam parva quantitate tam citò, tutò & minori cum molestia operetur, quodq; omni ætati, sexui & complexioni conveniat, inque omnibus morbis præmissis præmittendis securè assumi & adhiberi possit.

Suum his addit calculum *Colleg. Steingardian.* his verbis: Est confortativum, ubi sc. vires tam vitales quam animales aut naturales vel à malignitate vel fervore aut acrimonia humorum aut vaporum vel etià à nimis evacuationibus vim patiuntur.

Quand à ses effect & operation (*habentur verba in tractatu Gallico*) Elles sont si nobles & si excellentes, qu'elles luy ont acquis le précieux nom de theriaque cœlestè. C'est une médecine universelle contre tout poison, qui puisse tuer les hommes, & les dispositions, venimeuses, qui s'engendrent dans le corps; Somme contre toute maladie incurable plus qu'aucun remède, qui jamais ait esté inventé.

Ego sanctè testari possum, me ejus vires semper deprehendisse potentes in ventriculi languore, vomitu, anorexia, cholera, fluxu alvi, colica, hysterica passione, scorbuto, hydrope, melancholia hypochondr. catameniorum fluxu nimio, calculo tarrenum quam vesicæ, podagra, catarrhis & quibusvis defluxionibus, cordis palpitatione, vertigine, apoplexia, memoriæ debilitate, febribus malignis & pestilentialibus, variolis, morbillis & quibusvis doloribus, sive à causa interna sive externa subortis: quod vatiis confirmare possum observationibus, quarum aliquot caput quintum exhibebit.

CAPUT QUARTUM.

Docet utendi modum.

Latet in humana mente cœlestis creditus nescio quis veritatis cognoscen-

de igniculus, inquit magnus ille operum Dei admirator & naturæ strenuus indagator Kircherus in *Mundo suo Subterraneo*: addo ego artem medicam excolendam & perficiendam, quæ semel incensa, agitataque nulla quiete frui posse videtur, donec ad id, ad quod tanto fertur desiderio, tandem pertingat. Vidimus igniculum hunc in *Greiffio*, qui postquam legerat apud *Quercetanum* Theriacæ caelestis rudem adumbrationem, nullis percipit sumptibus, nullis etiam laboribus, donec tandem indefinitam ferè virtutem è magna extraxerit mole, eamque unitam in corpus parvum redegerit, in foliis Dei gloriam & salutem agrorum.

Sane tum venena tum medicamenta à compedibus & vinculis liberata, sub forma halitus vel sensum fugientium atomorū admirandos edere effectus, nemo ibit inficias. Hinc unum purgantis granum sæpe sufficit pro toto expurgando corpore: thuris manna accensa fumat longissimè: pulveris pyrii granum violentia ignis dilatatum occupat spatium centies vices millies majus, vide prolixius de vi illa expansiva agentē Cl. Pechlingium. Illustris Boyle experimento probat, Mercurii sublimati granum solutum inficere austeritate sua aliquot heminas aquarum, quod & Colocynthis præstat. Hoc non advertentes nonnulli, similes effectus, à sola vi expansivâ ortos, tribuerunt qualitibus occultis, tam in explicandis medicamentorum qualitibus, quam in denominandis causis morbificis, qui error ipsis condonandus, modo errorem agnoscerent, nec tantâ temeritate & contumacia neotericorum claris & perspicuis principiis omnē ponere obicem, extremâ etiam impenderent operâ,

Sed revertor ad propositum. Reperiuntur sane virulentissimi serpentes, qui solo subtili Toxico referti vel distantes inficiunt, usque aspides solo flatu siderant. Novi ego unum ex nostris (*sunt verba magni Kircheri*) qui cum aspidem in arbore sedentem percuteret, ille solo halitu ita percutientem intoxicavit, ut fideratione quadam toto triennio immobilem redderet, ex qua postmodum occubuit, fuit & alius, qui serpentem cum incautè calcasset, paulo post paralyti vel potius apoplexia interierit. Et inter medicamenta, non vulgari sed sublimiori parata modo, quid præstent quintæ illæ essentia, salia volatilia oleosa, corpore terrestri exuta, videre est vel in solo illo salis armoniaci spiritu volatili tam falso quam acido, s. a. parato & in aliis plurimis.

Similem essentiam vinculo suo liberatam & in theriaca caelesti unitam descripsimus hæctenus, cujus operationes quare in parva dosi sint tam nobiles & celebres facile ex antedictis de natura venenorum & medicamentorum volatiliū intelligere poterit, qui saltem primis labris degustavit principiorum nostrorum dulcedinem: Quamvis enim medicamenta chymica sæpius in exigua etiam exhibeantur dosi, tamen non tutò operantur, quod agnovit Nobilis ille Galus, *Tom. 1. Epist. p. 41.* Quantumvis inquiring longa experientia illorum vires comprobata fuerint, tamen vel minima in earum præparatione etiam cum optimè fieri creditur, variatio potest illorum qualitates ita immutare, ut non remedia sint, sed venena.

Si hujus Greiffianæ theriacæ ingredientia consideremus, admiramur Dei T. O. Maximi infinitam misericordiam,

&

& benignam Naturæ liberalitatem, videmus quomodo venenum unum alteri sit venenum, & quomodo venenum veneno sit remedium. Recordor hic, quæ olim legi apud prælaudatum *Kircherum*. Vidi ego, inquit, pharmacopœum Erfurti in Thuringia, qui omnis generis serpentes vivos in usum medicum destinatos sibi compararat, & cum eos conchæ impositos incautius tractaret, ab uno eorum morfu inflicto, statim membro læso intumuit, deinde ex serpentis veneno totius corporis veluti fideratione percussus, tremuit: Et cum medicis advocatis nullum non antidotorum genus illi præbitum fuisset sine ullo profectu, tandem inter cæteros peritior physicus infirmum rogavit: quinam ex istiusmodi serpentibus ipsum momordisset, dixit aspidem: hanc itaque coctam, & carnem præparatam ei comedendam dedere, vix dum sumpserat, cum ecce statim melius sentire cœpit, & continuato illo cibo per diem integrum, tandem perfecte convalevit. *Admiratione sanè hæc sunt digna, & auderemus horum omnium manifestâ reddere causam, si esset argumentum hujus loci: Videat interim curiosus lector Artem magneticam Experimentissimi Patris Kircheri, & librum cui titulus: Offenbahung Göttlicher Majestät. Nobis jam sufficit nosse, ibi esse medicamentum, ubi morbus. Siquidem divinæ bonitatis immensitas illud ita prævidit, & sagax natura ubique locorum indemnitati hominum consuluit, eidemque appropriatum medicamentum deesse noluit.*

Exhibentur autem hujus *Panacææ* tum præservationis tum curationis gratia grana tria vel quatuor contra quævis ve-

nera & omnes affectus antea indicatos in forma pilulari vel in syrupo aliquo. Cujus dosin secure ad *℞.* usque morbo sic exigente augere potes, quod proprio didici exemplo.

Nec ponderis hic quid per se fert præjudicium, sufficere posse autumnantium theriacam vulgarem, & cœlesti illa non opus esse, cum vulgaris, quod notari velim, in multis morbis mihi sit suspectus, neque mihi solum, sed & Præceptorum meo *Galeno*, narranti *l. de theriaca ad Pisonem*: puerum ex vulgaris theriacæ assumptione eadem adhuc nocte obiisse: hinc Hispani facti cautiores raro theriacam vulgarem in usum vocant, ejus loco substituentes Smaragdinam, cujus descriptionem tradit *Zacutus Lusitanus* & Archiater Bavarus *Thürmairius in suis consiliis p. 28.* sed cohibendus hic est calamus, & ad caput quintum transeundum, adducens

Autopsiam.

Caput quintum & ultimum.

I.

TRium annorum filiolus à primæ nativitate languidus patiebatur per aliquot menses Anno 1668. fluxum alvi colliquativum, quo ita extenuabatur, ut caro vix ossibus hæreret. Tentabantur generosa artis nostræ remedia, sine ullo tamen successu. Res omnibus videbatur conclamata, ast summum periculum dirigente sic Deo optimū mihi suggestit consilium, incidi enim in theriacam cœlestem recenter tunc dispensatam, & mœstissimis Parentibus remonstravi, etiam in casibus desperatis nunquam ægros relinquendos esse sine auxilio: Exhibui itaque grana duo theriacæ Greiffia-

na in sirupo corallorum, nox quæ subsequēbatur erat placida, vomitus etiam & alvi fluxus rariores. Successus ille fortunatus crexit animum, ita ut sequenti die eandem repeterem dosin, non neglectis interim externis confortantibus, unde factum est, ut marasmo jam consumtus integræ per Dei gratiam fuerit restitutus sanitati, mortisque jam dentibus ringentis ereptus faucibus. Vivit in hunc usque diem, quo hæc scribo, cum plurimorum admiratione, qui tunc ipsum in deplorato illo statu viderunt, Puer bonæ indolis & spei.

2. Monuit Helmontius; in calculi curatione & quidem ipso in paroxysmo plus damni inferre diuretica quam emolumenti: adeoque ante omnia videndum esse, ut spasmus, unica doloris illius exquisiti causa in ureteribus tollatur, quod anodynis optimè fieri jam dudum expertus sum. Nobilis matrona calculo renum sæpius afflicta, vehementissimos pariebatur dolores nephriticos cum vomitu & animi deliquio. Vocatus tres dedi pilulas theriacæ celestis, supervenit paulo post somnus, & cum mediâ nocte evigilaret, sensit urinæ stimulum, quâ excretâ, alleviatam sese dicebat, domestici inspicientes matulam, invenerunt calculum, nucem avellanam magnitudine æquantem, quem mihi mane redeunti hilarî animo & grata manu monstrabat restituta agra.

3. Vir 30. annorum podagricus patiebatur plerunque ante paroxysmum cardialgiam & difficilem respirationem: post translata ad artus remotiores materia vehementiores sentiebat arthritidis dolores: Suasû meo sumisit grana tria theriacæ

coelestis, quibus natura confortata criticam moliebat excretionem per urinam, quæ per triduum erat crassa & atramenti instar nigra. Ita ut brevi ab omni liberatus dolore integrè reconvaluerit.

4. Ante abitum à meis Hanovienfibus vocabar ad illustrem quandam personam hysterico affectui obnoxiam, præsertim instantibus & fluentibus mensibus, qui inordinato suo & nimio fluxu jam dudum agram debilitarant. Ut autem sanguis ad meliorem rediret consistentiam, inordinata illa effervescentia sedarentur, vapores etiam acres discuterentur, usa est me consulente theriaca celesti, cujus prospectum effectum primis statim diebus Domino marito & mihi deprædicavit.

Possem plures allegare observationes, sed, ne multa dicendo semper idem dicam, finem imponam. Deo T. O. M. gratias ago quam maximas, quod arcanum hoc per multa secula absconditum fidelibus suis servis revelare voluerit, ut habeamus, quo in gravissimis etiam morbum vim mortis si non declinare saltem mitigare possimus, non nescii contra vim mortis non esse medicamentum in hortis. Concludo cum Philosopho Christiano, dicente: Quanquam firma fruamur valetudine, debemus tamen, quoties opus fuerit, parati esse ad mortem animosè obsecundâ, quia quolibet momento intervenire potest, nec quicquam agere possumus, quod illam fortasse afferre non possit. Si frustum panis comedamus, forsitan venenatum erit, si per plateas incedamus, forsitan later è tecto decidens nos obruet. Sic inter clucubiles vivimus casus.

DISPUTATIO XII
I. N. 7.
DE
CURA LACTIS, PODAGRICO-
RUM SOLATIO,

ET
CERTO PODAGRÆ REMEDIO.

RESPONDENTE

LUDOVICO CONRADO JACOBI,
Gießsä-Hälso.

CAP. I.

Agit de Podagræ causis.

Podagra est quidem morbus generosus, sed gravissimis & molestissimis stipatus symptomatis; Pauperum præterit tabernas, & magnarum pulsât fores, neque inter arma silet, sed Martis æquæ ac Musarum sequitur castra. Plurimis nostro hoc seculo innotuit, quia varia innotuerunt luxuriæ genera. Tantum enim abest, ut ejus immanis dolor & savities multorum refrænet diætæ errores, ut potius magis magisque laxatis habenis & induciis subdole concessis eos in servanda diætâ reddat negligentiores. Quod verò dolor podagricus sit

omnium vehementissimus, id arguere licet, tum à causæ evidentia, tum partis affectæ sensu exquisito: ipsi etiam ægrorum ejulatus & querelæ non leve de vehementissimo dolore perhibent testimonium; unde Medicus quidam, podagricum accedens, & ubinam doleat ex ipso quærens, graviter reprehensus fuit ab ægro: quæris tu adhuc, inquit, ubi doleam? quære ubi non doleam.

Notandum tamen hîc in principio, nos non curare curiosas verborum divisiones, & varias eorundem acceptiones; quoniam verba rebus, & non res verbis inservire debent, ut loquitur illustris Angliæ Cancellarius *Baco de Verulamio*. Hinc quamvis Podagra in specie quidem

significet dolorem pedum, ut chiragra manuum, & gonagra genuum: Nihilominus usus ita obtinuit, ut pro arthritide & contractura frequentissime sumatur, ita ut Germanis etiam nihil usitatius sit quam *Er hat das Podagra*; sive dolor postmodum sit in manibus, sive pedibus, sive alibi. Ab excellentia etiam dicitur *der Reichen Leut Kranckheit*. Itaque jus hoc sumendi verba nostro pro lubitu nobis semper reservamus, in foro medico hactenus usitatum: quo jure etiam dentium dolor à nonnullis vocatur dentium podagra, & Pleuritis Podagra lateris.

Causa hujus morbi est lymphæ acrior, eaque vel tenuis vel crassa, sive & tenuis & crassa. Hæc particulis suis minimis poros partium membranarum permeans, tales infert punctiones summè dolorificas, eosque destruendo vitiatam inducit membri figuram, ut prolixius docent *Barbette & Regius*.

Salia hoc in morbo prædominari vel ex solo illo molestissimo pruritu, in parte detumente declinante jam paroxismo percepto, patet, qualem sæpissime in pluribus observavi. Quoniam sal volatile humoris serosi, ibidem insensibiliter evanescens, cutaneas partes laceffit; sale interim fixo, una cum crassiore ac pituitosiore humore, qui discuti non poterat, in tophos abeunte.

Cl. Willis causam hujus morbi dicit esse succos quosdam fermentativos, ex quorum luctu & effervescencia fibrarum nervearum vellitationes dolorificæ exoriantur. Materiam hanc salinam deponi è sanguine, recrementa verò acetosa è

liquore nerveo turgescente in eundem focum & mineram demitti, plurimis & quidem solidis defendit rationibus.

Illa sanguinis & nervosi liquoris (juxta Celeberrimum *Willisium*, Angliæ decus & alterum Hippocratem) intemperies acris, tartarea & volatilis inducitur ab excessu vel defectu sex rerum non naturalium; ubi in scenam prodeunt tres jurati humani generis hostes; Bacchus, Venus & Ira. Temulentus enim Bacchus, & Ceres liberalior, obstetricante Ira, infelici generant conjugio abortivam prolem *Podagram*.

Bacchus *der Vatter* / Venus *die Mutter* /
Ira *die Heb. Amm* / Zeugen *Podagram*.

Et: *Ennius ipse pater, dum pocula siccat
iniqua,*

*Hoc vitio tales fertur meruisse do-
lores.*

Calcar suum addit Venus, conjunctissima Bacchi & Cereris articulifraga Soror: nam solvilumba venereo, solvilumboque Baccho, creata est solvilumba chiragra, ut Venus enervat vires, sic copia vini Et tentat gressus, debilitatque pedes.

Idem malum sæpissime experiuntur Senes recenter maritati. Vir 70. annorum viduus tertium inibat cum juvencula conjugium, videbatur strenuus, & in bello non inexpertus. Alterum dixisset Achillem, si verbis semper & vanis ostentationibus habenda fides. Vix obsidione facta de expugnato oppido triumphum canebat; sed ante victoriam. Nondum integer erat mensis, & artum imbecilli-

tate

tate correptus albo podagricorum inscribatur, suaeque stultitiae luebat poenas. Juuencula ipsum monens, ut praestaret praestanda, & fidem datam liberaret, cum videret ipsum oleum & operam perdidisse, sibi ipsi illicita quarebat remedia; unde senex noster ex Achille factus per metamorphosin Aetæon mente & corpore simul torquebatur, & quoties in cornu ferebat foenum, toties novum etiã perferentebat incommodum, donec superveniente morte ab onere illo liberaretur: edoctus ante obitum: in tali tales capi flumine pisces.

Dantur tamen alix etiam Podagra causa. Alii talem diathesin per hereditatem contrahunt, & novi ego homines temperatissimos, qui nihilominus vehementissimis Podagræ insultibus sunt obnoxii. Quoniã hic morbus sapissimè dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Prodit ex fato podagra, inquit author podagra politica, ex nativis nempe & inevitabilibus principiis, & id vel ex primæva articulorum molliori, ac laxiori struetura, quæ faciliè excrementa suscipiunt: vel ex paterno semine. Multi qui cœlibè vitam ac inopem in cœnobiis ducunt, podagrâ molestantur, quorum ego plures etiam ex religiosissimis & castissimis vidi. Unde constat ab aliis etiam causis morbum hunc produci: ut ab incommodo alimento, ab importuno frigore, ab in tempestivo ac immoderato motu.

Multum contribuit temperamentum calidum & siccum, acrium & mordaciũ humorum ferax. Multi viri honestissimi & celeberrimi laboribus, curis indefessis, aeris & temporis injuria aliisque vanis casibus nacti sunt articulos laxiores,

molliores, adeoque imbecilliores, in quos postmodum lymphæ acrior sese exonerat, ejus motum promovent quam facillimè Animi passionibus, ut quotidiana testatur experientia.

Partem mandantem esse cerebrũ probant *Fernelius de part. morbis & symptomat. & Carolus Piso in celeberrimo suo de morbis ex illuvie serosâ ortis tractatu, lectu & relectu dignissimo*: quarum opinionum veritas apodicticè ex fundamentis Cartesianis & Willisianis faciliè demonstrari posset. Nihilominus redarguitur *Fernelius à Riverio*, quod à solo capite humores defluere contendat: *Sennertus* verò, quod neget, à capite humores in articulos defluere posse; certo enim certius est, quoties caput aeri frigido exponatur, toties copiosam fieri urinæ excretionem, & dari febres catarrhales nemo ibit inficias.

Hippocratis nostri effata: Eunuchi podagra non laborant: Puer podagra non laborat ante veneris usum: Nec mulier nisi menstrua deficient; hodierno tempore veritate exciderunt: dum luxuries puerorum & mulierum Hippocratem fecit mendacem: quibus motus *Gordonius* in suo lilio medicinæ particularis in hæc erumpit verba: Summatim aliter vadit negotium, quia & Eunuchi & mulieres, & omnis sexus, & omnis ætas propter malum regimen podagrizant. Eunuchos quod attinet, scribit *Celeber. Medicus Dn. D. Paul. Sorbait. p. 743. medic. pract. tr. 6. c. 6.* li etiam forsã tempore Hippocratis ob victus temperantiam podagra non laborabant, jam verò ob vini, & imaginarium non rarò veneris usum, summamque nervorum fatigationem, uti nobis.

nobis quandoque facti sunt, podagra sæpius laborant.

Quare verò mulieres fiant arthriticæ? prolixius explicat Seneca l. 15. Epist. 91. inquit: *Immunet erant ab istis malis, quod nondum se deliciis solverant, qui sibi imperabant sibi ministrabant, corpora opere ac verò labore durabant, aut cursu defatigati, aut venatu: Excipiebat illos cibus, qui nisi esurientibus placere non poterat: Itaq; nihil opus erat tam magna medicorum supellectile. nec tot ferramentis atque piscidibus, simplex erat ex simplici causa valetudo, multos morbos multa fecerunt; vix quantum rerum per unam gulam transcurram permiserat luxuria, terrarum marisque vastatrix, &c. & paulo post: Maximus illa Medicorum & huiusmodi scientia conditor feminis nec capillos defluere dixit, nec pedes laborare; atque etiam capillis destituuntur & pedibus agra sunt, non mutata femininarum natura, sed victa est, nam cum virorum licenciam equaverint, corporum quoq; virilium vitia aquaverunt, non minus pervigilant, non minus potant, & oleo & mero viros provocant, aque in ventris ingesta visceribus per os reddunt, & vinum omnino vomitu remittunt, aque nivem rodunt, solatium stomachi astuantis, libidine verò nec maribus quidem cedunt patinata, dii illas, deaq; male perdant, adeo perversum cum mente genus impudicitia viros inveniunt; quid ergo mirandum est, maximum medicorum & natura peritissimum in mendacio prebendi; cum tot femina podagrica calvæ, sint? beneficium sexus suis vitis perdidit, & quia feminam exuerunt, damnata sunt morbis virilibus. Hæc Seneca Philosophus; nostrum erit honestius de illo sexu sentire, neque o-*

mnibus imputare, quod forsan tempore Seneca una vel altera non satis prudens commiserit.

CAP. II.

Premittit nonnulla de ejus Curatione.

Curationis non est impossibilis, si ægri medicum intelligentem fuerint nacti. Est tamen difficilis & multarum fraudum ferax, ut quotidie experimur: Est enim novus quidam acquirendi opes modus, jactare curationem podagræ. Exempla sunt quidem odiosa, satis tamen nota. Nonne quamplures suis relictis professionibus imposturæ huic dedere operam? quo successu, multi ægri suo experti sunt damno. Nonnulli etiam pastores, quibus vile fuit Christi ovile, sua relicta statione, illotis in artem medicam involarunt manibus. Inter hos ante plures annos innotuit impostor ille cum suo Azoth, cujus impostura à doctissimis viris detecta & orbi erudito ostensa est. Ante annum & quod excurrit similis stationis suæ desertor venit Hanoviã, podagræ & multorum incurabiliū morborum jactans curationem, nomine Wetter, Bremensis: Num verò suis steterit promissis, testabuntur illi, qui ejus curæ interfuerunt; quantum ego quidem scio, ne unicus fuit curatus, vel securè falem alleviatus.

Optimum omnium remedium videtur abstinentia sobria, & abstinentens sobrietas: Abstine & efficies, quod medicina nequit, jubet lex Medicorum. Aliquos hoc modo curatos fuisse testantur historici medicæ: *Petrus Borellus cent. 3. observ.*

It. narrat: integrâ per annum ab omni potu abstinentiâ podagricum liberatum. *Petrus in sua Nosologia p. 234.* refert ex *Valesco de Taranta*, podagricum quendam, quotiescunque imminere paroxysmum sentiret, ab omni cibo & potu abstinentem solâ inedia fuisse liberatum, & eentum annos vixisse. *Trincavellius* sequentem adfert historiam: novi, inquit, Medicum Venetum multis annis podagra divexatum, qui postquam quatuor annis vini potum sibi interdixisset, liber à podagra usque ad mortem permansit. Celeberrimus Viennensis Medicus *Paulus Sorbait. in Medic. pract. pag. 741.* meminit Canonici cujusdam provecæ ætatis arthritici, qui à Turcis in captivitatem ductus, durissimè in summis laboribus habitus, paucissimo pane, & aqua nutritus, spatio quatuor annorum ita convaluit, ut redux nullam amplius fenserit podagram. Sed curæ hæc sunt difficulter imitabiles; mallem ego à *Galenô* frequentes & ad animi deliquium venæsectiones & evacuationes suscipere, quam illas experiri.

Quot capita tot sensus: sunt qui ad amuleta confugiunt, quorum magnetismo plus confidunt, quam universo medicorum ordini: fatendum equidem est, in verbis, herbis & lapidibus magnam latere virtutem, verum utrum morbus ex humoribus in corpore humano p. n. genitis, ortus amuleto aliquo vel præcaveri vel curari possit, de eo ego quidem valde dubito. Plurima amuleta mihi sunt suspecta, dum vel monstri quid alunt, vel fraudis & imposturæ plena sunt. In curandis febribus multi istiusmodi amuleto magnas acq̄siverunt opes. Mem-

ratu & risu digna est historia apud *Clar. Medicum à Goldenklée.* Ephorus quidam, inquit, ultra trimestre febris quartanâ laboraverat, cum ex commendatione Hospitis sui circumforancum quendam famosissimum consuleret: Is amuletum syndoni inclusum de collo ægri appendit, asseverans certissimum omnium febrium intermittentium esse remedium, si per dies novem gestetur, posteaq; in profluentem demergatur; Hic sanitati restitutus scire cupiens pentaculi tam efficacis compositionem, aperta capsula reperit membranulam, cui inscripta erant hæc verba: *Sett Fleisch gibt gute Suppen.* Sic nimirum mundus vult decipi. Sunt qui annulum ex *Ærio* coagulato factum recommendent: alii alia. Sed vanitas vanitatum.

Viennæ Medicus *Judæus* magnam pecuniæ copiam corrahit oleo antipodagrico, quod magnatibus pro arcano & magno precio vendidit; Tandem detectâ fraude nihil aliud fuit quam oleum saponis Veneti, quod quidem in sistendis doloribus celebre est, sed vires ejus sunt hyperbolicæ, ut notat *Hæferus.*

Quomodo miris casibus ejecta fuerit podagra hospitio, carnificis tortura, terrore, ira & metu, recenset *Camerarius* in suis memorabilibus. Quomodo per transplantationem auferri possit, docet *Lasel. de podagra.* Crudelis quidem cura fuit à nebulone illo instituta, qui sex clavibus ferreis podagrici pedes perfoderat & trunco ipsam affixerat, nihilominus eventus respondit voto.

Polonus quidam religiosus Româ in patriam redux, *Clar. Thirmairio* sanctè affirmavit, sese aliosq; multos sequentibus pilulis

pilulis præservasse à paroxysmis podagricis; in tantum, ut consueta saltem munia, etiam paroxysmorum tempore, obire potuerint.

℞. Extr. Cochiar.

Trochisc. Alhandal.

Scammon. ana ℥i ss.

Extr. Turbith.

hellebor. nigr. ana ℥j, gr. v.

℞. Crem. Tart. ℥ij.

lign. Aloës.

lil. convall.

pœon. ana gr. v.

Tartar. ♂ lat. ℥j.

Ol. nuc. Moscat.

succin.

salv.

Rut.

anis. ana gr. iv.

Agu. Lang.

salv. ana q. s. M. f. pil. ex ℥j.

N. vj. deaurentur.

De his, tertia die, ante quodlibet novilunium sumantur pilulæ duæ; duobus verò diebus ante idem novilunium tres, ac pridie tandem novilunii quatuor; semper paulo ante cœnam.

Celeberrimus, Crato trium Imperatorum Medicus sequentes pilulas arthriticas recommendat.

℞. Terebinth. Cypriac. ℥j.

Coque in aq. chamæpyth. donec albescat, tunc adde

Rhabarb. psat. ℥vj.

iv. arthet.

succin. alb. ana ℥ij.

Extr. liquirit. ℥j. Mosc. f. Massa.

His addit aliud recipe:

Gedult und ein wenig schreyen!

Seynd die beste Arzeneyen.

Fuère, qui unoquoq; mane propria mibiberunt urinam, non sine levamine: quoniam latex urinæ salinus sanguinem denuò pertransiens, particulas salino fixas prius in articulos deferrit solitas, secum ad renes deduxit: quod remedium, monente Cl. Willisio, sublevando affectum arthriticum auget nephriticum. Sunt, qui magnis laudibus extractum hellebori nigri decantent; quod non usq; adeo tutum esse testantur literæ Dn. D. Cnöffelii, Medici in curanda podagra solertissimi, ad pharmacopœum Gedanensem datæ.

Großg. Herz Placotome, Zeigere! dieses meinem vertrauten lieben Freunde! hab ich ein laivendes Safflein geordnet ex extracto Ellebori nigri; Nun weiß der Herz/ wie es mir neulich in Dankig ergangen / da N. N. kurz nach eingenommenem Extract sein Leben geendet: Als habe ich an den Herrn dieses Recept/ welchem ich seiner mir bewussten dexterität nach traue/ remittiret, hoffende daß sein extractum cum spiritu vini extrahiret sey/ welches sicher ist/ wie ich auch darum bitte/ daß es aus demselben gemacht werde/ Die Compositiones mit andern Menstruis sind mir alle suspect.

Nonne hæ sunt literæ Uriæ? Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Extrinfeca quod attinet antipodagrica, Deum immortalem! quæ non afferuntur? Generali Tyllio in secretis fuit sequens Emplastrum:

℞. Ol. olivarum lbj. ℥iij.

Cer. nov. ℥iij.

Bulliat oleum, donec non amplius strideat, addendo deinde ceram, qua liquesfacta adde.

Lisbar-

Lithargyrii Auri

argenti subtiliff. pulverifat. a. ℥ iij
 Bulliant modicè ad ignem, agitando
 & ducendo cum spatula, ad medietatem
 horæ unius, addendo postmodum

Cerufæ Venetæ ℥ iij.

Lapid. Magnet. calcinat. ℥ ij.

Misceantur tam diu ad ignera, donec
 nigrescat, removendo, ubi ad debitam
 consistentiam coctum fuerit, ab igne, &
 ubi modicum quoq; refrixerit, addendo

Terebinth. opt. ℥ ij.

Mittantur in aquam, & formetur lege
 artis ceratum. Illustrissimus & Excellen-
 tissimus Campi Marschallus Forstent-
 John omaibus prætulit Emplastrum an-
 tipodagricum Timæi.

℞. Ol. olivar. ℥ viij.

Ceruf. Venet. alb. ℥ iij.

Lithargyr. subtil. pulv. ℥ ij.

Myrrâ. elect. ℥ j.

Camphor. ℥ ℞. M. f. l. a. Emplastr.

Videt Lector benevolus meam sincer-
 ritatem, dum arcana fidelissimè commu-
 nico. Olim illustrissimo S. R. I. N. N.
 arthritico ordinavi Emplastrum cranii
 humani compositum mixtum cum Empl.
 Antipodagrigo Dekeri in notis ad pra-
 xin Barbettianam, & quidem tanto suc-
 cessu, ut illud maluisset mille thaleris re-
 dimere, quam in paroxysmo eò carere,
 quod mihi sæpius fassus est; sed erant
 verba in paroxysmo extorsa mitigato
 dolore, mitiùs etiam loquebatur, & me
 promissi immemor graciosè dimittebat,
 quamvis viliori pretio illud à me impe-
 trare potuisset. Hujus Emplastri vires ego
 hæctenus semper deprehendi efficaces,
 quas malo suppressere, quam cum Em-
 ptyricis merces meas venales exponere.

Cum Pragæ & Viennæ viverem, sumo
 pro secreto habitum fuit balneum quod-
 dam, singulari modo præparandum:
 author ejus fuit D. D. Sorbait, Medicus
 Cæsareus celeberrimus, quò ego Hano-
 viæ intra biduum pistorem vasorum è
 terra porcellana præparatorum, & alios
 à contractura totius corporis per Dei
 gratiam liberavi. Ejus descriptionem
 alibi traditurus sum.

Omnia hæc sua constant laude, sed fa-
 mam non omnia sustinent, nec in totum
 à morbo liberant. Tutius & jucundius
 nostro hoc seculo innotuit remedium, lac
 vaccinum, novum quidem remedium &
 diu sopitum, nunc vero novo quasi ami-
 ctu luci traditum. Hoc instituitur cura,
 ita ut nihil nisi merum lac per aliquot
 menses assumatur, interdicto omni cibo
 & potu; quo dolores arthritici tempe-
 rantur, & magnum levamen etiam à de-
 ploratissimis persentitur, ut paulò post
 audiemus, præmissa lactis generatione &
 virtute.

CAP. III.

Docet lactis genealogiam & energiam.

L Ac nomen suum à colore habet, qui
 Græcis λευκός dicitur, & definitur;
 quod sit humor albus & dulcis è sanguine
 beneficio glandularum conglomerata-
 rum in mammis genitus.

Intricata est controversia, an ex chylo
 an verò ex sanguine generetur? Prior
 opinio egregios habet patronos, ipsorum
 argumenta videri possunt apud Bartho-
 linum, Mœbium, Schenkium & alios. Po-
 sterior non minus innititur plurimorum
 Cl. Medicorum rationibus & experien-
 tiis, & nobis arridet tam diu, donec ab
 altera parte solidiores videamus demon-

strationes. Notatu dignum est, Cl. Diembrok liquore quodam sanguinem in lac convertere posse, quo solo etiam, experimento omnia adversariorum corrunt argumenta, à lactis consistentia, colore & aliis qualitatibus, desumpta.

Constituitur lac è tribus diversæ planè naturæ partibus essentialibus: una est pinguis & oleosa, altera terrestris & limosa: Tertia serosa seu mercurialis; quælibet pars suos proprios edit effectus: Pinguis ex qua butyrum fit, præservat à calculo, lubricitat alvum & dolores lenit, resistit etiam venenis, rigidas particulas oblinendo, & acres veneni moleculas inviscando. Hinc nonnulli ante prandium jejuno ventriculo sumunt butyrum, quo sese præservent à veneno: quod factum fuisse ab illustri S. R. I. statu, qui omnium venenorum vim sic eludi posse confid. bar, sæpe sæpius vidi. Pars limosa, ex qua fit caseus, confortat acidum ventriculi, adstringit, & podagricis externè applicata magnum adfert solatium: serum præter vim detergendi consolidandi & attemperandi alvi feces & urinam provocat, viscerum tollit obstructions, sanat ipsorum exulcerationes & vitiosam sanguinis diathesin corrigit: Habet insuper vim alexipharmacam, quo nomine à Moræo in febribus malignis recommendatur.

Consistentem in hac lactisanatomia habemus *Aristotelem*, quando dicit: omne genus lactis habet in serum saniam dilutam quam serum, tum corpulentam quam caseum & butyrum appellamus.

Quibus vero in affectibus conveniat, id *Galenus* docuit, dicens: illud convenire hecticis & marasmo consumptis, corrigere calidam viscerum intempe-

riem, abstergere parte serosa, caseosa conglutinare, & reficere seu nutrire butyrosa.

Juxta Coum nocet caput dolentibus, in siti morbosa & illorum murmuratio-
ne, *vid. sect. 5. Hippocr. aph. 64.*

Post lactis assumptionem super bibendum esse, probant vulgares illi Germanorum rhythmici:

Wer lang wil leben/
Der wasch die Milch von der Leber/
Ists nicht Bier oder Wein/
So laß das waschen seyn.

Lac tanti æstimatur, ut multi credant, non solum omnia fieri ex lacte, sed omnia etiam lacte nutriri, idque in triplici regno; in specie vero scribunt, metallorum nutricem lacteam esse, quia & calcinatus in caseositatem, sublimatus in butyrositatem, destillatus verò in serositatem mutetur.

Cæli viam lacteam, vulgo die *Milchstraß* esse stellarum nutricem à nonnullis asseritur. Fabulantur enim Poëta, Junonem Mercurio dedisse lac & postquam resciverit, eum Majæ esse filium, rejecto infante lactis profusi splendorem nobis adhuc in hunc usque diem intersidera apparere. Alii Herculem nimia aviditate lac appetiisse, lac verò ejus ore iterum excretum circum illum lacteam signasse fingunt. Pythagorici viam hanc lacteam non tantum stellarum, sed & animarum nutricem esse, in scholis suis sedulo inculcarunt.

Lactis dignitatem confirmat S. Scriptura, quæ sæpissime lactis facit mentionem. *Exod. c. 3.* vidi afflictionem populi mei in Ægypto, inquit Jehovah, & clamorem ejus audivi propter duritiam eorum, qui præsumunt operibus, &c. edu-
cara

eam verò illum in terram bonam, in terram, quæ fluit lacte & melle.

Lac & Mel sub lingua tua *Cantic. 4.*

Ipsè Salvator noster fuit lactatus à Maria. Neque enim fieri poterat, inquit *S. Hieronymus* ut quæ genuit masculû & erat puerpera, careret lactis abundantia.

Quin imò lactis defectus inter pœnas temporales refertur, *vid. c. 25. Ezechiel.* ubi Deus comminatur. Ecce ego tradam te filiis orientalibus, ipsi comedent fruges tuas, & ipsi bibent lac tuum.

Lacte mores instillantur, ipsique inest specialissima proprietatis character, qui per lac foetui communicatur: Si enim lac ex sanguine, sanguis verò vita, & vita in anima, quid impedit, quo minus specialissima quædam proprietates ex sanguine in lac, & ex lacte in alitum emanent. Quàm pessimè ergo consulunt illi liberis suis, qui illos meretricibus lactando tradunt, quarum lac est cloaca omnium flagitiorum: Quam speciosas virtutes, inquit *Dn. Greisel Medicus Viennensis*, contrahent filii à tali aliqua nutritice exusta, & mercuriali fumo exsiccata, hospitalis S. Marci alumna: quam generosus spiritus in tali filio nutrito à lacte, in stabulo prope hircum & equos factò, generabitur?

Severiori tales parentes castigantur ferula ab *Anlo Gellio*, cujus verba lubet apponere, quid est enim hoc, inquit, contra naturam imperfectum ac dimidiatum matris genus: peperisse ac statim à se se abjecisse? aluisse in utero sanguine suo, nescio quid, quod non viderit? non alere nunc suo lacte, quod videat jam viventem? jam hominem? jam matris officia implorantem? an putas naturam fee-

minis mammatarum ubera quasi quosdam nebulos venustiores non liberorum alendorum, sed ornandi pectoris causa dedisse: sic enim pleræque prodigiosa illæ mulieres fontem illum sanctissimum corporis generis humani educatorem arefacere & extinguere cum periculo quoque averfi corruptique lactis laborant, tanquam pulchritudinis sibi insignia devenustæ.

His motus *S. Ambrosius* in illum textum, quis annuntiabit Abrahamæ, quod Sara lactet filium? monet omnes fœminas, meminisse dignitatis suæ, & lactare filios suos.

Multi lacte vitam suam prorogant: Medicus Francofurtensis Phthisicus, sugens ubera, in plures annos vitam protraxit. *Plutarchus* refert de *Sofistrato*, nullo cibo & potu alio quam lacte per totius vitæ curriculum victitante. Novimus, inquit *Galenus*, senem quendam agricolam, qui amplius centum annis ruri egerat, huic plurimum nutrimenti fuit lac.

Quidni ergò poterit curare podagram? cum tot diversarum figurarum constet moleculis, quibus poris sanguinis, liquoris nervosi, partium membranofarum, imò totius corporis respondere, vitiatam sanguinis temperiem corrigere, & ipsam partium læsam conformationem restituere possit. Putamus enim (salvo meliori iudicio) in particularum minimarum motu, situ & figura consistere calidum innatum, oriri ex his temperamentorum diversitates, morborum quoque potestates in illis residere. Quibus principiis tantum abest, ut quenquam lædere velimus, ut potius omnes ac singulos, ut meliora

suppeditent, amicè invitemus; licet enim liberè philosophari, præprimis medicis, qui in philosophia, ubi sæpe bifrons videtur veritas, fatis paradoxi sunt, quod tamen citra omnem contentionem fieri debet. Rectè sentit *Thomas Broovne in religione Medici* scribens *sect. 6.* Nusquam mihi ortum est cum aliquo dissidium propter opinionum discrepantiam, nec inimicitia suscepta, quod mecum in iis non sentiret, à quibus forsan paulo post & ipse dissensus sum.

CAP IV.

Inculcat podagricis utendi & lac bibendi modum.

Johann Georg Greisel Medicus celeberrimus eruditissimum conscripsit tractatum de cura lactis, qui cum in paucorum sit, manibus, operæ pretium me facturum confido, si ex hoc & aliis neotericis integram curam præscribam.

Itaque I. antequam hæc cura inchoetur, disponendus erit patiens, per quindecim dierum spatium exactissimam observans diætam, quo tempore pro evacuandis primis viis & disponendis visceribus, ad recipiendum convenienter hunc liquorem, sapius corpus expurgandum erit, & si corpus fuerit plethoricum, opportunum erit semel aut bis detrahare sanguinem ex venis brachii secundum corporis exigentiam.

2. Lac ea qualitate & bonitate debet esse præditum, ut eas conditiones explere possit, quæ necessariae sunt ad morbum expellendum; Eligitur ergò vacca mediæ ætatis, boni habitus, coloris rubri aut nigri, nec præpinguis, nec tenera, nec prægnans, à tauro longè semota, nutri-

atur tempore hyemali optimo sceno, hordeo, furfure frumenti, vel ejusdem palea, vel stramine: tempore æstivo herbis bonis, & locis ficioribus enascens, strigili quotidie instar equi ducatur, pura fluviali que aqua potetur, miscendo aliquando manipulum furruris, aut farinæ fecalis recentis.

3. Quod quantitatem lactis attinet, hæc à ventriculi ipsius sensu assignatur, tantum igitur lactis bibere incipiat patiens, quantum ferre & concoquere possit ipsius ventriculus, semper tamen majori, qua possit quantitati assuescere conetur; igitur finitis illis diætæ dicatis diebus mane horis 4. aut 5. ante prandium incipiat bibere uncias sex ad decem, ad 18. ad 20. totidem uncias loco cœnæ bibat, dosin pededentim augendo usque ad uncias quadraginta, aut eam quantitatem, quam ferre, & concoquere poterit ventriculus: Sunt qui prandium maximè primis diebus concedunt ex alimentis euchimis, & facili concoctionis, ut gallinis, perdicibus, carne vitulina &c. lenissim dosin minuendo, & paulatim cibos ex lacte, & ovis factos intermiscendo, tandem carne sublata ova & lacticia substituendo, tandem & hæc tollendo, & loco prandii dictam dosin lactis præscribendo; ita ut ternis vicibus dosis dicta de die assumatur; quorum institutum omnino est laudabile, sed quia cujusque non est eadem victus ratio in quantitate, idè certa lex omnino præscribi non potest, sunt venim quibus ter in die lac dare non sufficit, iis ergò, quater sumi permittitur bis cum pane, & ovo, vel sorbitiuncula, quæ fit ex lacte, & oriza vel farina orizæ vel hordeo mundato, & saccharo

ſaccharo diverſo modo paratis, & bis ſine pane: Sunt alii, quos quater bibere oportet, alii quos bis tantum, & hi ſunt quorum ventriculus eſt debilis, nam qui robuſtiores ſunt, majorem quantitatem ferre poſſunt, & his terna ſumptio ſufficit, in quarum media panis albus loco prandii additur, aut ova recentia, aut condita per butyrum recens, oriza cum lacte cocta, vel cremor lactis & quæcunq; cum lacte parata, ſuperbibendo denique hauſtum lactis loco alterius potus; quo autem pauciora heterogenea, & à lactis natura diſcedentia aſſumantur, eò minus timendæ ſunt alterationes, in uſu lactis obvenientes: quæ omnia adſtans medicus prudentiſſimo judicio pro diverſitate accidentium diſponere noverit.

4. Longitudo temporis lactis ſumenditæ diu protrahi debet, quamdiu non omnis materia arthritidem cauſans è corpore exhalaverit, quod à diurnitate morbi eſt computandum, & ab obſervatis huc uſque feliciter curis deinceps arguendum: *triemeſtris hæcenus ordinaria fuit, oportunum autem lactis aſſumendi tempus judicatur eſſe vernalis, & illud quidem à principio Maji uſque ad finem Julii.*

D. Jacob. Sachſius à Leuvenhaim, Medicus, cum viveret, feliciffimus de republica Medica optimè meritus, & amicus meus integerrimus, cujus obitum cum multis cordetenus doleo, communicatam ſibi à Generoſo Barone methodum inferuit Tom. 1. Ephem. Medic. German. pag. 315, ſequentibus verbis.

1. Lac quod aſſumendum ſit de rubra vel nigra vaccâ, nec prægnante nec ſeniore; optimum ſi haberi poſſit de

vaccâ, à qua vitulus jam ſublatus eſt, & quæ Taurum ruruſus non admittit.

2. Lac unicuique bibendum ſecundum complexionem & conſtitutionem ventriculi parum vel multum: Si ventriculus debilis, quater vel quinquies per diem lac bibendum. Si quinquies, ita tempus dividendum, ut per trihorium ab ejus uſu ventriculus quieteſcat: ſi quater, ſingulis quaternis horis potus lactis repetendus erit. Ipſe ter tantum bibo, nimirum mane circa 6. à meridie circa 12. & vèſperi circa 7. ſingulis vicibus 2. quartarios, ſive Libr. vſ. ad minimum aliàs per diem 7. vel 8. quartarii bibendi ſunt.

3. Antequam lactis cura ſuſcipiatur, bis vel ter corpus evacuandum eſt, quod intra 10. vel 14. dies peragendum: purgationes ſecundum complexionem ægri dirigendæ;

4. Inde lacte bibendo ſit initium, & conſultius, ut calide hauriatur, prout à vaccâ eſt emulſum.

5. Ne concreſcat lac, de ſaccharo, ſi lubet, poterit injicere, quantum placet.

6. Si alvus conſtipata, manè ſumantur gran. 20. Rhei pulv. in primo hauſtu lactis, ſuperbibendo reliquum lac, aut circa vèſperam ſumantur 8. vel 10. gran. Eſſent. rhabarb. cum lacte, & hoc toties repetendum, quoties neceſſitas requirit.

7. Quidam, præcipue intra primas 10. vel 12. ſeptimanas ſingulis menſibus lenem interponant purgationem, ſi videatur eſſe neceſſarium: Si etenim alvus quotidie aperta, nec lac in ventre morretur, ſufficere poterit Rhabarb.

8. Si lac aliquam excitet diarrhæam, antequam bibatur, parum ebulliat, addendo

dendo aliquid salis, & sic calidum hauriatur, si prima vice non succedat, repetatur altera vel tertiâ.

9. Si aliquis calor accedat ex usu lactis, tertia pars decoct. hord. cum passulis lacti affundatur.

10. Si sitis extra eas horas, in quibus lac bibitur, decoctum hordei cum passulis sumatur, aut in ejus defectu haustus aquæ frigidæ fontanæ.

11. Durante hoc lactis potu nulli alii cibi assumendi sunt, præsertim in principio.

12. Postea si lubeat, circa meridiem panis similagin. ℥j. vel ij. sed saltem de medulla assumantur quæ lacti immergantur & simul comedantur. Si lac jam per aliquot septimanas haustum, bis per septimanam ovum forbile, sed absque sale, cum pane similagineo conceditur. A pane fermento subacto penitus abstinendum, ne lac in ventriculo in caseum degeneret.

13. Si lac per 14. septimanas adhibitum fuerit, tunc securius de sequentibus cibus assumi poterit, ita tamen, ne ventriculus obruatur & de lacte subtrahatur.

14. Ex cibus itaq; conceduntur oryza in lacte cocta, ova forbilia, aut in butyro insalito friza, insulsum butyrum cum pane similagineo, pultes lacteæ & alia lacticia, ita tamen ut in omnibus sal absit.

15. Per æstatem vaccæ, quæ lac supeditant, in optimis pascuis & sicciorebus locis non paludinosi alendæ; per hiemem ex feno, stramine tritici, & surfuribus triticeis.

16. Tempus, quamdiu lac adhibendum, exactè definiti nequit, quo diutius hau-

ritur, eo perfectior cura; sunt qui podagra valde afflicti, ne malum redeat, continuò, alii per annum, alii per annum & sesqui annum, lac hauserunt. Quidam per dimidium annum curam lacteam adhibentes, cum ad pristinum lacteam victum, & in eo miscellâ ciborum excederent, rursus podagra fuerunt correpti: redeuntes verò ad curam lacteam, podagram rursus expulerunt.

CAP. V.

Adducit Testimonia Cl. Virorum: & nonnulla adhuc observata digna monet.

Quoniam verò non indifferentem hæc cura omnibus applicanda, nec lac temper & omni arthritidi conveniat, quod jam dudum Couis noster monuit 3. aph. 6. Lac caput dolentibus, febriantibus, Illia suspensa murmurantia habentibus, siticulosi, in febribus acutis, biliosas dejectiones habentibus, & quibus sanguinis multi dejectio facta est, malum est, omnes circumstantiæ probè erunt considerandæ, & viscerum temperies, ventriculi præprimis, intestinorum & hepatis accuratè examinandæ, ut patet ex judicio Exc. Romani Medici Gabrielis Fonscæ, Innocentii X. & successorum Pontificum Archiatri, cujus literas hic apponam.

L'approbatione di Fonscæ.

Ho visto & letto questa maniera di pigliare il latte per sanar la gotta, alla maniera non occorre aggiungere altro, perche la trouo essattamente descritta, solo resta d'essaminar & considerar bene, à chi convenga pigliar il Latte, & à questo rispondo, che se la podagra proveniene d'una causa ò materia biliosa, tenue & calida, che provenga dall' eccessivo calor

Calor del hepate, pigliar il Latte di vacca d'afina fia buono per 40. giorni continui, finita la qual cura, si può con buona dicta ritornar al viver ordinatio, mentre fia moderato: ma se la podagra procede d'una causa fredda d'una destillatione della testa, non mi pare, ch'il latte sia convenevole à quella complessione.

Neque movent nos difficultates aliquot, quæ videntur lactis curam reddere subinde periculofam, quarum mentione etiam facit *Cl. Thirmar* p. 47. Inappetitæ scilicet, periculû, & morbus magnus: omnia enim illa symptomata, & graviora adhuc, prudentia medici declinari, & si non evitari, tamen corrigi possunt, observatis his, quæ capite præcedente inuimus.

Accedunt testimonia *Cl. Virorum*, quibus multos usu lactis integrè convaluisse probatur. Testantur id Medici Lovanienses, Bruxellenses, Mediolanenses, Romani & alii plurimi, inter cætera referre placet fragmentum Epistolæ Parmæ ex Italia perscriptæ.

Weiter habe ich etwas mehr neues / das dem Herrn wird lieb seyn / und ein grosses Interesse eintragen. Vor 4. Monaten ist einem Patri Ord. S. Bened. ein Recept auß Niederland kommen / vons Podagra / seines Alters über 70. Jahr / welcher sich nicht rühren oder wenden konnte / drey Monat lang gebraucht er dasselbig Recept / ist erlediget worden von allen Schmerzen / kan schon gehen und alle seine Glieder rühren: Dieses Recept hat er communicirt dem alten Conte Simonetta, welcher fünf Jahr lang auff keinem Fuß stehen / weder sich rühren können / nach Gebrauch desselbigen / kömmt

er jegund überall / und gehet hin wo er hin wil / vorgestern hat er von seiner Cur dieses alles zu Hof des Herzogs erzhlet / ist sich gewiß zu verwundern / und scheint ein Miracul zu seyn / er empfindet jetzt keine Schmerzen auff der Welt mehr / seine Finger die Fursfelt seynd gewesen / und durch das Podagra kurz worden / Doctor Pomponio Sachi curirt ihn / und bringt's auch zurecht. Weiter hat er noch einen Pater zurecht gebracht / und eine Frau zu Meiland. Auf die zehen Cavalier seynd in zwey Monat durch selbiges Recept zurecht gebracht worden / &c.

Idem testantur celeberrimi Medici, Perillustris, Magnificus & Excellentiss. D. Doctor Franchimont, Protomedicus Regni Bohemæ, & c. D. Pobrezensky de Nigro Ponte, Philos. & Medicinæ Doctor, ejusdemque Professor in Academia Pragensi, & D. Beali, Practicus ibidem felicissimus.

De Barone, qui capite præcedenti methodum curatoriam communicat Dn. Sachsius, scribit prælaudatus Dn. Sachsius à Levenhaim. Cum amore sanitatis huic diætæ severiori sese obstrinxisset, factum est, ut qui ante nec pedem, nec manus movere poterit, ad se viderit immutatum hac lactea diætâ, ut nunc ubique baculo incedere, equos ascendere, venationibus interesse, manibus cibos dividere, et alia munia ritè peragere possit.

Colaphonem labori nostro imponet excell. Dn. Sorbait p. 74t. inquiens: Nos hac hominum ætate plures vidimus per diætam lacteam esse ex toto liberatos, vel saltem rarissimis & vix æstimabilibus vexari doloribus. Narravit mihi S. Cæs.

Majest. Chirurgus Joannes Pila, se à tribus jam annis, quibus se huic diæta emancipavit, etli frequentissimis ante torqueretur paroxysmis, ita ut in summa articularum impotentia miserandū traheret spiritum, nullis omninò cruciari doloribus, imò facies est vividi coloris, expeditissimè ambulat, proles absque impedimento generat, ita ut renatus ex integro videatur. Similem ferè ex diæta hac fructum percepit Excellentissimus & Illustrissimus Comes de Rönigsegg/Cæs. Majest. Consiliarius intimus; item illustrissimus Comes de S. Hilario; item Cubicularius quidam Cæsareus. Plurimi itidem alii, qui aliàs summè erant flaccidi, ex lacteo hoc fonte restoruerunt.

Coronidis hoc notandum, podagricos ut plurimum mori ex eo, quod natura materiam podagricam ad partes externas expellere nequeat: tunc oritur internorum viscerum phlegmonodis & inflammatio, cordis præprimis, hepatis & ventriculi, maximè circa pectus sen-

tiuntur oppressiones cum subitaneo virium collapsu: tandem symptomatum agmen & vitæ portam elaudit singultus: hoc modo, C notante celeberrimo Dom. Sorbait) Princeps de Gontzaga & plurimi alii è medio sublati sunt, & ante biennium Illustrissimus Comes Ysenburgicus, cujus lethali morbo unà cum Excellentissimo & Celeberrimo Dn. Doctore Geilfusio interfui. In tali casu laudantur Spirit. Theriac. Tinct. ☉. Tinct. Bezoard. D. Michaelis. Species diamararit. frig. a. ℞ij. ad ℞j. in decoct. vel Tinct. polypod. exhibitæ, quas adeò extollit sæpius summo cum honore nominatus Dn. Sorbait, ut etiam scribat, pulverem hunc mira facere, quod non solum in propria uxore, sed etiam in aliis plurimis sæpissimè sit expertus. Tali in casu exulent Narcotica.

Sapienti sat!

DEO sit laus & gloria
in æternum.

DISPUTATIO XIII. SCRUTINIUM PESTIS,

RESPONDENTE

JOH. RUDOLPHO NEUHUSIO,
H. Bernensi.

A. Iehova sit initium.

I.

Quâ truculentia pestis plurimas Ger-

mania regiones peragrando depopuletur, quot urbes incolis horrenda strage exhauriat, & qualem omnibus circumjacentibus hucusque ab ista perniciofa liberis.

liberis metum atque horrorem incutiat, palam est: Omnes enim ad ejus mentionem pavescimus, nullus est quem formido non occupet, cum mors ipsa malorum appareat minimum iis quos ipsa invadit. Itaque in tempore de debellando ac à mœniis arcendo astutissimo atque simul fortissimo hoc hoste consilium in eundem censui. Quibus itaque armis, quo valore, quibus confederatis & stragematibus humano generi insidietur, illudque oppugnet, breviter inquiremus, ut eò melioribus ac maximè proportionatis armis instructi, ipsi resistere eumq; invadentem jugulare possimus.

II.

Pestis ergo, quam describere animus, est morbus Epidemicus, contagiosus, consistens in summa sanguinis turbatione per materiam aliquam subtilem malignam inducta, cum apparentia ex anthematum, anthracum, bubonum aliorumque symptomatum horrendo apparatu.

III.

Unde autem sit, & quomodo generetur materia illa maligna, primò inquirendum, ad quod pauca quædam ex physicis petenda. Notum est pro variatione figuræ particularum terrestrium earumque compositione & conjunctione varia fieri interjacentia spatiola, quæ à materia tantùm subtilissima occupari possunt; Quæ materia quia indefinitæ est figuræ in illis spatiolis concrefcere & in parvas abire massulas facillimum est, quæ massulæ pro varia figura & magnitudine spatiolorum istorum variè etiam modificantur, qualem etiam concretionem nobis descripsit *Des Cartes* in explicatio-

ne Phœnomenon magneticorum, quam vocat materiam striatam. *Part. III. Princ. § 88.* Sed prout illa materia striata nascitur in spatiolis inter globulos cœlestes triangularibus: Ita hæc nostra in spatiolis particularum terrestrium, de qua videt eundem Authorem *Part. IV. Princ. §. 185.*

IV.

Quia autem unumquodque corpus sibi particularem habet talem materiam magis vel minus cum poris aliorum corporum convenientem, variæ antipathie & sympathie oriuntur; Illa autem cum qua nobis negotium, ita modificata est, ut minimè cum porulis & textura nostri sanguinis conveniat, sed illum, si ipsi immisceatur omnimodè turbet & molleculas ejus planè destruat, unde maligna vocatur. Et pro majori gradu inconvenientiæ major & major etiam est gradus malignitatis.

V.

Non putem autem illas massulas nudas & sine vehiculo, è telluris gremio vel undecunque tandem sint, nobis afflari, nec diu ita solas persistere posse, sed iisdem particulis talia spatiola intra se continentibus, quasi in sinu gestantur & hinc inde deferuntur; quæ si sanguini nostro, sive jam fiat per respirationem sive contactum sive alimenta, &c. communicentur, à calore vitali eorum erant gastulis excutiuntur; Et quia velocissimè moventur, facilè sanguinis compagem & mixturam omnimodè turbant non aliter ac fit in vino vel cervisia fulmine tacta; Quia autem hæc particule terrestres tales massulas in se continentes uniusmodi & æquali copia non semper adsunt,

neque ab astris materia subtilissima eadem copia nec ejusdem generis ad nostram terram defertur, etiam hæc lues pestilentialis miris variatur modis, nec iisdem semper remediis arceci vel excuti potest.

VI.

Insuper notandam est sanguinem ex certis quibusdam guttulis sive molleculis componi, quæ quamdiu integræ & legitimo modo dispositæ manent sanguis turbatus dici non potest, quanquam interim valdè impurus esse possit. Exemplo res fiet clarior; Si acervus frumenti ex puris & pulcherrimis granis sit congestus, purus erit, at si alia immisceantur, ut lapides, ligna, &c. impurum quidem dicitur frumentum, nullo modo autem turbatum vel destructum; sed quando jam impurum est & singula grana comminuantur, tunc demum destruitur & turbari dicitur. Idem accidit in sanguine, quanquam variæ particule heterogeneæ sanguini immisceantur, nondum tamen turbatur vel destruitur ejus mixtura, etsi cacochymia oriatur; sed quando molleculæ ejus destruuntur, statim turbatur & corrumpitur, & secundum varios gradus hujus turbationis variæ fiunt febres, inter quas ultimum gradum obtinet pestilentialis vel pestis.

VII.

His jam positis facilè omnia phænomena, quæ circa pestem observantur explicari poterunt. Contagium epidemicum & multiplicationem ejus quod attinet, obscura esse non possunt, modo attendamus ad continuam insensibilem

corporum nostrorum transpirationem, aeremque nobis circumjacentem talibus scaterere posse particulis, quæ talem in sinu gerunt materiam subtilem humano generi exitialem; Et quamdiu illa spatiola in illis corpusculis integra manent, continuò novas in illis concresecere massulas tales deleterias; imò illa materia subtilis in corporibus infectorum sibi secundum figuram suam excavare & post se relinquere poros, in quibus postea aliæ concresecant sibi similes, & ita brevi tempore valdè augetur veneni copia & multiplicetur.

VIII.

Quod autem plures in eodem aere his particulis imprægnato degeneres, imò frequentius circa ægrotos versantes & absque præservatione hæc lues non inficiantur id diversæ eorum sanguinis humorumque circulantium dispositioni respectu veneni adscribendum sputo; quod videmus in melancholicis, qui non tam facilè in peste inficiuntur ut alii; Hinc facilè etiam ratio reddi potest, quomodo accidere possit, quod certæ tantum familiæ hæc affligi, reliquis intactis observentur; quod illud venenum nunc magis adultis quam infantibus & contra, nunc magis sexui masculino quam fœminino & contra &c. insensum & exitiale sit.

IX.

Ex sanguine ita turbato nullos vel paucissimos posse generari spiritus facile cuivis attendenti patet; eodem modo ut videmus fieri cum vino vel cerevisia fulmiæ tacta, ubi ne guttulam

qui-

quidem spirituosus liquoris elicere possimus. Hinc tam magna statim virium prostratio, appetitus imminutio (quam & alia etiam subit causa) anxietates cordis & lipothymia frequentes; continuo enim multi deperduntur animales spiritus per insensibilem transpirationem, unde restauratione semper opus est, quæ tamen hic non subsequitur.

X.

ET quia sanguinis legitima textura destructa est, particulae æquales qualibus, secundum naturæ leges magis associantur, v. gr. salinae salinis, sulphureæ sulphureis, &c. & omnes sui juris fiunt, quia vincula disrupta sunt: Ita ut diversæ illæ materiae non tam sint pestis causæ quam producta morbosa, quod semel annotasse sufficit; Perseverante autem adhuc sanguinis circulatione, nunc ejus pars salina & magis rarefrens, nunc pituitosa vel terrestris ipsum cor ingreditur, & pro diversa illa dispositione nunc citius nunc tardius rarefit, unde pulsus, nunc celer nunc tardus, nunc magnus, nunc parvus, nunc fortis, nunc debilis, imò aliquando intermittens est, vel plane cessat, quamquam imminutio spirituum animalium multum etiam ad languorem & debilitatem faciat. Si autem ab acredine salium jam sui juris factorum cor lancinetur, statim, quia musculus est, convellitur, & ad violentum motum à spiritibus animalibus cum impetu influentibus cogitur: accedente interim etiam propter consensum spasmodica contractione arteriarum præcipue circa cordis basin ubi à pluribus nervulis complecti in anatomia observantur.

Hinc sanguis, cum violentia ex corde expressus non inveniens commodam viam per arterias transeundi, repercutitur quasi & in latera vim suam exerit, & ita palpitationes cordis excitat, de quare videtur Willisium.

XI.

Necessario etiam hinc inde variæ in diversis partibus resultant obstructions, unde tot postea oriuntur symptomata. Nam pro ratione diversitatis materiae obstructis & diversitate partium earumque dispositione symptomata aliud & aliud erit: quæ diversitas in eadem peste ab alio non dependet quam à diversissima constitutione tum humorum tum texturæ partium solidarum variorum hominum. In uno enim subjecto, cujus sanguis multis jam scaret particulis salinis, vel etiam sulphureis alia eaq, graviora apparebunt symptomata, quam in alio cujus sanguis antea legitime temperatus fuit, alia item in alio cujus sanguis pluribus particulis viscosis, crassis, aquosis vel terrestribus infarctum est, minima etiam occasio, quæ facile hic determinari nequit, efficere potest, ut talis vel talis materia in hanc vel illam potius partem secessum faciat.

XII.

Si forte particula salinae acres in capite deponantur ibique fibrillas nervosas vel membranofas vellicant sive lædunt ejusdem dolorem ingentem pungitivum sive mordacè producunt & non permittententes ut pori cerebri blandè subsideant vel claudantur vigiliis continuas inducunt, e contra si crassiores pituitosæ & viscidiores ibidem potius segregentur, quæ poros cerebri oblinunt &

principia nervorum aliquomodo obstruunt, ut spiritus animales, qui jam tum in minori adsunt copia, in nervos influere, eosque sufficienter inflare non possint, soporosi isti in peste sæpius observabiles affectus oriuntur, si v. gr. in specie meatus nervi auditorii obduran- tur, ut in peste Wiensensi sæpe observa- tum est, ægrotantes auditu privantur. Quando autem salia illa in meningibus poros ista obstruunt, ut inflammationes causentur, deliria phrenetica exsurgunt.

XIII.

QUando illa salina congeries ad sto- machum etiam vergat, statim li- quor ille gastricus seu fermentum stoma- chale vitatur & appetitus imminuitur & prostratur, acidum enim ab illâ, quia al- kalinâ potius est naturæ maximè infrin- gitur, unde concoctio in ventriculo non amplius legitimè procedit & alimenta nõ in chylum laudabilem, sed in foetidam putrilaginem abeunt, quæ ad vermes excludendos aptissima, gaudent enim valdè calore tali putredinali; mirum ita- que non est in peste Wiensensi integra agmina vermiû in principio morbi pro- diisse, ut notat *D. Sorbais*, ut plurimum enim tempore pestem antecedente pluri- ma & variorum generum insecta præser- tim muscarum multo majore turba, quam aliàs consuetum est observantur, quæ suis ovis & aërem & cibos conspurcare solent, quæ ova in corpus nostrum ad- missa aliquamdiu ibi latere & tandem ali- quando accedente putredine sive calore putredinali excludi possunt. Hac de re videatur *Cl. Rhedi*,

XIV.

SALIA illa acredine sua stomachum vel- licantia nauseam cum vel sine vomitu producere possunt; sæpè acrimoniam suam in superiore ventriculi orificio, quæ pars acutissimi est sensus, exercent & car- dialgiam vel anxietates excitant; ali- quando ita caustica sunt, ut ipsas stoma- chi tunicas corrodant, imò nonnunquã sphacelentur, quod etiam de aliis visceri- bus est intelligendum, si eò potius pro- pter laxitatem vel obstructionem aut aliam dispositionem præeuntem depo- nantur.

XV.

SI ad intestina pertingant, sive jam hoc fiat mediante bile vel succo pan- creatico, vel immediatè ex ventriculo aut glandulis intestinalibus perinde est, saltem fibras intestinalorum nerveas velli- cabunt & ad excretionem continuò sti- mulando diarrhæas, vel vasa corrodendo dysenterias & alios excitabunt motus convulsivos, & ut alibi sæpe etiam gan- gramam aut sphacelum inducent.

XVI.

QUOD si caustica illa salia in vasis ca- pillaribus partium carnosarum & membranacearum subsistunt, ibique ob- structiones generant, inflammationes & carbunculos producunt, non minùs in partibus internis quàm externis; Maculæ autem & petechiæ generantur quando hinc inde corrosis vel obstructis & dein- de laceratis vasis capillaribus subcutaneis, sanguis extravasatur, in parva tamen quantitate nulla subsequente inflamma- tione, si particulis subtilioribus in auras avolantibus terrestiores tantum relin- quuntur,

quantur; quarum ratione varii inducuntur colores; quando autem iterum disparēt, materiam illam introcedere & partes nobiliores adoriri judicandum est.

XVII.

AT non tantum sanguis turbatur, sed & reliqui humores circulantes vitiantur ut lymphæ, ita ut in glandulis quoque præcipue conglobatis; quia poros arctiores minusque rectos obtinent substantiamque molliorem habent, obstructions oboriantur, ubi si lymphæ stagnet & colligatur glandulas nunc plures nunc pauciores in tumores attollat, quo ipso vasa sanguifera circumjacentia comprimuntur, sanguisque ibi stagnare cogitur, unde bubones suas ducunt natales, qui quidem tam formidabiles, ut anthraces, non sunt, modo citè tractentur. Observatum enim est plurimam partem eorum quibus bubones eruperunt in ultima Wiensium peste evasisse, præcipue si in partibus nobilioribus suam non fixerunt sedem.

XVIII.

Lymphæ hæc vitata nonnunquam vasa salivalia obstruit, unde sitis inextinguibilis, oris siccitas & ardor necessariò consequi debet; Saliva enim ab æstu interno è delata à particulis aquosis sufficienter dilui non possunt; sero interim ad alias partes tendente ubi liberior ipsi conceditur via, sæpe enim ad intestina copiosius ruit & tunc diarrhæis materiã præbet, nunc in renibus copiosius percolatur & urinae profluvium causatur; quod in peste Wiensium sæpius factum, ut à prædicto Wiensium Medico annotatum est. Nec multum facessit negotii

explicatio inconstantiæ & variæ urinae mutationis; Quia omnes humores corporis in conveniente sua dispositione sunt turbati, quis mirabitur, si renes aliquando magis aliquando minus obstruantur, si eorum fermentum vitietur, & cum massa sanguinis non sit ubique sibi æqualis, urina nunc de hac nunc de illa plus minus participet materia, nunc tenuis & cruda, sæpius tincta valde, nunc crassa & turbida, imò pessima segregetur, nunc nigricans oleaginosa aut livida corruptionis lethalis certum indicans excernitur. Alia adhuc multa in peste observantur phænomena, quæ tamen æque facillè per posita illa principia dilucidari posse perfido.

XIX.

His jã prædictis, quo pacto rationalis præservatio & curatio superstruenda sit, porro videndum; Quia materia illa subtilis pestilentialis vires suas exerit sanguinis compagem solvendo texturamque omnimodè turbando, omnia ea ad præservationem necessariò observanda esse censeo, quæ sanguinis mixtionem fartam rectam servare possunt. Quo facit Diætã, quæ si legitima instituaturn multum auget optimeque conservat corporis robur. Consistit autem in conveniente regimine sex rerum non naturalium. Ex quibus præcipue hic considerandæ sunt, aer & animi pathemata, de cæteris mediocritas recommendatur.

XX.

Quia continuo tali tempore aerem jam infectum & talibus particulis imprægnatum attrahere cogimur, nil consultius esse patet, quam citò se in alias sanioris conferre aeris regiones juxta tritum illud:

Mos:

Mox, longè, tarde, cede, recede, redi;

Cùm autem non cuius officium hoc permittat, nec sine conscientie læsione id semper fieri possit, aer quantum potest corrigendus, depurandus & ab istis particulis lethalibus liberandus, quod optimè fit igne luculento, ex lignis resinosis & aridis, juniperinis, quercinis, abietinis, &c. accenso, & fumigijs varijs, quæ ex sulphure, myrrha, pulvere pyreo, baccis juniperi, tabaco, &c. fieri debent; quo pertinet Eolipila, quam commendat *Excellentissimus atq; Experientissimus Archiater Hassiacus, hujus Universitatis Med. Professor Primarius, Dn. D. Waldschmied.* Item campanarum sonitus & bombardarum frequentiores explosiones. Modus autè quo hæc & similia operentur ex seq. thesi 27. facile concludi poterit; Interim aer privatus circa domicilia & in habitationibus infectorum cautè fugiendus, si verò quis ex officio ægrotis adesse cogatur, monitum *Celeberrimi Dobrizenski Professoris Pragensis* diligenter observet, salivamque nunquam deglutiat, sed exspuat, quod etiam intelligendum de iis rebus, quæ ad præservationem in ore masticantur quæ nunquam deglutienda, facile enim aer infectus se salivæ in ore commiscet, unde observatur venenum vires suas in ventriculo præcipuè exferere, prout prædictus Author in suo tractatu de hac re annotat. Nunquàm etiam jejuno ventriculo is tempore pestis egredi debet, qui suæ studet sanitati, fermentum enim ventriculi tunc temporis sopitum quasi jacet & aciditate sua, ut aliàs fit, venenum destruere & mutare non potest.

XXI.

Quantum ad animi pathemata, tranquillà debent esse omnia, præcipuè contra metum, terrorem & pavorcm firmandus est animus, qui si crectus sit & imperterritus, medicinæ loco est, melancholicæ imaginationes musica vel poculo hilaritatis abigendæ; Experientia enim testatur pusillanimes & meticulosos citius peste corripì, quam qui cordatè Dei voluntati sese subjiciunt, fiduciam suam primò in Deum, postea in medicum ejusque præscripta medicamenta firmiter ponunt, & interdum ad recreationem corporis & animi, hilarem transigunt horulam.

XXII.

Corpus etiam ab omnibus impuritatibus liberandum, liberumque servandum; vitiosi humores, si copiosius adfuerint, in tempore lenitivo aliquo medicamento ex primis viis & corpore deturbandi; non autem quævis vetula vel agryta à consilijs sit, quamquam facilè, vel stercore passerulorum, muscerdâ vel antimonio aut Euphorbio alvum citare possint; sed prudens hac in re medicus est consulendus; nec generalis hac in re regula præscribi potest, quia mutatis circumstantijs ipsa etiam medicamenta mutanda; purgantia autem fortiora planè exulent, movendo enim & agitando humores, texturamque sanguinis laxando veneno januâ magis aperiunt. Sufficere itaque possunt pilulæ aloeticæ vel pestilenciales Ruffii vel vinum aloeticum &c. ut alius semper sui memot retineatur.

XXIII.

Vomitória nunquam sine prudentis medici consilio tali tempore in usum vocar-

vocanda, quando autem tempestivè & iusta dosi, ad vomitum propensis & facilibus, iisque quibus stomachus multa materia pituitosa & viscida infarctus, exhibentur, multum commodi afferre & sæpè periculosissimos morbos avertere vel in primis incunabulis ingulare possunt; Et vix tutiora dantur Φ o Emetico Myrsichti, Vitriolo albo, vel aliquo alio emetico diaphoretico ex antimonio.

XXIV.

Venzectio planè proscibenda, nisi in valdè astrictis maximeque plehoricis, de qua vidè inferius.

XXV.

Reliquarum etiam purgationum corporis per hæmorrhoides, menstrua, &c. fluxus, quibusdam consuetus, omninò procurandus, ne retentis iis sanguinis legitima dispositio mutetur.

XXVI.

Quoniam venenum ut plurimum se primo lymphæ insinuat, ibiq; etiam diu latere potest; in præsertione maxima laus fontanellis debetur, præsertim in hodierna peste, ut experientia testatur: Notat enim Medicus quidam Wiensis, per tales fonticulos in peste affectis statim maximam nigrantis ac foetidæ materiæ copiam affluxisse; & plurimam partem eorum, qui talibus instructi erant, evasisse; imò prædictus Author sui & amicorum suorum conservationem maximam partem adscribit, non quidem fonticulis, sed aliquali eorum succedaneo, dum scribit se in utroq; inguine incisione facta emissarium parasse, quæ cutis crassitiem paulò excederet, transversè digiti tantum longitudine illi postmodum turundam indidisse,

ne vulnus coalesceret; & tò pacto perpetuo seri effluxui occasionem præbuisse, cujus exitum in illo ut & cæteris uberio-rem semper fuisse, quo tempore major infectorum numerus occurreret; hocq; auxiliu ad eò proficuum fuisse, ut ne unus quidem eorum peste correptus fuerit. Itaque & præcipuè cavendum eò tempore à fonticulorum occlusione, quæ etiam de aliorum ulcerum rheumaticorum, maximè in femoribus & partibus inferioribus curatione intelligendum; ut plurimum enim illos qui talibus & similibus ulceribus affligebantur, in aliis pestis temporibus evasisse testantur multi Celebrissimi Authores. Alia est ratio cum foedis illis ulceribus à lue venerea prognatis, quibuscum pestis se aliquando faciliùs conjungit.

XXVII.

Quia autem neque hæc sufficienter nos præservare possunt, ad specifica contugiendum; Talia autem duplicis generis constitui possunt: scil. quæ tales continent particulas, quæ poros materiæ hoc venenum generantis faciliè ingredi, mutare ac diffringere valent; Si enim huic materiæ pori ad motum & figuram suam accommodati non ampliùs supersint, faciliè destruetur & dissipabitur, quia multo majori copia talis materia reperitur, ubi liberiùs movetur & poros ad suam figuram efformatos offendit, ut videre est in magnete, circa quem & in quo semper major invenitur copia materiæ striatæ, quam alibi, quia poros habet motui & figuræ suæ valdè accommodatos; Si autem pori ejus mutantur, sponte illa materia striata recedit & vis ejus perit. Secundò, quæ

quæ tales in se habent poros & meatus in quos materia illa subtilis pestilentialis facile intrare non item egredi potest, sed ibidem vel mutari vel cum particulis istis inviscantibus præcipitari debet. His addi possunt, quæ sanguinem leniter agitant, motumque particularum minimarum in sanguine ita augent, ut qua data porta per corporis poros eliminantur, sanguinique optima textura conservetur. Et his venenum sive fitin- sive extra corpus tolli posse nullus dubito. Sunt autem vel interna vel externa.

XXVIII.

EX internis in prima acie stant acida blanda, acutis enim & scindentibus suis particulis facile se in tales poros ingerere spatiolaque talia mutare possunt, quæ nunquam & alio etiam profint respectu, quatenus scilicet sanguinis compagem arctiorem reddunt, ut postea resolutioni non tam obnoxius sit; Quatenus item fermentum ventriculi roborant, acidum enim blandum naturæ ejus valde amicū. Et in his maximam poni posse confidentiam, ratio, ut dixi, suadet, & experientia testatur. Vinum autem quia tale blandum & naturæ nostræ amicū subtile cōtinet acidum vix ulli cedit alii. Hoc solo se præservavit *Sayerus Medicus ille Anglus*. Etiam *Excellentissimus atque Experientissimus Dn. D. Walschmied* / Præceptor meus nunquam non venerandus in peste Hanoviensi haustulo vini generosi recens ex cella allati atque ante visitationem ægrotorum assumpti sanum & incolumem se servavit. Cui compositum magis placet præsto habeat vinum citratum, camphoratum, ennulatatum vel infusum absynthii, carduibened, rad. angelic.

zedoar. Tale acidum blandum & amicū etiam possident poma citrea, & aurea, hinc in hodierna peste tanto cum successu usurpantur, & omnia quæ ex iis fiunt, ut morfuli, ex succo & corticibus citri, syrupus ex toto citro, &c.

XXIX.

His succedit vini acētum, tum simplex; qua se præservavit Clarissim. *Sylvius*, ut ipse testatur. *Ego sanè, inquit, ante novennium cum quotidie plures visitarem agros peste infectos, præcautionis loco aliud non sumpsi medicamentum quam vulgaris aceti vini cochleare unum, mica panis exceptum, & quidem manè, antequam inviserem agros; id remedi genus usurpavi per octo menses continuos, nec unquam minima percipi toto illo tempore ab infectione novam.* Tum compositum, cujus varie hinc inde prostant descriptiones & nomina: Celebre est illud *Uratravienſium Physicorum in Consilio Medico de peste* descriptum, vel illud *Theriaca* *Times à Guldenkleo*, cui addi possunt extract, rad. carlinæ, card. bened. centaur. min. flor. steech. &c. Vel simplicius multo fieri potest, si recipiantur Rutæ recent. miiij. scord. mij. conscissis affundantur ❖ vini optici ℥ij. addantur duo vel plura poma citria in frustra dissecta; & erit optimum medicamentum, quo se cum multis centenſis hominibus præservavit *in Polonia celebris quidam Medicus*, in diversis pestis temporibus, Ex his & similibus acetis sæpe cochleare unum vel alterum de die assumere convenit. Verum quidem est non omnibus in horum usu licere perseverare, propter singularem aliquam dispositionem melancholicam dictam, & tunc ab his vel abstinendum aut aquis quibus-

dama

dam destillatis simplicibus aut compositis diluenda, ut ∇ rosarum, lavend. rut. cinamom. buglossata vel borraginata &c. Spiritus autem acidi, ut salis aut nitri cum spiritu vini cohobando dulcificandi. Commodum etiam talia aceta aliis multis medicamentis præbere possunt vehiculum, tum ut junctis viribus agant, tum, ut sæpius opus est, nimium eorum calorem temperent prout in Theriaca, mitridatio, &c.

XXX.

Cum igitur præ cæteris omnibus ad prophylaxin tempore pestis acida cōducant, si accommodato cujusvis naturæ modo assumantur, in varia forma exhiberi possunt; si aliquid placeant conservæ, prostant plurimæ, ut rosarum vitriolat. violarum, floram calend. anthosborag. &c. quibus addendus spiritus aliquis acidus ad gratam aciditatem, ut spiritus salis, nitri, vel sulphuris aut acetum destillatum; Et stomacho jejuno quantitate nucis juglandis assumenda. Ex Syrupis exhiberi possunt, ille ex succo berberum, citri, arantiorum, ribesiorum, granatorum, acetosæ, &c. sed melius videtur, si illi succi saccharo ex jusculo aut vino assumantur; Ex talibus succis etiam tabellæ parantur. Magni hic æstimanda est aqu. alexiphar. Amstelodamensium & egregia illa aqua Prophylactica *Sylvii von der Schagen & Barbette*; quam describit *Sylvius Prax. Med. lib. 1. cap. 28. §. 31.* Hic etiam minimè spernendus usus tum Pri cruditū cremoris vel Tartari vitriolati; Etiam à pluribus variè cōmendantur spiritus ardentes, aquæ vitæ & Theriacales, quibus tamen non admodum fidendum puto, adde quod ut plurimum in ni-

mia assumantur quantitate, unde fermentum ventriculi obruitur & enervatur, ita ut blanda sua aciditate veneno amplius resistere non possit, senibus tamen & iis qui frigidioris sunt temperamenti magis prodesse possunt.

XXXI.

Quæ materiam illam pestilentialem in suis poris inviscant, mutant, præcipitant, vel per sudorem aut diaphoresin ex corpore propellunt, varia etiam sunt, & in variis formis reperiuntur, quia autè major eorum est usus in curatione inferius recensentur. Saltem hæc notandū, quod fumus nicotianæ per fistulam attractus huc pertineat, quo se præservavit *Clar. Diembrock* in peste Neomagensi.

XXXII.

Externè ad odorem maximè commendantur poma citria & aurca recentia &c. Balsama varia hinc inde ab Authoribus descripta. Cum successu conficiuntur pixidulæ sive noduli ex ligno juniperino vel alio perforati, quibus spongia aceto rutaceo vel alio Bezoartico aut theriacali aut balsamo rutæ præservativo aut oleo pestilentiali *Henisii* intincta inditur; Nimum autem suaveolentibus & pomis ambrae, graveolentibus item non multum fidendum, in medio tutius itur.

XXXIII.

Amuleta planè rejicienda non videntur, præcipuè illud *Helmontii* ex bufonibus; cujus & similibus vis in eo consistere videtur, quod habeant poros ita formatos, ut particula veneni faciliè & liberè se in iis movere possint, unde corpus nostrum deferentes eò se conferunt: quicquid enim movetur, eò tendit ubi minimam invenit resistantiam. Aliter

tamen planè & tutius agunt quæ ex variis alexipharmacis componuntur, quale egregium habet *Timæus à Guldenkleæ*. Imaginationi etiam hinc multum tribuendum esse libenter concedo; augetur enim confidentia.

XXXIV.

Nunc de curatione etiam pauca addenda. Cum acutissimus sit morbus, qui 24. horis sæpissimè jugulet, valde maturanda curatio: Ergo quando quæ tempore pestis ex improvise, cum horrore & calore per vices mutabili, dolore capitis vel dorsi, nausæ vel vomitu, anxietatibus & subita prostratione virium, animi deliquis vel aliis supra dictis accidentibus decumbat, non semper anthraces expectandi sunt aut bubones vel maculæ, nec de urina multum consultandum, aut videndum, quo vergat morbus, sed statim post Deum prudens consulendus Medicus, vel ubi talis haberi non potest, ipse sibi consulat æger medicamentis præcipuè alexipharmacis. infra & in variis de peste consiliis descriptis; cum non tam de hoste arcendo quam expellendo agatur.

XXXV.

Medicus autem statim ab initio vocatus, si ventriculorum impuritatibus repletum, ægrum nausæ abundum & ad vomitum facilem inveniat, emeticum aliquod tutum & non nimis violentum, quod citò suam exerat energiam & intra bihorium vel trihorium omnem absolvat operationem, exhibere potest; sive sit ex vitriolo albo, quod in peste Londinensi sæpe proficuum fuisse observatum est; aut infuso croci metallorum, quo sæpius utebatur *Seyerus*, sive alio

aliquo antimoniali, quod sursum tantum operatur. Sæpe enim emetico tempestivè adhibito non tantum multa symptomata impediri, sed etiam ipse morbus aliquando felicissimè averti potest; cujus operatione absolutà, sine mora ad alexipharmaca properandum. Abstinentum tamen ab emeticis, si vomitus jam symptomaticè adsit, & non nisi inanis vomendi conatus observetur, omniaque assumpta statim rejiciantur; tunc enim vel ab anthrace vel acrimonia salium ventriculi orificium vellicantium provenit, quod prius observavit in famulo suo medicus quidam in peste Dresdensi, cujus cadaver se aperuisse testatur.

XXXVI.

A reliquis purgantibus, præsertim fortioribus absolutè cavendum in curatione, non tantum enim impediunt diaphoresin necessariam, sed venenum, quod in exterioribus adhuc hæret partibus commovent, & cum sanguine commiscet, sæpiusque diarrhæas colliquativas hic valde periculosas excitant: Si verò non respondeat alvus, suppositoriis, vel leni aliquo clystere, blandè cienda: in Declinatione verò morbi lenè aliquod purgans vel laxativum exhibere convenit ad præcavendas recidivas.

XXXVII.

Non minus periculi plena, adeoque planè omittenda est venæsectio, totus enim sanguis, cum in sua mixtione turbatus, totus etiam evacuandus esset. Deinde eo ipso venenum, quod extra sanguinem adhuc hospitatur per venas ad cor derivatur: Hinc non mirum si experientia testetur omnes illos vel plurimam partem periisse, quibus venæsectio

sectio celebrata fuit: ut annotavit *Parvus* in peste per totam Galliam grassante, *Diamebrock* in peste Noviomagensi: *Hodges* in Londinensi, *Guil. Fabricius* in Luitanensi. *Anthonus Saracenus* in Genevensi, & nuper *D. Sorbaie* in Wienensi. Dari tamen posse casum quo non tantum admitti debet, sed etiam necessaria est, non nego. Scarificationes & hirudines quia ejusdem sunt generis, nihil ferè commodi afferre possunt, quanquam tantumdem periculi ac venæsectio non importent. Quia tamen inaniter cruciantur & torquentur ægri, consultius est abstinere, ut & à cucurbitulis sine scarificatione, nam affluxui materię locum dant.

XXXVIII.

Aliter autem de vesicatoriis judicandum censeo, effectus enim non exigui in peste comperti sunt, multum enim materię acris ex corpore educunt & ab interioribus partibus derivant, dum exeundi commodiore in ipsi præparant & aperunt viam, & in nucha, brachiis, femoribus, suris, præcipuè autem parum sub bubonibus applicari possunt, & optimè ex cantharidibus parantur, cavendum tamen ne talibus applicentur, quibus circa vesicam & urinam non integra res est, neque iis, qui hæmorrhagiis subjecti, neque prægnantibus aut nimium debilibus; sæpius etiam sunt renovanda & emplastro de melilotho vel alio insperfo pulvere de cantharidibus recentia servanda; ab inflammatione autem foliis brassicæ præservanda.

XXXIX.

Expertissima autem & securissima omnium sunt alexipharmaca & sudo-

rifera, quæ totum hoc arduum negotium absolvunt, & ad quæ tanquam ad sacram anchoram recurrendum, quamprimùm unum vel alterum apparet signum; veneni enim jam in corpore admitti vix alius enervandi aut expellendi superest modus; Exhibenda ergò sunt, quamprimùm possibile, aut si vomitorium præmittitur, si non cum eo quòd valdè conveniens, tamen statim absoluta ejus operatione, & quidem in majore dosi quàm aliàs; Et quia semper virium maxima est habenda ratio, semper à cardiacis confortativis concomitentur. Cordialia autem imprimis acida sunt eligenda propter rationes supradictas. Celebrerrimus *D. Margraffius Leidenfis Præcticus* se plurimas in peste Leidenfis ab hac luc liberasse ipse mihi testatus est, & quidem seq. modo. ℞. vini Rhenani pintam unam, Ther. veteris ad minimum 7, annorum 3. ☉ card. bened. ℥ij. m. stent per noctem, & æger in lecto ad sudorem compositus sumat cochl. iij. & sudat, post horas duas iterum iij. cochlear. & ita assumptionem & sudorem continuet per diem integrum. Inter sudorifera sæpius experta maximè præminent: Theriac. Androm. cœlestis, Mithridarium, Diascordium, Orvietanum, antidotus Matthioli, Elect. prophylacticon Timæi, El. de ovo & similia. Pulveres item Bezoardarii, Elixiria, Extracta, Essentiæ, Tincturæ legitimis menstruis paratæ; Inter magis simplicia commendantur à primariis, terræ pingues, aut sigillatæ, bolus armena, terra lemnia, turcica, silesiaca, &c. Ex vegetabilibus Rad. contrajerv. angel. petasitidis, dictamni, pimpinell. &c. herb. card. bened. Scord. Scabiosæ, rutæ,

absynthii, &c. baccæ juniperi, sambuci
Ebuli & ex his paratum rob. &c. Lignum
juniperinum, quercinum &c. aloës, myr-
rrha. Ex animalibus Lapis Bezoar, qui ta-
men famam non semper sustinet, qui ut
plurimum suppositivus est, C.C. unicor-
nu, Troch. viperarum, &c. Ex minerali-
bus ꝑ diaphoret. Bezoarticum minerale
&c. ut taceam de aliis plurimis de quibus
ipsi Authores videri possunt. Saltem no-
tandum volo farraginem medicamentor-
um non minùs quam ipsam pestem fu-
giendam esse, quanquam interim non u-
ni soli medicamento adhaerendum, sed &
forma & materia mutanda sæpiùs, ne na-
tura tandem illis assuescat, & pharmacum
medicamenti naturam exuat. Consuetudo
enim minùs movet.

XL.

Cordialia autem confortativa, quæ
his adjungi possunt & debent, sunt
Confect. alkermes, de Hyacintho, Aq.
Cord. Saxon. frig. & temperata; aq. con-
tra febr. malign. C.C. citrata, cinamo-
mi buglossata, cydoniata, Essentia citri
saccharata. Syrupus de acetositate citri,
succus citri recens expr. vel rubi idæi,
petlæ præparata, Nitrum perlatum,
Spiritus Sulphuris, pulvis cordialis præ-
tiosus, &c. ex quibus variæ concinnari
possunt formulae.

XLI.

Quanquam maxima pars symptoma-
tum morbo ritè curato tandem
spontè desinant, tamen paucula tantùm
brevissimè addere libet de urgentioribus,
quæ nonnunquam ipso morbo molestio-
ra & periculosiora videntur. In dolore
Capitis & Deliriis Epithema ex aq. Beto-

nicæ aut rosarum, cum aceto sambucino
aut calendulæ & opio paratum sæpiùs;
renovatum tepidè fronti ac temporibus
applicatùm conducet, aut columbæ & gal-
linæ vivæ dissectæ capiti capillis liberato
imponuntur. Aliis plantis pedum in for-
ma cataplasmatis ex fermento, ruta, sale,
sapone veneto, vel raphano cum sale & a-
ceto rutaceo mixto applicant. Hic valdè
etiam laudantur vesicatoria in nucha præ-
cipuè applicata. Vigiliæ statim ab initio
non sunt arcendæ, quia magis ad necessa-
riam diaphoresin faciunt, tandem tamen
externè dissectis columbis & gallinis pe-
dibus applicatis demulcendæ; Ubi si opus
sit, opiata ritè parata in parva dosi cum
appropriatis præcipuè volatilibus juncta,
magnum præstant commodum. Sopores
autem periculosi valdè sunt, unde omni
conatu ægri à somno arcendi allocutio-
nibus vel acidis acerbis volatilibus nari-
bus oblati aut aliis mediis. Si confortan-
tibus & cordiacis opus sit, præter supra di-
cta, confectio cordialis Rodolphi II. Imp.
à D. Sorbait descripta cum vino Malv. vel
supra dictis aquis sæpiùs assumi potest.

XLII.

Sitis & ariditas linguæ, quæ magis mo-
lesta quàm periculosa, spiritibus aci-
dis, ut salis, nitri, sulphuris, vitrioli, &c.
potui ordinario inditis, nitro item anti-
moniato, lapide prunellæ vel aliis succis
acidis assumptis diminui potest. Nausea
& vomitus si ab anthrace vel inflamma-
tione tali ventriculi orti, omnia ferè in
cassum adhibentur; aliàs vel acidis, sed
paulò magis austeris aut quâdoque opia-
tis Theriaca Dialcord. comescuntur.
Diarrhæa & Dysenteria, quæ periculosis-
sima & plerumq; lethales sunt sudoriferis
ad-

adstringentibus prospiciendum, ut bolo orient. præpar. terra ligillata, tinctura ter. Catechu. &c. Hemorrhagiæ quanquam aliquando critica existant, nunquam tamen securi esse debemus & semper ne inualeant vigilandam, citissime enim quandoque interficiunt.

XLIII.

Communissima symptomata sunt macula, bubones & anthraces; Macula superato veneno pestilentiali non magnam requirunt curam, Bubones verò à chyrurgis attendendi, & variæ dantur species, nec omnes ad maturitatem deduci possunt; qui mobiles sunt faciliùs quidem discutuntur, sed tutius videtur illos cucurbitulis seu ventosis fixos reddere & ad suppurationem deducere. Curantur autem ut reliqui glandularum tumores, aditis tamen semper antipestilentialibus, ut theriaca, mitridatio, cepis, allio, &c. Instar omnium esse potest vel emplastrum D. Hodges, vel magneticum vel maturativum *Uratissloviensium Physicorum*, quæ

in consilio medico descripta sunt. Quamprimum autem paululù mollescit tumor, non enim semper ruptio spontanea expectanda, phlebotomo aperiendus & mundificandus balsamo sulphuris therebinthinato, vel anisato unâ cum unguento basiliconis & Theriaca, non autem consolidandus, quod tamen tandem fieri potest vel prædicto balsamo & superimposito emplastro diapompholygos, aut solum prælaudatis emplastris. Carbunculi, qui multo periculosiores sunt bubonibus curantur primo impediendo, ne ulterius serpent, quod optimè fit butyro antidemonii, si linea circa carbunculum ducatur, quo ipso etiam fit separatio Escharæ & partium corruptarum, quæ pro secundo necessaria est. Alii ad ferrum & ignem confugiunt, quod non improbandum, si modo peritus adsit chyrurgus. Mundificantur postea supra dictis, & tandem ut reliqua ulcera consolidantur. Pauca hæc nunc sufficiant, plura desideranti Auctores citati forsan satisfacere possunt. Interim DEO sit Laus & Gloria in æternum.

DISPUTATIO XIV.

DE

M A N I A

vulgò

Die Tobsucht oder Wahnsinnigkeit.

RESPONDENTE

LUDOVICO GOTHOFREDO BUELIO

Marpurgensi.

I. N. J.

L. N. J.

PRÆLOQUIUM.

Quam accuratè hodierni Medicinæ Antistites actiones nostras corporeas, quas automaticas vocant, juxta regulas motus & leges mechanicas, neglectis tot Scholarum non entibus artificiosissimam illam corporis humani structuram cum aliis arte & industriâ compositis machinis comparantes explicare sciant, impræsentiarum ruminare instituti non est. Hoc saltem deprædico, quòd non solum ex tam clara & distincta operationum corporearum expositione Summi Conditoris sapientia & omnipotentia, verùm etiam ipsius hominis præ reliquis creaturis & arte factis excellentia & præstantia eò magis elucescat, quòd minus una ex tot machinis singulari etiam humanâ diligentia compositis, horologio nostro tum nobilitate tum admirandâ structura & ad eò amabili organorum & indefinitarum particularum insensibilium conspiratione æquiparari possit insigniter sanè hydraulico pneumatica illa brutorum organa caput extollunt, sed quid sunt comparata cum homine? præprimis cum humano corpori substantia quædam omnium nobilissima, MENS nimirum, quæ bruta carere ex certioribus Philosophiæ fundamentis hæctenus evictum est, arctissimo fœdere sit juncta, quæ ob *mutuum commercium* illud ipsum eò magis nobilitat, ad eò ut homo *Θαύμα Θαιμίων* appellari mereatur. Verùm heu! quantum non huic corporis humani perfectioni decedere experimur, quando tot horrendis morborum insultibus ad eò

concutitur, ut tantum absit, ut solum huic miseriam subjiciatur, quin potius ipsa etiã Mens ex lege conjunctionis variis iisq; gravioribus passionibus non raro obruetur, ut ratiocinio impeditò hominem brutescere cernas: Evidentissimum hujus rei testimonium præbet gravissimus ille Affectus MANIA, cujus ventilationem pro tenui ingeniosi modulo paucis prosequi animus est. *Deus annue cæptis!*

THES. I.

Saltum in frontispicio in alienam me. sem nauseabundam nominis investigatione committere nolo, adeoque Lexicographis otiosisque Grammaticis sua exercitia relinquo, ea quæ ipsum affectum spectent propositurus. Sufficit itaque mihi impræsentiarum scire illum MANIA laborare & MANIACUM rectè vocari, qui sine febris cum furore & audacia delirat, absurdas actiones edit, obvios infanis bestia instar invadit, vulnerat, occidit, mox iterum mansuetum sese gerit, intensissimum frigus, jejunia, verbera & vulnera sine noxa sensibili perfert, immani robore pollet, capitis gravitatem patitur, noctes trahit insomnes & quæ sunt alia.

II.

Ad propositorum *Φαινομένων* cognitionem eò felicius assequendam, non absere erit gradum paulo sistere & ex ea Medicinæ Parte, quæ de Natura Hominis agit, quædam depromere: ergò consideretur, velim, hominem ex duabus substantiis, ut in præfatione jam mentio facta est, totò cœlo à se invicem distantibus esse compositum, unâ immateriali, MENTE, alterâ materiali & extensâ, quam CORPUS ORGANICUM appellamus.

III.

III.

Quamvis autem hæc substantiæ realissimæ à se invicem sint distinctæ, tamen inter se *copulam* habent & *reciproca*, qui mutuò commercio sive reciprocis actionibus & passionibus absolvitur, videlicet, quando certas cogitationes in mente intercurrentibus spiritibus animalibus sequuntur certi motus in corpore, ipsaque omnibus organis ritè dispositis hunc vel illum motum imperando in corpus agit & hoc ab ea patitur; & vicissim pro certis motibus in corporis horologio excitatis certas cogitationes concipit MENS, eaque ab illo patitur.

IV.

Clariùs hæc patebunt, quando etiam MENTIS in suo corpore *metropolim* consideraverimus, quæ etsi sit juncta toti corpori, est tamen pars quædam in cerebro in qua specialius suas exercet functiones, quàm in cæteris omnibus, quæ est certa quædam GLANDULA ab Anatomicis ob figuram PINEALIS aliàs CONARION appellata, prout hoc fusius demonstrat *Cartesius in tractatu de Passionibus animæ*. Sita est, ut aliquoties vidi in sectionibus à Dn. PRÆSIDE hæc hyeme juxta methodum recentiorum Anatomicorum exercitii gratiâ administratis, inter protuberantias cerebri in medullæ cavitare existentes ad processum istius anus vocati foramen, plexu choroidei undiquaque cincta, ut ipsis spiritibus innatare videatur: in apice planè libera est, in basi verò funiculis & fibris motricibus donata, pro variis ejus inclinatione: illa itaque est, quâ medi-

ante MENS suam voluntatem & imperium th. precedenti descriptum in corpus exercet, dum vario modo eam inclinando variè Spiritus determinat, ut nunc hos aperiant nervorum tubulos, nunc illos, pro alio atque alio motu promovendo, & vicissim illius ope MENS motus corpori illatos per certam spirituum animalium radiationem percipit, unde occasionem nanciscitur varias percipiendi ideas & nectendi cogitationes, videatur *Disputatio de Gland. Pinealis st. n. Et p. n.*

V.

Glandula ista *sensorium* est commune & *imaginationis* præcipuum Organum, quæ quam diu MENTIS imperio subjacet, tam diu cogitationes suas cohibere, illas ad aliud objectum applicare & ideas attendere potest: illà quoque mediante anima species diu reconditas in scenam denuò introducit & objecta absentia veluti præsentia contemplatur, Spiritus enim animales incidentes in cerebri *plicas & vestigia* olim impressa ab illis novam nanciscuntur cursus formam, & per glandulam fluentes pristino more eam inclinant, hinc MEMORIA & REMINISCENTIA.

VI.

Sunt autem isti Spiritus, quorum hætenus ut mutui corporis & animæ commercii internunciorum mentionem fecimus, nihil aliud, quam subtilissimæ sanguinis arteriosi portiones à crassioribus in cerebro segregatæ, ut valde mobiles & agiles existant, atque in unum à glandula pineali injectum celerrimè tenuissimæ auræ instar exequi valeant, hunc in modum generati.

VII.

Sanguis in cordis thalamis rarefactus & accensus in arteriam aortam propellitur, per cujus ramos ascendentem & descendente versus omnes corporis plagas ablegatur, crassior & minus agitata pars inferius, vividior & magis agitata sursum & versus caput fertur, ubi mobiliores denuò per tot filamentorum foramina plexus choroides reliquis vel propter crassitiam, vel figuræ irregularitatem exclusis cribata, subtilis flammæ vel auræ sensuum testimonium eludendis fiunt æmulæ, quemadmodum S. V. Spongiâ cucurbitæ applicata flammæ redditur, quæ corpuscula sub nomine SPIRITUS ANIMALIS veniunt, uti pluribus hoc videre est in *Collegii publici Diss. III.* Postquam igitur hoc modo particula istæ spirituose per plexum Choroides sunt transcolata, in cerebri ventriculis in æquilibrio & indifferentia positi GLANDULÆ determinationem expectant.

VIII.

Quamdiu nunc Microcosmi oceanus sanguis blandò motu & tranquillò in orbem ita incedit, vasorumque ripas sine tumultu & concussione lambit, tamdiu hi spiritus ex voto generantur & in indifferentia positi in ventriculis Cerebri reservantur, actiones animales integerrimè perennantur & MENS suâ tranquillitate gaudens, accuratissimum exercet ratiocinium: quod si accidat, ut mare hoc tot rivulis æquior in st. n. scaturiens mixtione & motu peccet & fermentationis naturalis spheram excedat, admirabile dictu est, quantæ tunc tempestates eæque gravissimæ exurgant rivulos istos

placidissimè alias per venarum & articularum canales distributos valde inflantes, quæ turgefactæ, dum

Unâ Eurasiæ, Notusq; ruunt, creberg; procellis

Africus & Vastos volvunt ad littora fluctus.

irreparabilia ferè damna & calamitates œconomiz animali inferre solent, positò enim hoc sanguine tumultuante & motus terminos excedente plexusque choroides poros in illo impetu plus solito aperiente, spiritus copiosi & simul crassiores cerebri ventriculos occupant, indifferentiam tollant, quaquaversum ruunt, corpora enim majora semel mora diutius illum motum conservant, quàm minora, qui tunc impetuosiùs GLANDULAM secum rapientes miserrimè MENTEM decipiunt, & nescio quorum motuum inventorum Authores existunt.

IX.

Occasione ex dictis datâ haud difficile erit, quò pacto SOMNUS & VIGILIÆ inducantur investigasse, siquidem procul dubio tunc sumus in statu vigiliarum, dum Spiritus animales legitimè generati debitò vigore & alacritate in cerebro hospitantur atque totius systematis nervosi filamenta unâ cum toto cerebro non aliter ac ventus navium vela inflant, ut non solùm à GLANDULA facile determinari, verum etiam objectorum motus ad eam deferri possint: quod si inhibeatur frequens irradiatio & vegetus spirituum in cerebri & nervorum poros influxus, ut tabuli laxati subsideant, obrepit somnus, unde membrorum motus sistitur, muscoli fiunt flaccidi, palpebræ concidunt,

dant, caput nutat atque propter Spiritus torpidos motus impressos ad commune sensorium transferre nescientes sensus queque sopiuntur.

X.

Notandum præterea IRAM sese exferere, quando forsitan MENS contumeliâ gravi afflictâ vindictam meditatur, atque sic circa vestigium illud rarum delectata illâ cogitatione SENSORII COMMUNIS Statum mutat, cujus nutu Spiritus ex cerebro per nervorum tubulos in ea corporis membra vindictæ executione inservientia determinantur, unde motus iram comitantes, artuum tremor, stridor dentium & alii excitantur. Eam autem potissimum IRAM hic intelligo, quæ cum superbia & in propriis viribus fiducia conjuncta est. *vid. Cartes de pass. anima.*

XI.

Tandem observatu dignum erit, communicari ab æthere corporibus sublunariibus materiam quandam mobilissimam, fluidissimam, omnium corporum poros & interstitia insensibilia etiam cujuscunque sint figuræ & magnitudinis pro temporum diversitate nunc parcius nunc copiosius permeantem, ab HIPPOCRATE ætheream, à CARTESIO subtilem appellari, quam omnium motuum, fermentationum, effervescentiarum & alterationum authorem possumus appellare, videatur Dn. PRÆSIDIS Colleg. publ. disp. 2. nec non Coll. Præctici disp. 1.

XII.

His nunc ita præsuppositis tota res erit in vado: offert se in MANIACO delirium cum furæ & audacia. Causa in eo

consistere videtur, quoniam sanguis Maniacorum crassus, sed valde fermentabilis est, quoties itaque à quacunque id fiat causa, de quibus inferius, plus solito & impetuosius movetur, ejus portio quædam ex irregularibus constans maximam partem partibus cum impetu versus cerebrum abripitur, atque arteriolarum poros plexus choroidei plus solito aperit, quò ipso multis insolitis & irregularibus particulis egredientibus in ventriculos cerebri placidus Spirituum motus una cum indifferentia planè aufertur; qui cum ob crassitiem majori vi quaquam versus feruntur atque in poros quoscumque ruunt, GLANDULÆ determinationem sibi solis vindicant & fulminis instar in cerebrum & musculos influentes GLANDULAM mentis imperio planè subducunt, quæ ab effrenis illis spiritibus elusa omniq; in corpus imperio defraudata attentionum suarum habenam amplius dirigere nescit, unde tot incompositi gestus, incongrui sermones, pugnæ, rixæ, gesticulationes, saltationes & hujus farinae plures inordinati motus eientur, omniaque tumultuariè peraguntur, non secus

*Ac si carceribus sese effudere quadrige
Addunt se in sparium & frustra retinaculo tendens*

*Fertur equis auriga, neque audit currus
habeas.*

XIII.

Tantum igitur abest, ut GLANDULA PINEALIS istiusmodi spiritibus cincta tranquillitate frui possit, ut potius petulanter instar campanulæ huc & illuc impulsâ, in varia deliria MENTEM

præcipitet atque gravibus passionibus subiciat, nam dum Spiritus liberè, ut in thesi præcedenti dictam, per cerebrum vagantur in varia vestigia olim impressa incidunt aliamque curvum formam ab iis mutantur, quam Spiritus per poros GLANDULÆ fluentes illico imitantur. Sicque per poros GLANDULÆ abripiendo occasionem dant MENTI, ut sine legitima connexionione concipiat cogitationes; quod si istæ species à spiritibus MENTI oblatae sint delectabiles & jucundæ, sequuntur vi conjunctionis gaudii & lætitiæ effectus, cantus, jubilationes, jocoli sermones, gloriationes ac si essent Reges, quare adstantibus negotia imperant atque mandatorum executionem postulant; quod si Spiritus repetant vestigia iræ vel vindictæ, suæq; reflexione MENTI tales quoque ideas repræsentent, profertur etiam motus iræ communes, vestium dilacerationes, minæ, pugna, stridor dentium, facies torvum videns.

XIV.

Ut plurimum autem loqui amant de illis objectis, quæ adstantibus vel rara vel nova videntur, utpote de incendiis, inundationibus, præliis, latrociniiis & aliis; ratio: quoniam illa ut plurimum solemus admirari & diutius cogitatione nostra, dū de iis audimus, circa hæc detineri, hinc profundius & distinctius in cerebro delineantur, nec tam facile extirpantur, quorum vestigia cum jam spiritus facilius percurrant, quam aliorum, simile periculum ipsis imminere credunt MANIACI: MENS itaque omnia æquâ examinis lance non perpendens neque at-

tendens, quod ideae non sint ab objectis externis, sed à vestigiis cerebro olim impressis in hoc trahitur præcipitium: similes ferè effectus dulce merum in ebriis parit, quando spiritus sui juris facti modò hos modò illos motus glandulæ inferunt, ubi tunc

*Nauta de venis: de tauris narrat arator:
Enumerat miles vulnera: pastor oves.*

Melancholicis quoq; varias easque horrendas spirituum à cerebri vestigiis suscepta curvum forma imagines offert, dum quidam putant se videre *Diabolum*, quod hōc modo fieri potest, si hoc momento spirituum determinatio fiat eō modo quo fieri solebat, eum cornua tauri repræsentarent glandulæ, altero quo faciem hominis, mox vèd idea pectoris cum ventre leonis, pedum capri, caudæ draconis offeratur, tunc mens omnia hæc simul, quæ per cogitandi celeritatem connectebantur, uno conceptu cogitans, se *Diabolum* videre judicat, alii verò aliud quid sibi imaginantur, vel quod serpentes, ranas &c. in ventre habeant, quod asini sint, cuculi &c. quorum animalium voces non rarò imitari conantur, cujus stupendi Phænomeni causam *de La Forge* eleganter explicat.

XV.

Accedit, quod mens immorigeris illis Spiritibus impetuose super GLANDULAM radiantibus in eo quoque miserimè decipiatur, ut juxta consuetudinem judicans hujus vel istius objecti præsentiam statim sibi persuadet, unde denudè nova in compositorum gestuum cohors se manifestat, quando nempe motus hujus vel illius objecti præsentiam

comi-

comitantes ab alia causa in spiritibus
eientur, tunc mens consueta iudicans
circumstantias amplius non attendit,
quod quoque observatur in *islero*, ubi
mens omnes cibos amaros esse credit,
non quod amaritudo illa ipsis insit cibis,
sed quia tunc temporis idem motus à
Spiritus GLANDULÆ offertur, qua-
lis aliàs à cibis amaris produci solet; Sic
ob eandem rationem *incubò* vexati, quasi
grave pondus thoraci incumberet, per-
suasum habent: Hinc sapius fit, ut Ad-
stantes MANIACORUM actiones à
causa supernaturali proficisci credant &
nescio in quam admirationem abripi-
antur. Plura vide in *Collegio Practico 172*
casu Timai à Guldén. Nise habito.

XVI.

Ex quibus nunc pro ratione instituti
fatis elucere arbitror, quæ ratio sit, quod
MANIAM, gravia deliria atque tot in-
congruæ actiones comitentur, inquiren-
dum autem quare nulla FEBRIS obser-
vetur: ubi notandum ad effervescentiam
febrilem requiri turbationem mixtionis
particularum massam sanguineam con-
stituentium, qui ordo cum in Mania-
cisondum sit inversus & sanguis saltem
motu peccet, febris exulat, demon-
strante hoc Dn. PRÆSIDE in *Collegio*
Practici disputationibus de Febris. Unde
nunc MANIA à reliquis delirii Specie-
bus distinguitur, PHRENITIDE &
MELANCHOLIA, hac est delirium sine
febre cum ære & tristitia, illa deliri-
um cum febre & furore: MANIA autem
rectè definitur, quod sit delirium cum fu-
rore, sed sine febre.

XVII.

Progrediendum nunc ad explicanda
Phænomena, iacredibili robore MA-
NIACUS pollet, vincula cum catenis
rumpens, mœnia & fores effringens,
procul dubio ob vehementissimum spi-
rituum in musculos effluxum, qui cum
valde crassi sint, non tam facile dissipantur
atque in auras abeunt, sed intra cor-
pus retinentur, vires tartas testasque
conservantes; & hæc est ratio, quare
MANIACI non desissentur, etiam si
debacchandò aut eluctando plures dies
& noctes infomnes agant & continuò
membra exerçant.

XVIII.

Intensissimum insuper frigus, quam-
vis denudati incedant, jejunia, verbera
& vulnera sine noxa sensibili tolerare
possunt, in tantum, ut sæpius rationi-
bus Phycis relictis ad incantationem
confugere videas Medicos, quasi verò
non manifestæ satis in promptu sint
causæ: deficit ergò sensus (1.) quoniam
impressiones foris factæ obstante nimia
spirituum commotione ad commune
sensorium non deferuntur. (2.) Cum
MENS ab internis nimium sit vexata,
foris advenientibus auscultare nequit,
quod illi testantur, qui profundis medi-
tationibus dediti campanæ sonitum
vel alterius verba eos alloquentis non
audiunt.

XIX.

Propter poros cerebri à sanguinis &
spirituum ferocia valde dilatatos atque
s. 35 à cras-

à crassis particulis occupatos oritur dolor capitis, & cum spiritus animales cerebrum continuò satis fortiter inflent vigilie contumacissimæ. Super hæc aliaq; Phænomena consuli possunt *Lectiones publica Dn. PRÆSIDIS in praxin Chyriatricam Hartmanni.*

XX.

Præmissis & examinatis Phænomenis, restat, ut paucis etiam ipsius Affectus *causa proxima* ventiletur nò solùm, sed ut *remota* quoq; in scenam introducantur, ubi equidem in varias hæctenus in Medicorum scholisitum fuit sententias, quas tamen omnes sub examen revocare animus in præsentiarum non est, sufficiat, si eam saltem, quæ præ aliis plausibilior videtur, attigero, dum nempe igneam Spirituum accensionem à calida cordis & cerebri intemperie cum maligna quadam conjuncta qualitate productam accufant; verum, cum ipsi nesciant indicare, in quo illa spirituum accensio consistat, nec non calidæ viscerum intemperies non entibus jam pridem sint annumeratæ, quid? quod etiam nulla ratione ostendi possit, quò pacto MANIA per hanc causam sit explicanda, eam seu insufficientem rejicimus, ex superioribus abunde edocti, MANIAM proximè oriri à spiritibus animalibus valde irregularibus, summe agitatæ & crassioribus, ex sanguine motus ordinarii terminos transiliente generatis.

XXI.

Sanguinem autem in inordinatum illum motum facile abripi posse vel inde liquet, quoniam in Subjectis Maniacis ut

plurimum deprehenditur *Melancholicus* h.e. multis particulis fixis prægnans, cui si fermentum aliquod acidum, volatile tamen confundatur, facile turgescere incipit, fit hoc, quando à sanguinis & humorum viscida, glutinosa, grassa, vel alià quâdam intemperie tubulus unus vel alter in parte aliqua solida obstruitur, quâ positâ partes à tergo insequentes & ad illum tubulum obleratum alluentes, ulterioris progressus nesciæ restagnant, atque sepimentum juxta se constituunt, quò factò ipsum fermentum motu particularum progressivò intestinum versò paulatim exoritur: quod si nunc quoad *causas remotas* certa quædam materia subtilis ab astris in hæc inferiora spargatur, poros hujus fermenti collecti undique penetrans, illud ipsum secum rapitatque è tubulo excutit, quod mediantibus humoribus circulantibus per vasa lymphatica sanguini communicatum tales inordinationes in œconomia animali excitare potest, conferatur cicutum *Collegium in Timæum à Gildenstee.*

XXII.

Res alia n. n. quoque inter causas remotas locum sibi vendicant, & sæpius viam ad MANIAM sternere solent, aër videlicet *impurus & vernalis*, unde MAGNUS HIPPOCRATES *Sect. 3. Aph. 20.* dicit, *Vere sunt insania; Nimia & frequens vini generosi ingurgitatio, corporis exercitia vehementiora, animi Pathemata, ira* in primis, quæ in se brevis furor dicitur, quatenus melancholiam cumulant, sanguinem valde commovent, spirituumque furorem augent, vel fermentum olim collectum ex tubulo expellunt.

XXIII. Qui-

XXIII.

Quibus ita enucleatis SIGNA quoque contemplanda veniunt. *Diagnostica* ex actenta *Phænomenorum* consideratione patent: quantum ad *Prognostica*, Affectus propter nobilissimam partem affectam est gravissimus & saepius incurabilis eoq; pejor evadit, si sentorium ab illo spirituum impetu sine lege moveatur & in tantum vexetur, ut fibrilla, quibus suspensum est, rumpantur; sic enim nullam in ratiocinio habet connexionem mens, adeoq; delirium est perpetuum; interim tamen spes curationis affulget, si Symptomata sint mitiora & cum risu conjuncta, quia spiritus facilius in ordinem redigi possunt. HIPPOCRATES *Sect. 2. Aph. 2.* hoc instituit Prognosticon, *Ubi delirium somnus sedaverit bonum;* & *Sect. 6. Aph. 21. Si insanis varices & hemorrhoides supervenerint, fit solutio morbi.*

XXIV.

CURATIONEM paucis subjungere necesse nunc est, quæ in eo consistit, ut sanguinis & spirituum motus nimius inhibeatur, quod feliciter fiet, si somnus statim concilietur exhibitio *laudando liquidis*, ubi simul conducet imprægnare aërem particulis ex *Opio* emanantibus, *camphoram* accendere, quia hæc ratione sanguinis impetus compescitur & Spiritus dissipantur: tempora inungi possunt *Unguento popul.* vel *Opio papav.* ipsum *Opium* cum *essenz. anagallid.* & *hyperic.* ad *gr. j.* vel *ij.* præscribi potest, ne ex nimia dosi sopitis fermentationibus mors inducatur. Deinde generosum erit remedium *W.S.* quæ in brachio instituenda aliquoties reiterari potest, illa enim pristinus

motus & fermentatio sanguini conciliatur, unde RIVERIUS ex PLATERO refert, innumeros illo remedio curatos fuisse à chirurgis & aliis, qui ex professio hisce morbis curandis operam dabant, qui vigesies imò sexagesies venas aperiebant.

XXV.

VOMITORIA magni quoque sunt facienda, quoniam sanguis eorum usu partium excrementitiarum infarctu liberatur: conveniunt illa, quæ ex *Opio. Clo & Helloboro albo* parantur *¶ a bened. Rulandi Clojum album, ¶ Hellebori albi.* Ne sanguinis fermentatio augeatur, purgantia validiora exulare debent.

XXVI.

Ceterum in sanguinis fermentatione sistenda in usum etiam vocari possunt *Lapides pretiosi;* *Spiritus acidi;* *Oli,* *Opia* & *omnia chalybeata.* Pro specifico Medicamento in MANIA laudatur sanguis *asininus* retrò aures extractus, cuius analogia in eo consistere videtur, quòd gaudeat *Se* volatili, Acidum illud volatile destruens, vel etiam sanguinem ad diaphoresin disponens. D. MICHAELIS in *Collegio Practico in Jonstonium* illustrata præscribit: *Re. Linteum sanguinis asini jussu tempore imbutum, pone in s. q. ¶ anagall. & si. hyperic. donec ¶ tingatur. S. Schweiß, Trancß auff etlich malz* quo solo se Maniacum in aula Altenburgensi curasse proficitur. HELMONTIUS *Tract. demensidea* submersionem in *¶* commendat. Quod si tandem omnia in cassum adhibeantur, *Transfusio sanguinis vitulini* vel *Homini sanis* proponenda est adstantibus & Amicis,

que

quæ forte efficiet, quod Medicina præ-
stare nequit, vide *Mercklini Tractat. de*
Transfusione sanguinis, varia pro & con-
tra suppeditantem argumenta. Plura
medicamenta indicationibus satisfaciën-
tia exhibet *Hodegus Medicus D. GIES-*
WEINIL.

XXVII.

Ufus sex rerum n. n. nec non victus
ratio hinc inde apud praticos satis pro-

lixè tradiunt, ut non opus sit diu illis in-
hære, seriò tamen inter alia fugienda
esse puto aërem turbidum, cibos fer-
mentativos, carnes Sals & fumo indu-
ratas, vini usum frequentem, animi pa-
themata, & agros potius blandimentis
esse demulcendos, quod edocemur ex-
emplo Sauli Regis Israelitarum, 1. Sa-
muel 8. Atque hic est tener ingeniosi de
MANIA factus, Deo pro concessâ be-
nedictione gratias ago immortales.

DISPUTATIO XV.

De

STUPENDO AFFECTU,
CATALEPSI

RESPONDENTE.

JOHANNE JACOBO MISLERO Giessensi.

§. I.

ATas hodierna, quamvis ferè ul-
tima videatur mundi senecta,
fervorem tamen plus quam vi-
rilem animumque discendi cupidum
ostendit in hoc, dum curiosa totaque ex-
perimentis dedita, in colligendis quoq;
observationibus ac ipsius naturæ phæ-
nomenis juxta modernorum solidè jacta
fundamenta intimè rimandis ac resøl-
vendis occupatissima deprehenditur.
Profectò Arti Medicæ exindè tantum
accessit augmentum, ut ad sumum penè
perfectionis fastigium eam nunc perve-
nisse meritò dixeris. Non equidem infi-
nitas ire animum, habuisse & Antiquitatem

sua tempora, in quibus egregio conatu
arcana naturæ rimari cœperint: Tanta
tamen cum difficultate rem hanc à non-
nullis actam fuisse Neotericorum non-
nemo existimat, ut multos, neglectâ sub-
limiori sapientiâ, tædiosis inanis gloriæ
captandæ gratia institutis altercationibus
& tempus & bonam mentem perdidisse
palàm profiteri non erubescat, de quo
alius etiam & summus quidam conquæ-
ritur Medicus. Verùm enim verò sit
fides penes Authorem, meum non est tale
de Antiquitate ferre judicium, qui mihi
ex veterum lectione plura promitto; le-
gat interim hoc de negotio, qui velit,
Francisci Bayle dissertationè Apologeticam;

Stat

Stat certè in omne seculum, mundū regi opinionib9, quapropter & ego non potui nō in deducendo & explicando rarissimo ac admirando capitis affectu Catalepsi Neotericorū insistere vestigiis, cujus verā causam ex illorum principis eruere mecum constitui. Quod ut feliciter fiat, benedic conatibus meis benignissime Jesu!

§. 2.

Nominis quod attinet investigationem, cum Medici jus, pro lubitu sumendi verba affectibus imposita, sibi vendicent, circa ejus evolutionem primò in limine ad nauseam usque multa disquirere meritò superseco, tum quòd Lexicographi circa hoc negotium satis prolixè reperiantur, tum etiam quod illis, qui inter Medicinæ tyrones stipendia faciunt, tritum sit & familiare, quid nomina affectibus humani corporis imposita indigent: Accedit monitum *celeberrimi Renat. Des Cartes princip. part. 1. §. 74.* non debere nos circa verba magis, quàm rem versari. Aliàs verba vim faciunt rebus; Et quantum intersit conceptus nostros verbis non alligare, egregie probat Belgii illud Decus *Dn. Doct. Heidanus* in celeberrimo Tractatu de *Origine erroris Cap. 2. p. 38.* Itaque ut ego feliciter ad veram hujus morbi cognitionem perveniam, methodo analyticâ phænomena Catalepsi concomitantia recensero, ac eorundem causas ad oculum demonstrabo, ut sic tandem & effectus per suas causas explicari possint.

§. 3.

Dicimus autem hominem Catalepsi correptum cum cæteroquin sanus omnes corporis partes in eo servat situ, in quo irruente insultu illo stupendo detinebantur. Oculi nempe sunt aperti &

velut accuratius quid intuituri unum in locum defixi, Rigent palpebræ, pedes ad ambulandum sunt compositi, manus ad excipiendum vel digito aliquid intendendum exprorectæ. Et quis omnes illos situs describet, quos vix pictor penicillo adumbrabit? Statuam vides attonitam, vitalem tamen, quod ex respiratione & pulsu satis apparet: Illa enim manet integra, hic sanorum ferè similis. Calor ad tactum satis vegetus. Non rarè post patoxytum recordantur omnium quæ ab adstantibus acta fuere.

§. 4.

Priusquam ulterius progrediar, operæ pretium erit pedem paulisper figere, & ex Oeconomia animali quædam repetere. Notum est hominem ex duabus constatum esse substantiis, unâ corporeâ seu extensâ, & materiali, brutis etiam cõmuni: Altera cogitativa & immateriali. Quoad extensam seu corpoream advertendum, sanguinem in cordis thalamis elaboratū & rarefactum, eò prorsus modo, quem *Excel. Dn. Præses* annotavit in *Colleg. publ. Diss. 2. Nec non in Collegio privato in Tümann à Gûldenlee* Statim è sinistro ventriculo prorumpere in arteriam magnam, ubi partes quæ maximam habent activitatem crassiores, minùs subtiles, & quasi torpidiores antevertunt, & per ramum ascendentem aortæ in arterias carotides & cervicales, quæ in minutissimos surculos totum per cerebrum disperguntur, & in innumeras propagines plexum choroidis constituentes desinunt, progrediuntur. Quamprimùm partes illæ sanguinis subtilissimæ è vasis exstillarunt & libere intra cerebri substantiam & præcipuè ventriculos interiores discurrunt, spirituum animalium nomine veniunt.

t

§. 5. Porrò

§. 5.

Porro ipsum cerebrum glandulosum est, & filamentis, non aliter ac lintea, sibi mutuo intertextis, constat, quarum multæ extremitate altera in superficiem concavam ventriculorum cerebri, altera verò aut maximam partem in cerebri desinunt circumferentiam, & meninges, aut per cranii foramina egressa, & tunica singulariorum fasciculis communi involuta, tubulos nervorum, ad varias corporis partes protensos, constituunt. Harum fibrarum unumquemque, testem oculatum esse posse, qui in dissectum cerebrum aciem visus etiam nullis perspicillis intervenientibus conjicere velit, egregie demonstrat *Excellentissimus & Experimentissimus Dn. D. Craan. Academ. Lugdun. Prof. Celebratissimus in Disput. de natura hominis.*

§. 6.

Altera substantia, quam immaterialem esse superius diximus, Nihil aliud videtur esse quàm cogitatio, quod essenziale attributum ipsi manet, etiam eo ipso quo se esse quis dubitare vellet, ita ut merito ejus essentialiam in cogitatione ponant ex Augustino recentiores, ad quam intellectus perceptiones, & voluntatis pertinet propensiones.

§. 7.

Quam tamen opinionem potius pro hypothese hac vice ponimus, aliisque defendendam extra forum medicum agentibus reliquimus, aliud quid intendentes, nempe quod hæc substantia cogitans intime unita sit sensorio communi, quod est glandula, in cerebri medulla sita, ob figuræ adumbrationem Glandula pi-

nealis seu Conarion dicta, de quo vide *Illustris Des Cartes Tractatum de Passio-nibus animæ; ut & Epistolæ aliquot ejusdem: lib. 2. Epistol. Claubergium de conjunct. mentis cum corpore: de la Forge, Le Grand & alios, qui circa hoc negotium accuratè legi merentur.*

§. 8.

Commercium autem mentis cum corpore consistit in eo, ut aliquæ corporis operationes dependant à cogitationibus mentis, & è converso aliquæ cogitationes mentis fiant dependenter & occasionalitè à motibus ipsius corporis, quæ unio etiam non cessabit, quamdiu is qui ea inter se conjunxit, Deus T. O. M. sine corpus motus & operationes suas cum dependentia à cogitationibus mentis producere, & mentem exercere dependenter cogitationes suas à motibus corporis.

§. 9.

Quæ cum clarè & distinctè percipi posse confidam, non possum diutius assensum cohibere, quin opinioni huic assipuler, præsertim cum aliorum sententia de sede ipsius animæ sufficientibus ac ponderosis rationibus in allegatis Disputationibus *Celeberrimi Dn. Doct. Craanen* accuratissime refutata suadeant, non aliam conjunctionem concipi, aut in Scenam introduci posse.

§. 10.

Ipsæ quoque Sensorii communis situs in illa scilicet parte, ubi à Spiritibus animalibus in æquilibrio constitutis undique eingitur, omnemque motus impressionem, & quidem indifferentem, i. e. in omnes partes tendentem, assidue recipit.

recipit, majorem huic doctrinæ affundit lucem: Imò substantia ejusdem, magnitudo, Figura, proclivitas & dispositio ad motum, atque ipsam ad eò spirituum determinationem, prorsus evincunt, Glandulam pinealem esse immediatam animæ sedem. Quæ omnia pluribus ingeniosissimè pariter ac fidelissimè tradit modò laudatus *Dn. Doct. Craan, in allegat. Disputat. & præcipuè Disp. 8.*

§. II.

Quamdiu itaque conjunctio illa inter mentem & corpus manet integra, tamdiu hominem viribus corporis & animi constanter gaudere videmus, imò omnes actiones legitimè perfici deprehendimus. Quod si verò fortè fortuna machinam quandam humanam apertis assidentem libris, defixis in eum oculis, & digitis calamum prementem, tanquam literas formare vellet, deprehendamus: Aliam verò in patinam porrecto brachio, ipsisque etiam dapibus prehensis inhiantem; Aliam gressus movere intendentem, ut jam progressura credatur, membris tamen in eodem situ perseverantibus, conspiciamus. Commercio, hoc mentis cum corpore injuriam quandam pati, actionesque insigniter lædi, talemque Catalepsi correptam esse rectè inde concludimus.

§. 12.

Nullam autem aliam ob rationem substitancam hanc mutationem ejusmodi corporibus induci posse statuimus, quàm quòd Spiritus animales æquali quidem copia motusque vehementia influant in membra, versus quæ erant determinati ante invasionem hujus mali, quam determinationem non mutari, durante Pa-

roxismo, ingenuè profitetur *Dn. Doct. Craan, in Disp. sapius alleg.* Et quidem propter Glandulæ Pinealis in uno vel altero latere obstructionem, Ipsi verò musculi contrahuntur & breviores fiunt, ac extremitates illorum propius ad se invicem accedunt, dum humoribus circulantibus, intumescunt arteriis, per illarum poros, pro nutritione corporis præstanda egressis, repleti, Spirituum animalium, magna in copia accurrentium, impetuoso motu prorsus distenduntur, & latera eorum ad se invicem deducuntur. Unde musculi in longitudinem pristinam extendi non possunt, nisi expressis jam humoribus circulantibus, ac ipsis ad eò spiritibus animalibus maximam partem elapsis.

§. 13.

Propter eosdem humores circulantes, velocius motos in musculos oculorum, & palpebrarum vasa, animalesque Spiritus, magna in copia ingruentes, Oculi aperti & stabiles, Palpebræ verò rigentes deprehenduntur.

§. 14.

Respirationem adhuc integram & illasam esse, confirmat costarum & ipsius abdominis elevatio, unde colligere licet, Sanguinis circulationem adhuc vigere, & Spiritus sufficienti in copia in organa respirationi dicata transmitti.

§. 15.

Pulsus naturalis similis manifestè comprobatur, nullam intempericem latere in Sanguine, ejusque mixtionem illasam esse. Eundem etiam in cordis thalamis legitime effervescente, & fermentari, perque ipsos pulmiones inoffenso pede circulari,

culari, libera edocet respiratio, de quâ in præcedenti paragrapho, Spirituum quoque animalium uberimum proventum pulsus legitimus & naturalis designat, cum enim pulsuum ter vel quater milleni una horâ in quibusdam hominibus, & plures adhuc observentur, teste illustri *Bartholino in Anatom. p. 376.* Spirituum animalium in cerebro continua erit copia. Et hæc ratione mirum non est, quod durante eadem determinatione ab anima, instar statutz aut Marpeszæ Cautis maneant immoti ægri.

§. 16.

Partium denique corporis sufficiens ad tactum calor, qui in Catalepticis superstes remanet, Sanguinis activitatem & vitalitatem, & Spirituum animalium abundantiam satis superque indicat, vide *Broekhuysen Tract. de mente & corpore.*

§. 17.

Præmissis nunc phænomenorum causis, de ipsius affectus causâ quædam proponenda sunt, in varias enim hæc itum est sententias, in quibus recensendis & maximam partem refutandis valde occupatus est & prolixus *D. Tappius Tract. de Affectibus capitis.* Vulgatissima ferè nostrò hoc tempore adhuc est opinio, in Spirituum animalium menti inservientium congelatione consistere causam proximam, qualem Spirituum congelationem nunquam posse dari, solidè ostendit *Excellentiss. Craan Dissut. 6.* Confer *Broekhuysen in tractat. de allegato, & Diss. Majoris de Fulmine tactis.*

§. 18.

Dicimus itaque solidioribus munitationibus, quod causa immediata con-

sistat in sensorii communis unius vel alterius lateris obstructione, prout videre est, §. 12. Hinc valde evidens est, Spiritus animales in alia atque alia membra non influere, sed eandem illorum fieri determinationem, & sic potestas ipsius animæ determinandi animales Spiritus conditionata maximè est, & dependet à situ & dispositione glandulæ pinealis.

§. 19.

Clarius hæc intelligi possunt, si attendamus practicum observationes, quæ ex Catoche correptorum propriâ confessione referunt: Voluntatem movendi membra illis revera adfuisse durante Paroxyfmo, sed nec illa movere, nec etiam loqui potuisse. Unde hæc ratione valdè evidens fit, non conatum, sed facultatem determinandi Spiritus eo tempore animæ defuisse.

§. 20.

Porro membra in Paroxyfmo ad eò rigida in eodem permanere situ, ob rationem §. 12. datam, exemplo valdè vulgari declarabo. Vidi sæpius quosdam ad eò fortiter extendisse brachia, ut alii ambabus etiam manibus illa rursus incurvare non potuerint. Nullam certè aliam ob causam, quàm propter humorum circulantiam copiosum influxum, & Spirituum eandem à mente determinationem, quod nemo facillè inficias ibit.

§. 21.

Quomodo autem fiat obstructio glandulæ pinealis ex supra dictis facillè explicabo. Dum enim sanguis singulis cordis

cordis pulsibus ad plexus Choroidei vasa propellitur, non potest aliter fieri, quin in ipsis anfractibus plexus Choroideis multæ partes sanguinis crassiusculæ hæreant, vel saltem ad latera impingant, unde subsequentes partes sanguinis subtiliores in motu suo aliquo modo impediti, & quasi reflexi, velocissimè moventur, & corpuscula illa crassiora secum rapiendo, vascula dicti plexus justo magis distendunt, inque sensorii poros protrudunt. Vel etiam dum humores circulantes per cerebrum trajicientes, partes quasdam viscidas & glutinosas secum vehunt, quæ dum convenientes poros & spatia ubi apponantur non inveniunt, (nam multum situm esse in corporum etiam fluidorum figuris & magnitudinibus, *Illustris Boyle* observat) semper ulterius circulantur, usque dum ad glandulam pinealem allidentes, poros unius lateris, versus quod feruntur, obstruunt, & hac ratione vim liberè determinandi spiritus menti auferunt, unde quia una eademque sit determinatio, spiritus currentes per eadem cerebri vestigia, eosdem nervorum tubulos ingrediuntur, eadem objecta menti præsentia offerunt, & eundem per consequens corporis servant situm. Hinc etiam *Magnus Helmontius* catochem à vitiatâ animæ sede promanare optimè monuit, modò verum ei assignasset thronum.

§. 21.

Causæ remotæ facilè desumi poterunt à dispositione & textura corporea, rebus item non naturalibus & præternaturalibus; præcipuè Animi pathemata, quæ obtinent imperium in totum sangui-

nem, studia & meditationes assiduæ sæpissimè fores huic malo pandere solent.

§. 23.

Hiscè ita enotatis, ut nihil penè clarius dici possit, de prognostico deliberandum est, cumque pars affecta sit splendidum animæ domicilium, nemo inficias ire poterit, morbum hunc esse periculosum, præsertim cum facilè degenerare consueverit in ipsam Epilepsiam, & alia gravissima mala. Imò juxta verba *magni nostri Hippocratis*; quæ cum exsolutione fiunt *Catoche* & *Aphonix* perniciosæ.

§. 24.

Ad curam nunc accedere necessum erit, & in id saltem omnes nervi intendendi, ut obstructio conarii reseretur, & pars conjunctionis sublata redintegretur. Quare spiritus animales variis adhibitis externis remediis officii sui admonendi, & ad varios eosque fortiores corporeos motus menti repræsentandos ciendi & irritandi sunt: ut hac ratione glandulam pinealem partim in latere obstructo alacriter commovendo, exuvia in poris obstructis latentes excutiantur; partim etiam in latere obstructo propter vehementiores sensuum externorum deferendos, motus promptiores redditi, claustra perrumpant, & obstructionem si non statim, successivè saltem tollant, mentique pristinam suam restituant libertatem.

§. 25.

Ut itaque spiritibus animalibus alium validiores motus obeundi instinctum versus ipsam mentis arcem conciliemus,

valde prodesse poterunt fortes corporis commotiones, frictiones adhibitis calidis & asperis linteis; pilorum quoque tractiones & vellicationes ac pectinationes non rarò expectationi satisfaciunt.

§. 26.

Cauteria etiam actualia in usum vocanda sunt, quæ potenter operantur, ubi omnibus palmam eripit moxa, quæ vertici ritè applicata, præsentaneum est remedium in Catalepsi, Epilepsia, Mania, & præsertim in podagra, quod experientia non solum, sed & solidissimis rationibus demonstrat *Experientissimus Dn. Geilfusius, Archiater Nassovicus Meritissimus, Cognatus meus Honoratissimus in egregia sua de Moxa Disputatione*: neque propterea ejus usum exolum reddere debemus, quod forte in uno vel altero expectationi non satisfecerit, si enim cautelæ quoad applicationem hujus remedii, & convenientem deligationem rectè fuissent observatæ, quod in aliis, qui utilitatem hujus Cauterii experti sunt factum, nunquam inflammationem supervenisse persuasum habeo.

§. 27.

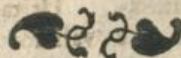
Cæterùm organis sensuum fortiora objecta sunt representanda, oculis copiosi radii luminares objiciendi, ori infundenda sunt spirituosà, ut Elixir vitæ

*Matthiol. Ag. Anhaltina sp. C. C. sal volat. ejusdem. Naribus admovenda grayolentia, ex Asa foetida, Castoreo, in Balsama varia, sp. salis armoniac. falsus in vitro angusti colli ab aliquo adstantium firmiter offerri, vel cum gossypio applicari potest. Aures verò vociferationibus; adimplendæ sunt, Frictiones quoque cum aquis spirituosis variis valdè conducunt, & humoribus circumstantibus nimia in copia in artus irruentibus, & quasi restagnantibus, placidum iterum conciliant motum. Idem præstant penetrantes spiritus, spiritus urticæ minoris, formicarum, convulsivus, qui in soporosis affectibus nunquam satis laudari potest. Tinctura Castorei, & varia alia medicamenta externa, quæ ex *Hodego Medico Giesveimii* passim depromi possunt.*

§. 28.

Extra paroxysmum ad præservationem quàm maximè requiritur accurata mediocritatis observatio circa res non naturales; Ante omnia autem æger sibi caveat ab animi affectibus vehementioribus, meditationibus profundioribus & studiis intentis. Quæ omnia apud Practicos ad satietatem sunt definita, fit itaque hic Disputationis nostræ.

FINIS.

DISPU-

DISPUTATIO XVI.
DE
EPILEPSIA;
Von der schweren Noth.

RESPONDENTE

JOHANNE Dimegreue / Quakenbrugensi.

§. I.

Contemplanti mihi diversos morborum insultus, quibus œconomia in corpore animalis labefactatur ac pervertitur, nihil quidem occurrere videtur, ad quod magis obstupescam, quam perverſi illi motus convulſivi, quibus statuam humanam, in tot gyros variasque convolutiones circumagi video; Qui horrendus affectus plurimos medicos ad eò in admirationem rapuit, ut in morborum etiam explicatione Epilepsiam tanquam basin & fundamentum omnium curationum præmiserint, inter quos non postremus est *Barbette*, quem in laconica hac disputatione fidelissimi discipuli instar imitabor: dum nihil utilius nec dignius me præstare potuisse mihi persuasum habeam, quam gravissimi hujus affectus cerebri incolis insensissimi indolem brevibus proponere. Siquidem hac ex doctrina non solum aliorum morborum curationes deduci possunt, verum etiam inde patet, quodnam animæ sit in corpus dominium, & quomodo vicissim hoc agat in mentem; quænam etiam sit vis & energia spirituum sive partium impe-

tura facientium, si extra ordinem in tot cieantur motus.

§. II.

Vocatur verò Epilepsia, Germanis die schwere Noth / ab ἐπιλαμβάνω, prehendo, invado seu corripio; Homines enim, in quos suam exercet violentiam, subito ac confestim prehendit, corripit, prosternit, ac omni motu & sensu privat.

§. III.

Huic morbo variæ imponuntur denominationes: Appellatur enim primò morbus infantum, qui frequenter ob particulas incongruas, partim in utero partim verò extra uterum collectas, ab hoc hoste immane quantum patiuntur. 2. Puerilis, pueri enim ob nimiam voracitatem & non servatam dietam sæpissimè huic effectui patulas præbent januas. 3. Caducus, à casu, nam hoc morbo laborantes in terram quasi fulmine tacti concidunt. 4. Sacer, ob sacram animæ sedem (cerebrum) graviter affectam: siquidem hujus parti glandula pinealis dictæ mens intimè juncta microcosmum, ut princeps suum territorium, dirigit atque gubernat. 5. Lunaticus, quia

quia juxta lunæ incrementum ac decrementum variasque ejus phases nonnullos invadit. 6. Comitialis, eò quòd in comitiis & hominum frequentia plerumque hoc malo corripiantur ægri. 7. Divinus, quoniam interdum quibusdam divinitus in pœnam mittitur; Quamvis alii etiam credant divinum vocari, quia hoc morbo afflicti futura prædicere & vaticinari possint. Hinc Cl. Bartholinus de morbis biblicis statuit, in Epilepsia fortem esse quandam oppilationem, quâ omnes sensus exteriores ita ligentur, ut ab omnibus operationibus cessent & ferientur, & cum mens aliundè non sit impedita, sed maneat quasi in simplici esse, fieri, ut Epilepticis in paroxysmis futurorum quædam imago oberfetur; quod in moribundis etiam observare licet; in quibus non rarò anima, corpore penè destructo, liberius agere videtur; Appellatur denique 8. Hercules, vel quod Hercules hoc morbo fuerit vexatus, vel quod ejus sævitia ferè sit inexpugnabilis & herculeum poscat laborem.

§. IV.

Sumitur ratione homonymiæ Epilepsia in latiori significatione pro quavis convulsione, sed improprie: strictius verò & proprie tantum pro motibus convulsivis.

§. V.

Exhibita nominali definitione, jure suo succedit realis: Epilepsia est motus plerarumque partium corporis convulsivus, cum sensuum tum internorum tum externorum læsione, à lympha acrisuum habens ortum; *vel si illa tibi solum placeant, qua antiqua sunt, sisto tibi de-*

scriptionem ipsius Galeni l. 3. de loc. Quod sit convulsio omnium corporis partium, non perpetua, sed qua ex temporum intervallis accidit, cum mentis ac sensuum oblatione.

§. VI.

Quilibet in morbis definiendis suo abundet sensu. Nos solis contenti descriptionibus naturam morborum accurate explicamus, quæ descriptiones potius nosologiae & ætiologiae, quam definitiones Logicæ dicendæ; nunquam enim asseri poterit, nisi forte ab illis, qui *ἀλόγως* curari volunt, morbos logicè definiiri posse, tum quòd impossibile sit, tum etiam quòd sit maxime periculosum, cum morborum curationes juxta illorum descriptiones instituantur.

§. VII.

Hujus affectus subjectum primum sunt spiritus animales, qui nihil aliud sunt, quam subtilissimæ sanguinis arteriosi particule, non secus ac spiritus vini in cucurbita in vaporem resolutus, & in alembicum elevatus, elaboratæ, ut inquit Cl. Tiltingius in sua de fermentatione disquisitione medica. Uti enim spongia cucurbitæ imposita solum subtiliores transmittit vini spiritus, crassiores verò remoratur & à transitu prohibet; Eodem ferè modo sanguis arteriosus è cordis foco cum effervescentia rarefactus ad caput defertur, in quo spirituosæ volatiles & subtiles ejus particule à calvaria ejusque meningibus velut ab alembico intus coercitæ à spongiosa cerebri substantia imbibuntur, ibidemq; ad majorè activitatem evectæ, in nervos, veluti totidem rostra huic appensa, derivantur; dum

dum interea crassiores sanguinis particulae ab omnimodo transitu prohibita, partim in cerebri nutrimentum abeunt, partim vero à venis absorptae revehuntur. Spiritus hi summè agiles (ὁ γὰρ οὐδὲν τὸ πνεῦμα σῆμα; non enim possibile est spiritum stare: juxta Hippocratem) etiam minimos cerebri poros inoffenso pede permeant eosque perreptant, unde motus & sensus. Sin verò justo impetuosiùs exiliant, & tanquam equi effreni stimulis agitari copulam suam explodant, tum partes continentes veluti currum appensum perverso efferoque motu convellunt & lancinant, undè motus convulsiivi, ut loquitur Cl. Willis, cujus inopinatum obitum mecum luget univèrsa respública medica.

§. IIX.

Alii Cl. viri à nobis dissentientes cerebri ventriculos pro primario ponunt subiecto. Alii ejus meatus. Alii propriam ejus substantiam. Eius corticem alii. Nonnulli membranas cerebrum investientes. Sunt qui musculos, tendines, membranas ac fibras pro subiecto agnoscunt. Sed nullum horum rem acu tetigisse sequentes confirmant rationes: Primò enim hæ recentitæ partes non primatiò uti spiritus animales afficiuntur, sed consequenter ac secundario. 2. Nulli harum partium causa proxima inhæret. Nec denique ulla harum est instrumentum primarium motus & sensus naturalis; Ergò nec sunt nec esse possunt subiectum primarium motus & sensus præternaturalis.

§. IX.

Hujus hostis causa immediata est lymphæ acris, quæ particulis suis nitro-sul-

phureis spiritibus animalibus sese agglomerantibus pungendo, corrodendo, vellicando, irritando, concutiendo, atque lancinando eos nolentes volentes dissilire & maximo cum impetu instar pulveris pyrii accensi in nervos irruere facit, tot horrendorum symptomatum autores. Siquidem hæ particulae incongruæ spiritibus animalibus mixtæ effervescentiam quandam excitant, undè spiritus animales vehementer dilatati & inordinatè moti talem nanciscuntur determinationem, porosque cerebri ita apeririunt, ut quaquaversum in nervos explodantur, quæ omnia citra sensum & appetitum fieri posse, à machinis etiam hydraulicis & pneumaticis facillè probatur.

§. X.

Chymici sulphur aut mercurium accusantes, ut etiam illi qui causam proximam in sanguinis rarefactione nervorumque irritatione quarunt, nobis non contradicunt, sed facillè conciliari possunt. Nequaquam verò illi, qui ad occultam quandam & specificam qualitatem ignorantiaæ asylum confugiunt, & umbram pro Junone arripiunt, qualem ipse rejicit Hippocrates l. de morbo sacro. Ridiculum sanè, quod hoc imprudentiaæ argumento laudem apud cordatiores mereri studeant, & cum incautis multorum juvenum animis seduci malint, quam in rei veritatem excusso præjudicio profundius inquirere, & particulis nostris ad sensum etiam manifestis benevolas aures & amicos largiri oculos. Nos sanè ex nostra medicina profectibimus qualitates occultas, & omnia circa

circa causas morbificas & medicamentorum vires occurrentia per manifestas explicamus, neque illis auscultamus, qui erroneis præceptorum suorum imbuti opinionibus aliis etiam persuadere conantur, quod occultas qualitates non tanquam commune asylum arripiant, sed quod ipsa rei natura ferat, ut sacro tegatur involucre. Dum contrarium & ipsa dicitur ratio, & experientia aliud *opinionem* etiam demonstrat.

§. XII.

Acredo lymphæ fit immediatè ab humore quodam vel acido, vel austero; Vel ab acido & austero simul. Humor acidus analyticè resolutus exhibet particulas tetrahedricas, quæ quovis etiam modo nervoso generi applicatæ, vim suam acidam exerunt. Austerus verò consistat ex particulis hamatis, quæ semel fibris infixæ non tam faciliè tolli possunt. Tales verò humores in Epilepsia prædominari patet ab effectu & curatione, siquidem effectus humoris acidi sunt tormina ventris, dolores abdominis lancinantes, singultus, vomitus & ructus acidi, præcordiorum anxietas, lipothymia, syncope, & convulsiones. Austeri verò suffocationes & constrictiones hypochondriorum & organorum respiratori dicantur, quæ omnia in Epilepticis observantur & per solam particularum figuram &c. explicari possunt.

§. XIII.

Utenim in automatico horologio formâ essentiali integrâ & perfectâ existente omnia accuratè fiunt, adeo ut doctissimi etiam hominis industria illa imi-

tari nequeat. E contra verò aliquâ saltem mutatione accidente, perversi cientur in horologio motus: Eodem modò innumeri in corpore humano deprehenduntur motus, qui omnem excludentes perceptionem à sola partium dispositione dependent, quâ vitiosè mutatâ corpus statim diversimodè perturbatur, & variè iique tumultuosi partium motus observantur.

§. XIII.

Ad id vero quod excipitur: omne simile claudicare, nec naturalia artificialibus comparari posse, modos etiam materiæ inefficaces esse; Respondeo ex ipso *hypotheseos auctore*. Verum quidem esse, quod comparationes, quibus in scholis uti solent, dum intellectualia explicantur per corporea, substantias per accidentia, aut saltem qualitatem aliquam per aliam alterius speciei, haud multum edoceant. At verò, quia in iis quibus utimur, non comparamus nisi motus quosdam cum aliis motibus, aut figuras cum aliis figuris, hoc est res, quæ propter tenuitatem suam sub sensus cadere nequeunt, cum aliis quæ sub illos cadunt, quæq; alioquin non magis ab illis discrepant, quam major circulus à parvo, contendimus rationem aliam nullam ab humano ingenio excogitari posse, quâ motuum horum veritas melius declararetur. Ceterum modos materiæ satis efficaces esse prolixius demonstrat *Turinghoff*; hac vice monemus saltem, ut cultrum in re domestica, antimonium in re medica, à nobis dissentientes aspiciere velint, videbunt omnem operationem, à sola dispositione, convenienti & debito accedente motu dependere. In ipsa etiam hominis.

hominis formatione, si saltum facere vellemus, quid hæc præsentent accidentia, ut vulgò vocantur, ad oculum demonstrare possemus: siquidem Cl. Bartholinus, cujus autoritas allegatur, nescire se simulat, quod hujus opinionis auctores fundamenti loco præsupponant, essentialia illa accidentia non agere fortuito, sed juxta leges naturæ à summo optice inditas.

§. XIV.

Tandem etiam à curatione particula ista acidæ & austera probantur. Curatur enim hic affectus per medicamenta acidum imbibentia, & austerum corrigentia, qualia sunt rasura eboris, oculi *S. limatura* *o*, margaritæ præparat: corallia præparat: *S. succini, caryophylli: in salis armoniaci, spiritus salis dulcis &c.* Plura qui cupit adeat *collegium practicum cedro sanè dignum, præterito anno à præceptore meo fidelissimo dissertationis Præsidi dictatum.*

§. XV.

A causa proxima ac immediata ad remotas progressum facimus, quæ sunt vel naturales, nonnaturales, vel præternaturales. Naturales dicimus esse temperamentum sanguineum, melancholicum & pituitosum, ætatem infantum & puerorum. Dispositionem hæreditariam & characterem à parentibus contractum.

§. XVI.

Nonnaturales sunt sex res, quæ vitari nequeunt, vulgò nonnaturales dictæ. Inter has agmen & choreas ducit aer, qui corpus nostrum quam facilè inquinare potest, præprimis si suum addant calculum, cibum & potum, motus & quietes,

somnus & vigilia, excreta & retenta, ac denique animi pathemata, quæ excessu vel defectu peccantia infaultæ hujus sobolis fiunt parentes.

§. XVII.

Causæ verò præternaturales sunt morbi prægressi eorumque causæ & symptomata, V. G. cephalalgia, vertigo, morror, tristitia, colica, vermes, succus pancreaticus, lymphaticus, biliosus, non ritè sese habentes, licnis & venarum lactearum obstructio, lochiorum, secundinarum ac sanguinis menstrui retentio, vel nimia eorum excretio, item vapores ex hac vel illa parte elevati, quos quidam præter omnem rationem admittere volunt.

§. XVIII.

Ut methodicè procedamus, observandum affectum hunc non uno eodemque invadere vultu, sed Proteo mutabiliorum esse: hinc perlustrata causâ remotâ, progredimur ad differentiam, quæ desumitur à tempore, causa, subjecto & invasionis modo.

§. XIX.

A tempore desumptâ differentiâ alia erit vel hæreditaria & congenita; Alia adventitia, recens, vel inveterata. Hæreditaria à parentibus epilepticis mediante semine in foetum derivatur ac transplantatur. Congenita ab inordinata gravidæ diætâ suam ducit originem, vel si grava epilepticum hunc morbo correptum viderit. Adventitia ab externis injuriis, scilicet naturalibus, nonnaturalibus ac præternaturalibus, de quibus antea dictum, edito jam in lucem foetu, oritur. Recens est quæ nondum altis in corpore

egit radices. Inveterata verò contra, quæ ægrum sapius invalit.

§. XXI.

Subjecti ratione alia est infantum, qui sapius tempore dentitionis solent fieri epileptici, ob tertiæ & septimæ conjugationis nervorum vellicationem, & gingivarum inflammationem. Alia puerorum ac adolescentum, quæ tamen ob virium robur, sanguinis laudabilis copiam ac alterationes quas subeunt, diu durare nequit. Alia mulierum, quæ ex mensuum obstructione suum trahit ortum, dum sanguis restagnans putrescit, atescit, & non infimum acquirit malignitatis gradum. Alia virginum ac viduarum juvenentium, quæ vel ob fervorem quandam venereum, qui satari nequit, vel ex copia feminis fervidioris in hunc incurrunt affectum; Et cum præcedunt vel comitantur hoc malum symptomata quædam uterina, in quibus etiam ipsum uterum dislocari & ad gulam ascendere credunt, cum credulis mulierculis, quamplurimis; Hoc autem impossibile esse ex anatomicis edocemur principiis, ut hætenus in collegio nostro anatomico à celeberrimo meo, Præceptore Dn. D. Mayo, Archiatro & Professore publico, dexterrimè administrato videre licuit: Interim tamen non negamus uteri testes posse inflari & extendi, imò etiam convelli, ut ipsum etiam uterum suum mutasse situm, appareat.

§. XXI.

Pro causarum diversitate alia est Idiopathica, alia sympathica. Idiopathica seu per essentiam est quando cerebrum proprio in sinu & generat & fovet anguem, lympham nempe acrem, ab suam intem-

periem, hoc est ob particularum quoad motum, figuram ac situm mutationem; & tum adest continua, capitis gravitas cum oculorum obtenebratione, ac limphæ, quæ antea per os, nares oculosque fluere solebat, suppressione. Sympathica est in qua materia peccans in inferioribus partibus sub capite positis colligitur, & ad cerebrum datâ occasione deferitur, & tunc cujuslibet partis affectæ propria adsunt signa. E. G. Si ab intestinis hoc oritur malum, adsunt ventris murmura, alvi obstructio, dolores colici & alia. Si a ventriculo, cognoscitur id ex appetitu prostrato, nausea, vomitu, singultu, cibi fastidio, cardialgia, cholera tam humida quam sicca. *vide Zacutum Lusitanum de P. m. l. 1. obs. 21. Forestum l. 10. obs. 64. Fernel. conf. 7. Galenum s. de loc. c. 5.* Si à liene, tumores ac dolores in sinistro hypochondrio, interdum etiam circa lienis regionem sensus ardoris ac inflammatio à cibo in sinistra faciei parte observantur; sapius alii conjunguntur morbi splenetici, uti scorbutus, cachexia, scabies, melancholia &c. *de quo Platerus, Horstius & alii.* Si ab utero hæc proveniat progenies, id demonstrabunt mensuum ac lochiorum suppressio, seminis ac foetus mortui retentio, fluor albus & alia. *Si enim menstrua non fluant ab utero morbi contingunt, si large superveniant, morbi fiunt s. aph. 57.* Et *l. Coacar. pranot. Salutare est muliebria non cohiberi, nam inde eveniunt Epilepsia.* Si deniq; ab aliis partibus, vesica V. G. pancreate, hepate, renibus, vel etiam ab externa aliqua parte, vel à vulneribus & ulceribus generetur, ex propriis iterum constabit signis, per consensum cerebrum affici. *vide observationes nobilissimi Tulpii.*

§. XXII.

§. XXII.

Ab invasionis modo alia dicitur primaria, quæ nullo existente vel præcedente morbo incipit; Alia secundaria, quæ alium subsequitur morbum, vertiginem, cephalalgiam &c. Alia periodica, quæ per intervalla certis temporibus recurrit & ægrum periodicè affligit. Alia inordinata, quæ nullas observat periodos, sed nunc citius, nunc tardius recurrit. Alia fortis, in qua præter motus & sensus depravationem stupiditas, simplicitas, fatuitas aliaque graviora deprehendantur symptomata: lævis vero e contra, quæ mitiora habet symptomata.

§. XXIII.

Cum vero cognitio morbi sit curationis fundamentum, signis opus habemus, quibus præsentem cognoscere queamus affectum, hæcque sunt triplicia: Distinctiva, diagnostica ac prognostica.

§. XXIV.

Distinctiva sunt, quæ Epilepsiam ab aliis affectibus, cum quibus aliquid affinitatis habet, distinguunt: Sic differt quam maximè ab apoplexia, in qua motus non est depravatus, sed potius abolitus, apoplectici enim jacent prostrati cum stertore, sine motu & sensu, solâ respiratione manente. Differt etiam à convulsione in specie sic dicta, in qua est involuntaria contractio musculorum versus suum principium permanens ac dolorosa, ita ut membrum evadat rigidum & inflexibile; in Epilepsia verò motus convulsivi sunt continui.

§. XXV.

Signa diagnostica partim immanentem, partim verò præsentem indicant paroxysmum: Imminentem paroxysmum

indicantia sunt nervorum motus tremulus, odoris fœdi sensus, venarum sub lingua flavedo, linguæ motus inordinatus, pallor faciei, aurium tinnitus, vertigo, extremorum frigus, ingenii tarditas, sensuum imminutio, coma vigil ac somnolentum, lassitudo spontanea, mœror, tristitia, dolor capitis, gravativus æquè ac pungitivus, oculorum corruscationes, scintilla, muscæ, ac denique tela iis obversantes.

§. XXVI.

Præsentem verò paroxysmum indicantia sunt vel pathognomonica, propria vel communia. Signum pathognomonicum in hoc malo est motus convulsivus, posito enim hoc ponitur & Epilepsia. Propria quæ Epilepsiam tantum in hærent ac eam semper comitantur, sunt spuma oris, stricta digitorum contractio ac subitus in terram prolapus. Communia quæ etiam in aliis affectibus observantur sunt dentium stridor ac actæ eorum collisio, mugitus, clamores, stertor, urinæ, seminis ac aliorum retentorum involuntaria excretio.

§. XXVII.

Prognostica, futurum statum & eventum indicantia, ex certis hauriuntur fontibus, petuntur enim à morbi idea ac natura, virium robore, parte affecta, actionibus læsis, symptomatibus, ac denique à juvantibus & nocentibus.

§. XXVIII.

Dicimus itaque quod omnis Epilepsia sit periculosa & curatu non adeò facilis, 1. Propter nobilem affectam partem, ad quam medicamenta non æquè uti ad alias partes, quia est valde remota, integris viribus penetrare possunt:

u 36

Deinde

De Epilepsia.

Deinde ob concomitantium symptomatum vehementiam. Cum enim una ab alia pro subjecti & cause diversitate, nec non pro vario invasionis modo ac tempore, uti superius docuimus, sit diversa, hinc etiam una præ alia erit periculosior, & curatu vel facilior vel difficilior. Epilepsia itaque Idiopathica periculosior est & curatu difficilior sympatheticâ, quippè quæ ægri um continuo affligit, & suos sine intermissione repetit paroxysmos, quibus ita cerebri relaxantur & vitiantur poruli, ut particulas heterogeneas facillimè admittant, hinc lethalis esse solet. *Quum enim aetatem adeptus fuerit morbus, non amplius curabilis est, cerebrum enim eroditur à pituita ac colliquatur. Hippocr.* Sympatheticâ verò curatu est facilior, quoniam hæc oritur à partibus in abdomine contentis: vide sis parag. XXI. quibus curatis, curatur & ipsa Epilepsia.

§. XXIX.

Hæreditaria ob cerebri dispositionem à natura viciatam, nullis cedentem medicamentis, tolli nequit, estque incurabilis, ut & congenita, quamvis hæc interdum aliquam admittat curationem. Adventitia verò si recens fuerit, quæque aetas nondum egit radices; tum intermittens, quæ per intervalla affligit; aut denique levis, quæ gravioribus non stipata est symptomatibus, curari potest: nec non infantum, puerorum ac adolescentum; In illis enim virium adest robur & spirituum vitalium integritas, ex quibus spiritus animales regenerari, ac ita pristina restitui queunt crasi; In his verò tempore pubertatis fermentum exortum, ac particula heterogenea Epilepsiam causantes ex cerebro cum sangui-

ne ad partes genitales deponuntur, & simul una cum semine & menstruo profluvio excernuntur. Ad hanc classem quoque pertinet Epilepsia virginum ac viduarum juvenularum, quæ omnium curatu est facilior; dum unico specifico adhibito, uterum simul respiciente, felicissimè profligatur, quod omnes ferè Medici experientiâ edocti testantur. Contra adventitia, inveterata, continua ac fortis difficilè curantur & sunt satis periculosa; nam ut plurimum vel in alium graviorem mutantur affectum, vel per se lethales fiunt. In senibus, ob calidi innati inopiam ac virium debilitatem, spiritus animales semel exhausti ac explosi cum restaurari nequeant, nullam curationem admittit. In juvenibus verò post annum vigesimum quintum exorta agrum ad vitæ finem comitari solet, uti hoc testatur Medicorum princeps hæcæ verbis sect. v. aph. 7. *Quibuscumq; morbi comitiales ante pubertatem fiunt, transmutationem habent. Quibuscumque vero viginti quinque annos natis fiunt, his plerumq; commoriuntur.*

§. XXX.

Hactenus de iis, quæ ad Epilepsia cognitionem facere videbantur, egimus; Nunc ejus proponenda erit succincta curatio, quæ est duplex; Alia in paroxysmo; Alia extra paroxysmum.

§. XXXI.

In paroxysmo omnis impendenda erit opera, ut abbrevietur, vel saltem mitior reddatur, quod salibus volatilibus & lixivialibus acido contrariis fieri potest. Conveniunt itaque illinitiones temporum, narium, corporum, nuchæ ac cranii circa futuras; materiam præbent balsamitis vi-

ta succini, rutæ; Aqua hirundinum, picarum, liliorum convallium. Tinct. castorei, ol. castorei, Philosophorū, rutæ. Ex spiritibus, qui meo iudicio ob particulas subtiles ac penetrantiores, quibus sunt præditi, aliis palmam præripiunt sunt spiritus salis armoniaci, fuliginis, urinæ, eornucervi, convulsivus *Dn. Præsidis*, quo in & extra paroxysmum vix datur medicamentum præstantius, ita ut à *Dn. Præsidi* inter alia pro arcano habeatur. Conveniunt etiam suffitus & odoramenta ex graveolentibus quibus spiritus animales reprimantur, v. gr. ruta, asa foetida, castoreo, galbano, pennis pavonum ac perdicum &c. Exempli loco sequentes sint formulæ.

℞. Spir. sal. armoniac. fall.
corn. cerv. à ℞j.

D. S.

Spiritus Euserlich vor die Nasen zu halten.

Vel:

℞. Castor. succolent ʒʒ.

Rut. recenter contul. p. i. includantur sydon. & irrorent. acet. bezoartic.

S. Anpfflein daran zu riechen.

Vel: ℞. Bals. vit.

rut. a. ℞j.

ol. succin. ʒʒ. M. D. ad pyxid.

S. Balsam.

Interea dum hæc aguntur, partium externarum in rectum fiat extensio, & quidem pedetentim, non verò vi; nam ossa inde luxata imò aliquando fracta fuisse practici observant. Os ægri clausum aperiat, aperto baculus vel cochlear ex ligno hederæ, vel sacculus ex ruta vino irroratus, inferatur, ne dentes linguæ damnum inferant, illamvè commordeant, tum etiam, ut spuma effluere, ac medica-

menta instillari, vel saltem fauces illiniri queant. Instituantur quoq; validæ ac fortiores membrorum frictions, ligaturæ ac vellicationes. Reliqua V. G. cucurbitula, suppositoria atq; clysteres, quamvis in paroxysmo indicentur, commodè tamen adhiberi nequeunt.

§. XXXII.

Curatio extra paroxysmum suis innititur indicationibus. Lympha qualitate peccans temperanda: quantitate vèb. excedens evacuanda; Pars affecta una cum parte mandante corroboranda ac confortanda: Hisce indicationibus ut satisfiat medicamenta ex triplici fonte; chirurgico, pharmaceutico ac dietetico, erunt desumenda.

§. XXXIII.

E fonte chirurgico generosa nonnulla depromuntur remedia, circa quorum electionem authores non conveniunt. Nos venæsectionem, à multis improbatam, ad conciliandum liquori tam vitali quam animali motum ordinarium, in & extra paroxysmum concedimus. Sic Medici Regiæ Hispaniarum intra sex à partu horas tor miserunt sanguinem; quam praxin licet non usitatam inuasit ratio, exegit necessitas, approbavit eventus; ut loquitur *Bravo Architer Aula Regiæ*. Arteriotomiam verò, cum sit rarioris usus, suspendimus: Interim setacea, fonticulos, vesicatoria, cucurbitulas ac hirudines omnibus commendamus. Quod si hæc & alia auxilia parum ad hujus tyranni expugnationem conferrent, ad medicuræ efficacem, ustionem ac trepanationem, ut duro nodo durus quærat cuncus, confugiendum erit. De quo vide *Severinum* & *observantias à W. Schio collectas*.

§. XXXIV.

§. XXXIV.

Ex altero fonte, qui pharmaceuticus est, vi indicationum medicamenta lympham acrem temperantia ac præparantia sunt haurienda, quæ in ordinem digesta sequentes constituunt formulas.

℞. Sal. armoniac. chalybeat.
corn. cerv. volat. s. fœtor. à ʒβ.

fœcul. pœon. ʒij. M. f. pulvis.
dividatur in vj. partes æquales D. S.
Corrigirendes Pulver vor 6. mal/Mor-
gends und Abends.

Sumatur in sequenti vehiculo.

℞. Aq. cerafor. nigr.
flor. til.
pœon. a. ʒij. M. S.

Wasser zum Pulver.

Vel ℞ Rad. pœon. maris.
filic.
primul. ver. a ʒβ.

sarsaparigl. ʒiβ.
visc. quercin. ʒij.
lign. cassia. ʒiβ.

Herb. betonic.
primul. ver.
epatic. nobil.
meliss. a. Mj.

Flor. anthos.
Tilia.
betonic. a. M. S.
rasur. cran. human.
ungul. Alc. à ʒiβ.

semin. pœon.
fœnicul. à ʒij. incis. incidend.
Infund. in s. q. aqu. chalybeat. per no-
ctem, mane post ebullitionem

℞. colatur. ℥ iv. add.
sirup. betonic. ʒij.
Aq. Epilept. L. ʒiv.
spirit. sal. armoniac. ʒij.

M. f. Apozem. S. Franck/cujus singulis

diebus horis matutinis ʒv. sumantur.

§. XXXV.

Assumptis his præparantibus ac tem-
perantibus, in usum vocanda erunt pur-
gantia: Cum autem humorum vitioso-
rum Saburra unâ vice vix evacuari possit,
enemata primas vias eluentia præmitti
debent. V. G.

℞. Rad. bryon.
pœon. à ʒij.

Herb. malv.
parietar.
rut. sylvestr.
verben. à Mj.

Flor. melilot. Mβ.
lilior. convall. pj.

Semin. anis.
rut. à ʒiβ.

stercor. pavon. ʒij. coq. in s. q. aq.
colat. ℞. ℥. i. add.

Electuar. dicathol.
benedict. laxativ. à ʒv.

castor. ʒj.
ol. rut. coct.
amygdalar. dulc. a. ʒj.

vitell. ov. num. j.
⊖ gemm. ʒβ.

M. f. Enema.

Quod si ager enemata admittere nolit,
eorum loco sint sequentia lenitiva.

℞. pulv. solutiv. Zwölffer. ʒβ.
resin. jalapp. amygdalis subact. gr. xv.
M. f. pulvis D. S.

Paxier-Pulver auff 1. mal

Vel ℞ Mann. elect. ʒiβ. solv. in
Aq. flor. til. add.

cremon. ʒr. ʒij.
aq. picar. ʒvj.

sir. de cichoreo cum rhabarb. ʒiβ.
M. D. S.

Paxier-Francklein auff 1. mal.

§. XXXVI.

§. XXXVI.

Evacuatis primis vitis danda erit opera, ut lymphæ ac humores peccantes per purgantia validiora è toto corpore eliminentur. Exempli loco sint iterum sequentes formulae.

℞. Extract. hellebor. nigr. ℞℞.

℞℞℞. Jalapp. gr. viij.

acid. tartar.

castor. a. gr. vj.

℞℞℞℞. rorismarin. gutt. ij.

M. f. pilul. xij. D. S.

Pillen auff 1. mal.

Vel. ℞. pil. de galban. compos. n. vij.

S.

Pillen auff 1. mal.

Vel. ℞. pulv. mechoacan.

Jalapp. a. ℞j.

diagrid. sulph. gr. vj.

castor. pulveris. gr. iv.

ol. anis. gutt. ij.

M. D. S.

Purgier Pulver auff 1. mal.

Vomitoria quoque hic non sunt contrahenda.

℞. Sulph. antimon. gr. iv.

cremor. tartar. gr. vij.

M. f. pulvis S.

Brech Pulver.

Vel. ℞. Infus. pulv. omet. correct. ℞j. add.

Julep. rosar. ℞j. M. S.

Brech Trancel auff 1. mal.

§. XXXVII.

Hiscæ universalibus particularia sunt subjungenda evacuantiæ: uti et rhina, sternutatoria; masticatoria ac gargarismata, in aliorum etiam affectuum curatione occurrentia.

§. XXXVIII.

Præmissis præparantibus ut & univer-

saliter ac particulariter purgantibus, caput confortantia propinanda sunt; ut tertia etiam indicationi satisfaciamus: Talia sunt sequentia specifica antiepileptica. Radices artemis. antiquæ, pæoni. maris mens. Jul. collectæ, valeriana, acori veri. Herb. betonica, pæonia, majorana, salvia, ruta, verbenæ. Flores hyperici, tilia, liliorum convallium. Semina majorana, fœniculi, seselcos, anisi. Cardamomum, cinamomum, ac omnia aromata præprimis autem caryophylli, quorum sal volatile oleosum spiritus explosos non solum repellit, verum etiam particulas incongruas corrigit. Viscus quercinus. Cor hominis violenter mortui, cranium humanum, cornu cervi. Pulli hirundinum, corvorum qui nondum attigerunt terram. Excrementa pavonis, ciconia, quæ vigunt spiritus ætheros. Succinum, castoreum quod omnibus medicamentis admisceri potest; ungula alcis, unicornu, corallia, oculi cancrosum, margaritæ preparatæ, quæ alterant acidum. Ambra, moschus, zibethum, ut & aqu. epileptica Langii, Anbaltina, cerasorum nigrorum, liliorum convallium, florum tilia, hirundinum, picarum. Spiritus cornu cervi, cranii humani, salis dulcis, nitri dulcis, salis armon. acidi & salis. Elixir vitæ Matthioli. Elixir Epilepticum Crollii, in quo oleum anisi succinique, aquæis quoque recta & spirituosissimæ mediante alkali salis pæoniæ & vitrioli fortiter calcinati cum sale cœniuntur. Et felix ille qui cum Helmontio & Sylvio quodvis oleum aromaticum in sal vertere didicit. Tinctura corallorum, succini, castorei, lunæ. Oleum vitæ, succini, rorismarini, majorana.

ioranz, castorei, Conserva liliorum
conyallium, pœonia, florum tilia, hy-
perici. Omnia salia, tam fixa, quam vo-
latilia. Magisterium perlarum, cranii
humani, corallorum, lapidis lazuli, hya-
cinthi, smaragdi, succini, unguis alcis.
Pulvis Bezoarticus, epilepticus *D. Arnoldi
di. Marchionis*, cum unicornu. Species
contra apoplexiam cum & sine moscho,
cephalicæ, diacubearum, diambra cum
& sine ambra, Tabulæ ex oleo succini,
diaxyloaloes ac denique cinaberis ex qua
Cl. Crato talem præparat pulverem, qui
vocatur Magnes epilepsia.

Rec. Cinabar. nativ. pellucid. limat.
in tenuiss. pulverem trita ʒʒ.
corall. rubr. ʒij.
Margarit. præparat. a. ʒij.
croc. orient. ʒj.
fol. aur. num. xv. terantur omnia
subtilissimè super lapidem
dos. gr. vi. ad ʒj.

Arcanum, epilepticum *Dno. Præsidis*
hoc in affectu omnibus antecellit medi-
camentis, & satis laudari nequit præscri-
bitur autem vel per se, vel camædiis, v. gr.

ʒ. Arcan. epilept. ʒij.
puly. Mantuan. a. ʒij.

M. D. S.
Pulver. auff 1. mal.

Rec. Aq. cephalic. Lang. ʒj.
D. S.

Wasser zum Pulver.
In hujus arcani defectu sequens exhi-

beri potest medicamentum.

Rec. cinaber. ʒij.
cran. human. l. ʒij.

magist. ejusdem. ʒj.
foecul. pœon.

Magister. corallor.
perlar.
Matr. perlar. a. gr. xv.
fol. aur. num. xj.
M. f. pulvis S.
Specificum antepilepticum dos. a. gr.
ij. ad ʒʒ.

Vel *Rec.* Tinctur. succin. ʒij.
Essent. ambr. ʒj.

M. D. S.
Hauptstärkende Tinctur II. Tropffen
auff 1. mal.

Vel *Rec.* Spir. secundin.
ungul. alc.
fuligin. a. ʒʒ.

S.
Besonderer Spiritus 7. oder 9. Tropf-
fen auff 1. mal.

ʒ. Tinct. corallor. ʒj.
S.

Tinctur zu 6. Tropffen.
S. XXXIX.

Plures adhuc paginae variis impleri
possent formulis tam externis, quam in-
ternis: Verùm cum quilibet fundamen-
tis medicis imbutus ex simplicibus supe-
rius traditis pro sua intentione & sub-
jecti diversitate generosa ac pretiosa va-
ria præscribere possit medicamenta, nolo
hic diutius remorari; confeto itaque
me ad fontem diæreticum.

S. XL.
Diæta est vel naturalis, vel vitalis, vel
animalis. In diæta naturali cibi sint mo-
deratè calidi ac sicci, facilis concoctionis
& digestionis; boni succi, ventriculo
grati, ac nullis referti humoribus excre-
mentitiis. Tales sunt gallinæ & earum
pulli, lepores juniores, columbæ, agni,
vituli,

vituli, perdices atque capones. Con-
diantur cinamomo, caryophyllis, nucē
moschata ac aliis aromaticis & cephalicis.
E contrario vitentur cibi frigidi ac
humidi, cocti difficiles, flatulenti, crassi,
vaporosi ac facillē putrescentes. Tales
sunt caprae, allia, sinapi, lactuca, rapha-
nus, portulaca, apium, nuce juglandes,
poma, pyra ac omnes fructus horarii,
legumina, lacticiuia, nec non caro por-
cina, anserina, passerum ac anatum. In
potu concedenda cerevisia clara ac bene
defaecata: quamvis consultius esset à ce-
revisia & vino penitus abstinere, & eo-
rum loco decoctum ex cephalicis & an-
tepilepticis ingredientibus substituere.

§. XLI.

Vitalis diæta aeris rationem habet,
qui sit temperatus, purus, vividus, si non
naturā talis, arte parandus. Proscribi-
mus aërem impurum, inaequalem, nebu-
losum, malignum, ut & nimis frigidum,
vel calidum; hic enim spiritus tam vita-

les quam animales dissipat, humores a-
cido austeros ac viscidos colliquat, & ju-
sto reddit fluidiores; Is verò lympham
acrem auget, coagulat, incrassat atque
conglutinat, & hoc modo novis & peri-
culosis ansam præbet obstructionibus.

§. XLII.

In animali diæta somnus sit noctur-
nus ac moderatus, ne vitiosis humoribus
& vaporibus caput impleatur ac gravetur.
Vigiliae atque lucubrationes in longam
protracta noctem sunt fugiendae; omnes
enim humores reddunt acriores, vires-
que prosternunt. Alvus sit aperta, si cun-
ctetur, emollienda pilulis laxativis, aloë-
ticis, marycostinis, Tartareis & aliis.
Gaudium quantum possibile excitandū,
ira removenda, & venus pestis instar fu-
gienda, quæ effæna non malè parva Epi-
lepsia vel apoplexia vocatur. Tantū!
Deo interim Ter Maximo sit laus & glo-
ria sempiterna.

DISPUTATIO XVII.

I. N. 7.

CONSILIUM DIÆTETICON RATIONALE

Pro

HÆMOPTOICO,

RESPONDENTE

PETRO BERNARD, Arnetensi Gallo-
Burgundo.

B.C.D.

B. C. D.

§. I.

Hæmopticoi leve subinde adhibitâ hope convalescunt, præsertim ubi larga est *αἷμα*; extra enim vertitur sanguis, nec subit intus in ipsum parenchyma, à quo introitu puris sputum metuendum. Vidimus tamen unum vel alterum non sine operoso remediorum apparatu pristinam recuperâsse valetudinem; alios verò caput & promontorium bonæ spei jam videntes ex insidiis circumventos suffocatos fati cessisse. Quâvis enim sanguinis spuitiones (*verba sunt Hippocratis*) juvenibus sint familiares, adeoque huic ætati minus periculosa, tamen *eodem modo* sanguinem supernè efferrî qualiscunque sit malum est. Itaque in gratiam hæmopticoi Vici peregrini & in flore ætatis constituti *consilium diæticon rationale* impræsentiarum scribam, cum ut plurimum in his affectibus plus valeat diæta quàm pharmacía, ipsique hæmopticoi quandoque securiores sint notis ineptisque remediis, quàm in Medicorum (rectius Medicastrorum) fide, iniquissimam mercedem ex supervacua curationis mora interdum captantium.

§. II. Inter res autem, ad vicæ valetudinisque conservationem non solum, sed & morborum curationem necessarias, primum locum sibi vendicat *Aer*. Hunc fugiat *Nesfer*, si frigidus, crassus, humidus aut peregrino æthere contaminatus, vel salibus acidis, acribus, vi corrodendi vel coagulandi præditis, imprægnatus fuerit.

§. III. Nocent venti boreales ex angusto in angustum erumpentes spaciû. Vespertini omnes pectori sunt infensi. Stu-

diolus pius & doctus obiit ex phthisi, mihi que vel centies toto morbi tempore conquestus est de vento, cum locum augustum horis vespertinis transiret, olim admisso & ore hausto, ex eo enim tempore ceperat sanguinem spuerè, deinceps. Quippe vasa majora pulmonum magis exposita sunt injuriæ aeris, quam aliarum partium vasa sanguifera, unde vel citius rumpuntur à fervore, vel saltem sanguis ibidem facilius labem contrahit.

§. IV. Itaq; emendandus & corrigendus est *aer*, quoties ejusmodi intèperies & periculi plena tempestas occurrit. Instructo cum in finem luculento camini igni, ligno juniperino, querno, fagino, vel pini, fraxini, betulæ, instentato. Huc suffimigia spectant, usque adeò efficacia, ut *Helmontius* non sine ratione immensum doleat, suffituum remedia altiora penè suppressi: excitantur autem vel siccis odoriferis ex styrace, laudano, succino, benzoin, thure, Mastiche, gummi animæ, & quod instat omnium est ligno juniperino, in pleniturno collecto, carbonibus injectis: Vel humidis ex aquis fragrantibus & balsamicis ignito lapidi aspersis, aut in æolipila rarefactis: v. g. Rec. ∇ rosar. opt. lavendul. opt. an. q. v. miscantur exactissime pro suffitu.

§. V. Inquinatur *aer* effluviis è sordibus & quisquiliis in angulis oppidorum & urbium collectis, vel è locis paludosis & uliginosis exurgentibus. Non raro inficitur humano miasmate, ubi videlicet plures homines in uno degunt cubiculo, hinc suademus nostro, ut *seorsim* in conclavi habitet, vel in rus abeat, præsertim tempore vernali (*vere sanguinis profusiva*) & autumnali, ad imitationem *Antonii*, scribentis:

*Ne quoties mutare locum fastidia cogunt
Transio & alternis rure vel urbe fruor,*

§. VI. *Cibum* commendamus laudabilem, boni succi, facilis concoctionis & digestionis: v. g. panem siliginæ probe coctum sed non omni carentem fursure, quia sic & abstergit, & consolidat; iuscula carnis bubulæ vel gallinæ, avenacea, hordeacea, oryzata, amygdalata aliaque cum chærefolio, urtica & numularia alterata: rapa, cydonia, poma dulcia, carnem bubulam, vitulinam, leporinam, vervecis junioris, ferinam, gallinas, capones, gallum Indicum, alaudas, turdos, aviculas nemorales & montanas omnes, vitatis aquatilibus. Pedes porcorum, vitulorum & cervorum cum gelatina ex pasfulis, amygdalis, nucibus pinæ & pistaciis præparatos: pulmenta ex manna Polonica, nec non butyrum cum melle, comedat sæpius. Horum seculorum commites perpetui sint perdices, quæ omnibus in affectibus pectoris præferenda, præsertim si cum Meatico amice dividantur. Pisces rarioris sint usus. Ubivis exulent piper, zinziber, acetum: Cibi vero condiantur croco, nuce Muscata, & melle.

§. VII. Circa sumendi modum monemus, ut cibos molliores, liquidos & intense calidos (quantum ferre potest) aliis præmittat. Comedat bis de die; cœna prandio sit brevior & magis frugalis, à qua semel vel bis in septimana absteineat, eaque vespèrâ & sequenti mane potum theæ largius bibat, ut & mucus stomachalis attenuetur, & totius corporis obstructions tubulorum referentur.

§. VIII. Inter potulentia ea saltem concedimus, quæ in vetriculo non facile ace-

scunt; aut acido tum occulto tum manifesto noxam minantur. Utroque vitio vix non laborat, solo excepto Gallico vel Hispanico generoso, cujus aliquot cochlearia immediatè à prandio vel cœna concedimus libentissimè. Eandem merentur virgulam liquores vinosi omnes acido volatili contaminati, quo spiritus vini refertur, vulneratis & consequenter hemoptois infensissimus. Omnium difficillimè & rarissimè acescit aqua, quæ propter eam non poterit non Nostro esse proficua, præsertim si cum pane, radice liquiritiæ, vel chinæ, vel sarsapariglia, sassafras, cornu cervi, fœniculo, floribus violarum vel bellidis coquatur. Majorem pro nostro scopo acquirat virtutem, si cum farina avenacea cocta calidè bibatur, quo pacto & sitim sedabit & pectus solabitur. Sed cum tenuis ille potus non omnium ardeat palato, eligat Noster cerevisiâ, quæ nec recens sit, nec annosa: commendamus autem inter tot cerevisiarum genera Marburgensem, Lignicensem, Bregensem, Hanoveranam, Bernaviensem, Tor-gaviensem, Anglicam; Et quæ nunc inter has tardius acescit, præ aliis corollam meretur, quæ jure superbit *Brunschvicensis* duplex, nam cum Nautæ lineam sive equatorem nuperrimè transirent, omnia potulenta, quibus naves instructæ erant, acorem contraxerunt, sola *Brunschvicensis* exceptâ, quæ & saporem & odorem servavit.

§. IX. Prolixiori encomio dignum quoque censemus *hydromel Pollionis Romuli* auctoritate condecoratum. Hunc centesimū annum excedentem divus Augustus Hospes interrogavit, quam maximè ratione vigorem illū animi corporisque

risque conservasset; Ille respondit: *In-
tus Mulsio, foris oleo.*

§. X. Bibat Noster ter in mensa; post cœnam rarius: nunquam noctu. Quod si vigilæ molestæ sint, licebit potum vespertinum (vulgò den *Schlaff-
trunc*) degustare. Potus sit calidus, vel ad minimum refractus & temperatus, omnia enim frigida pectori sunt inimica.

§. XI. Somnus omnes compescit excretiones præter sudoris halituosa effluvia, huic ergò indulgendum. Tempore somni omnes fermentationes sunt fortiores, quamvis noctu ordinariò sint debiliores: Concurrunt calor lecti, & spirituum animalium excursus sufflaminatus. *Vigilia* non protrahantur ab altera parte in multam noctem; dormire noctu oportet, vigilare interdum, contrarium malo sit ægri.

§. XII. *Alvus* suo quotidie bis vel semel respondeat officio, omnes enim repletiones, ubicunque sint, sunt *hemoptoicis* noxiæ. Sin *alvus* segnior fuerit, enemate domestico, passulis laxativis, prunis vel butyro adigatur ad obsequium: aloetia omnibus malè audiunt, utrum jure an ex præjudiciis, decernendum erit in cathedra. Porrò si fortè Noster fluxum hæmorrhoidum antehac expertus est, idem beneficium gratò præstolabitur in posterum animò; nam fluxus hæmorrhoidum hæmoptoicorum est anchora salutis & refugium.

§. XIII. Tempore vernali ventilatoriam commendamus *venesectionem*, quamvis enim non tanti faciamus phlebotomiam, tamen hoc in casu multam nobis ratione præservationis facit spem. Nam sanguine imminuto, vasa pulmonum

minus premuntur, & sanguinem intra terminos cohibent. Admittat ter vel quater in anno *scarificationem* in brachio: sinistro autem *fonticulum* gerat.

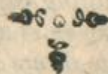
§. XIV. *Sudores* quoque singulis septimanis manè in lecto provocare javebit, quo ipso & urinæ profluvium & flatuum resolutio egregiè promovebitur, quippe sudores abdomini, vel imò ventri præ aliis vaporoso, egregiè conveniunt. Eundem in finem *potum Thee* cum Essentia balsami Indici commendamus, quo vix datur in quamplurimis morbis præstantius remedium.

§. XV. De *Passionibus* animi notum est, quod nunquam sine sanguinis insolitâ commotione existant, hinc iis maturè frenum erit injiciendum. Modum compescendi feliciter ex aureo *Renati des Cartes tractatu de passionibus animi* addisces, quam ex Medico practico.

§. XVI. Sicuti autem omnia vi exagitationi prædita hæmoptoicis nocent, ita ipse motus concitator, & quo motus fluidorum intestinus augetur, progressivus autem imminuitur, omni modo fugiendus: Vitabit sedulò celerem *scalarum* adscensum, cursitationes, vociferationes, sternutationem fortiozem, sermones longiores: submissè & parum loquendum,

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Hæc autem ut Nostro profint, faxit, quod omnia potest, supremum Numen.

DISPUTATIO XVIII.

MONITA MEDICA

CIRCA

OPII ET OPIATORUM USUM,

vulgò

Schlaff = Kranck.

RESPONDENTE

PHILIPPO HENRICO CHUNONE, Cassellano Hassō.

I. N. J.

Multa medicamenta, à quibus miseris agrotantes salutem expectant, esse instar lupi domesticì, ferinam suam noctà occasione exercentis in sanguinem humanum lanienā, cum *Helmontio* nostro per ignem *Philosopho*, agnosco lubens: Quot enim hic à purgantibus, præposterè & intempestivè propinatis, factas vidit clades, tot opiata infelici exhibità manu edidisse strages, ocularis fui testis, similium tragicædiarum non rarò spectator, nunquam (Deo sit laus) actor. Hinc fortè non sine fructu monita quædam circa opiatorum usum proponuntur, ex quibus tandem cautius mercari discent illi, quibus hæctenus infesta generi humano infedit opinio, morborum violentiam citius refræuari non posse, quàm ab opiatis frequenter propinatis; Tantum enim ab-

est, ut illi rectam servent medendi methodum, ut potius se Deo & hominibus reddant inexcusabiles, nihilque aliud gloriari possint, quàm se morbos quidem curasse, agros verò obiisse: Die Kranckheit sey curirt/ der Patient aber gestorben. Nec est quod de artis medicæ contemptu, toties conqueramur, quam non sine luctu hodierno seculo pessundari cernimus, & quæ juxta effatum *Hippocratis* propter ignorantiam eorum qui eam exercent, omnium artium infima censetur: Ratio enim stat præ foribus. Soti namq; Medicinæ nulla pœna in rebus publicis statuta est, præterquam ignominia. Verùm hæc non lædite eos, qui ex ea coplati sunt.

Itaque in præsentiarum nobis sermo erit de Opiatis, quæ sunt medicamenta spiritibus animalibus obicem ponentia, unde cerebrum subsidet, & omnes statutz humanæ cessant actiones, solà exceptat respi-

respiratione & pulsu. Ab aliis definiuntur, quod frigiditate suâ (non subjective semper, sed effectivè tantum) calorem & spiritus animales in torporem ac stuporem quasi coniciant, ne id, quod quovismodo dolorificum est, percipiant.

Vocantur alias etiam stupefacientia, somnifera, & narcotica, non *Marr*, *Cotica*, ut olim nonnemo joculari solebat: ad quæ certis in morbis ceteris nihil proficientibus confugere licuit: Verùm hæc lex, à veteribus sancita, nunc adeò vilescit, ut *Empyrici*, *Medici temerarii*, & quivis sanguisugæ armata manu in genus humanum sæviant, opiata sine discrimine in quibusvis etiam morbis exhibente. Nempè tam sanctum nihil est, quod non corrumpat diurnitas temporis, multaque probe à majoribus instituta, uno senectutis vitio desleat in torpifimos ritus (liceat sic loqui cum *Barclai*) & senescentibus legibus juvenescunt delicta, quasi hodierno tempore liberius occidere liceat.

Gaudent equidem opiata suis privilegiis, nec ego illa de possessione, quam à multis habuere annis, deturbare satago: sed hoc saltem intendo, ut ipsorum abusum perstringam, & vim deleteriã cuiusvis à præjudiciis libero ob oculos ponam. Certum enim est, vim illam somniferam, quam ab effectu multi colligunt, impo-
fuisse quam plurimis; cum opiata propriè loquendo non habeant vim somniferam, testantibus historiis medicis, plurimos ab assumptis opiatis statim fuisse factos languidos, pulsu & respiratione ad sensum lapsis, fædoque facie coloratâ colore sine ullo etiam soporis vestigio, & elapsis tribus vel quatuor horis vigi-

lantes ex hac vita emigrasse, non viso mortis fratre somno. Et observavi, hoc ut plurimum lethale & funestum esse signum, si paulò post exhibitum opium pulsus debilior & respirationis difficilior, nullo subsequente somno, reddantur, quod in sequentibus luculentius demonstrabitur.

Antequam autem ostendamus, quibus in casibus opiata ægro funesta, Medico verò infamia fieri soleant, prius inquirendum erit in ipsorum qualitates & operandi modum. Circa quod negotium aliquot Medicorum sectas deprehendo, quas in tres redigo ordines.

Qui corticem lambunt & saltem in veterum acquiescunt placitis, ut aliis corporibus naturalibus, sic & opiatis suas peculiare tribuant occultas virtutes formæ specificæ proles, à quibus omnes actiones deduci posse auctant. Qui rerum naturalium phænomena inquirendi modus facilis quidem est, & cujusvis captui accommodatus, verum adeò superficialis & infirmis incedit gressibus, ut istiusmodi principia etiam in lusus abierint, & in theatris publicè spectatorum cachinnis exponantur, quod videre est ex tractatu *le Malade Imaginaire comédie représentée sur le théâtre du Palais Royal* inscripto. Ubi novus doctorandus in cōfessu viginti quinque doctorum, sex septuaginta, & decem chirurgorum rigoroso subjicitur examini, quem inter alia primus Doctor his verbis alloquitur.

Si mihi licentiam dat Dominus Præses.

Et tanti docti Doctores,

Et assistantes illustres,

Tres scavanti Bachliero,

Quem estimo & honoro,

Domani

Domandabo causam & rationem,

Quare

Opium facit dormire?

Huic responderet Baccalaureus.

Mihi à Docto Doctore

Domandatur causam & rationem

Quare

Opium facit dormire?

A quoy respondeo,

Quia est in eo

Virtus dormitiva,

Cujus est natura

Sensus assoupire.

Datâ hac responsione acclamat Chorus.

Bene, bene, bene, bene respondere

Dignus, dignus est entrare

in nostro docto corpore.

Alii qui qualitates vulgò primas di-
ctas nimium venerantur dir inter se cer-
tarunt de opiatorum naturâ, utrum cali-
dâ instructa sint qualitate, an verò frigi-
dâ? Et cum in Opio quod basis est repe-
rissent vim stupefaciendi, & effectum fri-
gidum, statuerunt opium esse somniferû,
quia sit frigidum. Falsa hæc assertio non
parum auxit medicorum audaciam in ex-
hibendis opiatis, siquidem vix credibile
erat, tantum frigus in aliquot saltem gra-
nis latere, quod sanitati nostræ exitiosû
esse posset. Hos *Helmontius* prolixius re-
futât in tractatu *potestas medicaminum*,
inquiens: Stupidum sane commetum est,
quod somnus à frigore fieret, nec intelli-
gibile, quomodo unicum opii granum sat
frigoris in stomacho causetur. Cur ama-
ricat opium? & amaror in scholis prædo-
minans calidus cõsetur? Itaq; alterum eli-
gât scholæ est necessum. Nempè vel quod
frigus opii non sit excedens, & per conse-
quens opium somnum non faciat per fri-

gus: Vel quod amaror sit fallax caloris in-
dicium in scholis. Cur enim frigida Por-
tulaca pro suo tertio gradu non est so-
mnifera? Cur manipulus Portulacæ non
æquivalet binis opii granis? Cum opulē-
tius frigus sit, ac potentius refrigeret, in
tanta particula, quàm in tantillo opii.

Tandem alii, lique non infimi ordinis,
videntes opium inflammabile esse, ardo-
rem etiam & sitim ejus usum subsequi, il-
lud calidum esse nõ sine ratione statuere;
& quia per calorem vim narcoticam ex-
plicare nequeunt, necoticorum adjuti
principiis ratione & experienciâ vestitis
sal quoddam acre opio inesse demon-
strant, quod spiritus animales ligando totâ
œconomiam animaleam ita turbate possit,
ut subtilis spirituum animalium textura
morbosè mutetur, & succi nutritii decës
distributio & valdè necessaria *assimilatio*
in momento inhibeatur, quo cessante lan-
guescant omnia, corpus trunci instar ja-
ceat, & homo sepulchro magis, quàm so-
cietati idoneus evadat. Ubi iterum *Opium*
phosphor habemus magnâ per ignem philoso-
phum. Ego, *dicis*, in opio saltem acrem
soporiferam & amarum oleum inuenio,
longè ab opii odore recedens, attamen
soporiferum: *vide locum supra citatum*.
Quod alii per sulphur fetidum fieri expli-
cant, nec sic quidè malè, cum videamus,
quam per longinqua spatia spargi possint
exhalationes fetidæ, & quam intensæ sint
(tum sensibiliter per nares, tum insensibi-
liter per meatus minutissimos admissæ) li-
quori animali, ut non rarò animi deliquiû
aliosq; graviores cerebri affectus exci-
tât.

Ut hæc meliùs intelligantur, notandû:
vitam nostram in perpetuo esse fluxu,
ejusq; conservatiõem in perenni succi nu-
tritii

tritii distributione consistere, quæ ab anima sensitiva & vegetativa, hoc est liquore vitali & animali, dependet: & ut singulis pulsibus liquor vitalis protrudatur, sic singulis etiam momentis totius corporis partibus, præsertim verò fluidis nonnullæ particulæ decedunt, & vel in auras abeunt, vel iterum versus Cor refluunt: Hinc necesse est, ut aliæ particulæ in tubulis fluctuantes in deperditarum substituantur locum, sicq; partium textura actionibus edendis conveniens conservetur, ubi duos præ aliis deprehendimus motores, spiritum vitalem, & animale, quorum ille alimentum suppeditat, alter verò per nervos unâ cum succo quodam influens assimilationem expedit, & in nutritionis negotio non superficiali navat operâ. Duobus hisce motoribus ritè constitutis omnia pro voto peraguntur, quod si in unius vel alterius systema quid mutetur, nutritio vel planè tollitur, cum partis nutriendæ mortificatione, vel saltem vitiosè peragitur.

Tale quid ab intempestivo opiatorum usu in œconomia animali fieri, paucis ibimus probatum. Deprehenditur paulò post opium temerè exhibitum frigus cadaverosum in universo corpore, quoniam liquor animalis ab acribus opii exhalationibus & lethali afflatâ aurâ in acorem degenerat, & itâ figitur, ut vel planè non influat ad partes nutriendas, vel quamvis nutritioni adstet, tamen ob mutatam crassam illam dirigere nequeat. Dum intereâ vitalis destitutus consuetâ irradiatione & nova, quam semper ab altero adveniente socio acceperat, effervescentiâ deficiente iners redditus in vi sua expansiva sanguinis partes ad se accedere & vel in partibus

hærere, vel segnius versus cor fluere permittit. Et cum cordis motus maximam partem à spiritibus animalibus dependeat, non potest non ibidem etiam opiati funestus effectus sanguinis rarefactionem impedire, ipsumque cordis fontem perturbare, unde frigus toto in corpore.

Cum verò pori, aliàs à spiritibus inflati, & tubuli, à particulis expansis dilatati, tunc coeant; aquosiores sanguinis particulæ tardius motæ, antea sub halitus forma exeuntes, nunc larvâ mutatâ sub specie madoris frigidi prodeunt, & frigidos constituunt sudores: Præsertim cum degener liquor animalis acidus sanguinem fundat, & in partes serosiores præcipitet.

Ob hujus succi nervei influxum frustratum omnes languent partes, oculi torvent, excrementa foetent, & totum corpus ab immani illo hoste immane quantum afflictum cadaverosum spirat odorem: qui foetor ab opii acido in sulphureas agente partes provenit, siquidem omne sulphur in lixivio solutum, ab acido affuso foetorem acquirit, antea in odorum, quod observatur in præcipitatione sulphuris antimonii ex scoris reguli ejusdem cum aceto factâ.

Soporem non à cerebri pororum obstructione, sed tanquam productum à spiritu animalium vel depauperatione vel fixatione oriri, qualis in jejunio consumptis vel immodicis laboribus delassatis contingere solet, observatur, quem somnum appellare nefas esset, cum ægro potius laboriosus quam fructuosus.

Sanè nisi nutritionem ab aurâ illâ narcotica, quam in glutine volatili valde acti consistere conjicimus, primariò frustrari suppo-

supponamus, non video quomodo per solam somnolentiam gravissima illa symptomata, quæ opiata excitare solent, explicari possint. Quapropter omnes moneantur, ut non tam liberales sint in propinando hoc toxico, nutritionem remorante, sed ubi vis prudenter agant, quia juxta Hippocratem in tract. de natura hominis. Medicinæ cognitio sapientiæ foror est ac contubernalis: & quis nescit, irreparabile damnum ab opiatis œconomix animalis affricari, ut vel penitus destruat, vel postmodum nunquam ad pristinum vigorem reduci possit: testantibus id innumeris exemplis medicis.

Quo verò ad specialiora perveniamus, omnes affectus in specie recensemus, in quibus opiata raro tutò exhibentur. Jubemus autem exulare opium tum in præservandis tum in curandis affectibus soporosis, quales sunt Apoplexia, Epilepsia, Lethargus, Paralysis, memoriæ imminutio, vertigo, &c. Cum enim in his alacritas spirituum animalium quàm maximè desideretur, videndum ne ab opiatorum usu exoticum induant schematismum, & pensum suum non absolventes systema nervosum omni destituant irradiatione.

Valde quoque in Mania suspecta sunt opiata Helmontio, quamvis enim somnus Maniacis conveniat, talis tamen esse debet, à quo requies expectanda non labor, quia somnus laborem adferens malus, juxta Hippocratem. Narcotica verò dant somnum molestum, hinc rectè Helmontius de Lithiasi: Errant igitur insigniter, qui maniam opiatis compescere satagunt. Cum omne opiatum sit in se amens, quia amentia nihil præter somnium vigilans.

In visus imminutione & auditus diffcultate nocent opiata. Et vidi mulierem cui hæmorrhagia uteri extremum minabatur periculum, opiatorum usu in cæcitate incidisse, nullis cedentem remediis, ratio enim evincit, spirituum lumen non parum ab opiatis obtenebrari, ut sic inepti ad munia sua obeunda reddantur.

In Phthisi quid narcoticis deterius? pus incrassant, respirationem imminuunt, vires prosterunt, & nihil eorum omitunt, quæ mortem accelerare & vitam abbreviare possint. Clarissimus Timæus & Gùldenlee in pleuritide conjugis opium naribus obtulit successu non contemnendo: Sed cave ne exemplo tali audacior factus simile quid vel graviora tentare velis. Duo cum faciunt idem, non est idem: nec cuivis contingit adire Corinthum: Siquidem opium RHOMPHÆÆ typum habet, aut ensis bifidi, quem si incauta, furiosa, aut delirantis manustraverit, jugulum petit, herumque confodit: Viceversâ qui dextrè eum versare noverit, huic amicum subsidium, certa defensio ac patrocinium futurus. Sic improvidè propinatum, vitæ & necis solet esse libamen.

In asthma pituitoso res est periculi plena Opium, cujus usu ægri in suffocationis metum præcipitantur.

Anginæ, omnesque febres malignæ, variolæ, & morbilli nusquam tutò curantur opiatis, & rogo te per amorem Dei, ut in morbo Ungarico, febre petechiali, & similibus morbis illis abstineas: Quomodo quæso figentibus spiritus vitales & principia activa ligantibus addimus robur naturæ? Nonne manibus ligatis in-

duciz dantur morbo, ut eò profundius sanguini innidulari possit. Et vel solus ille motus contrarius, qui ab opiatīs conciliatur, maximam infert vim naturæ, siquidē omnia fluida nobis dormientibus magis versus centrum, quam versus peripheriam, vergunt. Quapropter potius in excubiis standum, & spirituum cohortes ad pugnam incitandi, non ad soporem componendi essent: Neque vigiliæ tantū damnum inferent corpori, quantum tu opiatīs tuis imprudenter exhibitis. Et vide ne tibi accidat, quod in actis medicis refert *Illustr. Barthol.* ubi dolore à narcoticis sedato, ægra ab eo tempore correpta fuit vertigine, stupore & imbecillitate capitis, ut hic plus mali quam illic boni fuerit. Semper ergò cogitandum: Si non potes prodelle, non debes obesse. Et quavis unus vel alter suam jactet felicitatem, & opiata in his morbis sumo cum successu exhibita esse contendere velit, tamen nusquam tuta fides, & una hirundo non facit ver. *Helmont.* durius loquitur *traß.* **RETENTA;** inquit: quavis avis juxta rostri sui modulamen vocem edit, loquiturq; quisque de nundinis, juxta atque in iis profecerit. *Ein jeder Krämer lobt seine Waar.* Si enim eventus parum secundos & infaustos cum prosperis successibus conferre vellemus, hos illi plurimū excedent. Sed terra illos tegit, quam sicco terimus pede: Dum interea felices successus sublimia petunt, & famam aucupantur.

Ipsi ventriculo infestum esse opium, à nausea & vomitu fidelissimis ejus pedissequis colligitur. Confirmantur illa symptomata historia oppido rara, quam *Thomas à Willis* enarrat de viro robusto &

mediocriter sano, qui ab usu opii illicito circa ventriculum de gravamine intolerabili ac stupore conquestus intra quatuor horas interiit. Observarunt etiam mecum alii, plurimis opium vomitus excitasse, non sine præcedente anxietate, nausea & perturbatione, quam brevi post stomachi contractio & ascensus infecutus, unde vomitus. Ut enim spirituosæ cordialia, quamprimum in ventriculum pervenerint, auram suam vitalem ita explicant, ut omnes totius corporis partes exinde largam vel in momento etiā percipiant refectionem. Modo haud ab simili spiritus animales & humores ventriculi in villa illa lanuginosa Narcoticorum tincturam vituleam & irritativam imbibunt, à quibus fibræ nervæ, tunicam internam contextentes, & hanc crustam sustinentes, illam hauriunt, & ad satietatem impletæ contugari incipiunt, & fibras carneas superstratas in spasmodicere. Cum verò spiritus sibi sint contigui, aura talis maligna ad Palladis arcem delata, primò incolas cerebri concutit, post mutatâ systasi ita figit, ut nisi novi advenientes pulsui edendo & respirationi perficiendæ adhuc sufficientes essent, impossibile foret, hominem vel ad momentum etiam supervivere posse.

Ut enim sapius stomachus insons capitis luit poenas, & perturbatis in cerebro spiritibus animalibus, aiii in ventriculi nerveis fibris similem *araçia* concipiunt, quod in vulneribus capitis vel cerebri nec non vomitionibus in curru vel navigio vectis manifestò videmus: Sic etiam spiritus animales in ventriculo laccessiti, vel halitu venenoso contaminati

minati, cerebri incolumis malum communicare possunt.

Illi quibus alvus contigit segnior, cane pejus fugiant opium. Imprudens quidam sed temerarius chirurgus Clysterem opiatum injecerat viro consistentis ætatis, à quo alvus ad eò muneris sui fuit oblita, ut quamvis tam lenitivis quàm fortioribus purgantibus sæpissimè etiam moneretur, rarè tamen expectationi satisfecerit: Sic incidit in scyllam charybdis vitaturus.

In dysenteria quid præstet opium, ostendimus in peculiari *Disputatione de Dysenteria maligna*. Quapropter crambem bis coctam nauseantes transitum facimus ad literatorum morbos, quos uno nomine affectu hypochondriaco indigitamus. Certè si in aliis prudentiâ & circumspectione opus est, in his quàm maxime requiritur, in quibus spiritus animales continuo fluxu & refluxu, in numerisque super glaudulam pinealem ductibus, jam dum delassati variisque anomaliis obnoxii sunt. Siquidem nemo erit, qui nesciat, quot quantisque eruditorum hominum corpora exposita sint periculis atque ægritudinibus. Dum non unus, non duo, non decem morbi, sed plures doctis insidiantur: Multi eorum assidue meditando, legendo, scribendo totumque vitæ tempus studiis ac lucubrationibus terendo, robur suum ita exhauriunt, ut non palleant solum, verum miserè tandem contabescant, nec tam labefactando corpus, quàm planè absumendo funditusq; destruendo liquorem

animalem pessudent; unde fortè non multum aberravit eleganti suâ allusione ille, qui MINERVAM dictam quod MINUAT NERVOS vel spiritus animales seu liquorem nerveum existimavit. Alius non minus ingeniosè enuntiavit, literatos, chartas sive libros assidue versantes manu, in viros tandem chartaceos hoc est infirmos atque valetudinarios evadere, & tamdiu literarum invigilare studiis, donec tandem corpus cacochymicum cachecticumque istius diligentia merces existat: De quo vide *Spæzelii dissertationem præliminarem de primâ infelicitatis literaria origine. Et celeberrimi Professoris Heidelbergensis Domini Doctoris Franci dissertationem de studiorum noxiâ*. Quæ mala cum à spirituum animalium attritione proveniant, literati potius restaurantibus, & spiritus animales regenerantibus, refocillari deberent, quàm vel perniciosis opiatis, vel purgantibus etiam illis colliquativis in majus malum præcipitari.

Hydropico, viro opulento, cujus cura mihi erat demandata, Judæus nequam, Doctor asininus, clam exhibebat *requiem Nicolai*, & sic non Medici, sed venefici præstitit officium. Nam æger expiravit in sopore, & ad veram deductus requiem docuit sapere adstantes, ne illis adulatoribus, quomitori vocabulo notantur à *Septalio* impostherum tam faciles largiantur aures.

In hæmorrhoidum & catameniorum fluxu, inò quibusvis hæmorrhagiis opiata nigro notanda sunt carbone. Si enim in principio fluxus exhibeantur, illū supprimendo fiunt lerna malorum: Sin verò expectetur, donec vires sint contractæ & languidæ, tunc eas penitus convellunt, & œconomiam animale[m] ita labefactant, ut si non subitanea, tamen lenta subsequatur mors, quam cachexiæ lethales in his casibus satis confirmant.

Infantibus, in quibus spirituum gressus infirmi adhuc & instabiles: tum etiam senibus, in quibus valdè debiles, nocent opiata. Et mallem ut in infantium tenellulorum morbis curandis omnimodo ab opiatis abstinere, cum alia innumera sint, quæ hos morbos debellare possint, de quibus consuli debent *Clar. Sylv. & Doct. Etmüllerus*; ille in suo de morbis infantium tractatu: hic verò in valetudinario infantili methodo accuratè descripto.

Quamvis verò multi è Turcis impudè excessus in opiatorum usu ferant, id tamè non de omnibus dici potest, siquidem norante *Freitagio* opii devoratores, etsi ejus usu rectè valere, & minimè lædi videantur, tamen frigidiores redduntur, eorumque functiones sunt deteriores; Ebrii & torpidi serè perpetuò apparent, fiunt comatosi, stupidi & inconstantes, modo affirmantes modo negantes: Adeò ut caveant tractare commercia, & cõversationes fugiant, ut etiam in diciturium, convitiò non absimile, quod sibi mutuò obijciunt, abierit: *Tu edisti opium*. Non aliter quàm cum nostrates alicui temulentiam & ebrietatem exprobrant. Et videtur in regionibus nonnullis humidis, & mari confinibus, tutius exhiberi opium, quàm

in his ditionibus. Hinc sapius miror, *Sylvium*, *Barbette*, *Deckerum*, aliosq; *Batavis* tam crebro & in insuetà dosi exhibuisse, quorum vestigia si quis his in locis terere vellet, brevi suæ audaciæ lueret pœnam, bonæ famæ dispendium. Quapropter omnes adhortor novos practicos, ne nimium autoritatibus in praxi tribuant: intelligenti satis.

Quod enim opiata in iisdem etiam affectibus non semper eosdem, sed diversos edant effectus, & quare à nonnullis sine noxa fuerint assumta, partim à liquoris animalis & vitalis diversâ dependet constitutione, partim à consuetudine. Illud cõfirmat *Helmont. in tractat. contrariorum nescia*: dum scribit, sopores tam morbosos quam artificiales sive opiatorum optimè debellari per lixiviam, hinc si salia lixivialia prædominentur in sanguine, acidū illud opii volatile sive sal acre non tam facilè virulentiam suam exereere poterit, siquidem *vis salina* potenter *infringit acida*. Et hæc forte ratio est, quare incolis loci maritimi de quibus supra dictum opiata largius & tutius possint nonnunquã propinari. Cum enim hi cibis salitis & fumo exsiccatis frequenter utantur, non dubitandum erit liquores vitales lixivialè inde nancisci dispositionem, de quo tamen suum cuique iudicium liberum relinquimus. Hoc verò *Patroni Tabaci* proprio exemplo docent evidentiùs; videmus enim, quam gravia excitet *Nicotianæ* fumus in non asuetis symptomata, quæ paulatim mitescunt, & tandem planè cessant, quamprimum quis asueverit foeco assidere & ignem, *Vulcani delicias*, devorare. Regionum diversitates lubens silentio prætereo.

Antequam autem dissertationi huic finem imponam, monendus est Lector, quod opiata non penitus è republica medica eliminanda velim, utpote qui non diffiteor, in plurimis admiranda præstitisse opium; in quibus colligendis laudandum suscepit laborem *C. L. Tilingius in celebri suo de laudano opiato tractatu*. Et cujus naturam graviore stylo non minus doctè quam accuratè descripsit *Celeberr. Jenensium Professor D. D. Wedelius in sua Opiologia*. Novi etiam, quod in justa quantitate cumque aliis circumstantiis aptè congruis exhibitum, nonnunquam sit salutis anchora, quatenus spiritus quosdà efferos debellat, aliosque profus extinguit, & animæ sensitivæ nimiam impetuositatem compescit, ut contractior facta velut se intrò subducens quæta jaceat: Pari ferè ritu, ac cum flammæ vehementius erumpentis aquarum inspersio ambitum coercet, & intra limites continet. Verum hæc omnia præstant opiata, quatenus deposuerunt connexum suum virus: Illud verò segregare, hoc opus, hic labor est.

Opium certè est instar numismatis, cuius una phasis angelicam præ se fert faciem, altera verò diabolicam & monstruosam exhibet. Hinc teste *Helmontio* felix ille æger, cujus auxiliator medicus novit lethalia è papavere separare, retento auxilio excitatore potestatis in duumviratu: Alioquin sanè nocuum cum proficuo simul assumuntur, unumque impedit alterius profectum. Opiata enim non debent inducere somnum, sed saltem cohibere recessum spermatici & alimentarii liquoris in degenerem & cadaverosum humorem.

Totum autem negotium consistit in hoc, ut scias sal illud acre refrænare & acedum hostile demere; Ergò chymia salutanda, quæ te docebit utile ab inutili segregare, & facilè voti tui fies compos, si modo debito & convenienti instructus accedas menstruo. De quo alibi sincerè tecum agit illustris *Langelot*. Tu Lector benevole, si meliora habes communicæ: Sin minus his utere mecum. Deo Ter Opt. Ter Max, sit laus & gloria in æternum.

DISPUTATIO XIX.

THESES MEDICAE

SANITATIS STUDIOSORUM
METHODUM EXHIBENTES.

RESPONDENTE

JOHANNE WASSERHAUSEN, Frif. Orient.

I, N, D, N, J, C.

I. N. D. N. J. C.
PRÆLOQUIUM.

Fragilis profectò res est corporis nostri machina, miserima ejus est conditio, quamdiu in aëre hujus mundi accipiti velo navigare tenetur. Revocamus saltem ad animos horrendos illos & indignos res morborum fluctus, quibus immergitur, imò sæpè submergitur, nullahic est ætas, nullum anni tempus, nullaregio, nullum vitæ genus, quod ipsorum se vitæ & indignationi se subducere audeat. Miseret me sanè tenerrimorum atque delicatulorum infantium, quos tam misere vexari morbis, quamprimum saltem materni uteri claustro perripere auramque vitalem hauriunt, videmus: quid? quod vix nati sæpius iterum esse destinant. Usque adeo morborum tempestas omnium ætatum ad canam usq; senectutem sunt sævientes. Non erit anni tempus, quod non largam secum trahat morborum segetem, nullum numerabis diem, qui non multorum morborum sit fertilis, vix reperies mundi angulum, ubi non adsit numerosus morborum proventus, quorum prolixus Catalogus à Sene nostro lectione tertiâ suorum aphorism. describitur. Concomitantur morbi longa itinera facientes & ad extremos Indos navigantes, ingrediuntur minusissima Martis, imò & ipsa pro dolor! Artis castra, ibidemque devotissimos musarum Cultores adorantur, & multoties crudeliter jugulant, quapropter cum gravissimè isti morborum insultus, præprimis quando cerebri mænia perfringunt, ac mentis arcem devastant, STUDIOSES, afficere soleant, operam me non lusurum confido, si prætonus ingenioli facultate exercitii gratiâ sanitatis STUDIOSO-

RUM regimen paucis demonstravero: Cuius propositio Supremum Numen saveat, supplex rogo.

THESES. I.

Integra statua humana fruitur sanitate suisq; actionibus edendis dicitur idonea, quando sanguis legitimam atque convenientem præ se fert crasim & miscelam, adeò ut nec in vasis abundet, neque etiam, quamvis ex sexcentis juxta Hippocr. constet particulis, vitiosa quædam qualitate ex prædominio quodam hujus vel istius generis particularum sit contaminata, quin potius omnes, quæcunque etiam sint, amicabiliter & harmoniacè ita conspirent, ut nullæ harum præ aliis in sanguine affectent imperium & prædominium.

II.

Quod autem de sanguinis mixtura jam dictum, hoc de ipsis etiam succis & liquoribus fermentativis ex illo generatis, nec non ipsis visceribus intelligi debet, cum nemo inficiari possit, ipsa etiam viscera benè constituta & propriis suis fermentis nobilitata fortes sanitatis esse custodes: Testis omni exceptione major est ventriculus, ex quo radicatus quali sanitas derivatur & plurimorù affectuum rudimenta in ipso malè disposito ponuntur, nam qualis cibus, talis chylus, qualis chylus, talis sanguis, qualis sanguis, talis viscerum totiusque corporis est constitutio; qualis corporis dispositio, talis sanitas.

III.

Quò ipsa etiam partium solidarum structura & fabrica referri debet ad san-

sanguinis & humorum mixturam & crassitudinem non minus necessaria, quando nempe fibræ suam habens convenientem tonum, ut nec nimis laxæ, nec nimis duræ & rigidæ fiat, pori quoque non nimis patuli vel angusti, quæ latius extendi possent, nisi ad alia præparare animus jam esset.

IV.

Quoniam autem non una eademque omnibus concessa est sanguinis Crassitas & mixtura partiumque solidarum fabrica, sed nunc salinæ, nunc acidæ, nunc fluidæ, nunc fœculentæ, nunc pituitosæ & aquosæ partes in illo eminent & caput extollunt, hinc maxima sanitatis est latitudo ratione ætatum, sexuum, temperamentorum &c. adeo ut nullum ætatis punctum aut terminum, cujus intuitu sanitatem metiri velimus, præfigere quis possit, abhorret enim natura ab extremo, hinc omnis ille sanguis sanus est dicendus, qui, qualicumque modo etiam sit dispositus, modo actionibus certæ ætati, temperamento & sexui convenienter edendis sit aptus: Cùm itaque totum ferè negotium in sanguinis convenientis motus & mixturæ conservatione consistat, conabor circa regimen sanitatis **STUDIOSORUM** regulas quasdam proponere, quæ non minus utiles erunt aliis etiam ætatibus, juxta quas aliorum etiam ordo facile moderari poterit.

V.

I. Multum & repente evacuare aut replere, aut calefacere, aut frigidificare aut aliter quocumque modo corpus movere, periculosum est. Nam etiam omne multum (i. e. nimium) natura est inimicum. Quod

verò paulatim fit, tutum est, tum aliàs tum si quis ex altero ad alterum transcat: dicit HIPPOCR. sect. 2. aphorism. 51. Nam profectò pessimè sanitati consuleret quis, qui ab uno extremo statim vellet delabi in aliud; quemadmodum enim in omnibus aliis fermentationibus, quando per contraria augeri vel imminui debent, gradatim procedendum est, ne fermentum vel nimis exaltetur vel plane suffocetur & extinguatur, cujus rei cerevisia regnante Sirio tempore fermentationis à materia subtili nimium exagitata, accescens & putrescens evidens est testis, ita quoque sanguis, cujus mixtionem laudabili primas in tuenda sanitate tribuimus, si in fermentatione fortè peccet, nequaquam vel corrigi vel alterari debet per extremum aliquod, aliàs enim plus damni quam emolumenti inde sperandum, cujus subitaneæ mutationis & exinde sequentium malorum plurima exempla admodum funesta hic adducere possem, sufficiat jam unum vel alterum.

VI.

Multi qui subitò aërem calidum cum frigido commutant, catarthis & defluxionibus corripiuntur, quatenus partes activæ sanguinem antea valdè exagitantes à frigore externo concentrantur, adeo ut pori propter mutationem illam subitanam sic constringantur & humores hinc inde restagnantes glandulas serositate adimplant, vel, qui ex frigido aëre calidum subitò intrant, facile febrem ardentem accelerare possunt, nam propter repentinam exagitationem sanguinis motus facilimè turbari potest. Phthisis citius radices agere non potest,

potest, quam si post vehementis exercitium & nimiam corporis incalescentiam plenis buccis potus frigidus ingurgitetur; sanguis enim celerrimò passu pulmones peragrans à potus frigiditate propter gule vicinitatem in momento quasi in suo motu retardatur, ut restagnet, qui tunc acris & acidus redditus teneram pulmonum substantiam irritatione & vellicatione continuâ facillè corrodit & exulcerat.

VII.

Idcirò nigrò lapillò notari etiam debet illorum consuetudo, qui tempore æstatis sanguine fervente & corpore calidò existente in flumina descendunt & vehementi conatu corpus frigidâ perlavant; sic enim in uno momento iliadi morborum fores aperiuntur, potissimum autem, obstructionibus, febribus, atrophiz, cachexiz, scabiei, languori ventriculi, colicæ, dolori capitis, memoriæ tarditati, vertigini, incubo, & sexcentis aliis affectibus à suppressis spiritibus & partibus activis in sanguine indeque enatis; obstructionibus oriri solitis.

VIII.

II. **A** Multo tempore consueta, etiamsi fuerint deteriora, insuetis minus turbare solent, inquit Hippocr. Sect. 2. aphorism. 50. propterea semper aliquid concedendum est consuetudini in sanitatis conservatione, ut ille iterum dicit Sect. 1. aphor. 17. e. gr. si quis cibis durioribus concoctuque difficilioribus longis annis fuerit usus & jam se statim victui tenuiori & diætæ strictiori velle accommodare, sanitati suæ bene præesse non videatur, quod Westphali & illis finitimi suò

exemplo comprobant, dum victu tenuiori utentes scabiei aliarumque impuritatatum fiunt mancipia, quia revera nulla est convenientia fermenti ventriculi & mixtionis sanguinis cum cibis mollioribus: quò etiam respicit illud HIPPOCR. quando alibi dicit: *Vitius humidus febricitantibus omnibus confert, maximè verò pueris & aliis tali victu uti consuetis.*

IX.

III. **Q**ui benè valent corpore Medicationes agrè molestæque ferunt, admonet jam sapius laudatus HIPPOCR. Sect. 2. aphor. 37. Idcirò corpus non ita temerè purgantibus tentari & exagitari debet, facillè enim turbam in massa sanguinea excitant, adeò ut via expedita sternatur ad febres: ipsa etiam cardiaca & corroborantia haud ita promiscuè usurpanda, sunt enim maximam partem valde spirituosa & sanguinem facillè in flammam erumpere faciunt. De stomachicis autem, Alterantibus & balsamicis aliter sentiendum, cum tantum absit, ut noxâ aliquâ sanguinem afficiant, quin potius per intervalla adhibita strenuè evadant milites contra tot hostiles morborum impetus; qualia sunt: *Elixirium proprietatis Paracelsi, Elixir tartisæ orbue, Succolada Indica, Essent. ambræ, Confect. alhermes, Blandiora acida & Aloatica urinosâ parcius tamen sumpta.*

X.

Accedo nunc propius ad methodum conservandi sanitatem **STUDIO-
SORUM**, quæ convenienti sex rerum n. n. usu maximam partem absolvitur; ergò eo, potissimum dirigenda erit, ut primariò ventriculi tonus quantum possibile fartus.

Aer tectusque servetur, & acidum illud vitale, quod ibi manifestum, in sanguine autem occultum est, religiosius habeatur, ita ne forte à sua dispositione degeneret in ventriculo, neque in sanguine sui juris evadat, omne enim acidum secundum HELMONTIUM extra ventriculum hostile est, quò scopò superatò omnis res invado erit & laudabilis crasis Massæ sanguinæ inde proveniet, nec non spiritus animales tanquam organum mentis principale, & ingenii ac memoriæ promus condus, puri, satis volatiles & nitidi generabuntur.

XI.

Aer idcirco contemplandus, quò pactò nempè *STUDIOSIS* in usum sit vocandus, hunc autem occultum quendam vitæ nostræ præbere cibum nemo inficias ibit, qui eò saltem respicere velit, quod ne ad momentum quidem sine aura hac vitali superesse possimus, hinc *BORELLUS cent. 3. observ. 38.* refert, quandam in India Medicorum sectam reperiri, quæ solo afflatu morbos curandos aggrediatur, ubi exemplum etiam habet hominis per Inspirationem aërem in nares & fauces ad vitam redeuntis, id quod & ipse privatim Anatomix incumbens sum expertus, dum canem omni jam motu vitæque carentem aëre in pulmones inflatò in vitam quasi revocavi; ex quo videre est, quantum juris AER nos ambiens & singulis momentis per manifestas & occultas vias inspiratus in sanguinem obtineat, qui maximam partem ab aëre tingitur, ejusque motui facile auscultat.

XII.

Est enim AER secundum CARTE-SILIM corpus valde fluidum & rarum ex particularum tertii Elementi tenuium admodum, & motui materiæ ætheræ facillè obsequentium congerie conflatum, hinc Prothèd mutabilior esse solet propter diversi generis atomos à polo, solo & falso ipsi communicatas, mediantibus quibus nunc calidus, frigidus, humidus, siccus nunc turbidus, fallus, venenatus &c. evadit.

XIII.

Auram modo dictis qualitatibus affectam Parnassum ambientem & ab ipsius incolis immoderatè haustam multorum morborum fieri seminum, facillè perspiciet is, qui *Disputationem quintam Colleg. publ. Dn. PRÆSIDIS* intueri non gravatur, quare quantum possibile vel vitanda, vel si hoc fieri non possit, corrigenda erit. Eligendus e contra Aer nitidus, purus, nullisque atomis peregrinis inebriatus, qui sanguinis constitutionem viscerumque tonum conservando laudabili spirituum tum vitalium tum animalium generationi ansam præbeat, idcirco vel inde ruricolæ præ aliis sanitate firmiori gaudent, quippe qui in aurora surgentes post claram & fragrantem hauriunt auram: quo etiam respicit SCHOLA SALERNITANA, quando dicit:

*Lucidus ac mundus sit risè habitabilis aer,
Infectus neq. sit, neq. olens fæcore cloaca.*

XIV.

Porrò cum ventriculum nihil magis debilitet ac enervet h. e. Chyli in illo præparationem ejusque in tenuibus intestinis depurationem magis impediat

& retardet, quam si in cibi ac potus administratione error committatur & chylus variis vitiis leatens ad primariam animalis œconomiz culinam Cor deferatur sanguinemque in ejus thalamis vitiosè effervescente faciat, adèd ut hoc modo variaz intemperies tanquam numerosarum maximè tamen degenerum prolium fecundæ matres in sanguine parturiant, maturè quoque hic prudentia medica adhibenda, Nam *vitium commissum in prima Cœctione non facile corrigitur in secunda, multò minus in tertia*, ut communis Medicorum fert regula.

XV.

HOc autem potissimùm provenire solet à copiosiori ciborum ingestione, quo mediante fermentum ventriculi in ciborum cœctione & fermentatione primas tenens, ita obruitur, ut impar reddatur præstando suo muneri, hinc chylicatio superficialiter saltem absolvitur, multæque cruditates in chylo malè confecto remanent, quæ sub facie hac deformi sanguini commissæ, multarum obstructionum & subsequentiū febrium authores existunt. Qui hostis à STUDIOISIS propter vitam sedentariam & continuas meditationes faciliùs admittitur, unde spiritibus hoc pacto à ventriculo avocatis Chylicatio segnius peragitur. Nam:

*Ex magna cœna stomacho fit maxima
pœna,*

Ut sis nocte levis fit tibi cœna brevis.

XVI.

Qualitatem ciborum quod attinet Musarum alumnis maximè nocivi sunt cibi crassi, viscidii, acidi & fumo indu-

rati, præprimis illis, qui melancholici, ut vulgò loquuntur, audiunt, & affectibus splenicis & speciatim Scabie sæpe tentantur, quo nomine malè audiant carnes vetulæ, caro suilla, ova dura, animalium extremitates, pisces crassiori & densiori corporis habitu præditi, cascus veteranus, quem haut immeritò non nemo jocosè *nequam* dixit, id quod SCHOLÆ SALERNITANA etiam vult inquiring: *Cascus, anguilla nimis obsunt si conservantur*

Et alibi:

Cascus est gelidus, stipans, crassus quoque durus.

Videmus profectò quam malè infantum ventriculum lac coagulatum & in caseosam substantiam conversum afficere soleat, ut etiam per totam vitam multi caseum abhorreere cogantur; his enim & similibus cibus sanguinis crassities augetur ejusque spiritaliscentia imminuitur.

XVII.

POtius conveniunt STUDIOISIS cibi boni succi & facilioris digestionis, sale volatili vel acido blando gaudentes, panis videlicet bene fermentatus & coctus, juscula ex oryza, hordeo & avena parata, raphanus, lactuca ex Endivia, raphunculo, cochlearia & nasturtio confecta, Pomæ Borsdorffiana, cydonia, citrus, ribes berberes amygdalæ. Carnes juniorum, Ventriculi animalium. Anseres juniores, alaudæ aliæque aves; truttæ, lucius, perca; Olera non faciliè in liquamen tertridum abeuntia &c. Sic enim sanguis & succus nutritius ab impuritate & Caco-chymia præservatur, quæ alias STUDIOISIS familiarissima solet esse, quod scabies

bies, scorbutus, affectio hypochondriaca aliaque incommoda satis ostendunt, nec non viscerum & præsertim ventriculi tonus & laudabilis constitutio, saluatur.

XVIII.

Quoniam ciborum præparatio in ventriculo quam Chylosin appellamus non absolvitur Coctione & elixatione, ut Medici veteres voluerunt, sed fermentatione quâdam suborta à liquore quodam acido in ventriculo hospitante: tanta curiositas & religio in ciborum assumptione, num scilicet liquida sive solida sint præferenda, observanda non videtur, unam enim omnia in ventriculo subeunt fermentationem & in eandem massam convertuntur.

XIX.

Unanimis diætæ præceptorum vox est, ut prandium largius lautiusve capiatur, quam cœna, ergo cum sanitas augustissimis illis limitibus circumscribi non possit, nihil interesse credo, num cœnæ vel prandio magis indulgere velis. Sit tamen certi quid hac in parte asserere mihi liceat, ut curiosis satis fiat, pleniori cœnâ quam prandio genium tractandum esse facilius dixero, quia calor & spiritus tempore somni copiosius ad viscerum coctiones excurrunt quàm vigiliarum tempore, præprimis apud **STUDIOSOS**, in quibus spiritus tempore diurno vel exercitiis vehementioribus vel studiis & meditationibus continuis valdè consumuntur tempore somni per quietem restaurandi.

XX.

Meditanti nunc mihi potus administrationem apud **STUDIOSOS**

obviam statim procedit Consuetudo illa Medicis maxime culpabilis, quando statim à prandio vel cœna adseram usque noctem poculis inter se certare solent **STUDIOSI** maximo cum corporis & sanitatis detrimento, nam ventriculus copioso illo liquore obrutus nequaquam debite suo muneri citra chylosin vacare potest, cum fermentum ipsius nimis dilutum, sua activitate privetur, non aliter, quam ∇ ex affusione aquæ vires suas deperdit, unde hoc modo chylus semicoctus & putredinem concipiens cito pede ad sanguinis officinam tendit ibique meditantibus indigestis illis crassis atque incongruis particulis magnas in Massa sanguinea concitat turbas atque februm variarum fomenta constituit: & cum sanguis cacochymia hoc modo affectus in solitam subeat fermentationem, hinc ex lege circulationis multæ crassæ & fœculentæ particule quaquaversum rapiuntur & ipsam etiam cerebrum petunt, ubi dolores capitis, excitant spiritus animales multis impuritatibus inficiunt, eorumque motum lædunt, ut ingenii hebetudo & memoriæ debilitas subsequatur, quæ *ataxia* non solum ad actiones animales, verum etiam ad ipsas vitales sese extendit, variaque dramata in cœconomia animali ludere solet, adeo ut si omnia vel plurima saltem mala recebere velim, longe ultra propositum meum excresceret disputatio.

XXI.

Quamvis hic præterire nolim, qui fiat, quod plurimorum ferè **STUDIOSORUM** externa cutis urentis:

& immunda scabiei fiat seminarium, ubi fat equidem causarum proflare scio, in nullam tamen majorem culpam devolvi posse credo, quam in ebrietatem & copiosum illum à cœna statim assumptum potum, siquidem sanguis hœc modò effertis multis particulis inebriatus & cacochymia repletus simili quoque labe ipsum succum nutritium singulis pulsibus per arteriarum poros transfundentem inquinat, unde cutis & subjacentis carnis pori pervertuntur, ita ut acria illa corpuscula pedem figere cogantur & scabiem producant.

XXII.

Symbolum in prædictis ex ebrietate malis confert nicotiana sive tabacus, quem sine discrimine computationibus interponunt, angue pejus, nisi sanitatem evertere quis velit fugiendum Musarum filiis, pollet enim ingenti vi narcoticâ spiritus animales figente & intemperatis adhibitus ipsum plexum choroidei obstruit, & spirituum animalium ordinem pervertit, unde densas fatis microcosmi Luna eclipses pati potest irreparabilia ferè damna œconomix animalis inferentes.

XXIII.

Nolim tamen ut ex eo, quod jam de nimis & excedentibus computationibus dixi, omni conversationi & hilaritati STUDIOSI valedicant, qui nec lætix calicem hisce perstringo, nec animi laxandi gratia institutos confusus improbo, quibus sanguis spiritibus per prægressam vitam sedentariam & continua studia depauperatus, & melancholiâ sive crassitie correptus, pristino

nitori redditur, cavendum saltem, ne quid nimis.

XXIV.

Quoniam verò viscera apud STUDIOSOS & inter hæc ventriculus valde languent, seriò vitandus etiam erit potus frigidus, qui fermentum ventriculi activitate sua privat & calorem suffocat, ita ut cibus & potus convenienti modò non fermententur & volatilisentur, sed in massam quandam tenacem, viscidam & mucosam convertantur, plurimis affectibus materiam præbere aptam natam.

XXV.

Magnopere etiam sanguinis motum & mixtionem lædit potus in sinu fovens multas particulas crassas, tartareas, acidas, salia corrosiva &c. quo nomine STUDIOISIS male audiant aquæ palustres, turbidæ, mustum, cerevisia recens, crassa, viscida & acescens, brühanius recens turbidus & inveteratus, vinum copiosò acidò & tartaro prægnans; his enim via aperitur ad scabiem, tabem, phthisin, asthma, diarrhæam, febres &c.

XXVI.

Potus itaque ordinarius in mensa erit cerevisia tenuis (quam in superlativo gradu hospites non rarò substituunt valde flatulentam & chylicationi infensam) optimè fermentata lupuloque bene condita &

De qua potetur stomachus non inde gravetur.

quia hæc cibos ad ventriculum deferendò & benè miscendò chylicationem optimè adjuvat. nec non juna cum cibus in lauda-

laudabilem chylum conversus sanguini æque gratus amicus est, potest tamen interponi haustus vini generosi magnam habentis cum sanguine analogiam, modò antea enarratis vitiis careat. In conversationibus tamen quotidianis amicorum præferrem brühanium probè defæcatum propter acidi defectum, quod in cerevisia & vino abundare magis videtur.

XXVII.

Verùm enim verò cum non in cuiuslibet positum sit potestate & conditione, diætæ leges naturæ suæ convenientes vel proponere vel observare, quæ ab aliis non rarò oberuduntur, ut cervicem submittere cogantur **STUDIOSI**, mirum non est, si frequentior legumistarum observetur prævaricatio, quibus solatio esse potest, quod testante autopsiâ accuratissimi diætæ cultores præ aliis maximè evalant valetudinarii, aded ut verum sit hac in parte, *medicò vivere est pessimè vivere*; quare si forte per necessitatem diætam violare cogantur **STUDIOSI**, hoc saltem observari velim *sanis omnia esse sana*, & nutrire quæ sapiunt, modo in quantitate non peccetur.

XXVIII.

Decentem quoque motum egregium sanitatis esse custodem nemo inficiabitur, qui vitam nostram in placido sanguinis motu & tranquillo in circuitum circuitu consistere persuasum habet, aded ut beneficio blandioris huius fermentationis sanguinis corpus nostrum fiat transpirabile, quod maximè sanum censuit noster **HIPPOCR.** Quid idcirco hominibus vitam sedentariam agentibus studiisque continuò incumbenti-

bus salubrius esse poterit, quàm per vices motui & quieti vacare, musæa & collegia palæstrâ commutare, pro calamo tenere gladium & reticulum, pro libro ludere pilâ, locò sella insidere equo, saltare, vel rhedâ vehi aliaque studiis interponere exercitia?

XXIX.

Sedulò tamen danda est opera, ut motus suò tempore & moderatè instituat, hinc magnas sanitati insidias struunt illi, qui brevi ante prandium & brevi ab illo palæstram frequentare aliisque exercitiis vehementioribus vacare solent, siquidem calor hòc modò dissipatur & spirituosæ partes consumuntur, quò minus viscera & inprimis ventriculus munera sua debitò modò obire possint.

XXX.

Quamobrem hac etiam in parte *medicò itur tutissime* patitur enim nimia quietis sua mala pleno agmine sese manstantia illis qui continuò libris affixi sunt, & spretis omnibus exercitiis & aère liberiori in latibulis suis delitescunt vitamque protrahunt sedentariam, his quid magis familiare est, quàm languor & debilitas ventriculi, misereri mei, colica alvi, obstructio, malum hypochondriacum, scorbutus, scabies, ingenii torpor, delirium melancholicum, aliaque incommoda quæ ex prohibita sanguinis volatilisatione, spirituum generatione & prohibita insensibili transpiratione solent procreari, dum è contra clamosi stentores & altâ voce boantes nimio illò conatu vim faciant pulmonibus, vas sanguiferis ipsisque spiritibus, quod functo eventu tandem experiuntur plurimi.

XXXI, 56-

XXXI.

Somnus vigilia utraq, modū excedentia morbus, dicit HIPPOC. Sect. 7. aphor. 71. Nam profecto somnus limites transgrediens multa etiam impedimenta studiis inferre solet, dum cerebrum copiosis humoribus adimplet, qui spirituum animalium motum refranandō ingenii acumen hebetant, dolores capitis excitant & viam ad cachexiam & catarrhos sternunt: Quare longiorem somnum & pigritiam merito fugiunt **STUDIOSI**, Nam

*Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus.
Ut vitium capiant ni moveantur aqua,*

Potius inhaerendum monito longis abhinc annis à veneranda antiquitate inculcato;

Septem horis dormisse sat est juveniq, seniq,

XXXII.

Interim tamen vigilis nimis non indulgeant, nisi febris, catarrhis, variisque viscerum obstructionibus, phtysi, atrophix & scabiei obnoxii fieri velint, Nam

Quod caret alterna requie durabile non est.

Somnus enim moderatus mirè corpus reficit & dulcedine demulcet, hinc Poëta canit:

Somme quies rerum placidissime somne Deorum;

Pax animi, quem cura fugit, tu pectora duris

Fessa ministeriis mulces reparasq, labori,

Ex quo apparet quàm malè sanitati consulant, qui ad seram noctem usque studia sua & meditationes protrahunt, quia spiritus avocati à viscerum coctionibus esse variè impingere faciunt, hinc optimo

jare aurora *Musis amicissima* dicitur. Inter studendum autem pestis est fumus candelarum empyreumaticus, in primis extinctarum, quarum sal volatile acre valde infestum est toti systemati nervoso, quod mulieres abortum sæpius ab acri illo fumo patientes quotidianà experientia comprobant. Animi pathematum moderamen suadebunt illa, quæ apud **CARTESIUM** nostrum leguntur, unde lubens illa jam prætereo.

XXXIII.

Tandem **STUDIOSIS** non leve levamen etiam dabunt balnea ritè instituta, eo tempore videlicet, quando jam cibus omnis è ventriculo est egressus, si enim à cibo statim adhibeantur, particulæ istæ humidæ & aquosæ varias cruditates in chylum introducent. Lotiones capitæ tantopere non commendo, quia cerebrum humiditate nimia adimplent. Non abs re erit, si tempore veris **V. S.** præservationis gratia instituantur, quæ fortè magis præservare potest **STUDIOSOS** à Morbis, quam purgantia vehementiora assumpta ob vim fermentatiyam sanguinis motum & mixturem facillè turbantia.

XXXIV.

Hæc sunt **L. B.** quæ loco exercitii publici de sanitatis **STUDIOSORUM** regimine, proponere volui novi equidem plurima hic superaddi potuisse, multa tamen consultò brevitate studiò præterii; quod si hæc parùm arideant, aut minus dignè pro materiæ gravitate elaborata videantur, scias, quod qui nunquam malè, nunquam bene. **DEO** interim sit Laus, Honor & Gloria.

DISPU.

DISPUTATIO XX.
De
VENTRICULI ET INTESTINO-
RUM MORBIS.

RESPONDENTE

MARTINO HARMES, Bremæ-Saxone.

I. N. J.
PRÆLOQUIUM.

DUO inter alia sunt, quæ abstrusis-
simis morborum causis lucem
scenerantur, & tum futuro, tum
multorum annorum practico scitu per-
quam sunt necessaria: quorum unum
est accurata curandi febres methodus:
alterum doctrina de morbis ventriculi.
Utrumque si negligatur; vel alterutrum
saltem oscitantius tractetur: dici vix
potest, quam secunda errorum fiat ge-
netrix ambulatoria, & intra spheram se
continere nescia, atque elasticâ suâ, quâ
pollet vi, ipsum intellectum, in non satis
cognita abripiens, hominis voluntas.
Inde crassissimæ & plusquam Cirameriæ
arti medicæ offunduntur tenebræ, flu-
ctuat medendi methodus inter mille dif-
ficultates, & trepidationis motu è cen-
tro orbis sui excussa ipsum deserit arti-
ficem, qui in ambitu hærens nullum am-
plius emergendi videt remedium. Si
enim febres earundemque affectas in
scenam introducere velim, non inficia-
beris, tot earum esse symptomata, quæ
solitariè spectata omnem ferè morborum
absolvunt numerum, ut etiam sub unius

febris cognitione tota videatur contineri
medendi prudentia. Sin ad ventriculi
affectus obtutum dirigas, perspicies,
quod in morbis chronicis juxta ac acutis
omne hic ferat punctum, tum quod chro-
nici ad unum ferè omnes radicaliter pul-
lulent in ventriculo, acuti autem vix tuto
curari possint, nisi ipsius ventriculi potior
habeatur ratio; Nam stomachus est Pa-
ter familiâs, & cujus robur ad reliquas
concoctiones est fundamentale, juxta
Verulamium in Histor. vita & mortis p. m.
343. Quare cum alibi succinctam curandi
febres proposuerim methodum, cui haud
exiguam ex famigeratissimo illo & mul-
torum experimentorum satellitio stipatò
remedio, nuper jussu & mandato *Regis*,
etiam in hoc *Christianissimi*, quem solum
author, medicus Anglus, in arcana admisit,
& interprete regiâ liberalitate & famam
& fortunam sibi fecit vestigalem, expi-
rante cum vita *authoris* conditione, quam
Rex condixerat, publici juris factò, in
præsens accessit munimentum: nunc de
ventriculi & intestinorum affectibus so-
litâ brevitate acturus sum; faxit Deus, ut
omnia ex voto eorum, qui in vitæ, sa-
nitatis & eruditionis versantur disci-
mine, cedant.

CAPUT PRIMUM,

Continens

MORBOS VENTRICULI.

ARTICULUS PRIMUS.

De Cruditatibus.

I.

DUæ famosæ hîc in limine occurrunt cruditates, è quibus ceu Pandora pyxide quotidie morborum prodeunt myriades: quarum una acida, altera nidorosa vocatur.

2. Cruditas acida est frigida ventriculi intemperies cum materia, ut loqui amant, qui in verba *Galeni* jurarunt. Rectius: Est mucii acidi & viscidii in ventriculi plicis nunc culpâ sanguinis arteriosi, nunc ingestorum vitio producti, collectio.

3. Causam dico esse, vel nimiam assumptorum aciditatem eamque fixam: vel eorundem visciditatem: vel denique nimiam illorum quantitatem: hæc enim omnia obstare possunt, & remoram injicere, quò minus liquor gastricus totam ingestorum massam permeare, eamque ad debitam leptomeriam deducere possit, ad obtinendam eo facilius in intestinis scoriarum & recrementiarum partium à chylisive lacte separationem. Hinc fit, ut reliquæ acore pariter & visciditate contaminatæ glandularum stomachalium poros obstruant, & humoris fermentativi ingressum ex parte impediunt; vel saltem illum ita corrumpant, ut subsequens novorum ingestorum fermentatio eadem, non sine magno rei œconomica discrimine, oberrer chordâ.

4. Symbolum suum confert sanguis à nativâ indole degener factus, quatenus improporionatum, & sale acido, eoque fixo abundans, chylicationi peragenda impar & ineptum deponit fermentum, quod in ventriculi glandulis, à *Willisio* & *Pejero* accuratissimè descriptis, restagnans, futuræ coctionis cruditatum & errorum incoercibilis existit auctor: id quod tum scorbuticum uterum ferentes magno cum sanitatis dispendio experiuntur sæpius. Vidimus non semel ipsa, tum potulenta tum esculenta liquida in ventriculo brevi temporis spatio in acetum degenerasse, & vomitus acidos, cardialgiam, & incompelescibilem introduxisse stranguriam. Sicuti enim mustum, cado, aceti fermento vel acore imprægnatò, infusum, omnem ferè abscondit vinositatem, atque in acetosum abiit liquorem: Ita ipsa assumpta, in liquorem vinosum quidem mutanda, in scorbutici ventriculo non raro ita acescunt, ut particula sulphureæ ob acidum vel sal in fluorem evertum supprimantur, acidæ verò fixæ & terrestres, prædominium nactæ, sales imperii œconomici teneant.

5. Cruditatis hujus acidæ signa diagnostica sunt: ventriculi post pastum inflatio, à vaporibus crassioribus & per angustos tunicarum poros amplius transire nescientibus ortum trahens: annosa & ob bilis inertiam contumax alvi ob-

stru-

structio: Quandoque vomitus acidi: Phlogoses & lubitanæ vagabunda cum reciprocatione effervescentiæ: tinnitus autium: appetitus nunc auctus nunc languidus, quandoque inter comedendum reviviscens & novas recuperans vires, juxta veterum axioma: frigidus ventriculus ad appetitum valet plurimum, ad coquendum minimè.

6. Malum hoc inter morbos chronicos haud postremum sibi vindicat locum, & sexcenta solet spargere mala, ipsa matre pejora, qualia sunt! Quartana. Melancholia. Mensium suppressio. Hypochondriaca. Scorbutus. Scabies: Calculus renum, &c.

7. Curatio sequentibus inniti debet indicationibus. 1. Mucus acidus qua acidus specificis remediis est corrigendus, qua viscidus autem aromaticis & salinis attenuandus & resolvendus. 2. Correctus & præparatus blandioribus catharticiis, citra magnam turbationem alvum solventibus, evacuandus. 3. Et cum nunquam hic nodus duriori excutiendus sit cuneo, emeticum in manu prudentis Alexandri Magni supplebit gladium. 4. Ipsa tandem chylificatio pro viribus intra spheræ suæ limites continenda, & ventriculus appropriatis remediis corroborandus.

8. Quibus satisfaciunt 1. Tartar. Vitriolat. Sal absinth. cum cortic. arant. Sal armoniac. c. lap. S. Terra foliata. Essentia nr. pro acidulis, omnia ex mentha. 2. Pilulæ gummosæ & aloeticæ, horis vespertinis subinde deglutitæ; abstinendū enim est à purgantibus, donec humor acidus in serum fuerit conversus. 3. Tartar. Emetic. Sapa vomit. 4. Spirit. sal. armon.

vinosus simplex, & compositus: sal volat. oleosum Sylvii. Spir. carminat. de tribus. Specificum stomachicum Poterii. Plura ex artic. de anorexia huc referri possunt.

9. Cruditas nidorosa est intemperies ventriculi calida cum materia, hoc est biliosa: quando nempe omnia assumpta abeunt in bilem corruptam, sive liquamen rancidum ovo putrido non absimile, unde ructus puttidi, & sapor in ore tetridus, præsertim jejuno ventriculo, vel aliquot post pastum horis, exoriuntur.

10. Causa est sal quoddam acre, putrilaginosam inducens non tam fermentationem quam colliquationem, id quod vel ab assumptis subitanæ corruptioni obnoxiiis v. g. fructibus horariis; vel ab humoribus transmissis, scil. biliosis & sanguine, sale acri & rancido contaminato, suppeditatur.

11. Gravissimas hæc quoque parere solet morbos, diarrhæam, choleram, colicam & febres malignas. Imò funestas non raro citat tragedias.

12. Tollitur 1. Humorem putrilaginosum blandè educentibus, q. s. tamarindinata cum rheo & fol. orient. 2. Sal acre obrudentibus, q. s. testacea & salina v. g. sal Tartar. arcan. duplicat; nec non blandiora acida, præsertim si exoptato conubio ligentur cum sulphureis, v. g. Spir. Nitr. dulc. 3. deobstruentibus & sal acre evehentibus q. s. spir. theriac. camphorat. Tinct. bezoard. cum camphora, serum lactis, julepi acidulati, præsertim ubi præcipitantibus superbibuntur: observavit enim Cl. Rivinus, illos eum, quem è stomacho eluunt humorem, etiam si alvus antea summè adstricta fuerit, promptè eduxisse.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Anorexia.

I.

Premissis famosis illis cruditatibus via per quam expedita patet ad anorexia aliarumque ventriculi affectuum cognitionem & curationem. Est autem Anorexia prostratus appetitus: Vel est irapetentia cum insolito ciborum fastidio, fermenti vitio introducta.

2. Causa immediata est defectus vellicationis fibrillarum nervearum in superiori ventriculi orificio. Mediata proxima est fermentum digestivum, quatenus vel plane deficit, quod in febribus malignis contingere solet: Vel fatuum est, & ob spirituum animalium inopiam iners, quale quid senibus quandoque familiare est: Vel quatenus muco viscido est involutum, ita ut suam activitatem exserere nequeat, cum varii generis humores teneros stomachi oppleant villos. Quandoque tamen ipsi nervi causæ proximæ induunt naturam, quod paralyticis contingit, in quibus ob exquisitioris sensus defectum non raro torpet appetentia.

3. Causæ remotiores sunt assumpta quævis & quantitate & qualitate peccantia: febres continuæ & malignæ: hæmorrhagiæ largiores; humoris salivæ defectus, vel glutinosa ejusdem intemperies: perversus & intempestivus testaceorum usus: ætas senilis: quies, & sexcenta alia.

4. Est prodromus instantis gravioris alicujus in œconomia animali temperatis. Si in acutorum declinatione vel non abeat, vel de novo accedat, novam

calamitatem portendit, & recidivam, priori morbo pejorem, minatur. Curatarum febrium intermittentium, & dysenteriarum insaufus est comes, ægrum à tergo & ex insidiis, invadens.

5. In tanta remediorum, quæ passim à practicis commendantur, satragine, ea saltem placent, quæ & causam morbi propius tangunt, & crebriori hæctenus usui nobis magis sunt perspecta. De purgantibus notari velim, hoc in affectu plus sæpius prodesse corrigæria, & volatilisantia, quam cathartica: quod si tamen evacuatio instituenda sit, id fiat citra majorem spirituum depauperationem, & insolitam totius massæ sanguinæ exagitationem. Cæterum grata semper erunt ventriculo languido, *I. Acida, plus minus temperata, cotis instar fermentum acuentia: q. l. Spir. confort. citratus, vel ambratus: Spir. vitriol. cr. Spir. nitr. plutum dierum digestionem probè dulcificatus: arcanum salificatum. Elixir. vitriol. Mysichii: conserv. rosar. vitriol. tartar. vitriol. 2. Amara: Vinum absinthii, simplex & compositum: Essentia amara, cum, vel sine, absinthio, cum hoc non omnes ferant, Essent. menth. per fermentat. parat. essent. centaur. minor essent. cortic. arant. essent. calam. aromat. Elixir. menth. 3. Salina: crem. tartar. tartar. vitriol. sal. absinth. arcan. duplicat. spir. salis armon. 4. Balsamica & aromatica spir. vin. simpl. & compos. ad paucas guttulas sæpius sumptus: Tinctur. cinnam. Elixir. panis: Elixir. balsamicum: Elixir. Romanum sive cum alkali paratum: Elixir album Helmontii, quod raro ad Authoris, qui clavem retulit, nutum, paratur, hinc famam sustinet.*

ARTICULUS TERTIUS.

De Fame canina.

I.

Fames canina seu nimia appetentia: oritur à continua vellicatione extremitatum nervorum superioris orificii ventriculi, à fermento admodum esurino, insatiabili, & valde fluido excitata, quod instar aquæ stygiæ omnia absorbet, & quasi in rabiem efferatum assumpta depopulatur; ipsa enim ingesta non tantum brevi temporis spatio dissolvuntur, sed ipsum etiam orificium continuâ, nullis concessis indiciis, rarsione exagitur, ut fermentata quandoque per vomitum rejiciantur.

2. Parum ab hoc affectu differt Bulimia, nisi quod nec vomitum habeat comitem, nec ita continuo affligat. Interim si ciborum ingestio aliquandiu differatur, molesta hæc rosio agrum in maximas redigit angustias, ut etiam animi deliquium incidat.

3. In causarum ordine primas tenet liquor gastricus, excessivâ præditus aciditate cum fluiditate juncta, ut cum *Carlesius* non malè aquæ forti comparaverit. Causæ mediatae sunt omnia: frigus intensum: sanguinis menstrui inveterata suppressio: vermes, chylosam seu lacteam assumptorum partem absorbentes, qui dum nectar istud infructiferè depopulantur, non habet ventriculus, quo sanguinis & humorum circulantium acrimoniam temperare possit.

4. Curationi inserviunt medicamenta, aciditatem infringentia & absorbentia. Ubi inter alia laudari meretur pulvis

aa 3,

absorbe-

stinere nescit, quod non ita pridem *Celeberrimus Bohn* monuit cap. de digestionem. Totum autem artificium consistit, in eo quidem judicò, in legitima myrrhae solutione, qua obtentâ totum forte habebis arcanum. Præterea laudantur omnia olea destillata aromatica. Sic ol. zingib. ad unam vel alteram guttulam exhibitum mira sæpius præstitit. Pari successu datur Tinct. propr. *Mysichis*. essent. lign. lassaf. essent. cort. arant. Elixir. citr. ambrat. (præsertim in senum anorexia) balsam. nervin. *Schafferi*, *Medici Francofurtensis Celeberrimi*, ex fale C. C. armoniac. ol. mac. & spir. vini tartarizat. paratus, quem alii sub nomine arcani, vel specific. stomachici vendunt.

5. Spirituosa, systemati nervino dicata: v. gr. liq. C. C. succinat. spir. rosar. ambrat. Essent. ambr. Elixir vitæ, aqua Anhaltin.

6. Et cum multa danda sint consuetudini hominum & agrotantium præjudiciis, externa etiam in usum vocanda sunt, & ventriculi regioni applicanda, v. g. Empl. Regium *Zuvölfferi*: Empl. stomachal. usitatum, balsam. stomach. liquor stomachicus.

7. Ex fonte diætetico depromimus cydoniata, juscula cum acetosa, succo citri vel aceto præparata: carnem ferinam cum bacis juniperi: caruem bubulam cum raphano sylvestri, nasturtio hortensi, sinapi, piperitide, olivis & capparibus. Commedamus vinum generosum, cochleatum subinde hauriendum, Acidulas prudenter delibandas, equitationem & unctionem, sed ad recreandum, non ad defatigandum; nam moderata durant.

abſorbens *Celeberrimi noſtri Wedelii*, au-
ctâ, ſicubi neceſſe videatur, opii quanti-
tate. Theriac. recens, limatura *Dis.*
Quo factô debent ſaturati humores hy-
dragogo, vel melanagogo, evacuari;
interim vires vino, eſſentiâ meliſſæ, vel
anthos, ſunt refocillandæ. Vinum enim
non nutriendo, vel frigus exſtinguendo,
aut mucoſa incidendo, quicquam profi-
cit; Spirituoſitas ejus eſt, quæ ſpiritum
mordicantem, & acorem corſigit, tem-
perat, & ferociam cicurat. Præterea lau-
dantur vitelli ovorum indurati, & puki-
culæ cum lacte coctæ. Quod ſi inſatia-
bile hoc comeltionis deſiderium à lum-
bricis, alimenta ſuffurantibus, oriatur,
curatio eò dirigenda; ſed hæc ex proprio
hauriri poteſt capite.

ARTICULUS QUARTUS.

De Picâ & Malaciâ.

1.

Pica & malacia, affectus, ſi qui alii,
explicatu difficillimi, medicos abſtru-
ſiſſimis ſuis cauſis ad opprobrium uſque
torquentes, aliquam priori cum morbo
habent cognationem. Dicitur autem
quis picâ laborare, quando appetitus
magno cum deſiderio in res inſuetas, in-
ediles, & alimenti nomine indignas,
fertur: q. ſ. corium, arena, creta, charta:
quæ omnia à picantibus ut plurimum ci-
tra ullum ſanitatis diſpendium devo-
rantur: teſtantur tamen hiftoriæ medi-
cæ, hanc ingeſtorum abſurditatem quan-
doque etiam damnum intuliſſe. In
Malacia autem fertur appetitus in res na-
turæ noſtræ magis amicas, & in alimen-
torum ſtantes ordine. Quo affectu non

rarò gravidæ torquentur, & ſi rei deſi-
deratæ compotes fieri nequeant, præcor-
diorum incurunt anxietates, triſtantur,
& fœtui naevos imprimunt, quos mater-
nos vocant, id quod infanti maximum
ſæpius parit diſcrimen.

2. Quamvis autem cauſæ horum
morborum ignorantia tenebris ſint ob-
voluta, conabimur tamen has diſcutere
nebulas, & cauſam hæcenus ignotam in-
apricum producere; quod ut eò facilius
fieri poſſit, obſervari velim 1. Appetitus
varietatem in tot beſtis & hominibus
dependere partim à varietate fermèti eſu-
rini ſive ſtomachalis, partim à fibrillarum
nervearum ſuperioris oriſicii alia atq; alia
diſpoſitione: Illa in majori vel minori
activitate, volatilitate, aciditate & falſe-
dine: hæc in tenacitate, craſſitie, ma-
jori vel minori tenſione & mobilitate,
conſiſtit. 2. Quod certos harum fibril-
larum motus certæ ſequantur ſpirituum
animaliû determinationes, ut & alia atq;
alia cerebri diſpoſitio: in homine autem
pro horum motuum varietate variæ quo-
que ſunt cogitationes mentis; hinc enim
eſt, quare ciconia veſcatur ranis, felis
muribus: quare hic appetat acida, alter
ſalfa. Et hæc omnia eodem ferè ſunt
modo, quò alios hunc potiùs ferre odo-
rem, quam alium, quotidie videmus. 3.
Advertendum, quod gravidæ, & quibus
catamenia longo tempore fuere ſuppreſ-
ſa, malo hoc præ aliis ſiant obnoxie;
dum in his humores ob ſanguinis re-
ſtagnationem plus ſolitò aceſcunt &
acriores ſunt: In illis verò, præter hoc
incommodum, hoc adhuc accedit, quod
videlicet tota ſanguinis maſſa ab aura
ſeminali ſuſcepta in nativa ſui craſi,
mirum

mitum quantum, immutetur; Unde non potest non fermenti stomachalis agendi modus variari, ut postmodum insolidâ eâque magis distinctâ vellicatione occasionem præbeat menti, hæc potius eligendi atque appetendi, quam alia. Denique 4. & hoc meretur attentionem, quod non ita promiscuè omnes mulieres vel virgines hoc cotripiantur morbo, sed quod huic malo illæ potissimum sint expositæ, quæ cæterò quin impotentis sunt animi, quæque delicatioris & otio deditæ imprægnatæ persuasum habent, se totius rei œconomicae, & ipsius etiam patrisfamilias caput esse, ita ut omnia ab ipsorum dependeant nutu atque imperio. Quorum insuper memoriæ semper obvertatur illud Tyranni. *Quod libet, licet.* Cum itaque suas locent horas in eo ut ad uniuscujuslibet particulae, fermentum cum aliis componentis, impulsus & vellicationes attendant, earundemque motus distinctè percipiant, hinc & à primo etiam earundem impetu ob animi imbecillitatem in absurda sæpius abripiuntur.

3. Quibus datis, nihil ampliùs obstat, quo minùs fermentum stomachale, intemperie falsâ, acidâ, vel alia degeneri & mucosa, contaminatum, accusamus. Præsertim cum ex historiis medicis abundè satis constet, picam ex scabie retropulsâ, & à pure, ab anginoso deglutito, fuisse ortam, id quod pulchrè demonstrat *B. Etmüllerus* ex *Henrico ab Heer: Febr, Hildano & Ephe-merid. German.*

4. Sed quaritur, an similia, an dissimilia appetantur? dico deficientes in

sanguine desiderari particulas. Si itaque acidæ vel falsæ defint, appetuntur similia: Sin verò terrestres deficient, lutosa, arenosa, aliaque, desiderabuntur. E quibus palam fit, ipsum fermentum esse diversæ in picantibus indolis, quatenus nunc particula acidæ & falsæ in ipso obtinent prædominium: Nunc verò facultatæ & terrestres, quæ non tam rodendo, quam super fibrillas nerveas volutantes, premendo & titillando superiùs ventriculi orificium, & consequenter cerebrum, jam dum nebulis refertum, in maximas redigunt angustias, caput inter alias extollunt.

5. Carent quidem hi effectus omnî præsentaneo periculo, juxta illud. *Quæ sapiunt nutriunt: vel saltem non nocent.* Verum! cum malum hoc, si detenti menstrui fuerit soboles, abeat in cachexiam, & in gravidis non levem fœtui comminetur noxam, si voti sui cõmpotes fieri nequeant, ante omnia necesse erit, ut maturum accedat consilium, quo animus, mœrore proffigatus, erigatur, & mens blandiori sermone ad aliâs, æquè gratas cogitationes invitetur. Deinde ipsi fermento stomachali suppetiæ erunt ferendæ medicamentis vitiosam hanc qualitatem corrigentibus, & acidum vitale in ventriculo, ætherem autem in corde, restaurantibus; non possum enim non hic ipsorum notare errorem, qui ærumnas has quibusvis confortantibus, etiam promiscuè exhibitis, compesci posse persuasum habent, cum tamen specificæ vel individualis fermenti varietatis potior haberi debeat ratio. Unde:

Unde:

Unde existimamus, quod nunc blandiora convenient acida, nunc salina fixa: nunc verò volatilia & aromatica locum habent, & quod sæpius sola prosint, testacea. Pro quibus scopis obtinendis spir. confortat. citratum, tartarum chalybeatum, fæculam Aaronis, corallia præparata; Essent. meliss. menth. liquor. C. C. succinat. commendamus.

ARTICULUS QUINTUS.

De Nausea & Vomitu.

I.

Nausea est inane vomendi desiderium, ob superioris orificii ventriculi stricturam & contractionem, ab irritante quodam humore productam, exortum. Hinc est, quare illa clausura statim solvatur, si fauces, immisso digito, fortius irritentur, quo facto contrarius fibrillarum ventriculi sequitur motus, vomitus.

2. Est autem Vomitus ipsius fundi ventriculi versus superius orificium & januam contractio, varique generis humorum per gulam excretio.

3. Causa vomitus proxima est subitanea fibrillarum irritatio, facta ab humore quodam acri, & simul viscido, intra tubulos hærente: vel à liquamine quodam tetrico, in ipsa cavitate fluctuante; Facit huc perversus spirituum animalium motus, ut in vertigine videtur est, nec non exulceratio tunicæ interioris, quæ citra vehementem fibrarum denudatarum corrugationem tangi nequit.

4. Causæ mediætæ quærendæ sunt vel in assumptis vel in transmissis. Ipsa enim

alimenta, quantitate vel qualitate peccantia, in putrilaginosos, biliosos, pituitosos & acres non rarò degenerant humores. Ejusdem indolis liquamina sæpius etiam transmittuntur à sanguine, & reliquis visceribus abdominis; prout in scorbuticis & gravidis crebrius fieri solet.

5. Dividitur in criticum & symptomaticum: in humoralem & cruentum, de quo infra; in idiopathicum & sympathicum.

6. Huic malo maturè occurrendum est, quia afficitur pars nobilis, cum liquore tam vitali quam animali arctâ amicitie necessitudine conjuncta. Tres enim vel quatuor vomitiones plus debilitant, quam decem adfellationes.

7. Curatio perficitur acce humorale temperantibus, & fibrarum spasium demulcentibus, quibus blandum præmitti potest vomitorium, præsertim si malum fuerit recens, & ab humorum vitiosorum suburra productum; dein revelentibus & corroborantibus negotium absolvendum. Eò collimant clysteres revellentes, blandiora acida, cydoniata, Tinctur. rosar. Tinct. Scis. Bezoart. opiata, succini. Elixir. vitriol. *Mynsicht*. panis, cortic. arant. Essent. absinth. opiata, menth. ambrata, Spirit. vini simplex vel comp. Inter externa commendamus spir. theriac. succolad. ol. nm. vin. malvat. diascord. Balsam. embryon. Empl. de crust. pan. scutum stomachale *Hartmann*, saccul. stomach. *Schröderi*.

8. Vomitus cruentus oritur à vasorum gastricorum reseratione, sanguinem, sub forma sanguinis, in cavitatem ventriculi effundentium.

9. Causa

9. Causa est Plethora, sanguinis acrimonia, vel contractæ evacuationis cruentæ suppressio.

10. Malum hoc sæpius plus infert terro-
ris quam periculi, præsertim in sexu
sequiori, hinc curatio non nisi in largio-
ris & sinceri sanguinis profusione acce-
leranda est.

11. Si cruentæ vomitiones fiant ob
plethoram & magnam sanguinis rarefa-
ctionem, convenit v. s. in brachio. Sin à
catameniorum suppressione ortum du-
xerit, in pede. Hæc peractâ detur deco-
ctum hordei sassafrat. cum conservâ
rosarum, & tincturâ florum bellidis com-
positâ. Adstringentium usus videtur in
principio minus tutus, ne sc. sanguinem
grumosum diutius in ventriculo retinea-
mus, ipsique naturæ sese exoneranti in-
juriam inferamus: hinc ante omnia ad
causam antecedentem obtutus erit diri-
gendus, quò prudenter & tempestivè ex-
hibere discas corallia, lap. \mathfrak{B} . hamatit.
sulph. vitrioli, Tinct. santali, \mathfrak{C} is, ca-
techu, & succum portulacæ.

ARTICULUS SEXTUS.

De Singultu.

I.

Singultus est motus quidam convulsivus:
Seu est magna Superioris partis ven-
triculi cum annexo diaphragmate magno
cum sonitu concussio, vel ab humore acri
irritante & poros obstruente, vel à flatu,
ob frigus externum collecto & ventricu-
lum gravante, producta. Sæpius fibræ
orificii superioris inflammata, vel etiam
exulcerata, à quibusvis assumptis ad
spasmodicos irritantur concussiones, quæ

in dysentericis funesti exitus solent esse
indices.

2. Causa immediata est irritatio ad
profundiorum contractionem & dilata-
tionem: mediata sunt humores acres,
salini, viscosi, maligni & flatulenti.

3. Internè fidelem in curatione spon-
dent operam anodyna, theriacalia, Bezo-
artica, nervina & carminativa. E. g.
Tinct. Salutis *Langii*, tinctur. succini,
Spit. tartar. Sassafrat. spir. angelic. Tin-
ctur. Castor. Essent. carminat. *Wedelii*,
Elixir. pretios. laudan. aromat. Theriac.
cœlestis, & quod juxta *Sydenham*, de
causa singultus adhuc dubitanem, caput
rei est, dialcordium. Externè sufficient
nervina & carminativa cum fermento
subacta.

ARTICULUS SEPTIMUS

De Soda & Cardialgia.

I.

Soda est biliosi humoris in ventriculo
ebullitio, unde rosio in orificio supe-
riori & ardoris sensus excitatur.

2. Causa est humor acris. Omnes
vinosi & cholericæ faciliè corripuntur
sodâ.

3. Affectus hic molestus potius est,
quam periculosus.

4. Curatur præcipitantibus & absor-
bentibus. q. s. creta, macis, lap. \mathfrak{B} . terra
vitrioli dulcis, bolus armena, acetum
destillatum, Elixir. præcipitans *Er-
mülleri*.

5. Sæpius transit in malum cardial-
gicum. Est autem Cardialgia magna
quædam circa præcordia anxietas cum
ventriculi distensione, diaphragmatis
nimia compressione, & suffocationis
periculo.

bb

6. Causa

6. Causa sunt vapores crassiores in cruditate acida producti, qui cum ob tunicarum ventriculi & pororum intestinalium obstructionem libere hic inde commeari nequeant, sanguinis motum in circulum retardant, ipsiusque diaphragmatis liberam contractionem & extensionem sufflamant.

7. Curatio coincidit cum incubi, passionis histericæ, & asthmatis stomachalis curatione. Ectegie profunt clysteres carminantes & revellentes. Essentia *Wedelii* carminativa cum opio, liquor C. C. succinat. sal. volatil. succini cum pulv. cordial. pretioso & olea aromatica in aqua mirabili exhibita omne in ipso paroxysmo ferunt punctum.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Cholera.

1.

Cholera est vomitus & diarrhoea, cum cardialgia, æstu & ventris inflatione. Sive est inordinata & vehemens irritatio fibrarum in ventriculo & intestinis, cum pravorum humorum *αἷμα* & *κράτω* excretionem, & præsentaneo virium & vitæ discrimine.

2. Causa est liquamen quoddam tertridum, acre, putrilaginosum & fermentescibile, quod duodeni succis commixtum in æruginosam vel atram degeneratibilem.

3. Ventriculus suo non benè defungitur officio, sed in spasmodicas, tum inferne, tum supernè, trahitur convulsiones, quoties vel ipse sanguis, vitale illud corporis flumen, ab aurâ aliquâ venenatâ, sive foris ab aère pestilentiali, sive à fermento aliquo, maligno, varioloso, pete-

chiali, aut scorbutico affletur, in mixtione sua turbatus liquamen illud degenerat in ventriculi eructatunicas. Vel ipsa assumpta, malignam & fermentescibilem in ipsa mixtione induentia qualitatem, putrilaginam illam suppeditant, id quod tum venena, tum fructus, facillè putrescibiles, pinguis & situ corrupta facere solent: quo suo merito referimus cruenta farcina, lacticia & pharmaca vehementiora, quibus ipse ventriculus non raro cadaverosâ inquinatur putredine, ita ut vel ipse à corruptis contumpatur.

4. Solent authores choleram communiter in humidam & siccam dividere, sed cum sicca rara sit avis, non quidem ratione suâ existentia, sed ratione denominationis, & quod rariùs cu peculiaris quidam morbus medicam efflagitet opè, quamvis in scorbuto, hypochondriacâ, cruditate acidâ, melancholiâ, passione histericâ, & cardialgia multum faceffat medico juxta ac ægrotanti negotii, sicco hanc siccam choleram in præfens præterimus pede, quibus annotasse saltem sufficet, quod hæc nihil humoris, sed flatuum plurimum & *αἷμα* & *κράτω* eructare solcat.

5. Hoc malum brevi sua percurrit tempora, ut etiam spatio viginti quatuor horarum robustissimum hominem exanimare possit. Magis tamen infensum est ætati infantuli, & lactantes non raro inter amplexus maternos interimit.

6. Instituenda autem est curatio clysteribus, humores acres diluentibus & abstergentibus, ex decoct. pullor. c. flor. chamom. sambuc. & anthos paratis, quos si forte immorigerus æger admittere nolit supplebunt juscula alterantia largiùs ad mentem *Sydenhami* propinata:

7. *Quæ*

7. Quò ipso exulare jubemus purgantia, qui enim his instructus hostem aggrèditur oppugnandum, idem aget, atque is, qui ignem oleo extinguere satagit.

8. Fermentescibili humori, maximâ ejus parte dilutâ, injiciendum est frœnum paregoricum, horis vespertinis adhibendum, quod ex aqua paralyf. ʒj. Mirabil. & laudan. liquid. gut. xv. sit confectum. Eundem obtinebunt finem anodyna, bezoartica, absorbentia, & acrimoniam temperantia, q. s. Emulsiones cum decocto C. C. fassaftrato paratæ, tum vulgares, tum perlata: Crystalli præparati, pulvis Anglicus, Mantuanus, pretiosus solaris, diafœcordium Theriaca cœlestis, Andromachi recens, quibus externa, superius in vomitus humoralis curatione laudatæ superaddi possunt.

ARTICULUS NONUS.

De Sitis nimia.

1.

Causæ sitis præternaturalis proximæ sunt obstructio pororum glandu-

larum lymphaticarum in ore, & aquosarum particularum in sanguine defectus, quæ tremulum fibrillarum in faucibus motum conservare debebant. Remotæ autem sunt ea omnia, quæ exsiccandi, dissipandi, & obstruendi vim habent quò spectant vigiliæ, labores, inedia, humores falsi, calor immodicus & hypercatharsis.

2. Curatur medicamentis linguam & fauces humectantibus, poros glandulosos de obstruentibus, lixiviosam sanguinis intemperiem corrigentibus, astum biliosorum humorum temperantibus, & sanguini penuriâ humiditatis laboranti aquosas reddentibus particulas, quæ præstabunt, aqua fontana, acidulæ, nitrosa, camphorata, tamarindinata, acetum vini in ore detentum, decoctum hordei cum passulis, decoctum citri, clyssi minerales, aqua cancerorum recens expressa, emulsiones ex amygdalis & semin. 4. fr. major, largius haustæ, Jolapia. omnium sitientium anchora & portus, spiritibus mineralibus acidulata.

CAPUT SECUNDUM

Continens

INTESTINORUM MORBOS.

ARTICULUS PRIMUS

De Lienteria & Cœliaca.

1.

Lienteria & assumptorum sub eâ formâ, quâ ingesta sunt, per alvum excretio. In cœliaca autem passione vel parùm immutata, vel non digesta, excernuntur.

2. Subjectum morbi sunt intestina

cum ventriculo qui illorum caput est.

3. In causarum ordine primas tenent ipsa assumpta visciditate & duritie peccantia, fibrarum atonia, & fermenti tum gastrici tum duodenalis inertia.

4. Causæ remotiores sunt potus nimius, morbi tum chronici tum acuti, sanguinis compagem usque ad eò turbantes, ut nec acidum nec amarum fermentum amplius generari possit.

bb 2

5. In

5. In morbis acutis dubium præfagiunt eventum, plus tamen adultis portendunt periculi, quam infantibus: Quod si diutius ægrum affligant, viam sternunt ad marasimum vel hydropem.

6. Ante omnia tonus fibrarum est restituendus & fermenti activitas exaltanda; quod tentari potest Elixirio vitrioli. *Mynsichti* ad paucas guttulas sæpius in non lactantibus exhibitò, vino salviato, anthosato, absinthites, aqua ligni cassiafras, succolada, nuce Indica, Zingibere in India conditò & omnibus ex mentha præparatis. Plura vide in curatione vomitus & anorexiæ.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Diarrhœa.

I.

Diarrhœa est variorum humorum per alvum excretio.

2. Causa est humor acris, vellicans & fermentescibilis, quem vel ipsa assumpta in sinu gerunt: vel sanguis ad intestina transmittit. Sæpius enim sanguisfero acri turgidus salia sylvestria in intestinorum tunicas & glandulas deponit, quæ vi sua irritativa quicquid humoris in illis continetur emulgent & diluvium alvini excitant. Huc quoque faciunt fructus horarii & cibi facilè putrescentes, cerevisia recens & non benè defœcata, mustum, insensibilis transpirationis sufflaminatio, lactinia aliis cibis commixta, motus nimius, animi passiones vehementiores, quæ & fel commovent, & spiritus animales exagitant.

3. Dividitur in humoralem & chylosam criticam & symptomaticam, beni-

gnam & malignam, quæ omnia in curatione sedulo sunt attendenda; Sæpius enim pro valetudine est, si alvus per aliquot dies fluat. In diarrhœa benigna conveniunt leniter evacuantiæ & adstringentiæ; in maligna autem plus damni inferunt, quia gliscentem jam in intestinorum substantia calorem inflammatorum plus augent, qui tamen modicè refrigerantibus debebat temperari, nisi ægrum in gravius & ineluctabile malum præcipitare velis.

4. Alvi fluxus gravidis, puerperis, phthisicis, & variolis distinctis laborantibus, funestum minatur periculum.

5. Quæritur quare intestina in longa diarrhœa ab humoribus acris non excoriantur, qui sine ani excoriatione vix excerni possunt? Sed notandum est, ipsa salia diluta magis esse in diarrhœa quam in dysenteria, in qua plus bilis æuginosæ & salis corrosivi deprehenditur; deinde humores in diarrhœa non adherere parietibus intestinorum, sed vel è glandulis expressos, vel è ventriculo descendentes, celeri pede ingentem intestinorum tractum permeare, donec foras eliminentur, & in ambitu sese diffundentes in parte exquisiti sensus cuticulam erodant.

6. In curatione humores acres sunt temperandi, abstergendi & leniter evacuandi, nisi malignitas & inflammatio id prohibeant. Deinde pori sunt aperiendi, & ventriculus cum canali intestinali confortandus. Prius præstant Clysters, juscula ex hordeo & avena cum endivia, lactuca, acetosa, acetosella, Tinctura rhabbari, & omnia absorbentia. Posterius exequantur sudoriferi.

theriacalia & blandiora acida, vinum cydoniorum, ribium, berberum, Gelatina C. Cervi composita. Plura vide in dysenteriae curatione.

ARTICULUS TERTIUS.

De Dysentria.

I.

Dysentria est variorum humorum pure & sanguine tinctorum, cum alvi torminibus, vigiliis, siti & cibi fastidio, excretio.

2. Causa proxima est interioris tunicæ intestinorum exulceratio & vasorum sanguiferorum exesio, facta ab humore acri & corrosivo, sanguinis mixtionem turbante, eumque acriorem reddente.

3. Generantur autem tales humores ab esculentis & potulentis fermentis cibilibus, acere anomalo, contagio.

4. Magnam hinc circa causæ explanationem foenerari possumus lucem ex doctrina de hypercatharsi, sicuti enim validiora purgantia sanguinem usque adeo turbant, & succos inde dependentes exasperant, ut acriores facti & intra receptacula sua amplius contineri nescii claustra perrumpant, vasa perfodiant, sicque cruentum alvi fluxum cum totius corporis subitanea consumptione inducunt. Ita quoque humores fermentescibiles nacti, vel à contagio admisso, vel ab aeris anomalia, vel assumptorum vitio, occasione, turgescent, chylum acrimonia inquinant, sanguis compagem relaxant, ut partes secedant & divortium à se invicem facientes vasa erodant, tunicas exulcerent, & sanguis cum pure aliisque humoribus pro salium copia & qualitate aliter atque aliter coloratis crebrius excernatur.

5. Queritur unde copiosus iste mucus gelatinæ non absimilis? Nihil hic profecto aliud, quam lac seu chylus à glandulis intestinalibus & valis lymphaticis redditus & in gelatinam concretus, quem augent humores pituitosi, è sanguine, in mixtione sua turbato, inter tormina præcipitati.

6. Diagnosin est facillima, si excreta inspiciantur & æger de alvi torminibus conqueratur. Quænam autem intestina potissimum afficiantur, id non tam ex doloris situ quam ejus specie, excretionum frequentia & mixtura, nec non ex reliquorum symptomatum majori vel minori pravitate divinare licet.

7. Dividitur in benignam sive notham, & malignam sive veram & exquisitam, dolentem & indolentem, in aquosam & cruentam. Mallem tamen aquosam ad diarrhœam malignam referre.

8. Affectus hic sua natura est periculosus. Majori tamen versabitur in periculo æger, si intestina tenuia sint fauciata: Si magna adsit febris & inflammatio. Si malum sit ab atra bile & salibus admodum corrosivis. Exulceratio quò profundior eò periculosior, colligimus autè profunditatem à caruncularum & filamentorum ut & sanguinis copia. Stat Hippocratis effatum, funestis pro dolor! confirmatum historiis. Si dysentria laboranti veluti carunculae deiciantur lethale est. Malum quoque lethale est, si singultus superveniat cum diglutiendi difficultate & linguæ nigritie, si frequentiores vomitus comitentur vigiliæ, sitis, febres & cibi fastidium. Plurimis funesta sit dysentria post intempestivum in cacochymicis acidularum usum exorta, tum quod tonus intestinorum à

bb. 3.

nimio.

nimio quanto, in quo ferè omnes peccant, jam sit labefactatus, tum quod sanguis cæterique humores, serò omni ferè exhaustò, acriores magisque fermentescibiles facti sint.

9. Primarii curationis scopi, quos ceu cynosuram, fallere nesciam, in medendi methodo sequimur, sunt sequentes: 1. Acre illud vellicans sopiendum. 2. Humores in intestinis sunt abstergendi, in sanguine autem corrigendi & foras eliminandi. 3. Ulcus detergendum & consolidandum.

10. Auspicabimur autem curationem felicius, si injecto uno vel altero enemate sedativum medicamentum singulis diebus circa vesperam exhibeatur. Præsertim in dysenteria exquisita, quæ purgantibus magis exasperatur. Nam intet eos dysentericos, quotquot ego hæcenus tractavi, & quos non tam facitè ob pluralitatem in digitos mittes, neminem profectò vidi, qui evacuantium usum deprehenderit salutarem; Cùm enim ipsa purgantia & sanguinem & intestina afficiant, quis afflictis novam addere audebit afflictionem, præsertim ubi intestina tenuia sunt exulcerata, & ventriculus admodum languet. Videtur autem intempestivum adstringentium & stipticorum remediorum usum ipsis imposuisse medicis, ut in eam devenerint sententiam, hoc malum non nisi evacuantibus sæpius repetitis curari posse, quia videntur, dysentericos ab adstringentium usu ut plurimum in pejus ruere, ventrem intumescere, calorem intendi, & tenesimum augeri, fluxu autem restituto omnia mitiùs agere, unde periculi plenum subortum est præjudicium, quod

dysenterici sæpiùs purgari debeant; neque desunt mihi rationes, quibus inveteratam hanc sententiam de ponte de jicere possem, quas tamen cathedræ reservo. Longè aliter autem se res habet in dysenteria notha & benigna, quæ non tam ex sanguine, quam ab humoribus, in primis viis delitescentibus, ortum suum trahere videtur, quis enim nescit, his à sordibus blandiori aliquo cathartico liberatis, ipsum morbum faciliùs & tutiùs curari posse? Quà benignitate interpretandum est infusum catharticum *Celeberrimi Practici Sydenham*, ab autore tantoperè in dysenteria curatione commendatum. Verùm enim verò! videtur Emeticum hoc multis adhuc *parafangis antecellere, statim in morbi principio, constantibus adhuc viribus, propinatum, quò ipso & materia peccans imminuitur, & inordinate humorum fermentationi & putrescentiæ occasio præscinditur. Quod si jam profundioris exulcerationis appareant signa, vomitorium pari cum purgantibus ambulat passu.*

11. Itaque vellicans acre temperandum opiatis, prudenter & respiratione adhuc existente liberà cum pulsus magnitudine & vehementia exhibitis, quorum encomia decantant *Sydenham, Wikisius, Wedelius, Etmüllerus* alique Practici innumerè. Huc pertinent omnia theriacalia, diascordium, Theriaca cœlestis, Theriaca recens. Deinde intestina detergenda & mundificanda clysteribus ex lacte chalybeato, sero lactis, vel decocto vulnèrario cum melle, *Terebinth.* & *Saccharo Saturni paratis.* Porro humorum affluxus ad intestina
cohi-

cohibendus decocto *Zwölfferi* cum sambuc. verbasco. rosar. & meliloti in priapo C. Cervi vel ceti & Gelatin C. C. lacte coct. vel Emplastro ex sevo hircino vel cervino cum oleo hyperici curatur.

Electuario ex conservâ rosar. cum pane cydoniorum ol. N. M. expresso & tinctura opii. Observandum tamen, quod humores evacuantia prioribus remediis sæpius sint interponenda, inter quæ sudorifera omnem absolvunt paginam, q. s. C. C. solare, lap. Bezoar. oriental. & occidental. Bolus armena, Terra sigillata, Aqua Cordial. fr. *Saxon* cum camphora, & omnia camphorata, Aqua Tormentill. theriacal. lign. sassafr. Tandem ulcera sunt consolitanda, & coctio juyanda, quo pertinent decoctum chinæ chinæ, Vinum Cidoniorum, rob. forbillor. Terra vitriol. dulcis, Crystall. præparat. Aqua pan. C. N. M. Aqua menth. Zedoar. anisat. Tinct. rosar. Corallior.

12. Venter inungatur balsam. *Tris* anisat. cum oleo N. M. express. & Theriaca, toti abdomini imponatur Emplastr. ex theriaca & bolo armen. vel omentum vervecinum cum ol. hyperic. De clysteribus notandum etiam est, quod sæpius plus irritent ad excretionem, si sphincter admodum sit sensibilis, & quod frustra injiciantur, si malum in tenuibus hæreat intestinis.

13. Dieta sit lactea: Pro potu ordinario commendatur vinum rubellum. Exulet Venus, quam multi ventri prodesse dysenterico falso existimant, nunquam enim tempore morbi de ea cogitet æger ut remedio, sed potius de Abi in cellam & Ora Pater noster in solatio.

14. Tenesmus est sphincteris anispatura, quæ totum cum si. chamom.

ARTICULUS QUARTUS.

De Colica.

I.

Est dolor abdominis cum magno intestinorum cruciatu & distensione, quem frequentissimè alvi adstrictio & vomitus comitantur.

2. Causa est vel humor austerus, mordax & acris in tunica intestinalis hærens tubulis & fibras contorquens, culpâ digestionis duodenalis productus: Vel flatulentus quidam genius ob denegatum exitum oberrans & fibras intestinales distendens.

3. Causæ remotiores sunt Aer frigidior cibi, flatulenti, pinguis, præsertim si illis superbibatur, cerevisia fœculenta, Ira, & omnia quæ vel succum pancreaticum acidiorum vel bilem acriorem reddere possunt.

4. Dividitur in pituitosam, quæ à pituita multo sale referta oritur; in biliosam, quæ à bile acriori producitur, & in melancholicam seu scorbuticam, quæ ab humoribus austeris excitatur. Rursus alia dicitur uterina, alia nephritica, alia benigna, & alia maligna & epidemica.

5. Dolor nunc est vagabundus & totum intestini coli ambitum percurrit; nunc magis fixus circa umbilicum, quæ ob spasmodicam contortionem quoque versus interiora convellitur.

6. Quamvis autem hic affectus etiam à Mulierculis curetur sæpius vel non raro tamen ægrum in vitæ conjicit discrimen.

P.L.R.

præsertim si humor valdè contumax sit, acris & inflammabilis, si inveterata ad sit pororum intestinalium obstructio, tunc enim sæpius fit lethalis & in Epilepsiam, passionem iliacam vel paræsin degenerat.

7. Scopi primarii in curatione sunt, 1. Ut alvus reddatur lubrica. 2. Ut humores corrigantur & evacuentur. 3. Ut flatus discruciantur & pori obstructi referantur, 4. Ut urgentius symptoma, dolor, mitigetur. Quibus feliciter obtinendis conducunt clysteres nunc simplices, nunc compositi magis, terebinthiati & antimoniati, injici autem debent per siphonem, quia altiùs, progrediuntur, & fortiozem in intestinalium parietes faciunt impetum. 2. Infusum fol. orient. cum manna & aliquot granis pulveris radice laxativæ, quam magnus *Rosfrancus* vocat. medicamentum spei plenum. Vel sola manna cum oleo amygdalarum in juscule soluta. Debent autem purgantia in tali exhiberi dosi, ut citius & certius expectationi satisfaciant, quia unicum etiam catharticum maturè exhibitum, plus sæpius præstat, quàm triginta clysteres. 3. Sudorifera ex decocto lignorum *Empirici Viennensis*: vel ex rob. Ebuli & juniperi cum sale volatili vipercarum & cornu cervi. Carminativa v. g. Aqua mirabil. aqu. Zedoar. anifat. aqu. è baccis sambuc. aqu. arantior. aqu. è stercore columbino destillata, spir. carminat. de tribus, spir. tartar. simplex vel saffratus, spir. nitr. dulcific. spir. sal. armon. anifat. vel succinat. Tinctur. succin. castor. arantior. liq. C. C. succinat. cortic. arant. cum vino crocato exhibiti. 4. Tinctur. anodyna, Theriaca recens, laudan. opiat.

8. Externè conveniunt sacculi catinantibus, resolventibus & emollientibus impleri & in lacte cocti, fasciculus filorum linearum in aqu. & ciner. coct. cucurbitula cum multa flamma umbilico imposita, balneum artificiale ex emollientibus & anodynis, Emplast. carminat. *Sylvi*, inunctiones cum ungu. anodyn. dialth. ol. carminat. Zibethum, axung. car. *Sylv.* Instar omnium est ol. succin. umbilico inunctum, quod quicquid nebulosum est, discutit.

9. In maligna sæpius ab opiatibus ordinanda est tela, quæ nervinis & carminativis commixta præmissò blandiori cathartico malum felicissime tollunt, & per plures dies exhibita recidivam, in hoc morbo ferè semper timendam, impediunt. Alvus adigatur ad officium clysteribus, post quorum applicationem æger in balneum deducendus, à balneo verò in lectum, & assumptò succò lumbric. terrestr. componat se ad sudores. Vitari hic debent omnia calidiora & agitatoriã, vi prædita, neque enim hic juvant aliorum tela plumbea, & si apparatus, majoribus litteris ab Empyricis commendatum, excutias, nil nisi nugas & sordidis observationibus stipata mendacia habebis. Venæsectio aliquoties etiam non tam ad evacuandum quàm ad ventilandum sanguinem repetita, in subjectis remedio huic assuetis admodum est proficua.

10. Præservatio consistit in obedientia dietetica, hæc enim locum habet, medicè vivere, est misere vivere. Conducit iter aliquod, ut corpus per plures dies equitando vel uestione concussum ab obstructionibus

visce-

viscerum contumacissimis liberetur. Tandem pro solatio sunt acidulæ, decantatum scorbutò æstuantium refrigerium, sub prudentis medici moderamine ab I-diotarum & post fornacem cucumere citius natorum medicastroorum phantasmatis & nugis vindicata.

ARTICULUS QUINTUS

De

Iliacâ Passione.

L

Est motus intestinorum peristaltici perversio; vel est fibrarum intestinalium ab ano ad gulam usque convulsio, à tumore, inflammatione, convulsione vel nimia distentione nunc intestini ilei, nunc omnium, producta.

2. Causæ remotiores sunt frigus, in-
testinis inimicissimum, in herniâ admil-
simum, ira, scybala diutiùs cum flatibus
retenta, venenum. Vidi infantulo trime-
stri Iliaca passione extincto, tenuia in-
testina intrâsse crassa & quidem intesti-
num rectum, ut tumorem palmæ magni-
tudinem æquantem exhibuerint: erant
autem usque ad eò convolutâ, ut non ni-
nisi vi quadam à chirurgò in rectum ex-
plicari potuerint, quæ hinc inde macu-
lis nigris notabantur, & ipse ventricu-
lus aliquòt contraxerat carbunculos, in
cujus fundo fluctuabat liquamen nigrum
cum pulvere instar auripigmenti vel vitri
contusi splendescente.

3. Enemata in hoc affectu fiunt Eme-
tica, alvus est adstricta, & fecalis mate-
ria vi per superiorem gutturem excer-

nitur, excrementa tamen non semper
fœtent, si enim è tenuibus intestinis ve-
nerint, odoris ferè expertia sunt, sin
autem ex crassis ascenderint, fermento
stercoreo imbuta admodum fœtent.
Hinc Sydenham dividit Iliacam in veram
& notham. Vera ipsi dicitur, quando
ventriculi cum integro intestinali ductu
motus peristalticus invertitur. Notha
quando non totius fistulæ intestinalis
adeft convulsio, sed illorum saltem in-
testinorum, quæ supra sedem obstructi-
onis à fecibus, flatibus, vel herniosâ
constrictione, sita sunt, dolores admo-
dum sunt vehementes, ut cœlum terræ
misceri videatur, adsunt vigilæ, inqui-
etudo, frigus extremorum & cadavero-
sa facies.

4. Si ab herniâ & stercorum deten-
tione oriatur; spei plenum facimus pro-
gnosticum, cum eam aliquoties viderim
curatam. Sin verò ab inflammatione to-
tali, ab humoribus eò concitatis, fuerit
introducta, non potest non eventus esse
funestus.

5. Urgentiùs symptoma est vomitus,
qui omnem ad se divertit medendi ope-
ram, frustra enim exhibentur alia medi-
camenta, nisi huic prius ponatur obex.
Pro quo scopo obtinendo convenit po-
tiuncula à Réverio cap. de vomitu descri-
pta, & à Sydenham in hoc morbo com-
mendata, ex sale absinth. & succ. limon.
bis de die sumenda; interim singulis
horis detur aqua menthæ, quam ad plu-
res etiam dies continuare jubet Syden-
ham ob recidivæ metum. Vomitu se-
dato ducatur æger in balneum tepidum
ex lacte, vel aqua pluviali cum herbis
emollientibus & laxantibus prius cocta,
c.c. inje-

infecto ante ingressum clystere sale tartari exaltato. Catulus vivus continuè accumbat ventri, quem fovere præstat spiritu vini camphorato, vel nitri, solutione cum sale armon. Si inflammatio valdè urgeat, V.S. quoque tentanda. Tandem ubi omnia conclamata jam apparent, concedatur haustus argenti vivi ad aliquot etiam uncias; quamvis enim juxta *Sydenhamii* sententiam parùm conducere, imò noxam haud contemnendam inferre videatur, tamen metum hunc inanem crediderim, quod persuasus sim, magnam argenti vivi copiam citra ullum aliquòdin commodum assumi posse. Et docent nos *Ephemérides*, quod operarii in fodinis Hungariæ magnam hæcenus inficis inspectoribus vesperi ante abitum deglutierint argenti vivi copiam, quam domi per alyum reddiderunt, & furtum clam vendiderunt. Quò detectò sancitum nunc est, ut omnes extra fodinam aliquandiu commorari teneantur, priusquam se domum recipiant, quo eo faciliùs furti convinci possint.

6. Si malum ab herniosâ constrictione sit productum, tumor ante omnia emolliendus cataplasmate ex axungia porcina, rad. alth. & ol. hyperic. parato, dein ipsa intestina in pristinum redigenda sunt situm.

7. In diætâ commendamus jejunium, quo enim ager diutiùs à ciborum ingestione abstinèbit, eò plus in intestinalibus sentiet levaminis. Interim vires, in quibus vitæ thesaurus reconditus est, cardiacis modicè refrigerantibus sunt confortandæ.

ARTICULUS SEXTUS

De

Lumbricis Intestinalibus.

1.

Lumbrici generantur ex ovibus muscarum, quibus ingesta sunt conspurcata, quæ superveniente proportionato calore in intestinis excluduntur. Ejusmodi alimentata sunt saccharata, lacticia, mellita, & alià aeri diutiùs exposita, quibus muscarum agmina insidiantur. Vide excellentissimi *Harderi Epistolam de insectorum generatione ex ovo.*

2. Pulchrè *Helmontius in Tr. Sextupl. digest. aliment. human. Vermes*, dicit, generari, quando fellis fermentum non attingit alimentum, amara enim vermibus sunt inimica, hinc negat illos vel in duodeno, vel in ventriculo, generari posse. Id quod quidem in statu naturali facillè concesserim. Sed quid obstabit, quo minus etiam in pituitosa cruditate concurrente calore putredinali & his in locis vermes generentur?

3. Cognoscuntur ex ventris dolore, febris erratica, pavoribus in somno, facie cachecticâ, phlogosi & narium puritù.

4. Variæ dantur vermium species, & figura, & hospitio à se distinctæ. Exiguæ, ascarides dictæ, in recto intestino commorantur, reliqui integrum intestinalium ductum dimetiuntur, & fame vexati, sine ulla honoris præfatione, nefario ausu ad ventriculum & gulam usque sæpiùs exspatiantur.

5. Non

3. Non rarò funesta ludunt dramata, dum ipsa intestina, quæ tam grata ipsis exhibent hospitia, perfodiunt. Et balsamicam chyli partem absorbentes putredini fores pandunt, matri sexcentorum malorum. Si in morbis malignis per alvum excernantur, vel spontè per gulam prorepant, magnum ægro portendunt periculum. Vix enim (inquit antea laudatus *Helmontius*) lumbrici extra vitalem nidum creptant fursum, nisi ob sibi horridum ac malæ contagionis obstaculum, Hinc illos ceu nuncios magnæ putredinis meritò increpamus.

6. Itaque dentur 1. vermes enecantia, 2. evacuantia, 3. chylicationem promoventia. Quibus satisfit 1. per acida. *spir. vitriol. spir. vitrioli & is. Elixir. vitriol. succ. citr. vinum, vitriolum & is, vitriol. calcinatum*, 2. per amara, *Essent. absinth. c. Essent. tanacet. essent. aloët. contra vermes, Elixir. propriet. sem. fanton. corallin.* 3. per oleosa, *ol. amygd. olivar.* 4. per scabra testacea & ponderosa, *C. Cervi, corall. & ii dulcific.* Aqua communis cum argento vivo bullita, quod remedium *Helmontius* vocat paucum & innoxium potum, omnes, interimentem vermes tam in intestinis quam extra illa hospitantes. Secundæ indicationi satisfaciunt rhabarbarum & ex eo parata remedia, pilulæ Francofurtenses, *Glassianæ*, aliæque aloetica familiaria, clysteres ex lacte & saccharo vel melle. Amara externè umbilico imposita, Epithema pro abdomine, quod & alvum movet & vermes enecat, cujus non nemo in *Ephemerid.* ceu magni arcani facit mentionem. Pro 3. pertinent huç omnia stomachi-

ca, fermentationi & digestioni dicata.

ARTICULUS SEPTIMUS

De

Hæmorrhoidum affectibus.

I.

FLuxus cruentus, vulgo hepaticus dictus, est sanguinis serosi per hæmorrhoides excretio, culpa sanguinis, non hepatis, producta.

2. Nam vasa sedalia sæpiùs per anastomosin vel etiam diabrosin aperiuntur, & sanguinem nunc crassum & fœculentum, nunc rutilum, sæpiùs aquosum fundunt. Præcessit annosa quædam sanguinis intemperies, & caeochymica dispositio è primarum viarum vitis introducta. Hinc est quod omnes tales non benè ferant adstringentia & remedia styptica, sufflaminatò enim hòc profluviò accedit dolor, tumor, & inflammatio circa anum. Sin vero conivere, & sanguini liberum exitum concedere velimus, metuendum est, ne æger in cachexiam præcipitetur. Itaque sedulò attendendum est, utrum fluxus hic sit periodicus, & certis circumseptus limitibus; utrum verò œconomia, & præsertim sanguini ruinam comminetur. In priori enim casu soli naturæ negotium erit relinquendum, hunc pensum in valetudinis commodum lunaticè solventi. Sin verò magna insequatur virium prostratio, in tantum quidem locus affectus etiam relinquendus est, necesse tamen est, ut oculos & mentem ad primas vias & ipsam sanguinem convertamus, quò,

cc 2

præ-

præmissâ V. S. humores vitiosi iusculis alternantibus & laxantibus, per epicrasin primas vias à fordibus liberantibus, evacuentur, & obstructiones per martialia referentur, ipse verò ventriculus per amara stomachica confortetur. q. l. spir. vitriol. Dis, Tinct. Dis, Tinct. terr. foliat. Essent. amar. Elixir fermentativum.

3. Sæpius restagnat in his vasis sanguis pituitosus & fœculentus, ob spirituum inopiam regredi nescius, unde ob distensionem & compressionem primò pruritus, mox dolor exquisitus cum inflammatione, tumore & abscessu oritur.

4. Medentur huic malo sacculi herbis anodynis impleti & cum lacte cocti, liquor cinnaberinus calidè sæpius impositus, cataplasma anodynum ex mica panis, vitello ovi, ol. lin. recenti sulphurato, & flor. chamomill, sambuc. verbasc.

& herb. Malv. paratim, unguentum de liniariâ cum butyrò cancrin. & ol. ovor. pulvis de verbasc. & cum totum negotium in vasorum tumentium apertione consistat, hirudines illis applicatæ subitaneum spondent levamen, cæterisque remediis omnibus palmam reddunt dubiam. Huc pertinet Aloe sanguinis bituitosi & melancholici potentissimum correctivum, hinc si vis vivere annos Noë, utere frequentius Aloe, sua resinosa parte prius castratâ; pari quoque felicitate medentur Elixir. propriet. arcanum duplicat. Essent. Terræ foliat. & spir. sal. armon. aromaticus.

DEO autem Optimo Maximo
sit laus & gloria in sempiternum.

DISPUTATIO XXI.

DE

**EBRIETATE ET
INSOLENTIBUS ALIQVOT
IPSIUS AFFECTIBUS.**

RESPONDENTE

ARNOLDO CURTIO,
Cassellano. Hasso.

L.N.D. N. J. C.

I. N. D. N. J. C.

Nunquam tam vehementi admiratione Solem naturali suâ luce coruscantem inspicimus mortales, quàm si eclipsatus nudum caput obscurâ ferrugine texit: nunquam tanta attentione respicimus hominem decoris moribus utentem, & benè compositis gestibus incedentem, quàm quis vinò probè madefactus per compita grassando dat motus incompósitos & carmina dicit. Quapropter cum admiratio ad causarum inquisitionem plerumque exstimulare nos soleat, genuinam **EBRIETATIS** naturam cum præcipuis ejus phœnomenis & symptomatibus per principia naturalia in apricum ducere mecum constitui, ut unicuique, qui Ethicis exinde consequentias elicere delectabitur, dubitandum sanè sit, num brutū an homo dicendus sit **EBRIUS**.

THESIS I.

Libuit Sapientissimo rerum Architecto in primæva Mundi creatione substantias non tantum intelligentes & corporeas seorsim, verum etiam creaturam quandam non simplicem, sed ex utroque rerum genere compositam fabricari: dum enim ex terra nobilem quandam machinam artificiosè formarat divinius hic Plastes, aliam quandam substantiam intelligentem & cogitantem, quam mentem seu animam rationalem vocamus, ei insufflavit & simul junxit, sicque sutrexit & ex manu Dei prodiit **HOMO**, audax illud naturæ miraculum.

II. Et certè etiam si duæ hæc substantiæ mens & corpus naturæ à se invicem valdè discrepantis sint, tam arcta tamen inter illas intercedit unio, ut plurimi corporis motus à mentis cogitationibus, multæque vicissim mentis cogitationes à corporis dependeant motibus: ita ut si anima

brachii motum voluntate suâ imperet, ecce promptissimè se extendit, & ad animæ nutum iterum se contrahit: & è contra quoties corpus quoad partes suas notabiliter movetur, statim hoc percipit mens, certamque pro motus diversitate habet cogitationem, & sensum, nimirum silabra nostra plumâ quadam leniter perstringuntur, mens lætatur, si verò fortiter moveantur quædam partes, ut continui sequatur solutio, dolet, & molestâ cogitatione seu ingrato sensu cruciatur, & sic de cæteris.

III. Mutuum hoc commercium peragitur mediantibus corpusculis quibusdam summè agilibus & mobilibus, quorum genesin & naturam paucis tibi exhibebo. Scilicet sanguis in corde rarefactus ipsius pulsu subito in arteriam magnam producitur, quoniam verò sanguinis particulæ unæ alias magnitudine superant, illæ solùm quæ minores, agiliores & leviores sunt per arteriæ aortæ ratum, qui rectâ lineâ à corde versus cerebrum protensus est, sursum vertuntur, ibique crassioribus ob viæ angustiam transitu præcluso solæ penetrant & auram quandam subtilissimam & valdè mobilem, quam spiritum animalelem vocamus, componunt, qui pro diverso suo motu in cerebro, animæ functiones suas ibidem specialius exercenti varias ingerit cogitationes, ac rursus pro diversis animæ cogitationibus varium quoque nanciscitur motum, quippe ipsi imaginando, sentiendo & ad crassiorem sui corporis molem diversimodè movendam inservit.

IV. Prout igitur spiritus animales in legitima copia debitaque agilitate menti in exequendis suis muniis inserviunt, sic etiam, dum iidem abundantia peccant, vel

nimis agiles, vel torpidi sunt & immobiles, anima frustra dominatur, ejusque cogitationes ab immerigeris sibi spiritibus non uno modo perturbantur, hinc tot tamq; mirabiles in humano corpore tragediæ tanquam in publico theatro conspiciendæ exhibentur, ut modò adstantium excitent commiserationem, modò ipsi etiam Heraclito altos extorqueant cachinnos.

V. Inter illas autem agmen plerumque ducit Vertigo, quæ correpti, progredi vix valent, nihilque stabile ac consistens in debito suo situ ac positione conspiciunt, sed omnia circumstantia adjecta illis simul cum semetipsis in motum spiralem circumrotari videntur; quod sequenti modo convenienter explicari posse confido, si cogitemus, sanguinem lautiori vino aliòve quovis generosò liquore irritatum, solitò magis in corde accendi ac dilatari, & in arterias propulsam eas etiam tumidiore efficere, unde fit, ut arteriolæ etiam, quæ spiritus animales cerebro instillant, à suppeditata sibi majori sanguinis copia valde dilatentur, earumque orificia pro spirituum animalium excursionibus nimis amplè sint patula, sicque subtilioribus non tantùm sed & crassioribus quibusdam sanguinis partibus transitum concedant, quæ crassiores dum in reliquarum minutissimarum perniciosissimum motum consentire nequeunt, eliminantur & cerebro adhærent, ejusque ut & nervorum poros obstruendo spirituum animalium influxum impediunt: Eadem ratione ac Sol crassiusculas quasvis sibi immixtas particulas in aliarum motum conspirare laborantes versus superficiem expellit, ex

quibus densi aliquando macularum cortices conflati, Macrocosmi illuminationem non parum obtundunt: aut potius quemadmodum videmus aquam vel alios quoscunque liquores dum igni admoti ebulliunt, partes quaslibet crassiores & ad motum minus aptas emittere, ex quarum concretionem spuma componi, & ipsorum superficiem, ubi minor est agitatio, supernatare solet: pariter opinari vas fit, fœculentas quasdam sanguinis partes spiritibus immixtas, ob molem suam & irregulares figuras tantam cum reliquis spirituum minutis agitationem refugientes, ab iis separari & cerebri parietulis adhærere. Progressurus itaque ebrius spiritus animales determinat versus illam cerebri partem, ex qua nervi in musculos imperato ab anima motui inservientes descendunt, dum verò cerebri meatus nervorumque orificia hisce infarcta sunt fœculentiis, spiritus animales transitum non inveniunt respiciunt, & regulari suo motu præpediti in vortices & gyros aguntur, atq; ita non modò omnes Microcosmi regiones suâ irradiatione destituunt, sed etiam animæ objecta visibilia modò tanquam in altum elevata, modò in imum depressa, modò circumgyrantia & in motus tornatiles acta falsò repræsentant. Quæ mea sententia per causas demonstrata, similibus illustrata, per experientiam omninò indubitata redditur, dum vertigine laborantes non solùm scotomiâ percutiuntur & progredi nescientes vel admodum vacillant, vel in terram corruunt, (unde spirituum animalium in nervos trajectio intercepta evincitur) verùm etiam, etsi oculis clausis humi jaceant

ceant

ceant vel lecto incumbant, vorticofos spir. animalium motus ceu molendini circumactiones in capite fatis manifestò perferunt: & tamdiu durat paroxysmus, usque dum sp. in cerebro rotari desinant, ac spuma, cerebri meatus obstruens, à continua eorum agitatione dissolvatur, iterumque, absorbeatur, prout etiam Solis maculas in ipsius substantiam refundi observant cœlestium ruspatores, aut sicut eandem spumam in ebullientium liquorum superficie cumalata ab iisdem dutius effervescentibus plerumque rursus absorbi videmus.

VI. Indecoris etiam gesticulationibus turpiter se prostituunt compotatores, absurdisque & incongruis sermonibus, choreis valdè confusis, & incompositis, temerariisque luctationibus se aliis deridendos propinant: Sp. animales enim, cum aliàs ad mentis arbitrium benignà scaturitione per nervos in musculos deferri, blandumque & convenientem membrorum motum ciere deberent, ab æstuanti, et ferè ad incendium usque efflagranti sanguine in cerebro liberati, & efferratiores fiunt, & indomiti, tumultuantur, & summo cum impetu ac perniciosissimà quasi fulguratione nervos trajicendo musculos & membra, quibus innexi sunt, modò extendunt, modò contrahunt; huc illuc agitant, variis que modis transferunt, non secus

*Ac si carceribus sese effudere quadrigæ
Addunt se in spatium, & frustra retinacula tendens*

Fertur equis auriga, neque audit curvus habenas.

Quibus adde, quòd anima [præsertim si nullo cogitationum usu firmata, nulla

validis rationum momentis innixà iudicii constantiâ pollens affectibus reluctari consueverit] ob arctam cum suo corpore conjunctionem à sp. tumultu perturbetur sapissimè, ut non nisi confusis & obscuris passionibus obruta, cogitationum suarum non amplius sit Domina, sed præcipitia male suavis sensationibus inædificata ferens iudicia, non ex virtute agat, sed quòd præsens ipsi passio suggerit, sine mora & sufficienti examine exequatur, qua propter & ipsa simili cum sp. furoris æstro percita, ipsos ceu famulos in exenquendis petulantia munis promptissimos, pro lubitu suo dirigit, ad vociferandum, dimicandum, tetras, impudicas & valdè absonas locutiones proferendum, pedes, manus & quævis membra inconcinnè jactanda & quæ sunt alia incompti motus genera.

VII. Quibusdam etiam in more est, ut dum Baccho nimium litârunt, non solum affectibus sed & imaginationis, vi-tiò in transversum lati, in quandam delirii speciem incidant, & stultas insanientium actiones exactius referant: Cujus causam ut accuratius enucleemus, observandum venit, sp. animales in impressi-onum antea in cerebro factarum vestigia influentes certam in mente certæ cujusdam rei cogitationem & ideam excitare, & animam ex lege unionis, quæ ipsi cum corpore intercedit, obligare, ut hanc potius cogitationem quàm aliam ex se promat, ad eam attendat, & isti sp. motui quasi alliget, ita ut positò hóc spirituum in certos cerebri poros influxu, non possit etiam certa cujusdam rei imaginatio non poni, non aliter ac objectum
viti-

visibile nervum opticum satis fortiter feriens, necessario qualemcunque sui conceptum animo ingerere experimur. Quemadmodum igitur ab æquali & uniformi sp. cursu convenientes in anima cogitationes & idæ efformantur, sic ab iisdem in confusionem adactis, & mox hæc mox illa cerebri vestigia sine ordine irruentibus vagæ etiam & dispares in mente imaginationes oboriuntur, & multiplicia rerum phantasmata. Dum itaque divina hæc substantia à corporis sui illusionibus incantata, aut incantamenti illusa cogitationes suas negligenter vagari sinit, nihilque nisi fictas & tragicas quasdam notiones & noëmata confusa effingit, non potest se in eo statu ab eorundem attentione expedire, aut cogitationes suas ab innumeris phantasie machinationibus avertere, ut puri intellectus ideis & distinctis conceptibus se applicare & addicere possit, sed in miserum & deplorandum servitutis statum præcipitatur, dum cogitationibus suis, quibus antea ceu magistra præerat, amplius dominari impotens, alligatissima corporis serva evadit: quapropter omnes in universum ipsius vitæ actiones & mores juxta cogitationum delineamenta compositi, absurdi planè sunt & incongrui, quin sermones, cogitationum indices, non nisi ridiculi & impertinentes esse possunt, quos quales in specie sint, ne risum moveam, lubens reticebo.

VII. Non tamen sicco pede prætereundum puto, cur plerique extremè ebrii actionum locutionumque suarum postridiè ignari, & ne minimæ quidem rerum à se gestarum circumstantiæ sint memores, aded ut si quicquid commiserint,

postero die ab aliis referri audiant, ipsi vel credere recusent, vel si rem multorum testimonio comprobata videant, summâ admiratione attoniti percellantur: quocirca breviter dicendum cenfeo, quid requiratur ad id, ut alicujus rei recordemur, ad hoc autem tam corpus quàm anima suam contribuit operam. Ex parte corporis requiritur ut arcule antea crebro impressæ, vel apertæ manent, ut facilè iterum aperiantur, ut spiritus animales eò versùs potius quàm aliò ferantur, ut eandem iterùm cogitationem & actionem, quæ eundem spiritum motum prius comitata fuit, animæ exhibeant. Verùm non sufficit ad reminiscendum, eadem rursus in cerebro aperiri vestigia, spiritus animales iterum in ista alluci, priorèque in anima redire cogitationem, sed insuper ex parte ipsius mentis necessarium est, ut ipsa cognoscat, non esse primâ vice, quod hæc cogitatio nobis fuerit obversata, vel centies enim una eademque cogitatio in mente rursus oboriri potest, ita ut non advertamus, nos antea ipsam circa hanc vel illam actionem habuisse, adeoque solus istius cogitationis recursus ad constituendam reminiscentiæ formam insufficiens est. Quæ cum ita sint facilè unumquemque propositæ quæstionis causam clarè intellecturum arbitror, qui considerabit, spiritus animales in ebriis nimis vagos plurima in cerebro saltem leniter aperire vestigia, unique imprimendo non satis diu immorari, quod facilè iterum obliteratur, quapropter spiritus animales in æquilibrio positi, versus omnes partes æqualiter inclinant, neque hæc potius quam alia repetunt vestigia, neque eadem in mente

mente recurrit cogitatio, adeoque ha-
stenus corporis vitio non reminiscitur
anima, quod etiam in nobismetipsis expe-
rimur quotidie dum nimis multa memo-
ria mandanda obiter legendo percurri-
mus, tunc enim sp. animales à mente, ci-
tius pensum suum absolutura, magnâ ce-
leritate hinc inde determinati, nulla ve-
stigia satis fortiter procedunt, quæ ali-
quando remaneant, & sp. influxum ad
se alliciant, unde mens tentatura, quid
memoriter teneat, ne pauca quidem
verba debito ordine sine multiplici hæ-
sitatione, aliquando nec initium nec fi-
nem cum fiducia recitare potest. Verum
enim verò etiam si aliquando impressio-
num cellulæ in cerebro satis apertæ ma-
neant & præterita in mente iterum exci-
tetur idea, non tamen ad producendum
reminiscentiæ actum sufficere diximus,
aliud enim est percipere quid secundâ
vice, quod sine reminiscentia fieri po-
test, & aliud iterum est, animadvertere,
nos secundâ vice illud percipere, quod
demum est reminisci, ita ut præter pri-
mæ cogitationis recursum mens per a-
ctum reflexum intelligat, hanc cogitatio-
nem non esse novam, sed alia adhuc vice
eam nos in quodam negotio habuisse:
quæri quidem potest, cur hoc non sem-
per cognoscamus, an sc. illa cogitatio
primâ an secundâ vice nobis obveniat.
Sed facilis est responsio, mentem nostram
non posse animadvertere, cogitationem
quandam non novam esse, sed secundâ
vice recurrere, nisi antea etiam aliò tem-
pore, quo ipsa in animo fuit purâ intel-
lectus operatione cognoverit & annota-
rit, ipsam primâ ipsi vice obtingere, relata
enim sunt simul cognitione: dico puri

intellectus operatione, novitas enim
prout respicit id quod vetus & nobis fa-
miliare est, & qualibet aliæ relationes
rerum cum rebus comparationes, & ab
aliis distinctiones, cum nihil materiale
& extensum in se contineant, neque in-
ter imaginationis neque sensuum objecta
unquam referri possunt. Cum igitur ad
reminiscentiæ constitutionem necessariò
requirantur puri ab imaginatione & sen-
sibus abstracti intellectus operationes,
iisque remulenti, obscuris sensationum
machinamentis, vanisque vagarum ima-
ginationum ludibriis distracti, circa acti-
ones suas vacare nequeant, mirum non
est, quòd iidem omnium suarum ebrie-
tatis tempore commissarum actionum &
verborum plane sint immemores.

IX. Inter acerbos ebrietatis fructus &
hoc numerandum putem, quòd aliquan-
do adolescentes, qui eximia mentis acie
ingeniique sagacitate pollebant, sensim
ac sensim hebetiores, tandem insulsi
planè ac Bardi evadant, ita ut ex homi-
num albo deleti in brutorum classem
translati esse videantur. Deplorandæ
hujus metamorphoseos causas ut per-
fectè cognoscamus, repetenda sunt,
quæ de vertiginis natura supra innui-
mus. Scilicet omnes arterias ab efflu-
giant sanguine nimis intumescere, un-
de arteriolarum ostia nimis aperta ter-
restres etiam & crassiores sanguinis par-
tes cerebro offundunt, quæ cum pari,
& æquè veloci cum spirituum commo-
tione agitari recusent, ab ipsorum con-
fortio separantur, & sibi invicem ad-
hærentes, tenues quasdam veluti ma-
culas seu spumam componunt, quæ
d d cerebri

cerebri meatus quodammodo obvelando, sp. animalibus impedimento sunt, quò minus libera sui expansione cerebrum trajicere queant, unde & ipsi ob præclusas aut saltem ex parte impeditas ituum & redituum vias paulatim obtusi, inertes ac orio obtorpescences animalium quæ umvis functionum & sensuum præcipuè internorum menti in acquirenda rerum cognitione opitulantium, munia seignius obeunt, atque ita ex hominibus, qui aliàs ob sp. vigorem acutæ erant idolis, ac vivido præ suis consortibus ingenio conspicui emicabant, *rogatos* quædam & ingenii plusquam Bæotici tarditate obfuscantur.

X. Bibulis etiam postquam meracius hauserunt, familiare est, ut somnus iis faciliè obrepat: antequam autem ad illud explicandum me accingam, breviter vigiliæ & somni naturam indigitare operæ erit pretium. Hominem itaque vigilare dicimus, quamdiu spiritus animales satis copiosi simulque satis vegeti & expediti cerebrum & nervosum genus inflant sensumque servant, ut sensus & arbitrarii motus actiones debite exerceantur: e contra dormire dicimus, quando spiritus neque sufficienti quantitate adsunt, vel etiam non satis agiles sunt & mobiles, tunc enim cerebrum & nervosum systema spirituum inflatione destitutum ceu vela ventis sedatis flaccescunt & tensione relaxantur, quo ipso sensuum & arbitrariorum motuum actus necessario supprimi necesse est: dicimus somnum duas efficientes seu potius deficientes agnoscere causas, modò spirituum defectum, modo ipsorum crassitiem, torporem & immobilitatem. Utroque modo

in ebris contingit, priori modo, dum garrulitate, saltationibus, luctationibus aut alio aliquo immodico corporis exercitio, spiritus animales nimium incallescunt, & per sudorem à toto corpore dimanantem dissipantur & in auras abeunt: Posteriori verò ut plurimum accipere solet, dum sanguis à potulenta materia copiosè ingesta saturatus, uti in alias excretionis vias serosam illuviem, sic etiam in cerebrum aquosos vapores largius exonerat, quibus irrigati spiritus animales ad motum minus habiles sunt, & eò magis evenire hoc solet, quando inebriati, ex calefacto hypocaulo frigido acri exponuntur, quod sequenti modo contingere, planè mihi persuadeo: Nimirum aquosi vapores ex sanguine separati per insensiles poros à calore magis ad apertos transpirant, aut si forte quædam particule spiritibus imixtæ maneant, illæ tamen, quamdiu à calore agitantur, à se invicem valdè disjunctæ sunt, ut spiritus licet quodammodo sufflaminati nihilominus animalibus functionibus, quamvis non tam expedite, præesse possint, & homo licet non tam alacer adhuc tamen vigilat: Quamprimum verò calidum aerem cum frigido commutat, tunc vapores poris ambiendi undique frigore constrictis, non solùm à transpiratione intus cohibentur, sed ipsorum etiam particule ob caloris defectum minus agitate se mutuo contingunt, sistuntur, & in aquæ guttas mutantur, non aliter ac vapores à terra in aerem elevati frigore constipantur, & in guttas compacti in terram depluunt, aut potius ac venustissimi halitus in frigidum alembicum impingentes in liquorem condensari

denfari solent: Quapropter aquosa colluvie inundati Spiritus animales animalium facultatum organa sua irradiatione destituunt, homoque uti vino sic altissimo quoque somno sepultus jaceret.

XI. Denique tragœdiam hanc tristi aliquando spectaculo finire solet apoplexia, quâ circumventi subito concidunt, & attoniti stiptum instar sine motu & sensu & mortuis quàm vivis similiore succumbunt ebrii. Cujus *αιτιαλογια* priusquam ex ebrietate deducere tentemus, è re erit, præmonuisse, triplicem causam agnoscere hoc malum: 1. spirituum defectum ex arteriarum carotidum & cervicalium ruptura oriundum. 2. spirituum crassitiam. 3. eorundem in cerebro *αταξια*, quas duas posteriores causas simul viarum seu pororum cerebri & nervorum obstructio concomitatur. Quod priorem atinet, vix fieri posse puto, aliquem ab spirituum defectum ex ebrietate contractum Apoplexia obrui, nisi aliud quid accedat, quantum autem ad duas posteriores, sæpe videmus illas à nimia crapula obortas apoplexiæ effectrices esse, & quidem spiritus à crebrioribus poculis fuliginosos reddi & torpidos, hæcenus satis fusè ostendimus, illos autem aliquando planè à motu suo inhiberi, ut apoplexiæ autores sint, demonstratu facillimum est, si cogitemus, sanguinem à nimia potentæ materiæ ingestione maceratum, majorem serosæ colluviei penum cum alia aliqua fœculenta & pituitosa materia per nimis ampla & distensa arteriarum officia in cerebrum congregare, spiritibus non tantum, sed & cerebro

labem aspergere: vel etiam si aquis ardentibus immoderatè usi fuerint ebrii, facillimè contingit, ut mollissimi sulphuris ramuli, quibus copiosè statent, sanguini admixti, alias quasdam salinas & fœculentas particulas adfiscant, cumque iis combinati & in efferationem e-vecti glutinum quoddam componant, quod ab inflammato tunc temporis sanguine cerebro appulsum, spiritus animales viscidis suis particulis oblinendo iisque se agglutinando, velut compedibus irretitos tenet, in quo *ναρκοσις* vim consistere omninò persuasus sum, & si fortè non omnes suis vinculis constringere possit, insuper cerebri & nervorum meatus infarctibus suis ocludit, ut & illi quos vinctos non tenet, à solitis suis ambulacris interdicti, neque sensum neque quasdam voluntarii motus species exercere possint, adèd ut homines, licet quassati, puncti, vel alio quovis modo læsi, excitari nequeant.

XII. Spirituum quoque animalium conturbationem levis cujusdam apoplexiæ præludia excitari posse satis probat vertigo, quâ vexati non solum sensuum hebetudinem percipiunt, sed etiam agrè & sine titubatione pedumque vacillatione unum vix passum progredi possunt, quod insuper experientia comprobatum dedit: non ita pridem enim exemplum cujusdam, qui inter pocula apoplexiæ corripiebatur, mihi relatum est. Nimirum contigit, ut dum plures genio indulgent, duo rixari ac denique manus conferere incipiant; hoc iniquè ferens vir quidam robustus quadraginta circiter annorum, non adèd extremè ebrius, indignabundus celeri pede in locum, ubi colluctabantur,

accurrit, ut ipse tanquam arbiter à se invicem diyelleret, verum antequam ipsosprehendit, subito in terram prosternitur: accurrentes ipsum insensibilem planè & immotum trunci instar jacentemprehendunt, nec ullis clamoribus aut membrorum commotionibus excitari potuit: pulsus fuit debilis & respiratio laboriosa, nec sine magno stertore & ronchis cum spuma oris perfici potuit, acetò itaque naribus admotò & inunctò, tandem, postquam dimidiam horam duraverat paroxysmus, iterum ad se rediit: Cujus historiae causas facillimò negotiò intelligemus, quòd videlicet capite celeri cursu vehementer commotò spiritus non secus ac aqua agitatio vase huc illuc oscillarint, & reciproco motu vacillarint, & tandem cum impetu obliquè in nervorum, musculorum motui inservientium, poros impingendo, velut aqua ab angustis collivetro quaquaversum regurgitati, inque enormes motuum anomalias fuerint contorti, quapropter mirum non est, quòd ob denegatum vel saltem improporcionatum spirituum influxum corruerit, unde malum malò cumulatum est, cerebrum enim & nervi, præprimis quia caput duro solo allisum fuerat, quoad figuram situm & magnitudinem subito mutati, & quidem cerebri meatus, partim oblitterati, partim compressi, partim etiam cum aliis in statu naturali pro liberiori spirituum traiectione à lineis rectis non multum delecterent, incurvati nec nisi per sinuosos flexus & tortuosos anfractus pervii remanserunt, nervorum etiam fibrillæ quarum orificia excipiendis spiritibus recta erant obversæ, jam vel sursùm elevatæ, vel deorsum

depressæ, vel ad latera inclinatæ, spiritibus animalium functionum executoribus fores occluserunt: propterea non valde mirabimur, quòd stipitiis instar omni sensu & arbitrariò motu destitutus quasi exanimis recubarit hic noster. Quòd verò pulsus adhuc quodammodo perficeretur, non omnem spirituum defectum neque totalem totius cerebri diathesin vitiatam arguebat: respirationis difficultas ortum facile trahebat, tum ab impedito spirituum in præcordiorum musculos influxu, tum etiam quia apoplecticus ille ante paroxysmum vehementi iræ affectu commotus fuit, unde apertæ cordis catarractæ plus sanguinis admiserunt, qui deinceps ex spirituum animalium, cordis motui præsectorum, imminutione restagnabat, nec tam promptè à pulmonibus ob languidum & ferè oppressum cordis motum, solita sua agitatione impeditis, exantari poterat, sed in præcordiis stagnans laboranti suffocationem minabatur: cui accedit, quòd pulmonibus inclusus aer cum saliva et alia quavis humiditate pulmones inundante permixtus, velut succussum ovi albumen in spumam attolli & cum ipsa per asperam arteriam ad fauces usque reciprocatus talem strepitum & stertorem ciere poterit. Cur denique æger hic noster pristino suo vigori restitutus fuerit, in causa est, quòd pulsus & respiratio non planè fuerit abolita, & quòd cerebrum ejusque meatus & fibrillæ non omninò destructæ, sed saltem inflexæ & incurvatæ fuerint, adeoque perpetuò spirituum, priora sua ambulacra iterum affectantium, nisu & impulsibus reparari, & in legitimam suam conformationem redigi potuerunt,

simili

simili modò ac arborum rami, frugum & herbarum culmi, notabiliter licet inflexi, per succi nutritiis solitos suos meatus repetentis transitu vegetè iterum eriguntur.

XIII. Quemadmodum verò iidem, dum vires nostras experiundo ipsos confringimus, ut deorsum planè sint penduli, penitus emarcescunt, nec unquam ob poros suos non mutatos, sed omninò contractos & dissolutos primæ suæ constitutionis participes fiunt, ita etiam sæpissimè contingit, ut cerebri meatus nervorumque succuli graviori capitis

ictu discerpti & conquassati priorem suam formam iterum induere pettinaciter reculent, aut etiam si totus spirituum chorus, eorum quoque qui cordis pulsuum & respirationis sunt præsides, ob inflictam sibi *vāpōrōrū* obtorpescat, tunc suffocatō igne cordis vitali & ipsa cessat sanguinis circulatio, & ægri qui exanimis videbantur, revera tales fiunt, ac dum de solvendo hospiti symposio de-

bebant esse solliciti, cum Charonte de naulo pacisci coguntur.

DISPUTATIO XXII.

DE

PHTHISI;

Schwind- oder Lungensucht.

RESPONDENTE

ANDREA ERNI, Hanoviensi.

§. I.

Pthisis dicitur à *φθίσι* consumo, cum totum corpus hoc in affectu contabescat, & omni suo succo nutritio de fraudetur. Germanis dicitur die Lungensucht/ Schwindsucht.

§. II.

Sumitur in latiori significatione pro quavis corporis extenuatione; sed parum medicè ut infra audiemus. Strictius verò

& rectius pro corporis extenuatione cum pulmonum exulceratione.

§. III.

Definitur quod sit: Pulmonum Exulceratio à materiâ quadam acri cum totius corporis extenuatione, febris lentâ, & tassi.

§. IV.

Definitionem hanc vocamus medicam, non logicam, ejus auxiliatrices manus tam

dd 3 in nor-

in morbis definiendis quam curandis merito repudiamus, illis contenti definitionibus (vel si termino lædatis, descriptionibus) quæ naturam & essentiam affectus ita explicent, ut à medico, ægro & adstantibus intelligi possit. Quem definiendi modum alii Logica naturali tribuunt. De quo *Cl. Ræi Medicus & Philosophus celeberrimus in suis disputationibus* videri potest.

§. V.

Subjectum cui causa proxima inhæreat sunt Pulmones, illud ebullientis sanguinis ventilabrum, & fuliginum cribrum. Hos primariò affici multa evidentissimè probant. Et quamvis omnia viscera omnesque corporis partes extenuentur, & pabulo suo defraudentur, hoc tamen fit consequenter. Quod si extenuationis causa illis inhæreat sine pulmonum exulceratione, tantum abest, ut affectus ille phthisis vocetur, ut potius Tabes, Atrophia splenctica, Hepatica, Melaraita &c. dicendus sit.

§. VI.

Nec approbare possumus *Cl. Barbette* opinionem, qui in describendis & curandis morbis cæteroquin valdè accuratus fuit, quod ventriculum & glandulas mesenterii pro vero phthiseos subiecto in praxi sua ponat, quem errorem *ipse Deikerus in Notis* reprehendit.

§. VII.

Causam proximam dicimus esse pus in pulmonibus generatum, vel eò transmissum, quod non solum ipsam pulmonum substantiam sensim corrodit & excidit, verum etiam totam massam sanguineam inquinat, & hæc mediante omnibus totius corporis partibus habitualement

conciat calorem, quem hecticum aliàs vocare solent.

§. VIII.

Helmontius accusans fermentum peregrinum, cujus ratione erret Archeus, & impediatur, quo minus alimentum debite alteretur, sed sputa & phlegmata generentur, nobis non contradicit & facillimè conciliari poterit.

§. IX.

Pus verò fit vel ab humore corrupto, vel à sanguine extravasato; sæpius ab aliis progressis morbis suum trahit ortum.

§. X.

Ab Humore corrupto fit, dum observamus, sæpius humores naturæ limites excedentes peregrinum induere genus, & in sanam præviâ corruptione abire: generantur tales vel in pulmonibus, dum quacunq; id fiat ex causa pus imbibunt, quam transmittere possunt, unde pituita aliüsve quivis ibidem restagnans humor temporis diuturnitate putrescit. Vel aliunde fluunt, & quidem à capite, idque iterum duplici modo. Vel enim latex aquosus multis acribus corpusculis imprægnatus irruit in pulmones, illosque accedente tussi molestâ exulcerat; Et hæc forsitan est ratio, quare Splenctici facillè fiant phthisici, in quibus lympham abundare, sputationes, & sudores nocturni satis superque probant. Vel lymphæ quædam crassa glandulis cerebri emulsa ipsis insinuat in pulmonibus, ibidemque longam trahens moram ac redinem sibi acquirit, & in pus mutatur.

§. XI.

A sanguine extravasato fit, dum vasa variis ex causis etiam fortuitis rumpi possunt, quas omnes recensere ferè impossibile

bile

bile est. Rupto jam vase, & sanguine extravasato, is qui maturè non excernitur fit acris, putrescit & in pus mutatur, postmodum vicinas sibi partes exedens.

§. XII.

Sæpius pus ortum suum trahit à prægressis morbis, F.ribus tam continuis, quam intermittentibus, benignis quam malignis. Variolis, pleuritide, hæmoptysi, mensum suppressione aliisque.

§. XIII.

F.bres sanè non rarò insequitur phthisis, remanente calore quodam hæctico, in qua phthisi ægri nihil exspuunt, qualem in pluribus observavi. Quò etiam largior in æstu febrili aquæ frigidæ potus facit, à quo coctiones depravantur, lympha augetur, unde sanguis acrior factus quâ datâ portâ in pulmones ruit, in saniem degenerat, illisque exulcerationem inducit.

§. XIV.

Multi etiam febri malignâ diu fatigati tandem fiunt phthisici, & vitaturi charybdin incidunt in scillam; Non quod venenum peculiari quodam modo coque occultò pulmonibus magis sit infestum quam aliis partibus. Talis enim ratiocinandi modus ridiculus est, nec ullum sapit ingenii acumen: sed potius quia pulmones vel à natura vel adscititio quodam modò laxiores facti particulis acris volatilibus & incongruis ultra sanietatem & ad nauseam incubantur.

§. XV.

Neque commovemur, quod multi nobis nec velint nec possint assentiri, putantes; plura nos nobis de particulis polliceri, quam in effectu demonstrari possit. Tales enim vel nondum salutâ-

runt Medicinam Experimentalem, vel illam ingressi, præjudicium suum ante limen non deposuerunt: de quibus tamen magnam concipimus spem, quod tandem præjudicia deposituri & ad nostras partes transituri sint, quoniam observamus, illos quidem suo assensu nos non dignari, interim solidis rationibus planè destitui, quibus nostra principia refutare possint.

§. XVI.

Nihil enim ab istiusmodi hominibus cum fervore excutiendum, ne particulæ biliosæ, acres & volatiles, agitatae crassiorum ipsorum cerebro inducant Eclipsin. potius multa æquo ferenda esse animo luadeo, ne majores in Medicinâ nostra excitentur turbæ; Siccinè enim regnum nostrum divisum est, ut jam dudum corruisset, nisi viri quidam celeberrimi & pacis amantes eius tranquillitatem in tantum conservassent, quo nomine laudandus venit *Celeberrimus Dn. Straussius, Medicinæ Doctor & Professor famigeratissimus, olim Præceptor, nunc Fauctor mihi semper colendus*, qui tantâ modestiâ de Neotericorum loquitur principiis, ut nihil veterum authoritati derogare videatur, antiquitatem tamen ita veneretur, ut reconciliationem cum neotericis non solùm non recuset, verum etiam illam in suis scriptis quovis studio recommendet.

§. XVII.

Sæpius Variolæ phthisi januam aperiunt, laxiorem pulmonum compagem ita dissolventes, ut nulla arte ad pristinum vigorem reduci queant; Pleuritidem, purulentâ materiâ non omninò evacuatâ, vel cum insigni pulmonum læsione rejectâ, celeri sed funesto sequi-

tur

tur gradu Phthiſis. In Hæmoptiſi cum ſanguis extravafatus rarò ita expectorari poſſit, quin non aliqui remaneant grumi, qui poſtmodum acriores facti pulmones exulcerant, non poteſt non ſubſequi phthiſis.

§. XVIII.

Vbi præſupponimus ſanguinem eſſe liquorem è variis particulis acidis, acribus, acereis & oleoſis conflatum; ærea & oleoſa temperant acidas & acres, à quibus illæ viciffim intra naturæ cancellos continentur: Quibus avolantibus hæ ſui juris factæ produunt acrimoniam, imò temporis progreſſu acriores fiunt.

§. XIX.

Ad cauſas naturales referri poteſt Temperamentum bilioſum & pituiſoſum; hoc, quia catarrhis obnoxium: Illud, quia ſanguis in tali diſpoſitione ſæpius efferveſcit, vaſaque rumpit. Etas juvenilis juxta Hippocratem. Conſtitutio corporis ab eodem depiſta: Pectus anguſtum & depreſſum, collum oblongum, ſcapulæ alata, & hæreditaria pulmonum mollities.

§. XX.

Progredimur ad cauſas non naturales. Certum eſt ærem frigidum & autumnalem glandulas cerebri comprimendo catarrhi fieri autorem, conſentiente & idem docente *Magno noſtro Hippocrate*: ſæpius etiam aliarum partium excitat inflammationem, in quâ exaſtuans ſanguis ſibi exitum faciendo tandem accerlit phthiſin. Sæpiſſimè peregrinis particulis iſiſque contagioſis imprægnatus thoraci valde fit infeſtus, ut adſtantes & Medici habeant quod timeant, & rectè hanc ob cauſam phthiſis inter morbos hæreditarios & contagioſos referatur.

§. XXI.

Quæ omnia magnam ſcenerari poterunt lucem ex *Cl. Sylvii* hypotheſi, glandulas pulmonum accuſantis, quas in ſtatu naturali imperceptibiles eſſe aſſerit; in ſtatu vero præternaturali ſæpiſſimè fuiſſe obſervatas, eaſque eſſe conglobatas contendit. Imo in his vomicas etiam colligi ſolidè & pro ut ſolet candidè demonſtrat in ſua praxi, p. m. 449.

§. XXII.

Cibus Crudus & viſcidus, laudabilis quoque inordinate ingeſtus, multum ad affectus hujus generationem conferre poteſt; non ſolum obſtructiones, inflammationes aliaque mala excitando verum etiam ſanguinem acriorem reddendo, & laticem aquoſum, poſtmodum in pulmones depluentem, augendo.

§. XXIII.

Qui nimium litant Baccho, ſæpius etiam hoc malò corripiuntur. Quatenus vinum accendit ſanguinem, catarrhis viam ſternit, & tonum viſcerum labefactat. Cereviſia verò obſtructiones parit, & ſanguini acridinem conciliat. Aquæ frigida hæuſtus corpore nimium incalſcente ſanguinem quoque reſtagnare facit, cujus reſtagnatione paulo poſt excipit pulmonum totiuſque corporis extenuatio.

§. XXIV.

Neque inſontes ſunt Acidulæ, intempereſtively & imprudenter potæ. Non quaſi arſenicale virus in ſe continent, ut falſo aliqui ſibi perſuaſum habent; ſed quia acidum valde augment, & ſalinarum æquæ ac acidarum particularum motum in teſtinum promovent. Hinc nunquam corpore priùs non præparato, & concilio prudentis Medici non adhibito, temere bibendæ. Ego ſane nunquam volui famam

famam meam dubio exponere eventui, sed lubens meum rogatus de Acidularum Schvvalbacensium usu suspendi iudicium, aegros ad duo Medicinæ nostræ magna lumina Viros Amplissimos & Experientissimos *Dn. D. Horstium & Geilsum* remittens, ut ipsorum stent sententia, quorum Scientia longo rerum usu & experientia confirmata ut in aliis sic & in his eminet.

§. XXV.

Somnus & vigiliæ, animi pathemata, motus & quies, excreta & retenta quomodo excessu vel defectu spiritus animales, aliasque particulas acidum temperantes consumant, & acidas exalcent, sicque symbolum suum conferant generationi phthiosos: hæcenus toties fuit dictum, ut illud jam ad nauseam nolim repetere.

§. XXVI.

Hæc omnia in compendio proponit noster Hippocrates, qui eleganter non minus quam solide de phthiosos generatione *lib. 1. de morb. p. m. XI.* disserit, *cujus verba* attentis auribus & oculis merito veneramur. Fit autem suppuratus, *inquit*, si pituita ex capite ad pulmonem destillet: Et primum quidem ut plurimum latenter destillat, tussimque tenuem, & sputum paulo amariorum solitum reddit, & aliquando tenuis adest calor. Temporis autem progressu exasperatur pulmo, & intus exulceratur à pituita in hærente ac putrescente. Et gravitatem exhibet pectori, & dolorem acutum ante & retrò, caloresque acutiores in corpus incidunt, & pulmo à calore trahit ad se pituitam ex toto corpore: Et minimè ex capite: Caput vero calefactum ex corpore, & hanc

putrescentem subcrassam spuit. Quanto verò magis tempus progreditur, tanto magis pus sincerum spuit, & febres acutiores fiunt, & tussis frequens ac fortis, & inedia vexat, & tandem alvus interne turbatur. Turbatur autem à pituita, pituita verò de capite descendit. Hic quum ad hoc pervenerit, perit.

§. XXVII.

Fit præterea, *pergit*, & ab his pulmo suppuratus. Quum venula videlicet aliqua in ipso fuerit rupta (tumpitur autem à laboribus) & ubi rupta fuerit, sanguinem fundit, si quidem crassior fuerit, amplius: Sin tenuior minus: & sanguinem quidem ipsum partim confestim spuit, partim verò, nisi vena adstringatur, in pulmonem funditur, & in ipso putrescit: Et ubi putrefactus fuerit, pus facit.

§. XXVIII.

Quod signa attinet, quæ nunc consideranda veniunt, in illorum sanè evidentia multum situm est, quod jam dudum agnovit Hippocrates. Non rectè quidem fit, *dicit* l. 1. morb. p. m. 8. si morbum alium existentem, alium esse pronuncies, & magnum existentem parvum dicas, & vicissim parvum magnum: Et si supervicturum, non supervicturum pronuncies, & periturum non periturum. Et si suppuratum existentem non cognoscas, nec morbum magnum in corpore nutriti cognoscas: Et si medicamento aut potionem quis opus habeat, quo ipsi opus sit, non cognoscas: Et si quæ sanari possunt, non sanes: Et quæ sanari impossibilia sunt, te sanaturum recipias, quapropter & in his explicandis erimus, quantum brevitatis admittit, perspicui.

cc §. XXIX.

§. XXIX.

In principio affectus hic difficulter cognoscitur, quoniam pituita sæpius pus mentitur cum tussi & corporis extenuatione, in qua pulmones illæsi manent, notante id Riverio in *praxi p. m. 315. Advertendum est diligenter*, inquit, *catarrhum contumacem in pulmonem defluentem sæpe veram phthisin ementiri; siquidem pituita putrida puris amula per tussim excernitur, hinc ex putredine fiunt febres, ac corporis extenuatio consequitur: astamen ita affecti diligenti curatione adhibita facile liberantur.* Et quamvis jubeant Medici ad Hippocratis imitationem sputum in aquam tepidam projicere, & ex ejus subsidentia & conglomeratione in fundo pus colligant, quod si verò aquæ innatet, & propter visciditatem cohæreat pituitam esse concludant, tamen experimentum hoc sæpius fallere deprehendent necum alii plures. Jubent etiam sputum prunis injicere, ex cujus fæctore pus rejici concludi posse docent. Verum enim verò, nonne alius quidam humor viscidus similem exhalere poterit fæctorem?

§. XXX.

Errant ergò in hoc nonnulli Medici, quod putent, pus facile cognosci posse, utpote quod in sensus incurrat, siquidem illud facillimè Medicum decipere posse præter illa quæ jam dicta sunt etiam ex cõpatet, dum observamus, pus phthysicorum esse diversum: Rarò album & æquale, frequentius verò subflavum, viridescens, quandoque atrum, lividum aut variegatum, consistentia inæquali: fæctens ac cum multifario phlegmate mistum: quæ varietas inde oritur, quod pus

non semper ex sincero generetur sanguine, sed ex sanguine aliis humoribus ad pulmones delabentibus mixto, quæque facillimè judicium Medici illudere possunt. Vide Cl. Sylvium *p. m. 434.*

§. XXXI.

Ego itaque ante omnia corporis considero constitutionem, quod si illud characterem ab Hippocrate descriptum (de quo supra) præ se ferat, adsit insuper tussis, sive sicca sit sive humida, cum plures ad plures abeant, qui nihil ferè expectant, corporis extenuatio cum erratico quodam faciei & malarum rubore etiam subsequatur, de incipiente phthysi nunquam dubitandum esse censeo.

§. XXXII.

Certiora signa diagnostica desumuntur etiam à morbis prægressis, variolis, febribus malignis, hæmoptysi, pleuritide & aliis, si enim tussis remaneat cum corporis extenuatione & lenta febris, nullum esse dubium, pulmones insigniter laesos esse.

§. XXXIII.

Quod si phthisis nunc sit confirmata, ejus signa adeò sunt manifesta ut in sensus etiam incurrant. Talia sunt Tussis, respiratio difficilis, appetitus erraticus, nunc prostratus, nunc naturali similis, puris sputum, corporis extenuatio & febris lenta, quibustandem certissimi testes superveniunt. Tumor pedum, pilorum defluvium, febris putrida intermittens, & alvi fluxus. Verum si affectus non innotuerit, antequam hæc supervenerint signa, tunc ferè sapiunt phryges.

§. XXXIV.

Quoad Prognosin: Dicimus affectum hunc in principio aliquam admittere medelam,

delam, quia non ſtatim ab ulcere ſit phthiſis, ſed ſaltem à perdurante, & in tempore non curato; videmus enim in voinica rupto abſceſſu ſaniem per aſperam arteriam evacuari, ulcus mundari & consolidari, ſine ullo ſubſecutura phthiſis metu. Interim hoc negari nequit, ut plurimum eſſe affectum chronicum & lethalem, in progreſſu omnem eludens Medicorum operam. *Ingenhè, fatcor*, inquit *Timæus l. 2. Epist. 2. in tota mea praxi quam triginta ſeptem annis exerceo, neminem ex iis, qui ulcere pulmonum affecti fuerunt, integræ ſanitatis reſtituere potui, etiamſi nihil intentatū reliquerim, quod ad curationem huius mali ullò modo facere poterat. Nec ab aliis etiam celeberrimis Medicis quempiam reſtitutum vidis.* Et Johannes Crato trium Imperatorum Medicus conſilio 86. pag. m. 225. idem teſtatur inquit: difficillima autem eſſe curatu pulmonis ulcera, propter perpetuum motum, tuſſim, & quod medicamenta non facile permeant, ſciunt ac uno ore medici fatentur. Conſentit ipſe etiam Galenus, ſtatuens, exiguam ſanationis ſpem in ulceribus pulmonum ſuperſeſſe! Et quamvis multi phthiſeos curationem jaſcent, ipſemet etiam aliquos pro phthiſicis habitos curaverim, ſemper tamen credidi, maximam fuiſſe commiſſum errorem in morbi cognitione, quæ tabes potius fuerit, in quathorax ſalvis interim pulmonibus unà cum viſcere uno vel altero coctioni vel ſanguificationi deſtinato laboraverit: Hinc rectè monet Exc. Sennertus *cap. de ulceribus pulmonum*, attendendum eſſe, ne decipiamur, quandoquidem pituita craſſa & ipſa puri ſimilis ſit; imo catarrhos

interdum in pectus delapſos, præſertim in juvenibus, deduci ad quandam conſiſtentiam puri ſimilem, exin ob putredinem febres fieri, & corporis maciem ſequi nunquam tamen reverà phthiſin ad eſſe, cum caro aliqua regeneretur ibidem pluribus oſtendit.

§. XXXV.

Quoad Tempus nihil certi determinari poteſt cum alii citius alii tardius vitæ curriculum abſolvant. In pluribus celeri pede tendit ad finem, in aliis lento gradu teſtudines imitatur, & tandem tarditatem ſymptomatum gravitate compenſat. Siquidem ſat cito li ſat bene. Dictator illa confirmat, *inquiens*: Qui verò huiusmodi morbos habent partim ab his brevi intereunt, partim diutius tempore extrahunt, *differt enim corpus à corpore, & ætas ab ætate, & affectio ab affectio- ne, & tempus à tempore*, in quò ægro- tãrunt. Et aliqui majorem tolerantiam in morbis habent, alii omninò ad tolerandum impotentes ſunt. Proinde certitudo exacta temporis in quo pereunt, non eſt, an longum aut breve futurum ſit. Neque enim hoc tempus certum eſt, quod quidam definiunt, & plerumque neque hoc ipſum ſuppurat. Differt enim & annus ab anno, & tempus à tempore.

§. XXXVI.

Reliqua prognostica ab eodem mutua- bimus Authore, cum ille nunquam dicendus ſit medicus, qui non magnificat Hippocratem. Periculoſior affectus hic in autumno, qui tabidis malus. *Aphor. 10. ſ. 3.* Periculoſior ſi in manus imprudentis medici incidat, qui violentis pugnat remediis, hinc Tabidos per ſuperiora purgare caveto. *Aphor. 8. ſ. 4. Qui*

tabe vexantur, si sputum quod extulsi-
unt, carbonibus injectum, graviter o-
let, & capilli defluunt, lethale. *Aphor.*
11. f. 5. Quibus Tabe laborantibus capilli
defluunt, ii diarrhoea superveniente mori-
untur *Aph. 12. f. 5.* Tandem mortem
prædicit senex noster *Aphor. 16. f. 7.* Ex
puris sputo, tabes, & fluxus malum. Post-
quam vero sputum supprimitur moriun-
tur. Putant omnes ferè medici mortem
inferri à purulentâ materiâ vias respira-
tionis obturante, & ignem vitalem suf-
focante. Verum longè aliam rationem
& multò solidiorem suppeditat nobis
Clar. Sylvius in suo de Phthisi tractatu
p. m. 470. Quod scilicèt causa non pos-
sit ascribi fatiscenti naturæ, sed quod
potiùs quærenda sit in humoribus ad ignis
vitalis in corde adeoque vitæ conser-
vationem absolutè necessariis, aut defici-
entibus, aut ita vitiatis, ut igne vitali
sensim languescente, antequam planè
extinguatur, sanguis primum operibus
suis præstandis planè ineptus factus, tum
partibus ipsis, læsis præsertim, calorem
vitalem parcissimum promat, tum ipsi
puri generando materiam paucissimam
largiatur. Hinc videmus etiam eadem ex
causa paulo ante mortem labia vulnèrum
& ulcerum fieri sicca, & paucum vel nul-
lum reperiri in illis pus hocque pro lethali
signo habendum esse notunt etiam chi-
rurgi. §. XXXVII.

Nunc ad curationem progrediendum
esset, verum cum antea probaverim con-
firmatæ phthisis curationem vel impos-
sibilem vel maximè difficilem fore, ope-
ræ pretium erit, omnes nervos Præserva-
tionis impendere, & modum proponere,
quò affectus hic periculosus evitari possit,

§. XXXVIII.

Diximus causas esse varias: Si itaque
phthisis metuatur ab humoribus acerbis
& sanguine fervidiore, qualem omnes
habent Cholericis, leniter educantur, &
sanguinis fervor alterantibus eichora-
ceis & tamarindinatis temperetur. Quod
si quis destillationibus sit obnoxius,
præter illa quæ jam proposuimus conve-
niunt humorum acrimoniam corrigenti-
a. v. g. Pilulæ de Cynoglossa, de Sty-
race, Cachunda Indica, Bolus armena,
conserva rosarum, interpositis sapiùs
pilulis cephalicis Dn. D. Kranzii, quon-
dam Consilarii & Medici cubicularii Ha-
noviensis celeberrimi, quæ ad Æ. sumtæ
nunquam non felici successu operantur.

§. XXXIX.

Sin verò alius fiat hæmopticus vel
pleuriticus, vel alio morbo qui phthi-
sin post se relinquere solent, corripitur,
maturè accersat medicum fidelem & pru-
dentem, quo vas constringatur, pulmo-
nes corroborentur, ulcus mundetur, &
tempestivè consolidetur. Et cum quæli-
bet tussis tandem pulmonum exulceratio-
ni ansam dare possit, quovis modo con-
venientibus medicamentis compescen-
da erit.

§. XL.

Malum hoc etiam studiosis infestum
est, qui non rarò contabescunt, non
tam studiis, quam, ut Thirmairio vide-
tur, à candelarum fumo in Musæis un-
diq; clausis copiosè hausto læsi & ema-
ciati. Et quamvis aliqui noctu in plateis
& sub dio fumum illam inspiratum ma-
gnis clamoribus & boatibus explodant
iterum, tamen à nimia illa vociferatione
majus sapissimè incurrunt periculum,
& ma-

& malum malo augent, dum vase à nimia distensione & repletionem pulmonum rupto non tam à fumo quàm sanguine extravasato in præsens vitæ dispendium præcipitantur; quæ omnia intermitteri poterunt.

§. XLI.

Multis, præsertim virginibus, à prima infantia pectus valde constringitur ad conciliandam venustatem, & elegantem corporis habitum, hinc maturè contabescunt, & phthisin incidunt, quam vitando arctiores illas pectoris constrictiones declinare sicque corpus nostrum ab illa præservare convenit. Satius sanè est, crassam, pinguem, sed non formosam audire, quam pectore angusto & emaciato corpore superbire, & phthiticam vocari.

§. XLII.

Qui nimio felium utuntur consortio, & ipsorum halitum frequenter inspirant, tandem fiunt phthitici, quorum consortium evitare quid facilius?

§. XLIII.

Curatio præsentis phthiseos suis innititur indicationibus. Pus est expectorandum, ulcus mundandum, detergendum & tandem consolidandum. Corpus restaurantibus nutriendum, symptomatum quoque habenda est ratio.

§. XLIV.

Desumuntur medicamenta ex confucto triplici fonte: chirurgico, pharmaceutico, & dietetico. Jubemus verò in confirmata phthisi exulare purgantia, quæ humores nutritios turbant, & fluxum alvi accelerant. Proscribimus sudorifera, quæ succum nutritium colligunt, febrem hæticam augent, & corpus magis magisque exsiccant. Venæ-

sectionem fugimus, quia exhaurit liquorem vitalem, & mortem præ foribus stantem magno cum apparatu intrare jubet.

§. XLV.

In phthisi incipiente humores leniter evacuandi. Latex serofus alio ducendus. Caput corroborandum, & catarrhus tollendus.

§. XLVI.

Ad evacuandum lene aliquot infusum fol. orientalium in decocto florum & fructuum usurpetur, vel in sola manna solutione acquiescendum erit. Latex verò serofus per fontanellam, vesicatoria, setaceum & alia educatur, & à pectore revellatur: tandem caput per exsiccantia anticatarrhalia confortetur, quem in finem morsulos de thure recommendo.

℞. Sem. Coriandr. ppt. ʒʒ.

Nuc. Mosch.

Thuris albis. ʒij.

Liquirit.

Maltich. ana ʒij.

Cubeb.

Corn. Cerv. præp. a. ʒi.

Conserv. rosar. rub. ʒj.

Sacchari albis. q. s. s. l. a. morsul.

§. Haube und Lungen-Morsellen /
Abends und Morgens eine davon zu genießen.

§. XLVII.

Puris evacuationi & expectorationi insertit balsamus sulphuris anisatus, à Sylv. tantoperè recommendatus. Nullum, dicit, hactenus reperi medicamentum, quod vel externe vel interne usurpatum citius tutiusque non tantum mundaverit sed in super consolidaverit recentia ulcera, atq; sulphuris Bals. Et ipse fateor, me sæpissimè egregio cum

successu idem expertam esse : unicum hoc saltem observetur, ut lentè præparetur, qui aliàs Empireuma redolet, & acrior evadit, axungia canina, sperma ceti. Aqu. pulmon. Vituli. Loch. san. & Expert. antiphthif. Veron. farfar. syrup. de Nicotian. de pede cati Loch. de pulmon. vulp. &c.

§. XLVIII.

Detergitur ulcus & tandem consolidatur conservâ rosarum rubrarum, quæ multis satisfacit indicationibus, quamq; suspectam nihilominus habet Sylvius, propterea quod ventriculus & intestina ab ejus usu multo phlegmate repleantur, appetitus prosternatur, & non rarò frigus circa ventriculi regionem percipiatur. De quo suum cuique judicium esto liberum. pulv. Veron. lymphyt. maj. salv. variisque decoctis vulnerariis ex tussilag. veron. salv. marrub. scabios. acrimo. heder. terrestr. Botrys & pulmonariâ aliisq; paratis quorum copiam dispensatoria suppeditant. Tinctur. antiphthif. Timæi à Gùldenkle: ꝑio diaphoretico &c. Formulas non semper addo, cum omnes illos ægros infelices esse putem, qui ex libris curantur. Certè non quilibet ex libro poterit esse Medicus, quamvis ex libro doctus, quilibet esse possit. In hoc negotio una vel altera cautela à viro in praxi experto communicata plus proderit Medicinæ Studioso, quam locupletissima quædam Bibliotheca Medica.

§. XLIX.

Sequentia à Zvydffero tradita optimò successu propinavi, quorum descriptiones et compositiones apponere lubet.

℞. Rad. recent. lymphyt. major. ꝑ b.
Chin. opt. & el. ꝑj.

herb. recent. Veron.

hepat. nob.

Tussilag. min.

plantagin. min.

scabios. ana. ꝑij.

Rorismarin. ꝑvj.

Incis. coque in lacte caprill. recent. mult. ac depurat. ℞. vj. ad remanent. ℞. iv. fiat colatura cum expressione. Colaturæ dum adhuc fervet injice conserv. rosar. rubr. recent. ꝑvij.

Cinam. opt. incis. ꝑij. cum refrigerint.

Coletur & filtretur. **S. Brust, und Lungen, Tranch des Tags zwey mal vier oder fünf Unß zu nehmen.**

℞. pincar. mundat.

pistacior. decortic. ana ꝑib. contul. opt. in mortar.

Emulgeantur cum aqua hordei vel sero lactis caprill. depurat. & clarific. in quo limac. N. vj. probè purgati parum ebullierint ℞iij. s. Emull. colat. add. sir. ex succ. tussilag. ꝑij. **S. Sonderliche Brustmisch nach Belieben zu nehmen.**

§. L.

Multa sunt, quæ aliàs ab autoribus recommendantur, sed vix unum reperies, quod expectationi satisfaciat. Nonne Mynsichtus Aquæ suæ aniphthificæ tantas tribuit laudes, ut audeat scribere, quod sit aqua mirabilis operationis & expertissima ad curandam phthisin? Et hominem ex hujus liquoris usu fieri valdè pinguem: sed quid opus haberemus tot verbis, si rerum testimonia adessent? de reliquis simile esto judicium.

L I.

Tandem corpus restaurandum, humectan-

standum, & nutriendum: symptoma-
tum quoque habenda erit ratio; id quod
fieri potest partim medicamentis, par-
tim alimentis: sanè si in ullo alio morbo
exacta diætã quid præstare potest, in hoc
præstabit plurimum. Novi nobile quen-
dam Aulicum in Aula Castellana, qui
diætã legibus exactè observatis hæctenus
hujusmodi morbi violentiam feliciter
declinavit.

LII.

Sit itaque cibus boni succi ex avena,
hordeo, oryza, cancris fluviatilibus, pi-
scibus saxatilibus: ex carne vitulina, a-
gnina, caponum, perdicum, gallinarum
earumque pullis cum saccharo rosaceo
coctis, quos tantoperè deprædicat Fore-
stus: Potus sit cerevisia tenuis, decoctum
chinæ cum radicibus farfaræ & liquiritiæ
paratum, Aqua saccharata. Lac utram-
que absolvit paginam sæpius sumtum;
nutrit butyrosâ, caseosâ consolidat & se-
rosâ parte abstergit. Recommendatur
verò lac humanum, asininum, ovil-
lum & caprillum, caprã convenientibus
herbis prius domi nutrita. Quod si huic
diætã ultimum quod adhuc in hoc malo
est remedium addas, tum si non ægri vi-
ta, saltem Medici fama salvabitur. Tale
est ablegatio agrorum ad montem Ta-
bias: vel in Ægyptum, sic enim illic sul-
phureis effumigationibus, hic navigatio-
ne longâ perituri sunt; ut rectè ait Ti-
mæus.

§. LIII.

E medicamentis corpus restauranti-
bus & symptomatis occurrentibus pauca
sed selecta communico. Primum est
Gelatina Zvvölfferi,

℞. Caponem unum evisceratum, in par-
ticulas minutas conscissum, & of-
sibus probè conquassatis.

Hepatis, cordis, pulmonum, vituli a-
na partem dimidiam, pariter con-
scissam.

Limacum recentium sale & aqua sæ-
pius purgat. N. xx.

Hepat. gallin. consciss. N. xv.

Cancror. fluviat. N. xx.

Rad. recent. consolid. maj. in talcol.
consciss. ℥iſſ.

Herb. recent. scabios.

Veron.

plantag. ana. incis. ℥j.

Fl. recent. rosar. rubr. ℥iſſ.

hepatic.

rortismar. a. ℥ij.

succ. tussilag. rec. express.

seri lact. caprill. ana. ℥x.

cinam.

nuc. Mosch. ana. ℥ij.

mac.

croc. ana. ℥j.

rad. Chin. Elect. in talcolas consciss.

℥ſſ.

hæc omnia conscissa immittantur lã-
gæ stannæ, quæ clausa & vesica obdu-
cta coquatur in alio vase aqua repleto
per hor. 6. vel 7. peractâ coctiõne, & re-
mittente paulisper fervore, aperiatur la-
gæna, & omnia exprimantur per linteum
novum. Expressum condatiur modico
sale, macere & cinamomo. s. gelatina in
patina stannæa vel terrea. S. Nishrende
Gallrey.

§. LIV.

Alterum est Aqua Clareta.

℞. Aqu. Capon, destill. cum pulmon.
recent.

recent. vitul. ℥vj.
 Succ. Veronic.
 heder. terrest.
 Tarax. ana. ℥iv.
 Conserv. Rosar.
 bellid. ana. ℥iij.
 Mali citr. integr. raspat. ℥iv.
 destillentur & aqua destillata dulcoretur
 saccharo Candi ad gratiam.

℥. LV.

Tertium est pulvis pretiosus sed arcanus.
 ℞ Farin. Hordei recent. ℥. iv.
 sacchari ℥j. misc. & in ollam vitre-
 atam repon.

Post obductâ post pastâ in datur olla far-
 no, recente pane cocto jam inde extra-
 cto; donec mixtura in unum coëat. Dein
 denuo in pulverem redigatur massa, ad-
 dendo

Sacchari penid.

Cand. a. ℥j. Reponantur de-
 nuo in furnum ut supra. Post extractio-
 nem contunde massam in pulverem, de
 quo ℞. ℥. iv. adde.

Margarit. orient. ppt. ℥b.
 pulver. Hali. recent. dispens.
 ℥j. Misc. S. Köstliches Brust- und Lun-
 gen-Pulver.

c. LVI.

Quod si omnibus his ritè & methodicè
 adhibitis morbus nihilominus sua capiat
 incrementa, & symptomata illa gravio-
 ra, quorum supra facta mentio, accedant,
 unicum quod adhuc novi superesse reme-
 dium corpori & animæ valde necessarium
 & proficuum, tibi commendo, quò

contentus stabis paratus inter brachia sal-
 vatoris tui & vivere & mori.

℞. Radic. rectæ fidei. & sincerissimi cor-
 dis.

largissima pietatis, certissima spei
 fol. amplissima mi- Jucundissima cle-
 sericordia. mentia.

flor. humilitatis. puritatis.

charitatis.

sem. Castitatis. Elemesynarum

ana ℥ innumerabiles

Herb. contritionis.

confessionis

satisfactionis.

Myrrhæ Pœnitentiæ.

Thuris contemptus mundi

Spec. diapoſtorum

diamartyrionis

Trochisc. diaſanctorum omnium

aa. prout lubet.

Misce in mortario conscientia, & te-
 rantur pistillo doloris, agitentur baculo
 justitia, cribrentur per passionem Salva-
 toris nostri Jesu Christi, & cum saccha-
 ro divini amoris dissolvantur in aqua la-
 crymarum apud ignem latum Tribula-
 tionis, amaritudinis, & pœnitentiæ, cum
 patientia, donec fiat secundum artem
 conscientia recta confectio cordialis in
 Morſulis, purâ & sincerâ mente quo-
 tidie gustandis, masticaandis,
 deglutiendis.

Soli Deo sit laus & gloria in
 æternum.

DISPU-

DISPUTATIO XXIII.

De

DYSENTERIA MALIGNA.

RESPONDENTE

JOHANNE CHRISTOPHORO Bogelsang.

CAPUT I.

Proponit morbi Definitionem.

Variæ dantur dejectiones cruentæ, quæ omnes improprie ac minus usitate Dysenteria vocari possent, siue ex venis melaëricis cruor ille sine dolore & sine pure, à quacunque ibidem collectus obstructione, effundatur, quod in illis sæpius vidimus, quibus non fluunt Catamenia, aut quorum lienis vasa sunt obstructa: siue vena quadam ex casu ab alto aut violenta percussione fuerit rupta; siue venæ hæmorrhoidales apertæ, quod multis est familiare: Omnes, inquam, illæ dejectiones, minus tamen usitatè, Dysenteria vocari possent. Accipitur enim vocabulum *Dysenteria* generaliter omnesque profusiones sanguinis denotat, siue sit sincerus, siue adustus & fæculentus, siue latice quodam dilutus, quod hepatis communiter ascribitur: Specialiter pro alvi fluxu cruento & purulento cum torminibus intestinorum & lancinationibus.

Accipit nomen à particula *Dys* & *Enteron*, intestinum. Germanis dicitur *die Rother Ruhr* & si plus mucis sit quàm sanguinis, *die weisse Ruhr*.

Dicitur *maligna*, quia ex numero

morborum est qui sunt mali moris, similes hominibus, qui mel habent in ore, in corde fel; qui aliud vultu præ se ferunt, aliud corde cogitant: Non enim hic solum leonis robur, sed & vulpis astutia timenda, sæpius enim & Medicum, & ægrum, & astantes decipiunt, dum æger, cum urina bona & pulsu bono moritur.

Dysenteria Maligna est cruentus & purulentus alvi fluxus, cum acerbissimo ventris dolore, anxietate, vigiliis & siti, à materia venenosa acris & intestina erodente ortum habens.

Nostro gaudemus genio & ingenio in generis positione, pro quo alii *intestinorum dispositionem præternaturalem*, alii eorundem *intemperiem acrem & biliosam*, alii deniq; ipsorum *exulcerationem* substituunt: Cum morbus hic non semper proximè & principaliter ab intestinis, sed etiã à corde & tota sanguinis massa dependeat, ut in capite sequenti, subjectura considerantes docebimus.

CAPUT II.

Subjectum explanat.

Subjectum hujus morbi sunt cor & intestina, quorum structura ex anatomicis petenda; Intestina enim, ut

ff satis

fatis notum, sunt vel tenuia vel crassa, quæ non semper æqualiter afficiuntur: Nunc enim sola laborant tenuia, nunc exulcerantur crassa, mox utraque suos patiuntur manes.

Malignæ illæ & acres particulæ inexpiabile committunt læsæ majestatis crimen, dum, ut bellum hoc intestinum totam devastet œconomiam, ipseque balsamus vitalis comburatur, cor aggrediuntur, illum vitæ focum, primum vivens & ultimum moriens: Hinc sitis, anxietas, animi deliquia aliæque oriuntur mala: Ab hoste illo immiani totum contremiscit corpus, totius compagis ruinam dissolutionem comminante; Hinc deliria, varii motus convulsivi & spasmodici affectus excitantur, subsequente frigore cadaveroso, quod sæpissimè observavimus.

Per consensum reliqua etiam patiuntur viscera, ventriculus, epas, lien & cerebrum, unde vomitus, angina & totius corporis gangræna: Omnes enim qui hoc extinguuntur morbo pereunt sphacelo, quod non solum propria experientia, sed & aliorum observationibus confirmatur. Habemus consentientem Hippocratem, quando mentionem facit Dysenteria indolentis, in cujus explicatione valde sudarunt interpretes, quibus impossibile visum fuit dari Dysenteriam indolentem, quod tamen practicis facile videre licebit. Causam adscribit D. Dn. Wedelius, Professor Jenensis. Celeberrimus, primò malignitati majori, quæ in Dysentaria non sinit dolorem semper obtinere primas, ut que pleno passu ad corruptionem inclinat; secundo gangrenosæ intestinorum con-

stitutioni; si agat enim quis, si illud daret non statuit, cauterium indolens quod ob agendi energiam omni sensu partem, cui applicatur, exiit: Pari ratione corrosivi humores in tantum quandoque pollere possunt, ut omnem sensum tristem excludant, intestinis quasi sphacelatis. Tertio, mentem simul laborare interdum & doloris lancinantis faces non sentiri in phrenitide alibi que conspicuum est. Vid. Annum tert. Colleg. Naturæ-Curiosorum pag. 82. observ. 43. Confirmatur etiam anatomia cadaverum, vid. obs. 96. Anni tert. ejusdem Colleg. Ubi referente Herm. Cummio, dysenteria maligna extinctum cadaver apertum hæc dedit observanda: Omentum fuit sphacelatum, colore atro lividum. Intestinum duodenum & jejunum repletissima erant bile. Ileum erat corruptum & sphacelatum. Colon ad octo digitos corruptum. Folliculus fellis maximus erat & bile repletissimus: Bilis quæ in eo reperiebatur, viridis erat sicut gramen.

CAPUT III.

Agit de causa proxima & remota.

CAUSA hujus morbi proxima est maligna intempes-totius massæ sanguineæ, cordis & intestinorum: sanguinis enim particulæ factæ acriores, præviâ effervescentiâ impetu quodam in intestina ruunt, vasorumque orificia rumpendo, rodendo, secando & ipsos intestinorum poros destruendo, fluxum cruentum apostematico similem excitant.

Acriores illæ sanguinis particulæ possunt etiam appellari humores biliosi,

zru-

æruginosi, falsi, pituitosi ad summum corruptionis statum deducti, quid de antimonio, helleboro, esula, colocynthide &c. participantes: Ita ut in partium facultate expultrice aut retentrice, quò nihil dicitur, causam querere, aut cum aliis ad occultas confugere qualitates nequaquam necesse habeamus.

Fiant autem acriores illæ particulæ vel coctionum vitio vel ipsius sanguinis.

Coctionem quod attinet, eam triplicem statuimus, unam in ventriculo & intestinis, alteram in hepate ac liene, tertiam in corde & sanguine. Quæ ut melius intelligantur, brevibus modis coctionis primæ explicandus.

Præsupponimus itaque omnem coctionem concipendam esse tanquam speciem quandam corruptionis; non enim potest fieri chylus, sanguis aut caro, nisi alimentum suo modo corrumpatur, in quâ corruptione nihil perit; Nulla enim datur in rerum natura annihilatio, sed solum partes alium nanciscuntur motum & situm, hinc in aqua communi solvitur saccharum, metalla verò in aqua forti: Illius partes lubricæ, latissimis corporis solvendi poris, facile ad aquæ introitum sese dilatantibus, immixtæ particularum situm, motum & figuram mutant: Hujus verò particulæ instar parvorum cuneorum vel gladiolorum cuspidibus suis rigidis metalla solvunt.

Eodem modo à saliva & dentibus in ore, in ventriculo verò à liquore acido (fermento) dissolvitur cibus in sanguinem mutandus, quæ duo cum rectè se habeant, totum in prima hac coctione absolvunt negotium, solo adhuc concurrente calore, non tanquam dissolvente

aut dirigente, sed tanquam movente. Si enim liquor ille acidus sui fiat juris, & laxatis habenis nimium & impetuosius moveatur, instar cultri forti manu altius adacti penetrat & mirandos edit in fame canina, pica &c. affectus: Hinc leo, struthiocamelus & tigris quæ sunt in continua quasi febris concoctu difficillima digerunt, solo hoc liquore acido, impetuosius à magno calore moto: unde patet ratio, quare plus comedamus hyeme quàm æstate, plus in regione septentrionali quàm meridionali.

Chylus ventriculo egressus novam adhuc subit fermentationem, cui negotio manum imponunt duo diversi liquores, quorum unus amarus, alter acidus, hic succus pancreaticus, ille bilis vocatur: Amarus conservat sanguinis fluiditatem, acidus justam consistentiam, & in hac fermentatione faeces sequestrantur, reliqua verò per poros vasorum mesenterii defertur in hepar & cor. Actio hæc Chylificatio dicitur, quæ clarè & perspicuè concipi potest, sine ulla specifica facultate, specifico temperamento vel igni animali, analogo τῆν ἀσπυρσοχέτην.

Nec defunt experimenta, quibus arte etiam confici potest chylus, de quo qui dubitat, adeat celeberrimum illum Anglum, Robertum Boyle, Virum Illustrum, aut consulat solertissimum Venetorum Chymicum Tachenium.

Tres illi liquores si à statu naturali deficiant, ob particularum corrosivarum admixtionem, quæ sive in cibo & potu lateant, sive cum aëro deferantur in ventriculum & intestina, sive ob excessum aut defectum in somno & vigiliis, motu & quiete & animi passionibus generentur,

tunc loco coctionis fit corruptio, varii iisque acres & corrosivi oriuntur humores, effervescunt & mucum intestinorum abradunt, eorundem poros mutant secundo & pungendo, ipsamque excedunt tunicam & altius ipsam in massam sanguineam penetrant, quæ infecta iisdem particulis malum malo auget.

Quod si extra coctionis culpam cum aëre contagium immediatè massæ sanguineæ per cutis spiracula & arteriam asperam communicetur, sive istud exspirarint cadavera mortuorum, sive corpora decumbentium, aut etiam ab eorundem excrementis vel locis paludosis & putredine infectis fuerit susceptum, totius massæ sanguineæ immutatur textura, partium situs & figura, hinc acres particulae impetuosius ruunt per vasa ad intestina, venarum orificia aperiuntur, pori sanguine infecto implentur, tunica exulcerantur, unde maligna ulcera ipsaque dysenteria excitatur, non aliter ac in hypercatharsi aut aliorum venenorum assumptione id fieri solet.

Modus propagandi contagium erit satis manifestus, si supponamus, ut reverà fit, ex quibuscunque concretionibus effluere corpuscula quædam, quæ ab aëre excepta, hinc inde deferantur; Quæ corpuscula retinent naturam & indolem illarum concretionum, è quibus exiêre, ita, ut virtutem & efficaciam quam antea in mole cernebas, in exiguis particulis invenias, quam energiam pro majori particularum mobilitate & activitate exercent, ut in Moscho, Ambra & Camphora videre est. Hinc certum est, è morbo etiam corpore quotidie emitti vapores seu morbosas expirationes & semina quædam

Hippocrati miasmata dicta, quæ similem alio in corpore morbum excitare valent, non aliter ac exigua fermenti portunculula ingenti farinaceæ massa admixta & calore excitata totam facit fermentare massam.

Quare autem non omnes tam facile inficiantur, non querendum est in occulta aliqua & specifica crasi ac dispositione, sed in partium fabrica, massæ sanguineæ textura & vasorum exilitate aut angustia.

Ad *Causas Remotas* inter alias sex res non naturales referendi sunt fructus æstivi & autumnales; Cerasa dulcia, nuces avellanae, cucumeres, pepones, cucurbita, fructus mori, frumentum corruptum, mustum, uvæ & aquæ impuræ: Ipse insuper aër juxta varia anni tempora inquinari potest acribus effluviis, quæ corporum nostrorum poros subeunt, interiora petunt & sanguineam iisdem inficiunt, consentiente nostro *Hippocrate 3. aph. 11.* Inter anni partes si hyems sicca & aquilonia, si ver pluviosum & australe fuerit, æstate necesse est febres acutas fieri, & ophthalmias, & dysenterias, mulieribus præsertim & viris naturâ humidioribus.

Astra in hæc inferiora nonnunquam venenosos exspirare halitus & morbos malignos excitare juxta *Paracelsum*, de eo merito dubitamus, acrius illud in conflictu oppugnaturi.

CAPUT IV.

De Differentia.

Absolutâ causâ tam proximâ quàm remotâ accedimus ad *differentias*, easque

easq; more recepto desumimus vel à *sub-
jecto* vel à *morbo*, vel à *eiusdem causis*.

Morbum si consideremus, erit vel in *principio*, ubi leviter adhuc crosa sunt in-
testina, nihilque vel parum excernitur
cruoris: Vel in *augmento*, ubi malum
profundiùs serpit, vasorum orificia ape-
riuntur, & ipsa tunica corroditur, unde
plus sanguinis & puris excernitur: Vel
in *statu*, ubi vera & manifesta ulcerum
signa, dolor vehementissimus & virium
extremus languor.

Alia est mitis, maligna quidem, sed
non adèd contagiosa: *Alia* pestilens, gra-
vissimis stipata symptomatis: *Alia* est
cum febre, alia sine febre: *Alia* con-
tinua periodica alia.

Ratione subjecti alia originem trahit ex
ventriculo, alia ex corde, alia in intesti-
nis tenuibus residet, alia in crassis.

Pro *Causarum diversitate* alia est ab
aëre putrido, alia à victu pravo, alia à
bile flava, alia ab atra bile.

CAPUT V.

In Diagnosin deducit.

Signa Diagnostica tum Dysenteriae tum
malignitatis sunt Frequens alvi de-
jectio, eaque cruenta & purulenta, dolor
ventris & tormina: Excreta sunt muco-
sa, purulenta & cruenta; Accedit febris,
fictis, nausea, vigiliae, inquietudo, singul-
tus, cardialgia, angina, delirium, motus
spasmodici, & plures eodem tempore de-
cumbunt.

Partis affecta signa haec sunt: Si *gracilia*
afficiantur *intestina*, dolores erunt circa
umbilicum acerrimi, ibidemque æger

sentiet crudeles puncturas, quas non sta-
tim insequitur alvi dejectio, sed paulò
post excrementa varia cum sanguine
commista excernantur. Sin *crassa* sint
exulcerata, dolor non est adèd vehemens,
isq; infra umbilicum, quem statim ex-
cipit alvi excretio.

Urina in hoc gravissimo morbo ple-
rumque in exigua excernitur copia, &
aliquandiu servata innumeras exhibebit
atomos seu corpuscula tartarea & parti-
culas arenosas hinc indè in superficie &
circa latera volitantes, quod à paucis for-
san observatum, sed firmissimum argu-
mentum, morbum hunc à particulis acri-
bus, pungentibus & secantibus produci.

CAPUT VII.

Prognosin instituit.

Signa prognostica docent morbi even-
tum & ex morbi idea, parte affecta &
causis morbificis desumuntur.

Omnis Dysenteria maligna periculosa
est. Periculosa, propter intestinorum
exulcerationem, nam pars membranosa
non facile coalescit: Periculosa etiam,
quia partes nobiles cor & cerebrum
afficiuntur.

Faciliùs curantur *intestina crassa*:
Rarò vel nunquam *tenuia*.

A sincera dejectione *Dysenteria ma-
lum*. Hippocr. 7. aph. 23.

Si ab atra bile incipiat *Dysenteria*, le-
thale. 4. Aph. 24.

Singultus, angina & motus convulsivi
mortem denunciant.

Cibi fastidium & vomitus, analum,
quia indicant materiae copiam.

Si Dysenteria laboranti veluti carunculae deiciantur, lethale est, *Aph. 26.*

Si ructus superveniant & flatus, bonum, *Hippoc. 6. Aph. 1.*

Bonum, si lienosis aut maniacis superveniat.

Si purus excernatur sanguis periculosum est.

Mulieres & infantes difficiliter curantur.

Si extrema frigent & interna uruntur, lethale est.

CAPUT VII.

Curationem docet.

Curatio duplex est, prophylactica & therapeutica.

Therapeutica suis nititur indicationibus, quarum sunt quatuor.

I. *Intemperies maligna* indicat suicorrectionem per bezoardica & alexipharmaca, habito respectu humoris predominantis, ætatis, temperamenti & sexus.

II. *Intestinorum ulcera* requirunt sui mundificationem & consolidationem.

III. *Dolor* urget sui mitigationem,

IV. *Vires languide* sunt conservandæ & restaurandæ.

I. Expugnator *malignitas*, serum per sudores eliminando, omissis purgantibus, nisi aliud quid illa indicet. Observandum tamen, semper eligenda esse bezoardica temperatiora, ne febris augeatur & sanguis magis colliquetur. Exempli loco sint sequentes formulæ:

℞. Spec. de hyacinth.

Corn. Cerv. ☉ ar.

Terr. sigillat.

Bol. Armen. aa. ʒʒ.

Misc. f. pulvis pro aliquot dosibus.

℞. Pulv. bezoard. fenn. ʒʒ.

Antimon. diaphoret. ʒʒ.

Misc. f. pulv. *S. stillend Pulver auff einmal.*

℞. Lap. Crystall. præp. gr. xv.

Unicorn. ver.

Lap. bezoar. ori. nt. aa. gr. vi.

M. f. pulv. f. ut antè.

℞. Opiat. Bezoard. ʒj.

S. Bezoardische Latwerge auff einmal.

Exulent *Purgantia*, ut antea dictum, ne fluxio fiat major: Prohibitum enim est per locum affectum evacuare. De *Vomitoriis* simile esto iudicium.

Improbamus *Venassectionem*, nisi adsit manifesta sanguinis effervescencia & urgentissima causa.

II. *Ulcera* mundificari possunt sequenti *Clystere*:

℞. Lact. vaccin. rec. ʒx.

Mell. rosat.

Unguent. Cancr. aa. ʒʒ.

Vitell. ovi, Misc. f. Enema.

Deinde consolidari hoc vel simili:

℞. Brod. Gallin. cum pedib. vituli rad. symphyt. major. & tormentill. parat. ℥ij.

Succ. plantag. rec. expr. ʒiʒ.

Alumin. ust. ʒʒ. M. f. Enema.

In usu adstringentium cautè procedas, præprimis quæ per os sumuntur. Convenit ex *Cratone Conserva Rosarum cum zheriaca*, quoderit instar omnium: Experto crede Roberto. Ab istis magnis compositionibus, lacte ustulato, & cæteris nugis abstinendum.

Placent celeberrimi cujusdam practici verba: In tanto hoc morbo vix pluribus quàm tribus utor medicamentis, copiam enim vel potus vel ciborum vel medica-

mentis.

mentorum vix unquam ferunt agri. *Dn. D. Fausius, Archiater Heidelbergensis* p. m. sequentia in secretis habuit, quæ fideliter communico.

℞. Amygdal. dule. Ambros. ℞. ij.

Rhabarb. elect. pulver. ℞. iij. vel iv.

Misc. & imponantur vitro, vitrum aquæ moderatè calidæ, digerantur per horam, postea exprimantur more ordinario, sign. *Oleum Rhabarbari.*

℞. Pan. calid. ex furno cum tota substant. contract. infund. in aq. plantag. tormentill. bursæ pastor. aa. q. f. adde

Corn. Cerv. ust. ℞. ij.

Spodii ℞. j.

Nucist. ℞. vij.

Galang. ℞. vj.

Sem. anthor.

Plantag. ana ℞. ij.

myrtillor. ℞. vij.

Cydon.

Mespilor. ana ℞. j.

Infusis per triduum adde flor. balauft. ℞. j.

Succ. acac. ℞. ij.

Rad. acor. ℞. j.

destill. in M B.

℞. Mic. panis fecalin. calent. ℞. iij.

Nuc. moschat. ras. n. viij.

Succ. pyror. sylv. part. ij.

Vin. rubr. p. j.

Infusa per 24. horas destill. ex vasis vitreis.

Sunt & *specificæ* nonnulla, quæ hoc in affectu extolluntur: *Torna leporis, alimen crudum*, potui ordinario injecta: *Hepar serpent. liquor Terra sigill. Priapus Cervi, species diaplantag. diamartis, Mynscheti*, ex quibus variæ possunt concinari formulæ, si nostræ non placeant.

III. Dolor mitigatur *Theriaca rec. ad ℞. j.* exhibitâ *Diascordio Fracastorii*, Emulsiōne ex *seminibus 4. frigidis majoribus & papav. alb. Theriaca celesti* quæ Hannoveræ prostat, quam felici successu sæpius exhibui, eâ siquidem malignitas expugnatur, fluxus cohibetur & dolor lenitur. Recommendamus itidem *Pilulas nostras Antidyfentericas*, quæ um basis est *Theriaca celestis*; si earundem tres vel quinque manè ac vesperi cum aqua *cinnamomi cydoniata* assumantur. Nec hic contemnenda est *Panacea solaris Wildengansii*, Lipsiæ venalis, quam suâ hoc in morbo laude defraudari nolumus: Quamvis ab Autore in virtutum enarratione non nihil peccetur in excessu, ut ostendi casu *Collegio Naturæ Curiosorum* communicato, qui videri potest *Tomo tertio.*

Opium non audaci, sed timida & prudenti manu exhibitum hic admiranda præstat; Verùm, quæso, charissime prudenter age & respice finem, ut intrepidè aliquando possis reddere rationem villificationis tuæ. Nostri proculdubio *Mennadour, Doctorem Patavinum* observasse, omnes illos dyfentericos, quibus consiliò Medici *Opium* exhibitum fuit, obiisse.

Lenitur etiam dolor clysmate ex oleo hyperici & sero cervino parato, cum ℞. *Philonii Romani.*

Eadem intentione præscribi potest sequens linimentum:

℞. Ol. Nuc. mosch. ex pr. ℞. ij.

Theriac. rec. ℞. j.

Sev. Cervin. ℞. j.

Ol. cydon. q. s. f. Unguent.

Sign. Salbe zum Leib.

Phisi-

Princeps Robertus parat unguentum ex herba lunaria & oleo Momordicæ, quo si spina dorsii inungatur, momentaneum est contra dysenteriam auxilium, *Borellus* commendat anserinam, & experimento constare ait, si plantis pedum applicetur, intra 24. horas sisti profluvium; Potest etiam butyrô frixa ventri applicari: Vel imponi potest *Emplastrum* ex unguento dysenterico, Theriaca, Terra sigillata & cera confectum. Laudatur *Emplastrum de bolo*. cujus hæc est descriptio:

℞. Bol. Armen.

Cortic. mali corii.

Flo. Rosar. rubr. sicc. ana ʒv.

Mirolal. Citrin.

Mastich.

Oliban. ana ʒiiß.

Caryophyll. ʒj. gr. v.

Ol. nuc. mosch. expr. ʒiiß.

Mastich. coct. ʒv.

Cera ʒiiß. F. L. A. Ceratum.

IV. *Vires* refocillari possunt pretioso hoc Cordiali, cujus ʒj. sumatur ter de die cum aqua Naphæ:

℞. Rafur. ebor. ʒij.

Pulv. Marchion. ʒiß.

Scob. auri in subtil. pollinem redact. ʒj. gr. xv.

Bezoar. or. ver. ʒj.

Unicorn. marin. ʒß.

M. f. pulv. S. köstliches Goldpulver. Vel ℞. Tinctur. ☉. ʒj.

Essent. laudan. opiat. ʒß.

M. S. Herzsstärke Gold- und Ruh-tinctur.

Externè convenit Aqua pro epithemate cordis, Naphthæ, borraginis, cum balsamo vitæ & aceto bezoardico.

Curationes Magnetica non sunt con-

temnendæ: Dejjiciantur excrementa super caput mortuum vitrioli, quod est secretum *Doctoris Cnöfelii*. Tentavi hanc curam in juvene quodam cum alio Medico, Collega meo, sed successus vote non respondit.

CAPUT VIII.

Dietam prescribit.

AER declinet ad caliditatem, ut sit magis siccus quam humidus; Pori enim sunt servandi patentes, ut continuo maligni halitus à centro ad circumferentiam revocentur, motusque contrarius ipsis concilietur. Hinc corpus probe est tegendum, ne verò sudores propter inquietudinem & continuas æcretiones impediatur, sit in promptu vas, quod ægri etiam decumbentis hæces excipere possit; Cujus inventor fuit *Hildanus*.

Cibi sint boni succi & facili digestionis: Juscula ex hordeo, oryza & avena cum succo cydoniorum, granatorum, arantiorum, citri & vino parata: Caro gallinarum, turturum, perdicum, concedenda est; Nocent pisces, lac, caro suilla &c.

Saccharata cane pejus fugienda, quia augment humorum fermentationem & quid corrosivi continent, saccharo à lixivio è calce viva communicati: Præter hoc etiam facile bilefcunt. Memini legisse me in arte structoria *Harsdörfferi* perdicem saccharo nutritas præbuisset carnes amarissimi saporis.

Potus, languente admodum facultate vitali, & non impediante calore febrili, sit vinum rubrum, vinum cydoniorum, prunorum sylvestrium, Tinctura rosarum, aqua foliorum quercus cum sirupo aceto-

acetosif. citri, emulſio amygdalarum cum decocto C. C. uſti & aqua cinamomi cydoniat. parata, Aqua camphorata, vel ſequens Julepus:

℞. Raſur. Corn. Cerv. ꝑ̄. ſ.

Rad. Tormentill.

acetox̄ ana ꝑ̄. iij.

aquæ puriſſ. lb. v.

Coq. ad remanent. lb. iiij.

In Colatura ſolve Vin. granat. ꝑ̄. iij.

Tinct. Roſar. ꝑ̄. iv.

Sirup. acetosif. Citri.

rubi id. ana ꝑ̄. ij.

Corall. ꝑ̄. j.

M. S. Ordinari Trunc̄.

Meo iudicio multum proderit *cereviſia* ex aqua *Terra ſigillata Laubaceniſis* parata, das *Laubacher Terra ſigillata Bier*. Mihi hoc in frequenti fuit uſu:

℞. Conſerv. Roſar. ꝑ̄. iij.

papay. terr. ꝑ̄. ij.

Santal. rubr.

Rad. tormentill. ana ꝑ̄. ſ.

Cort. arant. rec.

Limon. rec. ana ꝑ̄. iij.

Granor. maſtich. ana ꝑ̄. ſ.

Incifis ac ollæ vitreatæ immiſſis ſuperfunde aquæ fervent. & ebullient. lb. viij. Vaſe bene cooperto refrigerari permittito. Fiat poſt colatura ſæpius repetita pro potu.

Somno quovis modo indulgendum, quia vigilæ plus irritant fluxum; *Motus* etiam nimius vitandus. Excrementa non diu aſſervanda, ſed ſtatim removenda in locum diſſitum, in quorum inſpectione valde periclitatur Medicus & per quam facilè inſci poteſt: Conſidat itaque Deo ſuo, qui fidentem deſeruiſſe nescit.

CAP. ULTIMUM.

De Curatione Prophylactica.

Totum negotium conſiſtit in legitimo *aceti theriacalis* uſu tam interno quàm externo, nec datur præſtantius aut certius præſervativum. Quod ſi tamen hoc non placeat, ſume jejuno ventriculo & veſperi ante lecti ingreſſum *diſcordium*, magnitudine nucis Indicæ.

Rotula etiam variæ ex bezoardicis præparari poſſunt.

Vinum hoc *medicatum* ſatisfaciet expectationi.

℞. Rad. Scorzonæ.

Tormentill. ana ꝑ̄. iij.

Herb. abſynth.

Carduiben. ana Mij.

Scordii Mij.

Menthæ Mß.

Nuc. Moſch. ꝑ̄. ſ.

Zedoar. ꝑ̄. ij.

Macis ꝑ̄. ſ.

Flaved. Cortic. Citr. rec. detract. ꝑ̄. ſ.

Incifa groſſè d. ad chart.

S. Species zum Präſervativ. *Wein/ alle Mahlzeit den erſten Trunc̄ davon zuthun.*

Ut & *Balsamus Salutis*:

℞. Rhabarb. elect. ꝑ̄. ij. incif. indatur Cucurbitæ vitreæ, affund. Vin. ad eminent. duorum digitorum, ſtent probe tecta in digeſtione leniſſimi caloris per 3. dies, quotidie bis vel ter agitando, dein affund. ol. Olivar. recent. q. ſ. & probè mixta exprimantur ſub prelo: Liquor expreſſus indatur Cucurbitæ vitreæ & ſpiritus vini abſtrahatur per

ꝑ̄. ſ.

deſtil-

destillat, in balneo: Sic remanet in fundo oleum tincturâ Rhabarbari imprægnatum, Sign. præservativ- *Del alle Morgen einen Löffel voll in warm Bier eingenommen.*

Alvus fervetur aperta *Pilulis Angelicis* vel *Polychrestis*, quæ in minori dosi quàm Angelicæ exhibentur, nec tantam post se relinquunt siccitatem.

Omnibus his palmam eripit *Elixir. Catholic. Dn. D. Geilfusii*, variorum Imperii Statuum Archiatri celeberrimi, quod alternis diebus sumptum alvum lubricitat & obstructions, viscerum tollit, infimul etiam balsamicam conservat sanguinis consistentiam.

His favente Numine divino, multos & me ipsum in pestilentissima etiam Dysenteria, inter complicatos labores præservavi, substituens interdum loco *Elixirii Tincturam Bezoard. Dn. D. Michaelis*. Vitavi purgancia & venæsectiones, Dixtam pro cujusvis consuetudine concessi liberam; Vinum jussi bibere ad hilaritatem, non ad ebrietatem, Deo verò susceptori & soli refugio omnia mente læta & pia committere. Sic non timui à timore nocturno, à sagitta volante in die, super aspidem & basiliscum ambulavi, conculcavi leonem & draconem; Nam ille Deus longitudine dierum replebit omnes in ipsum sperantes & ipsis ostendet salutare suum. Huic sit laus & gloria sempiterna.

Sequuntur Observationes Practicæ.

I. **I**uvenis viginti aliquot annorum corripiebatur dysenteria, tum temporis Hanoviz Epidemia, cum tenesmo & syn-

ceri sanguinis excretionem, plusquam centies surrexerat præcedente nocte, cum magna cordis anxietate, siti, vigiliis, & atrocissimis alvi doloribus. Vocatus clysterem præscripsi, quem Tenesmus non admittebat, cui tanquam urgentiori symptomati occurrebam supposito-rio ex sevo cervino, sedato hoc paulisper singulis diebus usus est enemate ex decocto florum rosarum rubrarum cum succo plantaginis & saccharo rubro. Vigiliis demulcebat emulso.

℞. Amygd. d. exc. ℥iij.

Sem. melon. exc. ℥ij.

papav. alb. ℥i℥. contusa cum

Aqu. pyror. sylvestr.

Ulmæ.

Tormentill.

contr. Febr. Malign. ana ℥j. l. a.

Emulg.

add. lap. crystall. pp.

c. cerv. ult. pp. a. ℥j.

Man. Christ. perlat. ad gratiam. S.

Stärkende und stillende Milch vor etlich mal.

Dolorem mitigavere pilulæ nostræ antidysentericæ numero quinq; sub tempus somni. Vires refocillavi sequenti Tinctura:

℞. Tinct. rosar. aq. dysenter. extract. ℥iv.

sir. papav. errat. ℥iij.

Misc. S. *Stärkende Tinctur.*

Sitim fallebat Aqua fol. quercus cum sirupo acetositis citri; hunc bolum magni semper fecit.

℞. Extract. Theriac.

Tormentill. aa. ℥℥.

Ol. Nuc. destillat. gr. iij.

℥ii diaphoret. ℥℥. c. conservarosarum, fiat bolus.

Evafit.

Evasit post vigesimum diem, quem charon jam cymba sua expectabat.

II.

Hodiernis non solum medicis, sed & antiquis patribus religio fuit, purgare gravidas, ob abortus metum, qui facile sequitur, rectè Hippocrates: *Mulieri uterum gerenti si alvus multum suat, periculum est ne abortiat.* Hujus canonis veritatem expertus sum in uxore honesti civis, quæ dysenteria correpta quinto mense gravida, abortum quarto decubitus die patiebatur, subsequenti animi deliquio, fluxu continuo purulento, vomitu, extremorum frigore, & sexto die morte. Quod si legitimus instat parienti terminus, non tantum imminet periculum, quia superveniente partu plerumque cessat dysenteria. Uxor Dn. N. nata in Brasilia, honesta sanè & modesta matrona, dysenterica sed gravida & partui vicina, sumpto pulvere cordiali cum aqua cinamomi cydoniata, peperit tertio die filium, cum sanguinis copiosa excretionem: paulo post omne substitit alvi profluvium, ego mane rediens diætam præscripsi puerperæ convenientem, cum admonitione, ne obstetrix nimium lochiorum urgeret fluxum, sicque valedixi cum gratulatione propter filium, parentis solatium & matris remedium.

III.

Primarius quidam Civis laborabat dysenteria maligna, quem paucis hisce sed methodicè adhibitis remediis per Dei gratiam curavi.

℞. Pulv. bezoard. Sennert.

Dysent. Croll. ana ℥j.

Pannon. rubr. ℥ij.

ocul. ℥. pp. ℥℥.
Unicorn. ver. ℥j. sumatur ℥℥.
bis vel ter de die cum aqua pyrorum sylvestrium.

℞. Rad. Tormentill. ℥ij.

Flor. rosar. rubr.

Chamom.

verbasc. ana M℥.

sem. plantag. ℥ij. incis. coq. c. lact.

colat. ℥x. add. sev. cervin. ol. Hyperic. solut. ℥℥.

℞. succ. plantag. ℥j. Misc. f. clyster.

Unicam sumpsit pilularum nostrarum anti dysenteriacarum dosin, sicque factæ sunt excretiones rariores & non adeo dolentes: Convaluit circa diem octavum, qui erat homo exspleniatus, si credere fas est, adeoque nullis obnoxius lienis morbis, quo carebat, siquidem ante plures annos post gravissimum animi deliquium rejecerat molem quandam carnosam lieni non absimilem, quam duo Medici vocati una cum chirurgo pro vero habuere liene, ipsius vasa, tunicam & parenchymaticam substantiam demonstrantes, cum prognostico, brevi mortem subsecuturam. Verum duo illi Medici jam dudum hinc emigrarunt, vivente in hunc usque diem cive hoc sano & incolumi, præterquam quod continuaces semper patiat alvi obstructions: meo judicio latuit massa hæc parenchymatica in ventriculi fundo, ex cruore ibidem extravasato genita, sic memini legisse me in Ephemeridibus medicorum Germanorum, (nisi me mea fallit memoria) quendam melancholicum per longum tempus de ventriculi morsu à rana, quam ibi nutriti persuasum habuit, conquestum fuisse,

fuisse, in cujus ventriculo post mortem aperto inventus fuit quidam tumor carnosus ranz non absimilis.

IV.

Vir 40. annorum diu gestârat ulcera pedis manantia, quæ (me dissuadente) sanaverat chirurgus eo tempore quo dysenteria maligna in plures Hanovix incolas sæviret, qua brevi post & hic affligebatur cum vehementissimis & lethaliibus symptomatis: Fateor & coram supremo respondebo iudice, me generosa adhibuisse remedia, sed frustra, semper in deterius ruente malo, ex quo tandem obiit. Nonnemo ex amicis opinatus fuit, me non veratentare artis præsidia, quod ut plurimum medicis contingit, si res pro voto non succedat. Respondi ego cum Jacobo: Num pro Deo ego sum? Et cum rege Israelitarum, respondeanti mulieri exclamanti ad eum, salva me Domine; Te salvet Dominus: unde te possum salvare? De arca vel de tortulari? Et bono fui animo, qui, cum ille meam accusaret fidelem operam, ego ejus ridebam stultitiam & ingratitude. O miseram sortem medicam, inquit Thonnerus, vel in hac mea grandava octogenaria ætate deplorandam. Cum tam fidelis opera diurna & nocturna cura ac sollicitudo sæpius hæud pro meritis muneratur, imò non rarò cum disgratia compensatur, præsertim si medela non succedat ex voto, absque ulla medici culpa, sed mere fatali ipsius morbi pervicacia, ut pœnitentia sit cum cordolito suppetias tulisse. Ast æquo animo fe-

renda, quæ inopinatò accidunt & sunt immutabilia.

V.

Magnam imaginationis vim esse etiam hoc in morbo maligno, ex sequenti patet casu: Pistoris filius duodecim annorum dysentericus, cum periculosè admodum ægrotaret, media nocte petiit hælæcem, quem cum parentes obtulissent, totum comedit. Certum hoc esse insæcutorum mortis signum putabant mœsti parentes. Verum eventus longè aliud docuit, sedato enim appetitu cessavit fluxus cruentus, & æger præter omnium expectationem convaleuit.

VI.

Malignitas sæpius totum inficit corpus, ut etiam post fluxus cruenti & doloris cessationem per longum tempus ægri adhuc conquærantur de artuum lassitudine, vertigine & totius corporis languore. Matróna fluxui hæmorrhoidum aliàs obnoxia, à periculosa pilulis nostris antidysentericis liberata dysenteria variis adhuc per semestrem tentabatur insultibus, donec subortâ in mala dextra inflammatione & apostemate integræ restitueretur sanitati. In insultibus vidi post dysenterix cessationem spinam ventosam, varia ulcera & cancerosa tubercula. Memini etiam, referre celeberrimum Horstium, post dysenteriam ortam fuisse ophthalmiam, arthritidem vagam & tandem in genu apostema. Possent producere varios istiusmodi casus, sed hi pro morbi hujus indole cognoscenda nunc sufficiant.

DISPUTATIO XXIV.

De

COLICA,

RESPONDENTE

JOHANNE HENRICO HAPPEL, Kirchhainá Hassō.

OMnium qui vivunt miserrimam peregrinantium conditionem esse, viator, sive per aperta camporum spatia, sive vastissimas æquoris aquas dulcem tendat in patriam, iniquæ & adversæ ubique coactus fortunæ acerbitates persentire, meritissimè conqueri potest, cum omnia ferè sub dio in ejus perniciem videantur conspirasse. Ipse æther ferventissimo mox exæstuans calore corpus ejus sudore diffluere facit: mox sævisimo horrens frigore omnes ejus congelat vires: Aëris nimium humentis inclementia, jam nimia ferventis siccitate fauces ardore urente intemperies variè affligit: Imo ipsa terra nunc montium asperrimorum & præruptorum, præcipitumque collium altitudine, sylvarum solitudinumque tristissima faciei de felici in exoptatissimam patriam adventu desperationis metu, anxiam percellit mentem: Et quorum maximam sævitiam verbis describere nequit, ventorum scilicet horrendis procellis dirisq; turbinibus, toto equidem itinere nihil tristius molestiusque accidere sibi, altis conqueritur suspiriis. Æquora enim si naviget, tantos ibi experitur Austri Boreæq; maria cœlumque rapide secum ferentium rugitus & murmura, ut ventis submersa puppis aquis obruta omnem vitæ spem abjicere jubeat. Nec si per latos campos inceptum emetiatur iter vento-

rum sævitia exemptus est, cominus & eminus cum illis & ab utroq; latere colluctari necesse habet. Tantis difficultatibus, tantis molestiis peregrinantium subjicitur vita! Vita nostra nonne tota peregrinatio est, ubi nemo mortalium adeò beatus, qui non, eheu! sæpissimè adversis fortunæ ventis concutiatur, & cum plurimis valetudinis suæ hostibus conflare in gratis cogatur? Inter quos Colica sonoræ tempestatis instar intus furens tanta cum sævitia concutit viscera, ut vite navicula, ancipiti periculo fluctuans, parum absit, quin evertatur & submergatur. Cujus tanta quandoq; crudelitas, ut afflictæ centies morbo brevi jugulante doloresque abrumpente decumbere malint, quàm crudelissimæ hujus torture perpetuò tolerare sævitiam. Hujus naturam præsentis Disputatione describendam antequam aggrediamur Benignissimi Spiritus devoto pectore & ardentibus precibus invocamus auxilium.

THES. I.

Medicus ad ægrotum accersitus nec morbi nomen, necque nominis derivationem, nec aliud quicquam primario attendit, solum ad symptomata ægrum instantia cogitationes dirigit, ut exinde certam morbi speciem determinare possit. Hinc perfectam Colicæ cognitionem melius acquiri non posse existimo, quàm si primò ejus phænomena &

gg 3

appa-

apparentias consideremus, propter quas hominem Colica laborare dicimus, & post harum causas explicatas ad ipsam medendi methodum transeamus; Ut igitur omnia ritè & decenter, sit

THES. II.

Tum demum & decumbentem Colica laborare dicimus, quando de dolore abdominis profundo & fixo cum torminibus & rugitibus, alvi astrictione, ut & urinæ parca excretionem conqueritur. Vel quoties vehementem abdominis dolorem, cumque lacerativum pungitivum & vagabundum cum umbilici jam prominentia & hypochondriorum inflatione, jam eorundem subsidentia & umbilici versus inferiora retractatione percipit. Supervenit vomitus biliosus, acidus, pituitosus: vel saltem continuum vomendi desiderium & nausea angit: alvus interim est astricta, & urinæ excretio in totum suppressa.

THES. III.

Hæ apparentiæ ut clarius non nihil explicari & intelligi possint, quædam extra ordinem ex œconomia animali præmittenda esse operæ pretium censemus, hæc tæus in lectionibus publicis & privatis, ut & disputationibus à Domino Præside sapius ventilata. Notissimum autem esse puto, cibum ori ingestum ibidem variè pro futura chylicatione in ventriculo præparari, dum à dentibus tanquam à molenda in minutiora conteritur & confringitur, quem saliva humectat, ut à lingua pistoris fungente officio commodius subigi possit, & ulterius in œsophagum protrudi, à quo, musculis suis ita à naturâ fabricatis, ut Spiritus animales certo &

convenienti modo influentes recipiant; ulterius offertur ventriculo, ollæ naturæ, ad fermentationem (coctionem primam aliàs dictam) subeundam destinatæ. Hic liquor acidus ex mediæ ventriculi tunicæ glandulis, in quibus ex sanguine arterioso & liquore animali generatur, per tubulos & poros in cavitatem ventriculi effusus, omnem cibum, cujusque qualitatis saporis & odoris ille fuerit, adjuvante materia subtili, mixtione soluta in minutissimas confringit portiones & resolvit per modum quendam fermentationis, quæ tamdiu durat, donec omnis cibus in unam tandem coierit massam. In hac fermentatione quoniam ex intimis sit resolutio, portiones cibi minimæ à se invicem recedentes majus occupant spatium, & ventriculum intumescere faciunt: peractâ verò illa, cessanteque fermentantis massæ motu, ventriculus sua sponte subsidet & cœventibus fibris chylus absque ulla facultate expultrice in intestinum duodenum prolabitur, ubi à duobus liquoribus, altero naturæ menstruo, ab utroque latere scaturientibus, in effervescentiam novam priori longè citatiorem rapitur, in qua crassiores ejus partes ad inferiora intestina naturæ juxta leges præcipitantur, tenuiores verò & subtiliores versus intestinorum latera vibratæ minutissimos partim vasorum lacteorum, in quibus lac æmulantur, partim venarum Mesaraicarum poros & meatus ingrediuntur, ut sanguis hic, in corde vero spiritus vitales exinde elaborentur. Quæ cum prolixius alibi fuerint proposita, in his quæ ad institutum nostrum facere videbantur acquiescimus: veritatis tamen avido eruditam de coctione in ventri-

ventriculo dissertationem Dn. D. Andree, Professoris in Academia Francofurtensi ad Oderam publici celeberrimi, commendamus.

THES. IV.

Observari deinde necesse erit, vitam nostram tamdiu durare, quousque succus nutritius perenni distributione omnibus partibus communicatur, quod in corpore nostro præstat liquor vitalis sive anima vegetativa, & animalis sive anima sensitiva. Liquoris vitalis certitudo tanta est, ut nemo unquam illam negaverit. Liquor vero animalis, quamvis ob naturam æream & subtilissimam sensus fugiat, ex operationibus tamen quibus se manifestissime prædit, certissime probatur. Hic ex subtilissima & maxime activa sanguinis vitalis portione per solam cribrationem per angustos arteriarum carotidum ipsiusque cerebri poros separatus à crassioribus sanguinis portionibus, per proprios ductus & canales in universas corporis partes, cum pro succo nutritio partibus apponendo, tum pro sensu & motu præstando, continuè defertur & influit. Siquidem omnibus partibus sensu præditis natura fibras nerveas, alibi sanguine circumfusas, alibi verò ex sanguine concessit, à quarum motu spiritus animales nunc in hanc nunc in illam determinantur partem. Si enim fibra illæ nerveæ, spirituum animalium copiâ ubique refertæ & quasi distensæ, à tangibilibus ictibus feriantur, impulsu quemlibet per nervorum ductus ad commune sensorium deferunt, non aliter ac fidium chorda in uno extremo pulsata in momento in altera extremitate similem excitat motum. Quod si motus ille fibrillarum nervearum fuerit

proportionatus juxta naturæ leges positosque limites, nulla in corporis œconomia advertitur ἀταξία: quamprimum verò impetuosè moventur, convelluntur, corrugantur aut in suo situ turbantur, dolor pro diversitate objecti improportionati vel lacerativus, convulsivus, pungitivus, distensivus aut gravativus. Ipsorum etiam spirituum animalium ordo non parum turbatur, cum in varias anomalias rapi videntur.

THES. V.

Sicut enim cæteri sensus externi, quamdiu organa ipsorum ab objectis proportionatis & mediocribus naturæ amicis afficiuntur, nullas exorbitantias committere solent, ita etiam hoc in sensu tactus observari solet, utpote qui cum reliquis in sensationis ratione formali, motu scilicet sive pulsatione, convenire videtur, ut non absque ratione unicum saltem omnibus animantibus inesse sensum, nempe tactum, à nonnullis defendatur. Nam quoties radii luminæ in retinam tunicam citra violentiam reflectuntur. Quoties percussus æt mediocriter auditus pulsat organa: quoties tenuia corpuscula tunicam internam narium fibrillasque linguæ mediocriter afficiunt & movent, toties visus, auditus, gustus & odoratus citra ullam exercentur molestiam & animæ sensitivæ perturbationem. Verùm si non servatis limitibus incongruum quid & improportionatum in sensoria irruit, statim molestia oritur, & vis spiritibus animalibus eorumque continentibus vasis infertur, unde strepitus, terrores, fœtores, tinnitus, machinæ concussio, vomitus, diarrhœæ, animi deliquia, aliæque graviora mala. Tali modo etiam similes.

similes *et ruzix* in sensu Tactus ejusdemq; organo facile ab objecto medioeritatem excedente excitari solent, de quibus nunc pluribus.

THES. VI.

Dolor ventris, quem pro primo affectus Colici Phænomeno posuimus, quandoque est profundus & interna viscera magis affligere videtur, & quamvis externè ad eò exactè circumscribi nequeat, situm tamen intestini coli non obscurè delineat. Alvus plerumq; segnis est cum flatuum retentione, qui cum boatibus murmure & rugitu per intestinorum longitudinem explosi tunicas distendunt, cavitatem dilatant, fibrasque extendendo & quodammodo solvendo favos excitant dolores. Oriri malum tum dicimus à debitz fermentationis in ventriculo ut effervescentiæ in duodeno defectu, quam inseparabiles comites, chyli frigida, pituitosa & viscida intemperies, aut nimia ejusdem aciditas subsequuntur. Chylus itaque sive ex ventriculi vitio, sive bilis oleositate, aut succi pancreatici vitioso caractere aciescat, facilinè fibras intestinorum pungendo & vellicando tales dolores excitare potest, præprimis in illis, qui hæreditario jure ad hoc malum sunt dispositi, quam dispositionem in hoc consistere statuimus, quod à prima infantia fibras intestinorum valde debiles & tremulos nacti sint, quæ etiam à levissimo objecto improportionato cum doloris sensu affici possunt, hinc morbum hunc hæreditario jure à parentibus in liberos propagari sæpissimè observatur. Quod simucus ille qui interiorem intestinorum obducit crustam, quem arterioli exsudare credimus, ob sanguinis dyserasiam degeneret, & una cum bile &

succo pancreatico, vel innoxiiis adhuc, vel etiam corruptis, vitiosè effervescat, dolores colici in jejunis etiam & quorum intestina ob longiorem in ediam sunt extenata, excitari possunt. Et cum flatus generari videamus, quoties salia volatilia oleosa incidunt in pituitam, statuimus volatilis bilis portiones in lympham crassam impingentes eam in subtiles halitus & flatus resolvere, qui cellulas intestini coli distendentes fæces retardant, & animæ sensitivæ debitum influxum denegant, unde alvi tarditas vel omnimoda constipatio.

THES. VII.

Alterum quod notavimus phænomenon, erat parca urinæ excretio. Intestina enim à flatibus distensa majorem requirunt locum, unde vicina vasa emulgentia comprimunt, ut materia pro generanda urina ad renes deferri nequeat: vel saltem ureterum meatus per compressionem occludunt, ut nec segregatum serum à sanguine ad vesicam amandari possit, aut diutius in vesica asservari. Quæ verò excernitur biliosa est & valde tincta, quoniam bilis in propria vesicula ob distensionem colligi nequit, sed regurgitat & effunditur in massam sanguineam, ubi abundantius collecta urinam intensiori saturat colore.

THES. IIX.

Interdum tamen observantur dolores ventris vehementiores lacerativi & lacerantes, qui ad tactum etiam exacerbari videntur. In lumbis crudelis percipitur dolor, umbilicus quandoq; prominere & elevatur, mox versus interiora retrahitur & subsidet cum hypochondriorum molestissima vellicazione. Hujus colicæ, quæ frequentius affligit, longe aliam causam

sam

fam subjectumque esse multa persuadent. Intestina enim quæ alias chyli fecumque receptaculum sunt, omni carere culpa statuimus, id quod & doloris ratio situsque solidissime probant. Si enim materia peccans in intestino colon stabularetur, ab unius aut alterius cathartici exhibitione, quod in priori fieri videmus, facile cessaret dolor, à quorum propinatione tantum abest ut juvetur morbus, quin potius vehementius exacerbetur. Deinde cum dolor non sit adeo profundus sed vagabundus & lacerativus, indubitatum nervosi generis affectionis testimonium exhibet. Cum ergo nec ex ventriculi nec intestinorum vitio dolorifica hujus contractionis & torturæ causa sufficiens deduci possit, merito partem affectam statuimus esse mesenterium, commune illud variorum succorum receptaculum, in quo plurimorum nervorum est congeries: in cuius plexus nerveos cum liquor nervosus præternaturaliter constitutus deponat recrementa sua salina & scorbutica, illa ad orgasmum usque collecta sua sponte effervescent, & fibrillarum sensibilibus contractiones dolorificas excitant, sæpius tamen ante plenitudinem aggravativam à lymphæ sive sanguinis, fibras alluentis, particulis diversæ naturæ ad effervesendum mota, plenitudine irritativa totum contrahunt mesenterium, & vellicando umbilicum nunc prominere nunc subsidere faciunt, hypochondriis unâ cum abdomine nunc distensis nunc collapsis apparentibus. Tales particulas sibi invicem occurrentes varias effervescentiæ species luctâ sua producere, ex febrium differentiis, dolorum diversitate, aliisque evidenter demonstratur. Vidit illas adhuc tumultuan-

tes in urina (quod admirationem & attentionem meretur.) Dominus Doct. Cnoffelius, de quo in anno s. Ephemer. Medicorum Germanorum.

THES. IX.

Alvus est obstructa cum urinæ vel totali suppressione, vel saltem stillicidio, propter intestina simul in diversis locis variè diducta aut retracta, fibrarumque motus perturbatos & inversos, Uretères etiam propter motus istos spasmodicos corrugantur & crispantur, quæ aliàs in admittendis istiusmodi corrugationibus non admodum difficiles sunt, ut in dolore nephritico clarissime observare licet.

THES. X.

Interdum bilis flavæ aut prassinæ ingens copia durante paroxysmo impetuosò vomitu rejicitur. Ex quo non statim sequitur, quod in ventriculo & intestinis hæc collecta morbum produxerit, nec quod in propria vesicula aut stomacho ad plenitudinem coacervata facultatem expultricem stimulerit: quin potius vomitus ille est symptomaticus, excitaturque, quatenus bilis in cystide sua contenta propter viscerum spasmos inde exprimitur, & in ventriculi cavitate defertur; vel quatenus ob consensum nerveum membranæ vesiculæ felleæ & ventriculi emulgentur, quod & aliis humoribus in hypochondriis contentis contingit, hinc ipse succus pancreaticus, non raro per aciditatem suam sese prodens, sæpius per *ἀναδιάρροιν* eliminatur. Ubi verò causa non est sufficiens ad vomitum, utpote qui est vehemens & valida ventriculi concussio, movendum, continuum tamen vomendi desiderium cum molestissima nausea inde excitari solet.

h h

THES.

THES. XI.

Has putamus causas proximas & continentibus esse apparentiarum, colicum affectum concomitantium. Remotiores possunt esse variæ: Temperamentum pituitosum, biliosum, & melancholicum, ætas virilis & vitæ status sedentarius, quo & referenda nativa illa ad colicam in utero materno contracta dispositio, de qua supra, plurimum ad morbi hujus genesin conducunt, ut & sex res nonnaturales, aer nempe frigidus, calidus: cibi pingues, crassi, fœculenti, acidi: potus vappidus & sulphuratus; motus nimius; quies excedens, vigiliæ, somnus, ira, mœror & tristitia, quæ omnia strenuè suam, licet modo diverso, ad colicæ productionem conferunt operam. Huc etiam referimus causas præternaturales, quatenus morbi prægressi materiam ad intestina transferunt, coctiones & fermentationes depravant, præprimis verò intemperies cerebri, sanguinis, lymphæ aut ipsius liquoris nervi à longo tempore contractæ, efficaciter ad colicam inducendam concurrunt.

THES. XII.

Ex quibus omnibus varias possumus elicere differentias: dum alia est intestinalis, eaque iterum flatulenta, pituitosa & biliosa, alia verò Mefaraica sive convulsiva & scorbutica, eaque vel benigna vel maligna. Alia est recens, alia inveterata, simplex vel composita; alia periodica vel continua. Alia est vera, vel notha & spuria, ad quam dolores ventris, qui à fortioribus & acerbis medicamentis, potu & cibis inassuetis oriuntur, ut & nephriticam, cum calculus quandoque pro colica & contra, ob affectuum ho-

rum difficilem à se invicem distinctionem, judicetur: Tum etiam Hystericam, quatenus convulsiones & motus spasmodici in mulieribus suffocationibus uterinis obnoxiiis sæpissimè pro colica tractantur, referimus.

THES. XIII.

Verùm, cum nihil majorem medico apud ægrotos & adstâtes conciliare possit auctoritatem, quam de futuris contingentibus certa quædam proferre præsentia, ad prognosin progredimur, & colicam ex intestinorum distensione aut punctione, sive à bile, flatibus aut succo pancreatico proveniat, curatu non adeo difficilem pronunciamus, cum ab unico etiam purgante, carminativo, aut acidum saturativo compesci observatum fuerit. Majori autem periculo exposita est Mefaraica illa convulsiva, quam gravissima nonnunquam excipiunt symptomata, passio iliaca, epilepsia, paralysis: Siquidem sanguis, ob fibrillarum corrugationes in suo motu impeditus & plus justo in tubulorum interstitiis coacervatus inflammationes parit, unde Miserere mei & gangræna. Sæpius particula irritativa motu retrogrado cerebrum occupant, & spiritus animales amplexa illos in varias anomalias secum rapiunt. Non raro nervorum orificia aut ipsam etiam spinalem medullam occupantes mox universalem mox particularem corporis & membrorum causantur resolutionem. Est itaque gravissimus affectus, vitesq; fortes & integras requirens, hinc gravidis, puerperis, senibus, aut aliis morbis, exhaustis viribus, superveniens plerumq; periculosissimus. Certissimum etiam mortis periculum denuntiatur, si singultus, delirium, vigiliæ, sudores.

Sudores frigidi & extremorum refrigeratio à morbi vehementia superveniant, tum enim vix ac nec vix quidem, ægrum evasurum pronunciare poteris.

THES. XIV.

Curationem primæ Colicæ speciei, cum levior sit, & ex scorbuticæ Therapeia facile erui & addisci possit, peculiariter pertractare supervacanei censemur laboris. In Mefaraica verò duplicem curationem, in & extra paroxysmum, ipsa suadet ratio. In paroxysmo, monente Willisio, omnes suas curas Medicus ad duas has indicationes anxie dirigere debet: nempe 1. Quomodo materia illa morbifica plexibus mesenterii nerveis infixæ refrænetur, & continui solutio tollatur. 2. Cum magnus adsit spirituum animalium furvor, qui sæpius furore quasi concitati curationem ad se divertunt, quomodo illa exandescentiademulceri & sedari possit. Prius obtineri poterit clysteribus leniter evacuantibus, artiscorbuticis, diureticis, discutientibus & resolventibus: Posterius præstabit anodyna, placativa, & mitigativa, ut & opium, ad quod in casu extremo prudenti tamen circumspeditione tanquam salutis anchoram quandoque confugere licebit.

THES. XVI.

Commodissime ut plurimum curationem à clysteribus auspiciamus, qui quod foris externè abdomini applicati, hoc illi intus præstare videntur, dum diffusi in intestinis corundem potulos intrant, & corpuscula resolventia expirant, quæ materiam morbificam aggressa temperando & attenuando eam corrigunt, ut vel fibrillæ illæ dolerentur, vel ad inte-

stinorum cavitatem deducantur. Ejusmodi clysteres præparari possunt ex emollientibus, demulcentibus, & anodynis, v. g. ex radic. alth. liquir. lilior. alborum, herba malv. bis malv. althæ. parietar. branc. ursin. violar. flor. chamom. sambuc. melilot. hyperic. verbasc. sem. alth. carv. cumin. fenugrac. baccis lauri, juniper. Colaturæ addantur primo benigniora temperantia & resolventia successu verò temporis nonnihil fortiora ex hier. pier. Elect. diacarth. diacathol. diaphœnic. cassia & aliis substituuntur.

THES. XV.

Verum hæc & alia sæpius irritò exhibentur conatu, & à morbi violentia eluduntur, clysteribus non solum statim sine ullo levamine redditis, sed & omnibus purgantibus exhibitis in abdomine subsidentibus. Siquidem intestinorum fibræ adeo sæpe sunt corrugatæ, ut nec anima sensitiva excitari, nec illa in motum peristalticum cieri queant. Tunc necessario ad validiora confugimus, quæ quidem etiam particulis subtilibus, rigidis tamen & durioribus, constant, ut fibras in debitum situm reducere queant. Videmus sanè motibus convulsivis & Epilepticis correptos, si implicatæ manus & contracti digiti ab astantibus sensim & placidè in rectum extendantur, citiùs à paroxysmo liberari: Eodem modo spiritus animales facilius munere suo fungi poterunt, fibris corrugatis à medicamentis firmiter illis adhærentibus, easque validius in partem contrariam vellicantibus, iterum debito modo extensis. Atque hinc est quod ab usu horum medicamentorum primo dolorem exacerbari observemus,

hh 2

qui

quitamen postea in totum remittit. Laudamus itaque clysteres antimoniales, quales apud Riverium, Sennertum aliosque repetiuntur, non semel urgente sic necessitate, felici cum successu exhibitos. Purgantium verò usum quod attinet, ea improbamus potius, tum quod dolorem exasperent, tum etiam quod mortem accelerent, id quod Clariss. Wepferus celeberrimus Helvetiorum Medicus in Ephemeridibus Naturæ Curiosorum confirmat.

THES. XVII.

In applicatione fomentorum, & impositione Topicorum summa cum cautela procedendum esse jubent practico- rum experientia. Calida enim illa carminativa, & discutientia, quæ communiter imponuntur, ex tegulis calefactis, sacculis, milio tosto, arena & sur- uribus herbisque resolventibus & intense calidis repletis, sæpissime manifesto cum agri exitio adhibentur: Quia salina illa recrementa, magis magisque ab illis agitata, intensiorem excitant calorem, imò inflammationem intestinorum & mesenterii producunt, tandem in abscessum desinentem, qualem in dissecto cadavere prælaudatus Wepferus observavit. Nobis ea maximè placent, quæ sedandi & præcipitandi vi pollent: v. g. Aqua arthritica ad extra. Spir. salis armon. Spir. lumbric. terrestr. liquor nervinus Generalis Rabenhaupti, qui omnibus palmam eripit. Oleum Saponis, ranarum; quibus alia carminativa successu non contemnendo addi poterunt.

THES. XVIII.

Interea antiscorbutica & diuretica internè frequentius exhibeantur, quæ materiam morbificam fundant, secumque ad vias urinarias deferant, qualia sunt: Aqua antiscorbutica calida, vel prout ratio morbi & temperamenti exiget, frigida Timai à Guldenklée. Physogona, specificæ Hertodi ex stercore columbino, quam cum internè tum externè commendat Præses. v. g.

Æ. Aquæ specif. Hertodi contra Colicam lic. ʒj.

Spir. croc. compos. ejusd. gutt. viij.

Sal. succin. volat. g. v. M.

♁. Wasser gegen das Reissen auff einmal. Tinctura Tri vera, Spir. sal. armon. simplex & compositus. Mixtura de tribus reformata vel potius aucta, quam ita vocare lubet, ne contradictionem in terminis committam, si illam mixturam simplicem compositam vocavero. Interim credas, hanc simplici multo esse efficaciorē, & in movendo sero celebrem. Spiritus Terebinthinæ, Sal volatile oleosum Sylvii, pulvis corticum Aurantiarum, aliaque balsamica continui solutioni occurrentia, & vitiosum acidum emendantia, id quod Tinctura Proprietatis Mynsichi itidem præstabit. Ego omnibus præfero Tincturam Antimonii à solertissimo Castellano- rum Pharmacopæo & Chymico Jacobo von Dohren præparatam & elaboratam, quam apud Dn. Præsidentem videre & degustare conigit. Hæc certe ut in aliis tum in sanguinis tum lymphæ vitis, ita & in hoc gravissimo abdominis morbo suam meretur laudem ad gutt. xxx. in Aqua

Aqua humbric. Magistrali frequenter exhibita. Ex his & aliis varia formula ab artis perito, cui soli medicamenta præscribere competit, pro ætatis & temperamenti ratione concinnari poterunt. Quod si verò fecundiores materia Medicæ sylvam tam quoad simplicia quam composita desideres, tibi instat omnium Systema universæ materia Medicæ Giesvveinii, nuper recens editum, commendamus.

THES. XIX.

Sæpe spirituum animalium exandescencia, concessis morbo inducis, gravius portendit malum, & urgentioris symptomatis induit rationem; huic nisi tempestivè occurratur, de ægri salute & vita erit conelamarum: Hinc, quoniam distant Curio, Tempora præsentia & fegnes medicos & lenta remedia non expetunt, mitigativa & anodyna præ omnibus, seposita etiam paulisper ordinaria methode medendi, exhibenda erunt. Ubi varii varia jactant: Ego in Theriaca cœlesti nuper à prælaudato Dn. von Dohren Castellis præparata acquiesco, utpote quæ hætenus omnium satisfecit expectationi. Siquidem hanc in se efficacem reperit Venerandus Senex, Vir longo rerum Medicarum ulu, & innumerorum casuum tam in Apollinis quam Martis castris varietate, Experientissimus, Dominus Doctor Angelocrator, Archiater & Consiliarius Hassiacus gravissimus. Hanc in serenissimi nostri Principis, Domini nostri Clementissimi periculoso intestinorum morbo, referente Domino Præsidente,

felicissimo cum successu sæpius exhibuit Nobilissimus & Experientissimus Dominus Doctor Holstein, Archiater Hassiacus & rerum chymicarum expertissimus. Quibus facile calculum adder Celeberrimus Castellanorum Practicus & Physicus ordinarius Dominus Doctor Röler, Archiater iidem Clarissimus, qui innumeris casibus Theriaca cœlestis encomia confirmare poterit. Inter anodyna referimus etiam aquam theriacalem, quæ vel per se vel cum aliis mixta exhiberi debet. Nec sequens pulvis, ad imitationem pulveris à Celeberrimo Domino Doctore Etmüllero, confirmata eruditio- nis Medico & Professore Lipsiensi publico, in infantum torminibus commendati imitationem præparatus, erit inefficax

℞. Ocul. Cancr. ℥ss.
 C. C. f. Δ. ppti ℥j.
 Corall. rubr. præp. ℥ss.
 Myrrh. rub. pr. vj.
 Theriac. cœl. gr. iv.
 Sal. vol. oleos. Sylv. gutt. vj. M. f. pulvis.

Quibus volupe est statim ad opium confugere, & aliorum monita alto despiciere supercilio, illi tam facile famæ suæ incurrere nexos, quam facile agrotum ad plures abire jubebunt. De cuius abusu lege utilissimam Domini Præsidis de opiatis disputationem, in qua tantum abest, ut opiata reprehendat, ut potius recordiam in præparando, & plusquam barbaram nonnullorum in propinando audaciam, Censoria castiget & perstringat gravitate.

hh 3

THES.

THES. XX.

Interim cordialia & confortantia quae frequenter exhibenda erunt. v. g. Aqua Anamomi hordeata: perlarum officinis usitata: Nucis Moschat: è Typhis Cervorum, è toto citri, florum arantiarum, cordialis frigida & calida, Danica rubrica, Zedoaria anisata. Spiritus confortativus per se vel cardamomifatus, salis armoniaci anisatus, succinatus coralliatu, corticibus aurantium imprægnatus. Julepus gemmatus, confectio alkermes, de Hiacintho. Syrupus liberantis, è toto Citto, rubi idæi, cariophyllorum. Pulvis Diachermes, cordialis pretiosus, Pannonicus ruber &c. quæ à prudentiori Medico in formulas facile redigi queunt.

THES. XXI.

Extra paroxysmum, jubente sic indicatione præservatoria, causa morbifica tollenda, sive illa in liquore nerveo sive arterioso hæreat, & purgantibus, vomitoriis, venæsectione, expugnanda. Post aperta chalybeata aliaque æstum succorum temperantia & alterantia in usum vocanda, qualia sunt etiam omnia testacea humorumque acrimoniam imbibentia ex ebore corall. oc. S. Matre perlar. C.C. &c. Primas tamen sibi hic vendicant acidulæ, quæ refrigerando, præcipitando & evacuando prolunt. Nec non serum lactis tamarindinata, vel succis anti-

scorbuticis imprægnatum. Accurata victus ratio, servanda, fugiendo cibos flatulentos, crudos, viscidos, fumosos, sale muriatico conditos, aut fumo induratos. Potus nocet gelidus, præsertim si glacie aut nive sit in frigidatus, cerevisia recens, crassa, turbida, non bene cocta & defæcata. Vina sulphurata, Francica, acida, Alsatica nonnulla, & Austriaca nonnulla calci affinia, & aliqua ex Necceranis, quæ non minus male in vulgari rythmo audiunt:

Franken-Wein
Krancker Wein/
Neccar-Wein
Schlechter Wein
Rhein-Wein
Sein Wein.

Econtra laudantur cibi boni succi & eupepti, aromaticis, salvia, roremarino, thymo, croco, modicè conditis vel etiam hepaticis, spinachia, asparago, endivia, acetosa, cichoreo, capparibus aliisque alterati. Commendatur cerevisia clara, tenuis & diueticæ. Vinum Rhenanum, Mosellanum, è mitioribus: Necceranium, Helveticum rubrum, & quod caput fere est, Hirschstadiense & Michelbacense, Moguntinæ ditionis prope Aschaffenburgum, quæ arcanum quoddam contra Colicam, podagram & calculum possident. Tantum!

Deo soli laus & gloria in perpeuum.

DISPUTATIO XXV.

De

HYDROPE, Von der Wassersucht.

RESPONDENTE

MARTINO JOHANNE HÆSBÆRT. Clivi-Clivenfi.

THES. I.

QUod Germanis die Wassersucht / Latinis κατ' ἰσχῆρ Hydrops à Græcorum ὕδρω aqua & ἄψ oculus live vultus; vel etiam Ascites, quia abdomen instar ἀσῆς utris turget, dicitur. Verum cum hæc valde trita sint, insuper etiam grammaticæ denominatio plane nihil ad Medicam Hydropis facit cognitionem, nolo in re inutili & Medico cordato indigna tempus terere, sed describam medicè hunc affectum, quod sit:

THES. II.

Tumor abdominis & plerumq; etiam pedum, à lymphæ in abdomine restagnante ortus.

THES. III.

NOtari autem velim, dari in corpore humano peculiaria quædam vasa ex pellucida ac tenuissima pellicula constantia, valvulis suis donata, & peculiarem liquorem lymphæ dictum à circumferentia & omnibus partibus totius corporis ad comunem sanguinis fontem (cor) deferentia. Vasa hæc cum omnibus in partibus succum nutritivum à nutritione residuum, ut paulo post dicetur, suscipere debeant, innumerabilia sunt, nec certo determinari possunt, quoniam eo ipso quo liquor quem continent vel exhalat vel effunditur penitus disparent, & ob suam tenuitatem & pelluciditatem à subjectis vasibus &

membris discerni nequeunt, ut loquitur *Celeberrimus Practicus & Anatomicus DIEMEBROCK in C.H. Anat. p.m. 98.*

THES. IV.

CUM n. singulis pulsibus eò ipsò quò arteriæ intumescunt per poros tunnicarum quædam sanguinis particule & ad nutritionem aptæ in tubulos partium egrediantur, neq; tamen omnes nutritioni uno momento impendi possint, quod reliquum est torrentis instar tubulos trahit & à phasis Lymphaticis susceptum tandem diversis ostiis in sanguinis oceanum, cum paulò ante chylo & sanguinè fuerit mixtum, denuò effunditur. Ex quibus evidentissimè patet, lympham constare ex succo nutritio & spiritibus animalibus, qui delassati quasi & in rorem mutati idem iter cum succo nutritio emetiuntur, & in corde cum vivacioribus sanguinis corpusculis resecti iterum juxta motus leges cerebro advehuntur: neque enim possibile est propter obstantes valvulas, quas in vasis lymphaticis è Neotericis elegantissimè demonstravit FRID. RUYSCH, *celeb. Haga-Comitis Anatomicus*, ut alium lymphæ motum in statu naturali œconomix animalis admittere possimus. Quæ latius tum in collegio publico tum in privato ad Praxin TILMÆI à GULDENKLEE deduxit semper mihi Parentis instar colendus *Dn. Doh.*

Doct. WALDSCHMIED, Hospes & Spatio Anatomicorum oculos effugerint, hactenus Præceptor meus fidelissimus. T. VII. THES. VII.

THES. V.

NEverò nomen lymphæ Tibi imponat, advertendum est, liquorem hunc propriè lympham dici & quam maxime differre à nonnullis aliis succis fermentativis, qui ope glandularum conglomeratarum in corpore humano elaborantur, nec nisi impropriè nomine lymphæ venire debent. Sic primum illud vitale menstruum saliva in glandulis salivalibus, Famosum illud ventriculi fermentum Microcosmi *Alcahest* & *Archeus* in papillis miliaribus ventriculi, succus verò Pancreaticus à *Clarissimo* SYLVIO novis donatus elogiis in pancreate generatur, de quibus plura huc non spectantia apud *Celeberrimum* BARTOLINUM videri possunt.

THES. VI.

Progreditor his prælibatis ad causam proximam, quam lympham extravasatam vel restagnantem esse contendo. Peccat enim lymphæ quatenus sit valde aeris, vel quatenus viscida & glutinosa redditur. Utroque modo facile tenellula vasa lymphatica dilacerare potest, ut quâ datâ porta in cavitatem abdominis exstillet, vel in musculos ejus effundatur: vide *Thes. 8.* Si enim viscidior reddatur, in motu suo perquam facile impeditur, & à tergo insequentem obicem ponit, hinc aucta vasa ultra Sphæram suam extendi ne scia, confringit, & extravasatur. Acrior verò reddita rodendo continuum solvendo fores sibi vi quasi aperit, claustra sua perumpit, & abdomen intumescere facit ejusmodi vasorum dilacerationem facile fieri posse patet ex *Thes. 9.* cum vasa illa adeò exilia sint, ut tot annorum

THES. VII.

NEquè nescius sum *Cl. SYLVIIUM* de vasis lacteis statnere, quod ego vasis lymphaticis tribuo; Nihilominus facile amborum sententias conciliari posse persuasum habeo. Siquidem non eo inficiâs, chylum causam lociam quandoque existere & in abdominis cavitatem una cum lymphæ, si non semper, saltem sæpius, colligi. A solo tamen chylo effuso in cavitatem abdominis Hydropem semper fieri meritò dubito, cum nec ipse *Cl. SYLVIIUS* hoc adeò acriter defendisse videatur, nec Humor distensionis abdominis causa in cavitatem ejus semper reperitur, sed in Tubulis musculorum, quandoque etiâ innumeris in vesiculis teste experientia colligatur. Vide *Thes. 8.* Fieri equidem potest, ut chylus viscidior restagnans in vasis lacteis mesenterii lymphæ obicem ponat, quo minus alacriter iter suum emetiri possit, quæ impedita qua data porta eructatur. Quod si ob vasorum lymphaticorum distensionem vel etiam lymphæ alio fluentis defectum vasa lactea comprimantur, vel chylus in crassetur, pigrius incedendo fatiscit & ad plenitudinem collectus molestæ sarcinæ instar in abdominis cavitatem ejicitur, lympham ibidem jam dudum existentem non parùm augens.

THES. VIII.

Colligitur itaque lymphæ frequentissime in abdominis cavitatem, eamque penitus occupat. Nonnunquâ in omento, peritoneo, Mesenterio vel etiam tunicam Hepatis inter & parenchyma reperitur & quasi propriis in vesiculis reservatur: quarum aliquas ovi columbini, alias etiâ ovi gallinæ, alias multo minoris magnitudinis in suspensi furis cava Hepatis parte, demon-

demonstravit *Guilhelmus Stratenus*. Cal-
culum suum addit *Cl. Diembrock*, in-
quiens: Ruptis hisce vasis (lymphaticis)
interdum etiam contingit lymphaticum
liquorem non effundi in abdominis ca-
vitate, sed inter vicinas membranas ef-
fluere, atque tunc inde vesiculae produ-
cuntur hydatides appellatae, quibus Hepar
interdum intus, sed frequentius foris non
nunquam etiam mesenterium aliaque in
abdomine partes scaterere deprehendun-
duntur. Quandoque tamen Historiis me-
dicis id confirmantibus in musculorum
abdominis spatia effunditur, eosque ita
distendit, ut abdomen ingentem in Tu-
morem excrescat, quae Hydropis species,
utur cognitu sit difficilior, curatu tamen
facilior & minori cum periculo conjun-
cta videtur. Talem Hydropis sedem, *Hip-
pocratem* observasse ex textu videtur elici
posse, dum poros carniū & Musculorum
Spatia in sanis sanguine & spiritu repleri, in
aegris sero & flatu statuit. Vidit Hydropē
Musculorū Abdominis in celebri quon-
dam Academiae hujus Theologo, multa-
que notatu dignissima de eo retulit Vir
Experientissimus *D. D. Majus*, Professor
Medicinae celeberrimus & Praeceptor
meus aetate devenerandus. Plerumque au-
tem fluctuat lymphā in cavitate intra ab-
domen, cum enim plura vasa lymphati-
ca ex Hepate prodeant, & per mesen-
terium ramificentur, inque commune
chylī receptaculum vel etiam ductum
Thoracicum quotidie lympham depo-
nant, non mirum est, si vasa haec innum-
mera sauciata lympham adeo largitet in
abdominis cavitate effundant.

THES. IX.

IN causarum remotarum ordine stant
omnia illa quae lympham in crassare vel

acriorem reddere possunt, praecipuis ac-
culamus sex res non naturales & praeter-
naturales. Aer si non solus saltem cum aliis
concurrentibus causis lympham coagu-
lat vel etiam acriorem reddit, quatenus
vel frigiditate sua tubulorum infert ob-
structionem, vel calidior partes tenuio-
res dissipando crassiores magis magisque
inviscat. Sequuntur cibi crudiores visci-
diores, qui coctionem primam turbant-
es, post ubi vis nocere solent. Prae omni-
bus male audit potus copiosior calidior
vel etiam frigidior: Spiritus ardentēs &
praesertim spiritus vini, si liberalius &
frequentius sumantur plerumque Hydro-
pem accelerant, rationem dat *Deckerus*
in notis ad *Barbette*, neque insolens est, vi-
sceribus aestuantibus si copiosius frigidus
potus ingurgitetur, Hydropem superven-
ire, quod messoribus aliquando accide-
re solet, de quo *Carolus Piso* & *Senner-
tus*. Cum enim tunc pori valde sint di-
latati & transpiratio succorum aestuan-
tium ex improvise denegetur sanguini,
facile fieri potest, ut & chylus & lymphā
in mesenterio subito restagnent, & a-
criores facti avolantibus particulis acres
temperantibus exitum vi quasi parent in
abdominis cavitate. Faciunt huc motus
violenti, percussiones ventris, casus ab
alto, a quibus causis facile rumpi possunt
vasa lymphatica, vel lymphā in motu
praepediri. Dissecimus, inquit *Dn. Is-
brandus de Diembrock*, in sua Anatome
p. m. III. in nostro Nosocomio juven-
culam 24. annorum, quae per sexdecim
annos ascide detenta, indeque tandem
mortua fuerat, in qua nullius visceris
manifestam laesionem invenire potui-
mus: Sola aliqua vesicula lymphatica
disrupta, mali diuturni causa fuisse vi-
deba-

debat. Crudeliter enim à parentibus in pueritia fuerat tractata, & ictibus pedum manuumque sapissimè excepta à quibus procul dubio aliqua vasa lymphatica dudum disrupta fuerant. Sanguinis per menses & hæmorrhoides purgationes si supprimentur, plerumque accersunt Hydropem, cum serum ferè ubique coarvetur & ad plenitudinem collectum vasa lymphatica dilaceret: sin verò in excessu peccetur & sanguis nimium evacuetur, brevi quoque temporis spatio subsequi solet Hydrops, propter exhaustas partes fermentativas & spirituum inopiam, hinc humores vel plane subsistunt, vel tardius saltem moventur, & spatii angusti pertasi tandem mole sua exigua vascula perumpunt. Alii graviores morbi prægressi sæpius etiam à tergo sequentem inducunt Hydropem, ut Asthma, Febris quartana, Febres ardentes, quo Renum imbecillitas, eorumdemque fermenti urinosis defectus vel corruptio referri quoque debent; non quasi cum *Helmontio* velim solis in renibus Hydropis querere causam, hoc enim & rationi & experientie repugnat, sed ut notetur, posse lympham ob renum vitium in toto corporis habitu ita quoque corrumpi, ut etiam hac ex causa nonnunquam calculosi & arthritici fiant Hydropici.

THES. X.

Patet hinc quàm frigidè à *Galenicis* frigida Hepatis intemperies accusetur, cum talis nunquam dari possit. Et si hæc esset in causa, juvarent in curatione calida, sed tantum abest ut illa profint, ut potius valde noceant. Dens

quantum velint calida, dicit *Doctissimus Hoffmannus in Methodo sua medendi pag. m. 540.* nihil sanè efficient, præter quod sitim augeant, vites frangant, & morbo alimentum præbeant. Eadem facilitate reliqui quoque errores excutuntur, quos apud *Cl. Sennertum & Riverium* videre licet, quasi Hepar cibos crudiores non attrahendo, vel lien eos non digerendo Hydropis existerent causa, eum omnia falsa nitantur Hypothesi & effectus cum suis causis confundantur. In hoc sane negotio multum præstitit cordatus *Sylvius*, ostendens, viscera in plurimis Hydropicis absque ulla reperiiri labere, quod *Theo. 9. Diembrok* confirmat. Et si fortè putredinis aut corruptionis appareat vestigium, non pro causa, sed pro effectu lymphæ acrioris, cui viscera tamdiu innatant, id habendum esse censeo. Neque Deo sit laus, hoc seculo amplius anxii sumus de viis, per quas serum ex Hepate salva manente substantia in abdominis cavitate effundatur, de quo alias valde sollicitus est *Cl. Riverius*, cum vasa ante descripta nobis legitimam Hydropis sedem & causam digito quasi indigent, utiple *Diembroskii*, alias novitati non adeo favens, loco antea allegato fateri cogatur, quod vascula hæc vel erosa vel compressa & angustata, ut lymphaticum liquorem solito modo non deferant & exonerent, Hydropem inducere soleant.

THES. XI.

Devenio nunc ad signa. Diagnostis quod attinet, in principio hic morbus non semper adeo facile cognosci-

tur, quoniam graviditas, pinguedo, flatus & alia Medicum nonnunquam reddunt dubium. Solent tamen instantem Hydropem indicare signa Diagnostica à respirazione & pedum tumore desumpta, si enim hæc mala diutius aliquem affligant, plerumque solet subsequi Hydrops. Uxor Pharmacopœi Hanoviensis valde obesa & plethorico corporis habitu prædita plures per menses à laxissimo etiam motu respirandi sentiebat difficultatem, tandem acutissimo hypochondrii dextri dolore corripiebatur citra febrem tamen & tussim, urina erat lixiviosa cum copiosissimo tartaro, parietes matulæ obducente. Res in principio videbatur posita in angusto, Hepatis dolorem, flatibus forte malum augmentibus, ipse locus affectus indicabat: Verùm si hoc, quare nulla inflammatio, febris, & alia brevi sequebantur? Ne tamen quid intermitteretur, quod saluti conferre potuisset, secta fuit vena, potione mannata corpus expurgabatur, exhibebantur carminativa, aperitiva, & pro more Hepatica, nec externè Maritus sumptibus pepercit, omnes evolvens pyxides, ut miseræ succurreret conjugii: verùm incassum! dolor enim quamvis parum remitteret, tamen nunquam penitus cessavit. Prædixit statim Hydropem æstans Medicus, & dolorem ex continui solutione à lymphâ acriori vasa lymphatica propè Hepar dilacerante oriri Marito explicavit, nec fessellit cum augurium, elapsis enim aliquot diebus urinae quantitas consueta imminuebatur, tandem intumescere abdomen & Hydropeis satellites magis magisque prodibant, quibus omnibus elapsis quatuor mensibus finem fecit mors, quicquid

etiam Collegium Medicum ibidem in contrarium moliretur. Ut meritò continui Hypochondriorum dolores periculi quid alant, neque locum habere possint querelæ usitatissimæ: *Der Milch sticht mich; Die Leber thut wehe.* Sicuti etiam ipsi Medici cum vulgo interdum loquuntur: quia insons est & Hepar, & lien, doloris autem vera causa potius in Peritonæo vicinisque vasis lymphaticis quaerenda. In Hydrope confirmato tanto artificio opus non est, ut malum cognoscatur, tunc enim præter abdomen pedes tumunt, plus tamen interdiu quàm noctu, hinc horis matutinis cessasse videtur tumor, brevi redicurus. Accedit Tussis, Sitis urget, Appetitus prosternitur, Labia livescunt. Facies & superior corporis pars matrescit: Tempora collabuntur, Urina ut ut pauca tamen valde saturata est rubro colore. Respirandi difficultas de die in diem augetur, ut tandem vix in sedili respirare possint. Cum verò ex horum Phænomenon explicatione affectus noster magnam scerneretur lucem, operæ pretium est, ut eorum veras & genuinas causas brevibus in scenam introducām.

THES. XII.

Sanguis chylo quotidie restaurandus & lymphâ diluendus et rescindendus, si suo pabulo defraudetur, quod equidem fit ob contumaces vasorum lymphaticorum & lacteorum in mesenterio vel aliis etiam in partibus obstructionem, in mixtione sua magis magisque læditur, hoc est, intertempus viscida sanguinis augetur, ut tantam spirituum animalium copiam in cerebro suppeditare nequeat, quantam humorum circulantium in circulum motus

exigere videtur, præsertim in partibus longè diffitis, quandoquidem in itinere maximam partem pauci illi spiritus avolant, hinc est, quòd pedestumeant interdum, quia succus nutriticus per vasa lymphatica perpendiculariter contra gravidorum naturam ascendens majori impulsu opus habet, quàm cum descenderet, adeoque novum vigorem à spiritibus animalibus accipere deberet, qui cum pauci sint, munere suo fungi nesciunt, unde humores restagnant, & calor valdè imminuitur, donec motus eorum à calore straguli adjuvetur, tunc enim acacrius moventur viaq; magis expedita iterum circulantur, ut manè omnis ferè videatur disparuisse Tumor.

THES. XIII.

ET cum in abdomine à lymphæ jam occupato d'aphragina liberè moveri nequeat & ab aquarum mole prematur, respiratio erit valdè laboriosa, ut Hydro-pici non nisi erecto corpore respirare, nec citra anxietatem & suffocationis metum supini jacere possint.

THES. XIV.

Interim appetitus languet. Quemadmodum enim abdomen in parte concava ita obstruitur à lymphæ ibidem restagnante, ut ferè omnis denegetur transpiratio, sic ipsa quoque viscera in eo recondita & inter hæc ventriculus lentore foris obducuntur, ut calor partium subjacentium ex una in aliã migrare nequeat, cum autem coctionem juvare debeat Hepatis & vicinarum partium calor sive corpuscula ex illis quotidie avolantia, & per poros ventriculi foris intus spectantes ingredientia, necesse est, ut his exclusis coctio depravetur, fermentum enervetur & appetitus prosternatur.

THES. XV.

Porrò Tussis adest, quæ nunc sicca est, nunc humida: partes enim lixiviosæ & acres organa respirationis titillantes & pungentes tussim siccam inducunt, quod si aquosi humoris portio transfudet in pulmones vel ipsis in pulmonibus pituita colligatur, Tussis erit humida.

THES. XVI.

Abiisdem salibus lixivialibus insatiabile fovetur bibendi desiderium, quo enim plus bibuntur, plus sitiuntur, quæ, quia ob defectum lymphæ in faucibus saliva illa dilui nesciunt, hinc fibræ non sine molestia continuò vellicatæ similem motum non minus molestum quam insuetum glandulæ pineali, cui Mens arctius juncta est, imprimunt, ut Mens ferè semper de Siti fallenda cogitet.

THES. XVII.

ET cum Hydro-pici sæpius alvi tarditate laborent, sciendum est, quod in statu naturali plurimum feri ex glandulis miliaribus intestinorum (vel per poros foris intus spectantes ex abdominis cavitate) vel etiam ex arteriarum Meseraicarum extremitatibus in ipsa transfudet intestina, & lubricitando alvum reddat fluidiorem. Verùm cum serum nunc alio divertatur, pori etiam sint obstructi, & per chyli celeri pede transeat & in abdomen effundatur, alvus redditur siccior. Quo facit quod Bilis crassior & iners reddita munere suo non fungatur, vel ob compressum ductum choledochum ad ipsa intestina pervenire nequeat.

THES. XVIII.

Urina nunc crassa est nunc tenuis, semper tamen pauca & ut plurimum valde tincta. Si enim in crebrioribus illis cit-

lis circulationibus paucum illud, quod sanguini adhuc inest, serum salia lixivialia & Alcalica liberalius suscipiat & avidius imbibat, urina valde tingitur, quod in lixivii præparatione norunt mulierculæ. Et à salium copia penetrantissima graveolentia in Hydropicorum urinis sæpius observatur, ut tali urinoso odore totum contaminetur muscum. Deinde si salia illa è sinu sanguinis non præcipitentur in renibus vel alio deferantur, urina erit tenuis, semper tamen pauca, quia urinae materia in cavitationem abdominis largissimè effunditur.

THES. XIX.

Quod si humores circulantes reddantur acres, non tam nutriunt, quam corrodunt fibras carnosas, hinc est, quod partes superiores extenuentur, & cadaverosam induant faciè, musculi subsident, collabuntur tempora, & restagnantibus in labiorum tabulis partibus sanguinis eruori magis similes quam sanguini, labia livescunt, nonnunquam plinè nigrescunt. Verbo, caro vix ossibus hæret, & ubique mors sua pandit insignia.

THES. XX.

Quandoquidem autem Hydrops in muliebri sexu graviditatem nonnunquam menitur, distinctiva tradam signa, quibus ab hac discerni possit. Observabis autem (1) abdominis tumorem, qui in Hydrope æqualis magis est, quam in gravidis, in quibus acuminatus est & ad præcordia sursum tendit. (2) symptomata, hæc enim si elapso uno vel altero mense remittant, impagnationem concludere fas est, quia Hydrops quò ulterius progreditur, eò majores procreat molestias. (3) Mammæ, quæ in Hydrope extenuan-

tur & flaccescunt, in gravidis intumescunt. (4) faciei colorem & oculorum splendorem. Color Hydropicorum morbosus nonnunquam cadaverosus est, oculi verò tenebricosi & lividi, dum è contra factum gestantes vividam præferunt faciem, & oculi splendorem & lumen spargunt. (5) Hydropici inter vertendum fluctuationem percipiunt: & denique (6) si eis eos plus vexat quam gravidas, non jam de Urina aliisque dicam signis, quæ apud *Cl. Riverium cap. de Vteri Hydrope* colligi possunt.

THES. XXI.

Missis his ad prognosin me accingo. Patet autem ex antedictis quàm magnus morbus sit Hydrops, ut eum curatu difficillimum & ut plurimum præsertim inveteratum in curabilem esse merito statuamus. Longo quidem affligit tempore, sed certâ perniciè tarditatem compensat, eundo crescit, & crescendo fit deterior: Quod si tamen labia appareant vivacia, respiratio non sit admodum difficilis, urina largiter adhuc fluat, ortusque fuerit à potu copiosiori, assatim æstuante sanguine totoque corpore fervente sumto fractus tum ægotantis tum medici animus spe salutis erigi debet; sin verò febrî ardenti superveniat, juxta *Hippocratem* lethalis erit, & post quartanam malè curatam, item si contumaces sequantur mensium obstructions, maximè periculosus & perquamque ægro funestus quoque censetur. Tandem à quacunque fiat causa, nisi ægotantes fuerint *επιπλαστικοί* in curatione laterem lavabis & vanam ludes operam. Pròdromi instantis mortis sunt fluxus alvi colliquativus, Halitus cada-

cadaverofus, Tuffis valde vehemens, in somno aquarum maximo cum murmure ad præcordia ascensus, & maculæ lividæ in pedibus erumpentes, quas brevi insequitur gangræna. Autoritate stare si velis, reperies plures apud *Hippocratem* prædictiones, quas in ordinem rededit *Cl. Riverius in sua praxi pag. m. 392.* quem consule. Notatu dignissimum, quod Hydrofici plerumque circa novilunium pejus se habeant, eoque tempore moriantur, teste *Rosincio* aliisque, fortè propter aliam materiam subtilem tunc in hæc inferiora sparsam.

THES. XXII.

In curatione ante omnia certa medendi methodus firmo stet talo. Puto autem tutissimè tres posse poni indicationes, quibus scopis obtentis omnis videtur superata difficultas. Nempe (1.) ut Lympha crassa incidatur, attenuetur, ejusque acrimonia quantum fieri potest mitigetur, quæ apperientibus & præparantibus vulgò dictis perfici possunt. (2.) præparata convenienter per vias eliminetur, & tandem (3.) viscerum fermenta corroborentur, & totius sanguinis crasis restituantur.

THES. XXIII.

Desumuntur remedia indicationibus his satis facientia è triplici fonte, Chirurgico, Pharmaceutico & Diætetico; de singulis ordine. Venæsectio quamvis generosum aliàs audiat remedium, hoc tamen in affectu plus damni inferre solet, quam commodi, nisi quod fortè præservationis gratia in mensium vel Hæmor-

rroidum suppressione eam commendare possem. Aliàs consentientibus omnibus practicis repetitis intempestivè V. S. malum hoc plerumque acceleratur. Scarificationem quod attinet, eam pari puto cum Venæ sectione ambulare passu, nihil enim vel parum proderit, hac tamen gaudens immunitate, quod in principio hujus morbi curius administrari possit. Factum est, fateor, quod magna feri copia per exigua scarificatione in pedibus inflata vulnera, fuerit evacuata, verum enim verò novi etiam contraria exempla, in quibus instituta scarificatio non tantum expectationi non satisfecit, sed ipsa vulnera brevi post Gangræna correpta fida instantis mortis fuere prænuncia. *Hydropicus molestum* quendam in curibus sentiebat pruritus, sauciata unguibus cutis lympham valde acrem reddebat, medicus in consilium vocatus naturæ nutum & motum sequendum ratus, cucurbitulas cum scarificatione apponere jubet, eventu ad eò felici, ut integra hebdomadâ factum hæc per vulnuscule maximam partem fuerit evacuatum, respiratio etiam fiebat liberior & abdomen ferè penitus detumescerebat. Rediens aliquando Medicus circa vesperam audivit conqueri ægrotum de molestiâ quadam, quam ex lymphæ scaturigine, & quod continuò deplueret, totosque humectaret pedes, perciperet, nescio qua inconsiderantia turbatus, jubet noctu pedes fasciis arctissimè deligare, factum est, manè ablati fasciis, reliquus pedum tumor evanuerat, color in lividum circa vulnorum labia degeneraverat, venter subitò iterum intumuerat, respiratio fiebat vicissim laboriosa, eoque momento omnia

ita

ita in graveſcebant, ut patiens elapſis diebus æger diem ſuum obierit. Sic pluribus intentus etiam in Medicis non raro minor eſt ad ſingula ſenſus.

THES. XXIV.

E Fonte Pharmaceutico prodeunt præparantia, evacuantiæ & confortantiæ. Circa præparantium uſum obſervari veſtim, eorum vim & efficaciam in primis ſtatim infringi viis, niſi ita illæ diſponantur, ut integris penè virtutibus in maſſam ſanguineam diſſundi poſſint. Conducunt itaque lenitiva primasque vias eliminiantia, clyſteres lubricitantes & putrilaginam in inteſtiniſ deliteſcentem ſine magna turbatione eliminantes. Poſt præparantibus & aperiementibus diu inſiſtendum, ita tamen ut repetitis vicibus interponantur purgantia.

THES. XXV.

Omnibus palmam videntur reddere dubiam ea, quæ ex Oro et Sate parantur: verbi gratiâ ſpiritus *Tri ſaſſaſtra* tus, ſpir. *Oli* *ſe* *ſatus* *D. D. Haſſe, Archi* *atri Palatini & Profeſſoris in Academia* *Heidelbergeniſ quondam Celeberrimi.* *Ra* *ſis* cum vino Malvatico vel ſucco pomorum parata. Decoctum chalybeatum, Syrupus chalybeatus. Flores *Ois* *Xci* *chalybeati*, *Orus* *chalybeatus*. Sal *Tri* *Volatile*, quem tamen pauci volatiliſare ſciunt, & merito pro arcano habetur; Deſudat in hoc arcano rimando Inſignis *Caffellanorum Chymicus & Pharmaco* *pœus DN. IACOBUS von Doſſen* apud quem ſal illud videre mihi licuit. Similium medicamentorum ſatraginem reperies in diſpenſatoriis, præprimis in *Hode* *ga Medico*, & quibus ea quæ palato magis arident eligi poſſunt.

THES. XXVI.

His ut jam dictum aliquamdiu continuatis interponi poſſunt purgantia, ſemper à mitioribus & tutioribus incipiendo, neglectis fortioribus vi ſepticâ, ut loquitur *Celeberrimus Valliſſim*, præditis, præſtat enim paulatim & tuto cum *Tralliano* evacuare quam feſtinanter una cum ægro morbum tollere. Aſurgit hic enipyricorum turba, contrarium aſſerens, cum quandoque vehementiori aliquo cathartico plures aquarum libra fuerint eliminata, verum quo ſucceſſu? venter qui paulatim detumefcere viſus eſt, breviterum in tumorem multo maiorem excevit, omniaque ſymptomata apparuerunt pejora: unde eleganter de his *Temerariis* ſcribit *Triginta annorum Practicus TIMÆUS à Guldentlee*, quod ſol quandoque proſperos eorum ſucceſſus adſpiciat, adverſos autem terra tegat, & perpetuum injungat ſilentium. Salutare itaque exoſculamur *Excellentiſſimi Senſerri* Conſilium, ſuadens ut aperiementibus potiùs, vitatis vehementioribus purgantibus, utamur quibus plus effici poſſit. Aſtipulatur ipſa ratio, quia vehementius commoti humores citius per dilacerata vaſa lymphatica effunduntur, moleſque aquarum augebunt, quàm ut per alvum eliminentur. Neque hæc ita intelligi debent, quaſi omnem catharticonum uſum tollere velim, ſiquidem ſi obſervere medicus ægrum bene ferre purgantia, talia etiam excerni, qualia excerni debebant, ventrem detumefcere, nec ſitum augevi, utique purgantibus diutius in hærendum, unumque vel alterum granum ſtimuli loco de fortioribus viis addendum eſſe cenſeo. Sin vero, quod religioſè obſervan-

servandum, videat, quod expectationi non satis faciant, maturè ab iis abstinendum est, ne morbum purgantibus reddat deteriorē, imò planè incurabilem, ut vel inde prognosin hauriat sæpius laudatus *VVilifius*. Si quando, dicit, à cathartico exhibitò aquæ copiosè cum *evpogiz* per sedem vacuantur, indeque abdominis intumescētia quidpiam minuitur, de curatione non desperandum erit, si verò purgantia parum aut nihil feri vel lymphæ educant, indeque ob fibras nervas irritatas, inque extensiones, sive inflationes viscerum & membranarum (uti crebro assolet) adactus venter plus intumescet & velut lymphaticus evadet, morbi eventum non nisi funestum expectare licebit. Et paulò post expressè dicit, non succedere purgantia, si quando lymphæ intra abdominis cavitatē fluctuet, & si fortiora sint, malum potius exasperari & augeri. Neque dissentit *Riverius* aliàs in præscribendis Catharticis valdè liberalis & audax. Verba ejus ita se habent, in omni purgantium administratione observandum est, purgantia saltem validiora non esse frequentius usurpanda, quia corpus debilitant, ut postea major aquarum proventus sequatur. Ideo roborantia & aperientia frequentius quam purgantia erunt præscribenda. Sunt autem purgantia usitatiora & Hydragoga celebriora, fol. senæ, Jalappa, Rhabarbarum, Mechoacantha, lüca. Ireos nostr. Gum. Gutta. Extract. Esulæ, quod in frequentissimo fuit usu D.D. Michaeli, Ragum, gutta *VVilifii* Ra Esulæ ejusdem: Pilulæ Hydragogæ Bontii apud Schroderum descriptæ. Pillulæ lunares Illustris Boyle, quas in philosophia

experimentalitradit. Elect. Hydragogum Sylvii pro Nolocomio, *VVilifii* ex resina Jalapæ & extract. Esulæ, de Spina Cervina Zwölfferi, ex quibusvariarum formulæ concinnari possunt, pulveres, Tincturæ, potiones, pilulæ, decoctavarua, vina medicata aliaque, quod arbitrio & prudentiæ Medici relinquatur. Quandoque purgantia miscentur præparantibus & aperientibus, ut unâ fidelitâ duo dealbentur parietes. Hinc tot Syrupi Magistrales, tot clareta, decocta & alia apud Practicos superbiunt. Nova *Domino VValdschmidio* magni cujusdam Theologi conjugii, Hydrope Scorbutico plures per annos graviter afflictæ, vinum Medicatum admirando cum successu fuisse præscriptum, cujus descriptionem apponere nunc brevitati studens superledeo.

THES. XXVII.

Qui hoc in affectu Emetica exhibent, videntur contra omnem agere rationem ipsique naturæ vim inferre, nunquam per hanc viam serum evacuanti. Admirationem profectò meretur, quod fortiora etiam purgantia rarissimè vomitum excitare soleant, sed ut plurimum per secessum aquas Hydropicorum educant. Ipse *Qrius* vitæ potentissimum aliàs Emeticum contrarium edit effectum annotante id *Celeberrimo Sennerto*. Causam quarunt aliqui in salibus lixivialibus vim emeticam præcipitantibus. Alii tonum ventriculi flaccidum irritationi spasmodicæ non auscultantem accusant. Cum autem nihil adeo purgantium efficaciam remoretur, quam acidum viscidum, hoc fortè obfidens lanuginem villosam ventriculi impedit, quò minus Tinctura Emerica sese insinuare possit.

THES.

THES. XXXVIII.

Priusquam deveniam ad alia notari adhuc debet, quod omnibus Hydrogogis Mercurius dulcis summo cum successu addatur, egregie enim inveteratas reserat obstructions, & lympham glutinosam attenuat, tubulosque profundiores felicissime deobstruit, ut in inveteratis & aliis curatu difficillimis capitis doloribus cum propter hanc vim aperitivam valde commendet felicissimus & Doctissimus *Dn. D. Etmüller, Practicus Lipsiensis famigeratissimus* in literis ad *Dn. Waldschmidium* nuperimè datis.

THES. XXIX.

Clysteres quoque huc referri debent, quia irritando fibras intestinales e-lutnant humores in glandulis residentes. Deinde poros intestinorum reddunt patulos, ut fluctuans in abdomine serum in ipsorum cavitatem penetrare possit, in hunc finem ex urina parantur, quia partes salinæ rigiditate sua obstacula facilius remonent, nec ad occursum aliorum corporum tam facile deflectuntur, insuper ob figuræ similitudinem tubulos & exiguos mæandros inoffenso pede perreptât. Scuens Enema non erit inefficax.

℞. Urinæ Hominis sani vinum bibentis ℥ij.

liquor. Diuret. ex nucleis ʒ ℥.

Tercbinth. S. A. solut. ʒiij.

Lap. Prunell. ʒij.

M℞. Enema.

Singulis vel alternis diebus adhibendum. Conveniunt etiam Clysteres Antimonialia, quorum descriptiones ex *Riverio* mutuari possunt.

THES. XXX.

Unica ferè reconvalescentiæ spes tandem in diureticorum legitima sita est usu, quapropter cum iudicio & non indifferenter erunt exhibenda, quamvis nemo fortè sit, qui non diureticum aliquod veram Hydropticorum antidotum jactet. Consistit autem vis diuretica vel in sale volatili vel in fixo, vel in aquositate salia diluente, vel in acido aliquo præcipitante. Compages sanguinis si nimis stricta est & ex urina rubicunda & pauca constet prædominium salium lixivialium in sanguine, juxta *C. Willisii* monitum abstinendum est à salibus fixis, lixivius & ipsis quoque Spiritibus acidis mineralibus, & illa potiùs exhibenda quæ sale volatili prædita sunt, ut succus plantaginis, chærefolii, Beccabungæ, Nasturtii Aquatici, Raphani, Lumbricor. terrestr. Quod si urina non sit adeò tincta & laxior sit sanguinis compages, sal stipitum fabarum, Genistæ, nec non lixivium è cineribus diureticis Mynsichti, vel eo modo parata, quem ex *Celeberrimo Hostio* tradit *Haserus in suo Hercule Medico*, apprime conveniunt. Præter hæc elegantes Tincturæ & aquæ ex Rob Sambuci, Juniperi, Ebuli, ex Sale Tartari, succini, è baccis Sambuci & ipsis cantharidibus parantur, plura videantur apud Practicos.

THES. XXXI.

Tandem de sudoriferis pauca dicenda restant, quæ ob Atrophiciæ metum suspecta sunt, ut vix tuto usurpari possint, tantum enim abest, ut serum evacuent, quin potiùs exagitando massam sanguineam calorem, & sitim augeant, corpusque magis extenuent; hinc Balnea

k k

cautè

cautè consulenda sunt, nam præter febricationem, Cephalalgiam, vertiginem, Spirituum deliquia aliaque cerebri & cordis mala symptomata ita sæpissimè excitata, etiam venter (*Verba sunt Cl. VVil-hisi:*) exinde plus intumescit. Balnei vaporosi usum à Pastore Chymico. Comittisse adhibitum malè cessisse novimus. Nihilominus certis positis conditionibus nonnunquam Thermae salutare esse queunt, hinc *Rolfincius* Thermas Carolinas commendat! his in locis celebres sunt Wisbadenses & Embdenses; modò viscera ita adhuc sint disposita, ut eorum usum ferre possint, sic Wisbadensibus Thermis curatus fuit desperatus Hydropticus omnium cum stupore & admiratione ab Experimentissimo & nunquam sine Honore præfatione Nominando *Dn. Dr. Geilhsio Archiatro Castellano aliorumque Imperii statuum Medico Gravissimo.*

THES. XXXII.

EAdem intentione Externa etiam præscribenda, ut nempe obstructions tubulorum referentur, pori aperiantur, & lymphæ glutinosa attenuetur: ubi caput inter alia extollunt spirituosæ, aqua Juniperi, vitæ vulgo dicta, & aliæ, vide *observ. Plateri:* Nec possum quin hic cataplasma commendem olim celebri Archiatro Regis Poloniæ *Cnoffelio* in usu, quod nuper è corpore Hydroptico ingentem aquarum copiam per vias urinarias eduxit. Ab aliis emplastrum Hydropticum Augustanorum, de minio, Diasponis aliaque commendari solent.

THES. XXXIII.

QUæri hic solet quid faciendum sit Medico, si vigilæ urgeant? *Firma*

stat sententia Medicorum saniorum. Narcotica cane pejus fugienda esse; hinc cave ne accidat Tibi, quod Medicò alias felicissimo Erfurti contigit, is enim Hydroptico unum vel alterum granum opii exhibuit, à quo æger in somnum incidens nunquam post evigilavit, neque ullâ arte excitari potuit, quod recenset *Dn. Doctor Mollenbras* in doctissimo suo de scorbuto libro. Felix quem faciunt aliena pericula cautum. Itaque ut huic nodo inveniamus cunæ, observare te velim, tali in difficultate Theriacam recentem, vel quæ erit instar omnium, Theriacam cœlestem, ante annum ab Honoratissimo meo affine *Domino von Dohrn* Castellis præparatam, tutò (loquente tot Felicissimorum Medicorum *Experientia*) dari posse. Et ipsa quidem Theriaca recens malè audit *Cl. Hoffmanno*, quam tamen exigua in doli urgente necessitate adhuc concedi posse persuasum habeo. Neque profectò metus ille vanus est, quem ab Opiatis Medici conceperunt, cum enim ex sanguine crasso & vappido pauci Spiritus animales in Hydrope generentur, facillè fieri potest, ut illi penitus ab Opiatis extinguantur & lethalis venter accersatur.

THES. XXXIV.

SEquitur nunc Diæta, quæ si in ullo Sali morbo in hoc certè accuratissimè servanda. Quò magis à potu abstinetur, eò meliùs interim, si potus non penitus denegari possit, condiendus erit Enulæ, Salvia, roremarino, absinthio agrimon. Cibi non sint viscidæ nec humidi, Panis semine anisi fecniculi vel carvi condiatur, carnes assatæ potius quàm elixæ affumantur: condimenti loco sint asparagus, sum-

summitates lupuli, Cochlearia, Nasturtium Hortense, Aquaticum, Sinapi, Genista, Cappares, pistacea, pineæ de quibus vide *Sennertum*.

THES. XXXV.

Verum enim verò, non est in Medico semper relevetur ut æger, & solent nonnunquam hic affectus radices adeo altas agere, ut merito opprobrium Medicorum audiat. Hinc urgente necessitate tale excogitavit remedium Humana curiositas, ut serum manu chirurgicâ per paracentesin ex abdomine educatur, remedium jam dudum veteribus notum, anceps tamen, ut loquitur *Nobilissimus Tulpius*, & periculi undiquaque plenum, rarè utile, & sæpius noxium. Operandi modus describitur à *Tulpio* pag. m. 345. ubi instrumenta etiam depinguntur. Tradit quoque modum secandi & locum cum instrumentis *Sculetus* in suo *Armamentario*. Verum eventus sæpius fuit funestus, quod foramen vix ita arctè muniti potuit, ut lymphæ non continuo penetraret, & æger unâ cum lymphæ animam efflaret. Quod si arctior compressio sit instituta, secuta est *Gangrena* in loco vulnerato, pari, si non majori, periculo conjuncta. His incommodis ut obviam iretur, *Jacobus Blockius* ex Italia novum attulit instrumentum cum modo secandi, quem accuratè describit *Barbette* in sua chyrurgia. Instituitur itaque Paracentesis vel in umbilico, si valde promineat & serum vix quasi exitum per hunc quærat, vel tribus transversis digitis infra umbilicam. Ubi observandum (1.) Eam maturè esse institu-

endam, priusquam viscera lymphæ innatantia putredinalem contraxerint characterem, alias evacuata lymphæ febris ardens supervenit, & vitæ filum abrumpit, ut videre est apud *Tulpiū* observ. 38. Et hoc fortè in causa est quod rarius expectationi chirurgicâ hæc operatio respondeat, solent enim ægotantes ad ultimum halitum usque hoc differre remedii genus, quod in principio morbi adhibendum esset. (2.) magna cum spe salutaris eventus institui, quando æger est *ευσπλαγχις*. hoc est si bene spiret, non febricitet, non tussiat, nulla scyrrhosa viscerum durities observetur. (3.) lympham saltem ad aliquot libras una vice depromendam esse. (4.) viribus, quantum possibile, eo tempore cardiacis medicamentis esse succurrendum. (5.) Interim vita ancipiti committitur alex, in quâ tam fortuitum est vincere quàm necesse perdere. Plura qui desiderat, autores citatos, è quibus etiam hæc quæ de immanissimò hoc effectu diximus, pro pagellarum angustia delibasse ingenue fateor, evolvat.

Quod potui, feci: Superis sint cætera cura.

DEUS omnipotens ægotantibus largiter assistat & Medicorum dirigat cogitationes, ut prædesse semper studeant, cui sit Laus & gloria in sempiternum, Amen.

DISPUTATIO XXVI.
DE
CALCULO RENUM;

RESPONDENTE

JOHANNE WERNERO GILLENIO,
Allendorphensi ad Salinas Hasso.

I.
UT cò feliciter me expediam in generationis calculi in renibus, & insequentium omnium *φαινομένων* explicatione, non abs re erit, pauca in antecessum, ex Anatomia deprompta, de renum admiranda structura & usu dicere. Neminem autem, quod credo, nisi anatomicae artis planè ignarum, fugit, duos esse Renes utrinque ad spinam dorsi sub hepate & liene, ita ut ultra ultimam costam vix pollicis latitudinem descendant, sitos, ubi lumborum musculis psoas dictis, eà in parte ubi nervus musculum intrat incumbunt, ventriculo autem & intestis pulvinaris instar succumbunt.

II.
DE Renum magnitudine superficie & figura, utpote quæ neque ad generationis calculi, neque symptomatum explicationem aliquid luminis afferre possunt, nihil hic dicam. Paucis vero connectionem cum aliis partibus delineabo, ut deinceps cò melius symptomata Nephriticis supervenientia explicari possint. Connectuntur autem Renes primariò

ope membranz externæ, quæ peritoneo originem debet, & primò quidem uterque lumbis & diaphragmati, dexter autem intestino cæco, & sinister lieni & colo, quod ultimum etiam in causa est, quare dolor Nephriticorum exacerbetur, si intestina flatibus sint distensa, quæ connexiones omnes probe notandæ sunt, ne curationem in partes illas quæ saltem per consensum afficiuntur, primario dirigamus.

III.

Preter membranam illam externam, cujus in thesi præcedenti facta fuit mentio, Renes aliam adhuc habent membranam ipsis propriam, subtilem valde & acuti sensus, quæ ipsorum substantiam (quam aliud fere nihil esse, quàm innumeras vasorum ramificationes & tubulorum membranaceorum congeries, quorum extremitatibus oppositæ sunt glandulæ minores seu acini cum Recentioribus statuo,) ne exorbitet & inordinatū situm & figuram acquirat, arcuè circumdat.

IV.

Dixi substantiam Renum aliud fere nihil esse, quàm innumeras vasorum rami-

ramificationes: Hoc autem dixisse non sufficiet, nisi simul indigiterim, quænam in specie sint ista vasa, quæ cum acinis appolitis totam renum substantiam componunt: Quatuor igitur vasorum genera ipsis adscribo, Nervos, arterias, vasa excretoria Renibus propria, & Venas, de quibus nunc ordine dicam.

V.

Nervos uterque Ren duos habet, unum à paris vagi ramo stomachico, qui per membranam propriam dispersus, hincque ad Ureteres porrectus, acutum valde sensum illis præbet: Alterum verò à nervo mesenterico, paris intercostalis ramo, qui ante ingressum Vasa emulgentia variè circumligans, per totam substantiam cum iis dispergitur, non obstante, quod autores dicant, paucos nervos substantiam Renum intrare, & hinc obtusum eorum sensum derivent, quem ego non tam ex defectu & paucitate nervorum, quam ex omnium ad sensum exquisitum requisitorum defectu, deducendum existimo.

VI.

Arteriam quilibet Renum unam habet à trunco Arteriæ aortæ descendentem, quæ simam partem accedens, in plures & semper minores ramos dividitur, donec tandem in innumera & infinita capillaria vascula desinat. Hæc copiosa, & longè majori sanguinis quantitate: quàm ad nutritionem requiritur, Renes perfundit, unde in iis, vel coctionem aliquam vel segregationem fieri, colligere licebit: Nullam autem in iis fieri posse coctionem, facillè cuilibet ad requisita ad coctionem quandam perficiendam necessaria attendenti, palam fiet. Conclu-

dendum igitur est separationem alicujus materiæ inibi fieri: Quæ autem materia illa sit & quomodo separatio illa fiat, paucis nunc, antequam ad duo reliqua vasorum genera progredior, explicabo.

VII.

Materia illa, quæ in Renibus à sanguine separatur, est humor aquosus & serosus, admixtis multis particulis salinis, & terrestribus, qui postmodum fermento Renum Stereoreo imbutus, & ad vesicam delatus, urinæ nomine venit. Hæc autem separatio humoris serosi à sanguine fit ope fermenti alicujus, glandulis sive acinis, quos extremitatibus vasorum antea appensos dixi, inhærentis per modum præcipitationis, qui familiaris valde est illis, qui Chimix operam dant. Totum tamen negotium non soli fermento acceptum ferendum, quin etiam multum contribuit horum acinorum ut & vasorum in eos hiantium configuratio.

VIII.

Præcipitatus itaque nunc humor serosus in acinis, de quibus in præcedentibus dictum, speciatim, per tubulos membranaceos, sive vascula renibus propria, tanquam tertium vasorum genus ad carunculas papillares defertur, ex quibus mox in pelvim destillans, ulterius per ureteres ad vesicam progreditur: Non autem concipiendum hic est, ac si per carunculas papillares diversum quid à vasis Renū excretoriis sive tubulis membranaceis intelligerem, sed differentia in hoc saltom consistit, quod vascula illa, quæ prius per substantiam erant dispersa, hæc magis sunt unita, ut sic caruncula hæ-

kk 3 nihil

nihil aliud sint quàm multorum demecolorum aggeries.

IX.

Sanguis per arterias advectus jam à Sredundante & superfluo suo sero liberatus, per quartum vasorum genus, venarum radices, quæ extra renes unicum truncum, venam emulgentem dictum, constituunt, venæ cavæ infunditur, ut hinc cum reliquo sanguine per circulationis leges fontem iterum accedat.

X.

Visis itaque nunc hisce, proximum erit, ut me ad calculi Renum examē accingam, & modum fiendi explicem, de quo variè inter Autores controvertitur: Alii enim per calorem, alii per frigus arduum hoc explicant negotium. Quidam arenosam renum constitutionem accusant: Alii à succo lapidescente lapidescentiam derivant. Alii aliter rem explicant: Sed quam longè hi omnes à veritate aberrant, & quàm parum explicant, jam non disquiram, paucis meam saltem sententiam in scenam introducturus.

XI.

URinam habere rationem causæ materialis, nullus dubito, quin omnes habeam consentientes, qui non gravantur, tam calculos quàm urinam igni subjicere, & ex eorum destillatione addiscere, quod idem oleum idemque sal volatile ex iis eliciatur, & præterea etiam simile caput mortuum relinquunt in fundo, ex quo omnia, quæ in calculo repetiuntur, urinæ materialiter inesse videmus. Destillatio sic instituta refutat eos, eorumque errorem detegit, qui arenulas & terreas sordes, cum cibo & potu assumptas, pro causâ materiali obtru-

dere conantur, dum sabulum à lapidibus molaribus pani communicatum accusant, cum tamen ex hoc sabulo sive arenulis hisce nihil unquam salis volatiliselici potuerit, etiam si totus lapis molaris destillationi subjiciatur, quod tamen tam copiosum calculo inesse, ut etiam tertiâ vel ad minimum quartam ejus partem constituat, mihi non semel apud Celebrissimum Dn. de Maets Professorem Leidensem videre contigit.

XII.

Quidnam autem illud sit, quod urinæ particulas, quas Calculi causas materiales diximus, in lapideam talem duritiem coagulet, majore difficultate conjunctum videtur. Siquidem, ut in thesi decima jam dictum, Autores in eo valdè dissentiunt. Acidum volatile non sine ratione accusat Ten Rhyne, cum enim videamus, quam facilè acida quævis, æteri corpori proportionato, tali nempe, quod reagendo acidorû spicula infringit, affusa, in coagulum abeant, & simul conferamus, quæ Autores Practici de Calculosis observant, quod sæpissimè acidum vitiosum in iis peccet, meritò nobis cum eo acida suspecta esse debent. Dn. Ehrenfried Hagendorn de Nephritico notat, quod ejus urina, excrementa alvina, saliva & anhelitus acidissimum spiraverint odorem. Vid. obl. 243. In an. 2. Ephemeridum Med. Physic. Germ. Huc etiam facit observatio Helmontii in tract. de Lithiasip. m. 676. ubi dicit: *Non raro namque observavi, calculosum aliquem, postea Ictero afflictum, à calculo immunem fuisse, quam diu Icterus imperaverat. Ex qua videmus, acidum ob sopitam ante bilem coagulationis causam fuisse, quod à præ-*

præ-

prædominante postea bile saturatum ul-
terioris coagulationis factum fuit inido-
neum. His adde, quod Nephritici ut pluri-
mum simul sint Hypochondriaci, in qui-
bus acidum manifestò peccare nemo du-
bitat; & similia qui probe perpenderit,
non immeritò acidum calculi & omnium
coagulationum Autorem dicit.

XIII.

QUOD autem non omnes, in quibus
acidum prædominatur, calculo la-
borent, indicat, præter acidum aliud quid
esse, quod concurrat ad generationem
Duelech. Accusamus autem hic fermentum
Renum Stercoreum, quod in præce-
dentibus serum à sanguine præcipitare
diximus, de cuius præsentia quemlibet
esse certum, cui vel semel inter ciband-
um renes gustare contigit, haud dubi-
bitò, siquidem tunc odor & sapor ranci-
dus & ingratus illud satis manifestant.
Fermentum hoc degenerans & putrescens
urinæ mixtionem turbat, ejusque partes
à se invicem separat, unde fit, ut partes
Urinæ volatiles ab acido, cum massa san-
guinea affluente, subigantur, & interce-
dentibus particulis terrestribus, quæ ob fi-
gurarum irregularitatem cum aliis facilitè
coherent, in verum Duelech conden-
sentur: Ut rectè Helmontius tract. de
Lithiasi pagina 681. dicat: *Ren putrescentis
fermento dicitur in fabricam Calculi pro-
nissior.*

XIV.

EXAMINATIS itaque & stabilitis causis
proximis, facile nunc erit determi-
nare, quæ causarum remotarum nomine
venire possint: Illa nempe omnia, quæ
acidum in massa sanguinea cumulare, &
particulas terrestres cumque acido facile

coagulabiles producere possunt. Quo
spectant 6. res non naturales, & præpri-
mis *Cibus & Potus*, qui indifferentè as-
sumpti abunde materiã calculo suppedit-
tant; Suademus itaque ut Calculosi absti-
neant ab omnibus alimentis crassis, visco-
sis & sale imbutis; Ut sunt pisces saliti,
carnes bubulæ, porcinae & aliæ sale con-
ditæ & fumo induratæ, ut fugiant caseum
omniaque lacticia, fructus horreos fa-
cilitè fermentescibiles, vinum crassum, au-
sterum, ut & noyum & nondum defæta-
tum. Hæc & alia quomodo in specie
Calculosis noceant, jam brevitatè gra-
tiã silco.

XV.

DUELECH hoc modo generatum, & in
substantia sive tubulis membrana-
ceis hærens, vel hinc ad pelvim sive urete-
res propulsum varia eaque gravia sym-
ptomata excitare consuevit. Ex præcipuis
autem sunt, Dolor circa spinam dorsi in
lumbari regione fixus, Inflammatio, Stu-
por pedum & Vomitus. Dolor iste pro
diversa Calculi situatione vel est gravati-
vus vel pungitivus: Cum enim calculus in
substantia Renum situm suum acquisive-
rit, Crassitie & pondere suo membranas
Renes proxime investientes distendit &
premit, hinc quia plures nervi simul affi-
ciuntur, obtusus & gravativus sensus ad
cerebrum defertur; ad pelvim autem sive
ureteres delapsus, ibique ulterius perge-
re nesciens, acutis suis prominentiis, si
qua illis præditus fuerit, partes illas, ut po-
te acutioris sensus, rodens, acutum satis &
pungitivum doloris sensum excitat.

XVI.

DUM autem mecum reputo, dolores
Nephriticos esse intermittentes, cum

cum tamen Calculi non desinant esse acuti: Et præterea etiam atrocissimos sæpè observatos fuisse dolores, ubi calculi, nullis prominentiis præditi, post obitum reperti fuerunt, perpendo: Et denique, si Helmontio fides, quòd *minutulus calculus, primis vicibus è Rene labens, immanius doleat, quàm postmodum grandior, qui tamen suo atrisui ureteres magis torqueret*, Vid. cap. IX. de Lithiasi itatim in initio. Haud difficulter moveor, ut credam, aliam doloris causam subesse, hancque non sine ratione ab acido deduco, utpote cujus particulæ gladiolorum iastar ab utraque parte scindentium & pungentium membranarum à Calculo já læsarum fibrillas continuò lancinant, & magis magisque discidunt, & sic immannem istum & acutum doloris sensum excitant.

XVII.

Calculus in substantia Renum hærens, facilè vasa vicina premendo obstructionem causare potest, quæ si fiat in vasculis sanguineis, sanguis in motu suo impeditus in vasis suis stagnat, sicque avolantibus particulis subtilioribus crassiores remanent, quo fit, ut, quæ diversæ postmodum in sanguine sunt indolis coeant, aliæque alterius poros intrent, & inter se pugnent, unde inflammatio oritur. Cum enim particulæ aliæ alterius poros intrant, fit ut interstitia quædam relinquantur, quæ necessariò, quoniam dari vacuum repugnat, à materia subtilissima & fluidissima, utpote nullibi inclusa, nullibique exclusa, repleri debent, de qua Philosophorum facile princeps *Cartesius* legi meretur. Si igitur interstitia ista sive poruli relictæ sint tam copiosi & ita an-

gustati, ut præter copiosam materiam lubilem nihil, & hanc cum difficultate, admittant, sensus ardoris, quem inflammationem vocamus, excitatur. Inflammatione autem tandem sedata, sanguis in vasis suis stagnans in pus abit, quod etiam tunc cum urina excerni observamus. Cùm autem calculus sit tam grandis, ut premendo Renes simul comprimat nervos, per musculos lumbares proas dictos quibus Renes incumbunt, ad crura decurrentes, Stupor pedum, propter inhibitum spirituum animalium influxum, exoritur: Cùm enim nervi spiritibus non sunt irradiati, flaccescunt, & hinc sensus ad cerebrum deferri nequit.

XVIII.

Vomitus, quem etiam inter symptomata recensuimus, quare Nephriticis adeo familiaris esse soleat, ratio facilis erit, si huc revocemus, quæ thest 5. dicta fuère, quod Renes nervos suos habeant à ramo stomachico, per quos consensus iste facile explicari potest. Cùm enim particulæ acres nervulos Renum vellicant, & doloris sensum ad cerebrum deferunt, in media via vellicatio ista nervis stomachicis, quia cum illis communi tunica includuntur, communicatur, & sic poros in cerebro solitò magis aperiant, quam apertionem copiosus spirituum animalium influxus consequitur, qui copiosè influentes in tunicam mediæ ventriculi, ejusque tubulos inflantes, ventriculum contrahunt, ut quæ ingus sunt, quæ data portâ ejectionem; quod autem hoc fiat per superiora, exinde est, quia contractio sive spasmus in fibris istis, quæ, respectu illarum, quæ ventriculi fun-

fundum versus superiora adducunt, transversæ sunt, incipit ab Orificio versus pylorum, unde hic ad illud accedens contenta eò versus propellit.

XIX.

Recensita symptomata, utpote principaliora, si adesse videmus, certò concludere possumus, hominem illum laborare Calculo: Quoniam verò Medici in eò sæpe decepti fuerunt, quod dolorem Colicum habuerint pro Nephritico vel contra, probè cavendum erit, ne etiam nos in talem errorem incidamus. Itaque advertendum est, an dolor in spina dorsi sit fixus, in eo enim ut plurimum discrepat dolor Nephriticus à Colico, quòd hic ferè semper soleat esse vagus, Præterea autem in auxilium vocanda sunt signa illa ex urina desumpta, quæ et si sola de calculi præsentia nos certos reddere nequeant, tamen aliis juncta multū luminis afferre possunt: Urina enim tenuis aquosa & pauca indicat calculum esse in fieri, illa vero plus minus sanguine tincta inflammationis signum est quæ si parulenta vel vibrosis ramentis prægnans observetur, de calculo confirmato certi esse possumus.

XX.

Malum hoc periculi plenum est, non modò propter symptomatum vehementiam, siquidem ei obnoxii tam atrocibus doloribus, diuisque cruciatibus sæpe sæpius vexantur, ut in delirium aliaque graviora mala incidant: Verum etiam quia ejus curatio ita difficultatis caligine obducta, ut à Multis pro incurabili habeatur, dum putant, impossibile esse, dari remedium aliquod diffringens calculū:

partim quoniam medicamentum ore assumptum & ad ventriculum delatum, antequam ad Renes deveniret, vim suam amitteret: Et deinde, quia hoc medicamentum Calculum diffringens, citiùs ventriculum aut aliam partem quàm Calculum, utpote durioris compagis, diffringeret. Sed rectè ad hæc respondet Helmontius, qui potest videri cap. VII. de Lithiasi. Hic plane contrariæ est sententiæ, dicens nulum in specie morbum esse incurabilem: Regerentibus autem, quare tam pauci ab hoc malo liberentur, responsio facilis est, quòd nempe plurimis vera calculi causa ignota sit, quia, decantatis istis quatuor humoribus nimium addicti, omnes morbos frustra conatu ex iis deducere allaborant, unde non mirum, quòd ignoratà causâ, etiam in curatione, dum saltè ad humores respiciunt, à scopo aberrant: Quod ipsum etiam Helmontius citato jã capite observat, quando dicit: *Hoc unicè palam atq; liberè profiteor: Difficilium nempe morborum victorius postulare alios Medicos quam Humoristas; Et alia longè remedia, quàm quæ venditæ Seplasia.* Statuimus itaq; quod Calculi curatio quidem sit possibilis, sed tamè, prout vel parvus & adhuc in fieri, vel magnus & confirmatus, nunc magis nunc minus difficilis.

XXI.

Accedens itaque nunc ad curationem, multis remediorum formulis esse deberem, si eam ex professo pertractare animus esset, verum instituti mei memor, de quo in præfatione, paucis saltè quomodo ejus cura dirigenda, edocebo. Duplicem autem ejus curationem facio, in, & extra paroxysmum:

In paroxysmo enim non tam Calculi, quam symptomatum urgentium & præprimis doloris, habenda est ratio, quod probe notandum, ne tum lithontripica exhibeamus, sicque dolorem augeamus. Conveniunt autem tunc illa potius quæ dolores Spasmodicos sistunt, ex quorum censu sunt rad. & herb. malv. alth. violar. parietar. mercurial. flor. sambuc. chamō. melilot. lil. alb. &c. Ex oleis sunt, $\text{\textcircled{O}}$ amygd. dulc. quodcum therebint. intus exhibitum egregiè dolores Colicos sistit. $\text{\textcircled{O}}$ chamom. melilot. bacc. junip. Scorpion. ceræ still. succini, balsamus $\text{\textcircled{A}}$ ris succinatus, Ung. anodyn. Mynsicht. dialth. &c. Ex his & similibus quilibet artis peritus varias formulas ut clysteres, fomenta, balnea, linimenta aliaque componere poterit, quæ omnia demulcendo egregiè dolores leniunt & spasmos tollunt. His verò omnibus in casum adhibitis, ad opiata confugere oportet, ubi egregiè convenit tinctura opii, cum oleo $\text{\textcircled{P}}$ ri per deliq. parata, quæ ad $\text{\textcircled{3}}$ j. & ultra exhiberi potest.

XXII.

Post paroxysmum curatio rursus duplex est, una præservatoria, quæ ulteriorem calculi generationem impedit, altera vero curatoria, quæ calculum jam generatum expellit. Quoad primam, suadenda est bona diæta in *Sex rebus non naturalibus*, ut nempe abstineant ab omnibus, quæ Calculo materiam suppeditare possunt. Ante omnia verò vitiatum Renum fermentum est corrigendum, & à corruptione liberandum, quod præstare possumus salibus volatilibus quibusvis, ex his autem eminet $\text{\textcircled{S}}$ volatile aromaticum Sylvii, quod quotidie legitima dosi ex-

hibitum fermentum Renum corruptum pristino vigori restituit. *Helmontius* hoc in casu extollit arophi Paracelli, quod ex spiritu Secalino efficaciam suam habere existimat *ren Rhyne*. Commendatur etiam semen dauci, à cuius usu Calculosum quendam postea à calculo immunem mansisse testatur *Helmontius*.

XXIII.

Am altera curationis pars, quam curationem diximus, sese offert, Calculi expulsionem indicans, quæ diureticis peragitur: Quoniam autem illa multis suspecta sunt, propterea, quia calculi ex Renibus ad Uteres propulsi dolores magis intendunt. Itaque cum *Helmontio* observandum, quemlibet Calculum vel esse majorem suo uretere, vel minorem, sive æqualem, duos igitur posteriores ope diureticorum commode expellere possumus, hac tamen cum cautela, quòd sola expellentia nunquam exhiberi debeant, sed cum ejusmodi medicamentis, quæ doloris & inde ortæ contracturæ & convulsionis sunt inhibitoria: ut rectè loquitur *Helmontius*, quorum omnium ingens apud Autores Practicos extat Catalogus, ideo multa hic addere supervacaneum arbitror.

XXIV.

Calculus autè uretere suo major frustra expellentibus, antequam comminutus fuerit, sollicitatur. Quapropter ejusmodi remedia quæ cum comminuunt aut diffringunt quærenda sunt, de quibus multos dubitare in thes. 20. jam vidimus, quoniam dicunt impossibile esse, quòd ejusmodi corrosiva absque noxa assumi possint. Sed hoc argumento nihil præstant, quàm quòd ignorantiam suam

suam in rebus chymicis Orbi erudito exponant: Si enim Chymia incubuissent, non omnem comminutionem sive solutionem à corrosivis peragi, sed interdum etiam durissima corpora à menstruis plane inspidis omnisque corrosionis experimentibus solvi didicissent. In hunc finem

varia commendantur remedia, quae hinc brevitatibus causa reticeo finemque calamo impono. DEO O. M. pro concessa sua gratia sit laus & gloria in sempiternum.

DISPUTATIO XXVII.

De

USU LIENIS;

RESPONDENTE

JOHANNE WILHELMO EBEL,
Bobenhausano Hasslo.

THES. I.

Quoniam de visceris alicujus usu judicium ferens, inter alia maxime necesse habet ut structuram ejus accuratissime perspectam habeat, non abs re quoque erit, prius quam de munere, cui LIEN vacat, quid proponam, ut de ejus structura pauca ex anatomia ad scopum facientia hanc in paginam derivem, quare cultrum sequens anatomicum lienem breviter sic describo.

THES. II.

Situm suum habet in inferiori ventre è regione hepatis in hypochondrio sinistro inter ventriculum & costas: Annectitur peritonæo, omento, reni sinistro & juxta Bartholinum aliquando etiam diaphragmati: Duplex membrana, ut Malpighius vult, ambit lienem, exterior est va-

lida, interior autem mirabili fibrarum implicatione contexta totum viscus investit. Priorem à peritonæo, alteram ab omento proficisci putant; vide sis Malpighii fundamenta physiologica p. 376.

THES. III.

Substantia parenchymatica non videtur, potius cum Malpighio assero, lienem propter elegantem fibrarum implicationem, nihil aliud esse quàm indefinitorum filamentorum nerveorum congeriem, cui nihil obest, quod lien dissectus concretum præferat sanguinem levi attritione in fluorem resolubilem, novimus enim ita excorticare lienem omnemque cruorem dissolvere, ut nil nisi plexus quidam villosus remaneat, quod aliquoties apud Dn. præsidem videre mihi licuit.

II 2 THES.

THES. IV.

Donatus quoque est lien suis vasis, arteriis, venis, nervis & vasis lymphaticis: Arterix ad lienem tendens à ramo Cœliaco oriuntur & tribus vel quatuor ramis non rarò etiam pluribus ejus substantiam subintrant, qui postea innumeros nanciscantur furculos, & instar foliorum filicis diramicantur: venam quam obtinet, illa est ramus insignis venæ portæ splenicus appellatus, qui totus in lienis substantiam excurrit præter duos ramos, vas breve nimirum, quod ad ventriculum & venam hæmorrhoidalem internam quæ versus anum excurrit: Nervi sunt sexti paris propagines.

THES. V.

Præmissa sic anatomica descriptione, operæ pretium erit, ut ad genuinum lienis usum me statim convertam, nenim autem latere arbitror, quòd sanguis brevi illa mora, quam in cordis thalamis trahit, in tantum exaltari & volatilifari nequeat, quin non multas particulas, terrestres, salia fixa, & alias fœculentias in sinu retineat, illæ autem cum ad coagulationem valde pronæ sint sanguinem, si ipsi sub tali facie immixtæ manerent, non modo incrassarent, quin etiam vias obstruendo impedirent, quò minus succi in reliquis visceribus è massa sanguinea segregari possint: summè igitur necessarium erat, ut œconomia animalis, ad coagulationem impediendam, nimiamq; fixationem avertendam, viscere aliquo donaretur, quod in primis sanguinis volatilisationi esset destinatum, quod lienis esse cum *Vesibusso in tr. de liene* statuimus, requiritur autem ut illud primò copiosissimis scateat arteriis, postea uberi fibrarum perycarum pollent pro-

ventu. Quare autem sanguis crassior & coagulationi proximior ad Lienem potius deferatur quam ad aliam partem, hoc certæ materiæ subtilis effectum esse in cathedra prolixius demonstrabimus.

THES. VI.

Enumeratas conditiones LIENEM implere ex ejus superius tradita anatomia elucet, adeoq; nunc genuinum ejus USUM esse statuo sanguinem salia fixa volatilifando à coagulatione preservare, & à partium excrementitiarum infarctu in tantum saltem liberare, ut succi aliis in visceribus è melius à sanguine separari eorumq; fermenta magis exaltari possint, adeò ut verum maneat, quod in trito dicitur versiculo:

Cor ardet: pulmo loquitur: Fel commovetur:

Splen ridere facit: cogit amare jecur.

THES. VII.

USUM hunc LIENIS status præternaturalis ulterius corroborat, nam quando materià quadam crassa, viscida & glutinosa infarcitur tota massa sanguinea ob partes terrestres & fœculentas à LIENIS officia exclusas, contrahit intemperiem crassam & melancholicam, quam tunc erumpentia Symptomata satis superq; indicant, imò ipsa quoq; medicamenta splenica vulgo dicta, quæ omnia vel volatilia sunt, vel acidum vitiosum tamen compescunt designatum lienis usum magis propugnant.

THES. VIII.

Exercet autem LIEN functionem illam sanguinem attenuandò, incidendo & volatilifando ope fermenti proprii, cujus maximam partem spiritus animales constituunt: nequè est, quòd quis de hoc fermento

fermento dubitet cum lien in aqua maceratus vim illam fermentativam cuius suppeditet, videatur *Dn. Presidis Collegium publicum cap. de fermentis viscerum.*

THES. IX.

Verum enim verò etiamsi nullum aliud munus LIENI attribui posse videatur, in varia tamen opinionum diverticula auctores deflectere videmus, quorum pro instituti ratione præcipua saltem in scenam sum introducturus: Veterum placitum fuit sanguinem ad LIENEM amandari ut ibidem deponat humorem melancholicum, cum autem nullum in LIENE ostendi possit receptaculum, quod humorem talem recipiat, spontè corrumpitur opinio; plures rationes nunc rectico.

THES. X.

Helmontii ejusque assæclorum sententia infirmo quoque stat talo asserentium LIENEM per vas breve fermentum acidum pro promovenda & perficienda ciborum coctione ventriculo inspirare, cum sanguinis motus longè aliud ostendat & hoc placitum evidentissime refutet, vas enim illud ligatum versus ventriculum intumescit, versus LIENEM autem detumescit, manifestò indicio nihil à LIENE ad ventriculum transmitti: Et quid fieret de ventriculo, si LIEN excindatur, nonne fermentatio ejus tali modo penitus aboleri deberet, cum tamen teste experientia canes post ejus excisionem multò voraciores evadant?

THES. XI.

Non desunt, qui LIENEM pro sanguinis officina venditant, pro quo usu sequentibus argumentis militat: *Ad quod viscus plurimum chyli deferretur, illud potissimum est sanguificationis organum.* Atque

Ad quod viscus plurimum chyli sub forma chyli & nondum cum sanguine confusi deferretur, illud est potissimum organum sanguificationis. Atque Erg. Larior majorem, Min. verò nego, quoniam clarissima ex anatomia habemus testimonia omnem chylum per manifestos ductus deferri ad Cor, cui propterea primum sanguificationis munus, non autem lien ideo adscribendum proinde odiosum redditur. vocabulum plurimum, quasi pars chyli ad cor, pars ad hepar, pars ad lienem deferatur.

THES. XII.

Excipiunt, quòd teste *Helmont.* quadringentis arteriarum ramis gaudeat LIEN, adeoque mediante illo sanguine arterioso chylum copiosius ad lienem, quàm ad reliqua viscera deferri: Verum facile responsio dari potest, primò enim ille chylus non amplius est verus chylus, sed in corde in sanguinem conversus, secundò si hoc verum esset, sequeretur, quòd omnia viscera sanguificaret, quavis enim hoc quoad priorem responsionem negare nolum, multo chylò sanguinem, postquam cor est egressus, adhuc abundare, qui in itinere exactius adhuc cum illo permiscetur, inconcussum tamen manet primariam sanguinis officinam esse cor.

THES. XIII.

Alterum argumentum, quòd pro sententia hæc corroboranda asserunt, tale est: *Si spiritus animales sunt causa efficiens principalis sanguificationis, sequitur quòd lien sit primum organum sanguificationis. Prius est verum.* Erg. post. Resp: negando min: Quoniam sanguificatio primario

absolvitur à cordis fermento, quod nihil aliud est, quam portio sanguinis singulis pulsibus in cordis ventriculorum rimis relicta, cui se adjungit succus quidam valde agitated & comotus ex arteriis coronariis in cordis parenchyma transfundans, unde sanguinis rarefactio concurrentibus adhuc aliis quibusdam causis sociis, de quibus alibi, dependet.

THES. XIV.

Receptui nunc canerem, nisi vexata illa tam apud Veteres quam Neotericos quaestio me paululum adhuc subsistere juberet, ubi contendat, *Num LIEN absque vita & sanitatis dispendio possit excindi?* Fateor magnam inter homines coli superstitionem, quasi cursoribus LIEN sit exemptus; Sicut enim vix datur religio quae non suas etiam patiatur superstitiones, sic in Medicina illis ferè abundamus. Verum enim verò in homine talem operationem procedere posse non videtur, cum leve etiam lienis vitium

in varias ærumnas œconomiam animalem det præcipitem, nihil jam dicam, si totus auferatur: In canibus autem operationem hanc exper. Etationi nonnunquam satisfacere inficias i. e. nequeo, cum ipse haud ita pridem ejusmodi processui in canicidio interfuerim; An tamen illi post LIENIS privationem exactâ valetudine gaudeant, dubito, quia teste experientia ultra triennium rarius vitam protrahunt, mingunt sæpius aliaque patiuntur incommoda. Ratio autem, quare in canibus hæc operatio aliquo modo, in homine autem planè non institui possit, hæc forsitan est, quia in canibus sanguis multò calidior & tenuior est, quam in homine, cujus sanguis ne ad momentum quidem volatili latrone privari potest, quin non statim incrassescat & melancholiâ infarciatur. Plura hæc de quaestione vide apud Cl. *Mæbium & Diembrockium*. Tantum.

—o—o—o—

DISPUTATIO XXVIII.

DE

GLANDULÆ PINEALIS

Statu Naturali & Præternaturali.

RESPONDENTE

JOANNE WILHELMO BEUTLERO,

Reiskirchâ-Nassovio.

L. N. J.

§. I.

Ingeniosum Antiquitatis commentum

de cerebro parturiente & ab hoc, obstericantibus Vulcani ferramentis, nata Minervâ altioris videtur esse indaginis.
pro-

profundiorēque hieroglyphico sub velo occultare sapientiam, quō detractō nullus dubito, quin Magni laboris opus Nosce Te ipsum, hoc est Functionum in Nobis non tantum animalium sed aliarum longē nobilium Radix, Fundamentum & veritas faciliē in apricum duci queant. Quod calcar admovit cultro & calamo, ut apertis hisce diebus variorum animalium craniis, & dissectis adstantibus aliquot Studiosis & Amicis pro meā privatā informatione cerebris ad imitationem recentiorum Anatomicorum, Bartholinos volo, Stenonium, Wallisium, de la Forge &c. de glandula pinealis, (quam locus, partes à latere stantes, Vasa, aliaq; circumstantiæ præ aliis in cerebro commendare, & Regiam quandam majestatem stupendaquæ præ aliis prærogativam vel tacitè inculcare videbantur) Statu, functione & morbosā quam non rarō patitur dispositione, impræsentiarum verba facere animum induxerim. Quod ut non aliter quam veritatis indagandæ conatum & studium interpretari velitis, cujus ad manus pagellæ sequentes pervenient, obnoxie rogito. Sin verò ob præjudicium, ut plurimum alteri parti præcludens aditum, vel supersticiosam quandam Antiquitatis Reverentiam & Temperamentum ad quemvis Novitatis terminum exhorrescens impetrare id nequeam, hoc saltem contendo, ut meam tam diu sinas staretalo suo opinionem, donec Tu contrariam alteri lanci imposueris, sic enim eventus brevi docebit, cujus causæ in re tam abstrusā dubia hæc favcat alea.

§. 2. Et magna profectò statim in limine se offert difficultas crucem figens

calamo: habent enim quod objiciant quibus nova nō placent, prætendentes: hanc de Villioris hujus corpusculi opinionem otiosi & luxuriantis ingeniifastum esse, neque unquam inde quid expectari posse, quod Medicum in praxi vel doctiorem vel feliciorem reddat, hinc ut plurimum fieri, ut ex curiosis his nil nisi spinæ & quisquiliæ colligantur. Adeoque quovis modo impedire potius satagunt, quominus Tyrones animum ad altiora hæc applicent per totretro secula ipsis etiam Veteribus ignota, quorum tamen famam & medendi peritiam ipsi admirari soleant Neoterici. Imo ab ipsis Tyronibus (facile enim dulce instillatur otium) ejusmodi querelæ non rarō audiuntur, quod nempe difficiliora hæc ad praxin nihil conferant, majorique cum commodo ea addisci, quæ saltem futuro Practico sint utilia & necessaria.

§. 3. Verum enim verò non magno molimine opus est ad avertenda & infringenda plumbea hæc tela. Fateor equidem multa in Medicina dari sterilia, quorum Catalogum faciliē videre licebit, si Vulgares Medicorum Institutiones & his inædificata Candidatorum Examina, si etiam Scholasticas questiones in Cathedris agitari solitas sub incudem vocare velis, quæ elegantī ordine ad invidiam usq; maximam partem recensuit Cordatus Annianus: His ut dica fetibatur, utq; ex foro Medico exterminentur, nunquam contrariabor, quin potius quantum in me erit laudabiles hos juvabo conatus; Talia enim sunt, ut quocunq; etiam modo coquantur, recoquantur, & nescio quibus macerationibus, extractionibus & destillationibus

bus

bus vexentur, vix tamen ac ne vix quidem aliquid suppeditent, à quo lumen fecerari possit Praxis & vera scientia Medica.

§. 4. Deinde præter hæc adhuc alia sunt scitu quidem necessaria, quibus neglectis plurima phænomena medica nunquam ipsa Experientiâ teste explicari possunt, quò pertinent inter alia globuli ætherici, Materia subtilis, leges Motus & sexcenta alia ipsi etiam sanguini inexistentia, quorum tamen dignitati, necessitati & veritati nequaquam quid decedit, si forte etiam à Medicis fuerint neglecta vel adhuc negligantur, qui nihilominus in ipsa Praxi magnam acquisiverunt famam. Ipse *Paracelsus* plurima ignoravit, quæ Medicus scire debet, curavit tamen morbos ab aliis pro desperatis habitos, quod Exemplum in doctrina de Elementis producit *Dn. Boyle*. Jam si quis inde Scientiæ & Eruditionis Medicæ vanitatem & plurium rerum tum chymicarum tum Anatomicarum inutilitatem inferre vellet, is iniquus esset in tot egregia Neotericorum inventa, imò injurius in ipsam Naturam. Ipsius sanguinis in orbem reditus non parum concuteretur, vacillaret veritas & dignitas vasorum lacteorum, corrueret doctrina de vasis lymphaticis spirituum animalium & succini nutritii circulatione, &c. Quæ omnia tanquam temporum fures accusari & uno ictu non sine summa ingratitude & supinæ oscitantia Nota profligari possent, Et quæ non incommoda, pericula aliaque absurdæ & indecora solis Agyrtis impudica fronte & temeraria manu in Medicinam involantibus digna exinde nasce-

rentur? Ut nunquam satis mirari possim illorum ingenia, qui animos veritatis cupidos ab his aliisque ad œconomiam animalis cognitionem pertinentibus avocare solent, & omnibus viribus eò contendunt, quò Theoretica ista, ut loquuntur, supprimantur.

§. 5. His enim non obstantibus invictissimum manet argumentum, quod omnia illa, quæ ad cognitionem fabricæ & Machinæ corporis nostri, quæ ad descriptionem functionum partium, quæ ad causarum Morbificarum meliorem explicationem, & quæ ad subjecti morbi veræque sedis indagacionem & declarationem faciunt, nequaquam Medicum dedeçant, neque oscitanter tractanda sint, cum inde in ipsam praxin egregii nunquam sine magna voluptate degustandi fructus redundent. Quæ cum nunc glandula pineali quoque conveniant, doctrinam hanc vel propterea mereri confido, quæ orbi erudito exponatur, quæque caput inter reliquas corporis partes extollat, quantum inter lenta solent viburna Cupressi, cujus rei veritatem sequentes thesæ abunde satis testabuntur.

§. 6. Quod itaque ejus locum natalem sive stupendum situm & admirandam fabricam attinet, optarem, ut qui hæc legit, cerebri dissectionem vidisset ad eum modum, quem nobis commendat *de la Forge*, qui adeò facilis est, ut vel solis digitis explicari possit, cum aliàs si veterum & ordinariam methodum sequi velimus, sapius fallamur, & nescio quod glaucoma oculis objiciatur. Offert se illicò insignis quædam in ipso meditullio cavitas aliquot hinc inde

pro-

protuberantiis donata, quas corpora striata, Nates & testes vocant: duos insuper habet processus, quorum primum *Veslingius*, quo jure nescio, Vulvam appellat; Alter verò Anus dicitur, ad cujus foramen, quod ostium est nobilis ventriculi, glandula pinealis à figura sic dicta apposita est (quæ aliis conarium vocatur) vasorum quodam contextu plexus choroides dicto undiquaque cincta, ut ipsis spiritibus animalibus innatare videatur, qui hoc in promptuario velut in Alveo reservantur, ut infra docebitur.

§. 7. Est autem plane libera in apice, aut in basi fibris motricibus laxari atque contrahi aptis, quas alii funiculos vocant, cerebro ita alligatur, ut neque nimium evagari possit, neque versus illas ad minimum partes reclinari posse designat, quæ respiciunt istas Ventriculorum cerebri regiones, quibus nervorum occurrunt initia. Hæ fibræ, si cultello parum sauciantur, insignem toni relaxationem statim deprehendes, quale quid in Mania incurabili sæpius fieri conjicio: Notatu enim dignissimum est, quod fibrillæ motrices in ea Basis glandulæ puncta inferantur, ut eam semper in tono vel situ naturali servant, qui sursum spectat, vel potius antrorsum, hinc enim fit, ut quocumque modo inclinetur, semper tamen ad naturalem sibi statum redire conetur, quod facillè observari poterit, si stylo leviter saltem concutiat, & quaquaversum torqueatur.

§. 8. Substantiam si consideremus glandulosam esse dicimus, mollior enim est carne, sed cerebri medullâ durior, & peculiari sua involvitur membrana, quò

tamen non obstante citò flaccescit, ut etiam in cadaveribus inveteratis rarè apparere soleat.

§. 9. Colorem quoque diversum à reliquis cerebri partibus nata est, qui magis obscurus videtur & subluteus, forte à spirituum animalium copia post mortem in rorem abeuntium, quia vasa lymphatica simili ferè prædita sunt colore, si liquorem quem vehunt adhuc contineant.

§. 9. Magnitudinem tam accuratè determinare nequeo, quia pro subjectorum varietate & ipsa variare solet; In hominibus tamen vix pisi superat magnitudinem, quæ major appareret, si cerebro adhuc existente caldo eam investigare liceret. Major est in cerebro vitulino & ovillo, maxima in bovino.

§. 10. Figuram habet piniformem, hoc est pini fructum similitudine quâdam repræsentantem, quæ ex spherica & oblonga componitur, unde spheroides vocatur: hæc enim figura sola apta erat accipiendis & determinandis tot diversis motibus, nec poterat alia arduo huic negotio tantopere accommodari, quod solidissimis probat rationibus *Craan* in disputat. tertio de Catalepsi.

§. 11. Præmissâ sic anatomicâ descriptione, operæ erit pretium, ut de genuino usu glandule pinealis pauca addamus, & quò præcipue munere in œconomia animali fungatur, doceamus: Neminem equidem negaturum persuasum habeo, ipsam sensationem in cerebro fieri, nec posse ab ullo objecto ipsam produci nisi impressio ab objecto facta ad cerebrum usque deferatur, id quòd Nervorum obstructions, ligaturæ, & cerebri vulnera evidentissimè comprobant.

§. 12. Neque tamen dici potest, totam cerebri substantiam ad producendum sensum & motum requiri, cum utroque salvo manente portio cerebri tolli possit, quod præter Exempla ab *Hildano, Schenckio, & Marchettis* annotata confirmat funestus Casus à *Diemerbroekio* sedulo descriptus in *Anatomia C. H. L. 3. p. m. 580.* Ergo nonnullis saltem ejus partibus hoc officium tribui debet. Verum nullæ enumerari possunt, quæ impressionem in nervos factam ultimò recipiant, quæque spiritus animales determinent ut huc potius excurrant quam illuc, solâ exceptâ glandulâ pineali. Quamvis enim qui contrarium sentiunt diversis in cerebri partibus sensus internos locare soleant, non tamen audent partes illas distinctè describere, de quo antea allegatus *Diemerbroekius* consuli potest.

§. 13. Facile etiam evincitur, ad motum & sensum præstandum necesse esse, ut spiritus animales per certos tubulos & meatus è cerebro excurrant, quæ excussio placidè & tranquillè fieri nequit, nisi à certa cerebri parte moderetur, ipsique spiritus ita determinentur, ut potiùs hos aperiant poros quam alios. E quibus nunc colligo quod illa cerebri pars huic muneri consecrata debeat esse 1. Mobilis. 2. Spiritibus animalibus undiquaque cincta. 3. In æquilibrio posita vel saltò in Conatu movendi, quemadmodum Corpus sphericum in fontibus artificialibus sæpius ab aqua saliente in æquilibrio servatur, Vide *Broëchuyseri Oeconomiam animalem.* 4. Unica, ne unum objectum duplex appareat, quod requisitum proli-

xius traditur apud *des Cartes, de la Forge, Craanen & alios.*

§. 14. Præterea insignis quædam requiritur cavitas, in qua tanquam in promptuario & receptaculo Spiritus animales detineantur positi in indifferentia, quò levi noctâ occasione eo versus potius fluant, quam versus aliud: Tale autem ipsis assignandum est receptaculum, ad quod nervi totius corporis pertingant, unica enim ex enumeratis deficiente conditione motus & sensus integri peragi nequeunt, sed nullum æquè in toto cerebro datur negotio huic aptum natum præter cavitatem illam insignem, quam quatuor ventriculi constituunt.

§. 15. Et certum est mentem non immediatè junctam esse Spiritibus animalibus, neque illos se ipsos determinare, aliàs vis hæc & potestas in Affectibus soporosis & morbis convulsivis facile se explicaret. Cum tamen contrarium potius observemus, adeoque potestatem illam mentis in corpus limitatam esse meritò dicamus.

§. 16. Histandem hoc adhuc addimus jam dum in confesso, Hominem, si sita humanitate exuatur, resolvi in duas partes Essentiales, substantiam immaterialem sive Spiritum, & materialem sive corpus, hoc est Animam & corpus, adeoque ex his duabus substantiis componi, quæ nexum arctissimum inter se habent ita ut corpus agat in mentem, & mens vicissim in Corpus, unde mutuam illad oritur commercium, quod Copulam, Vinculum, conjunctionem, vel etiam vitam alii vocarunt.

§. 17. Quibus præmissis apparet luce meridiana clarius, glandulam pinealem con-

con-

conditiones superius enumeratas adimplere. Hæc est sensus communis: Hæc verum imaginationis organum, omnesque actiones, quas corpus nostrum cum Brutis communes habet, ab hoc sensorio tanquam præcipuo instrumento motus recipiente & spiritus animales determinante dependere videntur; sed cum non sit hujus loci de his agere, neque scopus nostræ dissertationis id permittat, relinquimus usum hunc illis, qui in physicis ex professo de hac materia agunt, inter quos non prostrati sunt *Le grand in Tr. de Carentia sensuum in brutis & A. D. in Tr. de l'Âme des Bestes.*

§. 18. Alius enim longè nobilior usus hujus partis se in Homine offert, dum ex omnibus rationibus in prioribus allatis non solum sed et actionibus tam vitalibus quam animalibus palam fit, *Glandulam pinealem* esse solium, tribunal & sedem Mentis, pro cujus voluntate varias subit determinationes, varietateque inclinatur, hinc certas semper cogitationes mentis juxta imperium quod Anima habet in omnes corporis partes certi etiam sequuntur motus. Sicuti enim Rex pro sua voluntate subditos gubernat, hicq; ejus alacriter exequuntur mandata, sic mens cæteroquin toti corpori juncta voluntatem suam & imperium in corpus mediante hac glandula revelat, & vicissim hujus ope omnes motus inconspuetos corpori suo illatos percipit, adeoq; vario modo *Glandulam* hanc inclinando variè spiritus animales determinat ut nunc hos aperiant nervorum tubulos, nunc v. alios; nec non prout *glandula* hæc ob aliam atque aliam cursum spirituum animalium formam inclinatur occasionem nancisci-

tur alias atque alias concipiendi ideas, ejusque motibus vel determinationibus peculiare necere cogitationes, ut de hoc imperio dicere possim, quod *Virgilius de Æolo* scribit:

— *Speluncis abdidit atris,*
— *Molemq; & montes insuper altos*
Imposuit, Regemq; dedit qui fœdere
certo
& premeret, & laxas sciret dare jussus
habenæ.

§. 19. Quod si adfurdum tibi videatur mentis solium inter nates, testes aliasque partes ponere vilioribus donatas nominibus, sciendum nomina hæc externa esse nec ullam cum functionibus habere affinitatem, imò majus posse elici absurdum, si terminis inhærere velimus, dum Anima tota in toto esse dicitur, sic enim tota erit etiam in partibus ignobilioribus actionibus destinatis; Unde argumentum hoc frivolum esse cenfeo, quod *vix dignum sit, ut ad illud respondeatur.*

§. 20. Neque nostræ obstat assertioni, quod multi medici spirituum animalium in ventriculis cerebri generationem in dubium vocent, variisque impugnent argumentis, quorum aliquot satis speciosa tradit *Celeberrimus Noster Willisius.* Si enim loci istius conditio spectetur, facile apparet, peculiari usui hanc cavitatem destinatam esse. Et vel solus ille arteriosus contextus nunquam alibi conspicuus, neque cerebro adhærens evidenter demonstrat, sanguinem pro nutritione eò non deferri: Quid enim opus erat tanta cavitare, cum succus nutritivus torrentis instar omnes poros trajiciat, & per

m m 2 arte-

arteriolas per cerebri substantiam sparsas facile dispensari possit; Is etiã qui re-
fiduus manet per vasa lymphaticalevi ne-
gotio refluat, dura interea sanguis qua
sanguis per venas croditerum adduci-
tur.

§. 21. Verum duo monstrosa nunc oc-
currunt exempla, quæ assertionem no-
stram hæctenus stabilitam de ponte deji-
cere conantur, & ipsa etiã, quibus tota
moles incumbit fundamenta concutiunt,
ut nil nisi ruina totius ædificii expectari
possit, nisi maturo consilio impetus hic
avertatur. Unam suppeditat nobis *Sto-
nonius*, Florentia ita scribens, *In monstro
vivente quatuor diebus defuit Conarium.
Testudo capite amputato reperta fuit, qua
pedem movit suum quatuor post diebus.
Hic nulla fuit cum Conario communica-
tio. Et prout hæc res videtur grave vulnus
influxisse dogmati Cartesiano, ita eius secta-
tores hio locorum incumbunt vulnere illi
curando.* Alterum defumli ex *Ephemeris
Gallorum*, quando *Tomo tertio Denys* fa-
tetur, quod dissecuerit caput infantis in
partu laborioso extincti, in quo nec cra-
nium nec cerebrum invenire potuerit,
nisi quod crudam quandam massam in
occipitio observaverit. Motus infantis
hujus tempore gestationis & aliquot die-
bus ante partum fuit ordinario vehemē-
tior, quem in ipso partu mater adhuc sa-
tis vegetum percepit, donec, intra angu-
stias suffocaretur. In his corporibus de-
fuit conarium imò ipsam cerebrum,
quomodo ergo hæc glandula erit imme-
diata animæ sedes, & quomodo ab ejus
inclinatone spiritus animales determi-
nari poterunt?

§. 22. Resp. Notandum esse quoad
prius, exilitatem hujus glandulæ quæren-
tibus non rarò fucum facere, & oculo-
rum aciem eludere; Nisi enim cerebrum
adhuc calidum inspiciatur, sæpius inve-
niri nequit, quanta quanta sedulitas etiã
adhibeatur. Hocque facilius fit in in-
fantibus recens natis & animalibus ju-
nioribus, in quibus brevi tenues evane-
scit in auras, vel in lympham abit. Inter-
rim nec volumus nec possumus Exper-
tissimi hujus Anatomici fidem in dubium
vocare, sed respondemus, quod idem
hic contigerit, quod in defectu aliarum
partium & interiorum viscerum sæpius
fieri observatur, dum aliud quid substi-
tuitur vicem partis deficientis supplens;
Unde facile etiã fieri potuit, ut in mon-
stroso hoc capite aliquid glandulæ ana-
logum alio in situ substitutū fuerit quod
spiritus animales in tantum, quantum
motus ille obscurus requirebat, determi-
nare potuerit. Quod testudinis motum
attinet, ille non fuit ortus à spiritibus
animalibus in partem illam determinatis,
sed à vaporibus, & particulis aliis flui-
dis, per interstitia fibrarum adhuc natan-
tibus, & facilius quidem tales motus post
mortem in partibus adhuc cientur, quan-
do vel calor accedit, vel partes acu pun-
guntur, quod in viperis, lacertis & corde
evulso manifestè videmus, quale quid
in ovibus aliisque animalibus recens ma-
ctatis quoque observatur: Sunt autem
motus illi vagabundi, convulsivi & spas-
modici, qui absque conario facile pera-
gi queunt.

§. 23. Ad posterius allatum exemplum
respondeo, in cruda illa & carnosa
massa

massa latuisse quid cerebro analogum, quod vel inde facile colligo, quia ipse historix Author vasorum cordis cum vasis hujus Massæ caruiformis anastomosis beneficio injecti liquoris exploravit. Si ergo vasa arteria Carotides & jugulares venæ eò abierunt, dubio procul adfuit locus qui spiritus animales recepit, & ex quo beneficio partis alicujus eos prementis & determinantis pro motu præstando excurrere potuerunt. Quod si hæc responsio tibi minus arrideat, audi alteram ab ipso Authore datam, quod nempe spinæ medulla vicem Conarii subierit, verba ejus hæc sunt. *Pour ce qui est de la troisième Question, Scavoir d'où provenoit le mouvement violent de cet Enfant. On peut dire en premier lieu, que n'y ayant point en de cerveau pour recevoir les Esprits, & pour les distribuer à toutes les parties, la Moëlle de l'Epine ne laisse pas de le recevoir par le moyen des Arteres carotides & verbrales qui l'arrosent & ainsi elle pouvoit suppléer au defaut du Cerveau, & envoyer beaucoup d'Esprits aux parties par le moyen des Nerfs qu'elle produit. Et cela est si vray semblable, que quand mesme le cerveau se trouve dans sa conformation ordinaire, la Moëlle de l'Epine, qui n'est autre chose, que le Cerveau allongé, ne laisse pas d'estre l'origine de tous les Nerfs, & de fournir par leur moyen des Esprits aux parties, pour les entretenir dans leur mouvemens, ce qui se prouve, parce que la seule inspection nous fait voir manifestement, que tous les Nerfs immediatement de cette Moëlle, c'est à dire on de ses racines qui sont contenues dans le crâne, ou de son tronc qui est renfermé dans*

la cavité des vertebres depuis le grand trou Sphenoïde jusques aux lombes. &c. Et paulo post: Le Cerveau done ne servant qu'à cribler les Esprits & à les temperer avant que de les distribuer aux parties, nous pouvons dire que n'y ayant, point en de Cerveau dans l'Enfant, que nous avons disseque les Esprits passeroient des Arteres dans les Nerfs avec toute l'agitation qu'ils avoient reçeu dans le Cœur, C'est pour quoy ses mouvemens devoient estre plus violentes, qu'ils ne sont d'ordinaire.

§. 23. Vidimus hæctenus statum glandule naturalem, restat ut progrediamur ad statum præternaturalem, hoc est, ut describamus quomodo à causis morbi- ficis à statu suo naturali deturbetur, & quid in nonnullis isque gravioribus morbis capitis patiatur. Nolo autem hic crambem bis coctam apponere, & ad nauseam repetere, quomodo glandula hæc pinealis se in somno & vigiliis habeat, quod in physiologicis abunde satis inculcatur, & ab ipso des Cartes ejusque interprete de la Forge in Tract. de Homine evidentissimè explicatur. Neque etiam hæc sensuum affectiones præternaturalem statum inducunt, nisi forte valde excedant, tunc enim machinam demum concutiunt, œconomiam turbant & functiones partium lædunt. Saltem hæc est mea intentio, ut ostendam quomodo violentæ glandule concussiones, contumaces determinationes, obstructions, aliaque læsiones gravissima & horrenda inducant symptomata, & quomodo stupendi quidam effectus per nostram hypothesin explicari possint, quæ ab aliis vel omituntur, vel ita declarantur, ut explicatio

plures involvat difficultates & majori e-
geat illustratione, quam res ipsa, quam
per causas explicare conantur.

§. 24. Ejusmodi symptomata in Mania-
cis, Phreneticis, Melancholicis, Catale-
pticis, Ebriis, & qui tardioris sunt inge-
nii & obtusi judicii frequenter in praxi
occurrunt, quorum pauca brevibus de-
clarabimus. Præmitto aurem, *glandulam*
hanc sæpius in sinu suo calculos gestare,
nonnunquam totam lapidescere & in to-
phum mutari. *Celeberrimus Sylvius* di-
versis vicibus in illa invenit arenulas, se-
mel etiam exiguum subrotundum calcu-
lum pisi quartam partem æquantem vi-
dit: *Et Florentius Schuyt in præfat. ad Lib.*
des Cartes de Homine fatetur, se calculum
plus quam dimidium glandulæ occupan-
tem in ea reperisse. Quæ rationes obser-
vationes *Bartholino* intersunt pro spe-
ciosa quadam objectione, cui respondet
de la Forge, potiorum structuram suffice-
re adhuc potuisse, ut spiritus animales
illos permeantes non obstante duritie
certam cursus sui formam servaverint.
Quibus addimus: Hos homines dubio
procul fuisse in actionibus suis edendis
pigros & minus alacres, quod illibenter
concedere videtur *Diemerbroeckius*. Vel
Humorem coagulantem in statu mor-
boso paulò ante vel etiam post obitum
demum glandulam occupasse ubi om-
nia turbata sunt, & peregrinæ fermen-
tationes admittuntur. Neque enim tan-
tum temporis spatium ad Calculi genera-
tionem requiri videtur, cum ipsi etiam
lumbrici cito citius in morbis malignis
generentur & adulescant. Non minor
quoque varietas in glandulæ crassitie &
longitudine pro Temperamentorum di-
versitate statuitur, ex quibus contingere

videtur, quod homines sæpius non æq̃;
prompti sint in actionibus animalibus,
quod si fiat, ut hæc successu temporis &
ætatis ratione mutantur & ad statum na-
turalem redeant, tunc Boetium in patria
nati postea verò inter gentes quam maxi-
mè excultas adulti lauream reliquis non
rarò præripiunt.

§. 25. In phrenitide [quod in Ebrie-
tate quoque contingit] spiritus animales
jugum excutiunt, unde sublata ipsorum
indifferentia *glandulam* impetuosius &
constantius non sine gravi mentis passio-
ne concutiunt, ut tandem mens non
amplius sui compos non attendat ad suas
perceptiones, sed obtorto quasi collo,
& victa constantibus & efficacioribus
glandula impressionibus, quas spiritus a-
nimales per *Cerebrum* discurrentes &
vetera aperientes vestigia radiationibus
suis super eam producant, *glandulam* ver-
sus illam ventriculorum regionem de-
terminat, quæ nervi spectant istorum or-
ganorum, quæ motus perceptionibus il-
lis nexos exequi solent, non attendendo,
quod ipsa Machina in præceps agatur,
maximumque vitæ incurrat periculum.
Tragicum & commiseratione dignum
casum memini mihi relatum fuisse Præ-
Boëmiæ, quem Medicus istius civitatis
Dobronsky de Nigro Ponte inseruit *Tom. 1.*
Ephemer. Medicorum German. Contigit
ut in pago quodam Illustrissimi Dn. *Co-*
mitis de Millefino quidam robustus vir
febri malignâ vel Ungaricâ corripere-
tur, quæ incrementum sumente, tantum de-
lirium successit, ut septem personæ for-
tes habuerint, quod agerent cum ægro,
ad eum continentum. Objectum autem
delirii ejus erat, *Ventrem suum scateri ver-*
mibus seu lumbricis, unce se torqueri ab
iisdem

iisdem affirmabat. Post aliquot dies videbatur delirium remittere, unde ad quietē sese componente ægroto, adstantes quoque quiescere cœperunt. Interea patiens, omnes alto somno sterentes conspiciens, seque liberum ad motum persentiens, novo cœstro delirii percitus, ventrem aggredi, & ut robustus erat, umbilico excerpto intestina continuato ordine extrahere cœpit, in tantumq; extraxit, ut jam medietas illorum educta fuerit. Interea nescio an casu aut studio unus ex adstantibus quid agat patiens aspiciens, eundem crudeli labori implicitum advertit, convocatis sociis adque impediendum ægrum sese accingētib; obtestatus eosdem est æger, ut se sinant & non turbent in extrahendis è corpore suo lumbricis. Non diu perstitit sic æger, sed sensim imminutis viribus crudelis laboris pertæsus obiit. Ego nullus dubito, quin hic æger de vermibus olim cogitaverit, vel audiverit illos abdomen nonnunquam profodere, cum itaque hoc in morbo spiritus animales à veneno jam in motu suo placido turbentur, mirum non est, si in tale vestigium sua raritate altius & distinctius cerebro impressum incidant, & similem metume undemque constantem in glandula producentes mentem turbent, ut illa graviore passione victa omnia illa exequi statim insurgat, quæcunque à spiritibus mediante glandula suggeruntur, hinc desperata remedia ad avertendum minus ali-quod incommodum malo consilio Consultori pessimo in subsidium vocat. Nec ob præcipitantiã ad causam istius erroris agnoscendam redire potest, eòq; ipsò quo omnia sua ratiocinia non usurpat in miseriam hujus morbi incidit. Multo mi-

nus ad consideranda nova objecta inducitur conceduntur, hinc glandula à continui solutione, dum cruentæ manus proprium in corpus involant, aliter determinari nequit, nec ipsi spiritus aliam radiationem suscipiunt, cum prior illa inclinatione multò constantior & efficacior sit. Ubi Mero sanguis incaluit, similes perversi motus in Ebriorum actionibus sæpius observantur, de quo si plura desideres lege elegantem Curtii dissertationem de Ebrietate.

§. 26. Iisdem ex principiis elucet nunc status glandula in Melancholia, quæ vel hæreditaria est, vel à morbo (atram bilē vulgo accusant) vel à sex rebus non naturalibus, ut plurimū tamen a Terrore, Metu & Tristitia inducitur, utpote quarum passionum magna vis est in sanguinem. Peccant autem spiritus animales quod vel crassiores sint vel vitiose moveantur, tunc enim radiationibus suis perpetuum quasi in somnium super glandulam pinealem excitant, ut ex male nexis radiationibus mens horrendas concipiat ideas, vel aliud quoddam phantasma nullibi existens veluti præsens contempletur, cujus rei plura exempla adduci possent. Remittimus autem Lectorem brevitatis gratia ad Brochuyfen, qui sua à Craanenio hausisse videtur.

§. 27. Et cum Melancholia facile quoque degeneret in Maniam, videndum nunc porro, quid glandula hoc in affectu patiat. Deprehenditur autem major irregularitas partiū tum sanguinem tum spiritus animales constituentium, unde glandula instar campanulæ petulanter agitata à fortioribus irruentibus spiritibus animalibus sine ullo ordine concu-

itur,

titur, ex quo inordinato in *glandulam* impetu mille oriuntur in mente cogitationes & innumeræ sæpius absque ulla connexione eliciuntur idæ, juxta quas incongrui sermones, incompositi gestus, cantus, versus, aliæque sexcenta stupenda proferuntur. Prout nempe spiritus à vestigiis, vel imperio mentis cerebro impressis, vel etiam à solis spiritibus ab objectis olim determinatis factis, in cursu modificantur, & aliam atque aliam suscipiunt radiationem. Quod si *glandula* in tantum vexetur, ut fibrillæ motrices dilacerentur, perpetuum oritur delirium & mania redditur incurabilis, tuncque

Fertur Equis auriga, nec audit currus habenas.

Cum cæteroquin per intervalla recurrere soleat, & toties novum inducat paroxysmum, quoties novum superveniens fermentum vel alia etiam materia ætherea sanguinem & spiritus impetuosius moveat.

§. 29. Tandem de Catalepsi agendum erit, de cujus causa Medici acriter contendunt. Nos dicimus libertatem quæ versum determinari *glandule* ab obstructione à particulis viscidis illam cingentibus vel unum saltem latus occupantibus denegari. Et tunc determinatio ante obstructionem facta jus suum tam diu retinet, donec mobilitas *glandulæ* convenientibus remediis restituatur, hinc corpus talem quoad omnes partes retinet situm in quo tempore invasionis erat. Quæ posita causa omnia phænomena hoc in affectu apparentia eleganti ordine

explicari possunt, quod ante plures mentes doctissimus quidam juvenis hac in Cathedra cum omnium applausu tentavit. Novi quidem aliis hæc non placere, qui propterea spirituum animalium coagulationem, vel etiam quandam eorum congelationem fingunt. Verum ad eò multis se implicant contradictionibus, ut merito illas cruditates ipsis digerendas relinquamus.

§. 29. Mediante hac *glandula* potest Dæmon horrendas corporis concussiones, convulsiones, contorsiones, ululatus aliosque perversos gestus in obsessis excitare, si illi se jungens ex Dei permissione spiritus animales mille modis determinet, salvo interim manente liquore vitali & per vasa sua circulante.

§. 30. In Curatione prædictorum morborum hoc observari velim, medicamenta facile ad ipsam *glandulam* deferri posse mediante sanguine & spiritibus animalibus, quibus innatantia ad *glandulam* usque deferuntur, eamque pro rei necessitate ab obstructione liberant, vel partes nimis volatiles figunt, vel fixas volatilifant. His scopis satisfacere quoque possunt Venæsectio & scarificatio, præprimis si arteriæ temporales incidantur & Aures frequenter scarificentur, de quibus plura in Collegio practico.

Nos receptui canimus, & Deo pro sua gratia immortales dicimus gratias, qui sit benedictus in secula seculorum Amen.

DISPUTATIO XXIX.

De

GENERATIONE HOMINIS
IN OVO.

RESPONDENTE

DOMINICO BEDDEVOLE, Genevensi.

THESIS I.

DE generatione hominis acturus in antecessum ab omnibus notari velim, solum corpus humanum generatione produci; illud enim generatur, quod ex præexistente materia producitur, at solum corpus ex præexistente materia producitur, quum mens utpote immaterialis ex præexistente materia oriri nequeat. Quocirca immediatè à Deo producitur, & creationis ope existit; ac proinde generationi cuidam naturali, sicut corpora naturalia, ortum suum non debet. Nihilominus homo generari dicitur, quamvis pars ejus principalis creatione oriatur, quia corpus generatum est causa occasionalis mentis humanæ, illiusque unionis, quâ duz istæ substantiæ toto cælo discrepantes inter se ita conjunguntur, ut compositum quoddam, hominem nimirum constituent.

II. Unde colligas creationem mentis humanæ à lege quadam naturali, Deum legislatorem habente, pendere; qua quotiescunque solito naturæ cursu corpus humanum generatur, mentem creare, eamque isti corpori unire constituit.

III. His præmissis hominis generatio

non erit explicatu perdifficilis, quoniam solummodo sufficit, si quomodo corpus humanum generatur, probe cognoscamus, ut mentis illius, quæ ipsi unitur, origo clarè nobis innotescat. Nam positus iis, quæ superiori thesi diximus, mens humana à corpore & à Deo quodammodo procedit: à corpore quidem tanquam à causa occasionali, à Deo verò tanquam à causa efficiente & producente; h. e. corpus non est causa efficiens mentis humanæ, sed occasio duntaxat, quæ Deum ad productionem mentis invitat juxta leges ab ipso in rerum natura positas.

IV. Ad unionem autem mentis cum corpore quod spectat, eam ex eadem causa ac mens proficisci statuendum est: nulla enim inter corpus & spiritum intercedit essentialis connexio, quapropter illa unio mentis cum corpore hominem constituens à natura mentis aut à natura corporis emanare nequit: quocirca ab ipso Deo, qui duas istas substantias conjungit, eam unionem & conjunctionem produci existimandum est; qui ad mentis humanæ creationem generatione corporis invitatus, ab eadem corporis generatione invitatur ad mentem corpori unendam.

n n

V. Quæ

V. Quæ cum ita sint, primò videndum erit, quomodo generetur corpus, postea quomodo mens à Deo producta isti corpori uniatur, quo peracto productionem hominis nos satis exposuisse existimamus.

VI. Neminem verò latère puto, corpus humanum esse machinam tot tubulis, vasis, elateribus, humoribus &c. constantem, ut ea quæ de illa Anatomorum industria & experientia detexit, sint minima pars eorum, quæ adhuc detegenda superiunt; propterea opus arduum sanè aggredimur, istius machinæ generationem explicare tentantes, quod tamen Summi numinis auxilio nos absoluturos esse confidimus.

VII. Neque enim hic prolixè demonstrabo, ex qua materia producatur corpus humanum; an ex spermate utriusque sexus, inter se commixtis, ut vult Medicorum vulgus? an ex sanguine menstruo, ut censuit Aristoteles? an ex ovo contagio quodam spermatis virilis in utero producto, ut arbitratur Harvæus: An denique ex vesiculis illis, quæ in testiculis mulierum existunt, & quæ à variis Anatomicis ovorum nomē sortitæ sunt, ut existimat Regnerus de Graaf, fiat & oriatur? sed ultimam sententiam statim assumam, tanquam rationi & experientiæ magis consentaneam. Argumenta autem quibus nititur, & experientias quibus fundata est, in dissertatione, quam auxiliante D. o disputationi præmittam, coram auditoribus enarrabo.

VIII. Unicam interim in scenam introducam rationem, quæ aliorum sententias evertere & uno ictu profligare videtur. Equidem non possum admittere sententiam illam, quæ ex commixto

utriusque sexus spermate corpus humanum oriri statuit: ex eo quòd illa commixtio seu potius confusio spermatum infirmi cuidam corpori producendo magis, quam corpori humano originem præbendo, apta videtur. Hinc istius sententiæ fautores virtutes plasticas, omnibus facultatibus occultis magis occultas, in subsidium vocare coacti sunt, ut quomodo ex confusione duorum liquorum corpus humanum oriatur, explicare valeant. Præterea hanc sententiam æque ac sententiam Aristotelis Harvæi experimenta funditus evertunt, qui duobus ferè primis à coitu mensibus in damarum & cervarum utero ne vestigium quidem spermatis aut sanguinis invenit: aded ut exerc. 68. libr. de generat. animal. dicat, *in canibus, cuniculis, aliisque plurimis animalibus, expertus sum nihil prorsus in utero post coitum per aliquot dierum spatium reperiri.*

IX. Ad Harvæi verò sententiam quòd attinet, nimirum in utero efformari ovum, ope contagii cujusdam spermatis virilis, veritati non esse consentaneam ex eo manifestum evadit, quòd in avibus aliisque animalibus oviparis, ova ex coitu cum maribus non generentur, sed in ovario existentia potius fecundentur, quod vel in vulgus notum. Si igitur contagio spermatis maris ova fecundentur, non verò producantur, quare in utero mulieris spiritus è spermate viri exhalati post multorum dierum spatium ovum aliquod producent, quomodo fiet hujus ovi germen, & tandem formabitur fœtus? Sanè quamvis corpus humanum re ipsa formetur ex ovo, attamen hæc sententia Harvæi de produ-

productione ovi in utero materno animum difficultatum laqueis irretitum expedire nequit.

X. Quo circa existimamus nos vesiculas illas, quæ in mulierum testiculis reperiuntur, esse vera ova è quibus & in quibus generatur corpus humanum; quod propter hasce tres rationes potissimum asserimus. Prima est, quod à testiculis in uterum non dentur vasa, per quæ sperma in uterum deferri possit: quippe corpora illa nervea, quibus testiculi uteri fundo annectuntur, sunt potius ligamenta, testiculos in suo legitimo situ detinentia, quàm vasa deferentia, ut quidam arbitrantur: hoc patet ex eo quod nulla cavitate excavata sint, cujus beneficio humor aliquis è testiculis in uterum transmitti queat. *Tubæ*, Fallopianz dictæ, talia vasa esse non possunt, quia nullam communicationem cum interioribus testiculorum partibus obtinent, sed parte foliaceæ extremitatis membranæ testiculorum duntaxat adherent. Atque hoc argumentum ex Anatomia desumptum, eorum sententiam refutat, qui sperma muliebri cum spermate virili in uterum effundi autumant.

XI. Secunda ratio ex eo desumitur, quod in cuniculis postquam femina in maris amplexus venit, circa eas vesiculas, quæ intra testium membranam continentur, corpora quædam glandosa orientur, quæ ipsam testium membranam quoque afficiunt: hinc quodlibet eorum in parte sui posteriore, & testiculi partem anteriorem spectante crassius evadens, ovum sive vesiculam, quam undiq;

circumambit, è corpore testiculi educit: quò modo ova fecunda è testiculis educuntur & in tubas Fallopianas tunc temporis testiculis adherentes deponuntur. Quamdiu autem nullum in utero existit conceptionis vestigium, ut primis post coitum diebus contingit, vesiculæ sive ova in suis corporibus glandosis reperiuntur: si verò jam aliquod conceptus primordium in utero existat, corpora illa glandosa testiculis quidem adherent, sed cavitas eorum mediâ suâ vesiculâ sive suo ovo destituta conspicitur, ut ex observationibus Regneri de Graaf manifestum sit. Idem quoque in aliis brutorum corporibus observatum est; si autem corpora brutorum generentur ex ovibus in testiculis foeminarum collocatis, & eadem ova in testiculis mulierum reperiuntur, cum organis essentialibus eodem modo dispositis; quidni statuemus corpus humanum easdem naturæ leges agnoscere, quas cæterorum animalium corpora in sui generatione agnoscere solent.

XII. Unde sequitur in utero post coitum per aliquot dierum spatium nihil reperiri debere; quia quamdiu ovum in testiculo adhuc existit (ut ibi commorari debet, donec formato corpore glandoso in alterutram turbarum uteri deponatur) in utero nullum conceptionis vestigium apparere potest. Ex eo autem ratio redditur, quare primo à coitu mense in damarum cervarumque utero nihil profus invenerit Harveyus: nam in iis animalibus integer mensis consumitur, donec corpus glandosum formatum ovum è testiculo expellat, & in alterutram uteri tubam deponat.

XII. Tertia denique ratio, quæ nostram sententiam confirmat, ex variis anatomicorum observationibus petitur; nam non solum, sub forma vesiculæ sive bullæ primordiæ foetus in utero reperiri memorant Hippocrates, Harvæus, Kerkeringius, Diemerbrock, & de Graaf; verum etiam aliquando mulier reperta fuit, quæ foetum in tuba gessit, ut Riolanus ab aliis observatum meminit, & Harvæus propriis oculis conspexit.

XIV. Si igitur à testiculis mulierum in eorum uterum sperma humoris sub forma appellere nequeat; si post venereos amplexus tubæ testiculis extremo suo foliaceo adhæreant; si corpus aliquod glandosum circa unum ovum generetur, si unus foetus produci debeat, si corpus illud glandosum in tubam sibi adhærentem ovum circumcinctum deponat; si ovum, quando non est in corpore glandoso, in tuba aut utero reperiat; deniq; si foetus in uteri tuba interdum conspexit sint, qui quæso, impediri potest, quo minus in ovis in testiculis existentibus & post foecundationem ad uterum delatis hominem generari existimemus?

XV. Statuimus ergo cum Regnero de Graaf, vesiculas illas, quas testiculi muliebris tunica involuit, esse vera ova è quibus & in quibus generatur corpus humanum; quæ ova spiritibus è spermate virili exhalatis foecundantur, & beneficio corporis glandosi in tubas deponuntur, per quas ad uteri cavitatem pervenire solent.

XVI. Hinc colligere licet ova in mulierum testiculis semper remanere debere, donec aurâ seminali spermate virili

inclusâ foecundentur: quippe testiculi membrana nullibi perforata est, ac proinde ovo exitum concedere nequit: ubi verò aurâ seminali foecundatur ovum, circa illud corpus quoddam glandosum excrescit, quod membranam testiculi afficiens, ovum ex eo educit, eo modo quo supra dictum est. Quò peractò successu temporis corpus illud glandosum evanescit, & testiculus muliebris ad priorem statum reducitur.

XVII. Itaque constat hominem fieri in ovo. Nunc quomodo absolvatur præclarum hoc phænomenon videndum est. Ut autem propositum nostrum assequamur, quænam sit natura ovi hic disquirere consentaneum videtur. Itaq; avium, sicut & cæterorum animalium ova nihil aliud esse videntur, præter humores membranis quibusdam peculiaribus involutos, in quibus germen aliquod existit, ex quo producit animal. Hujus definitionis veritas omnibus manifesta evadet, qui generationem pulli ex ovo contemplari non dedignabuntur. Hi enim asserent, ovum avium albumine & vitello constare; vitellus est humor sive liquor flavus albumine crassior in membrana quadam tenuissima contentus, & albumine undique circumcinctus; in ejus superficie duæ chalazæ sibi invicem diametraliter oppositæ collocatæ sunt, quæ secundum Harvæum sunt nodi ex substantia membranæ vitellum continentis exurgentes, eamque tensam detinentes: cicatricula quoque quâpiam vitelli superficies affecta est, quæ nihil aliud quam ovi germen constituit; ut incubationis ope manifestum fit: quippe ex observationibus Harvæi circa cicatriculam

reticulam illam bulla generatur, humore limpidissimo repleta & sua peculiari membrana circumcincta, in ista bulla quarto incubationis die punctum saliens apparet, quod in diastole sese conspicendum exhibet, in systole verò omnes sensus fugit. Albumen quoque ovi est humor sua peculiari membrana circumductus, qui primum in humorem bullam lymphidam replentem abit, quem humorem colliquamentum nuncupavit Harveyus.

XIIX. Duo illi humores, albumen scilicet & vitellus, in omnibus ovibus non reperiuntur, quia omnia animalia ovipara non tam diu, dum fiunt, in suis ovibus commorantur, ut pullus gallinaceus in suo commorari solet: quapropter vitello sive crassiore humore non indigent, qui in alimentum crassius & solidius abeat, ut eo pullus iam robustus nutriri possit. Neque etiam opus est ut in ovibus viviparorum albumen & vitellus existat, quia alimentum suum à matre desumunt, ac proinde vitello in membrana & capacitate ovi contento non indigent, ut robusta facta eo nutriantur. Quo circa quavis in vesiculis in testium mulierum substantiâ existentibus, duo humores non reperiuntur, concludendum non est eas revera non esse ova, ex quibus generatur corpus humanum. Quod obiter hic monendum venit.

XIX. Existimamus ergo, vesiculis, de quibus mentio jam toties facta est, germen inesse ex quo corpus humanum pullulat; quum scilicet adveniente aura seminali maris ad istam pullulationem germen disponitur; quæ dispositio ovi fecundatio sive conceptio vocatur.

XX. Quoniam autem à nullo Authore quod sciam, in quo consistat conceptio, clarè & distinctè explicatum sit, operæ pretium fere arbitror, si quinam sit hic egregius naturæ effectus assequi valeam. Ut autem scopum nostrum assequamur, quodnam sit germen illud, quod post fecundationem pullulat, examinandum venit; postea quid per adventum auræ seminalis huic germi adveniat, sedulo quoque erit inspiciendum. Ad primum quod spectat, germen illud nihil aliud esse quam corpus animalis formatum existimamus, cuius partes in quiete positæ sunt, & eo modo affectæ, quo in corpore animalis mortuo, nullum detrimentum quoad sensibiles partes habente, eas esse concipimus: cui in cordis ventriculis sanguinis effervescentia deest, ut non secus ac aliud animal vita plenum existat. Quocirca jam corpus animalis ex ovo oriundi in germine integrum cum omnibus suis partibus continetur, cui nihil aliud deest, ut sese conspicendum præbeat, quam ut partes ejus præparato succo nutritio apto ad sensibilem magnitudinem crescant.

XXI. Hic enim non opus est, ut nostram sententiam ulterius explicemus, quia satis clarè animo attentè legenti patebit; quamobrem ab ulteriore ejus explicatione supersedendo, rationes quibus nititur in apricum deducam.

XXII. Ac primò quidem si considerem auram illam seminalem esse corpus particulis exilibus, tenuibus, subtilibus & fermentativis constans: ovum verò humoribus, germine & membranis constare impossibile est, ut adveniente aura

seminali corpus animale, omnium totius naturæ corporum maximè compositum ex commixtione auræ seminalis cum humoribus ovi exurgat, nisi in ovi germine omnes animalis partes quasi in compendio existant.

XXIII. Secundò aura illa seminalis varios motus solùm modò in ovo ejusq; germine excitare potest: jam autem quomodo, quæso, corpus animale, in ejus constructione tanta symmetria, tantus ordo, tantaque regularitas observatur, à motu confuso, inordinato, & vario quorundam humorum oriri poterit. Sanè si partes totius corporis animalis in ovo jam dispersæ existerent, id est, situ & unione sive cohæsiõne inter se carentes ac proinde omninò confusæ, motus ille in ovo ab aura seminali productus confusionem potius adaugeret, quàm iis tantum ordinem, tantam dispositionem, & adeo regularem inter eas situm & connexionem conciliaret, ac post generationem animalis habent. Quod quum ita sit, non immeritè corpus animale compendiosè in germine contineri asserimus.

XXIV. Tertio in seminibus plantarum, inter quorum corticem germen reconditur, plantæ illæ, quæ ex iis produci debent, jam compendiosè existunt; ut solertiores naturæ scrutatores se microscopio conspexisse meminèrunt. Jam autem si plantæ in quibus tanta symmetria ac in corpore animali non observatur, beneficio ejusmodi germinum producuntur, quare corpus animale eodem modo non fiet? Si pyrus e. gr. fieri ex femine non posset, nisi in semine illo pyrus jam compendiosè existat? qui,

quæso, efficere potest, ut pullus gallinæ ex ovo gallinæ & non alio semper producat, nisi in eo ovo jam compendiosè contineatur: Idem de ovis è quibus generatur corpus humanum dicendum venit.

XXV. His semel positis quid sit conceptio, & quænam sit ovi in testiculis existentis fecundatio explicatu perdifficile non erit. Quippe quum sperma virile in vaginam uterinam aut in uterum effunditur, aura seminalis statim exhalatur, & per tubas uteri tunc temporis testiculis applicatas ad ipsos testiculos pervenit, eos subit, pervadit, & ova in iis existentia penetrat, per totamque eorum substantiam diffunditur: si autem ex omnibus ovis unum occurrat, in cuius germinis corculo humor dispositus ad fermentandum cum aurâ seminali reperitur, statim incipit ista effervescentia, quæ per producendæ corporis vitam durare debet; & tunc mulier concepisse sive ovum fecundatum fuisse dicitur. Fermentatione illâ semel in corde inceptâ humores per vasa insensibilia istius animalis insensibilis circulare incipiunt: hinc circa ovum illud corpus glandosum informe producit, quod proculdubio à partibus ex ovo transpirantibus oriri solet, & quoniam nullæ partes transpirantes à parte ovi posteriore, interiorem partem testiculi spectante, in auras abeunt, mirum non est si in ista parte corpus illud glandosum crescat, donec ovum è testiculo educet, & in tubam uteri deponat: neque etiam mirari debemus, si corpus illud glandosum dum ovum complectebatur crescens, postquam illud amisit, singulis

momentis decrementum patitur, & tandem evanescat; quia ab ovo suum alimentum accipiebat; quum autem non amplius ovum continet, ipsi alimento deficiente, sensim & sine sensu etiam deficere & evanescere debet.

XXVI. Ovum ita fecundatum per tubas Fallopianas ad uteri cavitatem pervenit: hic admodum augetur humoris copia, adeo ut sub forma bullæ indefinenter incrementum patitur; crescit autem pulla & amplior evadit, quia partes quæ per insensibilem transpirationem ex utero abire solent, per ejus membranæ poros transeundo, in eam ingrediuntur; ibi propter occursum humoris ovum sive bullam constituentis pedem figunt, & partem bullæ constituunt. Hinc fit quòd primordium fœtus in omnibus animalibus bullam esse observaverint plerique inter peritiores Anatomici.

XXVII. Quæ quum ita sint, in corculo germinis semper præparari credimus humores circulantes; hinc circa ipsum germen fit alia bulla in medio majoris bullæ existens, quæ humore lymphidissimo repletur; membrana verò, quæ humorem illius interioris bullæ continet, amnion constituit; & illa quæ totam majorem bullam complectitur, chorion à medicis vocatur. Atque hunc esse ortum, tum humorum, tum membranarum fœtum involantium existimamus.

XXVIII. Præterea ex ista bulla particulis quibusdam transpirantibus sive effluviis continuo exhalatis, generatur placenta uterina, ad quam postea vasa umbilicalia sese extendunt; hæc placentæ generatio fit eodem modo, quo

superius corpus glandosum circa ovum fecundatum in testiculo generari diximus: partes enim illæ quæ per insensibilem transpirationem ex ovo sive bulla abeunt, in uteri fundo condensantur, & in corpus, quod propter figuram placentam uterinam vocant, concresecunt.

XXIX. Præparatis humoribus fœtus singulis momentis grandior fit, & post aliquod temporis spatium corculum ipsius sub forma puncti salientis sese conspicendum exhibet; quod successu temporis cum aliis partibus continuo crescens de se venas & arterias emittit; hinc vasa umbilicalia sese in humorem primo extendunt, deinde membranas perforantes ad placentam uterinam usque progrediuntur, quam deinde innumeris ramificationibus penetrant, & pervadunt in usum mox dicendum.

XXX. Fœtus robustior factus alimentum vitibus suis proportionatum requirit, propterea vasa sua umbilicalia in placentam emittit, qui in eam sanguinem afferendo, ejus substantiam nutriunt & augent, ut ejus corpus crassius factum majorem copiam chyli à sanguine materno separet, qui chylus sub forma lymphæ membranas pertransit & intracarum cavitatem effunditur; isto chylo ore assumpto nutritur fœtus, non vero sanguine materno, ut hæctenus existimarunt medici. Nam vasa umbilicalia in placentam non transeunt, ut ex ea sanguinem fœtui nutriendo convenientem deprorant, sed potius, ut sanguinem in fœtu præparatum ad eam deferant, ut nutriatur & ad requisitam magnitudinem perveniat.

XXXI.

XXXI. Atque hæc est historia generationis corporis humani quæ propriè loquendo nihil est quam ortis in partibus requisitis fermentationibus ejus augmentatio: quippe jam totum corpus in germine continetur cum omnibus suis partibus, sed ita exilibus & subtilibus ut omnem sensuum aciem profus fugiant: jam adveniente aura seminali accenditur in corde ignis ille vitalis, qui nihil aliud est quam fermentatio & rarefactio humoris per cordis ventriculos transeuntis: hinc succi nutritici fit præparatio, & humor fermentum ventriculi constituens in illa officina cuditur; hinc crescit fœtus & grandior factus sese conspiciendum exhibet.

XXXII. Peractâ explicatione productionis corporis hominis, superest ut de productione illius mentis aliquid dicamus. Itaq; non existimamus mentem humanam produci, eo modo quo corpus oriri superius dictum est: quippe quum mens hominis sit res immaterialis, non extensa, & solùm substantia cogitans, impossibile est ut eo modo oriatur ac corpus naturale: nullum germen est ex quo originem suam trahat, nihil in spermate viri, nihil in ovo mulieris existit, quod principium ejus internum constituat; quocirca eam à Deo immediate oriri censemus; qui sibi hanc legem imposuit, ut quotiescunque ordinario naturæ cursu generaretur corpus humanum, mentem humanam sive substantiam cogitantem crearet, quam creando illi corpori uniret, ut inde oriatur homo.

XXXIII. Inde colligere licet, corpus

sive generationem corporis esse causam productionis mentis tantùm occasionalem; id est, esse causam sive occasionem, quæ Deum ad producendam sive creandam mentem invitat; non verò esse causam, quæ mentem producat, vel ex qua mens producat.

XXXIV. Jam vidimus quanam sit origo corporis & mentis, quæ sunt duæ illæ partes ex quibus componitur homo, nunc coronidis loco aliquid de compositione sive unione, utriusque illius partis dicendum est. Non existimamus igitur primò mentem corpori unitam iri per mutuum superficierum contactum, quæ unio corporibus solùm est propria; quia quum anima extensione careat, superficiem habere nequit, ac proinde non potest tangi. Secundò unio mentis cum corpore in mutuo consensu voluntatum posita non est, quia ista unio spiritibus sive substantiis cogitantibus solùm convenire potest, ac proinde corpori, utpote voluntate carenti, competere nequit. Sed unio mentis cum corpore in connexionione quadam consistit, quæ inter affectiones corporis, hoc est, motus, & affectiones mentis, hoc est, cogitationes intercedit, qua ad certum corporis motum certa quædam in mente oritur cogitatio, & ad certam quædam cogitationem mentis, certus quidam in corpore oritur motus. Nulla enim alia est mentis cum corpore unio, & in ea connexionione corporis motuum cum cogitationibus mentis, & mentis cogitationum cura motibus corporis consistit illa unio, quæ hominem constituit.

DISPU-

DISPUTATIO XXX.

De

CAUSA PARTUS MONSTROSI,

Nuperrimè nati, hujusque occasione de monstrorum
humanorum causis in genere.

RESPONDENTE

CHRISTIANO KURSNERO, Marburgensi.

Q. D. B. V.

§. I.

Monstrosus iste partus, quem non
ita pridem sub cultro anatomi-
co vidimus, maximâ sui raritate
spectatoribus admirationem, mihi stimu-
lum peperit, & calcar subdidit, in veras
hujus aliorumq; monstrorum inquirere
causas, & in solidum hoc argumentum
in Cathedra physica sub examen vocare.
Eum in finem præsentem exhibeo dis-
sertationem, quâ breviter ostenditur,
quàm facilè ipsa etiam natura monstro-
sos in generationis negotio committat
errores, dum pulcherrimam & ab omni
parte perfectam intendens machinam,
vel inconditam & indigestam molem,
vel deforme quoddam corpus, monstri
quid alens, non rarè producit. Sicuti
enim artifices non semper opera perfecta
edunt, sed spe sua excidentis sepius titu-
bant; ita ipsa etiam natura subinde in
operibus suis à scopo invita aberrat, &
quandoque hic bonus dormitat Home-
rus. Contendimus, autem hos naturæ
defectus mechanicè in præsentiarum
explicare, ne cum aliis necesse habea-

mus, causas non intelligibiles, è longin-
quo accerere, vel necio cujus virtutis
plastice graviorem accusare lapsum.
Quod dum facio, spero fore, ut lector
benevolus ea quæ dicturus sum, non
solum castis & faventibus auribus sit ex-
cepturus, sed hallucinanti etiam è fa-
ciliùs veniam sit daturus, quo plures hoc
in pelago exsurgunt scopuli, quibus de
his Naturæ arcanis philosophaturus im-
pingere potest.

§. II. A Nominis explicatione exor-
dior. Monstrum alii à monstrando de-
rivant, quod vel aliquid monstret, hinc
Cicero L. 2. de Nat. Deor. statim sub
principium vult, quod monstra sint quæ-
dam præfensiones rerum, & quod homi-
nibus ea quæ sunt futura quasi monstret,
& deprædicent, adeoq; Dei sint monita,
quibus de instanti graviore aliqua cala-
mitate miseri terræ incolæ certiores
redduntur, unde Poëta *L. 3. Æneid.*

Monstra Deum refero.

Vel quod ab aliis ceu portentum aut pro-
digium quoddam cum admiratione ab
hominibus monstretur, ea namque est
hominis natura, ut si quid rarum vel in
cælo vel terra & præter consuetudinem

oo

occur-

occurrat, alteri monstremus. Adeò, ut SENECA dicit *l. 7. quæst. nat. c. 1.* naturale est, magis nova, quam magna mirari. Sed nolo erambem hanc toties coctam hic in limine diutius apponere, neque sub litem vocare, an nominis hæc derivatio firmo stet talo, cum ejusmodi bellaria Grammaticorum labris potius digna censeam.

§. III. Describuntur autem monstra à physicis, quod sint corpora naturalia, à primario naturæ instituto propter aliquod impedimentum in causis circa originem degenerantia, nec ita frequenter ut cætera perfecta corpora existentia, & videntibus ob novitatem, raritatem & deformitatem horrorem cum admiratione adferentia. Vel Brevius: Quod sint effectus naturales cum insigni deformitate à causa deficiente & aberrante producta. Vide Colleg. Phys. EICHSTADI *Sp. m. 271 Theor. 13.* & SPERLIN. *Phys. p. 207.*

IV. Et quis inficiabitur dari monstra in rerum natura, cum ea in triplici hujus universi regno quotidie oculis usurpentur. Sua alit monstra regnum vegetabile, & in stirpium genere quandoque errores lapsusque naturæ contingunt, id quod jam dudum ab Aristot. Plinio, Porta, Alpino & Scaligero fuit observatum. Multo tamen rarius vegetabilia hæc monstra spectantur, quod juxta EICHSTADIUM, in præcedenti thesi allegatum, plantæ simpliciorum naturam rudioraque instrumenta obtineant, quæ crebrâ magnamque peccandi occasionem in natura vegetabili impediunt. Ejusmodi monstrosarum plantarum iconibus recentiorum Physicorum & Medicorum volumina superbiunt, inter quos videri merentur TULPIUS in suis observ. Et NATURÆ CU-

RIOSI in *Ephemerid.* Si regnum minerale intremus, & mundum subterraneum contemplemur, quæ non monstra ibi nobis fiunt obvia? Hic diversi succi metallici in monstrosum coeunt chaos. Alibi mineralia & lapides concresecunt & monstrosam induunt faciem; sapius metallum à natura sua degener factum in tertium abit, de quibus legi potest KIRCHERI *mundus subterraneus.* Non jam dicam de Pseudo-chymicis, quibus obstetricantibus quandoque ex metallis non metallum fiunt, hoc est monstra, cineres & terræ, dum nempe sua dilapidant omnia pro lapide, ut venuste cecinit OWENUS *l. 2. Epigr. 9.* Frequentius ipsa etiam monstra in regno animali observantur, quorum historias ego nunc recensere super sedebam, ne illis, quæ ad satietatem jam dum ab aliis sunt scripta, nauseam & tædium lectori pariam. Exempla passim apud authores occurrunt, quæ eleganti ordine à SCHOTTO in *physica sua curiosa per compendium exhibentur.* Videbis ibidem monstra accepha, polycephala, cum brachiis multiplicatis, manibus truncatis, pedibus anserinis. Monstra bicorpora variis modis juncta. Infantes Cynocephalos, sine collo, monoculos, &c. reperies aves monstrosas, pisces monstrosos aliaque innumera.

V. Verum cum eo non tendat mea dissertatio, ut catalogum monstrosorum exhibeam, quod ad causæ investigationem nihil conferet. Sed velitationis meæ scopus sit de gemellis monstrosis feminini sexus nuperrimè natis, quas hic delineatas cernis, verba in præfationum facere, & in causas monstrosorum partuum inquirere, in eo meam locabo operam,

operam, ut ostendam, quomodo monstrosi errores circa fœtus humani formationem in utero materno à Natura, vim aliquam à causâ tum externa tum interna passa, quandoque committantur. Quæ cum vix intelligi possiat, nisi quædam de natura seminis, de partium delineatione mechanica, & de gemellorum generatione, præmiserim, faciam, ut hæc aliæque ad arduum hoc negotium spectantia, quantum per injunctam licebit brevitatein, prius proponantur, quò eò alacrius per viam magis expeditam scopum mihi præfixum attingere queam.

VI. Itaque quod seminis, ex quo corpus humanum producitur, attinet naturam, puto rem hic longe aliter se habere, quam in regno vegetabili, in vegetabilium enim semine totum illud jam latet, quod inde germinare debet, sic in semine cucumeris latet cucumis jam delineatus, in nucleo cerasi cerasus, in pini pinus, &c. ita ut nihil novi postmodum generetur, sed partes in ipso semine jam dum delineatæ ob succi nutritii è tellure suppeditati adventum ejusque convenientem assimilationem in dies incrementa capessant, dum quælibet succi nutritii particula ob similitudinem configurationis eò quò secundùm leges motus ire debebat, tendit & apponitur, quæ omnia accuratissime tractatur à MALPIGHIO Italo & NEHEMIA GREW Anglo in *Anatomia vegetabilium*. Verùm tale quid de semine humano dicere velle ridiculum esset, quis enim credet, corporis humani partes in semine masculino præexistere? quis opinabitur, in semine muliebri fabricam totius jam depictam & adumbratam esse? cum neque ex semine masculino fœtus producat, ne-

que ex semine muliebri partium primordia prodeant, sed tum demum generatio fiat, quando duo hi liquores genitales commiscantur, & unum verum semen constituent.

VII. Quamvis autem me non lateat, plures hodierno hoc reperiri tempore Philosophos & Medicos, qui constanter negent, non dari semen muliebri, illudque ceu figmentum quoddam ad Anticyras ablegent, non possumus tamen illis assensum largiri, cum mulieres omnes habeant partes seminis generationi in viris dicatas, quas non frustra à natura datas esse, sed eodem fungi munere existimo, ita ut hæc opinio vix ulteriorem videatur mereri refutationem, cujus contrarium vel patribus familiâs abundè satis innotuit, qui fues per excisionem testium & castrationem ulteriori prolificati inaptas reddere nôrunt. Verùm circa hanc sententiam prudenter agendum est, ne madorem illum, quo muliebria frequentius humectantur pro semine habeamus, id quod multis imposuit, cum verum semen extra uterum in ipso ovario recentè dissecto apud succiplenas reperiat, quod non semel vidimus.

VIII. In utroque sexu, & masculino & muliebri liquor hic genitales ex subtiliori sanguinis parte eaque valde fermentescibili componitur, cui liquor animalis pondus superaddit, & efficaciam largitur: Duo enim hi liquores genitales in mutuum abeuntes confortium colligamentum illud constituent, à spiritibus animalibus usque adeò ideatum, ut omnium partium fœtus constituentium rudimenta in sinu

quo voveat. Ideæ illæ ope caloris admodum proportionati mediante fermentatione sensim se explicant, ita ut omnes partes à materia lactea per uteri glandulas cribrata paulatim secundum figuram semel delineatam augmentum suum accipiant, & quotidie crescant.

IX. Perinde etiam est, siue dicamus cum Neotericis generationem fieri ex ovo, siue ex colliquamento seminali. Quod enim alii semen in testibus muliebribus vocant, hoc recentiores ovum vel ova appellant, quia ipsum semen in innumeris Capsulis collectum asservatur, ova non obscure amulantibus. Modum verò quo ova fecundantur & in ipsum uterum ad colliquamentum seminale constituendum delabuntur describit author *Pan-sophiæ Enchirætica* his verbis. *Ovarium muliebri*, dicit, *foeminis tam humanis, quàm purè brutalis* competit & quod antiqui putabant esse testiculos muliebres seminales, moderna Anatomia invenit vesicularum aut globorum liquorem aliquem in se continentium esse congeriem, in quibus non aliter, ac ova gallinarum aliarumque animantium, in ovario suo generantur: In magnis & præstantioribus animalibus, maximè verò homine videtur esse certus numerus, quæ naturâ puellâ in cellis suis generantur tot, quot paritura est mulier proles, hinc fecunditas mulierum, quorum plus lucis & sulphuris continentia masculino sexui, aquosiora foemineo debentur. Quando autem mulier in membranis uteri titillationem concipit, mox lubricans liquor ex vagina prorumpens orgasmo libidinoso facit turgere mulierem, unde omnes partes ejus uterinæ spiritu seu tenuis-

simo vapore salino inflantur, ut ita in ovario spatium non sufficiat distensionis. Quare mox unum avellitur, aut duo, sed rarius, aut tria aut plura, sed rarissimè, & in uterum mulieris per tubas Fallopianas descendunt lentore quodam obducta. Verum res eodem recidit, si dicamus semen muliebri fecundari in congressu ab aura seminali virili: certum equidem est, crassamentum illud seminale, quod in arvom naturæ ejaculatur, nil nisi contagium ibidem exspirare, quod per certos ductus ad ovarium muliebri siue testes evectum & semini ibidem in vesiculis delitescenti afflatum illud fecundat, hoc est, fermentescere facit, usque adeò, ut mole sua turgescens tandem (elapsis nempe aliquot diebus) in uteri ruat cavitatem, & hoc est quod colliquamentum superius vocavimus. Ex quo apparet seminis virilis partem subtiliorem habere se instar contagii, reliquum verò crassamentum ceu inutile terræ pondus sub liquaminis forma ex ipso utero denuo foras eliminari.

X. Primaria itaque conceptionis causa erit fermentatio, à commixtione duorum liquorum genitalium introducta. Continua hæc inter partes seminis valde activas, lucidas & fermentescibiles, agitatio & concussio efficit, ut alię partes crassiores & magis terrestres versus superficiem & ad latera protrudantur, ibidemque corticè quasi & pelliculam constituent, quo intra terminos & limites reliqui valde mobiles & facilius detineri possint. Hæc illa est pellicula, quæ postmodum grandiore jam facta foetu secundinarum nomine venit.

XI. Interea alię partes subtiliores valdeque activæ hoc est (acidæ & alkalicæ) ope materiæ mundi subtilissimæ siue primi Ele-

Elementi tanto inter se invicē agitantur fervore, ut aliam & à priori longe dissimilem acquirant texturam; & in figura, situ & magnitudine mirum quantum mutantur; Quæ enim antea sub vestimento candido & lacteo incedebant, nunc purpureū induerunt colorem, & punctum quoddam saliens constituunt, id quod est primum illud vivens & ultimum moriens, author & principium totius massæ sanguinæ. Quo ipso facilè componere possumus litteram, hæcenus de prerogativa partium motam; quod enim *Aristoteles cordi tribuit, hoc merito sanguini acceptum referimus*, viventi etiam antequam ulla alia pars solida sit delineata. Neque difficile est subitaneam hanc explicare metamorphosin, cum in re chymica & domestica nihil ferè frequentius sit, quam liquore ope digestionis & fermentationis rubicundioringere colore, & fructibus antea albicantibus solius caloris ope rubicundam conciliare Tincturam.

XI. Porro à aliis nunc proportionatæ fermentationis deprehendimus in colliquamento effectum; Nempe in ambitu guttulæ istius salientis, ramosæ & irregularis figuræ partes à centro sui motus protrusæ denuò coeunt, & frequentioribus subsultibus sibi invicem implicitæ prima parenchymatis cordis, quod rectius muscululus diceretur, rudimenta constituunt. Verum cum à subtilioribus secundum lineam rectam progredi conantibus vint patiantur, coguntur valdè spirituosus & mobilibus transitum concedere, quæ alacriter quâ datâ portâ progredientes in superiori colliquamenti parte vesiculam producant, ubi postmodum cerebrum generatur. Non poterant enim non partes istæ spirituosæ in centro stare nesciæ

alias quasdam crassiores secum abripere, quarum quædam ceu in torrente fieri solent ad latera in itinere depositæ tunicas constituunt, quibus spirituosæ istæ partes cinguntur & arteriæ postmodum vocantur, quædam verò emenso jam destinato spacio, cum ad centrū regredi nesciam, cerebrū, alibi verò partes cartilagineas, carnosas & omnia reliqua viscera efformant.

XIII. Quippe cum singulis pulsibus ex arteriis partes quædam sanguinis egrediantur, hæc in coagulum abeuntes Hepati, in latere sinistro Lienis, paulo inferius renibus aliisque partibus ibidem sitis, imo ipsi etiam ossibus prima sua stamina suppeditant, cumq; ipsa fermentatio paulatim fiat fortior, particule molles & lubricæ tandem exhalant & dissipantur, reliquæ verò majorem duritiem acquirunt, quæ omnia usque adeò clara sunt, ut à quovis facilè intelligi possint.

XIV. Sed videndum nunc est, quid novicirca cor contingat. Cum enim arteriæ ibidem sint breviores, & sanguis recens rarefactus valde spirituosus adhuc existat, vix omnem ferre possunt impetū. Verum pluribus præ fervore spumantibus in maxima sui distensione transitum concedere coguntur, quæ bullas istas & cellularum congeriem, è quibus pulmones conflati sunt, componunt: quorum fabrica à recentioribus ope microscopiorum depicta accuratissimè huic fabricandi modo respondet.

XV. Deinde ipsius cerebri mentis metropolis admiranda structura sese nostris subjicit oculis. Diximus autem ejus infantiam, sub exigua quadam vesicula latere, hujus enim partes aquosæ oppido liquidæ, vel saltem non adeò viscidæ, à spiritibus animalibus continuo eas permeant.

meantibus dissociantur quidem ac divelluntur, quæ tamen ob nimiam lubricitatem statim collabuntur, ita ut nulla interstitia firma nec stabiles pori in primordiis generationis ibidem formari possint. Ast quamprimum partes istius vesiculæ viscidiores & crassiores cranium & meninges ceu mœnia ipsum cerebrum cingentia constituerunt, reliquæque interiores spissiores factæ semel elevatae, constantem talem inter se servare possint situm & ordinem, nec amplius collabuntur, facile quidem fieri potest, ut spiritus animales à cordis motu propulsi ad superficiem excurrant, sed cum ob duritiem meningum & cranii reflectantur, ita ut vel per eandem regrediantur viam, eademque legant vestigia, quod tamen impossibile videtur vel novas sibi adaptent vias valde obliquas & interruptas, necesse quoque est ut poros etiam valdè intortos & tubulos interruptos efforment, id quod fortè in causa est, quod cerebri cortex cineritium præ se ferat colorem, magis ad nigredinem ob radiorum luminarium in illud iucidentium suffocationem vergentem. In interioribus autem cerebri partibus res aliter se habet, cum enim spiritus animales quaque versum secundum lineas rectas obvolitent, partes cerebri nunc spissiores factas facile propellunt & in medio earundem ingentem cavitatem quam cerebri ventriculos vocant exstruunt, id quod eo facilius fieri ibidem potest, quo plures eo in loco reperiuntur arteriæ, spiritus majori in copia advehentes.

§. XVI. Majorem autem difficultatem deprehendo in explicando, quomodo venæ & vasa lymphatica generentur, cum per illa vasa humores non evchantur à centro, sed revchantur. Itaque observari

velim, vasa illa ex partibus chylosis efformari, videlicet quando sanguis in primordiis generationis à centro ad superficiem colliquamenti tendit, eo ipso momento partes chylosæ per uteri glandulas cribratæ ejus locum occupare contendunt, cum impossibile sit, dari in rerum natura vacuum; Chylosæ istæ striæ toto vitæ decursu sibi invicem connectuntur, & tunicas istas efformant, quæ postea sua peculiaria sortiuntur nomina.

§. XVII. Ita enim res sese habet in corpore nostro, ut quoties in aliqua corporis regione cavitas reperitur, toties cogitare debeamus, in prima generatione aliquid continuo ibidem oberrasse, quod impedimento fuerit, quo minus parietes coaluerint. Sic ipse canalis intestinalis suam inde naetus est cavitatem, quod chylus ore assumptus parietum collapsum impediverit, qui ad latera protrusus ipsa quoque vasa lactea fecit pervia.

§. XVIII. Quibus præmissis non amplius difficile erit, cæterarum etiam partium generationem, quantum quidem per nostram imbecillitatem licebit, delineare. Sed cum pauca hæc pagellæ operi huic absolvendo non sufficiant, quo plura enim dicentur, eo plura dicenda occurrerent, hinc vela contraho, præsertim cum ea quæ fortè non attigi, tum ex Nobilissimo Naturæ Cultore DES CARTES in *Tr. de Fœtus formatione*, tum ex subtilissimi CRAANII *Theoria* facile hauriri possint.

§. XIX. Hoc unicum adhuc addo, quod motus iste particularum, qui hoc in negotio omne fert punctum, & totius rei caput est, non sit infinitus: Omne enim corpus semel motum, tamdiu moveri pergat, donec ab alio impediatur. Atque quo

quo sanguinis particulae longius à centro sui circuli quem describunt recedunt, eò plus de suo amittent motu, hinc circa ambitum colliquamenti sanguinis partes valde induratae, vel etiam petrificatae, quales sunt osses, reperiuntur. Imò ipsa cutis, qua foetus cingitur, nullo alio generari potest modo, quam illo, qui legibus naturae est accommodatus.

§. XX. Jam si generationis negotium tanto instituitur apparatu, quomodo quæso gemelli generantur? ut itaque ordinis habeatur ratio, paucis de ipsorum formatione quoque agam. Quæritur autem apud Naturam symmetras, an gemelli in unico congressu concipi possint, an verò ex suo, et foetatione suos trahant natales? De hac peculiarem olim scripsit tractatum HIPPOCRATES, & eam sequentibus verbis describit: *Superfoetant, dicit, part. 2. p. m. 645. §. 2. mulieres, quarum stomachus i. e. uterius, post primum conceptum non clauditur ita valde, idque apparentibus signis constat, clauditur autem post superfoetationes, quae posterius insuper patiuntur. Si superfoetatio nondum partium discriminationem habeat, sed caro sit, non quidem intumesceat, sed putrescit, donec ex utero exeat.* Ex quibus constat, in ipso utero foetu jam gravido nihilominus novam fieri posse conceptionem. Verum eo ipso nondum evincitur, gemellos superfoetationi acceptos ferendos esse, quicquid etiam hic in contrarium dicat PLINIUS, qui ut suam vendicet sententiam nempe impossibile esse, gemellos in uno congressu concipi, sed unum ex his quoad conceptionis terminum altero necessario fore priorem, argumenta quaedam in scenam introducit, à formae externae diversitate desumpta. Videlicet natos esse dicit

gemellos, quorum unus parenti, alter ad altero similis erat, quo ipso obtruncare vult, gemellos non in uno concipi coitu. Verum non videtur operæ esse pretium, his argumentis refutandis immorari, nam posito tale quid aliquando factum fuisse, nequaquam tamen evidenter concludere licebit, in diversis congressibus hos gemellos fuisse conceptos, cum faciei similitudo aut dissimilitudo potius imaginationi in stupendo hoc naturae opere efficacissimae, ut paulo post videbimus, trienda sit.

§. XXI. Vero similis videtur, auram genitalem duo ova uno eodemque tempore & uno in coitu foecundare, quae vel per unicum ascendens ad ovarium canalem suo fungitur munere, vel in bivio constituta per utrumque ipsis testibus afflatur: Quod si tunc accedat fermentatio proportionata, & pro rei conditione sufficiens concedatur spatium, gemelli generantur corporis & animi constitutione saepius sibi similes. Mira profectò saepius reperitur inter illos similitudo, specie, vitâ, moribus, aliquando enim dum alius ridet, flet aut ægrotat, alter etiam latatur, aut morbo tenetur aliquo. Vid. Doctiss. Philos. Schmid. dissertat. de gemellis. Quod si unus post alium conciperetur, non video, quomodo ambo perfecti & vitales uno tempore nasci possent. Et quid multis opus est. Bruta marem vel semel admittentia noñe saepius gemellos pariunt? Neq; tamè inficiamur ipsam superfoetationem, utpote quae ex causis, Medicis magis quam Philosophis notis, contingere potest, de qua, si sit officii tui, legi meretur *Mauriceau* de morbis gravidarum.

§. XXII. Atque sic luce meridiana erit clarius, corporis nostri formationem

& or-

& ortum non à fortuito atomorum vel particularum confluxu dependere, multo minus illud sine ullo consilio ex accidenti quasi è variis corpusculis combinari, quod impium esset & blasphemum: Quis enim erit ingenii adeo vesani, ut hic Dei digitum agnoscere nolit? Quis adeò stupidus, ut non videat elegantissimam hanc machinam juxta constantes leges naturæ ab ipso Deo, qui est Deus ordinis latas construi. Rectè Scriptor *Romanus Seneca* dicit: Hominem non esse tumultuarium & incogitatum opus: Nam inter maximas rerum suarum Natura nihil habet, quo magis gloriatur, aut certè cui gloriatur. Cogitavit enim nos ante Natura quam fecit: Nec tam leve opus sumus, ut illi potuerimus excidere. Nullam hic sibi vendicare potest potestatem *Archæus, vis plastica, vel nescio, quæ virtus incita.* Author Naturæ ut ubique ita hic claves tenet, omnia gubernat & suū cuiq; tribuit. Unde non possumus non mirari, quod præstantissimi quidam Philosophi ausi sint, summam divinæ providentiæ sapientiam, quæ in pulcherrima hominis fabrica exhibuit summus omnium opifex, præfractè negare. Et condonare quidem possemus poëtis ingeniorum suorum lusus, quando nunc è faxis à Deucalione & Pyrrha post terga actis homines natos fuisse canunt: nunc Jovem precibus *Aenei filii* viriq; optimi comotum formicas, quæ in anosa quercu vagabantur in homines mutavisse, dicunt. *Vid. Metamorph. Ovid. l. 7.* Quis enim talia Poëtarum portenta credet? Verum cum nec ipsi Philosophi meliora attulerint, nec alias profectò quàm Poëtæ fabulas sinxerint, operæ erit pretium sententiam illorum paucis cum Celeberrimo *Parckero*, refellere. Nemo verò uberius

fabulas has enarravit quam *Diodorus Siculus* & *Censorinus*. *Fuere* qui sempiternum hominum genus extitisse statuerunt. Alii hominem è terra fortuito & sine Architecto prodiisse referunt, in qua, cum mundi initio mollis & lutosa fuerit, atque post inflatam ac quasi fermentatam solis calore superficiem, pustula quædam subtilibus pelliculis circumdatæ intumuerunt, è quibus tandem, cum maturum accepissent incrementum, omnia animantium genera etuperunt. Cum verò Terra subinde magis ab igne solis constiparetur, nihil amplius majorum animalium in vitam producere potuit, sed ex mutuâ comixtione singula generari cœperunt. *Censorinus* autem repetitis prius Poëtarum fabulis, *de die natali l. 1. c. 4. sic porgit: Quidam ex ipsis sapientia Professoribus. nescio an magis monstrosas certè non minus incredibiles rationum suarum proferunt opiniones. Anaximander Milesius, videri sibi ex aqua terraq; calefactis exortos esse sive pisces, sive piscibus similia animalia, in his homines concrevisse, factusq; ad pubertatem inatus retentos, tunc demum ruptis illis viros mulieresq;, qui se jam alere possent processisse. Empedocles autem primò membra singula ex terra quasi prægnante, passim edita deinde coisse, & effecisse solidi hominis materiam igni simul & humori permixtam. Hæc eadem opinio etiam in *Parmenide*, pauculis ab *Empedocle* dissensit. *Democrito* verò *Abderita* ex aqua limaq; primum visum est homines procreatos. Seu (uti refert *Lactantius*) *Vermicularum* modo de Terra, nullo ductore, nullaq; ratione effusos. Nec longè secus *Epicurus*. Is enim credidit, limo calefacto uteros nescio quos radicibus coherentes, primum increvisse & infantibus ex se editis ingenitum lactis humorem materiam ministrante*

Avantem præfuisse, quos ita educatos & adultos genus hominum propagasse. Id quod quoq; cecinit Lucretius.

Crescebant uteri Terræ radicibus apti &c. usq; adeo delirarunt Philosophi! non videntes, quod si hominū genus ab æternis seculis genitum esset, factum id esset, vel à causa rationis compote, quam Deum appellamus, vel experte: sed quis credet, membra singula primū è terra edita fuisse tum deinde in corporis humani figuram coivisse? At quo semine orta sunt, aut quis cujusq; membri fabricationem perfecit? Quis enim in brachio tam comòde musculos extruxit, ut omni motus rationi inservirent? Quis ejus extremitatem in digitos distinxit? Quis digitorum internodiis musculos perforantes & perforatos inseruit? Atque cum è terra emerferit, cur potiùs humero se applicuit, quam capiti aut coxendici. Et deniq; qui cum magno illius osse articuletur? At tam excors esse nequis, qui credas singulis membris vitam aut motum aut quamvis functionē inesse posse, antequam totius fabricæ aptentur. Sed si nos è mari emerfisse dixeris? Intuere quæso humani corporis fabricationē, intelliges, illud nullo modo sine opifice extrui potuisse. Quorsum itaq; fabulas fabulis accumulare pergas? Cur enim non ab initio terræ incolæ gignantur. Novum monstrum est, ut è bestiis aquatilib; fiant terrenæ, atq; ut pisces dum Terræ se assuescunt, tandem in homines mutantur. Sed quid de Epicuro dicemus, homine, qui omnes vitæ rationes in ipso posuit ventriculo, nec unquam cœlestis felicitatis sedem explorare cogitavit. Mirum quod non crediderit, infantes in hortulis nasci, vel ex puteo extrahi, ut nobis pueris nutrices persuasisse memini. Tu verò De-

mocrite, quem non modò virum doctum & acutum, sed & anatomicis dissectionibus maximè exercitatum ajunt, tu inquit qui omnium animalium viscera inspexisti, tu qui venas, qui medullas, qui abditas quasque partes perscrutatus es, nihilne tu videre poteras, quod opificis rationem efflagitaret? An quid imprudenter, quid non concianè, quid non affabrè, quid nō optimè constitutum reperias? quid quæso in corpore humano sunt machinæ, quam præclara cujusque partis officia, quæ innumerabilis partium varietas, quantus organorum apparatus, quæ congrua singulorum magnitudo, figura, situs & dispositio, quam apta ad invicem connexio, ut tamen tot innumera concurrant organa, tamen tantum abest, esse alterum alterius impedimento, ut quodque mutuo cujusq; auxilio adjuvetur. Quid ergò Artificis solertiam laudare posset, quod in hac summa machina non reperitur? Quid tu ipse desiderares? An elegantiam, an utilitatem, an varietatem, an symmetriam? dicas ergò qui tu ipse quicquam nisi in deterius imutare possis. Quod si in mundi initio locis quibusdam paludosis tumores sive uteri quidam è limo calefacto increverunt, quibus tandem perruptis omnium animantium genus etiā & homines editi fuerunt. Cur id solo mundi initio? Cur non postea? Cur non hodiè? Cur quæso tam subito deferbuere naturæ vires, ut quæ primo seculo omnia animalium genera procrearet, omnib; quæ secuta sunt, nulla posset. Quæ enim spontè (ut ipsi opinantur) insecta, arbores, plantas atque id genus alia genuit, nunc quoque eadem gignit: Cur igitur in homine tantum deficeret, ut per tot seculorum series, nullū sui operis vestigium, specimen nullam

exhiberet. Neque ſolo in homine, ſed in omnibus aliis animalium ſpeciebus obtorpuit viſ illa procreatrix. Num enim non mirum videatur Equos, Boyes, Elephantes, aliaq; immenſæ molis animalia aded ubertim è terra olim effundi, per tot tamen ſeculorum ſeries ne quidem aut felem, aut canem, aut paſſerem inde erupſiſſe. Sed nugæ hæ vix dignæ ſunt, ut ope-roſius refutentur. Nulla enim ratione nituntur, nulla experientia confirman-tur, ſed ſe ſolâ impudentia & anicularum ſuperſtitione tuentur.

§. XXIII. Delabimur nunc ad eam quæſtionem, an infans in utero materno ſui ſit juris, & propriam vivat vitam, an verò ita ſubjectus ſit matris imperio, ut quaſi unum totum cum illa conſtituat, & non niſi in lucem editus proprias ſuas functiones exercere poſſit? Ita enim vulgo ſtatuunt matrem & infantem unam vivere vitam, cum videamus, quod foetus mediante placenta uterina utero firmiter adhæreat, & ceu alia corporis pars omnè ſuam vitam, & alimentum à matre hau-riat. Ut non malè dixerit SENECA, ma-xima beneficiorum eſſe, quæ à parentibus accipimus, dum aut neſcimus aut nolu-mus. Verùm enim verò, cum primò duo diſtincta videamus corpora, matris vide-licet & infantis. Secundò duæ quoque diſtinctæ mentes adſint, quarum una juncta eſt corpori matris, altera corpori infantis, non video, quomodo communis hæc vita ſolidè demonſtrari poſſit. Nonne enim ſæpiùs experimur, matrem in partu extin-gui, foetum autem ſalvari. Et ipſum infan-tem in ſuo ergaſtulo quandoq; exſpirare, ipſa matre manente ſalva & ſuperſtite? Varia proſectò nativitatibus poſthumæ præ-ſtant exempla, tum apud antiquos, tum

apud recentiores, in Florileg. Var. Epl-gram. L. 3, c. 12, n. 42. de tribus narra-tur liberis deſuncta matre editis. Exempla recentiora ſuppeditant SCHENCK. & MARCELL. DONAT. Raram illam hiftoriam, Bruxellis olim agitã & Medi-cis propoſitam, deſcribit BARTHOL. in Actis Haſſniens. quæ vide. Attamen hæc non tollunt mutuam iſtud, quod ex-ercent mater & foetus, commercium, id quod in his potiffimum conſiſtere exiſti-mo: (1.) Quod uno eodemque alimento nutriantur. (2.) Quod ſpiritus matris im-preſſionem facere poſſint in ſanguinem & humores infantis. (3.) cum graviore ani-mi paſſiones matris certa comitetur ſpi-rituum radiatio, non poteſt hæc infantis ſpiritus imprimi, ut non inſimul illa, invitã etiam matre, infanti comunicetur. Jam ſi porro attendamus, quam facilè certi motus certis cogitationibus alligentur, & quod certos motus certa in mente ſequantur cogitationes, omnis in poſterum ſublata erit difficultas, in explicandis naturalibus illis averſionibus & inclinationibus, qui-bus multi à prima nativitate ſunt obnoxii, dum caſeum vel feles uſq; aded averſan-tur, ut vel ad conſpectum, vel ad odorem, graviore animi deliquio corripiãtur. Imò ſi inſciis caſeus ingeratur, ſpiritus brevi poſt tantã exardeſcunt ferociã, ut poſt multas anxietates, tandem hæmorrhagia narium exoriat. Ita in contrariũ nitun-tur ſpiritus, ut ipſi etiam humores limiti-bus ſuis coerceri nequeant, ſed qua data via cum impetu prorumpant. Neq; enim in noſtra eſt poteſtate, turbas illas, vel impedire, vel tollere, ſed quoties ſimi-les in corpore noſtro cientur motus, toties eadem recurrent cogitationes, ſive inde oblectamentum, ſive tedium

vel molestiam olim perceperimus.

XXIV. Sed redeundum nobis est in viā, unde digressi sumus. Tot autem statim in limine de causis monstrorū sese offerunt sententiæ, quot ferè in rerum natura sunt monstra, quæ, censente SCHOTTO, quandoque ipsis monstris sunt monstruosiotes. Nobis impræsentiarum sermo erit de Monstris, quæ ex causarum naturalium serie prodeunt, illa enim quæ ceu ostenta & prodigia à Theologis soli Dei voluntati immediatè, malitiæ dæmonum, aut magorum incantamentis adscribuntur, ad nostrum forum non spectant. Egregiè DANÆUS *part. 2. Phys. Christian. p. m. 6.* Totius formæ internæ depravationis causam duntaxat unam esse dixerim, ipsum nempe Deum, qui immediatè talia portenta in ipsa rerum natura edit ac existere vult, tāquam magna iræ suæ in hunc orbem indicia, & ipsius etiam generis (in quo talia monstra nascuntur) ludibrium & apertum despectum & contumeliam: hujusmodi monstra quædam accidisse in populo Dei nusquam commemorat S. Scriptura. Josephus tamen l. 7. de Bello Judaico cap. 12. unum accidisse recitat. Inter suos autem sæpe apparuisse scribunt ipsi profani, imprimis C. Sueton, in libello de prodigiis. Formæ verò externæ deturpationis in monstris duplex est causa, Deus quidem ipse velut summa & remota causa: Deinde causæ quædam naturales: Et quamvis tanta harum causarum possit esse varietas, quanta fortè monstrorum, conabimur tamè potentiores & frequentius occurrentes in mediū proferre, sive deformitas illa in partium excussa, sive in earundem defectu, sive in mala conformatione aut etiam insolito situ steterit. Antiqui Philosophi hic seminis tum

copiam tum inopiam frustra accusant, dicentes, seminis defectum facere, ut fœtus aut non omnia necessaria nanciscatur membra, efformeturq; sine manibus, pedibus, brachiis, cruribus, naso, capite &c. aut eadem membra non pertingant ad debitam magnitudinem. Abundantiam verò & superfluitatem facere, ut fœtus vel plura acquirat membra, aut sex digitos, tres aut quatuor manus, pedesve, duo capita &c. vel solito majora. Quorum opinio labili innititur fundamento, cum ex spermate virili tanquam materia partes corporis humani nequaquam generentur, ut jam supra ostendimus. Idem sentendum est de vitiosis seminis qualitatibus in crassitie & fluiditate, dum existimant, virtutem genitalem ac formatricem in crassiore spermate ita obrui, ut formationi fœtus minùs comòdè famulari queat, In molliori verò ossa, nervos, venas, arterias, aliasque partes solidiores efformare non possit. Præterquam enim, quod terminos non intelligibiles audiam, hoc etiā obstat, quod hujusmodi vitiosa seminis qualitas sterilitatem potiùs inferte deberet, & conceptionem impedire, quam ut partes solidæ inde formari possint.

§. XXV. Rectius itaq; alias accusamus causas, quarum prima nobis erit fermentatio formationi fœtus non proportionata. Nempe quatenus vel in excessu vel in defectu peccat. Seu (quod idem est) quando vel nimis aucta est, vel nimis imminuta. Si enim fermentatio ob particularum fermentescibilium, tum in toto sanguine, tum in humoribus & ipso colliquamento in utero contentis, copiam nimis aucta fuerit, facilè fieri potest, ut particularum colliquamenti seminalis ordo turbetur, vel planè perversatur, dum

partes tanto cum impetu sursum deorsum vibrantur. Quandoquidem tumultuarius ille motus plures partes de statu suo deturbat, quæ aliis fortioribus occurrentes in motu suo præpediuntur, ut tot informandis partibus committantur errores, dum quædam, quæ debebant esse divisæ, monstrosè combinantur, aliæ verò quæ elegantiori connexione in unum abire debebant, separantur. Unde abunde satis demonstrari potest, homines quosdam natura sua proclives esse præ aliis, ut fœtus vel imperfectos vel monstrosos generet.

§. XXVI. Quod si fermentatio plus justo sit imminuta, id quod sit ob sanguinis visciditatem, & spirituum crassitiam & inertiam idææ seminales sese convenienter explicare nesciunt, neque quælibet particula convenientem suum obtinere potest situm, quo admisso, natura vel invita aberrabit à semita, & fœtum mancum & mutilum efformabit.

§. XXVII. Imprimuntur autem idææ eo ipso quo aura genitalis semen muliebri imprægnat, quod si postmodum ordo ille semel introductus ob causas in prioribus thesis enarratas, turbetur, natura spe sua excidet, ut vel plane nihil, vel incoditam & deformem speciem generet. Veritatem assertionis hujus non parum confirmant ova subventanea dicta, quæ ob auræ genitalis defectum ad generationis negotium inepta sunt, quamvis convenienti calore incubantis gallinæ foventur. Verum si mediante congressu cum gallo idæarum congeries introducatur, ova autem postmodum fortiter concutiantur, statim sterilia & effœta fient, nullam aliam ob causam, quam quod per illam agitationem ordo destructus & cha-

racter idealis antea impressus extinctus sit. Solet enim natura lento gradu in generationis negotio progredi, nec uno quasi spiritu partes producere, sed unam post aliam efformat, id quod jucundo spectaculo videri potest in ovis incubatis, si ad MALPIGHII vel STENONIS imitationem quotidie perlustrentur. Similem ordinem observavit etiam JACOBOEUS in ranarum genesi, quam laudabili curiositate descripsit in *actis Hassniens. anni 73. p. m. 109.*

§. XXVIII. Secunda causa est constantis aliqua imaginatio matris, quæ sæpe absurdas, peregrinas, penitusque monstrosas formas, quas mente volvit, fœtui imprimat. Id quotidiana confirmat experientia, nec opus erit eam multis testimoniis & exemplis roborare. Lento enim gradu sua ludit dramata. Quando autem gravida horrendum quoddam objectum attentius intuetur, vel trajici alicujus casus frequentius recordatur, spiritus animales constantem nanciscuntur radiationem, graviori animi passioni conjunctam, quæ mediante sanguine & humoribus circulantibus à matre in infantem transit, ut non solum infantis spiritus animales in ipso cerebro eandem suscipiant radiationem, sed etiam sub tali cursus forma extra cerebri pomeria ad eam excurrant partem, sive jam formatam sive adhuc formandam, de qua gravida sedulo cogitavit, ipsiq; peregrinam & monstrosam figuram imprimunt, dum chylosas particulas parti formandæ apponendas eo usq; torquent & turbant, donec sese ad conceptæ imaginis modulum composuerint.

§. XXIX. Alii conantur hanc causam de ponte dejicere, ceu minus validam,

dam, Si tantum, dicunt, potest imaginatio, quantum posse nonnulli ariolantur, huic quantam fenestram ad monstorum generationem patefacimus? Nulla dies, nulla hora, nullum momentum absque alicujus monstri ortu transigetur: quæ tamen tam de raro visuntur, ut non ob aliam causam tantam nobis admirationem incutiant: In quot enim absurda, Deus bone, labitur in horas & momenta prægnantium imaginatio. Verum telum hoc plumbeum facili negotio infringi potest. Non quævis imaginatio infensa est fœtui, sed constans cum attentione & graviori animi passione, quibus circumstantiis positus, non potest non infans ob rationes in priori thesi adductas graviores aliquam inde accipere plagam.

§. XXX. Tertiam causam (quæ tamen à priori non multum differt) dicimus esse subitanam aliquem & insignem terrorem, à rei alicujus insolitæ aspectu conceptum cum vehementi & animi & corporis perturbatione. Hæc fulminis instar corpus percussit, & ob spirituum agilitatem celeri pede suo fungitur officio. Cum enim spiritus animales habeant in matre corporis continui rationem, quamvis ex se & sua natura sibi saltem sint contigui, in momento quasi radiationem semel susceptam tenero infantis corpusculo communicare possunt, idemque sigillum spiritibus animalibus imprimere, ut leges formationis fœtus in utero prævaricentur, ipsamque naturam, in evolvendis ideis nunquam otiosam, in opere suo turbent, & in errores præcipitent. Nolo jam varia recensere exempla, qua passim tum apud veteres, tum apud recentiores sunt obvia. Ad

manus sunt quæ propriis his vidimus oculis, aliaque nostro hoc tempore à viris integræ fidei sunt suppeditata testimonia omni exceptione majora, de quibus in *Tom. 1. Zodiac. Gallie*. prolixius agitur. Hæc vice unico contentus ero exemplo, quod Celeberr. BORRICHIVS in juvenula non ita pridem observavit. Quæ cum quarto gestationis mense arcam palatii Regii incauta perambulare, conspexit ad pedem Byrsæ egenum mendicato viventem qui ut miseria sua misericordiam transcuntium evocaret, truncam manum suam & pedem mutilum late ostendit, juvenula viso infeliciter ostento ita cohorrui, ut domum revertens marito tristitiam inde conceptam significaverit, & de frigore dorsu circa os sacrum conquereretur. Ille frigidulam auram, viæque longioris molestias caussari & alia atque alia latitiæ argumenta conquirere, ut erat sagax & non inscius futuri, si imaginatio constantius uxori adhæresceret. Quid multis? perit tandem facti memoria, & animus gravidæ à solitudine revocatur ad quietem. Interea ex horaria speculatione turbata fœminæ imaginatio eas jam in embryo duxerat lineas, eos signaverat characteres, qui totis sex mensibus nescirent obliterari. Prodiit enim justo tempore misellus infans, & easdem infelicitates, manu pedeque, quas in mendico spectaverat mater, in auras vitales secum exportavit.

§. XXXI. Cæterum, si de agendi quæramur modo, cum valde intricatum esse, nemo non dixerit. Præsertim cum authores in tot diversas abeant sententias, ut qua in tanta viarum multitudine eundem sit, merito dubitetur. Sunt quos non pudet

ſuam conſiteri ignorantia, cum ſapientia pars ſit quædam æquo animo neſcire velle. Alii ſaltem in reſellendis aliorum ratiociniis ſuam impendunt operam, interim nullas alias præter jam excogitatas rationes in medium præferunt, verentes, ne in ardua hac imaginationis virium reddenda cauſa, dum ab aliorum iudiciis recedere volunt, in novos errores impingant, atque idem illis contingat, quod Æmilio Pariſano accidiffe fertur, de quo in *campo Elyſio jucund. quaſt.* p. m. 637. Is argumentorum vi devictus ex eo quod imaginatio in præſentia objecti non operetur, nec Ens rationis ſolùm ſpeciesve intentionales & immateriales per imaginationem repræſentatæ aliquid operari poſſint materiale, ut ſtigmata ſunt, quia materiale ab imateriali produci non poteſt; credidit nec per viſum, aut auditum, aut aliter à memoria vel phantaſia conceptas aut repræſentatas ſpecies aliquid ſimile in fœtu producere poſſe: quare ſtatuit materiam realem neceſſario dari debere, quæ contractis in fœtu notis cauſam exhibeat; illam verò non aliam eſſe quam vaporofam ſubſtantiam à concupitis rebus elevatam, quæ per olfactus organum obrepit, ſimulq; una cum ſpeciebus concupitæ rei adjunctam appetri- cem movere, deinde cum ſpiritibus & ſanguine ad jecur pervenire, ſed tamen illinc exploditanquam ad illius uſum non conducit, quare ad communem cloacam, nempe uterum pertrudi, unde tandem ſignaturæ veram & materialem ſubſtantiam præter: ſicque ex uno abſurdo in aliud incidit.

ſ. XXXVII. Qui HEMONTII imbuti ſunt principiis, primas hic deferunt animæ ſenſitivæ matris, ita tamen de hoc lo-

quantur negotio, ut vel intelligi nolint, vel non poſſint: Audiamus authorem Panſophiæ Enchiretica. Quando mater inquit p. m. 277. *fortiter apprehendit aliquam rem cum deſiderio habendi, ſic anima matris in ſe ipſa phantaſticè format ſibi figuram rei deſideratæ, ab illa cogitationes non removens, ſimilem phantaſiam in anima infantis ſuſcitat, & quia hæc phantaſia infantis Archæum in formatione format & commovet, ab hac liberari ſe fatagens, illam non poteſt, quamdiu mater ſimili cogitationi inharere & infantis anima inſit adhuc brutalis appetitus. Idcirco ſi tum mater in cogitationibus hærens aliquam partem ſui corporis tangat (nam ex toto corpore matris anima ſenſitiva in uterum radios corporeos emittit, qui membris infantis correſpondent, & præprietates, defectus, aliæq; mala membris infantis invehit) in ſimilem corpusculi ſui partem anima infantuli formam iſtam exciuit & illa ita ſuam phantaſiam liberat & corpus unum deſiderii Matris portat, ille verò pergit in ſuo opere. Aſt mirabilius illud, quod mulier quadam fœtum grandiuſculum utero gerens dum ſemel decapitari quendam hominem vidiffet, valdè territa in deliquit cecidit, enixa paulò poſt infantem cui caput erat abſciſſum. Caput autem ex utero non exiit, nec mulier moleſtiam in utero ullam habuit, ſigno certo, quod caput infantis non reſiſterit in utero. O admiranda res! cuius rationem dare difficile, dicimus tamen, pergit præfatus author, vi noſtra doctrina, facile id fieri potuiſſe. Nam cum mulier gerens utero in decapitatione facta à carniſice fors ſummam habens complacentiam, deſiderium (ſicut prægnantibus nihil novi, abſurdiſſima appetere) accepit aliquid decapitandi, etiam fortè ſui proprii in utero infantis. Quare in tali deſiderio ideam gladii fabri-*

fabricavit Et tangens uterum, quo loco caput infantis erat, manus, ideam gladialem collo infantis incussit, & caput demessit, sicuti si pyrur desiderasset, & Pyri formam collo apposuisset. Quod verò caput absciderit, non verò gladius formam expresserit, ratio est, quia desiderium erat infantis caput abscindendi, idcirco gladialis idea non solum ad collum sed per collum transierit. Quod autem caput nullibi repertum, id quoque matris phantasia adscribi potest, qua caput a se decollati infantis nolens reperiri nec nosci, cuius cadauer esset, caput in atomos resolvit, qua eum lochiis mulieris exierunt, Haftenus ille.

§. XXXIII. Non multum ab hæc ablu- dit sententia author Zodiaci Medic. Gallic. p. m. 60. Omne animal vivens, dicit: ex substantia spiritali, id animante, & materiali anima a consistat: ambe ergò hæc substantia ipsi sunt principia constitutiva, quorum ad generationem equalis concursus esse debet. Eo ergo momento quo mulier concepta, pro rato habendum, utero illius animam contineri in formatrice vi præditam, & materiam formæ capacem. Hac porro anima cum quodam modo uniat, simulq; ad generationem cum mulieris anima concurrat; nemini dubium esse debet illam earundem perceptionum capacem esse. Revera ab objectis, vehementer ipsam commoventibus, quodammodo modificata aut determinata, intra propria claustra aut conceptacula, organa cognitioni formanda idonea non nascitur, inde tamen non impeditur quominus propemodum ad instar anima mulieris gravida agat, quandoquidem si altera cerebro, idearum sedi, conceptuum imagines imprimat, altera in utero idem circa materiã subiectam præstat. Atq; inde est, quod si primis conceptionis diebus, quorundam obje-

torum monstruorum fortes impressiones mulieres admittant, sive realia sint, sive phantasia producta, monstra sine dubio editura sint; Porro si non procul à fœtus conformatione avidè concupiscant, qua illicò consequi non detur, vestigia impressa, eaq; indelebilia remaneant.

§. XXXIV. Alii persuasum habent, se propius accedere, si facultatem formatricem sub litem vocent. Putant enim aliquid à phantasia seduci posse, ad aliquid conformandum, quod semini & fœtui improprium sit, simile tamen ei, quod dimaginaturn est per species exemplaris & objectivè, objiciendo sc. speciem conceptam, ad cuius normam tanquam exemplar opus conformationis exequatur facultas formatricis.

§. XXXV. Verum enim verò, ut ingenue fatear, neutra ex recensitis opinionibus mihi satisfacit: si enim primam & secundam spectes, omnem statim ad ulteriorem rerum naturalium cognitionem deveniendi spem averruncant. Tertia mentis proprietates affinxit rebus corporeis, & præter terminos nihil habet, quod veritatis cupidi animũ fatiare possit. Multo minus capio, quomodo ex contactu infirmi ventris fœtui caput amputari potuerit, quis enim externe illum situm adeo accuratè delineabit? Insuper dubitari potest de facti integritate & historię veritate, multi enim sunt, qui authoribus eam recensentibus subscribere recusant. In quarta desidero clariorem animæ uterinae explicationem. In quinta nil nisi facultates audio, quæ ipsæ pro monstris habentur. Ut tamen aliquid circa hoc difficillimum argumentum, & quod mihi congruentius videatur inter tam multa, quæ laudatissima ingenia excogitarunt, dicam.

dicam paucis mentem meam declaratus sum.

§.XXXVI. In memoriam autem revocari debent ea quæ §.23. proposuimus, ut eo certius constet, tenerum infantem matris motibus admodum subjectum esse, non obstante, quod in utero propriam suam vivat vitam. Deinde observari velim, quod Spiritus animales radiatione sua vel intra cranium terminentur, vel longius & extra illud excurrentes ad reliquas corporis partes quoque se diffundant. Si prius contingat, nullum inde nec matri nec infanti imminet periculum: sin posterius facile omnia in infantis cedunt damnum. Dum enim mater gravida terrore insigni percussa partem aliquam sui corporis tangit, tunc non solum spirituum radiatio, quam ab objecto acceperunt, sed ipsius etiam partis, in illo terrore contrectatæ, ideæ & simularum mediante sanguine & humoribus ad uterum fœtu gravidum transmittitur. Sic gravida stans sub arbore mori à forte fortuna delabente moro maculatur in veste, quam habet in pretio atq; statim ideam mori concipit: verum indignabunda partem aliquam, brachium, collum vel malam fricat, cujus partis ideæ quoque à radioso spirituum motu excipitur, unde spiritus utroque hoc modo modificati ipsi fœtui communicantur, ejusq; spiritibus similem cursus formam imprimunt. Ut infans in cute mori imaginem post nativitatem referat. Simile quid fit, quando gravida exorto incendio perterretur, & fœtui per solum contactum stigma igneum imprimat. Nisi sit animi valde generosi, & ad quævis incommoda & adversæ fortunæ casus ferendo composita. Profecto Spirituum radiatio facile se per universam sanguinis massam diffundit,

hinc nutritæ valde irata mediante lacte illico similem in infantem lac sugentem transfere characterem, ut infans statim fiat epilepticus, quid enim vehemens mulieris ira aliud quam parva epilepsia? Neque etiam mirari debemus, quomodo motus illi tam facile communicentur, cum videamus lapidem in altum projectum aëri aliisque corporibus occurrentibus solum communicare motum, quidni facilius id poterit mater, adeo arctum cum infante suo exercens commercium: Sed quia ejusmodi motus non adeo frequenter à nobis observantur, hinc solemus eos magis admirari, & ipsorum causas magis occultas esse existimamus. Tantillum vaporis accensi in aëre turmatim accurrentes admirabundi contemplamur, solem, lumen, stellas, cœlum ipsum oscitantèr præterimus.

§.XXXVII. Quarta causa est angustia loci, non tam uteri, quam secundinarum, quibus fœtus involvitur, nolimus enim hic cum Paulo Zachia ad callosam uteri duritiem confugere, cū in omnes dimensiones hoc in negotio extendi debeat. Quia autem gemelli unam eandemq; habent secundinam, id quod omnes obstetrices præ aliis expertæ confirmabunt, & quod ex obstetricum examine apud Bartholin. palim fit, facile ab hac causa insignis aliqua deformitas introduci potest. Præsertim si propria illa tunica, quæ singuli vestiuntur, à casu, accepta plagâ, pondere aut fœtuum gravitate rumpatur, tum enim utriusque fœtus conformatio confunditur. Ejusmodi partum monstruosum vidit Primrosius, ex cujus alvo alterius crura & abdomen propendebant. Verum si membranarum ruptura fiat, perfecta jam partium conformatione, tunc in quapiam parte, capite nempe, dorso, abdo.

abdomine aut pectore, quod in nostris vidimus gemellis, cohærebunt. Non dissentit Le GRAND, quem *in histor. natur.*

p. m. 339. vide. Interim non inficior, gemellos duos placentas quandoq; habere, duaque ligamenta umbilicalia, sed si duæ quoq; adsint secundinæ, non puto, ipsos ex unico esse coitu, sed ex superfœtatione.

§. XXXVIII. Symbolum suum ad monstrosorum partuum generationem tandem etiam conferunt influxus siderum, ventris contorsio, & omnia quæ partes quasdam ovi characterisati dislocare possunt. Exempla prostant apud SCHOTTUM *in phys. sua curiosa*, & WEINRICHIUM *de monstris*, qui potest esse instar omnium, qui unquam de hoc scripserunt argumento.

§. XXXIX. Causam finalem silens prætereo, quia omnia in faventiozem partem potius interpretanda sunt, neque enim monstruosa illa aliquorum iudicia statim approbare, sed ipsis monstris annumerare debemus: Non enim vereor cum Celeberr. BARTHOLINO dicere, mon-

strosam fore naturam, nisi in his monstris subinde luderet pro variarum causarum conditione.

§. XL. Sed latissima sese pandit officina, insignes hujus doctrinæ usus in omnes facultates redundantes nobis suppeditans. Possent enim utiles pariter & jucundæ hic moveri quæstiones, Theologos, Jurisconsultos, Medicos & Philosphos spectantes. Nempe an gemelli nostri monstrosi unicam, an duas haberint animas? An si supervixissent, in partienda hæreditate stare debuissent pro uno: An monstra debeant baptizari? An ipsorum generatio à Medicis possit præcaveri? Quare navi quidam materni certis temporibus efflorescant? Sed monet me Typographus, hinc colophonem impono, LECTOREM BENEVO- LUM obnixè rogans, ut ea quæ ex ore DOMINI PRÆSIDIS, de hoc argumento nuper in lectionibus publicis disferentis, collegi, æquiboniq; consulat, DEO O. M. sit laus & gloria in æternum.

DISPUTATIO XXXI.

DE

COLORE ÆTHIOPUM.

RESPONDENTE

MARTINO ECKHARDO LUCANO, Wolffhagiâ-Hasso.

I. N. J.

§. I.

MUndus regitur opinionibus & trahit sua quemq; voluptas. Usque ad eò facile à teneris assuescimus, ut etiam illa quæ naturâ deformia

sunt primoque intuitu horrorem injiciunt, temporis diurnitate nobis tandem grata fiant & accepta, imò sub eximiæ pulchritudinis specie oculis glaucoma, ipsi verò phantasiæ fucum faciant, quod enim longa introducitur consuetudine, tandem

qq in le-

in legem abit, cum magna vis insit & phantasia & consuetudini, ut non raro ipsi naturæ vim faciant, & ceu dictatores fasces imperii in œconomia animali, præsertim verò inter homines obtineant. Argumento sunt Nigrity, colore, non imaginatione, aut præjudicio, sed vero sui elogio tristi atq; in amœno præditi; Quæ vis enim nigredo nobis omnibus ferè sit invisâ, & ipsis cum tenebris pœnisq; infernalibus quid habeat commune, ipsis tamen Nigritis hereditarius hic color usq; adeò placet, ut non solum cacodæmonem colore illo indignum censeant, sed & alia turpia quævis candidissimo ceu inauspicato colore designent: in sua autem nigredine triumphent, & superbiant, hosque omnibus præferant, qui atro hoc colore ad splendorem usque tincti incedunt, decujus coloris causa antehac abscondita impresentiarum dicturi sumus. Faxit Deus ut feliciter & pro voto.

§. 2. Nolo autem ipsis cum Theologis in Nigritarum inquirere originem & Natales, non nescius, quod contentionis ferram hætenus strenuè traxerint, utrum Æthiopes ortum suum habeant à Chamo filio Noachi, qui inter Noachi filios primus vel nativitate vel imperio fuit, & in prima post diluvium mundi divisione Arabiam, Syriam, Ægyptum & universam Africam obtinuit; quem post maledictionem parentis atro carbone notatum fuisse existimant, ut omnes ejus posterii similem corporis habitum similemque colorem acquisiverint, & in hunc usque diem possideant. An verò etiam ante diluvium vixerint Æthiopes, cum æque eo tempore terræ incolæ varias ejus tum frigidas tum calidas regiones dubio pro-

cul inhabitaverint? Quippe nihil ad terræ facere videtur, quod Chamus significet nigrum, calidum & exultum, sic enim sequeretur, cum ab utero æthiopem fuisse, neq; colorem illum demum maledictionis fuisse effectum. Et quamvis hodiè omnes ferè Arabes & Afri colore nigro tincti sint, nequaquam tamen inde inferre licet, quod propterea Chamus, cujus posterii hætenus occuparunt, atro etiam colore fuerit præditus. Cùm non immeritò à *Celeberrimo nostro Hannemannò in Scrutinio curioso Nigredinis posterorum Chamæ* dubitetur, an omnes ejus posterii fuerint nigri, an verò solus Chanaan maledictione Noachi tactus niger fuerit, à quo omnes Canaanii postmodum ortum suum traxerunt.

§. 3. Et quæ quæso cum nigredine hæc inscripta fuisset pœna, quam posterii Chamæ tantoperè deprædicant & in deliciis habent, prout antea dictum? Certè Sacra Scriptura aliud quid docet, nempe quod execratio illa parentis jugum servitutis Chamæ posteris imposuerit, quod Hebraïsmus magis explanat, vi linguæ suæ dicens, Chamum fore valdè abjectum servum fratrum suorum, quod etiam censente Illustri immensæque cognitionis Viro Dⁿⁱ BOYLE ex parte fuit impletum, quando Israëlita, posterii Semi, subjugabant Canaanæos, Chamæ progeniem, ipsosque duræ servituti mancipatos tenebant. Hoc autem de Æthiopibus vix dici potest; hæc enim gens (*juxta Cl. Pechlinum*) in ultimos Africæ recessus vel ut ocia relegata, sacris illis & internecinis Israëlitarum bellis, quibus tot tamen nationes & ipsi Canaanita in servitatem sunt redacti, intacta cælo suo & solo fruens tranquillè semper egit,

egit, donec nupero demum seculo diu sepultæ gentes nostræ etiam plagæ ostendi cœperint; Hinc alii his moti argumentis asserunt, *Aethiopes* non tam Canaânis esse sobolem, quàm Ludi, filii Mizraim, qui & *Egypto* & conterminæ *Aethiopiæ* posteros suos impendit: Sed & hæc assertiones metæ sunt conjecturæ, nihil enim certi hîc pronunciare licet, quia illæ gentes tam diu à communi sensu & annalium memoriâ fuerunt remotæ, ut vix certam iis sedem, aut habitum vultusq; characterem, saltem qui primitivo sit similis, assignare possimus. Quod si nostratum hodie gentium in Europa migrationes tam obliuiscuntur, ut pauci per commentarios aut originum indices, plurimi conjecturâ tantum in earum causas sint adducti, quid mirum, si in *Africa* inexplorato terræ tractu & minus perspectis gentium historiis magis hallucinemur. Et quicquid tandem sit, dato etiam, quod *Aethiopes* genus suum à Canaane repetant, nondum tamen evictum est, nigredinem esse maledictionis notam, & servitutem, cujus tot seculis immunes vixerunt, nuper demum & mereantium avaritia protracti, colore significati. Quæ omnia S. Codicis Interpretibus committimus, & si plura adhuc desiderentur, vide sis *integrum caput nonum Tractatus de colore & habitu Aethiopum, à Celeberrimo Pechlino editi.*

§. 4. Properamus itaque ad causam physicam, non exclusâ, sed præsuppositâ causâ primâ & universali, visuri, quibus causis naturalibus *Aethiopum* nativâ nigredo accepta ferenda sit. Abeunt autem auctores in tot diversas sententias, ut difficile sit in tanta philosophantium turba certi quid pronunciare, quibus non obstantibus eam

amplexuri sumus opinionem, quæ & experimentis fulta, & ipsi rationi magis consona sit, his enim velis instructi non tam facile in scopulos impingemus, sed vastum hunc oceanum citra naufragii periculum transnatabimus. Et ut iter hoc felicius emetiri possimus, primò omnium sententias æquâ lance trutinabimus, ut rejectis vilioribus ad veram viam magis sit expedita.

§. 5. Occurrit autem primò eorum opinio, qui persuasum habent, causam attritus coloris in genio loci quærendam esse, cum illud clima quo in *Aethiopes* vivunt peculiare quid obtineat, & ut aer istius loci quem hauriunt occultam habeat vim corpora humana nigro colore tingendi, ipsiq; semini talem imprimendi characterem, ut nigri quoque generentur infantes; & quis inficiabitur genium loci multum huc conferre; cum alibi vulpes & lepores insueto planè colore tingantur, prout *Olearius* in suo itinere enarrat. Verùm præterquam quod causa hæc occulta magis sit, minusque intelligi possit, quam res ipsa quam explicare volunt, eademque facilitate refellatur, quæ ab ejusdem patronis asseritur, hoc etiam obstat, quod stante hac assertione mutatio aeris coloris mutationem quoq; inferre debeat; cum autem videamus *Aethiopum* colorem adeo constantem esse, ut nunquam locorum mutatione ab indole sua degeneret, nunquid enim mutabit *Chusæus* pellem suam? ipsi etiam albi diutiùs eodem in climate viventes nunquam teste experientia nigrescant, causam hanc ceu insufficientem merito rejicimus.

§. 6. Sicq; ad alteram progredimur sententiam, quæ eorum sustinetur patrocinio,

nio, quodcum quotidie observaret, messorum, Spicilegorum, aliorumque ruralium, qui maximam diem aestuantium partem soli expositi transigunt, cutem tum faciei tum manuum ita aduri, ut si non atro saltem fusco & ad nigredinem vergente colore tingantur, in eam devenire opinionem, quod Nigritæ, inhabitantes clima valde fervidum, ab adustione Solari atrum colorem quoque contrahant, cui accedit hoc ab *Illustri Boyle* annotatum, quod Dani aliaque gentes frigidorum climatum incolæ, ipsique etiam Angli, frigus non adeo rigidum experti, passim sunt vultu candidiori, quam Hispani, Lusitani, aliique Europæi, climatum calidiorum inhabitatores. Verum enim verò, ut ut hoc argumentum ponderis quid præ se ferre videatur, tamen illud magis speciosum esse quam cogens cum *Dn. Boyle* censemus frequentissima equidem & inveterata est opinio, nuper demum reficta, à solis ardore cum omnem fuscitatem tum nigredinem hanc procedere, cum tamen contrarium multis rationibus demonstrare possimus, quas ordine enumerabimus.

§. 7. Desumimus autem primum argumentum, quo contrarium probaturi sumus à Nigredinis *Aethiopum* natura & qualitate, utpote cum illa non superficialis sit, qualis obscurus ille solet esse color, qui per adustionem solarem inducitur, sed potius sub pellicula lateat, & sub cuticula fuliginis instar splendeat, ita ut neque calor torridus neque superficies corporis scabra aut strigosa, sed pinguis & lævis deprehendatur, hinc nemo asserere audebit, cutem nigritæ adeo exustam vel torrefactam esse à calore solis, ut succo

suo omnique humido orbata ligni combusti instar alium colorem induerit. Neque est quod regeras, incolas hos in torrida habitare Zona, eosque vivere in climate præ aliis fervidiori, radiisque solaribus perpendicularibus magis exposito. Quippetalis zona torrida, qualis ab antiquis describitur physicis nusquam reperitur, hi enim ad situm solis respicientes putabant eam terræ plagam fore inhabitabilem in quam radii solares perpendiculariter inciderent, non attendentes, quod calor ille torridus mille modis à corporibus terrestribus temperari possit. Hoc videmus in maris mediterranei utriusque accolis, nec non in habitatoribus regni Maroccani, hi enim longè sunt strigoliores & sicciore cute quam nigritæ, etsi à perpendiculari solis longius sint remoti, quam vel Angolæ aut Senegæ incolæ. Si quis autem roget, quare illa terræ regio quæ à sole perpendiculari illustratur, sat commoda sit tum pro hominum tum animalium prole multiplicanda, dicimus hoc à rore esse, qui copiosissimus ibidem deprehenditur & plagam hanc valde tolerabilem reddit, nimia antiquorum levitate jam dum damnatam. Egregie & pro more solidissime hoc deducit supra allegatus *Celeberrimus Petelinus*. *sunt, dicit, meo iudicio fluviorum latè vagantium nitrosa, hoc est frigida & fecunda aura; est ros ille æreus mirifice excoctus, pinguis & nocturno illapsus gratus, hoc equidem non sata tantum ingenti & subitâ ubertate perfundit, sed hominum quoque & animalium fluxam in illos aestu corporaturam tuetur, densat, & speciosa pinguedine rotundat.*

§. 8. Quod si calor corpora incolarum tantoperè adureret nigritæ non solum

folùm ariduram corporis perciperent, sed insuper ob spirituum & succi nutritii absumptionem valde languidi essent, cùm tamen contrarium vel in vulgus notum sit. Sunt enim Nigrítæ pingues & laudabili corporis habitu præditi, quod *Magnificus Verulamius in Sylva Sylvarum* profitetur. Omnes, inquit, *Aethiopes carnosio quidem, sed inconcinno sunt habitu corporis crassiq; labiis. Nasci quoque eos videmus in regionibus aqua, propter fluxus & refluxus causas, abundantibus; Meroe enim metropolis Aegypti amplum lacum accepit; Longe quoque, ubi Aethiopes vivunt, aquis scatur, regio circa Capoverde est humida, unde & pesti obnoxia, certè putredini.* Insuper summus in ipsis deprehenditur vigor spirituum viriumque constantia, ut non solùm ad Venerem magis sint proclives, sed & in labore hoc sustinendo Europæis fortiores, quod non sine maxima sui turpitudine confessæ est Europæa quædam, libidinis Oestro ad eò abrepta, ut sui non amplius memor prostibulum variarum fieret gentium, donec aquis immerfa ad iudicis mandatum suffocaretur, cuius meminit *Erasmus Francisci in theatro Histor.*

§. 9. Novum quoque hic nobis suggerit subsidium sæpius laudatus *Boyle*, quo speciosi argumenti antea prolata vim eo faciliùs declinare possimus. Si enim calor ille torridus vera causa nigredinis esset, tum omnes in ipsa Africa habitatores essent Nigrítæ, quia æquatori æque propinqui sunt ac aliæ nationes, quæ sunt Nigrítæ, quod tamen tam falsum est quàm falsissimum: de quo *Dapperus de terra Nigritarum.* Et quomodo quæso possent infantes recens nati elapsis aliquot diebus atro hoc colore tingi, qui solis calorem

torridum nec dum passi sunt, id quod tamen fieri nemo inficiabitur. Nigritarum infantes dicit *illustr. Boyle*, vix decem dies natos, suâ infantia non obstante, eodem, quo parentes illorum, colore sunt imbuti, quod etiam extra zonam torridam fieri, præsertim in aulis principum, ubi gentes hæc aluntur, quotidie observamus.

§. 10. Alterum pro nobis militans argumentum à diverso Solis effectu desumitur, quippe extra omnem dubitationis positum est aleâ, quod sol non solùm infuscet corpora, eaq; colore subfusco tingat, sed quod multa quoq; dealbet, prout in faxis, craniis humanis aliisq; innumeris videre est. Siquidem, ut solis calor modo colliquat, modo indurat, sic idem ille non unum semper colorem adfricat objectis, sed pro eorum natura nunc nigredinem eamq; vel aridam aut succulentam & pinguem, modo albedinem eamque fuscam aut niveam. Hæc prolixè deducit nunquàm sine laude nominandus *Pechlinus p. 120 & seq. Sol, dicit, plurima, obscura alias & fusca, in albedinem excoquit, dum rotulentis nitrosiq; particulis per poros squaloristentibus distributis obscuritatem purgat, moxque continuato insultu unâ extrahitur. Saxa in terra penetrabilibus tenebris & fuscitate cooperta, tunc, cùm in moles assurgunt & luci exponuntur, nitorem albedinemq; mirificam consequuntur, non aliam ob causam, quam quod humiditas desuper incumbens, quæ æquare corporum superficiem solet, radiorum solarium impulsibus & tracta, particulas relinquat sphericas, è quarum deinde mutuâ reflexione candor proficiscitur.* Hucusque Celeber. *Pechlinus.* Sed quia inferiùs plura de vera coloris in genere causa dicturi sumus, filum abrumpo & ad aliam

de nigredine Æthiopum opinionem considerandam profero.

§. II. Alia enim adhuc restat ponderanda circa nigredinem Æthiopum sententia quæ ipsam imaginationem pro fundamento ponit, hæc etenim adeo fortis est, ut totum corporis habitum immutare possit, quod experta fuit mulier Europæa, quæ cum gravida in Æthiopem oculos attentè quotidie defigeret, tandem enixa est infantem simili colore tinctum; fides sit penes authorem. Possent etiam innumera alia proferri exempla edocentia, quanta vis insit imaginationi, sed ne actum agam, unicum saltem ex illustri BOYLE adducam, quod præ aliis argumenti hujus scopo magis respondet. *Narravit mihi pluries, dicit, admodum ingeniosus Medicus, de nobili quadam femina juvene, ad quam accersitus deprehendebat, quod licet illa multum de adversâ valetudine quereretur, tam parum cause apparet vel in corpore vel statu ejus, unde divinare posset in valetudinem ipsius ultra imaginationem exporrigi, ut veritus propinare ei medicinam amicis illius persuaserit, ut amans quibusdam itineribus mentem ejus recrearent: in quorum uno cum hæc Domina Winifride virginis fontem inviseret, & per aliquot temporis spatium, utpote pia Romano-Catholica, in aquâ illâ ad precibus ibi vacandum, maneret, essetq; occasio oculos attentè admodum in silices illos rubicundos desigendi, qui in fundo hinc illinc sparsi, magnam eorum constituebant partem, qui trans aquam apparebant, esseq; gravida, enixa est infantem puellam, cujus albâ cutis maculis erat instructa, colorem & magnitudinem lapillorum istorum referentibus; cuique pu-*

ella licet aliquot jam annos supervixerit, dicit tamen macula tenaciter adherent. Quæ historia egregiè confirmare videtur ea quæ superius diximus. Verùm enim vero, quamvis inficiari nolim, multum hoc in negotio præstare posse phantasi- am, quod alibi in physicis prolixius docetur, tamen dubium est in eo, utrum pro causa tali constanti & eodem semper agente ordine sola sufficiat imaginatio, quæ aliàs ceu causa quædam extraordinaria ipsam impedire potest naturam, ut à consueto suo aberret scopo.

§. 12. Quibus prælibatis tandem ad veram rationi & experientie conformem devenimus causam quam in formalem & materialem dividimus, formalem quod attinet, eam nec in oculis nostris, nec in ipsis objectis, sed in certâ luminis modificatione quarimus, quæ unicè à textura vel superficie corporis colorati dependet, ut inferius dicitur. Materialem autem nigredinis causam dicimus esse membranam quandam reticularem fulginoso succo imprægnatam, cuticulam inter & cutim totum corporis habitum investientem, quam ad corporis æthiopici integritatem pertinere existimamus, hinc impossibile est, ut natus iste color mutetur, nisi ipsa hæc fuliginosa membrana prius à corpore divellatur, quod à variolis hinc inde in nonnullis corporis partibus factum fuisse observavit sæpius allegatus Dn. BOYLE. Hæc assertio lucem suam fceneratur ex anatomia, quippe in cadaverum Nigritarum dissectione, in quâ præ aliis largissimam navarunt operam Pifo & Pechlinus, ad oculum demonstratur, latere quid mu-
coli

cosi vel fuliginosi subter cuticulam, quòd splendidam hanc corpori conciliet nigredinem.

§. 13. Neque meo quidem iudicio peccavero, si hac in parte Celeberrimo *Malpighio* ceu *Antesignano* & *Cl. Pechlino* ceu oculari testi, & *Nigritæ* dissectori exquisitissimo primas deferam, quorum fide & arbitrio meritò stamus. Ipse enim *Malpighius* primus fuit, qui in variis animalibus inter cuticulam & cutim cribrosum quoddam & reticulare corpus observavit, occasione cujus tandem in hæc erumpit verba: *ex quo transeuntes deduco non incongruam fortè nigredinis Aethiopiae causam; certum enim est; ipsis cutim albam esse sicuti est cuticula, unde tota nigredo à subjecto mucoso & reticulari corpore ortum trahit.* Post hunc manum admovit, *Cl. Pechlinus*, & reticulare hoc corpus prolixè descripsit, cujus quoque verba hic apponere lubet. *Est ergo, dicit, pingue quid & mucosum, quod utramque membranam molliter distinguat, quod in Aethiopsiâ nudis oculis manifestè contemplati sumus, in araneata tenuitate nigrum, opacum, & si conglobetur, cuticulæ nitore speculari obfuscans.* Et paulò post: *Ostendimus liquidò in Aethiopsiâ cutim candiorem & suis illis notis insignem, quibus aliàs gaudere Europæorum cutis solet. Quare si mucosâ & reticulari fuligine cuticulæ orbarem naturâ diaphanam, & mox imponerem cuti emerit continuo albedo illa in Europæis sic satis spectata; quin haud illepida erat rei facies, quando hinc inde abrasâ membranulâ nigra variegatus refulsit & bicolor habitus, sicut esse ovium solet aut canum, ubi ad cutim tondentur.* Ex quibus nunc liquidò constat, nigredinis in ni-

gritis materiale fundamentum esse corpus quoddam organicum, tenue, mucosum, membraneum, reticulare, pingui & fuliginoso succo perfusum, cuticulam inter & cutim repositum, & candorem cutis per cuticulam aliàs relucens opaca nigredine infuscans, tunicæ uerò oculi ferè per omnia simile. Cujus corporis superficiem infinitis scrobiculis præditam esse existimo, à quibus radii luminari in eam incidentes maximam partem absorbentur, pauciores verò reflectuntur, in qua vera nigredinis ratio formalis consistit, hinc dari potest ratio, quare vestimenta nigra magis calesciant quam alba, quare etiam corpora nigra citiùs ad vitrum causticum accendi possint quam alia, nempe quia nigra omnem calorem & suscipiunt, & susceptum fovent.

§. 14. Radiat sic ultima hæc assertio suâ propriâ luce, ratione & experientia undiquaque confirmata, hinc non possumus non stupendæ hujus & constantis nigredinis causam in feminalem quandam conjicere impressionem, quia est individuus & perpetuus corporis *Aethiopiæ* comes, ut etiam in infantes transferatur, qui in prima statim ætate in frigidiores transportati regiones coloris majorum suorum adeo permanent tenaces, ut eum nunquam exuant, quod tamen tantoperè non ampliùs admitandù, cum jam omnes procreandi ideæ liquori genitali impressæ sese explicuerint. Verum quis primum *Nigritam* generaverit, usq; adeò obscurum est, ut cum *Celeberrimo Conringio* profiteri non erubescamus, & nos hoc nescire, qui eâ saltè contenti sumus felicitate, quod hodiernorum ni-

grita-

gritarum coloris splendentis veram causam tum materialem tum formalem superius in scenam introduxerimus. Annitemur tamen hanc etiam superare difficultatem, remque si non ac saltem conjecturam attingere, donec solidiora & meliora edoceamur ab aliis; nemo enim asserere audebit, Noachum cum suis filiis & habitu & colore Aethiopum fuisse praeditum, quo praesupposito explicatu erit est difficillimum, ubi & a quo novum hoc hominum genus sua cepit primordia?

§. 15. Mihi equidem verisimilius videtur, aliquot Noachi posteris temporis diuturnitate talem acquisivisse dispositionem habitualem, ut juxta tenorem impressi characteris tandem infantes nigro colore tinctos generaverint. Ecquid quae so frequentius est, quam parentes facie pallidos similes gignere infantes? vidimus ictericam peperisse infantem undique flavo colore tinctam; ut asserere merito possimus, manipulum posterorum Noachi deserta Arabiae vel Aegypti loca occupasse, atque ad unum omnes excursionibus in spolia & rapina nec non venationibus valde deditos vixisse sub dio, & cibus in terra nigra, Nilo nempe per vices impraegnata, natis quotidie usos fuisse, hinc novum plane nati temperamentum & moribus, & habitu & colore, ab aliis terrae incolis fecere divertium, cum enim corporis sui essent negligentes, nec externae formositatis curam haberent, sordidi & moribus agrestes degeneraverunt, tum a communi vivendi consuetudine, tum a pristina corporis pulchritudine, quae duo nexu admodum arctico sibi sunt conjuncta, ut ferè perpetuo se invicem comitentur, ubi enim mores

valde sunt agrestes, & mens sui proprii domicilii nullam habet curam, ibi varii & in ipsam oeconomiam inducuntur Sollicitissimi, ipsumque corpus a suo nitore mirum quantum degenerat, aliamque planè induit faciem, quod ipsa experientia omnium rerum Magistra confirmat.

§. 16. Sed haec generaliora sunt, & saltem fuscitatem quandam et aliqualem coloris nativi mutationem suadere videtur, restat itaque, ut propius accedamus, & causam magis constantem describamus, quod facturi praesupponimus perversa hac & inordinata diata & sordida vivendi consuetudine novum quoddam in corpore genitum & toti massa sanguinea superadditum fuisse fermentum, quantam autem vim & potestatem habeant fermenta, aliunde satis notum est, & cum semen sanguinis e cu matris sequatur indolem, simili impraegnatum fermento ipso in utero notabilem in foetus formatione induxit mutationem. Cum enim antea ex colliquamento partes quaedam viscidiores inter alias fluidas in corporis ambitu moverentur, & deserta ab his cutim & cuticulam tandem constituerent; & solidarum partium induerent naturam, nunc in nigritate infantis conformatione ob majorem liquoris genitalis fermentationem & spiritua ascensionem innumeram ramosam, quales sunt pingues & butyrosae, eoque sunt protrusae, ut regredi nesciae & cum aliis terrestribus combinatae, mucosum tale & reticulare corpus constituerint, quemadmodum videmus, quod omnia pingua colore & agitatione nimium vexata tandem nigrescant, quod vel in butyro observare licet, praesertim si aliis fibrosis

& membranaceis commisceatur. Novum hoc fermentum idearum aliqualem infert mutationem, etsi enim centrales eodem adhuc evolvantur modo, tamen superficiales nunc se aliter explicant, ut novam non solum pars organica subter cuticulam ipsi cuti adnascatur, sed & in corporis ambitu praesertim labiorum & narium corticibus novus quidam & a communi conformatione recedens habitus inducatur, quo habitu cum nigro colore Nigritæ ab aliis gentibus distinguuntur. Sed hæc fortè non usque adeò satisfaciunt ut non aliqui remaneant scrupuli, quibus si non eximendis saltem æquius ferendis hoc conveniet remedium ex Lucretio desumptum.

*Multa tegit sacro involucra natura neo
ullis,*

Fas est scire quidem mortalibus omnia.

Multa

*Admirare modò, nec non venerare;
nec ista*

*Inquires, quæ sunt arcana proxima,
namq;*

*In manibus quæ sunt, hæc nos vix scire
putandum:*

*Est procul à nobis adeò præsentia
veri.*

§. 17. Objici adhuc posset, nigredinis causam non posse à membrana tali peculiari dependere, quia Aethiopum infantes non nascuntur nigri, sed elapsis aliquot diebus demum tales fiunt, cum enim *Illustris Boyle* solertem quendam amicum suum sciscitatus esse, qui plures quam trecentos Aethiopes tam feminas quam marès in America ad colendum agros suos alebat, eorumne infantes nigri in

lucem ederentur, respondit; Non sic edi, sed prodire eodem ferè cum Europæis colore subrubenti, & post aliquò demum dies nigrescere. Confirmatur hoc apud eundem testimonio *Andrea Battoli*, qui à Lusitanis captivus Angolam missus, ibi & in regionibus vicinis octodecim ferè annos partim captivi, partim gubernatoris navium, partim militis vitam egit; factaque Africanæ regni Congo dicti, à Nigritis habitati, mentione, hæc habet: Infantes in hac regione albi nascuntur; coloremque intra biduum cum nigro commutant. Sic Lusitani, regni Congo incolæ, liberos interdum ex Aethiopiæ suscipiunt, ac sæpius patres decipiuntur, rati quando infans editur, prolem esse suam; & intra biduum filii filiave Nigritæ apprehenditur, quod Lusitanos ægerrimè habet. Verum respondemus ad hanc objectionem, colorem illum subrubicundum à nimia suboriri humiditate, sive liquoris serosi cutim inter & cuticulam abundantia, cui infans in utero materno innatat, quo aliquot dierum spatio dissipato color sive candidus sive niger se magis prodit, antea ob humoris copiam absconditus.

§. 18. Pro coronide nunc repetimus, colorem à luminis modificatione motuumq; globulorū secundi Elementi varietate dependere, in ipsis autem objectis coloratis solam superficiem vel texturam istas instituire modificationes. Quæ cum jam alia sit in Nigritis quam in Europæis, radios luminæ, aliter quoque excipit, nec eos eò quò cutis Europæorum modo & ordine ad oculos remittit, unde sensus coloris nigri in nobis producit. Hinc nigerrima sunt corpora, quæ luminis

rr motum

motum extinguunt, quod in panno sericeo videre est, cum enim exigua filamenta sericea valde hispida sint, omnimodaque asperitate donata, si per microscopium ea intuearis, radios luminare vel absorbent, vel eos alio remittunt, quam ad locum in quo versamur, unde summa illa nigredo.

§. 19. Rejicimus etiam vulgatam illam coloris divisionem in verum sive realem, & in falsum sive apparentem, cum omnis color sit verus, et si singulis etiam momentis aliter atque aliter appareat, qui enim his coloribus nullam realitatem inesse existimant, veram naturam colorum ignorant, nam exempla à collo columbæ vel cauda pavonis vel etiam Prismate vitreo nec non aulæis vel apotelesmatis desumpta nostram hypothesein non solum non evertunt, sed etiam illustrant, imò magis confirmant, colores nihil aliud esse extra nos quam luminis modificationes.

Quod enim usus scholæ obtinuit, colores alios esse reales alios duntaxat apparentes & quasi umbratiles, id nullo solidiore nititur fundamento; cum tota coloris natura in hoc posita sit; ut appareat & visibilis fiat. Quasi verò objectum, quod sensum realiter afficit & movet, non sit quid reale, atque in rerum naturâ non existat. Nonne Iridis colores, quos inter apparentes recensent, suas imagines in specula transmittunt? Quid igitur obstat, quo minùs inter veros colores numerentur. Profecto cum objectum visus proprium sit color; neque ullum discrimen inter veros & apparentes animadvertat; cumque facultas circa proprium objectum falli non possit, optime concluditur, omnes colores ejusdem esse conditionis; Sed
manum de Tabula.

Sequitur

X X X I I

*Sequuntur*COLLEGII PRACTICI
DISPUTATIONES TREDECIM.

I.

DE

FEBRIBUS IN GENERE.

I.

Doctrina de febribus difficultatum caligine involuta nunquam pro dignitate tractari poterit, nisi inveterata quædam excutiantur præjudicia, & veræ physicæ dogmata tot Neotericorum Rationibus & Experimentis confirmata videntur in subsidium.

II. Falsum equidem est, sanguinem ex quatuor componi humoribus, cui vel sexcenta inesse jam dudum nos docuit *Coss.*

III. Et quæ de calido innato decantatoque humido primigenio seu radicali, de sanguinis intemperie calida, ejusque privata nunc in majoribus nunc minoribus vasis putredine veluti basis & fundamentum Prudentiæ Medicæ supponuntur, vel inania sunt figmenta, vel saltem effecta & producta, quæ malè pro causis obtruduntur.

IV. Hinc operæ præcium erit, ut animè aliter præpares, eumque rationibus Phænomenorum quotidie extra nos occur-

rentium imbuas: Qualia sunt variorum liquorum fermentationes: Fœni recentis incallescencia: Calcis vivæ aspersa aqua ebullitio. Caloris & luminis effectus aliaque varia, quibus neglectis facilè deficiet in explicandis phænomenis intranos apparentibus. Quod si hoc recuses, audi quæso Doctiss. *Maxvellum*, Medicum Anglum, ita te alloquentem. Si philosophiam tantum vulgarem in scholis edoctam cognoveris, & si Medicus *Galenum* tantum sciveris à lectione quæso hujus Tractatus abstine, quia nec illum intelligere, nec de eo judicium ferre aptus es. Tibi Sophismata sufficient, philologia placet, de impossibilibus & chimeris disputare gaudes, ab his ego abstinui.

V. Itaque semel pro semper notamus, sanguinem nostrum tam diu sub exactæ mixtionis vinculo detineri, quamdiu partes illæ indefinitæ eum componentes, quales fortè sunt quæ vinum & lac constituunt, ita se mutuo tangunt, ut

rr 2

materia

materia ætherea omnia replens intervalla justam earum agitationem conservare possit, destrui verò hoc vinculum, nuncque plus minus relaxari, quoties alia interstitia peregrinique pori inter partes fluidas formantur; Inde tot prodeunt febres, inordinatique humorum motus & fermentationes.

VI. Si enim nihil movetur à se ipso, omnisque motus est ab alio, non videmus quomodo per sola corpuscula activa, sal sulphur volo & spiritus, apparentiæ explicari possint, nisi quis nobiscum agnoscat, omnium particularum sanguinem constituentium motum esse à Materia mundi subtilissima, minima etiam interstitia omnesque poros intelligibiles replente, variaque corpuscula variis motibus exagitante.

VII. Deinde non cogitandum sanguinem quàm sanguinem nutrire, vel ex arteriis sub forma sanguinis in partes solidas egredi, sic enim esset sanguis extravasatus brevi in cadaverosum degenerans. Sed hujus loco per poros tunicarum egredi arteriis particulas chylosas, gummosas & serosas, succum nutricium constituentes, sub lymphæ forma per vasa lymphatica novo à spiritibus animalibus accepto vigore cordi denuò inferendum.

VIII. Quibus hoc addendum, Animam de insuctis saltem fibrillarum motibus judicare. Hinc quamvis fibræ partibus fluidis sub roris vel vaporis forma minima ipsarum interstitia perfluentibus innatantes semper sint in motu quodam tremulo, nulla tamen propterea vel caloris vel frigoris &c. idea concipitur, sed tunc demum, quando hic motus vel augetur vel imminuitur.

IX. His accensendum, Sanguinem cum vino commune habere, ut hoc vel illo anni tempore plus exagitetur quam alio.

X. Quibus præmissis statuimus, omnium Februm Essentiam & rationem formalem in turbatâ sanguinis mixtione consistere.

XI. Non enim omne quod sanguini immiscetur, statim producit febrem, sed saltem illud quod est Naturæ fermentativæ, ut loquitur *Willisus*, hoc est, quod sanguinis turbat mixtionem.

XII. Potest tale fermentum febrile ab omnibus partibus cordi per vasa lymphatica communicari, in ejusque Thalamis sanguinis mixtionem turbare, quod in vulneribus Bubonibus & ulceribus observamus quotidie.

XIII. Ut plurimum tamen ortum trahit ex aère peregrinis corpusculis contaminato: Cibi & potus vitiosæ administratione: intermissâ consuetâ aliquâ Evacuatione vel Animi affectibus.

XIV. Differentiæ Februm desumuntur à tempore accessionis, Fermentationis gradu & diuturnitate: Mixtionis plus vel minus turbatione. Suntque vel Continuae vel intermittentes. Putridæ vel non putridæ. Benignæ vel malignæ, Symptomaticæ vel Essentiales.

XV. Pulsus præter naturam frequens semper indicat febrem.

XVI. Curatio absolvitur Fermenti excussione. Mixtionis turbatæ restitutione, & Symptomatum urgentium mitigatione.

XVII. Venæsectio non semper prodest, sed sæpius sanguinem magis turbat.

Imò

Imò præservationis gratia frequentius administrata febribus fores aperit.

XVIII. Purgantia Cacoehymia medentur. Omnium optime turbatam mixtionem emendant Sudorifera: quibus

omissis nunquam sine recidivæ metu febres curantur.

XIX. Si ad ætatem senilem usque nisi lac fumeremus, & tunc demum vinû, nunquam vel raris febricitaremus.

2.

DE

FEBRIBUS IN SPECIE.

I.

Premittimus cum Cl. Riverio Febres simplices, solo fortè gradu à putridis differentes, quo enim majorerit mixtionis sanguinis turbatio, eò majorem dicemus adesse sanguinis putredinem, quam & in ipsis pestilentialibus in summo constitutam gradu agnoscimus.

II. Gradu iterum differt à Synocha non putrida Ephemera, estq̃e unius diei febris, illa plurium, & non rarò ad septimum se extendit. Quod si imperitè tractentur, in putridam facilè degenerant.

III. Oriuntur quando ob crapulam, venerem nimiam, animi passiones, exercitia vehementia, vigiliis, potus frigidì copiam, insensibilis transpirationis denegationem, lactis aut puris generationem sanguinis mixtio plus minus turbatur.

IV. Signa diagnostica sunt calor ad tactum mitis, quia motus fibrillarum tremulus à particulis fluidis non usque adeo augetur: Dolor capitis minus vehementis, ob minorem sanguinis intemperiem nec non particularum rigidarum

inopiam & debile fermentationem: Pulsus magnus & æqualis, quia sanguis in corde æqualiter rarefit, frequenstamen, quia ob auctam fermentationem citò elaboratur & illabatur, unde aliqualis respirandi difficultas & pectoris angustia.

V. Prognosis salutem promittit, si æger, adstantes & Medicus rem bene agant.

VI. Curatio inchoanda est clysteris injectione: Post in Synocha sanguis parçè extrahendus: Tandem benigniora antifebrilia corpus citra magnam sanguinis agitationem ad sudores disponentia per intervalla erunt propinanda, si in simul etià foris nimia fermentationi limites ponantur. His scopis satisfaciunt Aquæ febrifugæ, Emulsiones ex semin. frigidis, Jubilei decoct. hord. cum Rasura C.C. & Tamarindis parati & Tinct. refrigerante acidulati. Lapis prunellæ à Riverio tantoperè commendatus: Pulveres testacei, & diaphoreticum, Epithemata pro hepate, corde & pulsibus.

VII. Galenus jubet Sanguinem ad animi deliquium mittere, & aquam fri-

fri-

frigidam in tanta exhibere copia, ut æger palleat, tremat & toto corpore refrigeretur. Veram enim verò, cum hæc remedia non vacent periculo ea ceu medicorū indigat indigna cum cl. Riverio proscrimus.

VIII. Quando latex aquosus in sanguine disperditur, quod à pluribus fieri potest causis, acquirit sanguis intemperiam acrem & fermentativam, unde Febris Hæctica ortum suum trahit.

IX. Solet autem Hæctica plerumque sequi alias febres non bene curatas, & purulentam aliquam inflammationem in quadam parte sive ignobiliori & occultâ sive nobiliori & manifestâ post sese relinquentes. Cum verò Humores circulates istam partem continuo permeent, peregrinam hauriunt materiam, sanguinis mixtionem in corde turbantem, ipsique intemperiam acrem inducentem, aded ut omnem Hæcticam quodammodo symptomaticam esse dicere possimus: Si enim pus è pulmonibus exulceratis vel ex parte quadam vulnerata per vasa lymphatica ad cor delatum, Hæcticam producit, idem hoc fieri posse, si in interiori aliqua etiam ignota parte humor lateat purulentus, quis inficiabitur?

X. Tres febris hujus ponuntur gradus. In Primo Alteratio cum extenuatione aded levis est, ut vix à Medico vel etiam ægrotante observetur, sicque perit interea momentum temporis Curationi aptissimum. In secundo gradu caput magis exserit seseque prædit una vel altera post cibum assumptum elapsa hora calor, in malis & manuum volis magis sensibilis. In tertio gradu Hæctica facile cognoscitur, sed difficillimè curatur, tunc enim

phenomena latius se explicant, & ex facie Hippocratica, urina oleaginosa, sudoribus nocturnis, calore continuo & prout vocatur habituali certiora legi possunt signa.

XI. Calor post assumptum cibum tribus præter propter elapsis horis intenditur, quia eo tempore pervenit ad cordis ventriculos chylus antea in ventriculo non bene mixtus, alios sanguini concilians poros.

XII. Corpus ad maciem redigitur tantam, ut caro vix ossibus hæreat, quoniam singulis Arteriarum pulsibus acres & rigidæ particule loco flexibilium & gummosarum è poris earundem egrediuntur in nutriendarum partium tubulos, quæ nequam aptæ natæ sunt ad nutriendum, sed ad *corrodendum*.

XIII. In Curatione Cathartica & Venæ Sectio cane pejus fugienda.

XIV. Omne enim ferunt punctum quæ sanguinem dulcificant & acrem ejus corrigunt intemperiam atque internam sanant exulcerationem, quod destillata & decocta aliæque juscula restaurantia ex sanguine porcino, Hepate, pulmonibus & corde Vituli, Cancris, limacibus, Ranis, passulis, & Herbis humectantibus parata præstare queunt.

XV. Quibus omnibus palmam eripit Lac muliebre mature in usum vocatum, si ex uberibus sugatur, quod velenties vidi. Sin hoc non placeat, elige asininum; Interim ab omni alio cibo & potu abstinendum, aliàs oleum & operam perdes.

XVI. Alvi fluxus singulis ferè momentis habenda est ratio, quo urgentissimo omniumque nocentissimo symptomati mature obviam ire possis.

XVII:

XVII. An decantatum Poterii Antihædæcicum famam sustineat, hætenus nec credidi nec credere potui. Si enim quid singulare habet, latet id profectò in Virtute concentrandi Acidum.

FINIS.

3
DE

FEBRIBUS INTERMITTENTIBUS.

I.

Quæ febres certis temporum intervallis recurrunt, & ad plenariam *ἀνοξιαν* deveniunt, intermittentes vocantur. Ut Quotidiana Intermittens, Tertianæ Intermittens, Quartanæ Intermittens.

II. Solent hæc febres stas adeo temporibus ut plurimum suas repetere periodos, ut automaton horologicum vix exactius horas metiri possit. Cujus mysterii causa, ut opinor, quærenda est in Tubuli obstructi capacitate, & materiæ febrilis maturatione.

III. Nam vitiosus quidam humor primum in tubulo partis alicujus solidæ vel etiam in pluribus colligitur, eosque obstruit, post ob moram naturam fermentativam acquirat, & turgescens præterfluentibus humoribus miscetur & ad eum deducitur, ubi cum sanguine misceri nescius primò frigus & rigorem, post ligni viridis instar in apertam erumpit flammam, & effervescentiam valde auget cum intensissimo totius corporis calore, tam diu durante, donec fermentum hoc penitus vel subigatur vel excutiat.

IV. At cum interea nova materia æquali mensura hunc focum ingredatur, in quo fermenti portio remanserat (nam quo semel est imbuta recens servabit odorem testa diu) similem vim fermentativam acquirat, sanguinis motui naturali planè contrariam, sicque æquali horarum spatio accessionem febrilem inducit & etiam periodum absolvit.

V. Quò autem humor magis mobilis est, eò facilius ad maturitatem pervenit. Hinc pituita singulis movetur diebus, & quotidianam, Bilis alternis, & Tertianam, Melancholia autem quarto demum die, & quartanam producit.

VI. Paroxyismi cum frigore & rigore accedunt, cum enim Anima rigorè à frigore sæpius perceperit, jam juxta consuetudinem judicans frigoris idæam iterum concipit, quòd reverà non semper adest, alias vel solo igne tolli posset. Inducitur autem rigor à sanguinis particulis acidis ex arteriarum poris loco chylosarum ob debilem sanguinis fermentationem & turbatam mixtionem in tubulos partium nervosarum & membranosarum egredientibus.

VII. Causa febrilium quærenda in vitiosâ

tiosâ sex rerum non naturalium vel administratione vel qualitate.

VIII. Nonnunquam certa materia ætherea humorem delitescentem excutit & sanguinem ad inordinatos motus recipiendos disponit, quod in Intermittentibus malignis & contagiosis videmus.

IX. In curatione totum mysterium in certâ alicujus circumstantiæ observatione consistit. Qui capit capiat.

X. Empyrici nonnunquam fortiori exhibitio Emetico famam præscindunt medico. Nulli tamen author ero, ut fortioribus remediis febres intermittentes curari posse persuasum habeat. Ego mille curavi febricitantes, neque forte centesimo vehementius catharticum vel Emeticum propinavi.

XI. In quotidianâ vina medicata valde profunt, si purgantibus specifica amara addantur.

XII. Venæsectio prudenter instituta instar specifici alicujus febrifugi instantem paroxysmum tollere potest.

XIII. Ad specifica nunquam nisi præmissis universalibus confugiendum, ne dolosam videamur instituire medicinam, & ulceri cavo moxque denuò erupturo cicatricem inducamus, prout loquitur *Cl. Willsius.*

XIV. Tertianæ focus ut plurimum est in hepate.

XV. In juvenibus sæpius facile curatur. In senibus autem vel vitæ filum abruptum, vel saltem difficilius curatur. Semper quantum possibile opera est danda, ut non degeneret in hæcticam vel phthisin.

XVI. Curatio blandiori cathartico

in die intermissionis auspicanda. Dein specificis & mitioribus diaphoreticis agendum, inter quæ laudem merentur Arcanum duplicatum, Sal *Sylvis*, Spiritus Salis Armoniaci temperatus, Specificum febrile *Crollii*, pulvis è tectis conchiarum recens, Alumen cum pipare, Aqua febrifuga, &c. Quibus omnibus palmam eripere videtur febrifugum *Celeberrimi Craanii.*

XVII. Mulierculæ nostræ inter externa commendant Emplastra ex Terbinthina & semine Santonici, carpis manuum applicanda, ut & Cataplasma ex Allio, Sale, croco & aceto digito annulari imponendum.

XVIII. Diætâ sit tenuis. Vitentur juscula carnea, carnes & vinum.

XIX. Si in diversis tubulis diverso tempore fiat obstructio ab humore bilioso, potest inde fieri Tertiana duplex, quam præter Quotidianam dari statuimus.

XX. Quod si bili pituita misceatur, et sanguinis intemperies viscida concurrat, oritur Notha.

XXI. In Quartana volatilifantibus plus proficimus quam purgantibus, quæ facilius in Cachexiam, Hydropem aut Scorbutum ægrum præcipitant. Prærogativam autem obtinet Spiritus Salis Armoniaci volatilis salis, Conducunt quoque Chalybeata & Acidulæ.

XXII. Accusamus hic sanguinis intemperiem feculentam & Tartaream.

XXIII. Dolor artuum lancinativus provenit ab Acido.

XXIV. Quartana ut plurimum in autumno invadit & in vere curatur.

XXV. Soli

XXV. Soli & Aeris mutatio curat sa-
pius, quod non curat medicina.

Malvatico nonnunquam præter omnem
expectationem hanc febrem radicitus
extirpavit.

XXVI. Crapula ex vino generoso vel

4
DE

SINOCHA PUTRIDA, CAU-
SONE, TERTIANA, CONTINUA, ALIISQUE
FEBRIBUS CONTINUIS PUTRIDIS.

L

Quando Humor quidam fermentativa præditus qualitate motui & mixtioni sanguinis plane contraria è suo foco in quò colligitur continuo veluti è minerà cordi suggeritur, vel saltem antequam totalis adit *ἀνογία*, priorque portio materiæ febrilis nondum penitus attenuata & à sanguine subacta vel etiam foràs eliminata sit, ad sanguinem cum humoribus circulantibus defertur, febris producitur continua periodica. Quòd si sanguis sponte levi forte hinc inde nactà occasione effervescat, & ejus partes in inordinatos ciantur motus, ut intra plures dies vix ad pristinum ingenium reduci possint, febrem continuam eamq; ob nimiam sanguinis mixtionis turbationem & inde pendentium graviorum symptomatum colliviem putridam adesse dicemus. In quibus essentialis, si quæ est, continuarum ab intermittentibus consistit differentia.

II. Unde variæ prodeunt species. Si enim calor valde fuerit intensus, æqualiter durans toto morbi decursu, cum siti inextinguibili, erit Causus seu Febris ardens. Quòd si nec sitis nec calor adeò

urgeant, interim cum rigore febris invaleat, & in principio symptomata mitiora appareant, post in augmento morbi incrementum capessant, & ad criticam evacuationem sese componat morbus, erit synocha putrida in specie sic dicta, gradu à Causone differens. Sin verò certis horarum intervallis exacerbationes caloris observentur, aliam sortitur febris denominationem, eritque pro varietate humoris & accessionis vel quotidiana continua, quæ rarior: vel Tertiana continua quæ frequentior: vel quartana continua, quæ rarissima est. Quando autem febrem inflammatio vel præcedit, vel sequitur, quòd frequentius fit, oriuntur inde febres symptomaticæ vulgò dictæ, quæ à parte inflammata suas accipiunt denominationes, v.g. pleuritis, peripneumonia, Phrenitis, Angina &c.

III. Causa querenda in humore vitioso, qualiscunque ille nunc sit, poros habens poris sanguinis planè contrarios, qui generatur talis ex *ἀνογία* impedita, aeris vitio vini generosi abusu, nimia aquæ voracitate. A quibus causis fores aperiuntur salii volatili oleoso, ut cū acido,

ff ob

ob turbatam mixtionem manifestius se explicante, tanto cum impetu congregiatur, & ejusmodi calorem plus minus intensum producat.

IV. His in febribus solet Natura crisis moliri, quæ ob peculiarem Sanguinis & Humoris putrescentis conditionem nunc citius nunc tardius instituitur, quo Terminò exprimimus clarè & satis perspicuè, quicquid ad cognitionem medicam requiri videtur.

V. Quo autem citius urina redditur coloris nonnihil remissioris cum mediocri consistentia & sedimento sponte subsidente, eò brevior erit morbus, & saluari judicabitur crisi.

VI. Urina turbida nullum deponens sedimentum magnam humorum turbationem & confusionem indicat.

VII. Quo urina rubicundior & tenuior, eò pejor.

VIII. Pulsus debilis dubii eventus prænuncium. Intermittens, nisi simul valde debilis sit, non semper exitiosus.

IX. Pulsus bonus, magnus nempe & æqualis, cum symptomatum ingravescentia & pravitata melior est & tutior, quam debilis cum symptomatis mitioribus, hic enim sæpe fuit funestus.

X. Autumnales continuæ magis periculosa sunt quam vernaes: In illis post declinationem semper purgandum ob recidivæ metum, in his supercedere potes, quod enim illis facit medicina, hic præstat æther.

XI. In principio, primo nempe & secundo die, si quid movendum vides, move, purga, seca. Inter purgantia locum sibi vendicant non postremum infusa laxativa: Ipsa quoque eme-

tica prudenter exhibitâ graviora avertunt symptomata.

XII. Clysteres in juvenili corpore valde conveniunt, præsertim in morbi principio. In senibus minus tuti sunt. Instante crisi & morbo declinante nocent.

XIII. Alterantia sunt spiritus acidiminales. Diaphoretica tutiora, Mixtura de Tribus, Spiritus C. Cervi aliaque apud praticos obvia.

XIV. Qui statim ad Cardiaca veluti sacram anchoram confugiunt, ægrum in summum præcipitant periculum, & scopolò imprudentiæ allidunt.

XV. De Narcoticis idem esto judicium, in principio & statu nocent, in augmento vix sine periculo conceduntur, tutius post diem undecimum vel decimum quartum dari queunt.

XVI. Non rarò sanguis his in febribus malignam acquirit intemperiem, quæ ordinariam medendi methodum si non immutat, saltem flectit, præprimis quoque ad purgantia & Venæ Sectionem. Hinc pulsus etiam in principio morbi accuratè explorandus. Si enim citatior sit, non audeo suadere catharticum. Si pulsus humilis vel depressus, ipsa diaphoretica præsertim potentiora suspecta sunt, quo in Casu Cardiacis temperatioribus naturæ alacriter succurrendum erit.

XVII. Symptomatum febres has committantium maturè habenda est ratio, qualia sunt Alvi fluxus, vigilia, sitis aliaque liquoritam vitali quam animalis infesta.

XVIII. Accidit interdum, ut febris etiam curata vires nihilominus valde attrita sint, & extrema remaneat debilitas, quò

quò in casu *Sydenham* Adolescentuli vivum vegetumque calorem commendat, quem ægrotanti applicare jubet, propriaque experientia confirmat, ægros valde hoc remedio corroborari, naturamque debilem juvari, ut semet à materia se-

cernendæ eliminandæq; reliquiis exoneret. Addit quod calor hic humano generi congener, tum suaul blandus, humidus, æqualis perennisque sit.

Sed plura pagellæ non capiunt.

5.
DE

FEBRIBUS MALIGNIS, PESTE, VARIOLIS ET MORBILIS.

Thesis Prima.

Febrium malignarum genus ex Symptomatum gravitate & colluvie, funerum frequentia & contagii vi colligitur, è quibus harum febrium latitudo variique malignitatis gradus facile evinci possunt. Ut enim in vino & lacte variis turbatae mixtionis gradus observamus quotidie, ita partes sanguinem componentes plus minus à se invicem secedentes insignem Malignitatis constituunt latitudinem.

II. Atque ad eò major erit malignitas, quo major particularum secessio & dissociatio, cujus extremus gradus est seminalis Crasis eversio & destructio, & in peste terminatur.

III. Solent enim hæc febres à peculiari quâdam symptomatum conditione nonnullisque accidentibus aliis peculiaribus fortiri nomina. Symptomata solito graviora citra causam aliquam manifestam febrem faciunt simpliciter malignam; Si exanthemata seu maculae appareant, erit petechialis; Quod si calor non ad eò intensus dolor interius capitis sit vehemen-

tissimus cum delirio, somnolentia & linguæ ariditate, *Castræsis* seu *Ungarica* dici meretur. Sin denique plures febri, gravioribus stipata symptomatis, in una domo, oppido vel vico corripiantur, quæ plures intereant quàm liberentur, maculae lividae, vibices, stygmata vel post mortem vel paulo ante obitum appareant febris erit pestilentialis, à quâ bubonibus & Anthracibus saltem distinguitur pestis, quæ est morbus epidemicus, contagiosus, acutissimus, & perniciosissimus exanthematum, bubonum, carbuncolorum aliorumque sævissimorum symptomatum satellitio stipatus.

IV. Causa est miasma putredinale vel venenum pestilentialis plus minus acre & volatile, quod ex particulis rigidis, acutis, gladiolorum instar pungentibus & continuum solventibus componitur. Demonstrari id posse confidimus, si quis venenorum descriptionem à priori addiscat à *Philosophorum Phosphoro Renato des Cartes*; dein veneni pestilentialis effectus attente consideret. Quid enim quæso ex pruritu illo sæpius valde molesto in loco ubi bubones & Anthraces exoriuntur, quid

ff 2 ck

ex subsequente excoaratione aliter argue-
 Felicet, quam particulas eo versus mo-
 ras rigidas esse, non molles nec flexiles,
 deinde præter rigiditatem simul acutas
 esse, non obtusas? In visceribus interiori-
 bus res magis sit conspicua, dum *Hel-*
montius ventriculum triplici reperit per-
 tufum eschara in peste, qualiter olim vide-
 rat stomachum ancillæ perforatum, quæ
 volens biberat arsenicum: Et Celeberrim-
 us *Bartholinus* in cadavere febrî malignâ
 extincto vidit viscera nigricantia crofa
 & sphacelata, ut sine raptura attritari
 nequiverint. Ipsa quoque Alexipharmaca
 si respiciamus, digito quasi ostendent,
 hanc & non aliam esse corpusculorum ar-
 senicalium figuram. Vide sis collegii pu-
 blici disputationem ultimam.

V. Habet venenum istud pestilentia-
 le natales suos ut plurimum in Telluris
 gremio, inde ab extraordinario solis ca-
 lore, vel prævio Terræ motu ab igne sub-
 terraneo sub minutissimarum atomorum
 formâ ad superficiem usque attollitur, &
 in itinere cum aliis ramentis subterraneis
 concrefcens nunc mitius nunc potentiùs
 factum in sublime rapitur, & intra aëris
 poros susceptum longe latèque distri-
 buitur.

VI. Miasmata è stagnis, locis uligi-
 nosis, speluncis tenebricosis & cadave-
 ribus quotidie expirari nemo ibit infici-
 as, unde si non pestis, saltem aliæ febres
 malignæ sua capiunt primordia. In Ca-
 stris & militum contuberniis ob squalo-
 rem & effluviolum variè inter se concre-
 fcantium & colluctantium copiam non-
 nunquam infelix hic editur partus. Quæ
 causæ si conjungantur, & corpora nostra
 ob annonæ caritatem, terrorem vel

mæsticiam varias subeant alterationes,
 malum crescit eundo, & potentius red-
 datur.

VII. Propagatur malignitas per con-
 tagium, cujus indolem elegantissimis ex-
 primit pro more suo terminis *Helmon-*
tius: dum illud gas monstruosum, fra-
 cidum, pestilentielle, vel fracedinem
 cadaverosam in suo tractatu, *Tumulus*
pestis inscripto, nominat. Revera enim
 est gas arsenicale, è corpore pestifero
 expiratum, quod pristinam suam in-
 dolem longo temporis tractu illibatam
 servare, & tandem qua data porta corpus
 ingredi potest. Sicut pes sui in terra re-
 linquit vestigium, ut canis odore Heri sui
 semitam sequi possit, vel feræ per gramina
 currentes quaqua versum spargunt efflu-
 via aliquot dierum spacio indelabilia, eun-
 dem in modum peste correpti auram ve-
 nenatam spirant, quæ ab adstantibus han-
 sta funesta ob fermenti mumialis symbo-
 lificationem brevi ludit dramata.

VIII. Quod autem plures malignam
 captent auram, neque tamen omnes peste
 statim corripiantur, meo quidem iudicio
 ex sanguinis diversâ facie, motu nempe &
 mixtione, deducendum: possunt enim
 hoc in subiecto ejusmodi particula ob-
 viam ire veneno pestilentiali, ut ipsis af-
 sociatum statim in tertium mutetur, dum
 econtra in alio ob aliorum corpusculo-
 rum concretionem venenum novas quasi
 nanciscitur vires & eundo crescit, quem-
 admodum similem metamorphosin in
 mercurii sublimati, præcipitati, dulcifi-
 cati, resuscitati præparatione in chymicis
 quotidie cernimus.

IX. A secessione particulam, sangui-
 nem constituentium, & hinc inde resta-
 guan-

gnantium, nunc varia producuntur symptomata. Bubones erumpunt in Adenibus, quia pori in glandulosis partibus magis obliqui & forte minores sunt, quam in partibus membranosis & carnosiss. Carbunculi in partibus carnosiss vel membranosis apparent ob vim escharoticam, dum materia fulminis instar partes nonnullas transeundo earum siderationem post se relinquit. Dolor capitis à rosione, convulsio à spirituum animalium *atonia*, sopor verò ab eorundem crassitie vel paucitate oritur. Linguae siccitas partim à fuligine est, partim à denegata humorum circulatione. Respiratio à sanguine grumoso circa præcordia redditur difficilior. *Avoxiæ* est à fermenti destructione. Alvi fluxus à sanguinis turbatione, bilis acrimonia & chyli putrilagine producitur. Maculae fiunt, quando vascula capillaria hinc inde confringuntur, & sanguis guttulatim subter cutem restagnat, quæ rubrae manent, quamdiu partes fluida & valde mobiles erunt, sin hæc evanescant solis crassioribus remanentibus erunt nigrae vel lividae.

X. Aura hæc venenata per inspirationem attracta subit nonnunquam pulmonum substantiam, thoracis cavitatem & ipsius diaphragmatis poros, post convexam ventriculi partem Tinctura sua inficit, ut sæpius sphaecelo corripatur. Quod in praxi observari poterit, si ad regionem doloris de quo ægrotantes febri maligna vel etiam peste correpti frequenter conqueruntur, attendere velimus. Neque enim viæ illæ obscuræ sunt, sed satis trita, cum totum corpus vivens sit transpirabile, qui meatu tamen in cada-

vere nunquam ostendi poterunt. Hinc est, quod oleum succini vertici illitum in gula degustetur, & quod gravida fœtum mortuum gestans putrilaginosum in ore percipiat saporem: Per similes quoque meatus potus largius assumtus brevi ingreditur vesicam.

XI. In Prognosi semper ad symptomatum vehementiam & virium constantiam attendendum. Alvi fluxus cum liptomyiis magnum portendit periculum. Ejusdem notæ est cruentus. Maculae lividae, nigrae, laevæ vibices & stigmata tristis eventus sunt prænuncia: Vomitus dubii eventus prælagium; Anthracis in loco cordi vicino, bubones circa collum vel retrò aures, funestum dicunt eventum. Quo citius in locis consuetis erumpunt, eò melius.

XII. Præservatio in his consistit, ut Aerem infectum fugiamus, quod si id non liceat, Aerem corrigamus, & corpora nostra disponamus, ut truculentum illum hostem non tam facile admittant.

XIII. Aer corrigitur, si luculenti ignes hinc inde accendantur ligno juniperino, doliis picatis, aliisque. In ædibus verò suffimigia instituantur ex Rafura Corn, bovin, Hircin, Sulphure, pulvere pyrio, Aceto Bezoardico &c. In Conclavi Æolipila liquore alexipharmaco repleta & igni, ad ventum artificialem generandum admota, commendatur. Quò etiam campanarum sonitus & bombardarum crebriores explosiones referri debent.

XIV. Inter remedia ultimo scopo satisfaciencia vix centesimum famam sustinebit. Placent nobis Amuleta ex Bufonibus, succino & radice Plantagin. majoris. E. bufonibus suspensis per oculos & nares

vermiculos egredi in peste præservatione valde proficuos tradidit *Helmontius*, ad cuius imitationem Doctissimus Medicus *Austriae Imblerus* Trochiscos præservativos paravit, quos plurimi salutaes & efficaces deprehenderunt. Alii commendant Arsenicum vel Mercurium, quæ tamen nec in peste Noviomagensi *Cl. Diemerbroeckii*, nec in Londinensi *Dn. Hodges* expectationi satisfecerunt. Non tamen inficiabor, fieri nonnunquam posse, ut spiritus arsenicales per æra oberantes facilius tali amuleto ob similitudinem configurationis adhæreant, sicque corpus vel non ingrediantur, vel ingressi iterum deserant.

XV. Amuleta Talisman dicta, certâ figurâ sub planetæ alicujus dominio sigillata, nequaquam superstitiosa sunt, si cum *Asthore Discursus physici de influxu astrorum* supponatur. 1. Influxum hunc nihil aliud esse, quam certam materiam subtilem per planetæ Ecclipticam continuo fluentem. 2. Ab hac materia per ærem volitante aeris mutationes variasque tempestates dependere. Et 3. Quodlibet corpus eo versus potius moveri, ubi minor est resistentia. Cui negotio pertrahendo fortè accommodatum præ aliis erit systema *des Cartes*.

XVI. Sequuntur nunc Interna, inter quæ, ut opinor, principem obtinet locum Vinum generosum modicè interdiu ad hilaritatem sumptum. Nemo inquit *Helmontius* pauper est, aut defectuosus, quamdiu ex potu hilaris est. Præservavit se eodem remedio *Cl. Diemerbroeck* in peste Noviomagensi, cuius usum *Henricus Sayer in Angliâ* ad eam efficacem deprehendit, ut eo nemo unquam in hoc morbo fuerit cordatior. Ego propriam quoq;

adducere possum experientiam, qui cum ante plures annos peste infectos inviserem, jejuno ventriculo aliquot cochlearia vini sumsi, & solo hoc remedio pet Dei gratiam à contagio immunis perstiti. Sunt alia quoque quæ laudem merentur. Angelica, Zedoaria, Infusum Antipestilentiale. Trochisci antiloimici, Elestuarium præservativum *Mayerii*. Neque Fontanellæ laude sua defraudandæ, quæ grassantibus morbis malignis ab omnibus gestari debent. Caro porcina & haleces nocent. Interim aliquid dandum consuetudini.

XVII. In Curatione illis medicis putandum esse, qui peste interfuerunt, reliquorum enim consilia ego quidem tanti non facio. Damnamus itaque Purgantia. Proscribimus venæ sectionem, quicquid etiam alii in Contrarium regerant: stat à nostra parte Experientia, nec ipsam rationem habemus contradicentem. Vomitoria tunc demum concedimus, quando Medicus statim in principio vocatus ventriculum cibo repletum reperiat.

XVIII. Omne autem ferunt punctum Alexipharmaca sudorifera, quæ intra 18. Horas ter propinari debent: ita tamen ut virium semper habeatur ratio, quem in finem acida cardiaca sæpius inter sudandum delibari debent. Interea foris nihil omittendum eorum, quæ necessaria videntur, inter quæ locum habent vesicatoria, in principio applicita femori & brachio: Quod si bubones appareant, ipsorum usum supercedere poteris.

XIX. Anthraces cautè tractentur, ne in gangranam totius degenerent. Instar omnium haberi potest Cataplasma *Diemerbroeckii* una cum lixivio theriacali. In bubonum autè eyocatione & maturatione præ-

præstantius non datur remedium quam Emplastrum *Nathanael Hodges*. Farraginem medicamentorum ceu ipsam pestem hinc fugio.

XX. In malignarum febrium curatione V.S. nonnunquam admitti potest, ita tamen ut parcius sanguis detrahatur. Fugienda sunt ratione febris sudorifera calidiora, quem in finem emulsiones ex Sem. Napi Carduibened. cum aquis Alexipharmacis temperatioribus, nec non pulveres ex Bezoardico Minerali, terris metallicis & pinguibus, ut & sulphure Metallorum fixo commendantur. Viennæ datur in Nosocomio pulvis quidam camphoratus, quo plures febri Ungaricâ laborantes brevi restituntur.

XXI. Variolæ cum semper à causa comuni oriuntur & Epidemicæ sint, etiam ad has febres referuntur. Sunt autem pustulæ saniolæ, ope magnæ sanguinis effervescentiæ uti fæces à musto ad corporis ambitum protrusæ, cum febre continua, tussi, respiratione difficili, vigiliis, terrore in somno, pruritu. Nonnunquam graviora accedunt ante pustularum eruptionem Symptomata, Convulsiones, Epilepsia, diarrhœa, vomitus.

XXII. Causa hujus morbi in utero generatur, & concipi debet instar certalicujus fomitis, in latibulo partis alicujus foetus in utero materno extra sanguinis & humorum circulantium patriâ collecti, quod si nacta post nativitatem occasione sanguini demum misceatur, generat febrem, mediante autem hac ebullitione partes impuræ ab utilibus segregatæ in habitum corporis effusæ pustulas producant.

XXIII. Cum enim foetus in utero non sanguine materno, sed chylo nutriatur,

facile intelligi potest, quod chylus ille non adeò purus sit, cum diutius sæpius inter membranas foetum involventes hæreat, & in ipso postmodum infante non magis depuretur, imò ob denegatam insensibilem transpirationem, & denegatam in pulmonibus sanguinis ventilationem magis inquinetur, undè facile portio impuri chyli in latibulo absconditur, successu temporis naturam sanguini planè contrariam acquirens, & non nisi certæ materiæ æthereæ postmodum auscultans.

XXIV. Multi enim morbos patiuntur, in quibus sanguis valde effervescit, neque tamen fomes iste tunc excutitur, sed tunc demum prodit ex ergastulo & per vasa lymphatica ad cor defertur, quâdo certa materia æthereæ satis potens & efficax ad eum exagitandum & ejiciendum corpora nostra permeat. Nihil enim huc confert copia matheriæ æthereæ, sed qualitas seu certa modificatio requiritur, quemadmodum magnes non attrahit ferrum nisi ob propriam materiam ætheream, & quamvis igni impositus à copiosiori permeatur materia subtili, tantum tamen abest, ut vis magnetica augeatur, ut potius imminuatur vel planè destruitur.

XXV. Quod si fomes iste totus è latibulo suo ejiciatur, nunquam talis homo iterum corripietur variolis, sin portio remaneat, bis vel ter per intervalla iisdem laborare potest. Neq; adeò necesse est, ut quilibet homo morbum hunc experiat, in quibus enim fomes ille non colligitur, vel materia æthereæ, cum aliàs excutere apta nata, non satis virium habet ob humoris visciditatem, illi à malo hoc toto vitæ decursu immunes erunt.

XXVI,

XXVI. *Ætate profecti gravius & periculosiùs decumbunt morbo hoc correpti quàm infantes, quia fermentationes in illis acriores sunt, & pori magis angusti, in his verò partes molliores sunt, adeoque fæcibus transitum quærentibus faciliùs cedere queunt.*

XXVII. *Si pustulæ citò egrediantur, justam præ se ferant magnitudinem, & pus laudabile contineant, malum caret periculo. Sin verò semel visæ recedant & evanescant, nisi brevi redierint, actum erit de vita, quia sanguini debita fermentatio & circulatio statim denegabitur.*

XXVIII. *In adultis venæsectionem admittimus, naturâ quasi monstrante visâ, dum in nonnullis natium hæmorrhagiam salutarem & proficuum experti sumus.*

XXIX. *In purgantia autem severiùs animadvertendum, quæ planè exulent. Aliorum nocumenta nostra debent esse documenta.*

XXX. *Quid verò Medico agendum sit ipse motus humorum indicat: is scilicet à centro ad superficiem juvandus, nisi solius naturæ viribus satis fortis sit, ubi præstat agere Spectatorem quam Actorem.*

XXXI. *Motum juvant diaphoretica blandiora, lapis Bezoard. C. Cerv. philosophicè calcinatum, semina expulsiua, Aqua expulsi. fumariæ, &c.*

XXXII. *Si nimiam sanguinis secessionem metuas, decocta leviter adstringentia ex lacca, rad. Tormentillæ, pentaphylli, aliisq; cum fructu propinatur, quo in casu & vitrioli spir. concedi potest.*

XXXIII. *In principio vomitus, diarrhoea, Epilepsia feliciter expellentibus curantur quam specificis. Ab opiatorum usu, si conscientiæ consulere velis, eo tempore abstine.*

XXXIV. *Oculis, faucibus, pulmonibus, & intestinis maturè prospiciendum.*

XXXV. *Maturæ pustulæ acu aurea vel chalybeata aperiri possunt, ne facies & manus foveis deformentur, cui intentioni alia quoque satisfacere queunt remedia.*

XXXVI. *Morbilli ex tenuiori fomitis hujus videntur oriri parte, unde plerumque uno eodemque grassantur tempore: quod si variolæ præcesserint, exiguum remansisse portionem in parte aliqua solida verisimile videtur.*

6.

DE

CAPITIS AFFECTIBUS.

I.

Dolor Capitis non bene definitur per tristem sensationem, cum sensatio seu perceptio in partem affectam

non cadat, sed sit saltem certus cogitandi modus in mente, & respectu conjunctionis quasi effectus morbi, dum mens ob motum illum inconfutum & violentum concipit ideam doloris; Hinc *magis*

magis medicè loqueremur, si cephalalgia definiretur, quod sit immodica & infucta vellicatio vel divulsio fibrillarum membranas cerebri componentium ob obstructionem à sanguinis particulis plus minus improportionatis in tubulos effusis orta.

II. Facile autem explicari poterit, quare nunc synciput, nunc occiput, nunc media saltem pars (ut in Hemisphæria) doleat. Quare dolor se ad oculum extendat, certis periodis recurrat, noctu vel interdum augeatur, si ad arteriarum malum deferentium varias ramificationes & aliam atque aliam materiam ætheream attendamus.

III. Ut plurimum malum hoc provenit vel à Causa calida seu humoribus acribus, salis, serosis: vel à frigida, crassis & pituitosis, unde variæ doloris procedunt species, gravativus, lancinativus, pungitivus, distensivus, & pulsatorius.

IV. Causa est obstructio tubulorum in membranis cerebri internis vel etiam externis cranium cingentibus: dum enim Pori arteriarum nimis dilatantur, vel pervertuntur, egrediuntur partes sanguinis tubulorum capacitati non proportionatæ, eosque propter alias à tergo continuo insequentes obstruunt, quæ si viscidiores sint, dolorem gravativum, si acriores, vellicationem & dolorem lacerativum excitant: dici quoque posset fieri id ab humoribus biliosis, serosis, pituitosis & aliis, quos nequaquam, ut alii persuasum habent, negamus, sed ipsorum qualitates per particulas aliter atque aliter figuratas & motas clariùs explicamus, non solliciti, an idem quoque Galenus vel alius aliquis Medicorum Antiquitatem superstitione

colentium Papa vel Pontifex scaserit, qui soli veritati studemus.

V. Dolor Capitis est vel Idiopathicus seu per essentiam, quando causa vel in capite generatur, vel continuo præsens est. Vel sympathicus seu per consensum, quando humores aliunde transmittuntur, qui consensus in nervorum & ab iis disseminatorum filamentorum Communicatione consistit, qualis est ventriculi, uteri intestinorum, Renum & aliarum partium cum capite. Sæpius tamen fit, ut sanguinis consensum illum faciat, dum uno tempore & in capite & in alio aliquo viscere exuvias hostiles deponit.

VI. Curationis duo sunt Scopii, Causarum ablatio, et doloris sedatio. Prior attingitur clysteribus valde hic necessariis, purgantibus, V. S. Arteriotomia, Vesicatoriis, deobstruentibus & sudoriferis. Alter Anodynis, & Acrimoniam temperantibus. Laudem merentur ☿ dulcis, lac ejusque serum succis antiscorbuticis maritatum. Externis palmam facit dubiam Oleum universale D. Rappii, Archiatri olim Moguntinensis.

VII. Lethargus est affectus soporosus cum lenta febre. Ager vellicatus difficulter excitatur, respondet tamen, sed inconditè, omniumque statim iterum obliviscitur. Quæ dormiendi necessitas cum oblivione per spirituum animalium inopiam & cerebri subsidentiam vel nimiam ab humoribus pituitosis inundationem, febris autem lenta per fermentantem pituitam & inde læsam sanguinis mixtionem explicari possunt. Conveniunt in Curatione Aceta & Aquæ compositæ cum Castoreo; Rutacea, serpillata, Vesicatoria, purgantia &c.

VIII. Catalepsis est morbus, qui ægrum in eo detinet situ, in quò est in primo invasionis momento, salvo manente pulsu & respiratione. Neque enim totalis adest functionum animalium læsio, sed saltem quarundam. Cujus stupendi affectus causam alii non citra manifestam contradictionem dixerunt esse congelationem spirituum animalium, quam salvò manente ipsorum motu concipere est vulp-anferem concipere. Nonnulli eorundem spirituum nimiam accusant copiam, sicque ad aliud delabuntur extremum non minus ob circumstantias absurdum. Nos omnia phænomena præjudicio liberatis explicamus per unius vel alterius lateris sensorii communis obstructionem vel obsidentiam aliqualem à particulis crassioribus & viscidioribus, quibus arbitrarius spirituum motus tollitur, manente semper prioride-

terminatione, quia glandula pinealis Mentis imperio amplius auscultare nescit, propterea spiritus eodem ordine eademque influunt copia, & membra eundem, ceu in statua, obtinent situm, donec ab adstante tanquam à causâ externa nervorum pori ob partis motum mutantur & ob novam impressionem spiritus alios in musculos influant. Manet enim spirituum generatio illæsa, manet eorundem excursio, manet prius recepta à mente determinatio, quæ causæ satis potentes sunt, ut partes corporis inflatæ & rigidæ appareant. In Curatione Salia volatilia & spiritus urinosos commendamus, non ut imaginarios illos spiritus congelatos regelent, sed ut viscidiora illa corpuscula glandulam cingentia volatilifando dissipent. Sed quæ fortè Schedæ hæc non capiunt, prolixius dicentur ex Cathedra.

7.

DE

APOPLEXIA.

I.

Apoplecticus subito in terram prolabitur cum sensus & motus abolitione, manente aliquandiu cordis pulsu cum respiratione plus minus laboriosa.

II. Causa Proxima est obstructio cerebri, si non totius saltem nervorum principii, quod in concava ventriculorum superficie posuimus. Fit autem ista obstructio vel à sanguine sub forma sanguinis in cerebri substantiam effusò: Vel ab humore pituitoso ob nimiam pororum

plexus choroidei apertionem transmissio.

III. Effunditur sanguis quando restagnans in arteriis capillaribus cerebri, vel impetuosiùs intra has angustias agitato claustra perfringit, & quæ data porta in cerebri cavitate effluit, quale quid in plethoricis, graviter percussis aliisque videre est.

IV. Sin loco particularum sanguinis subtiliorum crassiores minusque agitate plexus choroidei poros valdè dilatent, & in cerebri ventriculos exstillent, interiorum illam concamerationis superficiem obducunt, Porosque principii nervorum

sub

sub humoris pituitosi formâ obstruunt, quo minus systema nervinum à spiritibus animalibus irradiari possit, hinc necessariò sequitur totius Machinæ subitanea ita terram prostratio. Unde acutissima nunc hauriri potest Apoplexiæ divisio in sanguineam & pituitosam, quâ neglecta in Cura-tione scopas videbis dissolutas.

V. In causarum remotiorum classe stant morbi maligni, venena, Narcotica, Aer austrinus, Venus, & Bacchus, Athletarum corporis habitus, ætas senilis ob debiliores fermentationes & inde natam pituitam, Phases Lunæ, aliarumque vagabundorum luminam maximum dominium in corpora nostra obtinentium, ob certam aliquam materiam ætheream sanguini & cerebro plus minus inimicam, hinc circa solstitia, æquinoctia, pleni-vel novilunia tot apoplectici insultus crebrè observantur.

VI. Recubans sub arbore quæ fulmine tangitur moritur apoplecticus; idem fit si globulus è tormento bellico explosus ærem propè caput trajiciat, ob copiosorem materiam ætheream, cranium ab una parte facilè ingredientem, sed citra pororum & sanguinis destructionem egredi nesciam, ut fragore illo concussa vasa diffringi videantur.

VII. Vapores inter causas non numeramus, quia semper adsunt in corpore vivente, sed si ob crassitiam transpirare nequeant, sub forma flatuum vel Humorum varios producere possunt morbos.

VIII. Monendum etiam hoc, sanguinem non concipi debere: tanquam Humor reliquis contradistinctus, quia sic Non Ens concipies; sanguis enim compositus est variis ex humoribus ita inter se

temperatis, ut neuter ipsi insit formaliter, sed omnes materialiter.

IX. Manent aliquandiu Respiratio & pulsus non ob necessitatem quò nodus non solvitur, sed quia viæ hos per nervos magis expeditæ sunt, ob continuum spirituum animalium à primordiis vitæ influxû, unde dubio procul ampliores erunt hi tubuli, ut non tam facilè obstrui & crassiores etiam spiritus admittere possint.

X. Et quamvis omnes arteriæ à causa fatis potenti in cerebro rumpi possint, frequentius tamen id fiet in plexu choroidei, ubi arteriæ magis liberæ sunt magisque dilatari possunt, quam reliquæ, quæ à partibus vicinis pressæ non tam facilè supra spheram distenduntur.

XI. Prognosis desumitur à respirandi difficultate, pulsus debilitate, Musculi Anæ resolutione & sudatiuncula: stat estatum Cœi, quòd fortis apoplexia nunquam, debilis verò rarò curari possit.

XII. Curatio itaque citò instituenda remediis ægrû excitantibus & obstructionem solventibus. E fonte chirurgico exsurgit V.S. quæ convenit largius administrata in Apoplexia sanguinea, in Humoralibus verò parcius & cautiùs instituenda. Hanc sequuntur Cauteria tam actualia quam potentialia. Scarificatio & hirudinum applicatio. Interea Aures clamotibus implendæ, æger proprio nomine altera voce appellandus, ut facilius auscultent spiritus animales motui consueto. Frictiones pannis calidis & spirituosus instituendæ: Naribus Graveolentia offerenda, ori meteorisantia infundenda, clysteres acrioribus ex aqua benedicta Rulandi præmissis tamen lenitivo injiciendi, quæ omnia utrum in sanguinea convenient non sine

ratione dubitamus, in quâ solâ exceptâ largiori sanguinis detractioe fortè reliqua omnia in cassum nec sine periculo gravioris obstructionis adhibentur. Emeticum vel fortius Catharticum ipsa suadet necessitas: Quod si æger excitetur, succur-

rendum erit deobstruentibus & confortantibus, specifico cephalico, succinatis, urinosi, non neglectis externis spirituosiss, quæ multum materiæ cœlestis capiti inferunt. Plura in conspectu.

8.

D E

INCUBO, VERTIGINE, ET EPILEPSIA.

I.

Incubum ad Spasmodicos referimus morbos, cujus causa immediata est musculorum respirationi dicatorum convulsio, ab humoribus statulentis vel viscidis inducta, unde mens similitudine motus decepta pondus quoddam corpori, cui juncta est, adjacere judicat.

II. Ex fibrarum corrugatione, & inde sufflaminato Spirituum animalium libero comiteatu, nec non valvularum in *Notis ad Cartesium* depictarum restrictione respirationi difficultas, strangulationis metus, anxietas aliaque phænomena morbum hunc comitantia ortum trahunt.

III. Radicaliter autem ipse morbus est ex ventriculo, quia ut plurimum ex crapula & voracitate oritur.

IV. In curatione duos præfigimus scopos, quorum primus materiam viscidam obstructiones parientem respicit, quam pilulis gummosis foras eliminare convenit. Alter coctionis rationem habere jubet, in quem finem volatilisantia & fermentativa commendamus.

V. In vertigine omnia in gyrum agi apparent, quod à perverso Spirituum animalium motu proficiscitur. Facile enim concipimus, quod in senibus aliisque debilibus fermentationibus multum pituitæ generetur, quæ potos ventriculorum cerebri in tantum obducens obicem ponit spiritibus animalibus, quo minus placidè & juxta lineam rectam è suo promptuario effluere queant, hinc scopulis allisi turbidissimo illo motu & perversa radiatione menti imponunt, ut objectorum impressiones aliter percipiat, quàm ipsa in organa factæ sunt.

VI. Alia in naturis calidioribus non tam ex obstructione quam nimia spirituum agitatione impetuosaque propulsione oriri videtur.

VII. Per consensum quoque ex bile in ventriculo jejuno fluctuante non raro prodicitur in illis, quorum fibræ irritationi spasmodicæ facile aufeulant ea: tumque incola facile in *alagias* rediguntur.

VIII. In hac Vomitoria conducunt & Sedativa:

Sedativa: Naturis caridioribus. V.S. In pituitosa verò incidentia, aperientia & evacuantia, nec non fermentationes restaurantia: q. s. pilulæ de Hiera cum Agarico. ℞ dulcis, stercus Pavonum, Cinnaberina, instar omnium erit pulvis specificus Timzi à Gûlden-Rlee.

IX. Epileptici subito quoq; in terram prolabantur cum vehementi tamen partium concussione, spumâ oris omniumq; sensuum tam externorum quàm internorum Eclipsi: cum enim tantus sit spirituum animalium inconditus motus, ut mentis imperio & objectorum determinationi amplius auscultare nesciant, totum etiam ædificium cum systematis nervini stupenda vellicatione labascit.

X. Causam itaq; proximam dicimus esse tumultuarium spirituum animalium motum, quem explosivum vocat celebrimus Willisius. Habent enim spiritus animales revera rationem corporis continui, qui in statu naturali quacunq; facta decenti determinatione citra ullam aliquam confusionem in nervos excurrunt, variasq; suscipiunt radiationes. Quam primum verò aliquid fermentativæ naturæ & mixtionis ipsorum contrariæ confundatur, vel impetuosius concentrentur, ipsorum ordo & motus pervertitur, & quaqua versum dissiliunt, forte cum in modum, quo aurum fulminans, pulvis tonitrualis & lachrymæ vitreæ effectus suos exerunt. Hinc à rebus intensè foetidis, à terrore, fermento maligno è sanguine in mensum suppressione, seminis turgescencia &c. excusso, tam facile oritur Epilepsia.

XI. Symbolum confert Lana aliter atque aliter soli obversa, è cuius tellure

nunc plura nunc pauciora, nunc plus vel minus fermentativa corpuscula evocata à calore solis in hæc inferiora transmittuntur, quæ ejusmodi dramata in sanguine & succis inde dependentibus ludere solent: Sola quoque fibrillarum nervearum vellicatio vel punctura spiritus in *al. Elias* redigere potest, prout variis demonstrari potest experimentis.

XII. Morbus hic semper pro magno habendus, utut pro varietate causarum & circumstantiarum sæpius curetur, facile enim in Paralyin vel Apoplexiam degenerare potest; vel alia etiam cerebri graviora inferre mala. In Vulneratis & largis hæmorrhagiis non rarò prædromus est mortis, quod ante aliquot annos in Studioso vidimus. In infantibus & Sexu fœminino non nunquam brevi cessat, præsertim si à dentitione difficili, & variolis vel etiam ex utero ortum habeat. Hippocratis Prognosticum Aphor. 7. Sect. 5. exhibitum non est perpetuæ veritatis, & sæpius in praxi fallit; quis enim medicorum non vidit, Epilepticos etiam post annos pubertatis factos felicissimè restitutos.

XIII. Curatio in Paroxysmo instituenda coincidit cum Apoplexiæ curatione, quam vide suo loco, cui addo, quod nodulus ex ruta vel cochleare ligneum aquâ apoplecticâ imbutum ori indi debeat ad impediendum, ne dentium collisione lingua lædatur. Extra autem paroxysmum fermentum malignum expurgandum est 1. Vomitorio, quia morbus hic vehementiora fert remedia. 2. Purgatibus ante Noviluniū reiteratis addito semper ℞ dulci. 3. V.S. largius in pede celebrata. 4. Clysteribus emollientibus & carminativis. 5. Sudoriferis. 6. Acidulis, quæ nō rarò stupēdo

cum ſucceſſu adhibentur. 7. Appropriatis & ventriculo & cerebro dicatis, ut loqui amant: Inter quæ primas deferimus Cinnabari tum factitiæ tum nativæ ab Arſenicali gas penitus depuratæ juxta Hoffmann, in Schrœd. Laudem quoque meretur pulvis Epilepticus Infantilis Ludovicianus

cum Opio, qui legitime adhibitus paroxysmos in Infantibus non tantum retardat, ſed etiam penitus tollit. Eodem ſucceſſu dari quoq; poteſt ſulphur vitrioli, vel etiam panacæa vitrioli, quorum copiam nobis non ita pridem fecit ipſe Reſpondens, chymicorum laborum non ignarus.

9.

DE

P A R A L Y S I.

Non jam dicam de Spiritu ſal. armon. Liquore ſuccinato, Spirit. Secundin. variisque ſalibus volatilibus, nec non caſtoreatis & graveolentibus, quorum ſarrago apud Practicos occurrat. Neq; ipſa Amuleta ſuſque deque habenda ſunt, quæ cum primis ex rad. poconviſc. querc. & Julis Sambuci in ſalice creſcentis parantur, nec alia fortè proſunt ratione, quam quod certam tranſmittant materiam ætheream. Quod ſi Epilepſia alium primarium comiterur morbum, v. g. variolas, febrem malignam &c. tunc à fortioribus remedijs ſuperius commendatis prudenter abſtinendum primariique morbi potiùs habenda erit ratio, ita tamen ut ſpecifica anti-epileptica alexipharmicis ſemper miſceantur. In diætâ nigro notamus carbone Coturnices, carnes ſumo induratas, legumina, Vinum, Venereum, Terrorem & incrorem.

Quando Humor natura ſua viſcidus vel aliam ob cauſam concentratus nervorum occupat tubulos & Spiritibus

animalibus obicem ponit, quo minus ſyſtema nervinum irradiate poſſint, partes illæ, ad quas obſtructi nervi tendunt, motu & ſenſu privantur, ſtaccſcunt & tandem contabescunt, qui affectus paralyſis vocatur; Eſtq; partium nervoſarum Reſolutio ſive relaxatio, cujus ratione motus & ſenſus exerceri nequit.

II. Sæpiùs ſolus deficit motus, ſenſu manente illæſo, vel ſenſus (leviori in paralyſi) obtunditur motu exiſtente ſalvo, quorum phænomenon cauſam eſſe dicimus, quod major ſpirituum animalium vis requiratur ad motum ciendum, quam ad ſenſum præſtandum, in hoc enim ſufficit ſi pauca adhuc fibræ nervæ irradientur, in illo verò totus muſculus inflari debet, quò humores circulantes alacriùs pergant, qui reſtagnantes motus impotentiam inferunt. Quod ſi quædam nervorum extremitates comprimantur, quò ab inconvenienti membri alicujus ſitu frequenter fieri ſolet, & ſpiritus liberè vagari neſciant, ſenſus valdè obtuſus eſt formicarum ſimilis à ſpiribus actioribus ſed tardiùs motis, tuncque partem in ſtatu

ſo-

fomni quamvis improptiè positam esse dicimus, & prodromus paralyfis haud rarò fuit.

III. Pars paralytica contabescit ob denegatum spirituum animalium influxum & inde collapsos tubulos nihil chylosi amplius admittentes, præsertim in morbi progressu, cum in ejus principio ob Humorū circulantium copiam partes aliquandū tumere soleant.

IV. Proxima itaque Causa est denegatus spirituum animalium influxus ob tubulorum nervorum obstructionem ab humore pituitoso nunc dimidium spinalis medullæ partem, nunc uno in latere aliquot saltem nervorum propagines occupantem; vel etiam compressionem à sanguine extravasato in plagâ, casu ab alto. Remotiores sunt omnia quæ sanguinem inerasare spiritusque torpidiores reddere queunt, frigida, venena, Narcotica, morbi graviore, Apoplexia, Epilepsia &c.

V. Patet jam ex hoc morbo æconomiam animalem ab Anima non gubernari, cui cæterò quin imperii feruntur fauces, & tota in toto omnium operationum principium vitæque author audit: Mirum enim est, quare hoc in affectu exiguam humoris portiunculam vel sanguinis guttulam è nervo aliquo in quo æquè tota est ac in corde exentere nesciat. Quare spiritus animales Regi suo non auscultant &posito genu potestatem accipiunt, aggerem istum perfodiendi & funditus evertendi? Profecto si natura hominis in eo sita est, ut anima per suas facultates omnibus in partibus agat, imperium mentis hic non parùm vacillare videtur.

VI. Solet autem hic affectus difficilli-

mè curari, tum quod medicamenta ad locum affectum integris viribus non deveniant, tum etiam quod ægrotautes ut plerimum ob temporis diurnitatem malitæ curæ filum abrumpant, & Agyrtarum aliorumque Empiricorum suo cum damno implerent auxilia. In Senibus incurabilis est. Apoplexiæ succedens rarissimè etiam curatur. Privata sæpiùs curam admittit, si nulla extenuatio adsit, & vestigia caloris sensusque in parte resoluta deprehendantur.

VII. In Curatione ad obstructionem & humorem pituitosum respiciendum, quæ sui præparationem & evacuationem indicat. Ut verò ad hunc scopum eductius collimare possis, de V.S. cogitandum, utrum illi præmitti debeat, quod ex corporis habitu, plethora, virium constantia & vitæ antea actâ colligi potest. Quæ peractâ pillulæ cathartice ex Hiera, Extracto Cephalico, Galbano aliisque gummosis paraturæ quæ ut profundiores etiam attingant tubulos Colocynthide & ꝑ dulcificato armari debent, circa Equinoctia aliquoties exhibenda, ita tamen ut decoctum aliquod præparans interponatur. Quibus aliquam diu continuatis ad sudorifera eundum, ut ager in Laconico plures per dies vel etiam septimanas largitus sudare queat, cui intentioni implendæ decoctum signorum cum appropriatis nervinis convenit. de sudoriferis tamen & Thermis notari velim, illa non semper pro voto respondere, quin potius malum inde auctum fuisse aliquoties observavimus, fortè quod in viscerum tubulis humor fermentativus aliquantulo delituit, qui calore & agitatione excitatus & sanguini confusus nervorum obstru-

obstru-

obſtructionem auget, vel ad novum in-
troducendum morbum fores pandit.
Hinc operæ pretium eſt, ut ſanguinis
diatheſis prius benè perſpectam habeat
Medicus, quo eo tutiùs illa remedia ad-
miniſtrari queant. Novimus enim quod
Thermæ hoc in negotio aliàs valde po-
tentes ſint, & quod de ſuis *Bathonienſibus*
jacetat *Willifus in Anglia*, hoc nos noſtris
Emdenſibus & *Wiſbadenſibus* acceptum
ferimus. Neque interea confortantia o-
mittenda, q. ſ. Cinnaberina ſuccinata,
Tinctura Coffee & ii Caſſiæ lignæ, Spir-
fulig. C. C. ſal volat. Tart. viperar. &
alia.

VIII. Ut autem humor Meteorifatus
eò faciliùs quàm datâ portâ avolare poſſit,
pori cutis quoque reſerari debent frictio-
nibus et inunctionibus ſpirituofis, v. g. ſpi-

ritu urticæ, convulſiv. lumbric. terreſtr.
Formicar. Tartar. ſalis armon. compoſ.
Galbanet. Paracelſ. oleo circulato *Fauſi*,
Oleo lini ſulphurato, Martiato ſive mira-
bili *Cardilucii*, Baſamo artificiali ſive An-
glico à feliciffimo & Doctiffimo Medico
DN. SCHLEIER MACHER amicè mi-
hi communicato. Porro pars Paralytica
magno cum ſucceſſu inmittitur. Fimo
equino vel ovillo, recrementis hørdea-
ceis vel etiam uvaceis, quo tubulorum
obſtructorum reſeratio promoveatur. In
victu ſalviata, anthoſata & ſaſſafrata, cum
Vino viperino commendamus. Quod ſi
morbi gravitas medicamentorum eludat
vim, tandem ſalvatio, remedium mole-
ſtiæ & periculi plenum, tentanda, quàm
graviffima paralyſis à *Williſio* curata legi-
tur, *Tantum*.

10.

DE

PHRENITIDE, MELAN- CHOLIA, MANIA

ET

HYDROPHOBIA.

I. N. D. N. J. C.

I.

PHRENITIS deſcribitur, quod ſit
delirium cum febrè plus minus acutâ
(proat nempe ſanguis diſpoſitus
eſt) à *Meningum* & *cerebri inflammatio-
ne productum*.

II. Nolo autem hîc prolixè diſquirere,
utrum febris præcedat inflammatoriam
obſtructionem meningum ſive membra-
narum cerebri, an verò illam ſequatur ut
ſymptoma, quia utrumque fieri poteſt:

in verâ tamen phrenitide primariò accu-
ſamus inflammationem meningum & in-
de turbatum ſpirituum animalium mo-
tum, qui æquilibriò à materia ſubtili co-
pioſiùs irruente ſublato quaquaverſum
citra convenientem ordinem excurrentes
delirium excitant; à quâ cauſa quoque
febris oritur, cujus eſſentiam in turbata
ſanguinis mixtione ponimus hîc à copio-
ſâ & peregrinâ materia ſubtili [ceu liquor
fulmine tactus] convenienti particularum
ſuarum ordine & ſitu deſtituti.

III.

III. Causa proxima est inflammatio meningum à sanguine acriori extravasato poros, non in totum, sed in tantum obstruente orta, cum in modum effervescente, quò particulas fluidas in gramine recens dissecto & coacervato sapius flammam concipere docet Magnus ille Philosophiæ Restaurator *Des Cartes*, in princip. philos. part. 4. §. 92. Si enim corpus aliquod acuminatum se inlinuat in poros sibi similes, oritur quidem facile obstructio, sed non statim fieri potest inflammatio, quin potius si in cerebro talis fiat obstructio Affectus aliquis soporosus producet, quo ipso *Cl. Wilisio* respondemus, contendenti, phrenitidem ab obstructione meningum & cerebri oriri non posse, ex eo, quod sic spiritibus animalibus obex poneretur, quo minus excurrere possent. Quoties verò corpus v.g. Triangulare incidit in porum rotundum, per quem basis transire nequeat, tum ibidem hærens ob trinam superficiem tria relinquit spatia, quibus replendis copiosior affluit materia ætherea, particulas humorum ad illam transmittendam non dispositas valde turbans & exagitans, tumque fit inflammatio, quæ omnia latius & pulchrius explicat acutissimus *Dn. Cyaan*.

IV. Causæ remotiores sunt Crapula, vehementior animi perturbatio, plaga in capite accepta, Evacuationes sanguineæ suppressæ.

V. Phænomena affectum hunc comitantia sunt Vigilæ, delirium, faciei rubor, sitis defectus, floccorum & festucarum collectio, febris continua, urina pallida. Nam spiritus animales valde exagitati pororum cerebri prohibent sustentiam; hinc vigilæ. Et cum radiatio-

nes eorundem super glandula pineali mille modis confundantur, delirium sequitur, & mens varios in errores, absurdasque cogitationes abripitur. Porò quia humores parti affectæ viciniore, vehementius aliis à materia subtili agitantur, sanguis in facie vasa capillaria sub forma sanguinis ingreditur, & ipsi colorem rubicundum conciliat. Quod si humores tali modò exagitati ad cordis thalamos continuo deveniant, non potest non sanguis in mixtione sua turbari, unde febris continua. Phrenetici floccos colligunt & festucas carpunt, quod humores quidam vitiosi propulsi in humores oculorum, crassitie, motu & textura luminis radiis ita determinent versus fibras retinæ, quemadmodum à Muscis oculis obvolitantibus aliisque corporibus id sapius factum, unde motus similitudine decepta mens corpora illa denuò præsentia esse judicat. Urina pallida redditur, non quod bilis sursum rapiatur, sed quia particula amaræ, salinæ nempe & sulphuræ è sanguine non segregantur, bilis enim nequaquam tingit urinam, quod vel lixivii obscuro colore evinci potest. Sitis adest defectus, quia menti non vacat ad omnes insolitas mutationes in œconomia animali attendere.

VI. Verùm cur non omnes partes vicinæ inflammantur? Resp. Quia illæ faciliorem materiæ subtili concedunt transitum quemadmodum fulmen gladium vaginâ contentum diffringit salvâ manente vaginâ.

VII. Affectus hic periculosissimus est, et ut plurimum lethalis, si vox tremula, aphonia, dentium stridor & motus convulsivi appareant.

VIII. Indicationes quibus inniti debet medendi methodus desumuntur à sanguine extravasato, qui sui resolutionem & discussionem indicat, vel quatenus intra vasa motu & mixtione peccans revulsionem & sui evacuationem suadet. Symptomata & vitalis indicatio vigiliarum & virium jubet habere rationem. Itaque sine omni cunctatione venæ sectio celebrari debet in Brachio, & postea in pede & fronte reiterari: Ipsa etiam Arteriotomia hic locum habebit.

IX. Deinde turbatus spirituum motus est figendus, eorundemque furor unà cum sanguinis aestu placandus, quod fieri debet Julebis refrigerantibus, mixtura præcipitante & pulvere Cardiaco refrigerante, sed non obstruente, quod probe notandum. Commendamus Coralliatam, perlata, nitrata, camphorata cum Aqua papav. errat. C. Cerv. Citrata. Cerasnigr. Cordial. frig. Saxon. cum Camphorâ, sir. papav. errat. Tinct. rosar. Refrigerans. Et urgentibus vigiliis Tincturam Opii ritè filtratam.

X. Interea fronticaute applicari possunt Epithemata ex Succ. Cancror. album. ovi carne cucurbitarum, aq. rosar. cum opio & croco. Vertici capitis gallina cruenta per medium dissecta imponatur, pedibus vero Cataplasma ex sapone fulco rad. bryon. & fuligine: neque Epithemata citra rationem Hepati admoventur, vel pedum lotio instituitur, cum sanguinis aestum quoque non parùm refrænent.

XI. Idem esto Judicium de Clysteribus quos frequenter injectos valde profuturos speramus, quorum compositio non tam ex purgantibus & oleosis, quam ex

modicè humectantibus, sedativis & lubricitantibus constabit. Et cum phrenetici urinam reddere obliviscantur, sæpius super eam moneri debent.

XII. *Melancholia est insania sine febrâ cum timore & tristitia.* Sunt equidem melancholici valde meticulosi & ad levissimum etiam strepitum exhorrescunt; Imò sæpè de pileo deponendo aut chirotheca tam graves instituunt deliberationes, ac si esset agendum de bello suscipiendo, vel ex eo Reipublicæ magnum immineret periculum: Non jam dicam de aliis innumeris illusionibus, quæ ab auctoribus fide dignis enarrantur, cum vix ullam metamorphosin Antiquitas fabulosa excogitaverit, quam aliqui melancholici in se ipsis revera non admiserint. *Vid. Wilisium de Melanchol.*

XIII. Causa perversæ illius imaginationis quærenda est in spirituum animalium Crassitie, unde vestigia cerebro in solitudine & curis gravioribus profundius imprimuntur, ipsique spiritus constantem cursus formam induunt, ut postmodum vix alias radiationes suscipere possint. Hinc videmus quod non obstante vehemènti spirituum animalium discrasia, tamen antiquæ consuetudinis quid retineant melancholici; dum reges seputant esse, qui aliis antea imperare gestiebant, Mendicos vero, qui antea avaritiæ erant dediti &c. Quæ omnia melancholicis aliter non obtingunt, quam sanis hominibus in insomniis, idque præ repetito spirituum in eadem cerebri vestigia influxu. Mens interim in suis cogitationibus aliter non errat, quam quod judicet de impressis ac si revera pervenisent ab illis objectis, quæ olim eundem spiri-

Spiritibus animalibus imprimere motum. Neque errorem istum incideret, si à corpore esset libera. Ast cum corpori juncta operadiationum spirituum animalium rerum sensibilibus extra se positarum haurire teneatur notitiam, ut de illis ratiocinetur, mirum etiam non est, quod hallucinetur sæpius. Quemadmodum enim citharcedus cæteroquin peritissimus nunquam non dissonantes exprimet cantilenas, quoties quis chordas nunc relaxat nunc intendit, quæ antea harmonice pullabantur; Sic variæ semper orientur in ratiociniis deliria, quoties harmonia illa tollitur in filamentis cerebri leni spirituum animalium afflatu pullandis.

XIV. Causam remotiorem dicimus esse sanguinem acidum sive melancholicum peccantem intemperie, quam sex res non naturales malè administratæ introducunt, quod prolixius explicare nec temporis nec pagellarum admittit angustia. Interim notasse sufficit, veterum de Humore melancholico, atque bile & Lienis usu placita ad signa referenda esse, quod in conflictu occasione data clarius demonstrabimus.

XV. Melancholia inveterata & hæditaria rarissime curatur, quoniam spiritus animales temporis diuturnitate longissime à crasi sua abière, viscerum textura (Lienis præsertim) est immutata, & cerebri conformatio præternaturales accepit plicas. Sin verò à recenti animi oriatur pathemate, medicamentis prudenter adhibitis sæpe victas dat manus.

XVI. Vomitoria in curatione aliquoties propinari possunt, in omnibus capitibus affectibus efficacissima. Post vena se-

cetur, vasa sedalia sanguifugam ad motionem aperiantur. Alyus autem, quæ hoc in affectu sicior esse solet, seryetur lubrica benignioribus cathartics sero lactis infusis, quæ succi herbarum spleneticarum vulgò dictarum comitari possunt cum carminativis & acidum vitiosum corrigentibus. Tandem Acidulæ tam artificiales quàm naturales curæ Colophonè imponant, quæ fortè rite adhibitz cæteris omnibus palmam præcipient.

XVII. Mania est delirium cum furore, sed sine febre. Majorem hic deprehendimus irregularitatem tum in sanguine sale acido abundante, tum in ipsis spiritibus animalibus, quorum indifferentia sublatâ mentis turbatur tranquillitas, ut non possit non certis motibus inconcinnas jungere cogitationes. Si enim mens diutius hæserit circa cõtemplationem alicujus objecti vel cù voluptate vel graviori quadam passione, tunc vestigia istius objecti cerebro vivacissime imprimuntur, post ubi spirituum tollitur indifferentia, quod eorum quidam non adeò subtiles atque maxima cù vi & agitatione in ventriculos propellantur, tunc à vestigiis illis in quæ præ aliis facilius incidunt, reflexi sua impetuositate sensorium commune vi quidam abripiunt, & menti imaginem vestigii quasi obtrudunt, ut mens omnia sua media ad justa ratiocinia non usurpans mirâ quadam præcipitantia absurdarum & inconditarum actionum fiat & Actor & Spectator.

XVIII. Causam antecedentem dicimus esse sanguinem multis irregularibus constantem particulis iisque fermentativis. Vel Fermentum certis temporibus à

certa materia subtili è parte aliqua solida, ubi delituit, excutitur & sanguini confusum dramata illa ludit. Huc faciunt alia causa procatartica: Tempus vernale, hinc bene Hippocrates: *Vere quidem insania*. Vinum generosum ejusq; Spiritus, ita, influxus lunaris.

XIX. Maniaci robustissimi sunt, quia spiritus animales ad musculosas partes fortius determinantur, ibidemque ob sui crassitiam diutius hærent nec facile tenues abeunt in auras. Ex eadem causa & humorum circulantium agitatione fit, ut intensissimum longo tempore citra noxam ferre possint frigus; Accedit quod mens ab internis nimium occupata, ad externa minora segnius attendat.

XX. Malum si recens sit non raro unico tollitur opiato. Inveteratum autem difficilius curatur. Si sensorii communis vincula dilacerata sint, pro incurabili habetur. Ipsa cura periculi & molestia plena largiori venæ sectione, & Emetico ex helleboro albo aliquoties repetito instituitur, quibus præmissis, testacea cum camphora & nitro vel decoctum anagallidis fl. purpur. Fumar. sanguinem asinum in Potu & Tincturam fl. Hyperici *Mysichti* commendamus.

XXI. *Rabies canina est delirium cum maximâ anxietate, furore, oculis torvis & siti intensissimâ.* Accedit nonnunquam Hydrophobia, quam tamen in filio laniationis graviter in labiis à cane rabido demorso aliisq; non observavi.

XXII. Causa est venenum à cane rabido communicatum, quod sæpius plures per dies, menses, vel etiam annos in corpore humano delitescit, donec sanguini communicetur, forte quod in fibris dilaceratis & callosis factis in vulnere ha-

reat, donec evidenti superveniente alia causa exagitatum carceres suos perumpat, & cum humoribus circulantibus cordi transmittatur.

XXIII. Ast major difficultas occurrit in explicandâ Hydrophobia causâ. Nos hanc producimus, quod nempe canes rabidi aquam & liquida ceu ignem fugiant, hinc aliter fieri non potest, quin venenum homini communicatum similem motum & mixtionem non solum sanguini, sed etiam liquori animali conciliet, unde similis spirituum determinatio, & consequenter cogitatio maxima cum passione conjuncta in mente. Vel (quod acutissimus Dominus Craan annotat) venenum ab assumptis liquidis vehementer effervesceat instar calcis vivæ, quam turbam & molestiam evitaturus æger à liquidis abhorret, in eo solo prudentia argumentum adhuc exhibens. Quid ni verò venenum certas spirituum radiationes producere poterit, quas certæ sequuntur cogitationes, cum temperamento pituitoso præditi somnient de pluviis, submersione aquæ, Casu ab alto & aliis; Biliofi verò de incendiis, igne & ferro habent insomnia & melancholici spectris terreantur, ut in re illa difficilima non opus habeamus confugere ad Ideas tum imaginativas tum seminales aquæ obscuras & ignorantia caligine involutas ac res ipsa, de quibus præter *Helmontium* *Marcus Marci* videatur.

XXIV. In Curatione vulnus non citò occludatur, cui allium, fermentum, vel cæpa cocta sub cineribus cum theriaca imponatur, & sæpius spiritu theriacali camphorato eluatur, submersio in aquam teste *Helmontio* egregie prodest,
post

post pulvis palmarii ad ℥j. plures per dies pro sudoribus elicendis manè exhibeatur, qui Lp. Bezoartico, sale volatili, viperarum, & aliis nobilitari potest, ut sicut nos hujus disputationis, ita Medicus futurum assequatur finem.

II.

DE

ANGINA ET PLEURITIDE.

I.

Angina est inflammatio faucium, in qua muscoli laryngis & pharyngis intumescunt, ut solida plane non, liquida verò non nisi difficulter degluti possint, cum febris acuta & magna respirandi difficultate.

II. Varix hic ab Authoribus recensentur Anginæ species, gradu saltem à se invicem differentes, prout muscoli nunc Oesophagi, nunc capitis asperæ arteriæ plus minus intumescunt, quas sicco præterimus pede.

III. Causa proxima est inflammatio, quæ fit propter obstructionem pororum & vasorum sanguiferorum, indeque ortam sanguinis restagnationem ejusque extravasationem. Si enim arteriæ plus inferant quàm venæ revehant, motus ille particularum sanguinis progressivus transfertur in intestinum, quo aucto magna lucta & effervescencia fit in sanguine, unde tenera illa vascula sanguifera vim patiuntur, rumpuntur, & sanguinem sub forma sanguinis reddunt, qui musculosas in partes effusus ibidem ut foenum recens coacervatum brevi inordinatò motu cietur, alios acquirit poros & consequenter aliam materiam æthē-

ream, unde denegato libero itu & reditu tandem hic particularum conflictus excitatur.

IV. Sæpiùs fermentum quoddam malignum ab aëre faucibus afflatum sanguinem coagulando porosque obstruendo lerna fit malorum, hinc vapores antea per expirationem avolare soliti aliam nunc induunt faciem, & arma in se ipsos convertendo bellum intestinum ineunt non nisi sanguine expiandum; Quæ Angina sæpiùs epidemice grassatur, & pestis instar brevi plures inficit.

V. Maligni hujus fermenti vim in acido potissimum consistere autumo, tum quod alkalicis omnium optimè retundatur, tum quod in Clystorum & Spirituum corrosivorum destillatione ejusmodi spicula evibrata & faucibus adstantis suscepta anginam malignam producant.

VI. Inter causas remotiores locum sibi vendicant omnia frigida ore assumpta, & præcipue aër austrinus, ad obstructions parietas aptissimus, unde ab HIPPOCRATE angina inter morbos autumnales & ab assiduis imbribus oriùdos refertur. Huc pertinent etiam crapulæ crebriores, exercitia vehementiora, spinæ piscium incautius deglutitæ, Suppressiones

consuetarum evacuationum, Plethora, sanguinis intemperies acris & fervida. Sæpius aliquid consuetudini dandum, unde qui semel angina laborant, facillè eundem in morbum levi nactâ occasione incidunt, quod Experientia Testis omni exceptione major confirmat.

VII. Dividitur Angina in malignam & valdè contagiosam, in qua medici fauces inspicientes maximò versantur in periculo, & benignam quæ nec inficit, nec gravioribus stipata est symptomatibus. Deinde aliam dicunt esse veram, aliam notham, quamvis notham non tam musculorum faucium inflammationem, quam tonsillarum intumesceniam à salivæ vitio & vforum salivalium obstructione oriundam dixerim. Vera autem angina semper comitem habet febrem continuam acutam cum magna respirandi & deglutendi difficultate.

VIII. Ex actionum harum læsione prognosis desumitur. Quo enim difficilius est deglutitio & respiratio laboriosior, eò periculosior ipse est morbus. Si liquida ore assumta statim per nares rejiciantur, exigua spes reconvalescentiæ superest. Quamvis bene sperandum adhuc sit, quam diu spirat æger. Ego in Judæo cæteroquin nequam, homine tamen, desperatissima vidi symptomata, quibus tamen non obstantibus orci faucibus ereptus est. Duæ potissimum species lethales à Practicis censentur, nempe cynanche & parasynanche, de quibus vide sis RIVERIUM. Pulchrè HIPPOCRATES hæc omnia in Compendio proponit, dicens *l. 5. aph. 10.* Quibus ex angina in pulmonem fit mali conversio, intra septem dies moriun-

tur, si verò hos effugerint suppurati fiunt. Et *aph. 37. l. 6.* Angina correpto tumore in collo fieri bonum, morbus enim foras vertitur. Denique *aph. 35. l. 4.* Si febre detento collum repente pervertatur, ut vix deglutire queat, nullo in faucibus existente tumore, mortiferum.

IX. Curatio inniti debet indicationibus. Ego primarios scopos hoc in affectu explendos sequentes esse puto: 1. Obstructio est referenda. 2. Sanguini restagnanti suus in circulum motus restituendus. 3. Si cruor dist. uti nequeat, tumor suppurandus, quo obtento scopo postea ulceris habenda est ratio, ut mundificetur & consolidetur. 4. gravioribus & urgentioribus obviam eundem est Symptomatibus, quo respirationem & deglutitionem meritò referimus. Primo & secundo scopo explendo inservit Venæ sectio, magnum hoc in affectu remedium, nisi malignitas fortè contrarium suadeat. Secari autem potest vena in Brachio, post ranina sub linguâ. Quod si mensium vel hæmorrhoidum præcesserit Obstructio, & respirandi diffi. ultas non usque adeo urgeat, eligi potest vena in pede.

X. Purgantia exulare jubemus, quod sanguinem magis exagitent; vomitorium concedimus, si in momento invasionis vocetur medicus, quo solò remedio graviora averti possunt symptomata. Sudorifera & ratione tumoris & ratione febris omnium tutissima duobus prioribus respondent indicationibus, inter quæ superbiunt oculi Cancrorum, densapri, antimonium diaphoreticum, Salia volatilia: Aquæ Bezoardicæ, &c. Clysteres venæ sectioni & sudoriferis præmitti possunt,

æ vapores ex intestinis quaqua versum oberrantes plus facessant negotii.

XI. Iisdem indicationibus satisfaciunt externa nitrosa & sale acri abundantia, v.g. nidus hirundinum, fimus columbinus & alia: pro acrimoniæ temperatione adduntur balsamica & mucilaginosæ, quæ in lacte coquuntur, q. s. rad. Alth. fl. chamom. &c. Ego spiritum vini camphoratum vel tartarifatam omnibus linimentis & emplastris præfero, sentiant alii quid velint, modo fortuna mihi faveat in praxi. Gargarismata repellentia penitus proscribimus & totum negotium discutientibus confisi posse confidimus. Eandem ob causam radix imperatoriæ de collo suspensa valde efficax est. Quod si suppuratio expectanda, ea emollientibus & suppurantibus medicamentis promovenda. Scrupius abscessus scalpello rumpendus, quod in casu desperato felici tentavi apud viduam quandam successu. Sed non cuius licet adire Corinthum.

XII. Urgentioribus symptomatibus satisfaciunt præter venæ sectionem clysters nutrientes, quos merito sua censemus laude dignos, totum enim corpus est transpirabile.

XIII. Diætam tenuem commendamus. Somnus nocet, quia auget inflammationes, & omnes fermentationes tempore somni sunt imbecilliores. Sed queris undè febris continua? R. Quoties sanguini nostro aliquid fermentativæ naturæ abluentis à gradu fermentationis naturalis, hoc est aliam inferens materiam mundi subtilissimam, immiscetur, toties peregrina inducitur effervescencia; Sanguis autem restagnans idem subit fatum,

quod volatiles & fluidæ graminis particulæ in scæno recenti: quid mirum itaque, si in corde reliquo vitali sanguini affusus naturalem ejus turbet motum & mixturem.

XIV. Pleuritis est morbus lateralis, & describitur, quod sit inflammatio membranae pleuræ dictæ & musculorum inter costalium cum febre acuta, dolore lateris punctorio, tussi, respiratione difficili & spūto ut plurimum cruento.

XV. Musculi intercostales faciliè ob contiguitatem simul inflammantur. Utrum verò pulmones semper in pleuritide afficiantur, de eo equidem dubitamus. Nam in peripneumonia sive solitaria sive pleuritidem concomitante omnia symptomata graviora sunt. Et si pulmones semper inflammarentur, rariùs pleuritici curarentur. Unde et aliùs statuitur, quod in pleuritide gravioribus stipata symptomatis pulmones quoque inflammatoriam patiantur obstructionem, quod eo faciliùs in illis fiet subjectis, quorum pulmones ipsi pleuræ adhærent & annexi sunt.

XVI. Causa proxima est sanguis vel extravasatus & in pleuram effusus putrescens, Vel restagnans saltem intra vasa sua & effervescens. Neque enim ad inflammatoriam obstructionem semper opus erit, ut sanguis extravasetur, sed sufficit, si in vasis capillaribus, (quæ sub forma sanguinis in statu naturali non ingreditur) in motu suo progressivo præpediatur, quo facto non potest non magna lucta inter particulas sanguinem constituentes oriri, ut in oculorum inflammatione videre licet.

XVII. Causæ remotiores sunt plethora, exercitia

exercitia vehementiora, casus ab alto, percussio, omnia frigida vel ore hausta, vel per poros foris intus spectantes admixta vaporum liberum transitum sufflamantia, & sanguinis in circulum itum præpedientia.

XVIII. Febris si symptomatice sit, eodem generatur modo, quo in reliquis inflammationibus eam fieri superius docuimus. Respiratio est difficilis, quia pulmones dilatari nequeunt, quin ipsa pleura & muscoli inter costales simul moveantur, hinc ob doloris metum ægri parvam sed crebram habent respirationem. Dolor est à dilaceratione filamentorum sive continui solutione. Tussis oritur ab humore acri asperam arteriam irritante. Sputum cruore tinctum apparet, quoties vascula sanguifera rumpuntur & sanguis purus è pleura ob inflammationem rarefacta transudat.

XIX. Dividitur in veram et notham. In Malignam sive Epidemicam & benignam.

XX. Signa diagnostica ex apparentiis sive phænomenis eam concomitantibus facile hauriuntur. Si æger super affecto latere ægrè cubet, malum in musculis intercostalibus erit. Sin verò lateri sano incumbens plus sentiat molestiæ, vera erit pleuritis; deinde in spuria febris vel nulla vel mitior, utpote quæ ex flatibus & crassioribus vaporibus partes musculosas obfidetibus exoritur; Dolor pectoris gravativus magna que respirandi difficultas pulmones simul inflammari indicant.

XXI. Pleuritis morbus est periculosus. Maligna sæpius brevi hominem jugulat. Diarrhœa superveniens lethale est signum. Facile in Empyema & tandem in Phthisin

abit, imo qui aliquoties hoc morbo laborarunt, laxiores nanciscuntur pulmones & ut plurimum tandem fiunt phthisici. Sputum quod citius apparet, & citra magnam difficultatem excernitur, eo breviorem indicat morbum. Videantur *Aph. Hippocratis.*

XXII. In Curatione omne fert punctum Venæ Sectio, quæ in brachio nisi aliud quid obstet administranda, et largiori manu sanguis extrahendus, & quidem in Brachio lateris affecti institui & iterari debet. Quod si tamen dolor non tam versus jugulum quam Hypochondrium se extendat, & ex lochiorum, mensium vel Hæmorrhoidum suppressione ortum traxerit, incidi quoque debet vena pedis. Post sanguis coagulatus solvendus, expectoratio facilitanda, & si tumor ad suppurationem vergat, hæc quoque convenientibus remediis promovenda. Formulas vide apud *Timaum à Guldenslee / Willisium cap. de pleuritide; & Barbette in sua praxi.* Ego paucis contentus oleo lini recenti, Emulsione Mannata, oc. *es* Antim. diaphoretico & aquis aliquot destillatis interne exhibitis malum hoc profligavi. Externè Fomentum ex lacte & summitat. Aneth. flori chamom. meliloth, &c. convenit, vel linimentum ex ol. diapalmæ, & ungu. de Althea. conducit quoque Emplastrum diachyl. simpl. ulceris detersioni inservit decoctum vulnerarium pectorale. In *Ephemeridibus Medicorum Germanorum* commendatur oleum antipleuriticum *Petri à Castro* ex Cucurbitis longioribus & oleo olivarum vetustissimo paratum, quod *Hanovia* magno cum successu adhibitum fuisse memin.

XXIII. In diæta victum tenuem & cerevisiam secundariam floribus pectoralibus & stercore equino, magno remedio, exaltatum commendo. Hujus loco decoctum liquiritiæ quoq; parari potest. Vinum autem penitus proferibimus.

XXIV. Quæri posset i. quare facilis inflammatoria obstructio in partibus membranosis quam carnosis oriatur? dicimus fieri hoc quod pori partium carnosarum minus constantes sint, hinc vaporibus crassioribus facilius cedunt, quam pori partium membranarum quæ stabiles magis & constantes, adeoq; facilius ita obstruuntur, ut non nisi materiæ mundi subtilissimæ transitus concedatur, quæ talem humorum exagitationem & inflammationem demum producit.

XXV. Secundò, quomodo in pleuriticis pus per vias urinarias evacuati possit, quam evacuationem non rationatura criticè molitur. Aliqui putarunt stupendum hoc phænomenum stante sanguinis circulatione facile explicari posse. Alii vero

ad vasorum anastomosis & apertionem confugerunt. Verum enim verò nodus iste Gorgonius nondum solutus est; Nam vix credibile videtur, tantam puris foetidæ copiam citra vitalis fermentationis destructionem per cordis Thalamos trajici posse: Et si vasa quædam per anastomosis aperiuntur, quare non una sanguis effluit? Hinc forte melius nebula illæ discutiantur, si attendamus, totum corpus vivens esse perspirabile, & innumeros eosque satis patulos in corpore vivente dati meatus, quos nemo Medicorum unquam ad oculum demonstrabit. Quidni itaque pus è thorace diaphragma transire & in abdomine per poros foris intus spectantes ipsam ingredi poterit vesicam urinariam. Neq; obstat Argumentum à sensibus desumptum, quo ipsam rationem evertere conantur, jam dudum enim audivimus illud valdè ægrotare & morbo aliquo laborare, quem vocant NON VALET CONSEQUENTIA.

FINIS.

12.

DE

PHTHISI ET EMPYEMATE.

Phthisis est extenuatio totius corporis, cum febre lenta, tussi purulenta, & respirandi difficultate, à pulmonum exulceratione orta.

II. Quamvis enim Atrophia aliorum etiam viscerum ulcera comitetur, vel pulmonum obstructionem à calculo vel alia materia crassa seu tophacea insequatur, rectius tamen hi morbi sub marasmo vel etiam Hæctica comprehenduntur.

III. Causa immediata est ulcus pulmonum. Provenit hoc vel à sanguine in pulmonibus extravasato, ibidemque grumescente & acescente, quod Hæmoptycis contingit. Vel à pure post pleuritidem in pulmonibus remanente. Vel à stigmate variolarum; vel etiam à lymphæ acriori in pulmonibus justo diutius restagnante, & ob falsam sanguinis intemperiem semper copiosius è glandulis asperæ arteriæ depluente,

xx

depluente, quod morbi genus phthisin catarrhalem vocare solent. Denique oritur etiam exulceratio à corrosivis effluviis cum aere per inspirationem attractis, quale quid murarii, chymici, vitriarii, saponarii alique, rem cum calce viva vel salibus corrosivis habentes, experiuntur.

IV. Suum quoque confert Symbolum aer frigidus & autumnalis. Rectè Hippocrates: *Autumnus Tabidis malus*. Eundem sortiuntur effectum Acidulæ intempestive & largius haustæ, Spiritus Vini, Vinum, Consuetæ evacuationes suppressæ, Morbi temporis diuturnitate balsamicam sanguinis massâ depascentes, quales sunt Tertiana intermittens, Scorbutus, Quartana. Vel qui mediâ thoraci sunt infensi, quales sunt Variolæ, peripneumonia, pleuritis. Stat per mortes confirmata regula: *Sæpius pleuriticus tandem fit Phthisicus*. Dum enim pus pulmones sæpius transit, eorum compagem relaxat, & ulcerosam tandem introducit dispositionem. Sunt qui in utero materno similem pulmonum imbecillitatem acquirunt, quorum insuper sanguis ob ulcerosum crasi seminali impressum characterem vel sigillum, leviori etiam data occasione, morbo huic fores pandit.

V. Phænomena ita explicamus. Phthisici cussunt, quia fibræ pulmonales à purulenta materia irritantur. Tussis in morbi principio & ægrum & Medicum non tatio fallit, dum ex insidiis agens non nisi ipsò cum ulcere increfcit. Adest febris continua, lenta tamen, & quæ temper clapsis post partum aliquot horis itatenditur; Quia sanguis, dum per pulmones circulat, semper quid purulenti absorbet, quod secundum minima in corde

cum sanguine mixtum non potest non ejus mixtionem turbare, quod poros habeat à poris sanguinis abludentes, hinc necessariò peregrinam (live alias motus, figuræ & magnitudinis) materiam ætheream infert, unde lucta in sanguine, & pulsus frequentior.

VI. Calor post partum exacerbatur. Nam Chylus in morbofo tali corpore facile ab indole sua deflectit, & in acrem & fermentescibilem abit partem, hæc sanguini confusa & purulenti humoribus obvia insignem excitat effervescentiam, donec vel subigatur vel per diaphoresin exhalet. Hæc tamen effervescencia non adeo aucta est ut in febribus ardentibus, quia sanguis ab ulcerosis humoribus parum inspissatur. Febri huic se associat febris intermittens, focus suum in tubulo partis alicujus solidæ & ut plurimum in ventriculo habens: Facile enim concipimus, quod sanguis pure referus ad producendas obstructions proclivis sit.

VII. Sudores nocturni colliquativi proveniunt à succo nutritio acriori, glandulas miliares vellicante, & ob spirituum animalium inopiam circuitum suum absolvere nescio, accedit calor stragulo auctus, qui facit, ut evaporatio copiosior instituat.

VIII. Idem hic succus acrior radices capillorum in glandulis fixas (totum enim corpus pilosum est) exedit, unde eorundem defluvium sequitur.

IX. Paulo ante mortem duo alia accedunt Symptomata, quæ ut plurimum agmen claudunt & vitæ finem imponunt; Nempe tumor pedum & alvi fluxus colliquativus. Cum enim ob spirituum inopiam humores circulates

non

non amplius ea qua paret alacritate perpendiculariter ascendunt, tubuli in pedibus obstruuntur & humores propria sua gravitate pedem pedibus figunt. Quia etiam tonus intestinorum reliquorumque viscerum ob eandem causam valde labefactatur, & putredo solita deficiente radiatione paulatim introducit, dum acri, & corpusculis ipsi innatantibus jam liberior quoquo versum transitus concedatur, ut pleno agmine irruere possint, non potest non totius colliquatio & destructio insequi.

X. Aliæ quæ conspiciuntur apparentiæ non sunt explicatu difficiles. Pinguedo, quæ urinæ innatat, est à liquaminis radicalis (humidum radicale vocant) & partium oleosarum abrasione, quæ lymphæ acrioris effectus est. Quod si musculosæ partes pingui hac culcitra defraudentur, mirum quantum collabuntur, unde Facies Hippocratica prodit, & totius extenuatio.

XI. Sed unde Contagium? Morbus hic, ubi ulcus valde sordidum redditur, facile communicatur aliis ægro quotidie adstantibus, præsertim si vel laxiores jam habeant pulmones, vel ipsorum sanguis ad aërem intemperiem subeundam jam dum & jure hæreditario proclivis sit, adeoque tabidâ stirpe nati sint. Ecquis dubitabit, exulceratos pulmones continuo motu agitados, multa miasmata fermentescibilia & corrosiva exspirare, quæ intra expirationis spherâ ab, adstante corpore sive cû salvia deglutita, sive cum aëre admixta, juxta activitatis suæ modulum tum in sanguinem tum in viscera debacchantur, eundemque præsertim in corpore prædisposito producant morbum. Et cum illæ

hypotheser, quibus in explicandis effluviis malignis utimur, sint præsidia, quibus Naturæ recessus exhauriri possunt, haud sapit acumen, si quis illas hypotheser ad ipsas qualitates occultas referat, cum hæ semper maneat occultæ, hypotheser autem tandem fiant assertiones, & vel exinde suo gaudeant robore, quod phænomenis explicandis in omnibus accommodatæ sint, quæ evidentia fictæ pro cuiusvis arbitrio suppositiones nequaquam gaudere possunt. Quod si quæ in principiis Tibi occurrat obscuritas, ea non tam hypothesi quàm tuo præjudicio accepta ferenda erit. Quoniam itaque pus phthysicorum adeo acre est, ut non malè cum arsenico comparetur, quod muscas æquè interimat, non video, quid obstet, quo minùs ejus naturam per particularum motum & figuram describamus, cum ipsa etiam Natura in tot stupendis effectibus edendis iisdem utatur adminiculis. Sin verò quis suis, iisque fictis quatuor Elementis & qualitatibus, ab ipso corpore realiter distinctis, idem vel plura præstare possit, hoc ipsi nequaquam invidemus.

XII. Antequam autem de Prognosi quid dicamus, restat ut paucis de signis agamus, quæ Medicum de præsentia puris certiore faciant. Sæpius enim fit, ut pituita tum consistentia tum colore pus mentiatur, quatenus solito diutius in Bronchiis delitescens similem induit faciem. Distinguitur autem à pure, primò odore, quia pus carbonibus injectum foetet. Secundò gravitate, quia pus aquæ injectum fundum petit, pituita verò aquæ innatat.

XIII. Prognosis omnem convalescen-

tia spem nobis eripit. Dicant hic alii quid velint, credant se phthificos curasse, nos ratione & crebriori experientia edocti novimus distinguere inter phthisin in fieri, & inter phthisin in facto esse. Pulmones semel exulcerati nunquam perfecte coalescunt, id quod tum mollior ipsorum compages, tum motus perennis & tussis continua confirmant. Si phthisis morbo acuto supervenerit, brevi agrum interimit. Mortem instantem prænunciant Facies Hippocratica, unguium incurvatio, pedum tumor, diarrhoea, & Sputi detentio; Omnes enim phthifici vel suffocantur, vel syncope pereunt.

XIV. Interim non inficiamur, fieri posse, ut ulceris parietes callum contrahant & labia indurescant, id quod exulcerationem impedit, quo minus se latius explicare possit. Tales Phthifici plures per annos vivunt & pus in tanta copia rejiciunt, ut vel centies pulmonum molem superet, evidentissimo argumento, ipsum succum nutricium ad pulmones delatum fermenti putredinalis afflatu in pus degenerare. Quam parum autem Chylus corruptus à pure differat, vel ipsum lac acefcens abundè fati testatur.

XV. In Curatione duos nobis præfigimus scopos, quorum unus ulcus pulmonum, alter sanguinis intemperiem purulentam respicit. Pro hoc obtinendo medicamenta acrimoniam sanguinis temperantia & purulentam cacochymiam corrigentia commendamus, id quod faciunt modice humectantia, oleosa & chylosa; Inter quæ principem obtinent locum destillata antihæctica variorum Auctorum, decoctum passularum cum

radice chinæ & santal. citrin. paratum, & quæ omnibus palmam eripiunt lacticina, quo emulsionem etiam referimus.

XVI. Profectò lac est unicum illud asylum, quo tandem omnes in phthisi confirmata refugimus; Sed vide, ut proscriptis omnibus esculentis & potulentis solo lacte utaris. Deinde sedulo attende ad signa digestionis, ut scias, utrum lac probe in ventriculo digeratur, an verò acefcatur & in putrilaginem abeat. Si enim æger in cura lactis nullum putrilaginosum saporem in ore percipiat, nec acidum eructet. Si nulla ventriculi inflatio, nulla Tormina vel diarrhoea superveniant. Si sitis imminuatur & æger bene dormiat, tum non exigua reconvalescentia spes affulget. Verum quamvis hæc omnia ex voto succedant, tamen res nondum est in vado, nec omnis superata difficultas, sæpius enim fit, ut ulcus in principio curæ recenti eoque copioso chylo obruatur, & palliativè consolidetur, dum ipsi saltem crusta inducitur, quæ ex levissima etiam occasione tandem decedente morbus ad pristinum redit ingenium. Corpus, quod interim profecerat, extenuatur, tussis re-credescit cum febre & sputo purulento, & æger brevi moritur, id quod in duobus Studiosis Phthificis observavimus. Quo ipso evincitur, lac facilius & felicitius Hæcticam curare quam Phthisia.

XVII. Parem merentur laudem pulveres antihæctici: Antihæcticum Poterii, specificum stomachicum ejusdem, & nunquam satis laudata Tinctura ex Vitriolo Martis & Saccharo Saturni parata, quæ acido vitriolaco spoliata Balsamea sua dulcedine Chyli, sanguinis, & puris acrimoniam, egregiè demulcet.

XVIII.

XVIII. Inter externa commendantur Resumptiva; unguentum Resumptivum dictum, oleum ranarum, Balsamus Saturni, Epithema Santalinum & Balnea temperata.

XIX. Pro altero obtinendo scopo necessarium erit, ut ulcus abstergatur, & deterfum consolidetur. Hoc præstant vulneraria, quæ alkali suo occulto ulcerosum acidum subigunt. Talia sunt: Veronica, Hedera terrestris, pilosella, pulmonaria, salvia, Alchymilla, fanicula, vinca pervinca, flores bellidis, Radix Symphyti, myrrha, flores sulphuris, lapides cancrorum, pulvis Haly &c. ex quibus decocta, Electuaria & pulveres parari possunt. His adjungenda sunt expectorantia. Loch. san. & expert. de pulmone vulp. Conserv. Ros. pulv. anonym. pulvis antiphthificus Connerdingii, bals. sulph. anil. circa cuius usum non possumus non monere, quod si calor hecticus valde fuerit intensus magno cum ægotantis damno exhibetur.

XX. Neque contemnenda sunt suffimigia ex succino, myrrha, mastiche, gummi animæ &c. vide Etmülleri Ideam præscribendarum formularum §. 3. class. 1.

XXI. Sunt qui exungiam caninam, quotidie in iuseculo sumtam, deprædicant; Sed dubitari potest, an tantæ ipsi infint vites, cum faciliè rancescat & bileseat. Fortè profuit illis, qui puratitiâ laborarunt phthisi.

XXII. Respirandi difficultas non nunquam usque adeo urget, ut cogamur Emeticum exhibere, beneficio cuius purulenta materia foras eliminetur, & æger à præsentaneâ morte liberetur: id quod

fortè in illa phthisi tutius erit, quæ à pulmonum vomica ortum traxit.

XXIII. In diæta omnia frigida, acrida, acida ceu pestis fugienda, quo pertinent venti boreales, & fumus Tabaci. Exulare debet Bacchus cum Venere. Et si possibilis sit aeris mutatio, ea omnimodo laudanda est. De cætero quietem commendamus & abstinentiam, quibus rite observatis hic morbus plures in annos protrahi potest. Sed quod differtur non auferretur.

XXIV. Empyema non multum ab hoc morbo distat, nisi quod pus non tam in pulmonum substantia, quàm in thoracis cavitate, colligatur. Cui occasionem præbent pleuritis, peripneumonia, febres malignæ, sanguis in thoracem effusus in casta ab alto, percussione & thoracis vulneribus.

XXV. Empyici difficulter respirant, febricitant & tussi molesta vexantur.

XXVI. Empyema differt à Vomica, quod in hac pus peculiari contineatur capsula, ipsis pulmonibus adhærescente, quæ si rumpatur, ita ut pus non citò ad Tracheam deferatur, tunc homo subitò extinguitur.

XXVII. Et cum Empyema faciliè transeat in phthisin, iisdem ferè curatur remediis. Profunt enim Terebinthinata, vulneraria & temperatiora diuretica. Quod si via pateat in thoracis cavitate, sive ea vulnere inflicto sit facta, sive per paracenthesin à Chirurgo institutam parata, mandificantia ex melle, Terebinthina, Diascordio, Aqua hordei & rantillo spiritus vini, vel Aqua Theriacal. magno cum levamine injiciuntur.

XXVIII. Sed Paracentesis rariùs instituitur, antequam abscessus sese externè prodatur; In cujus administratione cavendum, ne vasa sanguifera ledantur; vide *Sculcetum & Fabricium ab Aqua pendente.*

13.

DE

RELIQUIS THORACIS MORBIS.

CAPUT I.

De HÆMOPTYSI. THESIS I.

Hæmoptysis est sanguinis cum tussi reiectio. Sive est sputum cruentum, quò sanguis cum secreta ex aspera arteria, vel cum tussi profundiori ex vasis capillaribus pulmonum in exigua tamen quantitate, vel ex vase aliquo pulmonum majori copiosè & cum tussi reijcitur.

II. Cum enim sanguis pulmonum vasa celerrimè transeat, eaque valdè distendat, facilè contingit, ut vitio ipsius sanguinis, vel culpà alius causæ externæ vas aliquod rumpatur, & sanguis floridus, & ob aëris commixtionem spumofus, quâ datâ viâ egrediatur.

III. Vasa tripliciter aperiuntur modo. Vel per anastomofin in Plethora; vel per diabrosin in intemperie aciori sanguinis & humorum circulantium. Vel per Rhixin in casu ab alto, percussione, aut aliâ aliquâ vi externâ.

IV. In anastomofin & rhixi sanguis copiosior cum impetu rejicitur; in diabrosi autem parcius & minori cum turgescencia. In vomitu cruento sanguis quoque rejicitur, sed nigricans, crumofus & variis aliis humoribus commixtus.

V. Causæ antecedentes sunt consuetæ

alicujus hæmorrhagiæ suppressio, intemperies sanguinis cacochymica, tussis violenta, febres malignæ. Procataceticæ verò aër frigidior aut calidior, cibi calidiores, vinum generosum, motus immodici.

VI. Morbus hic non caret periculo, quia vel subitò interimit, vel in longam tabem & phtisin deducit. Nam post sanguinis sputum, puris sputum, post puris sputum phtisis. Mulieres, sicuti sanguinolentas excretiones minori cum virium jactura ferunt, ita etiam sæpiùs minori cum labore ab hoc morbo liberantur.

VII. Curatio instituenda est juxta indicationes. Indicat autem sanguis, peccans intra vasa quantitate & motu, sui evacuationem & revulsionem. Id quod fit per venæ sectionem in brachio administratam, & si opus fuerit in pede repetitam. Qui verò sanguis jam extravasatus est, indicat sui resolutionem & expectorationem. Denique ipsa vasa reserata indicant sui occlusionem: Pro quibus scopis obtinendis commendamus medicamenta *Timai*, & si alia expetas quæ ex portulac. Ve. onic. Heder. terrestr. & plantag. parantur. Conveniunt etiam lap. cancr. antimoni. diaph. sangu. Dracon. Bol. Armen. Terr. Sigillat. Lap. Hamat. Electuar. à *Boyle in usu philos. experiment.* commendatum, à quo parum dif-

differt *Halidei* Electuarium ad Hæmoptysin apud *Riverium* aliosque Practicos descriptum.

VIII. Quod si vasis jam oclusis sanguinis intemperies recidivam comminetur, in usum vocari potest serum lactis cum Tinctura antiphthisica ex Sacharo Saturni parata.

X. Diæta debet esse ex carnis cum quiete & abstinentia à vino cæterisque Spirituosis. Pro potu ordinario commendamus. Tincturam lignorum à *Dn. Sydenham* in novissimo suo de *Podagra* Tractatu descriptam.

CAP. II.

De TUSSI.

THES. I.

Tussis est frequens & reiterata aëris & contentorum aliorum per asperam arteriam explosio à fibrarum irritatione prodacta.

II. Irritantur autem fibræ 1. in ipsa aspera arteria, idq; vel à lymphâ acriori, vel ab aëre frigido & effluviis acidis contaminato. 2. in ipsis pulmonibus ab humore pituitoso falso vel purulento. 3. in diaphragmate ob consensum cum hypochondriis & superiori orificio ventriculi.

III. Primas hæc tenet sanguis, recrementasua ob denegatam à frigidiori aëris constitutione insensibilem transpirationem in pulmones & ductus Tracheales deponens, unde tussis epidemica ortum suum trahit.

IV. Sæpius causa continens in ipso vetriculo suos habet natales, dum assumpta propter errores in diæta commissos

in liquamen catarrhale & pituitosum abeunt, quod mole sua non solum ventriculum gravat, sed & vi sua irritativa fibras nerveas vellicando ipsum diaphragma concutit, & tussim valde molestant inducit.

V. Tussis est vel humida, in qua phlegma nunc crassius nunc liquidius excernitur. Vel sicca, in qua nihil rejicitur, sive id fiat ob humoris cruditatem, quæ nunc in visciditate, nunc fluxibilitate consistit; sive ob ejus acrimoniam. Utraque oritur vel vitio thoracis; vel culpa ventriculi.

VI. Tussis humida pituitosa curatur incidentibus, digerentibus, & expectorantibus, in quem finem parari potest mixtura non inelegans ex Aqu. Asthm. Veron. Cinnam. bugloss. Ozym. Scyllit. & Syr. Heder. terrestr. Conveniunt etiam Spec. diatr. Bals. Sulph. anisat. terebinth. aut. succinatus.

VII. Quod si lymphâ fuerit tenuior, conducunt Spec. diatr. frigid. Loch. san. & expert. Conserv. rosar. pulvis Haly. pulv. contra tussim *Mynsichti*. In tussi autem convulsivâ & magnâ fibrarum irritatione principem obtinent locum succinata, crocata, papaverina, Cynoglossata & blandiora alkalica opiatas maritata. Recte *Grembsius* ex *Helmontio*. Tussim compositum opiatum *Paracelsi*, quod constat experientia, ergo tussim curare soporiferis remediis non inconueniens est, hinc si quis noverit è papavere lethalia segregare, is natus erit in tussi remedium egregium, id quod per liquorem *Alkabeisti* præstabitur.

VIII. In tussi epidemica plus sæpius nocent spirituosa & calidiora sudorifera, præsertim, ubi nulla conjuncta febris, si enim

si enim vim vi repellere velis, facile pleuritis vel peripneumonia accersetur, quod felicissimus Angliæ Practicus *Sydenham* in suis observationibus prudenter annotavit.

IX. In tussi per consensum ex ventriculo egregiè profunt Emetica aliquoties in usum vocata & ipsis fermentativis præmissa.

CAP. III.

DE ASTHMAE & DIFFICILI RESPIRATIONE.

THES. I.

Asthma est frequens quadam cum anhelatione & stertore respiratio; quo dyspnoeam & orthopnoëam quoque referimus, quia saltem gradu inter se differunt.

II. Hoc malum sæpius typos suos febris intermittentis instar accuratissime servat & periodicè recurrit, estq; pro causarum varietate varium. Potest tamen ad imitationem *Helmontii* & *Grembsii* commodè dividi in Asthma humidum, in Asthma siccum sive caducum, & in Asthma stomachium seu flatulentum.

III. In Asthmate humido Bronchia & ductus tracheales ab humore viscido & glutinoso obstruuntur, cæteraq; viscera ob cachecticam sanguinis intemperiem humorum infarctu sunt contaminata, hinc à motu paulò vehementiori malum valdè ingravescit, quod humores circulantes in suo per tubulos musculorum respirationis negotio dicatorum motu impediuntur ob contumacem à lymphâ crassiori factam obstructionem.

IV. Asthma caducum meritò inter morbos convulsivos referretur, tum quòd eodem generetur modo, tum quòd iisdem etiam curetur remediis. Hinc non malè à *Grembsio* vocatur Epilepsia pulmonum, quia quiddam epilepsiam curat, eo etiam curatur Asthma. Usque adeò crispantur fibræ musculorum respirationis, & ipsum etiam diaphragma ita contrahitur, ut zonæ instar costas constringere videatur. Oritur autem à sale scorbutico tum nervis tum ipsorum incolis intensissimo, quod impedit, quominus pulmones rite dilatentur & ipsum diaphragma primum respirationis organum liberè moveatur, undè, præsentissimum imminet suffocationis periculum.

V. Flatulentum in ventriculo & in primis viis castrametatur, ortumque suum habet à cruditate acidâ seu Gas flatulento, quod mucus ibidem collectus expirare solet, à quo ventriculus non ratò in tantum distenditur, ut ipsa respiratio valdè laboriosa inde reddatur, & non nisi magno cum conatu & difficultate peragi possit. Hinc est quare omnes Hypochondriaci, Hysterici & Scorbutici post pastum sint asthmatici.

VI. Causæ remotiores sunt errores circa sex rerum non naturalium administrationem commissi; Nec non morbi prægressi, quibus sanguis depauperatur, fermenta viscerum enervantur, & ipsa principia activa, sanguinis itum & reditum conservantia, subiguntur.

VII. Referitur autem Asthma inter Medicorum opprobria, quia nunquam periculo caret, cujuscunque etiam sit conditionis & generis. In senibus nunquam suratur, præsertim si profundiores egerit radi-

radices. Quod si urina parcius incipiat fluere, non amplius de futura Hydropo dubitandum est.

VIII. In Curatione observandum est, nihil certi de Venæ sectione hic determinari posse, cum illam & profuisse & nocuisse ex praxi constet, itaque necesse est, ut ad corporis habitum & causas antecedentes probe attendatur.

IX. Asthma humidum pectorale curatur præmissis phlegmagogis incidentibus & expectorantibus. Commendamus Mixturam ex Aqu. asthmat. Hyssop. Veronic. Cinam. hordeat. Oxymp. Scyllit. Tinctur. proprietat. *Mynsicht*. & Juleb. asthmat. Cui præferimus Aquam pectoralem rubram Celeberrimi *Horstii*, senibus nunquam non salutarem, cum quâ Julebus *Grembsii* ex aqua asthmat. & Elixir. vitæ convenit. Conducunt quoque omnia sulphurata. v.g. Syrup. diaph. *Willisii*. Tinctura sulph. flores sulph. Omnia crocata, enulata, anisata, decoctum pectorale *Augusti*. Galli veteris *Riveriano* modo paratum. Ol. sachar. composit. Sperm. Ceti. Butyrum cancerinum. Tinct. antim. tartarificat. Tinct. Tart. spir. sal. armoniac. anisat. Virid. æris *Michaelis*.

X. Inter purgantia laudem merentur ea, quæ ex gummi ammoniac. & galban. preparantur; qualia sunt pilul. de Hier. cum agarie. de ammoniac. *Quercetian.* Extract. diacartham. pilulæ gummosæ.

XI. In Asthmate caduco conveniunt ammoniacalia, aromatica, oleosa, caltoreata & opiata. Omne hic ferunt punctum liquor. CC, succinat. c. opio. sal. velat. CC. cum opio; Tinct. myrth. c. Spir. sal. armoniac. & omnia ex lumbri-
cis & millepedibus parata.

XII. In Asthmate stomachali vomitoria conducunt, quibus præmissis ad carminantia deveniendum, qualia sunt Elixir. *Propriet.* alcoholisat. Essent. carminat. Celeberrimi *Wedelii*. Spir. Nitri ritè dulcificat. arcanum duplicatum, Varia Elæosachara, Trages, post partum, aliaque cæteroquin in cruditate acida com-
pescenda valdè proficua.

CAPUT IV.

De

PALPITATIONE COR-
DIS & SYNCOPE.

THESIS. I

Palpitatione Cordis est ejusdem motus convulsivus cum vehementi arteriarum cordis vibratione.

II. Causa est vel inordinatus spirituum animalium influxus cordis fibras motu spasmodico vellicantium; vel viscida sanguinis intemperies, ita tamen ut valdè fermentescibilis sit, hinc in rarefactione spiritus crassiores se extricare nesciunt, tantoque cum impetu sanguinem excutiant. Neque excludenda est lymphæ ex arteriis coronariis cordis parenchyma ingrediens; quæ si acrior sit, spasmus inducere solet.

IV. Causæ remotiores sunt terror, ira, Venus, mensium suppressio, malum hypochondriacum & sexcenta alia.

V. In Curatione ad primas vias respiciendum, frustra enim omnis instituitur curatio, nisi chyli vitia prius emendaveris. Inter specifica commendantur coralliatæ, ambratæ, margaritæ. Aq. è typh. Cerv. Cordial. fr. *Saxon.* Externè laudantur Theriaca cum croco & confect. alkerm.

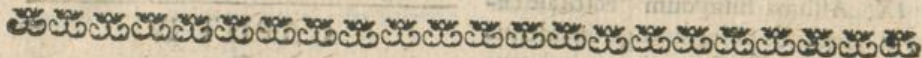
yy

VI,

VI. Syncope est præceptum omnium virium lapsus cum facultatis vitalis & animalis ablatione.

VII. Causa quærenda est vel in liquore animali vel in vitali. Sanguis hic sæpius primas tenet, dum vel polyposè in corde concrevit. Vel quantitate suâ cordis thalamos obruit. Vel nimium rarefcens in motu suo circulari præpeditur.

VIII. Curatur Vino generoso. Aceto medicato urinosis, Castoreatis. Elixir. pretios. Aq. cardiac. spir. theriac. camphorat. & omnibus ex cinnam. paratis, de quibus vide Volum. 5. artor. Haffnions. observ. 91. Sin plura desiderentur, Practicorum volumina evolvi possunt.

I N D E X

Rerum & Verborum.

- A.*
- A**cidula quare hisce temporibus male cedunt. p. 42
- Aeris correctione multi magni morbi curantur. 5
- Aer frigidus à vulneribus arcondus. 12
- Aer sale abundat. 25
- Angina 341. species 341. causa proxima ibid. malignitas unde ibid. divid. in malign. & contagiosam 342. prognosibid. curatio ibid. purgantia nocent indicat. curat. 343. diata. 343
- Ethiopes unde ortum suum habent. 306. 312. causa naturalis. Ethiopum nigredinis 307. 308. 309. Causa Formalis 310. materialis. ibid.
- Anima vegetativa distribuit succum nutritium. 239
- Anima, de omnibus motibus non iudicat. 316
- Anorexia 188. causa immediata ibid. mediata proxima ibid. causa remota ibid. prognosib. ibid.
- Apparatus magnus ad vulnera curanda non requiritur. 12
- Appetitus prostratus. 77. causa ibid. Cura. 78.
- Apoplexia 330. causa proxima ibid. respiratio quare manet 331. Prognosis. ibid.
- Aqua Cosmetica. 43
- Astrorum efficacia ex vis in microcosmum. 29
- Astrologia judiciaria juxta Ephemerides veterum instituta quare sapissime fallit. 33.
- Asthma. 352
- Asthma caducum referri potest inter morbos convulsivos. 152. causa proxima ibid. vena scissio est suspecta in curatione. 353
- Asthma humidum pectorale curatur incipientibus & expectorantibus. 353
- Asthma caducum curatur aromaticis. 353
- Asthma stomachale vomitoriois & Carnivatis. 353
- Aulici quid 36. quam vitam agunt. ibid. quare sæpe morbis chronicis laborant? 37. in diata

Index Rerum & Verborum.

in diata errores quos committunt? 38. Sa- lutaris diata qualis esse debet? 46. sunt difficill. purgat. 39. Curatio morborum aulicorum qua attentione sit instituenda? 40. acidula his prosunt. 42	Calor ignis an aliquid distinctum ab essentia ignis? 5 Calor Sanguinis refrigerantibus extingui non potest. 21 Cancer occultus quomodo tractandus. 18 Caput præ aliis partibus desuexionibus esse obnoxium. 24 Cartesius non fuit Medicus. 3 Catharri sedes 8. an aliquid à cerebro in catharro suffocativo descendit. 8. 22. Catharralis desfluxio. 22 Catharrorum causa proxima. 22. remota. 23. desinitio. 23. humor Catharralis per quas vias fluit. 23. frigida ac humida in- temperies cerebri è causa catharrorum 23. per os cribrifforme destillat materia catharralis. 23. refutatur hac sententia solide. 24. catharrorum tempora. 25. Catharrus frigidus 26. febris in Cathar- ris unde ibid. urina pallida. 26. progno- sis. ibid. indicationes. curat. ibid. Chirurgus Carthesianus reviviscit. 10 Chirurgorum multorum eruditio laudatur. 10 Chirurgi serè omnes non intelligunt causam inflammationum. 11 Chirurgi castrenses castigantur. 15 Chirurgorum errores unde. 18 Chirurgi ministri sunt Medicorum. 21 Cholera 94. causa. ibid. divisio. ibid. curat. ibid. Chylus quid? 53 Chylificatio quomodo fit. 73 Chylus an in ventriculo. 79 Chylificationis tempus. 56 Circulatio sanguinis est primum vivens & ultimus, moriens. 11 Circulatio Sanguinis in omnibus vulneribus semper conservanda. 12 Circulatio Chyli. 57
B. Barbapliu recommendat Empiricum quam ratio peritum. 10	
C. Cacoehymia. 62 Calor quid? 67 Catalepsis 145. 330. Phenomena. ibid. curatio 330. causa 146. glandula pinealis obstructio quo modo fit. ibid. causa re- mota 149. Prognosis. 149. Curatio. ibid. & 150. Præservatio. 149 Cardialgia, 193. causa. 194. curatio. ibid. Calculus renium 260. situs renium. ibid. cum quibus partibus connexi ibid. substantia renium qualis. ibid. ren quot habet nervos 261. arteria Emulgens ex quo trunco ori- ginem habet ibid. in renibus nulla fit con- coctio. 261. materia quænam separatur in renibus ibid. quomodo separatur. ibid. u- rina per quas vias descendit à renibus ad vesicam urinariam. ibid. sanguis super- fluus à secretionem urina per quos ductus refluit. 262. calculus quomodo generatur in renibus 262. materia calculorum. ib. acidum non tantum est causa calculi 263. causa remota ibid. signa diagnostica 263. ardor unde 264. vomitus nephriticorum unde 264. Prognosis 265. curatio duplex est alia in paroxismo: alia extra paroxis- mum. ibid. in paroxismo 266. post pa- roxisimum curatio itidem duplex. 266. quare pauci curantur 265. Medicamen- ta calculum diffrigentia an dantur 265. 266. 267.	

Index Rerum & Verborum.

Circulatio Sanguinis.	58	omnes homines ut quidam tam facile inficiuntur. 228. cause remotae. ibid. astra an in hac inferiora venenosos exspirant halitus. 228. differentia. 229. diversitas causarum. ibid. urina dysentericorum qualis. ibid. prognos. ibid. curatio. 230. Specifica anti dysenterica. 231. dolor acerbissimus quibus mitigandus. 231. opium laudatur. ibid. clismata recommendantur. 231. curationes magneticae 232. diata praescribitur dysentericis. 232. saccharatanocent. ibid. somnus conducit. 233. curatio prophylactica. ibid. observationes variatariores practica.	234
Commercium aeris inter hominem & aerem.	93	E.	
Commercium mentis cum corpore.	146	Effervescentia causa.	87
Cometarum effectus.	34	Errores Chyrurgorum terra tegit.	18
Concoctio ciborum.	55	Errores sepultos auctor ingeniose & erudite satis desegit. 11. 12. & subsequentibus.	
Cruditias duplex.	186	Epilepsia. 151. 332. Definitio. 152. subjectum. ibid. & 156. causa proxima. 333. 154. remota. 155. causa praeternaturales. ibid. Epilepsia quotuplex. ibid. signa diagnostica. 157. prognostica. 157. 333. hereditaria curatu difficilis. 158. curatio duplex. in & extra paroxysmum. in paroxysmo. 158 333. extra paroxysmum. 159. remedia ex fonte Chirurgico quanam. 159. in largis hamorrhagiis est prodromus mortis.	333
D.		Empyema. 349. paracensithesis quomodo insituenda.	350
Damon quomodo potest ululatus perverfosque alios gestus in corpore obsessorum excitare.	280	Ephemera. 317. Signa diagnostica. ibid.	
Dentifricia.	43	F.	
Dieteticon hamoptoicorum rationale. 164. 165. & 166.		Facultatibus certis carent partes solidae. 5. imaginarie partium solidarum describuntur.	ibid.
Diarrhaea 196. causa. ibid. divisio. ibid.		Famis & appetitus causa.	76
Dolor & calor non attrahunt humores. 19.		Fames canina. 189. differt a bulimia, causa ibid. remedia.	190.
Dysenteria. 197. causa proxima. ibid. copiosus humor unde. ib. diagnosis. 197. Divisio. ibid. prognos. ibid. curatio. 198. diata. 199. maligna. 225. subjectum. ibid.		Facultas assimilatrix.	95
Sphacelo perentem qui perentem dysentericis. 226. vomitus unde? causa proxima. 227. morbus contagiosus. 228. quomodo propagatur contagium. 228. quare non		Febri-	

Index Rerum & Verborum.

<i>Febrinum</i> Essentia in quo consistit. 62. 316. differentia unde desumitur 316. curatio quibus absolvitur. <i>ibid.</i> V. S. an prodest in febribus. <i>ibid.</i>	<i>uterina</i> quomodo. <i>ibid.</i> Humores in mem- branis unde. <i>ibid.</i> Punctum saliens quid. 287. an foetus sang. materno nutritur. 287. gemelli quomodo generantur. 295. an uno concipiuntur coitu. 295. an in- fans in utero propriam vivit vitam. 298.
<i>Febris</i> 44. causa <i>ibid.</i> cura. 45	Glandula pinealis est sensorium commune. 137. ubi sita 272. qua cincta membra- nula. 273. textura. <i>ibid.</i> substantia 273. color. <i>ibid.</i> figura, magnitudo, usus <i>ibid.</i>
<i>Febris</i> vulneraria unde. 13	Praternaturalis. 277
<i>Febres</i> intermittentes, in acutis cur sepe de- generant in malignas. 45	<i>Gutta</i> rosacea causa. 43. cura. 43
<i>Febres</i> intermittentes quare certis tempori- ribus suas repetunt periodos. 319. rigor unde. <i>ibid.</i> causa. 320. curatio. <i>ibid.</i> ma- ligna. 323. causa. 324	H.
<i>Febricitantibus</i> frigida non commendanda. 8	<i>Hæmorrhagia</i> Narium 48. causa proxima. 49. remota. <i>ibid.</i> cura. 51. Apertio va- sorum. 49. differentia. 50. signa diagno- stica & Prognostica <i>ibid.</i> Indicat curat. <i>ibid.</i> cautela medica circa curam hæ- morrhag. 52. diata. <i>ibid.</i>
<i>Febris</i> fugum <i>Med. Angl.</i> 45	<i>Hæmorrhoides</i> . 203. causa. 204. curatio, <i>ibid.</i>
<i>Fermenti</i> ventriculi origo 55. Natura. 76	<i>Hæreditarii</i> morbi. 60
<i>Fonticulorum</i> abusus. 27	<i>Hæmoptisis</i> 350. quotuplici modo aperiu- tur vasa. <i>ibid.</i> causa antecedens. <i>ibid.</i> in- dicat curat. <i>ibid.</i> diata. 351
<i>Frigus</i> & calor se invicem excipiens in febribus unde. 64	<i>Hæctica</i> quare insequitur reliquas febres male curatas. 318. signa diagnostica & prognostica. <i>ibid.</i> curatio. <i>ibid.</i>
<i>Frigus</i> quid. 67	<i>Hemicrania</i> quid 329. dolor proprie dicen- do ubi; dolor quotuplex. <i>ibid.</i> curatio. <i>ibid.</i>
<i>Frigida</i> puerperis non propinanda. 3	<i>Helmontius</i> purgantium laudem describit. 4.
G.	<i>Hepar</i> sanguificat: <i>Officina.</i> 84. <i>Argu- menta.</i> 84
<i>Generatio</i> 281. 292. An totus homo gene- ratur. <i>ibid.</i> anima an per traducem com- municatur foetui. 281. 38. mentis cum corpore conjunctio unde. 281. corpus quo- modo generatur. 282. Harvey opinio de generatione. 282. Aristotelis. <i>ibid.</i> vesti- cula que in testiculis mulierum reperiu- tur an sunt vera ova. 283. 284. ova quo- modo descendunt per tubos Fallopianos in uterum. 283. quare descendunt. 286. 287. an homo fit in ovo. 284. cicatricula que in vitelli superficie observatur quid. 284. ova quare quedam carent vitello. 285. conceptio in quo consistit. 285. quomodo fit. 286. 292. an in germine ovi omnes anima- les partes existunt 286. seminalis aura se- minis Masculini quid confert ad genera- tionem. 286. membrana Ambucon & Cho- rion quomodo generantur 287. Placenta	<i>Hepatis</i> structura. 85. figura. <i>ibid.</i> officii- cium. 86
	<i>Hippocrates</i> unde famam sibi acquisivit. 3
	<i>Homines</i> quinam exoptata fruuntur vale- tudine. 37
	Homo

Index Rerum & Verborum.

- Homo* quid. 136. conjunctio mentis cum corpore. 137. sedes anima. 137. mens quomodo imperium suum exercet in corpus. 137.
- Humores* an sub illo schematismo in corpore delitescunt, uti ope cathartici excernuntur. 4
- Hydrops*. 247. causa. 249. vasa pellucida quanam sunt illa. 247. officium horum vasorum. 247. lymphæ quid. 248. lymphæ in hydrope ubi colligitur. 249. quot sunt species hujus morbi. 249. causa remota. ibid. Hepatis intemperies frigida non est causa Hydropsis. 250. signa diagnostica. 251. respiratio in hoc affectu quare difficitis. 252. appetitus quare prostratus. 252. tussis hydropicorum unde. ibid. sitis. ibid. obstructio alvi. ibid. urina hydropicorum qualis. 253. macies partium superiorum. ibid. prognostis. ibid. curatio quoad tres indicat. est instituen- da. 254. remedia ex fonte Chirurgico quanam. 254. Pharmaceutico. 255. à quibus incipienda cura. 255. emetica nocent. 256. clysteres recommendantur. 257. in diureticis solatium hydropico- rum. ibid. in nimis vigiliis quid agen- dum. 258. dieta hydropicorum. 258. quid sentiendum de paracenthesi. 259
- I.
- Ignorantia* socium habet Invidiam.
- Ignorantia* ferro ac igne multos neci tradunt egrotantes. 11
- Ilicæ* passio. 201. causa remota. ibid. ene- mata quare sunt in hoc affectu emetica. ibid. vera. 201. symptoma quodnam pes- simum. ibid. dieta. 202
- Incubus*. 332. subject. 332. curatio. ibid.
- Inflammati*o res solventibus curatur. 6. 13.
- Instrumenta* argentea non faciunt eruditio-
- rem* Chirurgum. 10
- Ira* causa. 139
- L.
- Lactis* vitium 30. generatio. 115. utendi modus. 118. testimonia varia variorum
- Cl. virorum* de usu lactis. 120
- Leihargus* 329. curatio. ibid.
- Lienteria*. 195 subject. ibid. causa. ibid.
- Lien* ubi situs. 267. cum quibus connecti- tur partibus. ibid. membranas quot ha- bet. ibid. quam habet substantiam. ibid. que habet vasa. 268. usus lienis. 268. ex obstructione lienis quinã oriuntur morbi. 268. an possidet fermentum. 269. vario- rum Virorum opiniones de munere lienis leguntur. 269. an absque vita & sanita- tis dispendio potest excindi. 270
- M.
- Mania*. 136. 141. 339. subjectum 338. cau- sa. 139. 142. 338. curatio. 143
- Maniaci* quare loquuntur de illis rebus que nobis rara videntur. 140. quare sine fe- bre. 141. robur unde 141. 340. ferre pos- sunt frigus intensum. 141. 148.
- Medicamenta* Specifica non dantur. 6
- Medicamenta* pus & carnem generantia non dantur. 13
- Medicus* ad egrotum vocatus ad quid at- tendere debet. 237
- Medicina* quare sterilis veterum temporibus. 271
- Melancholia* 338. non est ex liene. 8. causa. 338. remota. 339. subjectum. 338. Ha- reditaria quare raro curatur. 339. cura. ibid.
- Mixtio* sang. 60
- Monita* medica circa opii & opiatorum u- sum. 167
- Monstra* quid. 290. causa. 299. 309. 301. 302. 303. 304.

Morbi

Index Rerum & Verborum.

Morbi Chronici ex qua parte radicaliter pullulant,	185	Pharmaca multa ingratiam pharmacopœorum præscribuntur.	5
Mucus narium unde.	24	Pharmacopolii portatilis descriptio curiosa.	4.6
Mulieres quare facile fiunt arthritica.	112	Philosophia ignorantia peperit in medicina varios errores p. 2. 4. 5. est causa quare veteres non profecerint in illa.	ibid.
Mysi Viri Excellent. Observat. chirurgis commendantur.	15	Philosophia vera practico summe necessaria.	2
O.		Philosophia verbali non tolluntur errores.	2
Opiata quid. 167. an vim habent somniferam. 168. qualitas opiatorum. 169. in quibus affectibus raro & tuto exhibentur. 171. operandi ratio.	170. 98.	Philosophia Cartesianâ alto somno stertentes excitati peripatetici.	p. 2.
Opinio facit doctos.	3	Philosophia Cartesiana docet naturam fermentat.	6
Oleosa & pinguis nocent in vulneribus. 13. & 14.		Phrenitis. 336. Subjectum 336. causa proxima. 337. causa remota. 337. diagnosi. ibid. prognosif.	ibid.
P.		Phthisis. 213. definit. ibid. subject. 214. causa proxima. ibid. febres malignas, variolæ quare excipit sæpiissime phthisis. 215. acidula phthisis causa. 216. Bacchus phthisin producit 216. signa diagnost. 217. prognostica. ibid. temp. 219. curatio. 220. fumus candelarum, pleuritis male curata funestas has dragædias excitare possunt. 220. constructio vestium nimia causa phthisis. 221. amatores felium incidunt in phthisin. 221. cura. ibid. diata	223
Paracenthesis qua cautela instituenda.	13	Pica & malacia. 190. causa ibid. an ventriculus similia an dissimilia appetit. 191 prognosif. ibid. curat.	190
Partes luxatae quomodo reponi debent.	20	Podagra. 109. causa. 110. cura. 112. amuletus an curari potest. 113. podagra an laborare possunt Eunuchi pueri & nondum menstruata puella. 111. quare moriuntur.	122
Paralysis. 334. pars paralytica quare contabescit. 335. causa proxima. ibid. prognosif. ibid. curatio.	ibid.	Potare in multam noctem an conducit.	183
Passio uterina unde habet natales.	39	Purgantiis febres curari nequeunt.	64
Peripateticorum ignorantia detegitur.	3	Purgantiis turbatur. M. S.	64.
Peripatetici si resurgerent quid agerent.	3		Pur-
Peripatetici, qualitates medicamentorum non intelligunt.	7		
Pernio 65. definit. 66. subject. ibid. causa proxima. 68. remota ibid. prognosif. 69. cura.	70		
Pestis 123. 324. venenum pestilentielle unde ib. malignitas quomodo propagatur. ib. unde bubones. 325. contagiosus morbus. 124. symptomatum causa. 125. symptomata. 135. sang. tantum conturbatur in hoc morbo. 127. sitis causa. 127. 324. preservatio quomodo instituenda. 128. quibus remediis. 129. 130. 131. 325. curatio. 132. 326. vomitoria profunt purgantia nocent. 132. alexipharmaca & sudorifera optima. 133. amuleta quare juvant.	325. 326.		

Index Rerum & Verborum.

Purgationis nomen est impostorium.	4	Siderum influxus in quo consistit.	32
Purgantia communicant sang. atherem peregrinum.	7	Singultus. 193. causa immed.	ibid.
Pus in vulneribus unde.	13	Soda. 193. causa. ib. prognos. ib. curat. ib.	
Q.		Somni & vigiliarum causa.	138
Qualitas & operandi ratio medicamentorum docte explicatur. 7. occulta unde originem. trab.	7	Solida partes ex lacte trab. originem	
Qualitates & officia discipulorum Chirurgia jocosae & dextre describit A.	11	Spina ventosa.	p. 19. & 20.
R.		Spiritus animales quid. 137. ubi elaborantur.	138
Receptaculum sang. commune.	57	Studiosi quare scabiosi.	182
Remediorum Alexipharmacorum operandi ratio.	98	Studiosis an Nicotiana conducit.	182
Repellentibus inflammationes non curantur.	p. 6. 13.	Succi pancreatici officium. 79. ex quibus consistat particulus.	79. 80.
S.		Succi biliaris officium. 80. ex quibus consistat particulis.	81
Saliva 54. 74. diversitas. ibid. fontes: commisceri debet cum cibo masticatis.	74	Substantia hominis quadruplex. 145. 146.	
Sal volatile. C. C. an S. M. turbat.	45	Suffocatio in catharris.	26
Sanguis quot modis degenerare potest a Statu suo naturali.	62	T.	
Sanguis quare tam facile turbatur.	63	Tussis 351 subiectū. ib. Epidemica causa. ib.	
Sanguificatio.	84	Tussis quatuorplex. ib. Tussis humida quibus curatur. ibid. in Tussi Epidemica nocent volatilia. ibid. in Tussi per consensum ex ventriculo egregie profunt Emetica.	352
Sanguis cribratur in Cerebro.	239	V.	
Sanguis an ex quatuor, ut veteres voluerunt, componitur humoribus.	215	Variola. 327. causa. ibid. & 30. prognos. 228. curatio. ibid. & 31. sudoriferis non curanda.	6
Sanguis quando naturaliter & legitime est dispositus.	315	Vita nostra corporea in quo consistit.	54
Sanguinis motus unde.	316	Vita nostra quam diu durat.	239
Sanguis qua sanguis an nutrit.	316	Venenorum generat.	92. 93
Sanguis uno tempore magis agitatur quam altero.	316	Venenum quomodo nocet corporibus nostris.	93
Sanitas in quo consistit.	176	Venenum pestiferiale. 91. unde ortum. 92. 95. quare quidam cito, quidam tarde insiciuntur. ibid. preservatio.	92
Saporum divisio. 74. acris in quo consistit. 74. Amarus. 75. Salsus. ib. Acidus. ib. austerus vel adstringens. ibid. dulcis. ib.		Vertigo. 332. curatio.	ibid.
Semina morbarum. 4. in quibus partibus querenda.	31	Vemius. 192. causa proxima. ibid. divisio. ibid. prognos.	ibid.
Sensus tantum unicus.	239	Vulnera absque acidum absorbentibus non curantur. 13. Sclopetorum non sunt omnia venenata.	15.
Siris. 195. 26. causa. ibid. Curat.	ibid.	Vulneraria medicamenta recensentur.	16
		Vulneris dolor unde.	17

FINIS.

